

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS

December 6-7, 2023
Ankara, TÜRKİYE

PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Celal GÜLŞEN

Assoc. Prof. Dr. Serkan YORGANCILAR

Gamze TURUN

ISBN:978-1-955094-73-3

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY
CHILDREN'S STUDIES CONGRESS

December 6-7 2023, Ankara, Türkiye

5. ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER ÇOCUK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ

6-7 Aralık, 2023, Ankara, Türkiye

PROCEEDINGS BOOK

Editors

Assoc. Prof. Dr. Celal GÜLŞEN
Assoc. Prof. Dr. Serkan YORGANCILAR
Gamze TURUN

20.12.2023

Liberty Academic Publishers
New York, USA

ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2023

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The derivative works do not need to be licensed on the same terms.

ISBN: 978-1-955094-73-3

**5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY
CHILDREN'S STUDIES CONGRESS**

December 6-7, 2023, Ankara, Türkiye

**ORGANISING INSTITUTION
International Association of Publishers**

ORGANISING COMMITTEE

Assoc. Prof. Dr. Celal GÜLŞEN
Assoc. Prof. Dr. Arzu ÖNAL SÖNMEZ
Assoc. Prof. Dr. Serkan YORGANCILAR
Lecturer Feyzanur UYAR
Lecturer Selçuk Aydın BÜLBÜL
Lecturer Sema Karanfilci CÜCÜK
Research. Asist. Habibe TOKUŞLU

COORDINATOR

Gamze TURUN

NUMBER of ACCEPTED PAPERS-56
NUMBER of REJECTED PAPERS-10

SCIENTIFIC ADVISORY COMMITTEE

Prof. Guilherme Alves Grubertt- Universidade Estadual de Londrina
Prof. C. PARAMASIVAN- Periyar E.V.R. College
Prof. Debosmita Paul- University of Delhi
Prof. Tamanna Saxena- Amity University Uttar Pradesh
Dr. Monisa QADIRI- Islamic University of Science and Technology
Dr. Aygun Akif kizi MEHERREMOVA- Bakü State University
Elvan CAFEROV- Azerbaijan State Pedagogical University
Prof. Dr. Belma TUĞRUL-İstanbul Aydın University
Prof.Dr. Diler YILMAZ-Bandırma On Yedi Eylül University
Prof.Dr. Duygu GÖZEN-İstanbul University- Cerrahpaşa
Prof.Dr. Hakan AYDIN -Erciyes University
Prof.Dr. Aynur Bozkurt BOSTANCI-Uşak University
Prof.Dr. Hüseyin YOLCU-Kastamonu University
Assoc. Prof. Dr. Ayfer EKİM-Arel University
Assoc. Prof. Dr. Celal GÜLŞEN-Beykent University
Assoc. Prof. Dr. Gül Erkol BAYRAM-Sinop University
Assoc. Prof. Dr. İkrım RUSTAMOV-Azerbaijan Medical University
Assoc. Prof. Dr. Leyla ULUS-Ontario Tech University
Assoc. Prof. Dr. Nilay ERDEM AYYILDIZ-Fırat University
Assoc. Prof. Dr. Seda ÇAĞLAR-İstanbul University- Cerrahpaşa
Assoc. Prof. Dr. Selcan KİLİS-Ontario Tech University
Assoc. Prof. Dr. Serap BALCI-İstanbul University- Cerrahpaşa
Assoc. Prof. Dr. Tuğba DÜZENLİ -Karadeniz Teknik University
Assoc. Prof. Dr. Alev ÜSTÜNDAĞ -Sağlık Bilimleri University
Assoc. Prof. Dr. Arzu ÖNAL SÖNMEZ-Beykent University
Assoc. Prof. Dr. Hemşin ADIGÜZEL-Hamburg-IRRRT-EMDR
Assoc. Prof. Dr. Ülkü TOSUN-İstanbul Medipol University
Dr. Merve Bat TONGUÇ-Yeni Yüzyıl University
Assist. Prof. Dr. Belgin PARLAKYILDIZ-Cyprus International University
Assist. Prof. Dr. Berru ULUSOY-Giresun University
Assist. Prof. Dr. Derya BULUÇ -Mimar Sinan Güzel Sanatlar University
Assist. Prof. Dr. Ece ALAGÖZ-Maltepe University
Assist. Prof. Dr. Elvan CAFEROV- Azerbaijan State Pedagogical University
Assist. Prof. Dr. Hamide Elif ÜZÜMCÜ-Padova University
Assist. Prof. Dr. Nuray AYDIN-Medipol University
Assist. Prof. Dr. Ömer Serdar SONCELEY-Esenyurt University
Assist. Prof. Dr. Sadiye KAYAARSLAN -Kırıkkale University
Assist. Prof. Dr. Serpil AKDAĞLI -Kütahya Dumlupınar University
Assist. Prof. Dr. Yasemin Eda TEKİN-Mudanya University
Assist. Prof. Dr. Zübeyde Ezgi ERÇELİK-Bandırma On Yedi Eylül University
Assist. Prof. Dr. Berkin KIRCALI-İstanbul Aydın University
Dr. Beril Bayrak BULUCU-BCH, Lexington
Ece Türkmüt DERE-NGY
Yazar Erdoğan ERGİN-Ministry of Education

ÖNSÖZ

Çocuk gelişimi ve eğitimi meselesi, bir ülke meselesi, hatta bir insanlık meselesi olarak ele alınmalıdır. Günümüz eğitim sistemleri incelendiğinde çocukların öz yararlarının ve çıkarlarının tam anlamıyla gözetildiğini söylemek fazlaca saflık olacaktır. Bu durum, eğitim sistemlerinin özellikle de erken çocukluk dönemi eğitim sistemlerinin yeniden sorgulanmasını gündeme getirmektedir. Durum böyle olunca da sınav başarısından ve bireysel çıkarlardan ziyade etik değerlerin, insani duyguların, sağlıklı iletişimin ve iyiliklerin önemsendiği karakterli ve sağlıklı bireylerin yetiştirilmesini sağlayabilecek, öğretimin yanında eğitimin de önemsendiği, evrensel bazı değerleri de benimseyecek eğitim sistemlerinin kurgulanması gündeme gelmektedir. Çocuklarımızın iyi bir eğitim almasını, iyi bir iş bulmasını, iyi bir aile hayatı kurmasını ve nihayetinde barışçıl ve insan haklarına saygılı, evrene artı değer katan sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini arzularken, her fırsatta bu arzularımızı dile getirirken, bu isteğimizin zıddı eylemlerde de bulunmamız da gerekmektedir. Bir taraftan çocuklar adına iyi dileklerimizi dile getirirken, diğer taraftan da bilerek veya bilmeyerek şiddet, kargaşa ve kötülük adına ne varsa sergileyerek, hayatın çirkin taraflarını yücelten müzikler dinletip, benzer filmlerle, konuşmalarla, söylemlerle ve eylemlerle onların zihinlerini kirleterek çelişki oluşturmamalıyız. Biz biliyoruz ki çocuk gelişimi, eğitimi ve sağlığı meselesi, insanlığın geleceğinin kurgulanması meselesi olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle de çocuklarımızın doğuştan getirdiği yüce özelliklerini eğitim sistemlerinin uygulamalarıyla kirletmemek büyük önem arz etmektedir. Çocuklarımızın “âli menfaatlerini” gözetmek, eğitim sistemlerinin ve toplumsal yaşam kurallarını düzenleyenlerin temel sorumluluklarının başında gelmelidir. Çocukları “başat” değer olarak kabul edecek geleceğin öğrenen örgütlerini oluşturabilmek için, çağın gereklerine cevap verebilecek değişim ve gelişmelere oryantasyonu önemseyerek 21.yüzyıl becerileri ile donatılmış bireyler yetiştirecek eğitim kurumları kurgulamamız gerekmektedir. Bu gereklilikten hareketle kongre temelinde çıktığımız bu yolda, yaşam boyu öğrenmeye karşı ilgili, toplumsal hizmet duyarlılığı yüksek, araştırmacı, üretken, bilimsel etiğe önem veren, eleştirel düşünebilen, insanlara ve diğer tüm canlılara gereken sevgi, saygı, hoşgörü, ilgi ve değeri gösterebilen bireyler yetiştirebilmek için, çoklu zekâ temelli öğrenmeyi temele alarak çalışmalar yaptık. Bu çalışmalarımızı geçen yıl İstanbul Beykent Üniversitesi-İKSAD iş birliğiyle düzenlediğimiz 4.Uluslararası Multidipliner Çocuk Kongresiyle taçlandırdık. 4.Uluslararası Multidipliner Çocuk Kongresini düzenlerken, “Biz biliyoruz ve diliyoruz ki bu kongre ile oluşan sinerji, yolun sonu değil, başlangıcı olmalıdır.” demiştik. Geçen kongremizde elde ettiğimiz sinerjiyle, kongre sonrası bildiri özet ve tam metinlerden oluşan bildiri kitabımızı yayımladık. Sonrasında bölüm gönderen yazarlarımızın çalışmalarından oluşan ve uluslararası kitap kriterini karşılayan “Çocuk Araştırmaları” kitabımızı da yayımladık. Bu sene de sizlerle 5. Uluslararası Multidipliner Çocuk Kongresinde buluştuk.

Bu kongremiz sonrasında da 5. Uluslararası Multidipliner Çocuk Kongresi Bildiri Özet ve Tam Metin Kitabımızla karşınızdayız. Kongrenin düzenlenmesine katkı sağlayan kongre düzenleme ve bilim kuruluna ve kongreyi birlikte düzenlediğimiz Atabek MOVLYANOV ve Gönül EDEŞLER başta olmak üzere İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (İKSAD) yönetici ve çalışanlarına destek ve katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Ayrıca yurtiçi ve yurt dışı değişik üniversitelerden ve kurumlardan kongremize bildirimleri ve sunumlarıyla katkı sağlayan bilim insanlarına, kongreye dinleyici olarak katılan katılımcılara ve kongreye destek veren bütün teknik personele ayrıca teşekkür ediyorum.

Çocuk gelişimi alanında yapılan çalışmaları, çoklu bakış açısıyla bir araya getirerek paylaşılmasını sağlamak amacıyla bu sene beşincisini düzenlediğimiz “Uluslararası Multidisipliner Çocuk Çalışmaları Kongresi” sonrasında, bu kongrede sunulan bildirimlerin yayınlanmasına destek veren İKSAD ailesine tekrar teşekkür ederken, bu kitapla oluşacak bilimsel iş birliğinin, paylaşımın ve sinerjinin devam etmesini diliyoruz.

Çocuk çalışmalarına gönül verenlere faydalı olması ümidiyle...

19.12.2023/İstanbul

EDİTÖR

Doç. Dr. Celal GÜLŞEN

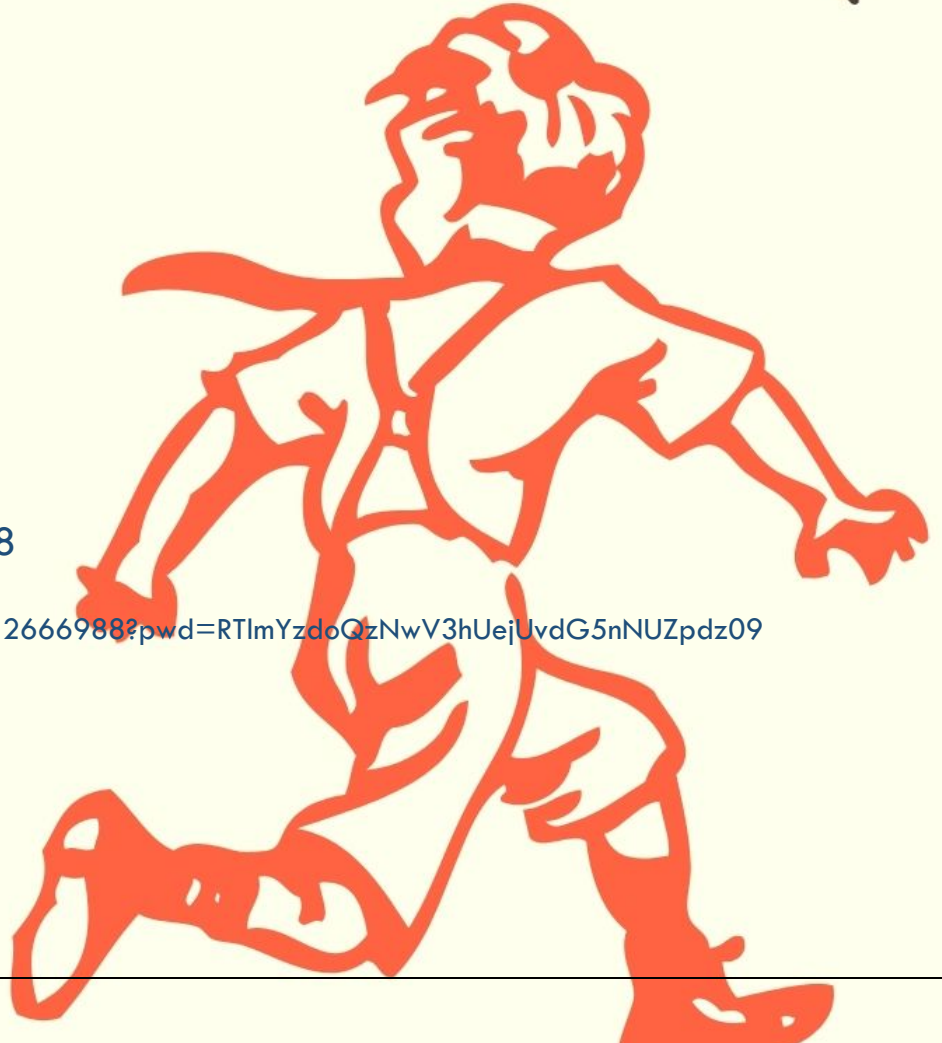
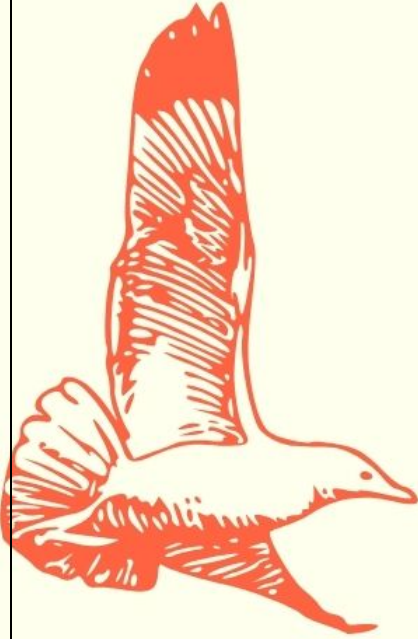
İstanbul Beykent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü-Bölüm Başkanı

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS

December 6-7, 2023-Ankara

CONGRESS PROGRAM

Zoom ID: 860 5266 6988

Zoom Passcode: 050505

<https://us02web.zoom.us/j/86052666988?pwd=RTImYzdoQzNwV3hUejUvdG5nNUZpdz09>

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The presentation will have **15 minutes** (including questions and answers).
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on at least %70 of session period.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

**Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. Hall-1, Shahla Tahirgizi**

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildirimler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Sunumlar için **15 dakika** (soru ve cevaplar dahil) süre ayrılmıştır.
- Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden **10 dk öncesinde** oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom’da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

**Zoom'a giriş yaparken önce lütfen adınızı, soyadınızı ve SALON numaranızı yazınız
Örnek: Salon-1, Shahla Tahirgizi**

THE OPENING SPEECH

Date: **06.12.2023**

Time: **09:45-10:00**

- **Assoc. Prof. Dr. Celal GÜLŞEN – İstanbul Beykent University**
- **Assoc. Prof. Dr. Serkan YORGANCILAR**

Session-1, Hall-1

06.12.2023
Ankara Time: 10⁰⁰-12⁰⁰

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

HEAD OF THE SESSION: Osman AHAT

Mehmet Nezir Ceylan	Batman Provincial Directorate for National Education	RELIGIOUS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD: EVALUATION OF 4-6 YEARS OLD KUR'AN COURSES
Kadiyan Boobekova	Kyrgyz-Turkish Manas University	BESHIK YRY - LULLABIES IN KYRGYZ
Ümit Noşeri	Marmara University	URINARY TRACT INFECTION IN CHILDREN AND THE IMPORTANCE OF CORTICAL KIDNEY SCINTIGRAPHY
İlknur Meşe Şenol Şenlikoğlu	Giresun University Giresun University	SOCIAL, ACADEMICS AND CULTUREL EFFECTS OF MANGA AND ANIMES ON STUDENTS
Neslihan Karageçen Esra Akgül	Hasan Kalyoncu University Hasan Kalyoncu University	INVESTIGATING THE CLASSROOM PARTICIPATION OF 3-6-YEAR-OLD SYRIAN REFUGEE CHILDREN
Osman Ahat Aşkon Çalışkan	Adıyaman University Adıyaman University	DETERMINING THE LEVEL OF KNOWLEDGE OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS ABOUT NATURAL DISASTERS
Meltem Dünder Nida Bayındır	Eskişehir Osmangazi University Eskişehir Osmangazi University	THE ROLE OF THE TEACHER IN DANCE TEACHING: DANCE AND THE CHILD
Aşkın Çalışkan Osman Ahat	Adıyaman University Adıyaman University	DETERMINING THE SCIENTIFIC AND ARTISTIC CURIOSITY LEVEL OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS

Session-1, Hall-2

06.12.2023
Ankara Time: 10⁰⁰-12⁰⁰

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

HEAD OF THE SESSION: Assist. Prof. Dr. Merve ÖNOL

Feyza Nur Emiroğlu Selim Somuncu	Kahramanmaraş Sütçü İmam University Kahramanmaraş Sütçü İmam University	EVALUATION OF POLITICAL / APOLITICAL CHILDREN'S LITERATURE DISCUSSIONS IN TERMS OF IDEOLOGY AND HEGEMONIC DISCOURSE
Elif Ayan Çeven Nur Belkayalı Melike Cömert	Kastamonu University Kastamonu University İnönü University	EVALUATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' SMELLSCAPE PERCEPTION
Seda Mazlum Ayşe Duygu Kaçar	Afyon Kocatepe University Eskişehir Osmangazi University	EXPERIENCE OF CULTURAL HERITAGE SITES IN CHILDREN'S BOOKS
İnci Dilaveroğlu	Antalya Belek University	EVALUATING CHILDREN'S SPATIAL THINKING SKILLS WITHIN DRAWING-BASED EDUCATION AWARENESS
Didem Üstün Vural Ecem Erol Hacialiefendioğlu	Gazi University RWTH Aachen	CHILDREN'S SENSE OF PLACE AND IT'S REFLECTION ON THEIR PAINTINGS
Pınar Seden Meral	Beykoz University	CHILDREN YOUTUBERS AND ADVERTISING PRODUCTION: A RESEARCH STUDY
Şevval Nur Şen Derya Şahin Mert Şen	İnönü University İnönü University İnönü University	DO CHILDREN DEPICT WHAT THEY SEE OR WHAT THEY HEAR?
Merve Önel	Çanakkale Onsekiz Mart University	A SYSTEMATIC REVIEW OF CHILD AND CLIMATE CHANGE STUDIES

Session-1, Hall-3

06.12.2023
Ankara Time: 10⁰⁰-12⁰⁰

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

HEAD OF THE SESSION: Asisst. Prof. Dr. Gül KADAN

Ferice Başak Akıncı Muhammed Bartu Varol Hilal Demirkesen Bıçak	<i>İstanbul Yeni Yüzyıl University</i> <i>İstanbul Yeni Yüzyıl University</i> <i>İstanbul Yeni Yüzyıl University</i>	EVALUATION OF NUTRITION HABITS OF SCHOOL-AGE CHILDREN
Nurten Arslan Meltem Kürtüncü	<i>Zonguldak Bülent Ecevit University</i> <i>Zonguldak Bülent Ecevit University</i>	INVESTIGATION OF THE ATTITUDES OF FAMILIES OF DISABLED CHILDREN TOWARDS COVID-19 VACCINE
Beyzanur Çolakoğlu Fusun Curaoğlu	<i>Eskişehir Technical University</i> <i>Eskişehir Technical University</i>	ROOM NOTION AND MEANINGS FOR 9-12-YEAR-OLD CHILDREN
Gül Ağaoğlu Çobanlar Fusun Curaoğlu	<i>Eskişehir Technical University</i> <i>Eskişehir Technical University</i>	TOILET INTERIOR DESIGN PARAMETERS OF 36-72 MOUNTH OLD CHILDREN: A CASE STUDY ON PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS
Gül Kadan Neriman Aral	<i>Çankırı Karatekin University</i> <i>Ankara University</i>	THE EFFECT OF MEDIA ON CHILDREN'S FASHION PREFERENCES
Nilay Dereobalı Celil Yıldırım	<i>Ege University</i> <i>Ege University</i>	ANALYZING THE MIGRATION THEMED BOOK "ARRIVAL" USING GREIMAS' SEMIOTIC ANALYSIS

Session-1, Hall-4

06.12.2023
Ankara Time: 10⁰⁰-12⁰⁰

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

HEAD OF THE SESSION: Dr. Lecturer Yunus YAPALI

Yunus Yapalı	<i>Sivas Cumhuriyet University</i>	MUSICAL JOURNEY OF THE CHILD STARTING FROM THE PRENATAL PERIOD
Vakkas Yalçın Zemzem Yurt	<i>Kilis Yedi Aralık University Kilis Yedi Aralık University</i>	INVESTIGATING THE IMPACT OF PRESCHOOL STEM ACTIVITIES PREPARED ACCORDING TO THE DESIGN THINKING MODEL ON CHILDREN'S THINKING SKILLS
Vakkas Yalçın Seher Deniz	<i>Kilis Yedi Aralık University Kilis Yedi Aralık University</i>	FATHER DURING PREGNANCY AND PUERPERIUM
Nilgün Ateşli	<i>Trakya University</i>	GAME AND CHILD "10 FORGOTTEN TRADITIONAL GAMES"
Tuğçe Bul	<i>Sağlık Bilimleri University</i>	EFFECTS OF NEGLECT AND ABUSE IN CHILDREN
Belgin Atlıhan	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University</i>	AN EVALUATION ON VIOLATIONS OF CHILDREN'S RIGHTS AND PROTECTION OF CHILDREN ON SOCIAL MEDIA PLATFORMS
Perihan Gözüm	<i>Çankırı Karatekin University</i>	A SOCIAL PROBLEM: CRIME AND CHILDREN
Duygu Oktay Candan Öztürk	<i>Near East University Near East University</i>	TURKISH VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE DIGITAL ADDICTION SCALE FOR CHILDREN: CYPRUS SAMPLES

Session-2, Hall-1

06.12.2023
Ankara Time: 12³⁰-14³⁰

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

HEAD OF THE SESSION: Assoc. Prof. Dr. Soner Hamza ÇETİN

Celal Gülşen İrem Akçay	<i>İstanbul Beykent University İstanbul Beykent University</i>	BEHAVIOR DISORDERS SEEN IN CHILDREN IN EARLY CHILDHOOD
Gülden İrevül Duygu Yalman Polatlar Zeynep Deniz Seven Enes Yürek	<i>İstanbul Esenyut University Fatih Sultan Mehmet Vakıf University İstanbul Esenyut University İstanbul Topkapı University</i>	AN EXAMINATION OF THE DIGITAL MEDIA USAGE HABITS OF 5-6-YEAR-OLD CHILDREN AND THEIR PARENTS' DIGITAL MEDIA USAGE HABITS
Zeynep Deniz Seven Büşranur Elmas Ersoy Esra Güler Rabia Öksüz Nurgül Özbayrak	<i>İstanbul Esenyut University İstanbul Esenyut University İstanbul Esenyut University İstanbul Esenyut University İstanbul Esenyut University</i>	INVESTIGATION OF MOTHERS' SENSITIVITY RESPONSES TO CHILDREN'S NEEDS
Serdar Gürçay	<i>İstanbul Kültür University</i>	"CHAOTIC CHILD" IMAGE IN FOLK BELIEFS AND RITUALS
Merve Kılıç	<i>Gazi University</i>	WAR VICTIM TO BE A CHILD: A REVIEW OF SOCIAL WORK PERSPECTIVE
Soner Hamza Çetin	<i>Girne American University</i>	OFFENSE OF ABDUCTION AND DETAINING A CHILD (TPC Art.234)
Saadet Büyük	<i>Ankara University</i>	BEING THE WAR CHILD: IN THE CASE OF 22 BRITANNIA ROAD NOVEL
Eylem Nur Erdoğan Orun	<i>Konya Selçuk University</i>	PROBLEMS EXPERIENCED BY IMAM HATIP SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN ARABIC EDUCATION

Session-2, Hall-2

06.12.2023
Ankara Time: 12³⁰-14³⁰

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

HEAD OF THE SESSION: Assist. Prof. Dr. Zeliha DOĞAN

Serra Ferize İlik Başak Öney	<i>Bezmi Alem Vakıf University</i> <i>Bezmi Alem Vakıf University</i>	STARVATION AND PROTEIN ENERGY MALNUTRITION IN CHILDREN
İrem Yelbay Ömer Şevgin	<i>Üsküdar University</i> <i>Üsküdar University</i>	EFFECTIVENESS OF EXERCISE AND KINESIOTATING ON INDIVIDUALS WITH SCOLIOSIS
Necmiye Düz Onur Akman	<i>Bayburt University</i> <i>Bayburt University</i>	A STUDY ON THE AWARENESS LEVELS OF PARENTS REGARDING CHILD PROTECTION IN SPORTS: A CASE STUDY OF BAYBURT PROVINCE
Gülten Caca	<i>İstanbul Aydın University</i>	DETERMINING THE DIFFICULTIES EXPERIENCED BY CHILDREN AND ADOLESCENTS WITH SPECIAL NEEDS DUE TO THE NEGATIVE EFFECTS OF THE WAR DURING THE TRANSITION TO ADULTHOOD: THE KOSOVO-PRIZREN CASE
İsmet Galip Yolcuoğlu Fatma Türkan Özırmak Onur Zeki Anılğan	<i>İstanbul Gelişim University</i> <i>İstanbul Gelişim University</i> <i>İstanbul Gelişim University</i>	THE IMPORTANCE OF SOCIAL WORK INTERVENTION IN THE PROTECTION OF CHILDREN AT RISK: THE CASE EXAMPLE OF GABRIEL FERNANDEZ
Emine Çakır Füsun Gökçaya	<i>Atlantis Special Education and</i> <i>Rehabilitation Center</i> <i>İzmir Tınaztepe Üniversitesi</i>	MOTHERS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS DURING THE COVID-19 PERIOD: PERCEIVED SOCIAL SUPPORT, COVID-19 PHOBIA, AND ATTITUDES TOWARD SEEKING PSYCHOLOGICAL HELP

Session-2, Hall-3

06.12.2023
Ankara Time: 12³⁰-14³⁰

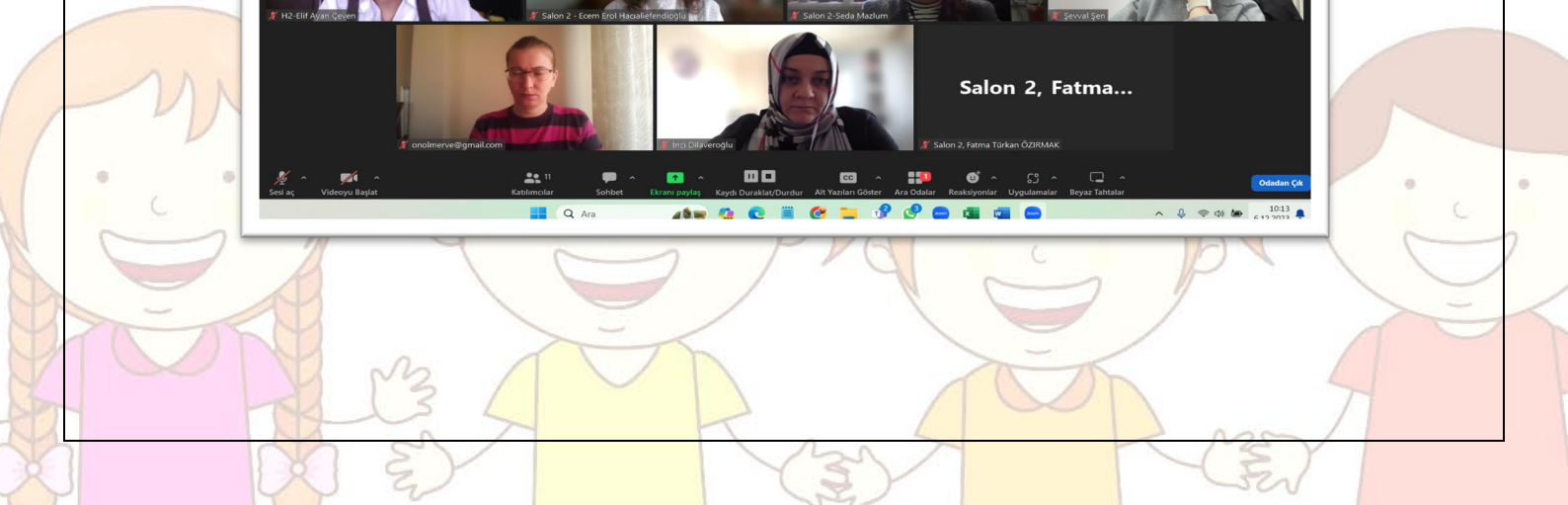
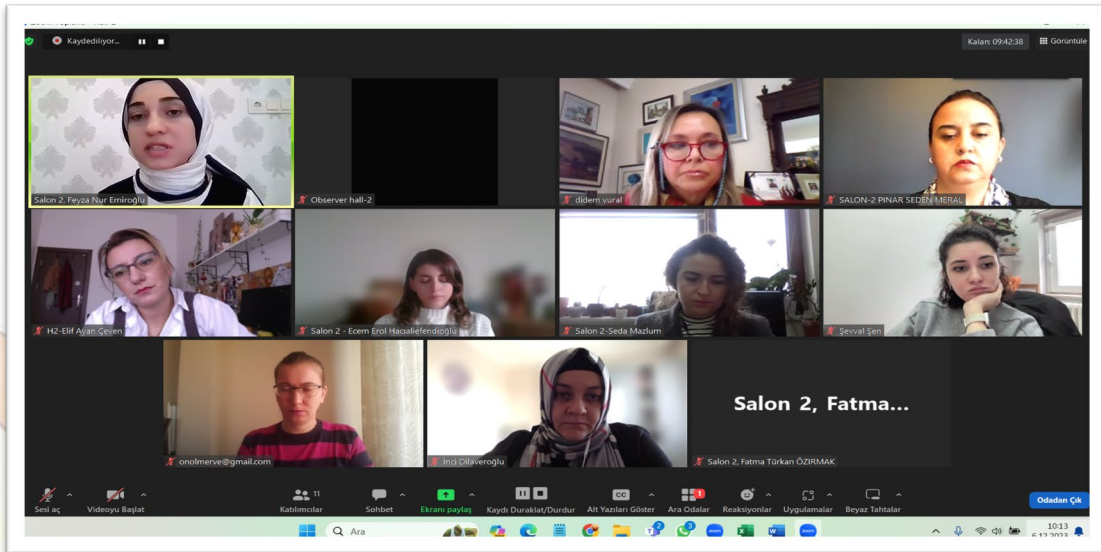
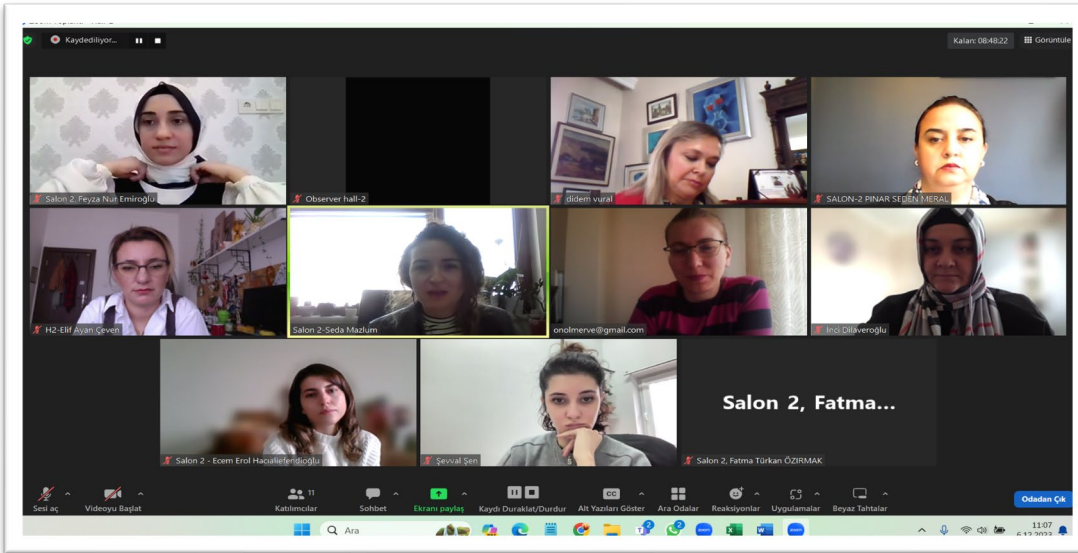
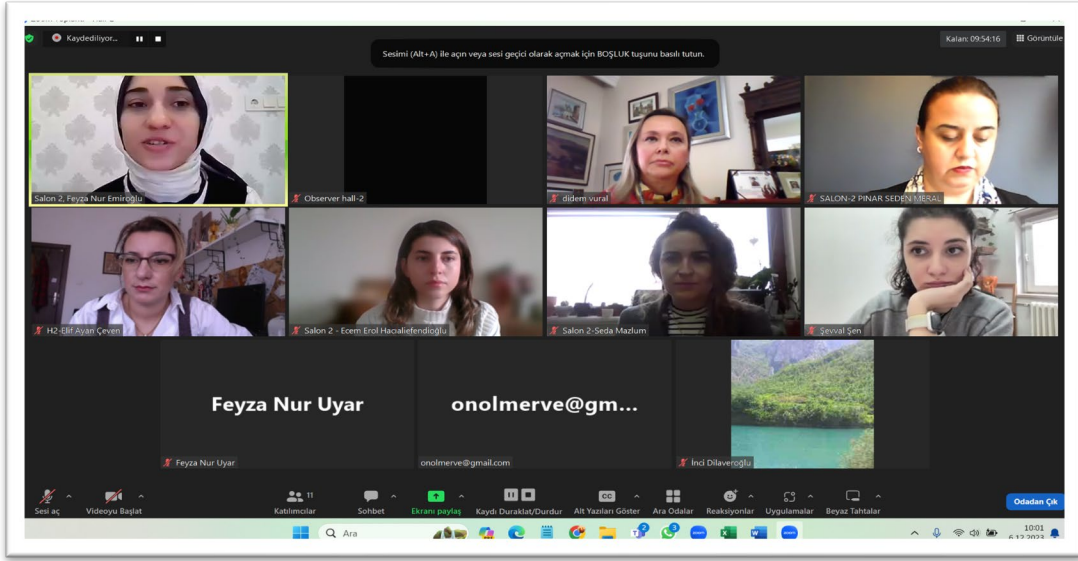

ID: 860 5266 6988
Password: 050505

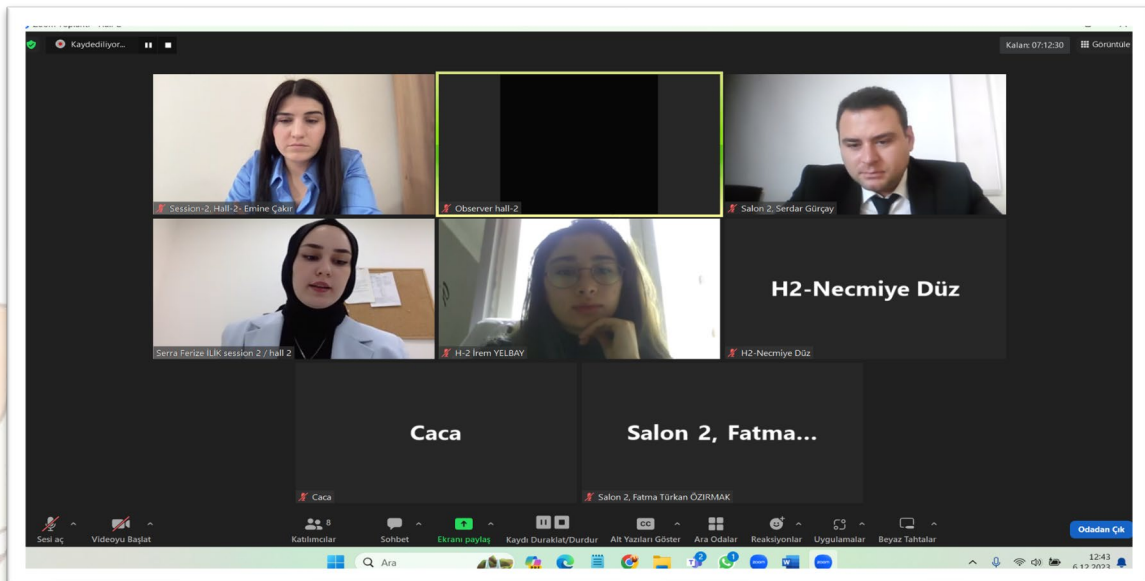
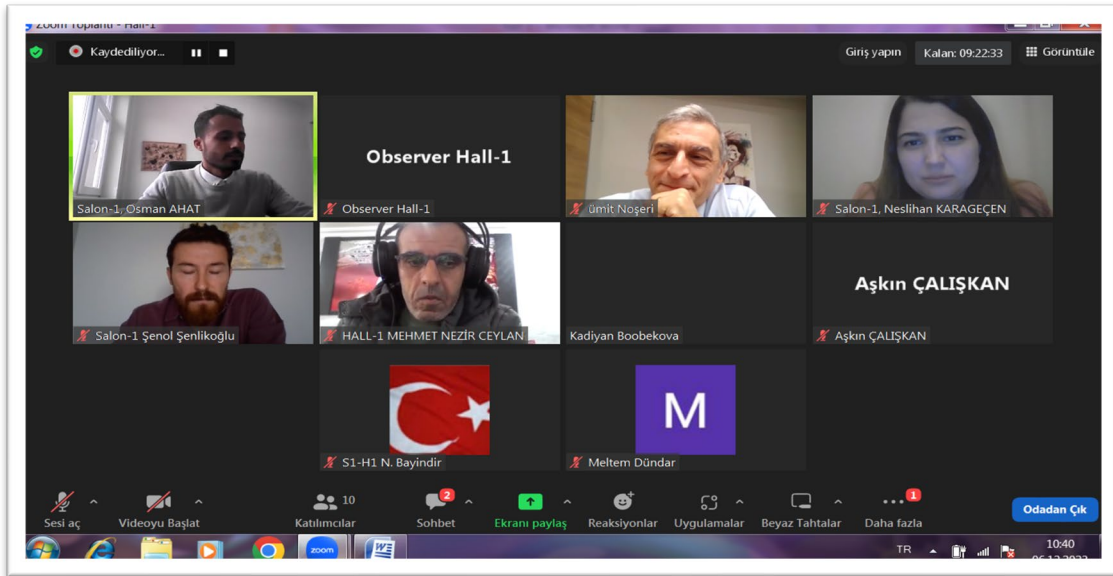
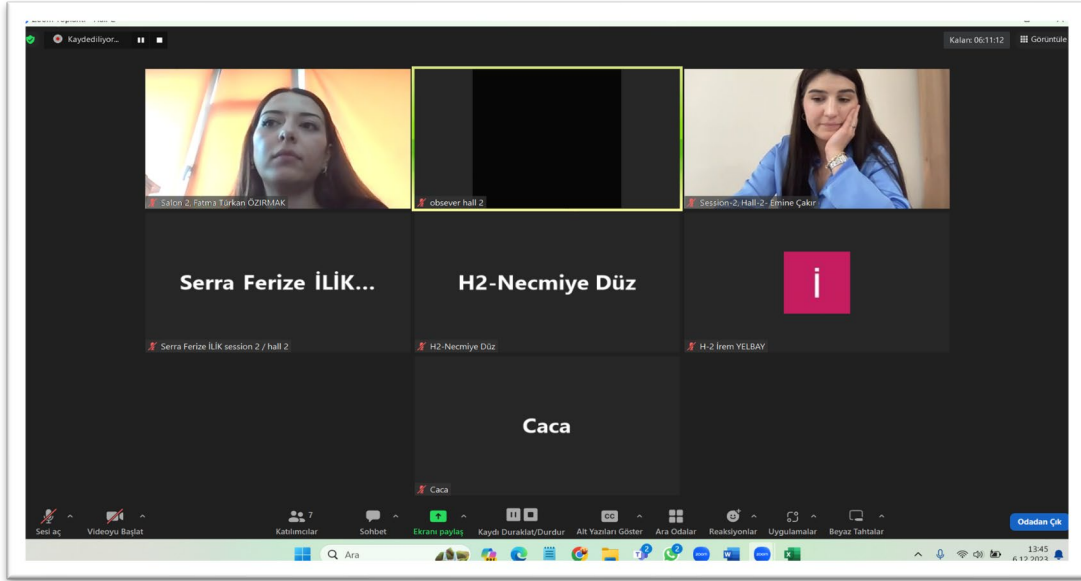
HEAD OF THE SESSION: Ebru AYDEMİR KARADAĞ

Seda Türker	<i>İstanbul Arel University</i>	REVIEW OF GRADUATE STUDIES ON CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH (2013-2023)
Buşra Arık Şen Nükhet Balliel	<i>Aydın Adnan Menderes University Aydın Adnan Menderes University</i>	CHILD NEGLECT AND ABUSE AND PUBLIC HEALTH NURSING
Özlem Bütün Birgül Vural	<i>Gaziosmanpaşa University Gaziosmanpaşa University</i>	CHILD LABOR FROM AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE
Nisanur Canikli Havva Şebın Sermin Ağralı Ermiş	<i>Aydın Adnan Menderes University Gazi University Aydın Adnan Menderes University</i>	REVIEW OF THE CHILD PROTECTION POLICIES IN SPORTS OF THE BRITISH AND AMERICA GYMNASTICS FEDERATION
Edina Ajanovic	<i>Akdeniz University</i>	CAN CHILDHOOD MEMORIES BE A PART OF TRANSFORMATIVE TOURISM EXPERIENCE: THE CASE OF WAR CHILDHOOD MUSEUM
Ebru Aydemir Karadağ Filiz Adana Nükhet Balliel Duygu Yeşilfidan	<i>Adnan Menderes University Adnan Menderes University Adnan Menderes University Adnan Menderes University</i>	STREET CHILDREN AND CHILD LABOR
Sinem Onar Şeref Can Şimşir	<i>Ege University Ege University</i>	THERE ARE NO CHILDREN IN WAR: AN ETHICAL REVIEW OF CHILD REPRESENTATION IN THE HAMAS-ISRAEL WAR
Dilek Çiftci Baykal Zinnarin Babat	<i>Yüzüncü Yıl University Yüzüncü Yıl University</i>	THE EFFECTS OF MIGRATION IN CHILDHOOD

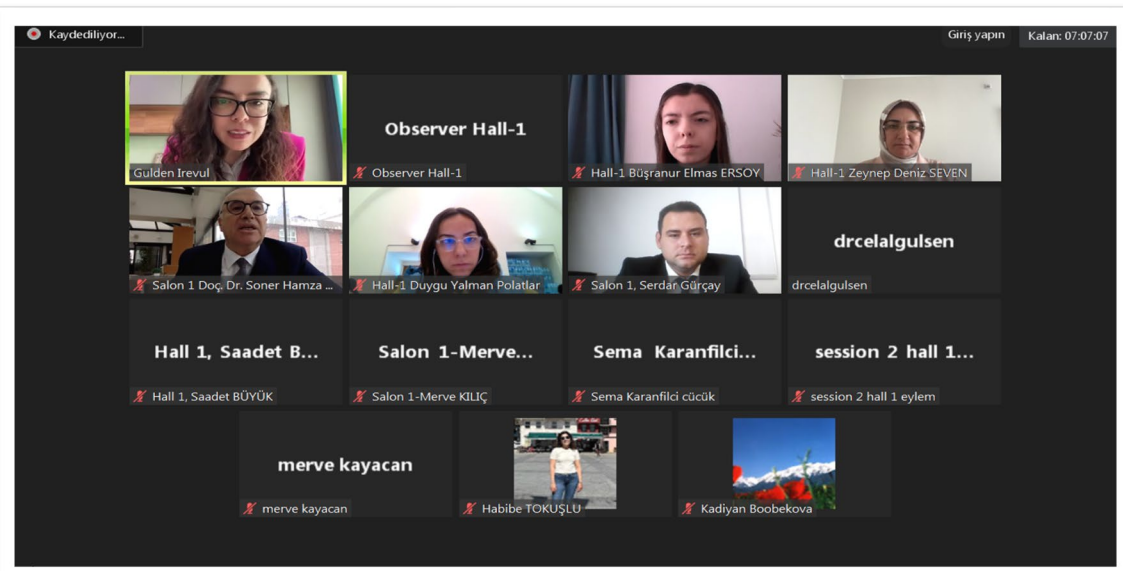
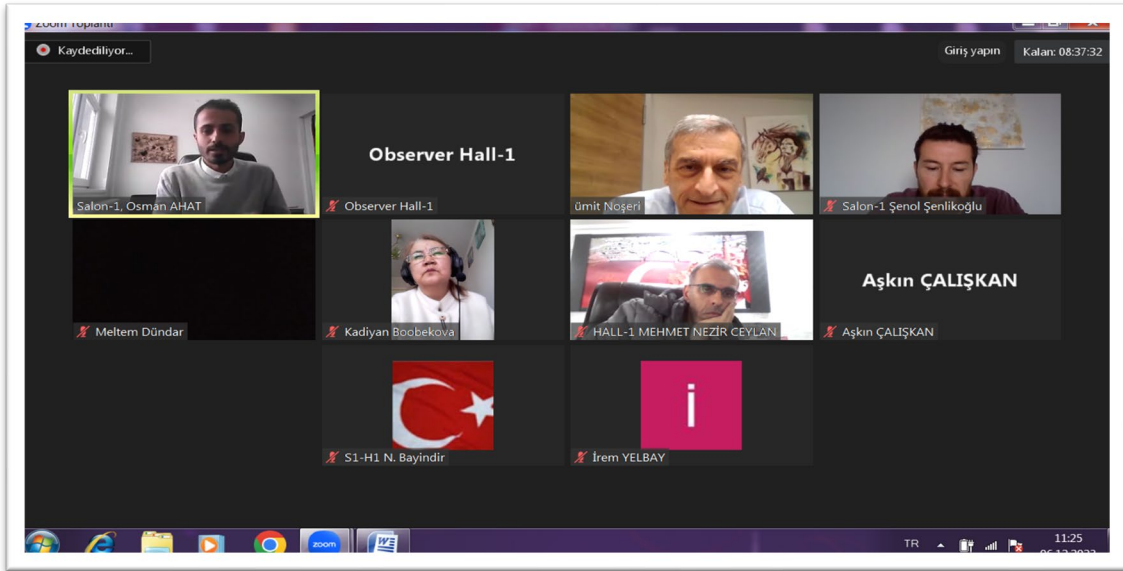
5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

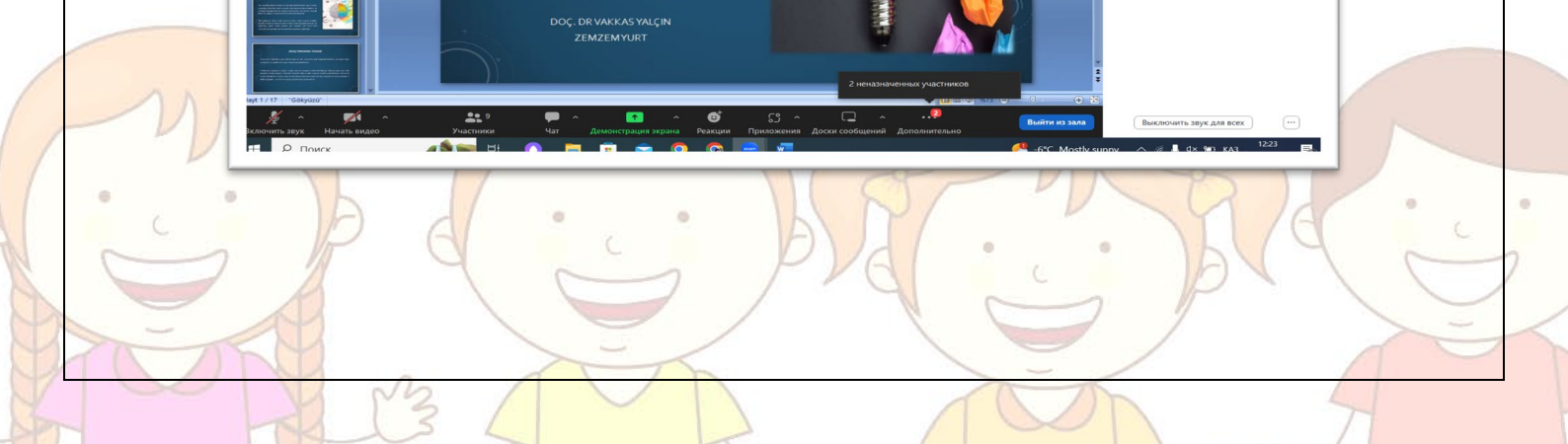
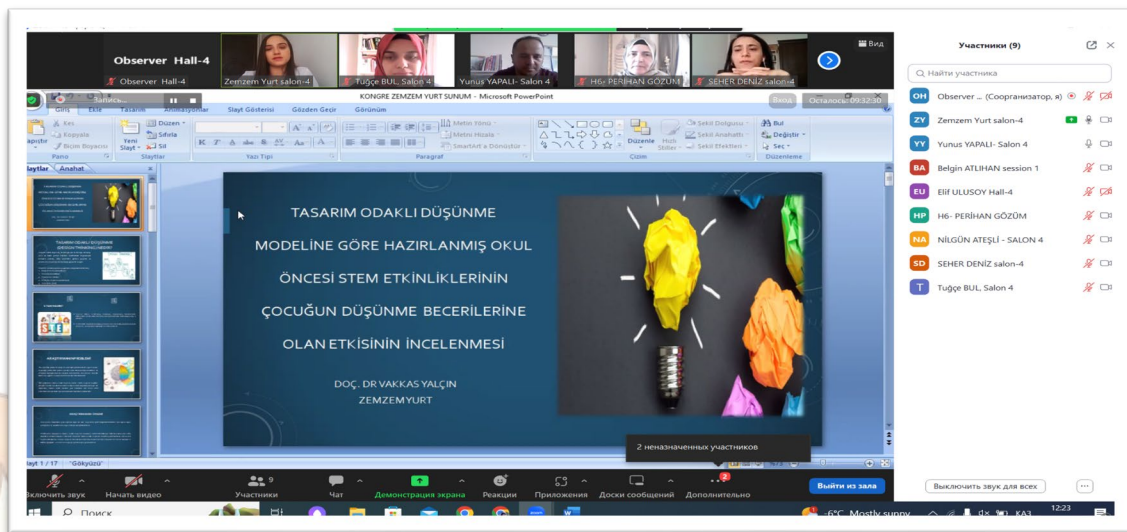
5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

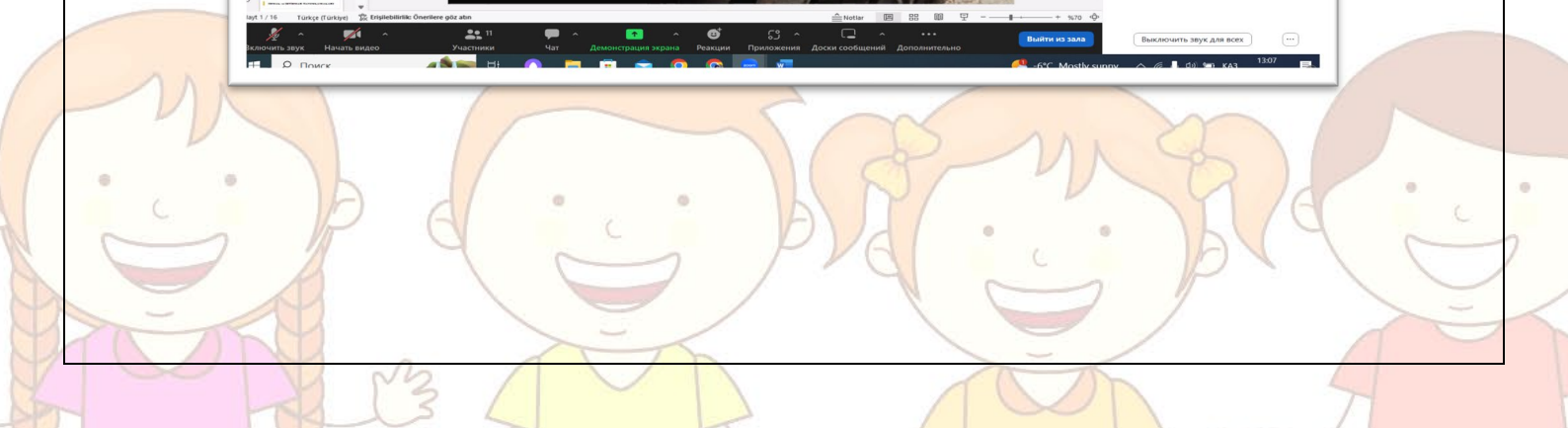
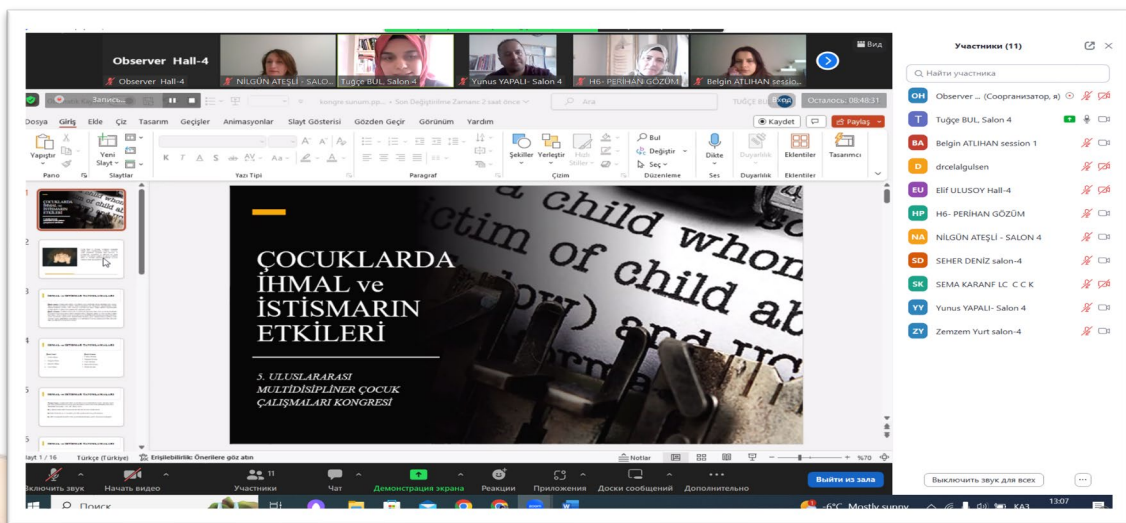
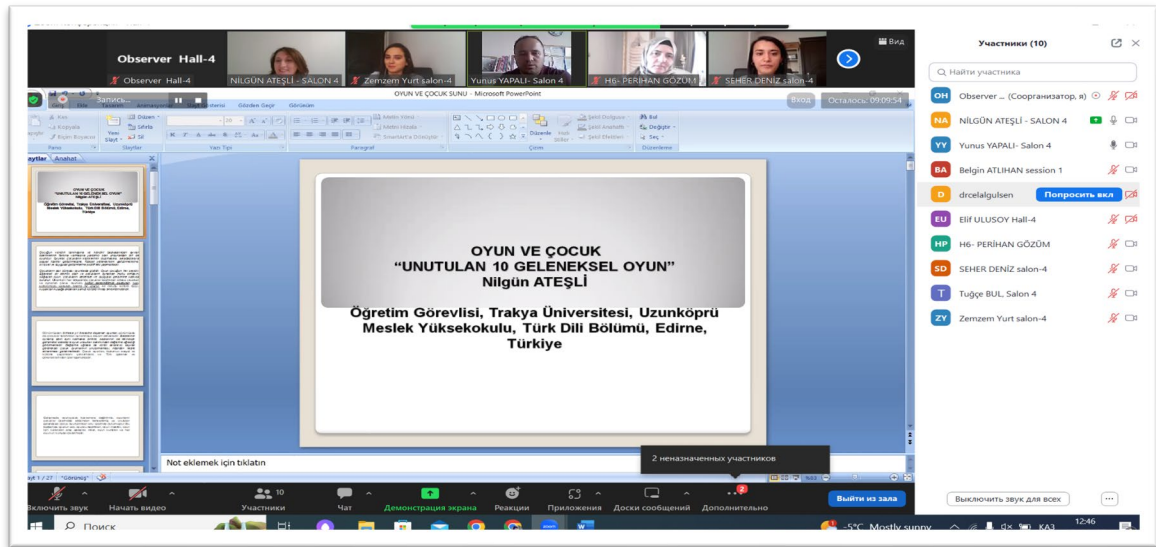
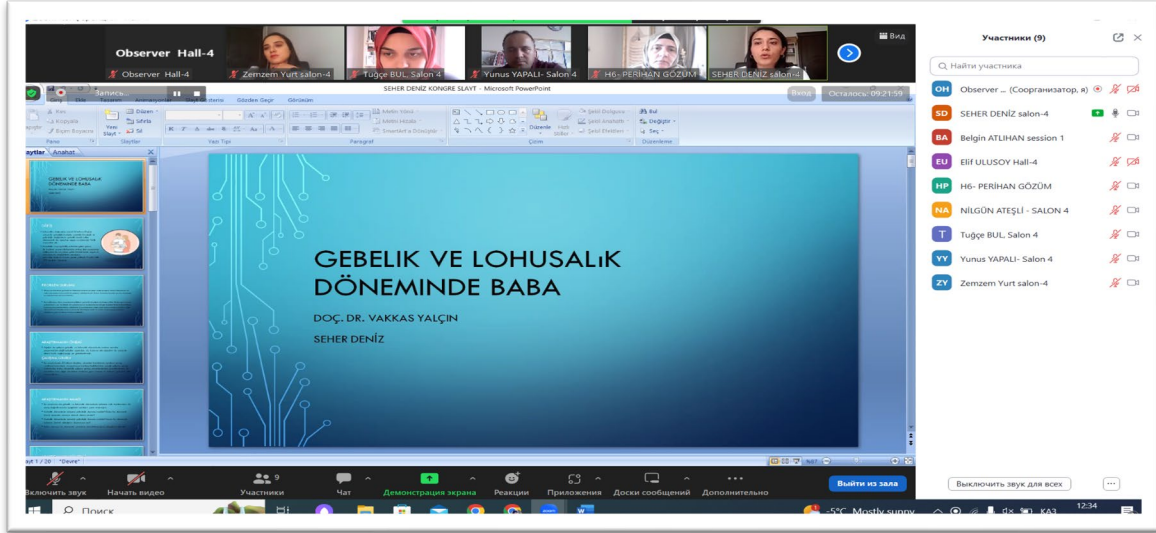
5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

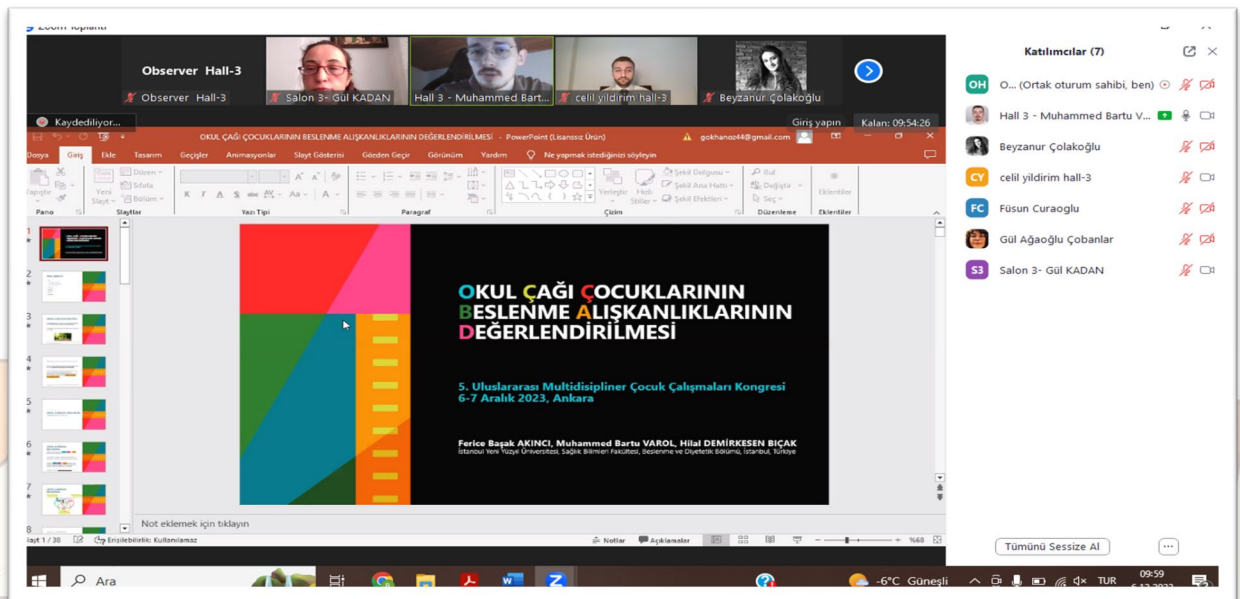
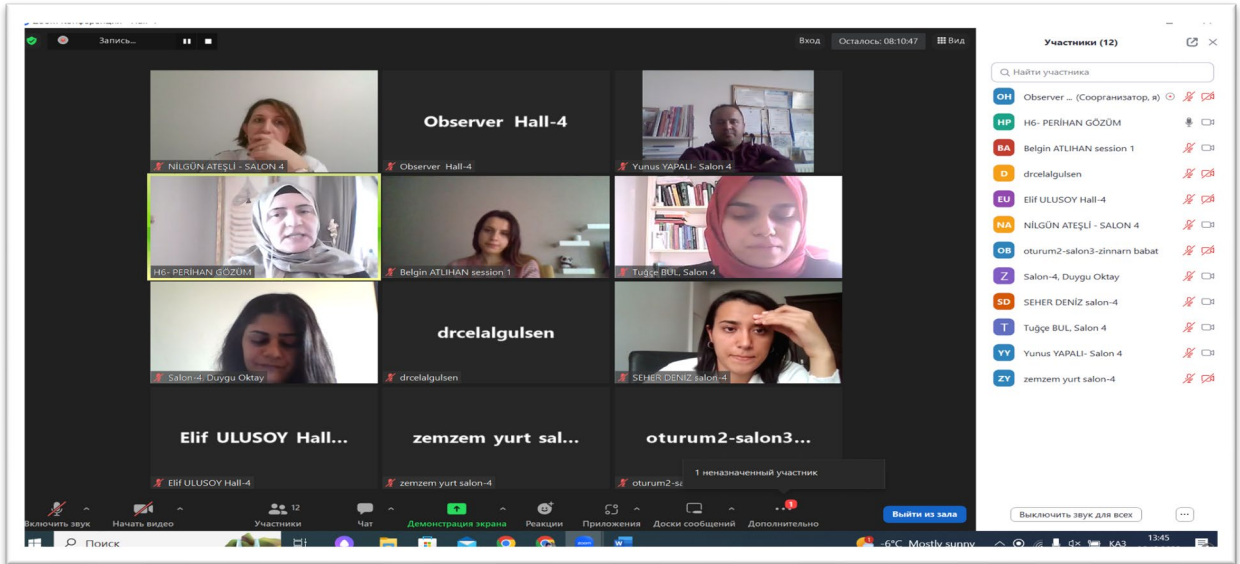
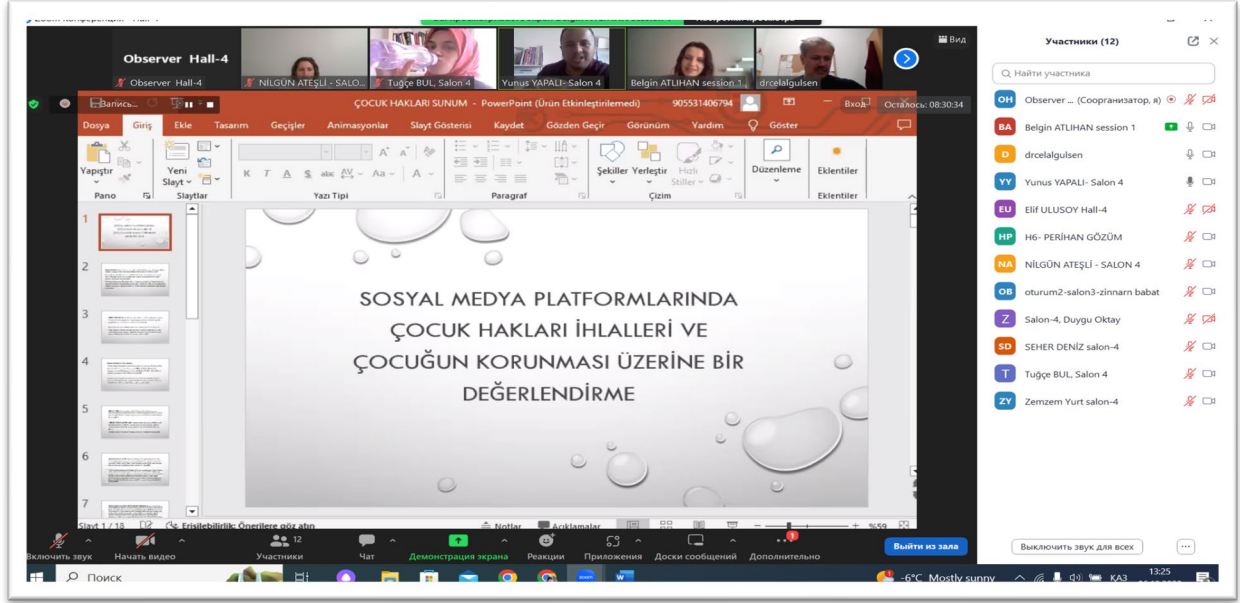
5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

Observer Hall-4

ÖLÇEĞİN TANITIMI

25 madde
9 alt boyut
5'li Likert (1 Aşağı 5: Dişina)
Min: 25 Mak: 225 puan

Puan ne kadar yüksekse bağımlılık düzeyi o kadar yüksek demektir.

The Digital Addiction Scale for Children: Development and Validation

Hacı İ. Hacıoğlu, Ebru D. Dönmez, PhD, and Mark D. Griffiths

Abstract

Researchers worldwide have developed and validated several scales to assess various forms of adults' digital addiction. The need for more of these scales found support for World Health Organization's inclusion of gaming disorder as a mental health condition in its eleventh revision of the International Classification of Diseases in June 2018. Additionally, several studies have shown that children are spending more time on digital devices (TV, cell, tablet, and more) for early children of the risk of digital addiction among children is becoming more of a necessity. In the present study, the Digital Addiction Scale for Children (DASC) is a 25-item self-report questionnaire, developed and validated among Turkish children. The sample consisted of 222 participants (162 girls and 60 boys) from grade 4 to grade 7. The factor structure revealed a unidimensional structure with a Cronbach's alpha of 0.92. The scale was found to be a reliable measure of digital addiction among children. The scale can be used to help in early identification of children at risk of problematic use of digital devices. Further research is needed to determine the ways to aid in early identification of children at risk of problematic use of digital devices. Further research is needed to determine the ways to aid in early identification of children at risk of problematic use of digital devices.

Keywords: technology addiction, digital addiction, children scale, gaming addiction, internet gaming disorder, social media addiction.

Участники (10)

- OH Observer - (Сoopранисатор, a)
- Z Salon-4, Duygu Oktay
- HP H6- PERİHAN GÖZÜM
- BA Belgin ATILHAN session 1
- EU EIF ULUSOY Hall-4
- NA NILGÜN ATEŞLİ - SALON 4
- SD SEHER DENİZ salon-4
- T Tuğçe BUL, Salon 4
- YY Yunus YAPALI- Salon 4
- ZY Zemzem Yurt salon-4

Observer Hall-3

ENGELLİ ÇOCUK AİLELERİNİN COVID-19 AŞISINA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD
Öğr. Gör. Dr. NURTEK ARSLAN, Prof. Dr. Meltem KURTUNCU

1 atanmamış katılımcı

Katılımcılar (9)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- NA Nurten Arslan
- S3 Salon 3 - Gül KADAN
- B Beyzanur Çolakoğlu
- CY celi yıldırım hall-3
- D drcelalgulsen
- FC Füsün Curaoglu
- G Gul Ağaoglu Çobanlar
- H Hall 3 - Muhammed Bartu Varol

Observer Hall-3

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE GÜCÜN ETKİLERİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ DİLEK ÇİFTÇİ BAYKAL
HEMŞİRE ZINNARIN BABAT

YAR. YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

GÜÇ NEDİR ?

Katılımcılar (9)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- L LENOVO
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- D drcelalgulsen
- HB H3 Büşra ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- HD Hall-2, Dr. Gülten Caca
- S Seda türker
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

MÜLKİYET KAVRAMI
Simgesel ve içselleştirilmiş Eylem

Simgesel ve içselleştirilmiş eylemler mekânsal deneyimlerin çocuğun zihninde bir anlam ifade etme ritüelini kazandıran eylemlerdir. Çocuğun yaşadığı mekânsal deneyimleri sadece somut olaylar olarak değil, aynı zamanda soyut düşünceye ve içselleştirmeye açık bir şekilde ele aldığımızı göstermektedir. Bu, çocuğun dış dünya ile iç dünya arasında bir bağlantı kurmasını ve deneyimleriyle daha derin bir ilişki kurmasını sağlar (Çankırılı, A. 2018).

Bu simgesel ve içselleştirilmiş mekânsal deneyimlerin paralelinde ortaya çıkacak olan **mülkiyet, sahiplenme ve aitlik duygusu** kavramları çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimine önemli katkılarda bulunur. Çocuk, yaşadığı mekânlara dair **duygusal bağlar** kurarak, bu mekânlara bir tür **kimlik ve değer atfeder**. Bu bağlamda, çocuğun kendisini çevresine bütünleşmiş hissetmesi, özaygısını artırır ve sosyal ilişkilerinde daha güvenli bir temel oluşturur.

Mülkiyet (ownership), bir kişi ile diğer varlıklar arasında kurulan ve diğer insanlarla onaylanan **'aitlik ilişkisi'** anlamına gelmektedir (Blake ve Harris, 2011). Çocuk bu aitlik ilişkisini çok erken yaşlardan itibaren kavramaya başlar.

Yaş	Mülkiyet Gelişimi	Kaynaklar
9-12. Ay	Kredililerle ait nesnelere temas	Browne ve ark., 2013
14. ay	Nesnelere sahiplikten önce de biter eder	Baldwin ve Richman, 1976
18-24. ay	Nesnelere sahipliği talep eder	Faig, 2000
2. yaş	"Benim" "mıyın" gibi iyelik sözcüklerini kullanır	Hay, 2006
3. yaş	Kendi mülkiyet hakkını savunur	Dunn ve Munn, 1987; Rossano ve ark., 2011
3. yaş	Mülkiyet bağlamında zorlukları çıkarır	Frederick ve Friedman, 2018
3. yaş	Mülkiyet transferini bedeli karşılığında kabul eder	Kamigaiter ve Hood, 2014
3. yaş	Farklı vesilelerle nesnelere mülkiyet hakkı talep eder	Nasreddin ve ark., 2013
3. yaş	Mülkiyet hakkını istemesine hazırdır	Dunn ve Munn, 1987; Rossano ve ark., 2011
4. yaş	"Onun" iyelik sözcüklerini kullanır	Kamigaiter ve Hood, 2014b
4. yaş	Mülkiyetin önem paydaş ile karamadığına kabul eder	Friedman ve Neary, 2008; Li, Qi, Yu ve Zhu, 2018
5. yaş	Meyan mülkiyet transferi ve talep olmayandan ayırt eder	Kamigaiter ve Hood, 2014

(Pala, Zeynep, & Akdeniz, 2020)

2 atanmamış katılımcı

36-72 AYLIK ÇOCUKLARIN TUVALET İÇ MEKAN TASARIM PARAMETRELERİ: OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI ÜSTÜNE BİR DURUM İNCELEMESİ

Arş. Gör. Gül AĞAOĞLU ÇOBANLAR
Dr. Öğretim Üyesi Füsün CURAOĞLU
Eskişehir Teknik Üniversitesi

ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ESKİŞEHİR TECHNICAL UNIVERSITY

Salon 3 - Gül KADAN

10:58

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

Observer Hall-3

EGE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

GÖÇ TEMALI "UZAK" KİTABININ GREIMAS'IN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ İLE İNCELENMESİ

ANALYZING THE MIGRATION THEMED BOOK "ARRIVAL" USING GREIMAS' SEMIOTIC ANALYSIS

Doç. Dr. Nilay DEROBALI
Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı
nilay.dereobali@ege.edu.tr

Celil YILDIRM
Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi YL
celil@email.com

Katılımcılar (10)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- CY celi yildirim hall-3
- S3 Salon 3 - Gül KADAN
- Beyzanur Çolakoğlu
- FC Füsün CURAĞLU
- G guldenirevul
- Gül Ağaoglu Çobanlar
- Hall 3 - Muha... Sesi Açmayı İste
- NA Nurten Arslan
- SK SEMA KARAN LC C C K

Observer Hall-3

H3 Büşra ARIK ŞEN

ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ (2013-2023)

Sunum hazırlayan :Seda TÜRKER

Katılımcılar (10)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- S Seda türker
- HB H3 Büşra ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- Nisa Canikli
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S SERMIN
- SH Session-2 Hall-3 Özlem Bütün
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

Observer Hall-3

oturum2-salon3-zinnarn babat

Hall 3 Şeref Can Şimşir

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI VE HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ

Uzm. Hems. Büşra ARIK ŞEN¹
Doç. Dr. Nüket BALİLEL²

¹ AYDIN ADNAN MENDEREKES ÜNİVERSİTESİ HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ DOKTORA ÖĞRENCİSİ
² AYDIN ADNAN MENDEREKES ÜNİVERSİTESİ, HEMŞİRELİK FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

Katılımcılar (10)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- HB H3 Büşra ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- Nisa Canikli
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S Seda türker
- S SERMIN
- SH Session-2 Hall-3 Özlem Bütün
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

Observer Hall-3

SPORDA ÇOCUK KORUMA

Her yıl dünyada çok sayıda çocuk spor faaliyetlerine katılarak, antrenman ya da müsabaka dönemleri içerisinde antrenörler ve onlarla çalışan diğer yetkinlerle uzun saatler vakit geçirmektedirler.

Bu süre zarfında antrenörler ve onlarla birlikte çalışan diğer görevli yetkinler kötü niyetli olmadan, istemeyerek yaptıkları yaklaşımları; konaklamalı organizasyonların gerçekleşmesi sırasında genellikle yetkinlerle yakın ilişki içerisinde olunması, spor eğitimi içerisinde yer alan fiziksel temas ve çocukların kendilerine özgü hassas yapıları ve sporun düğür ve denetimsiz doğası sebebiyle spor ortamlarında çocuklar savunmasız durumda kalabilmektedirler.

Spor içerisinde istemli ya da istemsiz olarak yapılan ihmal ve istismar çeşitlerine baktığımızda

1 atanmamış katılımcı

Katılımcılar (9)

- OH Ortak oturum sahibi, ben) Sesi aç
- Nisa Canikli
- HB H3 BÜĞRA ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S Seda türker
- S SERMİN
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

Observer Hall-3

Defining museums

Museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets and exhibits tangible and intangible heritage.

Open to the public, accessible and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally and with the participation of communities, offering varied experiences for education, enjoyment, reflection and knowledge sharing.

ICOM, 2022

Katılımcılar (7)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...
- HB H3 BÜĞRA ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S Seda türker
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...

Observer Hall-3

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI PERSPEKTİFTEN ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

CHILD LABOR FROM AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE

Özlem Bütün *

**Hemşire, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Tokat, Türkiye*

Dr.Öğr.Üyesi Birgül Vural **

***Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Tokat, Türkiye*

Katılımcılar (8)

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- SH Session-2 Hall-3 Özlem Bütün
- HB H3 BÜĞRA ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S Seda türker
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

5th INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY CHILDREN'S STUDIES CONGRESS- PHOTO GALLERY

Observer Hall-3 Session-2 Hall-3... Session-2, Hall-3... Seda türker

Kaydediliyor...

soyaka çocukları çocuk işçileri - Microsoft PowerPoint

- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yayınladıkları raporda; 2017-2020 yılı arasında sokakta çalışan çocuk sayısı 20 bin 176 olduğu ifade edilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 raporuna göre; sokakta çalışan ve yaşanan 815 çocuğun güvenlik birimine geldiği ya da getirildiği rapor edilmiştir (Özçevik ve Ocakçı, 2021; TÜİK, 2018).
- TÜİK 2022 raporunda, Türkiye nüfusunun %26,5'ini çocuklar oluşturmaktadır.

Not eklemek için tıklayın

Katılımcılar (8)

Q Katılımcı bul

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- E Session-2, Hall -3-Ebru Ayde...
- HB H3 Büğra ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S Seda türker
- SH Session-2 Hall-3 Özlem Bütün
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

Tümünü Sessize Al

Observer Hall-3 Session-2 Hall-3... Hall 3 Şeref Can Şimşir Session-2, Hall-3 Edin... Session-2 Hall-3 Özle...

Kaydediliyor...

SAVAŞTA ÇOCUK OLMAK SUNUM - Microsoft PowerPoint

İNŞANLARDA TRAVMA YARATAKAR KAN VE ŞİDDET İÇEREN HABERLER

İNSANLIK OLMUŞTUR

SOZCU TV'de anıları Bekir Coşkun

Ey Avrupa! İsrail Gazze'de çocuk çocuk katlediyor sesin çıkıyor!

100 YIL BÜTÇESİ

Not eklemek için tıklayın

Katılımcılar (8)

Q Katılımcı bul

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- HB H3 Büğra ARIK ŞEN
- OB oturum2-salon3-zinnarn babat
- S Seda türker
- SH Session-2 Hall-3 Özlem Bütün
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

Tümünü Sessize Al

Observer Hall-3 Session-2 Hall-3-Ebru... Hall 3 Şeref Can Şimşir Hall-2, Dr. Gülten Caca Seda türker

Kaydediliyor...

Çocuk Kongresi - Microsoft PowerPoint

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK VE ERGENLERİN YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞTE SAVAŞIN OLUMSUZ ETKİLERİNDE YAŞAMIS OLUKLARI ZORLUKLARIN BELİRLENMESİ: KOSOVA-PRİZREN ÖRNEĞİ

Katılımcılar (8)

Q Katılımcı bul

- OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)
- HD Hall-2, Dr. Gülten Caca
- E Session-2, Hall -3-Ebru Aydemir ...
- D drcelalgulsen
- HB H3 Büğra ARIK ŞEN
- H3 Hall 3 Şeref Can Şimşir
- S Seda türker
- SH Session-2, Hall-3 Edina Ajanovic...

Tümünü Sessize Al

CONTENT

CONFERENCE ID		I
PROGRAM		II
PHOTO GALLERY		III
CONTENT		IV

Author	Title	No
Serdar GÜRÇAY	"CHAOTIC CHILD" IMAGE IN FOLK BELIEFS AND RITUALS	1
Şevval Nur ŞEN Derya ŞAHİN Mert ŞEN	DO CHILDREN DEPICT WHAT THEY SEE OR WHAT THEY HEAR?	3
Beyzanur ÇOLAKOĞLU Füsün CURAOĞLU	ROOM NOTION AND MEANINGS FOR 9-12-YEAR-OLD CHILDREN	5
Merve KILIÇ	WAR VICTIM TO BE A CHILD: A REVIEW OF SOCIAL WORK PERSPECTIVE	6
Serra Ferize İLİK Başak ÖNEY	STARVATION AND PROTEIN ENERGY MALNUTRITION IN CHILDREN	7
Perihan GÖZÜM	A SOCIAL PROBLEM: CRIME AND CHILDREN	9
Gül AĞAOĞLU ÇOBANLAR Füsün CURAOĞLU	TOILET INTERIOR DESIGN PARAMETERS OF 36-72 MONTH OLD CHILDREN: A CASE STUDY ON PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS	10
İrem YELBAY Ömer ŞEVGİN	EFFECTIVENESS OF EXERCISE AND KINESIOTATING ON INDIVIDUALS WITH SCOLIOSIS	11
Eylem Nur ERDOĞAN ORUN	PROBLEMS EXPERIENCED BY IMAM HATIP SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN ARABIC EDUCATION	12
Necmiye DÜZ Onur AKMAN	A STUDY ON THE AWARENESS LEVELS OF PARENTS REGARDING CHILD PROTECTION IN SPORTS: A CASE STUDY OF BAYBURT PROVINCE	13
Seda TÜRKER	REVIEW OF GRADUATE STUDIES ON CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH (2013-2023)	15
Vakkas YALÇIN Zemzem YURT	INVESTIGATING THE IMPACT OF PRESCHOOL STEM ACTIVITIES PREPARED ACCORDING TO THE DESIGN THINKING MODEL ON CHILDREN'S THINKING SKILLS	17
Neslihan KARAGEÇEN Esra AKGÜL	INVESTIGATING THE CLASSROOM PARTICIPATION OF 3-6-YEAR-OLD SYRIAN REFUGEE CHILDREN	19
Vakkas YALÇIN Seher DENİZ	FATHER DURING PREGNANCY AND PUERPERIUM	20
Gülten CACA	DETERMINING THE DIFFICULTIES EXPERIENCED BY CHILDREN AND ADOLESCENTS WITH SPECIAL NEEDS DUE TO THE NEGATIVE EFFECTS OF THE WAR DURING THE TRANSITION TO ADULTHOOD: THE KOSOVO-	22

	PRIZREN CASE	
Seda MAZLUM Ayşe Duygu KAÇAR	EXPERIENCE OF CULTURAL HERITAGE SITES IN CHILDREN'S BOOKS	23
İsmet Galip YOLCUOĞLU Fatma Türkan ÖZIRMAK Onur Zeki ANILGAN	THE IMPORTANCE OF SOCIAL WORK INTERVENTION IN THE PROTECTION OF CHILDREN AT RISK: THE CASE EXAMPLE OF GABRIEL FERNANDEZ	24
Nilgün ATEŞLİ	GAME AND CHILD "10 FORGOTTEN TRADITIONAL GAMES"	26
Osman AHAT Aşkın ÇALIŞKAN	DETERMINING THE LEVEL OF KNOWLEDGE OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS ABOUT NATURAL DISASTERS	27
Aşkın ÇALIŞKAN Osman AHAT	DETERMINING THE SCIENTIFIC AND ARTISTIC CURIOSITY LEVEL OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS	28
Belgin ATLIHAN	AN EVALUATION ON VIOLATIONS OF CHILDREN'S RIGHTS AND PROTECTION OF CHILDREN ON SOCIAL MEDIA PLATFORMS	30
Nisanur CANIKLI Havva ŞEBİN Sermin AĞRALI ERMİŞ	REVIEW OF THE CHILD PROTECTION POLICIES IN SPORTS OF THE BRITISH AND AMERICA GYMNASTICS FEDERATION	31
Nilay DEROBALI Celil YILDIRIM	ANALYZING THE MIGRATION THEMED BOOK "ARRIVAL" USING GREIMAS' SEMIOTIC ANALYSIS	33
Duygu OKTAY Candan ÖZTÜRK	TURKISH VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE DIGITAL ADDICTION SCALE FOR CHILDREN: CYPRUS SAMPLES	35
Edina AJANOVİC	CAN CHILDHOOD MEMORIES BE A PART OF TRANSFORMATIVE TOURISM EXPERIENCE: THE CASE OF WAR CHILDHOOD MUSEUM	36
Celal GÜLŞEN İrem AKÇAY	BEHAVIOR DISORDERS SEEN IN CHILDREN IN EARLY CHILDHOOD	37
Ferice Başak AKINCI Muhammed Bartu VAROL Hilal DEMİRKESEN BIÇAK Merve ÖNOL	EVALUATION OF NUTRITION HABITS OF SCHOOL-AGE CHILDREN	39
Dilek ÇİFTÇİ BAYKAL Zinnarin BABAT	A SYSTEMATIC REVIEW OF CHILD AND CLIMATE CHANGE STUDIES	41
Dilek ÇİFTÇİ BAYKAL Zinnarin BABAT	THE EFFECTS OF MIGRATION IN CHILDHOOD	42
Gülден İREVÜL Duygu YALMAN POLATLAR Zeynep Deniz SEVEN Enes YÜREK	AN EXAMINATION OF THE DIGITAL MEDIA USAGE HABITS OF 5-6-YEAR-OLD CHILDREN AND THEIR PARENTS' DIGITAL MEDIA USAGE HABITS	43
Zeynep Deniz SEVEN Büşranur Elmas ERSOY Esra GÜLER Rabia ÖKSÜZ Nurgül ÖZBAYRAK	INVESTIGATION OF MOTHERS' SENSITIVITY RESPONSES TO CHILDREN'S NEEDS	45
Ümit NOŞERİ	URINARY TRACT INFECTION IN CHILDREN AND THE IMPORTANCE OF CORTICAL KIDNEY SCINTIGRAPHY	47
	FULL TEXTS	
Mehmet Nezir CEYLAN	RELIGIOUS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD: EVALUATION OF 4-6 YEARS OLD KUR'AN COURSES	50

Kadiyan BOOBEKOVA	BESHIK YRY- LULLABIES IN KYRGYZ	59
Gül KADAN Neriman ARAL	THE EFFECT OF MEDIA ON CHILDREN'S FASHION PREFERENCES	68
Şenol ŞENLİKOĞLU İlknur MEŞE	SOCIAL, ACADEMICS AND CULTUREL EFFECTS OF MANGA AND ANIMES ON STUDENTS	75
Saadet BÜYÜK	BEING THE WAR CHILD: IN THE CASE OF 22 BRITANNIA ROAD NOVEL	80
Yunus YAPALI	MUSICAL JOURNEY OF THE CHILD STARTING FROM THE PRENATAL PERIOD	85
Buşra ARIK ŞEN Nükhet BALLIEL	CHILD NEGLECT AND ABUSE AND PUBLIC HEALTH NURSING	96
Elif AYAN ÇEVEN Nur BELKAYALI Melike CÖMERT	CHILD NEGLECT AND ABUSE AND PUBLIC HEALTH NURSING	105
Meltem DÜNDAR Nida BAYINDIR	THE ROLE OF THE TEACHER IN DANCE TEACHING: DANCE AND THE CHILD	115
Tuğçe BUL	EFFECTS OF NEGLECT AND ABUSE IN CHILDREN	123
Soner Hamza ÇETİN	OFFENSE OF ABDUCTION AND DETAINING A CHILD (TPC Art.234)	132
Özlem BÜTÜN Birgül VURAL	CHILD LABOR FROM AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE	143
İnci DİLAVEROĞLU	EVALUATING CHILDREN'S SPATIAL THINKING SKILLS WITHIN DRAWING-BASED EDUCATION AWARENESS	147
Emine ÇAKIR Fusun GÖKKAYA	MOTHERS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS DURING THE COVID-19 PERIOD: PERCEIVED SOCIAL SUPPORT, COVID-19 PHOBIA, AND ATTITUDES TOWARD SEEKING PSYCHOLOGICAL HELP	158
Didem ÜSTÜN VURAL Ecem EROL HACIALİEFENDİOĞLU	CHILDREN'S SENSE OF PLACE AND IT'S REFLECTION ON THEIR PAINTINGS	165
Pınar Seden MERAL	CHILDREN YOUTUBERS AND ADVERTISING PRODUCTION: A RESEARCH STUDY	171
Ebru AYDEMİR KARADAĞ Filiz ADANA Nükhet BALLIEL Duygu YEŞİLFIDAN	STREET CHILDREN AND CHILD LABOR	184
Selim SOMUNCU Feyza Nur EMİROĞLU	EVALUATION OF POLITICAL / APOLITICAL CHILDREN'S LITERATURE DISCUSSIONS IN TERMS OF IDEOLOGY AND HEGEMONIC DISCOURSE	192
Nurten ARSLAN Meltem KÜRTÜNCÜ	EXAMINING THE ATTITUDES OF FAMILIES OF DISABLED CHILDREN TOWARDS COVID-19 VACCINE	198
Sinem ONAR Şeref Can ŞİMŞİR	THERE ARE NO CHILDREN IN WAR: AN ETHICAL REVIEW OF CHILD REPRESENTATION IN THE HAMAS-ISRAEL WAR	208

HALK İNANIŞ VE RİTÜELLERİNDE “KAOTİK ÇOCUK” İMGESİ "CHAOTIC CHILD" IMAGE IN FOLK BELIEFS AND RITUALS

Serdar GÜRÇAY
ORCID: 0000-0003-1412-7910

ÖZET

İnanış, toplumu oluşturan insanların güvenerek saygı duydukları sistemlerdir. Bireylerin inanış ve ritüelleri, hiç eskimeyen ve insanlıkla yaşıt olan kültürlerinin köşe taşı mahiyetindedir. İnanışlar ve bu doğrultuda açığa çıkan ritüeller ise kültürel değerlerin paylaşımını, sürdürülebilirliğini, nesilden nesile aktarımını sağlayan en temel unsurlardandır. Kadim Türk milleti tarih boyunca geniş bir coğrafyada varlığını korumuş, kültürel mirasını sahiplenmiş ve yüzyıllardır milli tarih bilincini canlı tutmayı başarmıştır. Eski Türk inanışlarından olan atalar kültü, tabiat kültleri ve Gök-Tanrı kültü başta olmak üzere; Animizm, Şamanizm, tasavvuf, Budizm, Zerdüştilik, Manihaizm, Hristiyanlık, Yahudilik gibi inanç sistemleriyle de harmanladığı İslam dinî-kültürel yapısındaki yoğun senkretizmi ve çokkültürlülüğü görmek büyük önem arz etmektedir. Zira bu durum zenginlik, özgünlük ve çeşitlilik kazandırmaktadır. Toplumun yaşadığı olayları, yaşantıları belirleyen nesnelere, iletişim tarzlarını ve bunların göstergelerini (görüntü, söylem, tören, ritüel ve hatta çocuk oyunları) sürekli muhafaza eden toplum, kültürel yaşantıdaki bu zenginliği içselleştirmiştir. Ritüel, kısaca icra edilen dinî nitelikli kalıp davranış örüntüleri, törenler ve âyinler olarak tanımlanmaktadır. Erken dönem insanının zihin yapısı doğadaki her canlı-cansız nesneye ruh atfedilmek suretiyle zamanı, mekânı, eşyayı sınırlandırarak kutsal-profân ayrımını tecessüm ettirmiştir. Çizdiği bu hudutlarda da koyduğu kural ve kaideler neticesinde kutsala yakınlaştığını düşünerek hayatı anlamlandırmış, ritüel değer katmıştır. Ritüellerde kullanılan ve sembolik mahiyet taşıyan giysiler, takılar, çalgı aletleri vb. her şey kutsal bir alan açar ve ilgisini bu alana dâhil etmeye yarar sağlar. Toplum inanışları nazarında ritüelin temiz olmasına vesile olan kural ve kaideler olduğu gibi ritüeli kirleten, onu geçersiz kılan tabular da söz konusu olabilmektedir. Kaos; biçimsizlik, uyumsuzluk, dengesizlik ve karmaşa gibi anlamlara gelmektedir. Çocuklarsa bazı anlatı ve ritüellerde masumiyetin, saflığın, toplumca kıymet verilen neslin devamlığının, kutsal ananın tohum simgesi iken; bazı zamanlarda bilinçsiz, pre-lojik olması dolayısıyla tehlikeli, yasak, ortamın dinginliğine zarar veren bir imge olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçiş ritüelleri olarak doğum, diş buğdayı, sünnet, okula başlama, evlenmede cinsiyet tayini gibi pratiklere konu olmuş hatta ritüellerin bizzat kendisi çocuk öznesi üzerine bina edilmiştir. Bunun yanı sıra Dede Korkut Kitabı, Alevi-Bektaşî velayetnameleri gibi halk anlatılarında da çeşitli şekillerde ve sıklıkla karşılaşılan bir motiftir. Ayrıca dini içerikli ayin ve törenlerde de kutsal alandaki çocuğun yeri tartışılmıştır. Doküman tarama ve saha derleme yöntemi neticesinde elde edilen dataların değerlendirildiği çalışmanın amacı, yasaklar-özgürlükler gibi iki uçlu zıtlık bağlamında halk inanış, anlatı ve ritüellerinde karşımıza çıkan çocuk imgesini değerlendirmektir. Çalışma sonucunda çocuk kavramı etrafında oluşan bu farklı bakış açılarından hareketle kültürün çocuğa verdiği değer ve bu doğrultuda açığa çıkan fikriyat mercek altına alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk inanışı, ritüel, çocuk, imge, kutsal-profân.

ABSTRACT

Beliefs are systems that the people who make up a society trust and respect. Individuals' beliefs and rituals are the cornerstones of their cultures, which are ageless and contemporary with humanity. Beliefs and the rituals that emerge in this direction are among the most fundamental elements that ensure the sharing, sustainability and transmission of cultural values from generation to generation. The ancient Turkish nation has preserved its existence in a wide geography throughout history, embraced its cultural heritage and managed to keep its national historical consciousness alive for centuries. It is of great importance to see the intense syncretism and multiculturalism in the Islamic religious-cultural structure, which is blended with belief systems such as Animism, Shamanism, Sufism, Buddhism, Zoroastrianism, Manichaeism, Christianity, Judaism, and belief systems such as Buddhism, Zoroastrianism, Manichaeism, Christianity and Judaism, especially the cult of ancestors, nature cults and the cult of the Sky-God, which are among the ancient Turkish beliefs. Because this situation brings richness, originality and diversity. The society has internalized this richness in cultural life by constantly preserving the events experienced by the society, the objects that determine the experiences, communication styles and their indicators (images, discourse, ceremonies, rituals and even children's games). Ritual is briefly defined as religious patterns of behavior, ceremonies and rituals. The mental structure of the

early human beings manifested the sacred-profane distinction by limiting time, space and things by attributing a spirit to every animate and inanimate object in nature. As a result of the rules and regulations it established within these boundaries, it gave meaning to life and added ritual value by thinking that it was getting closer to the sacred. Clothes, jewelry, musical instruments, etc., which are used in rituals and have a symbolic nature, open up a sacred space and help to include those concerned in this space. In terms of social beliefs, there are rules and regulations that make the ritual clean, as well as taboos that contaminate the ritual and invalidate it. Chaos means formlessness, disharmony, imbalance and confusion. In some narratives and rituals, children are the symbol of innocence, purity, the continuity of the generation valued by the society, the seed symbol of the holy mother; while at other times, they appear as an unconscious, pre-logical image that is dangerous, forbidden, and damaging to the serenity of the environment. As rites of passage, it has been the subject of practices such as birth, teething, circumcision, starting school, gender determination in marriage, and even the rituals themselves have been built on the subject of the child. In addition, it is a motif that is frequently encountered in folk narratives such as the Book of Dede Korkut and Alevi-Bektashi velayetnameleri. In addition, the place of the child in the sacred space has been discussed in religious rites and ceremonies. The aim of the study, which evaluates the data obtained as a result of document scanning and field compilation method, is to evaluate the image of the child in folk beliefs, narratives and rituals in the context of the two-edged contrast such as prohibitions and freedoms. As a result of the study, the value that the culture gives to the child and the idea that emerges in this direction will be scrutinized based on these different perspectives around the concept of child.

Keywords: Folk belief, ritual, child, image, sacred-profanity

**ÇOCUKLAR GÖRDÜKLERİNİ Mİ RESMEDER, DUYDUKLARINI MI?
DO CHILDREN DEPICT WHAT THEY SEE OR WHAT THEY HEAR?****Şevval Nur ŞEN****ORCID: 0000-0002-9452-8206****Derya ŞAHİN****ORCID: 0000-0002-6814-898X****Mert ŞEN****ORCID: 0000-0003-0427-5135****ÖZET**

Çocukların resimleri, çocukların psiko-motor gelişimlerini, hayal güçlerini, hafızalarını ve algılama yeteneklerini yansıtmaktadır. Bilindiği üzere çocukların bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimlerinin ilerlemekte olduğu belirli dönemler vardır ve bu dönemler çocukların resimlerinde de değişikliklerin görünmesine neden olur. Gelişim ile birlikte değişikliklerin oluşmasında çevresel faktörlerin de büyük bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Hacivat ve Karagöz oyunu temelde, her konuda bilgisi olan Hacivat ile onun tam zıttı olarak kulaktan dolma bilgilerle düşünmeden konuşan Karagöz'ün karşılıklı diyaloglarından oluşmaktadır. Hacivat ve Karagöz'ün konuştukları konuların günlük hayatın içerisinde olması ve kullandıkları dilin doğal bir nitelik taşıması çocuklar için çevrelerini tanıma anlamında yardımcı bir unsur olarak ele alınabilir. 9 yaş grubu çocuklarının gördüklerini mi yoksa duyduklarını mı resimlerinde işlemeye meyilli oldukları bu araştırmanın sorusunu oluşturmaktadır. Bu araştırma, çocukların çevrelerinde bulunan görsel ve işitsel uyarıcılara tepkilerini incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma yönteminden durum deseni kullanılmış olup, veriler betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Çalışma grubu dokuz yaş çocuklarından oluşmaktadır. Araştırma sorusuna cevap bulabilmek için Hacivat ve Karagöz oyunu bir araç olarak seçilmiştir. Araştırma kapsamında Hacivat ve Karagöz gölge oyunu yardımıyla empati konusu dokuz yaş grubu çocuklara anlatılmaya çalışılmıştır. Oyun sonrasında çocuklar ile empati konusu üzerine konuşulmuştur. Ardından Hacivat-Karagöz oyununda işlenen empati konusu hakkında kendi çizimlerini yapmaları talep edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın verileri çocukların oluşturduğu resimler olarak ele alınmıştır. Sonuç olarak şematik dönemde bulunan dokuz yaş çocuklarının, oyunu izledikten sonra konuşulan konu yerine görsel karakterleri çizmeyi tercih ettikleri, görsel unsurları ayrıntılı olarak resimlerinde işlemeye daha yatkın oldukları görülmüştür. Bu eğilim, çocukların çizimlerinde gördüklerini duyduklarına göre daha fazla temsil etme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk resmi, çocuk gelişimi, karagöz hacivat, gölge oyunu

ABSTRACT

Children's drawings reflect their psycho-motor development, imagination, memory, and perception abilities. It is well known that there are certain periods in which children's cognitive, affective, and psycho-motor developments are progressing, and these periods cause changes to appear in their drawings. It has been determined that environmental factors also have a significant effect on the occurrence of changes alongside development. Hacivat and Karagöz play, basically consists of the mutual dialogues of Hacivat, who is knowledgeable in every aspect, and Karagöz, who, on the contrary, speaks without thinking with hearsay knowledge. The fact that the subjects Hacivat and Karagöz talk about are from daily life and the language they use has a natural quality can be considered as a helpful element for children to recognize their environment. The question of this research is whether 9-year-old children are prone to processing what they see or what they hear in their drawings. This research is designed to examine the reactions of children to visual and auditory stimuli in their environment. In line with this aim, the case design from qualitative research methods has been used in the research, and the data has been examined through descriptive analysis. The study group consists of nine-year-old children. To answer the research question, the Hacivat and Karagöz play has been chosen as a tool. Within the scope of the research, the subject of empathy has been attempted to be explained to nine-year-old children with the help of Hacivat and Karagöz shadow play. After the play, a discussion was held with the children on the subject of empathy. Then, they were asked to make their own drawings about the empathy topic discussed in the Hacivat-Karagöz play. In this context, the data of the research has been considered as the drawings created by the children. As a result, it has been observed that the nine-year-old children, who are in the schematic period, preferred to draw the visual characters rather than the discussed

subject after watching the play, and they are more prone to process visual elements in detail in their drawings. This tendency indicates that children are more inclined to represent what they see in their drawings compared to what they hear.

Keywords: Child drawing, child development, Karagöz Hacivat, shadow play

**9-12 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR İÇİN ODA KAVRAMI VE ANLAMLARI
ROOM NOTION AND MEANINGS FOR 9-12-YEAR-OLD CHILDREN**

Beyzanur ÇOLAKOĞLU
ORCID: 0000-0002-5503-6575
Fusun CURAOĞLU
ORCID: 0000-0002-9594-2281

ÖZET

Çocuklar için kendi odaları, dünyayı keşfetmek, hayal kurmak ve kendilerini ifade etmek için bir sığınak gibidir. Bu mekân, onların fiziksel ve duygusal gelişimleri için kritik bir rol oynar. Çünkü çocukluk dönemi fiziksel ve bilişsel gelişimin en hızlı ve yüksek oranda gerçekleştiği dönemdir. Bu dönemde fiziksel ve sosyal çevreden gelen her uyarının entelektüel, fiziksel, sosyal, duygusal ve algısal gelişimin temellerini oluşturan bir keşif ve öğrenme deneyimine dönüştüğü düşünülmektedir. Dolayısı ile çocukların gelişimini teşvik eden fiziksel ortamların ideal bağlamlarının oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamları en güçlü kurabilecek kişi kuşkusuz mekân ile güçlü aidiyetlik bağı kuran ve mekânın kullanıcısı olan çocuğun kendisidir. Bu çalışmanın amacı, 9-12 yaş aralığındaki çocukların kendi odaları ile kurduğu güçlü bağların anlamlarını onların perspektifinden derinlemesine incelemek ve bu bağların çocukların fiziksel ve duygusal gelişimine etki eden mekânın, fiziksel uzantıları olan mobilya sektörü için tasarım kriterlerini belirlemektir. Araştırmanın hedeflediği çıktılar, nitel araştırma paradigması çerçevesinde yapılandırılmıştır. Veriler, 9-12 yaş aralığındaki çocuklara uygulanan odak grup görüşmesi yöntemi ile elde edilmiştir. Odak grup görüşmesinin içeriği kullanıcı kaynaklı görsel ve yazılı doküman incelemesi yöntemleri üzerine kurgulanmıştır. Görsel ve yazılı dokümanlardan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek temalara ayrılmıştır. Bu temalar, çocukların odaları ile kurduğu güçlü anlam ve bağlamların kavram haritasını oluşturmaktadır. Ürün(mobilya), ortam ve etkileşimler başlıkları çerçevesinde hedef yaş aralığının mekânlarını nasıl algıladıklarını, bu mekânların onların yaşamlarında nasıl bir rol oynadığını ve bu ilişkinin onların gelişimine nasıl etki ettiğini anlamak için oluşturulan bu çalışmada elde edilen bulgular, çocuk odası tasarımı ve düzenlenmesi konusunda daha bilinçli kararlar alınmasına ve çocukların gelişimini destekleyen ideal ortamların oluşturulmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Odası, Çocuk Mobilyası, Çocuk ve Mekan

ABSTRACT

Children's rooms are like a sanctuary for them, allowing them to explore the world, dream, and express themselves. This space plays a critical role in their physical and emotional development, as childhood is a period when physical and cognitive development occurs at the fastest and highest rate. During this period, it is believed that every stimulus from the physical and social environment is transformed into a discovery and learning experience that forms the foundations of intellectual, physical, social, emotional, and perceptual development. Therefore, it is essential to create ideal contexts that promote the development of children. Undoubtedly, the person who can establish the strongest contexts for this is the child, who forms a strong sense of belonging with the space and is the user of that space. This study aims to thoroughly examine the meanings of the strong bonds established by children between the ages of 9-12 with their rooms from their perspective and to determine the design criteria for the furniture sector, which are the physical extensions of the space and affect the physical and emotional development of children. The outcomes targeted by the research are structured within the qualitative research paradigm. Data were obtained through focus group interviews with children aged 9-12. The content of the focus group interview is based on user-generated visual and written document analysis methods. The data obtained from visual and written documents were analyzed using content analysis, and they were categorized into themes. These themes form the concept map of the strong meanings and contexts children establish in their rooms. In the context of the product (furniture), environment, and interactions, the findings obtained in this study, which aims to understand how the target age group perceives their spaces, how these spaces play a role in their lives, and how this relationship affects their development, aim to contribute to making more informed decisions in the design and arrangement of children's rooms and creating ideal environments that support children's development.

Keywords: Child's Room, Child's Furniture, Child, and Space

SAVAŞ MAĞDURU ÇOCUK OLMAK: SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME
WAR VICTIM TO BE A CHILD: A REVIEW OF SOCIAL WORK PERSPECTIVE

Merve KILIÇ

ORCID: 0009-0004-3500-1297

ÖZET

Savaşlar, telafisi olmayan yıkımların oluşmasına neden olmaktadır. Günümüzde milyonlarca çocuk savaşlardan etkilenmekte, travmatik olaylara maruz kalmaktadır. Savaşlar sonucunda yaralanmaların ve ölümün oluşması çocuklar üzerindeki tahribatı arttırmaktadır. Savaş bölgesindeki çocuklar; beslenme, barınma, sağlık hizmetleri gibi pek çok sorunla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Çocukların yaşam haklarının alındığı bir ortamda büyümesi diğer hak ve özgürlüklerinin de korunmaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle barış, insan hakkıdır. Bombalama gibi şiddetli terör olaylarına maruz kalmak özellikle çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkiler gösterir. Çocuklar iyileşmesi kimi zaman yıllar alan kişisel yaralanmalarla ve bu zorlu sürece eşlik eden uyum sorunlarıyla karşılaşabilirler. Diğer yandan, anne, baba, kardeş veya arkadaş gibi sevilen birinin ölümü ile yüzleşmek zorunda kalabilirler (Browne, 2003).

Savaş ve çatışmalar, çocukları dört yönden etkilemektedir. İlk olarak, çatışmaya dayalı yerinden olma ve ona bağlı sağlıksız yaşam koşulları, bulaşıcı hastalıklar ve çocuk ölümleri ve yaralanmaları artması, kirli içme suyu, kalabalık kamplar ve yerleşim yerleri ve yetersiz beslenme artması. İkincisi, çatışma zamanlarında çocukların gıda güvensizliği ve kötü beslenme riski daha yüksektir. Üçüncüsü, çocuklar, özellikle de kızlar, çatışma sırasında cinsel şiddet riskine maruz kalmaktadırlar. Cinsel şiddet yaşayan kızlar ve kadınlar genelde cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, gebelik ve psikolojik travma sonucu ciddi sağlık sorunlarla karşılaşabilirler. Dördüncüsü, çatışma özellikle çocuk askerlerde uzun süreli fiziksel ve psikolojik sakatlığa yol açmaktadır (Snoubar, Y., & Karataş, K. 2015).

Sosyal hizmet, savaşların olmadığı küresel mücadelede rol alır. Sosyal adalet ve insan hakları temelinde olan sosyal hizmet mesleği, her türlü savaşın karşısında durarak barışın sağlanması amacını taşır. Sosyal hizmet uzmanları multidisipliner ekibin önemli bir parçası olduğundan dolayı, krize müdahale, koruyucu ve önleyici girişimler, toplum örgütlenmesi gibi çalışmalarını yürütürler. Bu çalışmada, savaştan etkilenen çocukların sosyal hizmet mesleği açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, çocuk, travma, sosyal hizmet

ABSTRACT

Wars cause irreparable destructions to occur. Today, millions of children are affected by wars and are exposed to traumatic events. As a result of wars, the occurrence of injuries and death increases the destruction on children. Children in the battlefield have to cope with many problems such as nutrition, shelter and health care. The growth of children in an environment where life rights are received means that other rights and freedoms are not protected. Therefore, peace is the human right. Exposure to severe terror events such as bombing especially shows many negative effects on children. Children can experience sleeping problems that are accompanied by personal injuries that have been taken for years, as well as for this difficult time. On the other hand, they may have to face the death of someone loved as mother, father, brother or friend (Browne, 2003).

War and conflicts affect children from four ways. Firstly, there is no health-free living conditions, infectious diseases and increased child deaths and injuries, increased dirty drinking water, crowded camps and settlements and insufficient nutrition. The second is higher than the risk of food unsafeness and poor nutrition in conflict times. Thirdly, children, especially girls, are subjected to sexual violence risk during conflict. Girls and women experiencing sexual violence often encounter serious health problems as a result of sexually transmitted infections, pregnancy and psychological trauma. Fourthly, conflict leads to long-term physical and psychological disability in children's soldiers (Snoubar, Y., & Karataş, K. 2015).

Social work takes part in the global struggle without wars. The social service profession, based on social justice and human rights, carries the purpose of providing peace by standing across all kinds of battles. Social worker is an important part of multidisciplinary team, because they perform work such as crisis intervention, protective and preventive initiatives, community organization. In this study, it is aimed to evaluate children affected by war in terms of social work profession.

Keywords: War, child, trauma, social work

**ÇOCUKLARDA AÇLIK VE PROTEİN ENERJİ MALNÜTRİSYONU
STARVATION AND PROTEIN ENERGY MALNUTRITION IN CHILDREN****Serra Ferize İLİK****ORCID: 0009-0008-0362-5977****Başak ÖNEY****ORCID: 0000-0003-2695-6978****ÖZET**

Beslenme, insan yaşamının devamlılığı için esas faktör olduğundan dolayı büyük önem taşımaktadır. Özellikle büyüme ve gelişmenin en yoğun gerçekleştiği çocukluk döneminde beslenmedeki en ufak dengesizlik bile etkilemektedir. Birleşmiş Milletler; küresel açlık raporunda, son bir yılda açlık ile mücadele eden bireylerin 46 milyon artarak 828 milyona ulaştığı ve insanlığın yaklaşık %10'unun bu tehditle karşı karşıya kaldığı vurgulanmıştır. Bu rapordaki açlık sorunu çocukları da fazlasıyla etkilemiş olup 5 yaş altı ortalama 45 milyon çocuğu aşırı düzeyde yetersiz beslenmeye; 149 milyon çocuğu da büyüme geriliğine maruz bıraktığı bildirilmiştir. Açlık, vücudun zamanla yetersiz besin alımı sonucunda protein enerji malnütrisyonu (PEM) tablosuna sürüklenmesine sebep olur. Bunun sonucunda fiziksel, zihinsel ve bağışıklık sisteminde düşüşler gerçekleşmesiyle hastalıkların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Hastalıkların klinik sonuçlarındaki gerileme erken yaşta ölüm sebebi olabilmektedir. Bundan dolayı bu durumun iyi anlaşılıp ona göre harekete geçilmesi elzemdir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) malnütrisyonu; insanın büyümesi, yaşamını sürdürebilmesi ve özel bazı işlevlerini yerine getirebilmesi için gereksinim duyduğu besin ve enerji alımındaki dengesizlik olarak tanımlamaktadır. Malnütrisyon; genetik, çevresel, sosyoekonomik ve psikolojik faktörlerin etkileşiminden gelişen, karmaşık metabolik bir süreçtir. Özellikle süt çocuklarında ve az gelişmiş ülkelerde görülen PEM; marasmus, kwashiorkor ve marasmik kwashiorkor olmak üzere 3 gruba ayrılır. Kwashiorkor, yetersiz protein alımı sonucunda klinik olarak büyüme yetersizliği, kas erimesi ve ödemle; Marasmus ise yetersiz protein ve kalori alımın bağlı ödemsiz şiddetli zayıflamayla karakterizedir. Marasmik kwashiorkor da ise bu iki tablo birlikte gözlemlenmektedir. Protein enerji malnütrisyonunun önlenmesinde DSÖ, ilk 6 ay sadece anne sütüyle beslenmeyi ve 2 yaşına kadar diyetin önemli bir parçası olarak anne sütüne yer verilmesini vurgulamaktadır. Malnütrisyonu bağlı morbidite, mortalite ve komplikasyonları azaltmak için malnütrisyonu sebep olan ve eşlik eden süreçleri değerlendirip ona uygun takviyeler ve tedavilerle uygun bir yol izlenmelidir. Bu derlemede açlık ve PEM ilişkisi, sıklığı ve tedavisine detaylı değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açlık, PEM, çocuk, beslenme

ABSTRACT

Nutrition is of great importance as it is the main factor for the continuity of human life. Even the slightest imbalance in nutrition, especially in childhood when growth and development is most intense, has an impact. In the United Nations global hunger report, it was emphasized that the number of individuals struggling with hunger increased by 46 million in the last year to 828 million and that approximately 10% of humanity faces this threat. The hunger problem in this report has also affected children, with 45 million children under the age of 5 suffering from extreme malnutrition and 149 million children suffering from growth retardation. Over time, hunger causes the body to become protein-energy malnourished as a result of inadequate nutrient intake. As a result, the physical, mental and immune systems decline and diseases are inevitable. The decline in the clinical outcomes of diseases can be the cause of death at an early age. Therefore, it is essential to understand this situation well and take action accordingly. The World Health Organization (WHO) defines malnutrition as an imbalance in the intake of nutrients and energy needed for human growth, survival and fulfillment of some special functions. Malnutrition is a complex metabolic process that develops from the interaction of genetic, environmental, socioeconomic and psychological factors. PEM, which is seen especially in infants and underdeveloped countries, is divided into 3 groups: marasmus, kwashiorkor and marasmic kwashiorkor. Kwashiorkor is clinically characterized by growth failure, muscle wasting and edema as a result of inadequate protein intake, while marasmus is characterized by severe wasting without edema due to inadequate protein and calorie intake. In Marasmic kwashiorkor, these two pictures are observed together. In the prevention of protein energy malnutrition, WHO emphasizes exclusive breastfeeding for the first 6 months and breast milk as an important part of the diet until 2 years of age. In order to reduce morbidity, mortality and complications

related to malnutrition, the causative and concomitant processes of malnutrition should be evaluated, and an appropriate path should be followed with appropriate supplements and treatments. In this review, the relationship between fasting and PEM, its frequency and treatment are discussed in detail.

Keywords: Hunger, PEM, child, nutrition

**TOPLUMSAL BİR SORUN: SUÇ VE ÇOCUK
A SOCIAL PROBLEM: CRIME AND CHILDREN**

Perihan GÖZÜM
ORCID: 0000-0003-1174-8500

ÖZET

Çocuklarımız esasında her insan gibi tertemiz olarak dünyaya gelen varlıklar olup, ancak büyüdükçe çevre, aile, eğitim ve toplum içindeki etkileşimler ile her an gelişen bir varlıktır. Herkesin bildiği gibi çocukları iyi ya da kötü olarak belirleyen sebeplerden biri yaşantıdır. Suç ise kişisel durumu aşarak kamusal alana girmekte ve yasak olan kural ya da yasaları çiğnerken, buna bağlı olarak meşru yaptırım ve cezaların uygulanageldiği kamusal güç ve otoritenin müdahalesine sebep olan bunu gerektiren fiillerin tümüdür. Çocuk ve Suçluluk toplumumuzu ilgilendiren en derin sorunlardan biridir. Ayrıca, çocuk suçluluğu da bu sorunun en önemsedğimiz bir parçası olmakla birlikte, ivedi olarak çözüm üretilmesi gereken bir sorundur. Dünyadaki çocuk suçluluğunu ilgilendiren istatistiksel sonuçlara ve işlenen suçlara ve bunların niteliklerine bakıldığında, inanın Türkiye'deki görünümün nispi olarak iyi olduğu söylenebilir. Ancak, bununla birlikte sanayileşmenin ve hızlı kentleşmenin etkileri gibi gelişmelerin ülkemizde ve düzenli olamadığı için çok çeşitli sapmalara da sebep olabilmektedir. Bu saptamalardan biri de çocuk suçlarında mühim artışların gerçekleşmesidir.

Çocukları suça iten sebepler bireysel olarak kendilerinden kaynaklandığı gibi toplumsal nedenler daha etkilidir. Bireysel faktörlerin suç anlamında çocuğa etkisi daha azdır. Çocuğun suçun bir parçası haline gelmesinde ve suçu işlemede toplum sorunlarının etkisi önemlidir. Dolayısı ile çocuk suçluluğu çözümlenmek isteniyorsa öncelik aile ve toplum olmalıdır. Çocuk eğer ailesinin yanında ve yaşantısında mutlu ve sağlıklı ise ve suçtan uzaklaştıkça da daha sağlıklı, mutlu toplumlar var olacaktır. Toplum sorunlarına çözüm buldukça da çocuklar suç kavramından böylece uzaklaşacaktır. Çocuğun yetiştiği ailesi ve toplumun çocuğun aslında nasıl bir birey olacağını da ve geleceğini de şekillendirmektedir. Çocuk suçluluğu kendi içinde de çocuğun geleceği ve toplum içinde kaygı sebebidir. Çocuk suçluluğunun önlenmesinde ise, önemsenen bir merkezi yönetim düzeyinde alınacak olan tedbirlerin ve yapılacak olan hukuki düzenlemelerin tek başına yeterli olmayacağı aşikardır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Suç, Çocuk Suçluluğu

ABSTRACT

Essentially, our children are beings who are born pure, just like every other human being, but as they grow up, they are constantly evolving through interactions within the environment, family, education and society. As everyone knows, one of the factors that determine whether children are good or bad is their experiences. Crime, on the other hand, is all the acts that go beyond the personal situation and enter the public sphere and cause the intervention of the public power and authority, where legitimate sanctions and punishments are applied, while breaking the prohibited rules or laws. Children and Delinquency are one of the deepest problems affecting our society. Moreover, although juvenile delinquency is a part of this problem that we care about most, it is a problem that needs to be solved urgently. When we look at the statistical results regarding juvenile delinquency in the world, the crimes committed and their characteristics, it can be said that the outlook in Turkey is relatively good. However, since developments such as the effects of industrialization and rapid urbanization are not regular in our country, they can also cause various deviations. One of these deviations is the significant increase in juvenile crimes.

While the reasons that push children to crime stem from their individual behavior, social reasons are more effective. Individual factors have less impact on the child in terms of crime. The impact of social problems on the child becoming a part of the crime and committing the crime is important. Therefore, if juvenile delinquency is to be resolved, the priority should be family and society. If the child is happy and healthy with his family and in his life, and as he moves away from crime, healthier, happier societies will exist. As solutions are found to social problems, children will move away from the concept of crime. The family and society in which the child grows up shapes the kind of individual the child will become and his or her future. Juvenile delinquency in itself is a cause for concern for the future of the child and the society. It is obvious that the measures to be taken at a central government level and the legal regulations to be made alone will not be sufficient in preventing juvenile delinquency.

Keywords: Child, Crime, Juvenile Delinquency

36-72 AYLIK ÇOCUKLARIN TUVALET İÇ MEKAN TASARIM PARAMETRELERİ: OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI ÜSTÜNE BİR DURUM İNCELEMESİ
TOILET INTERIOR DESIGN PARAMETERS OF 36-72 MOUNTH OLD CHILDREN: A CASE STUDY ON PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Gül AĞAOĞLU ÇOBANLAR

ORCID: 0000-0002-2324-7327

Füsun CURAOĞLU

ORCID: 0000-0002-9594-2281

ÖZET

Çocukluk, doğumdan 18 yaşına kadar geçen ve gelişim süreçlerini içeren çok yönlü bir dönemdir. Bu dönem içerisinde çocukların kullandıkları mekanlar gelişim süreçlerini etkilemektedir. Kullanıcı olarak çocukların yoğunlukta olduğu mekanlara bakıldığında zaman okul öncesi eğitim kurumları önemli bir yere sahiptir. Çocukların kullanıcı olduğu okul öncesi eğitim kurumlarındaki mekanlar, çocukların gelişim süreçlerine uygun olarak tasarlanmaktadır. Bu mekanlardan biri de ıslak hacim alanları ve özellikle tuvalet alanlarıdır. Çocukların tuvalet alışkanlığı kazandıkları dönem içerisinde, okul öncesi eğitim kurumlarında yer alan tuvalet iç mekan tasarımları da birçok mekan parçası gibi, çocukların gelişim sürecinde önemli bir iç mekan tasarım parametresidir. Bu çalışmanın amacı, 36-72 ay grubu çocukların okul öncesi eğitim kurumlarındaki ıslak hacimlerde yer alan tuvalet iç mekanlarına yönelik tasarım parametrelerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Çalışma kapsamında Eskişehir İlinde bulunan üç okul öncesi eğitim kurumunun tuvalet iç mekan tasarımları analiz edilmiş ve çocuklarla yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmüştür. Çalışma kapsamında elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak çocuklarla birlikte yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmeler ve mevcut mekan incelemeleriyle birlikte tasarım parametrelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu parametreler; mekan bölümleri, mekânsal donatılar, malzeme, aydınlatma, teknoloji tabanlı tasarımlar ve hijyendir. Bu doğrultuda yapılan tasarımların çocukların gelişim süreçlerini destekleyebileceği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İç mekan tasarımı, Okul öncesi eğitim kurumları tasarımı, Tuvalet iç mekan tasarımı, kullanıcı-mekan ilişkisi

ABSTRACT

Childhood is a multifaceted period that lasts from birth to the age of 18 and includes developmental processes. The spaces used by children during this period affect their development processes. Preschool education institutions occupy the majority of the data set of places where children are the most frequent users. The spaces in preschool education institutions where children are the users are designed in accordance with the development processes of the children. One of these places is wet areas and especially toilet interiors. During the period when children acquire toilet habits, the interior design of toilets in preschool education institutions, like many other space parts, is an important interior design parameter in the development process of children. The aim of this study is to determine the design parameters for toilet interiors in wet areas in preschool education institutions for children aged 36-72 months. In this regard, the study was designed as a case study, one of the qualitative research methods. Within the scope of the study, the toilet interior designs of three preschool education institutions in Eskişehir were analyzed and face-to-face semi-structured interviews were conducted with the children. The data obtained was analyzed using the descriptive analysis method. As a result, it was aimed to determine the design parameters through semi-structured interviews conducted with children and existing space examinations. These parameters; space sections, spatial equipment, materials, lighting, technology-based designs and hygiene. It has been revealed that designs made in this direction can support the development processes of children.

Keywords: Interior design, Preschool education institutions design, Toilet interior design, User-space relationship

**SKOLYOZLU BİREYLERDE EGZERSİZ VE KİNEZYOBANTLAMAMANIN ETKİNLİĞİ
EFFECTIVENESS OF EXERCISE AND KINESIOTATING ON INDIVIDUALS WITH SCOLIOSIS****İrem YELBAY****ORCID: 0009-0001-2217-8470****Ömer ŞEVGİN****ORCID: 0000-0003-2145-5939****ÖZET**

Giriş: Skolyoz, omurganın sağa, sola eğilmesi veya rotasyona uğrayarak laterale sapması ile karakterize 3 boyutlu bir omurga deformitesidir. Adölesan idiyopatik skolyoz (AIS), ergenlik çağındaki bireylerde ve en yaygın rastlanılan skolyoz tipidir. Özellikle 10- 18 yaş arasındaki çocuklarda görülmektedir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, skolyoz rehabilitasyonunda kullanılan 3 boyutlu egzersiz programı ve kinezyobantlama uygulamasının bireylerdeki kozmetik deformite algısı, gövde rotasyonu ve yaşam kalitesi üzerine olan etkisini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem: Çalışmaya adölesan idiyopatik skolyoz teşhisi almış 40 (26 kız, 14 erkek) birey çalışmaya dâhil edildi. Bireylerin çalışma öncesinde demografik bilgileri kaydedildi. Katılımcılar 6 hafta, haftada 2 gün, 50 dakikalık bir egzersiz programına tabii tutuldular. Haftada bir kez ise egzersiz seansı sonunda kinzeyobantlama uygulaması yapıldı. Çalışma öncesi ve sonrası Adam's öne eğilme testi ve skolyometre ile gövde rotasyonu, Walter Reed Görsel Değerlendirme Skalası (WRGDS) ile kozmetik deformite algısı ve Scoliosis Research Society- 22 (SRS-22) ile yaşam kalitesi değerlendirildi.

Bulgular: Çalışma öncesi ve sonrası veriler karşılaştırıldığında WRGDS sonuçlarında anlamlı fark gözlemlendi. ($p<0.05$) Adam's öne eğilme testi ve skolyometre ile ölçüm yapılan gövde rotasyonu karşılaştırmasında anlamlı bir fark gözlemlenmedi. ($p> 0.05$) Yaşam kalitesi ölçeği olan SRS-22 rehabilitasyon sonrası sonuç veriler karşılaştırıldığında ise anlamlı bir fark bulundu. ($p<0.05$)

Sonuç: Çalışma sonucunda yapılan uygulamaların bireylerdeki kozmetik deformite algısı, gövde rotasyonu ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşıldı. Aynı zamanda, çalışmanın bu alanda yapılacak olan tedavi programlarına yön verecektir.

Anahtar Kelimeler: Skolyoz , Schroth Egzersizleri , Kinezyotape, Bantlama.

ABSTRACT

Introduction: Scoliosis is a 3-dimensional spinal deformity characterized by the spine bending to the right, left, or deviating laterally by rotation. Adolescent idiopathic scoliosis (AIS) is the most common type of scoliosis in individuals in adolescence. It is especially seen in children between the ages of 10 and 18.

Purpose: The aim of this study is to evaluate the effects of 3D exercise program and kinesiotope used in scoliosis rehabilitation on individuals' perception of cosmetic deformity, trunk rotation and quality of life.

Materials and Methods: 40 individuals (26 girls, 14 boys) diagnosed with adolescent idiopathic scoliosis were included in the study. Demographic information of the individuals was recorded before the study. Participants were subjected to a 50-minute exercise program, 2 days a week, for 6 weeks. Once a week, kinesiotope was applied at the end of the exercise session. Before and after the study, trunk rotation with Adam's forward bending test and scoliometer, cosmetic deformity perception with Walter Reed Visual Rating Scale (WRGDS), and quality of life with Scoliosis Research Society-22 (SRS-22) were evaluated.

Results: When the pre- and post-study data were compared, a significant difference was observed in the WRGDS results. ($p<0.05$) No significant difference was observed in the comparison of Adam's forward bending test and trunk rotation measured with a scoliometer. ($p> 0.05$) When the post-rehabilitation result data of SRS-22, which is the quality-of-life scale, were compared, a significant difference was found. ($p<0.05$)

Conclusion: As a result of the study, it was concluded that the applications had a positive effect on individuals' perception of cosmetic deformity, trunk rotation and quality of life. At the same time, the study will guide the treatment programs to be carried out in this field.

Keywords: Scoliosis, Schroth Exercises, Kinesiotape, Taping.

**İMAM HATİP ORTAOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ARAPÇA EĞİTİMİNDE YAŞADIĞI
SORUNLAR
PROBLEMS EXPERIENCED BY İMAM HATİP SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN
ARABIC EDUCATION**

**Eylem Nur ERDOĞAN ORUN
ORCID: 0009-0008-4907-9721**

ÖZET

Türkiye’de yabancı dil eğitimi cumhuriyetin ilanından sonra farklı gelişmelere paralel olarak değişmiş çeşitlilik her geçen gün artmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan kurumlarda da birbirinden farklı yabancı dil eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Arapça eğitimi de bu eğitimlerden biridir ve bu eğitimin süreci Osmanlı Devleti’nde de bulunmaktadır. Bu eğitimler öğretim seviyesine göre farklı sınıflarda farklı seviyelerde gerçekleştirilmiştir. Arapça dersi bugün de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı eğitim kurumlarında verilmektedir. Arapça eğitimi sürecinde başarılı olunduğu kadar başarısız süreçler de yer almaktadır. Bu sorunlu süreçleri etkileyen faktörler bulunmaktadır.

Yabancı dil eğitiminde kültürel, çevresel, linguistik, fonetik gibi pek çok farklılıklar sebebi ile sorunların meydana gelmektedir. Bu sorunların çıkış noktası öğrenciler olabileceği gibi öğretmenler, derslerde kullanılan materyaller, eğitim verilen kurumların yapısı, eğitimcilerin aldığı eğitim faktörleri de olabilmektedir. Söz konusu faktörlerin her biri Arapça eğitim ve öğretim sürecine etki ederken aynı zamanda öğrencilerin derslerdeki performansını, motivasyonunu, öğrenme isteğini, başarı seviyesini etkilemektedir.

Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı faaliyet sürdüren İmam Hatip Ortaokullarında verilen Arapça eğitimi ve öğretimi sürecinde ortaya çıkan sorunları literatür betimlemesi analizi ile incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede sorunların tespit edilmesi ile birlikte çözüm önerilerinin sıralanması sağlanmaktadır. Böylece öğrencilerin yaşadığı sorunların ortaya konması ve çözüm önerilerinin sunulması neticesinde daha başarılı bir Arapça eğitimi sürecinin şekillendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip Ortaokulu Öğrencileri, Arapça Öğretimi, Sorunlar.

ABSTRACT

Foreign language education in Turkey has changed and its diversity has increased day by day in parallel with different developments after the proclamation of the republic. Different foreign language trainings are also provided in institutions operating under the Ministry of National Education. Arabic education is one of these educations, and the process of these educations is also available in the Ottoman Empire. These trainings were carried out in different classes and at different levels depending on the education level. Today, Arabic lessons are still given in educational institutions affiliated with the Ministry of National Education. In the process of Arabic education, there are both successful and unsuccessful processes. There are factors that affect these problematic processes.

Problems occur in foreign language education due to many differences such as cultural, environmental, linguistic and phonetic. The starting point of these problems may be the students, but also the teachers, the materials used in the lessons, the structure of the institutions where education is provided, and the educational factors received by the educators. While each of these factors affects the Arabic education and training process, it also affects students' performance, motivation, desire to learn and success level in classes.

This study aims to examine the problems that arise during the Arabic education and teaching process in Imam Hatip Secondary Schools operating under the Ministry of National Education, through literature description analysis. In this context, problems are identified, and solution suggestions are listed. Thus, by revealing the problems experienced by students and offering solutions, been contributed to shaping a more successful Arabic education process.

Keywords: Imam Hatip Secondary School Students, Arabic Teaching, Problems.

**EBEVEYNLERİN SPORDA ÇOCUK KORUMA FARKINDALIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME: BAYBURT İLİ ÖRNEĞİ
A STUDY ON THE AWARENESS LEVELS OF PARENTS REGARDING CHILD PROTECTION
IN SPORTS: A CASE STUDY OF BAYBURT PROVINCE**

Necmiye DÜZ

ORCID: 0009-0002-0449-0687

Onur AKMAN

ORCID: 0000-0001-5157-7430

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, çocukları bir spor kulübünde egzersize katılan ailelerin sporda çocuk koruma programlarına yönelik farkındalık düzeyini değerlendirmektir. Bu kapsamda, araştırma Bayburt İli ile sınırlandırılmıştır. Araştırma grubu, çocukları düzenli olarak en az 6 aydır sporda giden, yaş ortalaması $33\pm 7,5$ olan 122 kişiden oluşmaktadır. Betimsel nitelikli olan bu çalışmada, katılımcıların sporda çocuk koruma düzeylerini inceleme amacıyla kapalı uçlu mülakat yöntemi kullanılarak araştırmacılar tarafından 12 sorudan oluşan bir form geliştirilmiştir. Anket ve görüşme formu geliştirme sürecinde ilgili araştırmalar ve literatür taranmış, sporda çocuk koruma programı ve sporda çocuk istismarı konuları üzerine araştırma yapan 3 akademisyenden görüş alınarak anketin nihai formu oluşturulmuştur. Veriler yüzdesel olarak incelenmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların %59,8'inin çocuk koruma politikaları hakkında bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. Ancak katılımcıların yalnızca %54,9'u spor kulüplerinin çocuk koruma politikalarına sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, antrenörlerin çocuk koruma eğitimi alma oranının %39,3 olması, bu alandaki eğitim çabalarının artırılması gerektiğini işaret etmektedir. Katılımcıların %84,4'ü spor kulüplerinde çocuklar için güvenli bir ortam olduğuna inandıklarını ifade etmiştir. Bu, spor kulüplerinin güvenlik konusundaki çabalarının olumlu bir algıya sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, spor kulüplerindeki acil durum planının yalnızca %51,6'sının varlığı, spor kulüplerinin bu alanda daha fazla iyileştirme yapması gerektiğini göstermektedir. Araştırmaya katılan ailelerin büyük çoğunluğu (%84,4) spor kulüplerinde çocuk koruma konusunda daha fazla farkındalık yaratılmasını istediklerini belirtmiştir. Bu, spor kulüplerine çocuk koruma politikalarını daha şeffaf bir şekilde paylaşma ve aileleri düzenli olarak bilgilendirme çağrısında bulunan önemli bir sonuçtur. Ayrıca, antrenörlerin eğitim düzeyine ve çocuk istismarı hakkındaki bilinç seviyelerine daha fazla vurgu yapılması gerektiği, spor kulüplerinin çocuklar için güvenli bir ortam sağlama konusundaki çabalarının olumlu bir algıya sahip olduğunu, ancak acil durum planları konusunda daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, Çocuk Koruma, İstismar.

ABSTRACT

The purpose of this research is to assess the level of awareness among families with children engaged in sports activities regarding child protection programs in a sports club. The study is limited to the Bayburt Province. The research group consists of 122 individuals whose children have been regularly participating in sports for a minimum of 6 months, with an average age of 33 ± 7.5 . This descriptive study employs a closed-ended interview method developed by researchers, comprising 12 questions, to examine the participants' levels of child protection in sports. In the process of developing the survey and interview form, relevant studies and literature were reviewed. The final form of the survey was created by consulting three academics conducting research on child protection programs in sports and child abuse in sports. The data were analyzed in percentage terms. As a result, it was determined that 59.8% of the participants had knowledge about child protection policies. However, only 54.9% of the participants indicated that sports clubs have child protection policies. Moreover, the rate of coaches receiving child protection training is 39.3%, suggesting a need to enhance educational efforts in this area. 84.4% of the participants expressed belief in the existence of a safe environment for children in sports clubs. This indicates a positive perception of the security efforts made by sports clubs. However, the presence of an emergency action plan in only 51.6% of sports clubs suggests a need for further improvement in this area. Most of the participating families (84.4%) expressed a desire for increased awareness regarding child protection in sports clubs. This is a significant outcome calling for sports clubs to share their child protection policies more transparently and regularly inform families. Additionally, there is a need to emphasize the education level of coaches and their awareness of child abuse. While sports clubs are

perceived positively in providing a safe environment for children, improvements in emergency action plans are warranted.

Keywords: Parent, Child Protection, Abuse.

**ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN
İNCELENMESİ (2013-2023)
REVIEW OF GRADUATE STUDIES ON CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH (2013-
2023)**

**Seda TÜRKER
ORCID: 0000-0003-2804-9271**

ÖZET

UNİCEF'e göre her birey onsekiz yaşına kadar çocuk olarak kabul edilmektedir. Çocuk, yeni nesil anlamına da gelmektedir. Bu denli önemli olan "çocuğun iyi olma hali" evrensel bir konu olarak bilimsel standartlara göre kabul edilmiş kriterler olsa da çocuğun ruh sağlığı, çok boyutlu ve yönlü oldukça karmaşık bir konudur. Çocuğun ruh sağlığı, Türkiye ve Batı ülkelerinde resmi tanıtılma aracı olarak DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın da amacı Türkiye'de yapılmış lisansüstü çalışmaları inceleyerek çocuk ve ruh sağlığı üzerine yapılmış lisansüstü araştırmaların genel eğilimini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda DSM'de yer alan tanımlar olarak sınırlandırılmış bir şekilde Ulusal Tez Merkezi'nde içinde tezlerin içinde "çocuk ve ergen psikiyatrisi" geçen 8 adet yüksek lisans (%11.94), 3 adet doktora (%4.47) ve 56 adet tıpta uzmanlık (%83.6) çalışması incelenerek toplamda 67 tane çalışma incelenmiştir. Bu çalışma yöntem olarak nitel olarak planlanmış olup doküman incelemesi yöntemini benimsemiştir. İncelenen çalışmalar, araştırmacı tarafından oluşturulan tez inceleme formuna çalışmaların yılı, anabilim dalı, çalışma grubu, amaç olarak kaydedilmiştir. Çalışmalar daha sonra betimsel istatistik ile analiz edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda incelenen çalışmaların en fazla tıpta uzmanlık tezi (%83.6) olduğu görülmüştür. Araştırmaların en fazla sayıda gerçekleştirildiği yıl her ikisi de eşit sayıda olmak üzere 2017 ve 2018 olduğu (%16.41) görülmüştür. İncelenen çalışmalarda en çok nörogelişimsel bozukluk tanısı grubuyla (%35.82) çalışıldığı ve bu tanının altında da en fazla çalışmanın dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu grubu (%66.66) olduğu görülmüştür. En fazla sayıda incelenen değişkenler ise genetik ve nörobiyolojik etmenler (%21.95) ve bunu tedaviye yanıt (%9.75), aile-ebeveyn tutumu (%8.54) izlediği sonrasında ise her ikisi de eşit sayıda olmak üzere (%7.32) ölçek ve psikolojik sağlamlık olduğu görülmüştür. Araştırmacıların önerileri daha çok yöntemsel farklılıklara yönelik verilmiş olup örneklem sayılarının genişletilmesi şeklinde getirilmiş olup en genel haliyle de boylamsal izlem çalışmalarına ve daha çok sayıda araştırmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, ruh sağlığı, tez incelemesi

ABSTRACT

According to UNICEF, every individual is considered a child until the age of eighteen. A child also means a new generation. Although the "well-being of the child", which is very important, is considered a universal issue by scientific standards, the mental health of the child is a very complex, multidimensional, and multifaceted issue. The mental health of the child is evaluated by considering the DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) as an official diagnostic tool in Turkey and Western countries. The aim of this study is to determine the general trend of postgraduate research on child and mental health by examining the postgraduate studies conducted in Turkey. For this purpose, 8 master's degree (11.94%), 3 doctoral (4.47%) and 56 medical specialty (83.6%) studies that passed "child and adolescent psychiatry" in the National Dissertation Center were examined in a limited manner as the diagnoses contained in the DSM, and a total of 67 studies were examined. This study was planned qualitatively as a method and adopted the document review method. The studies examined were recorded in the thesis examination form created by the researcher as the year of the studies, department, working group, purpose. The studies were then analyzed with descriptive statistics. As a result of this study, it was found that most of the studies examined were specialty theses in medicine (83.6%). It has been seen that the year in which the highest number of research were carried out was 2017 and 2018, both of which were in equal numbers (16.41%). In the studies examined, it was found that the most studies were conducted with the neurodevelopmental disorder diagnosis group (35.82%), and the most studies under this diagnosis were in the attention deficit and hyperactivity disorder group (66.66%). Genetic and neurobiological factors (21.95%) and response to treatment (9.75%), family-parent attitude (8.54%) were the variables studied in the highest number, followed by scale and psychological robustness, both of which were equal in number (7.32%). The researchers' suggestions were mainly given for

methodological differences, and the sample was brought in the form of expanding the numbers, and in its most general form, it was stated that longitudinal monitoring studies and a larger number of studies are needed.

Keywords: Child, mental health, thesis review.

TASARIM ODAKLI DÜŞÜNME MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ OKUL ÖNCESİ STEM ETKİNLİKLERİNİN ÇOCUĞUN DÜŞÜNME BECERİLERİNE OLAN ETKİSİNİN İNCELENMESİ
INVESTIGATING THE IMPACT OF PRESCHOOL STEM ACTIVITIES PREPARED ACCORDING TO THE DESIGN THINKING MODEL ON CHILDREN'S THINKING SKILLS

Vakkas YALÇIN

ORCID: 0000-0002-8571-9203

Zemzem YURT

ORCID: 0009-0007-9981-9196

ÖZET

Bu çalışmada tasarım odaklı düşünme modeline göre hazırlanan okul öncesi STEM etkinliklerinin çocukların düşünme becerilerine olan etkisinin incelenmiştir. Çağın gereksinimleri gün geçtikçe değişmektedir, bu gereksinimlerine uygun bireyler yetiştirmek gerekmektedir. 21. Yy da tasarım odaklı düşünen, araştıran, sorgulayan, yaratıcı fikirler ve işbirliğiyle üreten bireylerin yetişmesinin önemi artmaktadır. 21. Yy'ın gereksinimine göre bireyler belli eğitimlerle beceriler kazandırılıp yaşamın geri kalan yerlerinde de bu beceriler desteklenmelidir. Araştırma nitel yöntem desenlerinden temel nitel yöntemi ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kilis il merkezinde İl Milli Eğitim müdürlüğün ve Aile Sosyal İl Müdürlüğüne bağlı kreş ve gündüz bakımevine devam eden çocuklar oluşturulmuştur. Çalışma için resmi olarak 14 kız 4 erkek çocuğunun kayıtlı olduğu 18 kişilik anasınıfı grubu tercih edilmiştir. Araştırmanın verileri araştırma sürecinin başından sonuna kadar katılım sağlayan 18 çocuktan elde edilmiştir. Okul Öncesi STEM Etkinlikleri, pazartesi, çarşamba ve cuma günleri olmak üzere haftada 3 gün 6 haftalık 18 oturumla tamamlanmıştır. Uygulamalar çocukların yemek saatinden sonra ve genellikle sabah 10.00 da başlamıştır. Her etkinlik ortalama 45 ile 70 dakika arası sürmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak “STEM eğitimi süreç gözlem formu”, “Öğretmen görüşme formu” ve “Gözlemci günlükleri” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler nitel veri analizi türlerinden içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda yaratıcı düşünme, problem çözme, işbirliği ve eleştirel düşünme olmak üzere dört tema altında kategorize edilmiştir. Tasarım odaklı okul öncesi STEM etkinliklerinin çocuklar üzerindeki etkileri, çocukların etkinlik sürecindeki değişimleri ve sürece ilişkin sınıf öğretmeninin gözlemlerini kapsayan görüşmeden elde edilen verilerin sonucunda, uygulanan okul öncesi STEM etkinliklerinin çocuklardaki yaratıcı düşünme, problem çözme, işbirliği ve eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı farklılıklar yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucu olarak; 21. yy becerilerinden birisi olan düşünme becerilerinin erken çocukluk döneminde kazandırılması önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi eğitim, erken çocukluk eğitimi, STEM eğitimi, 21. yy becerileri, düşünme becerileri, tasarım odaklı düşünme modeli.

Not: 2209-A - Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

ABSTRACT

This study investigated the effect of preschool STEM activities prepared according to the design-oriented thinking model on children's thinking skills. As the demands of the times are changing day by day, it is necessary to educate people in accordance with these demands. In the 21st century, it is increasingly important to cultivate design-oriented thinking, research, questioning, creative ideas, and collaborative production. According to the needs of the 21st century, individuals should acquire skills through specific training and these skills should be supported in the rest of their lives. The research was conducted using the basic qualitative method from qualitative method designs. The study population consisted of children attending the nursery and day care centre affiliated to the Provincial Directorate of National Education and the Provincial Directorate of Family and Social Affairs in Kilis city centre during the 2022-2023 school year. A kindergarten group of 18 children was selected for the study, with 14 girls and 4 boys officially enrolled. The data of the study were collected from 18 children who participated from the beginning to the end of the research process. The preschool STEM activities were carried out in 18 sessions of 6 weeks, 3 days a week, on Mondays, Wednesdays, and Fridays. The activities started after the children's lunch break, usually at 10:00 in the morning. Each activity lasted on average between 45 and 70 minutes. The STEM education process observation form, teacher interview form and observer diaries were used as data collection tools in the study.

The data obtained in the study were analysed through content analysis of qualitative data analysis types. The data obtained were categorised under four themes: creative thinking, problem solving, collaboration and critical thinking. As a result of the data obtained from the interview, which included the effects of design-oriented preschool STEM activities on the children, the children's changes in the activity process and the classroom teacher's observations of the process, it was concluded that the applied preschool STEM activities created significant differences in the children's creative thinking, problem solving, cooperation and critical thinking skills. As a result of the research, it is believed that it is important to develop thinking skills, one of the 21st century skills, in early childhood.

Keywords: Pre-school education, early childhood education, STEM education, 21st century skills, thinking skills, design thinking model.

3-6 YAŞ GRUBUNDAKİ SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN SINIF İÇİ KATILIM DURUMLARININ İNCELENMESİ
INVESTIGATING THE CLASSROOM PARTICIPATION OF 3-6-YEAR-OLD SYRIAN REFUGEE CHILDREN

Neslihan KARAGEÇEN
ORCID: 0009-0008-3509-092X
Esra AKGÜL
ORCID: 0000-0002-8155-4181

ÖZET

Göçmen çocukların eğitim deneyimlerini, sınıf içi etkileşimlerini ve öğrenme süreçlerini anlamak, bu çocukların eğitim başarısını artırmak ve toplumsal entegrasyonlarını desteklemek açısından büyük öneme sahiptir. Bu çalışmanın amacı, Kahramanmaraş'ta yaşanan 3-6 yaş aralığındaki Suriyeli göçmen çocukların eğitim sürecindeki sınıf içi katılım durumlarını incelemektir. Bu bağlamda Kahramanmaraş merkezde görev yapan ve sınıfında Suriyeli göçmen çocuklar olan 15 okulöncesi öğretmeni amaçlı örnekleme yöntemiyle çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma nitel yöntem esas alınarak desenlenmiştir. Veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları ve sınıf içi gözlem formları kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmacılar tarafından 3 hafta boyunca, haftalık her öğretmen için 1 saat olmak üzere, toplamda 45 saatlik sınıf içi gözlemler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşmeleri ve sınıf içi gözlemleri; göçmen çocukların sınıf içi davranışlarını, katılımlarını ve öğrenme süreçlerini ayrıntılı bir şekilde değerlendirebilmek adına içerik analizine tabi tutulmaktadır. Yapılan görüşmeler ise ses kaydına alınmış ve ardından araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir. Elde edilen tüm veriler tümevarım yöntemiyle analiz edilmekte ve katılımcıların ifadeleri doğrultusunda kodlar ve temalar haline dönüştürülmektedir.

Araştırmanın veri analizleri devam etmekte olup beklenen sonuçları, göçmen çocukların sınıf içi katılım durumlarını değerlendirecek ve eğitim uygulamalarının bu çocuklara nasıl daha etkili bir şekilde hizmet edebileceğini vurgulayacaktır. Bu çalışma, eğitimcilerin göçmen çocukların öğrenme deneyimlerini geliştirmek için daha kapsamlı bilgi sahibi olmalarına yardımcı olacaktır. Ayrıca, bu araştırma, göçmen çocukların eğitim sistemi içinde daha iyi entegre olmalarını teşvik etmek ve toplumsal yaşama daha etkili bir şekilde katkıda bulunmalarını desteklemek için önemli bilgiler sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen çocuklar, kapsayıcı eğitim, sınıf içi uygulamalarda kapsayıcılık.

ABSTRACT

Understanding the educational experiences, classroom interactions and learning processes of migrant children is of great importance in terms of increasing their educational success and supporting their social integration. The purpose of this study is to examine the classroom participation of Syrian migrant children aged 3-6 years in Kahramanmaraş. In this context, 15 preschool teachers working in the center of Kahramanmaraş who have Syrian immigrant children in their classrooms were included in the study, using purposive sampling method. The research was designed based on qualitative method. Demographic information form, semi-structured interview forms developed by the researchers and classroom observation forms were used as data collection tools. In this context, a total of 45 hours of classroom observations were conducted by the researchers for 3 weeks, 1 hour for each teacher per week. The participants' interviews and classroom observations were subjected to content analysis in order to evaluate the classroom behaviors, participation and learning processes of migrant children in detail. The interviews were audio recorded and then transcribed by the researchers. All the data obtained are analyzed by inductive method and transformed into codes and themes in line with the statements of the participants.

The data analysis of the research is ongoing, and the expected results of the study will evaluate the participation of migrant children in the classroom and emphasize how educational practices can serve these children more effectively. This study will help educators to gain more comprehensive knowledge to enhance migrant children's learning experiences. Furthermore, this research will provide important insights to promote better integration of migrant children within the education system and support them to contribute more effectively to social life.

Keywords: Immigrant children, inclusive education, inclusivity in classroom practices.

**GEBELİK VE LOHUSALIK DÖNEMİNDE BABA
FATHER DURING PREGNANCY AND PUERPERIUM****Vakkas YALÇIN****ORCID: 0000-0002-8571-9203****Seher DENİZ****ÖZET**

Bu çalışmada gebelik ve lohusalık döneminde babanın rolü ve katılımı incelenmiştir. Babaların bu süreçte katılım durumu, engellenme durumu anne ve baba açısından değerlendirilen bu araştırma da nitel araştırma türlerinden olgubilim kullanılmıştır. Araştırmaya 53 anne ve baba katılmıştır. Nitel veri analiz türlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda anne ve baba olarak iki farklı tema altında kategori oluşturulmuştur. Anne teması altında oluşturulan kategorilere göre anne hormonların sebebi ve bu süreçte (gebelik ve lohusalık) çevre tarafından birinci dereceden sorumlu tutuldukları için anne daha çok sürecin içindedir. Gebelik ve lohusalık dönemine daha aktif bir şekilde katılmaktadır. Ancak babaya çocuk bakımında daha çok maddi konuların sorumluluğu verildiği görülmektedir. Bu dönemde baba yerine diğer insanların(babaanne, anneanne, dede) katılımı da daha fazladır. Annenin en çok destek beklediği kişiler ise eşleri olduğu görülmektedir. Eşlerinden destek gören annelerin bu süreci daha pozitif geçirdikleri görülmüştür. Lakin buna rağmen babaların, annelerden bu süreçte farklı sevelerden ötürü uzaklaştıkları görülmüştür. Babalar bunun sebebini birçok nedene bağlamışlardır. Bu sebeplerden bazıları çevre tarafından dışlanmamak için yine büyük bir çoğunluğu maddi olanaklardan dolayı çalışmak zorunda oldukları sebebiyle bu süreçte anneye-bebekle yeterince ilgilenemediklerini ifade etmişlerdir. Bu sebeple babalar gebelik döneminde değilde gebelikten sonraki lohusalık sürecinde, bebekle etkileşime geçtiklerinde babalık duygusunu anladıkları ve içselleştirdikleri görülmüştür. Babaların çocuklarının kabulünde bu süreci daha aktif geçirmeleri gerektirdiği bu süreçlerden uzaklaşmayıp anneye beraber atlatan babaların çocuklarını kabul etmede zorluk yaşamadığı görülmüştür. Araştırmamız literatürün aksine gebelik ve lohusalık sürecini sadece anne odaklı olmaktan çıkarıp süreçte babaların neler hissettiklerini bu süreçte kendilerini dışlanmış ya da engellenmiş hissettiler mi, bu süreçte katılım gösterememelerinin nedenleri nelerdi gibi sorularına cevap aranmıştır. Araştırma da anne teması 10 kategori baba teması ise 6 kategoriden oluşturulup her yönüyle incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: gebelik ve lohusalık süreci, baba katılımı, babanın rolü.

Not: 2209-A - Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

ABSTRACT

In this study, the role and participation of the father during pregnancy and puerperium was examined. Fathers' participation in this process and the situation of obstruction were evaluated in terms of mothers and fathers, and phenomenology, one of the qualitative research types, was used in this study. 53 mothers and fathers participated in the study. Content analysis, one of the qualitative data analysis types, was used. In line with the data obtained, categories were created under two different themes as mother and father. According to the categories created under the mother theme, the mother is more involved in the process because of hormones and because they are held primarily responsible by the environment in this process (pregnancy and puerperium). She participates more actively in pregnancy and puerperium. However, it is seen that the father is given more responsibility for material issues in childcare. During this period, the participation of other people (grandmother, grandmother, grandfather) instead of the father is also higher. It is seen that the people from whom the mother expects the most support are her spouses. It was observed that mothers who received support from their spouses spent this period more positively. Nevertheless, it was observed that fathers distanced themselves from mothers in this process due to different reasons. Fathers attributed this to many reasons. Some of these reasons were to avoid being ostracized by the environment, and the majority of them stated that they could not pay enough attention to the mother-baby in this process because they had to work due to financial opportunities. In this period, the participation of other people (grandmother, great-grandmother, grandfather) instead of the father is also higher. It is seen that the people from whom mothers expect the most support are their spouses. It has been observed that mothers who receive support from their spouses spend this process more positively. Nevertheless, it was observed that fathers distanced themselves from mothers in this process due to different reasons. Fathers attributed this to many reasons. Some of these

reasons were to avoid being ostracized by the environment, and most of them stated that they could not pay enough attention to the mother-baby in this process because they had to work due to financial opportunities. For this reason, it was observed that fathers understood and internalized the feeling of fatherhood when they interacted with the baby during the postpartum period after pregnancy, not during pregnancy. It was observed that fathers should spend this process more actively in the acceptance of their children, and that fathers who did not move away from these processes and went through them together with the mother did not have difficulty in accepting their children. Contrary to the literature, our research did not focus only on the mother in the pregnancy and puerperium process, but also sought answers to questions such as what the fathers felt in the process, whether they felt excluded or prevented in this process, and what were the reasons why they could not participate in this process. In the research, the mother theme was formed from 10 categories and the father theme was formed from 6 categories and tried to be examined in every aspect.

Keywords: pregnancy and puerperium, father involvement, father's role.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK VE ERGENLERİN YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞTE SAVAŞIN OLUMSUZ ETKİLERİNİNDE YAŞAMIŞ OLDUKLARI ZORLUKLARIN BELİRLENMESİ: KOSOVA-PRİZREN ÖRNEĞİ**DETERMINING THE DIFFICULTIES EXPERIENCED BY CHILDREN AND ADOLESCENTS WITH SPECIAL NEEDS DUE TO THE NEGATIVE EFFECTS OF THE WAR DURING THE TRANSITION TO ADULTHOOD: THE KOSOVO-PRIZREN CASE****Gülten CACA****ORCID: 0000-0003-2599-6257****ÖZET**

Bu araştırmanın amacı; 1999 yılında Kosova Savaşını yaşayan Özel Gereksinimli Çocuk ve Ergenlerin yetişkinliğe geçişte yaşamış oldukları zorlukların belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada; biri erkek; 3 kız, 2 fiziksel engelli ve 2 görme engelli olmak üzere toplam 4 kişi yer almaktadır. Araştırmanın yöntemi vaka çalışmasıdır. Çalışmanın örneklemini Kosova'nın Prizren-Merkez il örneği ile sınırlıdır. Veri toplama aracı yarı yapılandırılmış 15 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan oluşan veri toplama aşaması; yüzyüze olarak ses kayıtları ile toplanmıştır. Bu veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazılı belge olarak dönüştürülmüştür. Ulaşılan verilerin sonuçları ise; savaş öncesi engellilik durumunun mevcut olduğunu; ancak savaş esnasında kronik hastalıklarının tetiklendiği, savaş öncesi ekonomik, sağlık ve rehabilitasyon sorunu yokken; savaş esnasında ekonomik, psiko-sosyal veya travma, korkularının oluştuğunu ve hala devam ettiği ifade edilebilir. Savaş öncesinde de Sırp yöneticiler tarafından zaman zaman eğitimlerin Arnavutça verilmesinin yasaklandığı ancak savaş esnasında eğitimin durduğunu; savaş sonrasında ise devam ettiği ifade edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda, çalışmanın zaman kısıtlılığından dolayı örneklem sayısı sınırlı oranda kalmıştır. Bundan dolayı aynı konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacıların; daha büyük örneklem grubu dahil edilerek daha geniş kapsamlı örneklem sayısı oluşması önerilmektedir. Çalışma, fiziksel ve görme engelliler ile sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı araştırmacılara çalışmalarında farklı engel gruplarını da dahil etmeleri önerilir. Kosova'da uygulanan bu çalışmanın diğer şehir, köy veya savaş yaşamış ülkelerde de yapılması önerilmektedir. Kosova- Prizren savaşını yaşamış sosyo-psikolojik yada travma tedavisi gereken bireylerin uzmanlar tarafından belirlenmesi ve tedavilerinin sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kosova Savaşı, Engellik, Savaş

ABSTRACT

The purpose of this research; It was aimed to determine the difficulties experienced by Children and Adolescents with Special Needs who experienced the Kosovo War in 1999 in their transition to adulthood. In the study, one is male; There are a total of 4 people, 3 girls, 2 physically disabled and 2 visually impaired. The method of the research is case study. The sample of the study is limited to the Prizren-Central province of Kosovo. The data collection tool consists of 15 semi-structured questions. The data collection phase consisting of these questions; It was collected face to face with voice recordings. These data were converted into written documents on the computer by the researcher. The results of the data obtained are pre-war disability status existed; However, while there were no economic, health and rehabilitation problems before the war, where chronic diseases were triggered during the war; It can be stated that economic, psycho-social or trauma fears occurred during the war and continue. However, while there were no economic, health and rehabilitation problems before the war, where chronic diseases were triggered during the war; It can be stated that economic, psycho-social or trauma fears occurred during the war and continue. In line with these results, the number of samples remained limited due to the time limitation of the study. Therefore, researchers who want to work on the same subject; It is recommended to create a more comprehensive sample size by including a larger sample group. The study is limited to the physically and visually impaired. Therefore, researchers are recommended to include different disability groups in their studies. It is recommended that this study, which was carried out in Kosovo, be carried out in other cities, villages or countries that have experienced war. It is recommended that individuals who experienced the Kosovo-Prizren war and require socio-psychological or trauma treatment should be identified and treated by experts.

Keywords: Kosovo War, Disability, War

**ÇOCUK KİTAPLARINDA KÜLTÜREL MİRAS MEKANLARININ DENEYİMİ
EXPERIENCE OF CULTURAL HERITAGE SITES IN CHILDREN'S BOOKS****Seda MAZLUM****ORCID: 0000-0003-2170-6531****Ayşe Duygu KAÇAR****ORCID: 0000-0002-6561-7517****ÖZET**

Kültürel mirasın aktarımı, koruma kültürünün oluşması ve sürdürülebilirliği için en iyi aktarım aracı, toplumun en temel taşı olarak ifade edilebilecek çocuklardır. 'Bugünün küçüğü yarının büyüğü' olacak neslin bu bağlamda özel olarak ele alınması gereklidir. Günümüzde, kültürel miras kavramı ve çocuk ilişkisinde yapılan pek çok çalışmanın bu aktarım süreci bilincinde yararlı bir hizmet verdiği görülmektedir. Çocuk gelişimi, mimarlık, arkeoloji, sanat tarihi vb. disiplinler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler, edebi eserler ve deneyim uygulamaları bu sürece katkı sağlamaktadır. Bu amaca hizmet eden çocuk kitapları, kültürel miras aktarımına yönelik önemli bir farkındalık aracı haline gelmiştir. Çalışma, bu kapsamda kültürel miras mekanlarını tema alan çocuk kitaplarına odaklanmaktadır. Kültürel miras mekanlarını öğretme amacıyla ele alınan çocuk edebiyatı eserleri üzerinden, mekanlara yönelik deneyim sunan anlatımları analiz etme amaçındadır. Literatür taraması sürecinde mekan deneyimi, çocuk edebiyatı, mekan ve bellek ilişkisi kavramları referans alınmaktadır. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın aktarımını hedefleyen yazılı ve görsel odaklı çocuk kitapları incelenerek, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yapılmaktadır. Kitaplarda yer alan yazılı ve görsel ifadelerden, kültürel miras yapılarına dair mekan algılatma ve öğretme üzerine kullanılan dil değerlendirilmektedir. Eserlerin anlatım dilindeki farklılıklar ile aktif şekilde öğrenmeyi sağlayacak etkinliklerin öğretimi üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Bu bağlamda çocuklara yönelik kültürel miras mekanlarına farkındalık sağlama amacıyla oluşturulan edebi eserler ile kültür aktarımı üzerine etki ettiği yönler değerlendirilerek, incelenen kitaplar üzerinden gelecek çalışmalar için öznel bir bakış açısı ile değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Kültürel Miras Mekanları, Mekan Deneyimi

ABSTRACT

The best transfer tool for the transfer of cultural heritage, the formation and sustainability of a culture of conservation is children, which can be expressed as the cornerstone of society. The generation that will be 'today's little and tomorrow's big' needs to be considered in this context. Today, it is seen that many studies on the concept of cultural heritage and the relationship between children provide a useful service in the awareness of this transfer process. Activities carried out by disciplines such as child development, architecture, archeology, art history, etc., literary works and experience practices contribute to this process. Children's books, which serve this purpose, have become an important awareness tool for cultural heritage transfer. In this context, the study focuses on children's books that take cultural heritage places as a theme. It aims to analyze the narratives that offer experience for places through children's literature works, which are discussed in the aim of teaching cultural heritage places. In the literature review process, the concepts of space experience, children's literature, space, and memory relationship are taken as reference. Written and visually oriented children's books aiming at the transfer of tangible and intangible cultural heritage are examined, and document analysis is carried out from qualitative research methods. From the written and visual expressions in the books, the language used to perceive and teach the space of cultural heritage structures is evaluated. The differences in the language of expression of the works and the effect of the activities that will enable active learning on the teaching are discussed. In this context, literary works created with the aim of raising awareness of cultural heritage places for children and the aspects they effect on cultural transfer are evaluated, and evaluations are made with a subjective perspective for future studies through the books examined.

Keywords: Children's Literature, Cultural Heritage Sites, Space Experience

**RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN KORUNMASINDA SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİNİN
ÖNEMİ: GABRIEL FERNANDEZ VAKASI ÖRNEĞİ
THE IMPORTANCE OF SOCIAL WORK INTERVENTION IN THE PROTECTION OF
CHILDREN AT RISK: THE CASE EXAMPLE OF GABRIEL FERNANDEZ**

İsmet Galip YOLCUOĞLU
ORCID: 0000-0003-3294-7015
Fatma Türkan ÖZIRMAK
ORCID: 0000-0003-0408-5251
Onur Zeki ANILGAN
ORCID: 0009-0006-4446-348X

ÖZET

“Risk altındaki çocuk” kavramını en genel anlamıyla, gelişim dönemleriyle uyumlu olmayan risk ve tehlikelere maruz kalma durumu olan ve korunma gereksinimi duyan çocuklar olarak tanımlamak mümkündür. Çocuğun korunma, bakım alma ve yetiştirilme sorumluluklarının anne ve babanın yükümlülüğünde olduğuna yönelik olan geleneksel paradigma, sosyal devlet ilkesinin yaygınlık kazanmasıyla birlikte devletin de çocukların iyilik halinin sağlanması noktasında pay sahibi olduğu anlayışa evrilmiştir. Devletlerin özellikle risk altındaki çocuklara yönelik koruyucu ve kapsayıcı modellerini uygulamada en önemli enstrümanları sosyal hizmetlerdir. Sosyal sistemlerdeki aksaklıkların giderilmemesi, önleyici ve koruyucu müdahalelerin yetersiz düzeyde aktarılması, koruma sistemi için gerekli olan yetkin meslek elemanı ve kapsamlı kaynakların sağlanmaması gibi durumlar sosyal hizmet faaliyetlerini işlevsiz hale getirerek çocukları tehdit ve riske açık konuma getirmektedir. Bu tehdit ve riskler çocuğun biyopsikososyal bütünlüğü ve gelişimine ciddi zararlar vererek sağlıklı bir birey olarak yetişmesinin önüne geçebilmekte ve hatta çocuk ölümlerine yol açabilmektedir. Çocuk koruma alanında sosyal hizmetin yeri ve işlevselliğinin önemine ve sistemde yaşanan sorunların nelere yol açabileceğine ilişkin en çarpıcı örneklerden birisi olarak Gabriel Fernandez vakası sunulabilir. Gabriel Fernandez, ABD’de dünyaya gelen annesi ve annesinin sevgilisinin sistematik istismarına maruz kalarak 8 yaşında istismar ve eziyetten hayatını kaybetmiş bir erkek çocuğudur. Tüm bu istismar gerçekleşiyorken Gabriel Fernandez vakası sosyal hizmet uzmanları tarafından izlenmekte ve raporlanmaktadır. Gabriel’in annesi ile yüzeysel görüşmeler yapıp Gabriel’in kendisinin izlenmemesi, bu sebeple koruyucu sisteme dahil edilmemesi, çözüm odaklı stratejilerin uygulanmaması Gabriel’in ölümüne sebebiyet vermiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının yetersiz müdahalesi, Gabriel Fernandez’in istismarının sistemdeki kör noktalarda kalarak gözden kaçması devlet tarafından uygulanan çocuk koruma politikalarına karşı eleştiriler doğurmuştur. Bu vaka göstermektedir ki, öncelikle çocuktaki bulgulara dikkat edilmesi ve çocuğun yararını gözeten koruyucu tedbirlerin işlevselleştirilmesi devletin ve sosyal hizmetin en temel önceliği olmalıdır. Bu çalışmayla örnek vakanın ve vakayı konu edinen belgeselin nitel içerik analizi metoduyla ele alınarak analiz edilmesi, sosyal hizmet ve sosyal devlet işbirliğindeki önemli noktaların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gabriel Fernandez, Risk Altındaki Çocuk, Çocuk İstismarı, Çocuk Koruma Sistemi, Sosyal Hizmet

ABSTRACT

The concept of the "child at risk" can be broadly defined as the situation in which children are exposed to risks and dangers that are not in line with their developmental stages, requiring the need for protection. The traditional paradigm, which asserts that the responsibilities of protecting, caring for, and raising a child lie within the obligations of the parents, has evolved in conjunction with the widespread acceptance of the social state principle. With this evolution, there is an understanding that the state also plays a role in ensuring the well-being of children. Particularly in the implementation of protective and inclusive models for at-risk children, social services are crucial instruments for states. Failures in social systems, inadequate transfer of preventive and protective interventions, and the lack of competent professionals and comprehensive resources for the protection system can render social service activities dysfunctional, thereby exposing children to threats and risks. These threats and risks can seriously harm the child's biopsychosocial integrity and development, hindering their growth into a healthy individual and even leading to child deaths. One of the most striking examples highlighting the importance and functionality of social work in child protection, as well as the

potential consequences of problems within the system, is the case of Gabriel Fernandez. Gabriel Fernandez, an 8-year-old boy born in the United States, lost his life due to systematic abuse and torture inflicted by his mother and her boyfriend. Throughout this abuse, social service professionals were monitoring and reporting the case. However, the lack of thorough monitoring of Gabriel himself, failure to include him in the protective system, and the absence of solution-focused strategies contributed to his tragic death. The inadequate intervention by social workers in the Gabriel Fernandez case, allowing the abuse to go unnoticed in blind spots within the system, prompted criticisms of the child protection policies implemented by the state. This case demonstrates that prioritizing attention to the child's indicators and operationalizing protective measures that prioritize the child's welfare should be the fundamental priority of the state and social services. This study aims to analyze the example case and the documentary focusing on the case using the qualitative content analysis method, with the goal of revealing crucial points in the collaboration between social work and the social state.

Keywords: Gabriel Fernandez, Child at Risk, Child Abuse, Child Protection System, Social Work

**OYUN VE ÇOCUK “UNUTULAN 10 GELENEKSEL OYUN”
GAME AND CHILD “10 FORGOTTEN TRADITIONAL GAMES”****Nilgün ATEŞLİ****ORCID: 0000-0002-6529-0411****ÖZET**

Çocuğun kendini tanımasına ve kendini başkalarından ayıran özelliklerinin farkına varmasına yardımcı olan unsurlardan biri de oyundur. Oyunlar, çocukların kişiliklerinin oluşmasına, arkadaşlarıyla sosyal ilişkiler geliştirmesine, fiziksel yeteneklerini geliştirmelerine, bilişsel ve duygusal gelişimlerine pozitif etki yapmaktadır. Çocukların asıl dünyası oyunlarda gizlidir. Oyun çocuğun her şeyidir. Eğlenceli bir etkinlik olan ve çocukların oynarken mutlu olmasını sağlayan oyun, çocukların bedensel ve duygusal gelişimine katkıda bulunur. Ülkemizin her bölgesinde çocuklar tarafından ortaya çıkarılan ve oynanan çocuk oyunları, kültür zenginliğimizi oluşturan, halk kültürümüzü yansıtan önemli bir araçtır. Ait olduğu kültüre özgü, kuşaktan kuşağa aktarılan somut kültürel miras örneklerindedir. Günümüzden binlerce yıl öncesine dayanan oyunlar, günümüzde de çocuklar tarafından oynanmaya devam etmektedir. Bazılarının oynanış şekli aynı kalmakla birlikte, bazılarının da teknolojik gelişmeler sebebiyle oyun unsurları bakımından değişime uğradığı görülmektedir. Değişime uğrasa da kültür aktarıcısı sayılan geleneksel çocuk oyunlarının unutulmaması, nesilden nesile aktarılması gerekmektedir. Çocuk oyunları, toplumun sosyal ve kültürel yaşantısını yansıtmakta ve Türk gelenek ve göreneklerinden izler taşımaktadır. Çalışmada oyun-çocuk kavramına değinilmiş, oyunların çocuklar üzerindeki etkisinden bahsedilmiş ve unutulmuş geleneksel çocuk oyunlarından onu üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda oyunun adı, oyuncu özellikleri, oyun mekânı, oyun için kullanılan araç gereçler, roller, oyun kuralları ve her oyunun künyesi çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Oyun, çocuk, çocuk Oyunları, geleneksel çocuk oyunları.

ABSTRACT

One of the elements that helps the child to know himself and to realize the features that distinguish him from others is play. Games have a positive impact on the formation of children's personalities, developing social relationships with their friends, improving their physical abilities, and cognitive and emotional development. The real world of children is hidden in games. Play is everything for the child. Play, which is a fun activity and makes children happy while playing, contributes to the physical and emotional development of children. Children's games, created and played by children in every region of our country, are an important tool that creates our cultural richness and reflects our folk culture. It is one of the examples of concrete cultural heritage that is specific to the culture to which it belongs and is transmitted from generation to generation. Games dating back thousands of years are still played by children today. Although the gameplay of some of them remains the same, it is seen that some of them have changed in terms of game elements due to technological developments. Even though they undergo change, traditional children's games, which are considered to be cultural transmitters, should not be forgotten and should be passed on from generation to generation. Children's games reflect the social and cultural life of the society and bear traces of Turkish traditions and customs. In the study, the concept of play-child was mentioned, the effect of games on children was mentioned, and ten of the forgotten traditional children's games were emphasized. In this context, the name of the game, player characteristics, game venue, equipment used for the game, roles, game rules and the title of each game were extracted.

Keywords: Game, child, children's games, traditional children's games.

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DOĞAL AFETLER İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ
DETERMINING THE LEVEL OF KNOWLEDGE OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS ABOUT
NATURAL DISASTERS**

Osman AHAT

ORCID: 0009-0002-9359-4137

Aşkın ÇALIŞKAN

ORCID: 0009-0008-5742-4011

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin ülkemizde ve dünyada günümüzde çok ağır bir şekilde gerçekleşen doğal afetlerden sel, çığ heyelan ve deprem hakkındaki bilgi düzeylerinin ve ebeveyn eğitim seviyesinin bu bilgi düzeyine hangi ölçüde katkısı olup olmadığını belirlemesidir. Araştırma 2022-2023 eğitim -öğretim yılı mart ayında yıl içerisinde ülkemizde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli “asrın felaketi” olarak adlandırılan deprem sonrası depremi hissedilen illerden biri olan Batman il merkezinde Gap Ortaokulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma için okulu öğrencilerinden tabakalı örnekleme yöntemi ile 5. sınıflardan 10 kız, 10 erkek; 6. sınıflardan 10 kız, 10 erkek; 7. sınıflardan 10 kız, 10 erkek ve 8. sınıflardan 10 kız, 10 erkek olacak şekilde toplamda 40 kız, 40 erkek öğrenci seçilmiştir. Tabakalı örnekleme örneklemin ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve bunlar arasında karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla bu alt gruplardan oluşturulmasıdır. Örneklem dahilindeki öğrencilere kişisel özelliklerinin geçmiş yaşantılarına ait bilgilerin ve doğal afet konu başlıkları ile ilgili bilgi düzeylerinin tespiti amacıyla literatür taraması sonucu uygun görülen bir ölçek uygulanmıştır. Bilgi ölçeği ekler bölümünde sunulmuştur. Elde edilen veriler sonucunda öğrencilerin konuyla ilgili mevcut bilgi düzeyleri bulgular bölümünde tablolar yardımıyla gösterilmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin, doğal afet konusundaki bilgi düzeyleri arasında sınıf seviyelerine göre farklılıklar olduğu ve ebeveynlerin eğitim durumlarının da bu bulgular üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlardan hareketle bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: doğal afet, sel, çığ, heyelan, deprem, öğrenci

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the knowledge levels of secondary school 5th, 6th, 7th and 8th grade students about floods, avalanches, landslides, and earthquakes, which are among the natural disasters that are very severe in our country and in the world today, and to what extent the level of parental education contributes to this knowledge level. The research was carried out in March of the 2022-2023 academic year at Gap Secondary School in the city center of Batman, which is one of the provinces that felt the earthquake after the earthquake centered in Kahramanmaraş, called the "disaster of the century", which took place in our country during the year. For the research, 10 girls and 10 boys from the 5th grade were selected from the school's students using stratified sampling method; 10 girls and 10 boys from 6th grade; A total of 40 girls and 40 boys were selected: 10 girls and 10 boys from the 7th grade and 10 girls and 10 boys from the 8th grade. Stratified sampling is the formation of the sample from certain subgroups of interest in order to show and describe the characteristics of these subgroups and to make comparisons between them. A scale deemed appropriate as a result of a literature review was applied to the students in the sample in order to determine their personal characteristics, information about their past experiences and their level of knowledge about natural disaster topics. The information scale is presented in the appendices section. As a result of the data obtained, the current knowledge levels of the students on the subject are shown with the help of tables in the findings section. Based on the findings, it has been concluded that there are differences between the knowledge levels of male and female students about natural disasters according to their grade levels and that the educational status of the parents is also effective on these findings. Based on the results obtained, some suggestions are presented.

Keywords: natural disaster, flood, avalanche, landslide, earthquake, student

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BİLİMSEL VE SANATSAL MERAK DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ**
**DETERMINING THE SCIENTIFIC AND ARTISTIC CURIOSITY LEVEL OF MIDDLE SCHOOL
STUDENTS**

Aşkın ÇALIŞKAN
ORCID: 0009-0008-5742-4011
Osman AHAT
ORCID: 0009-0002-9359-4137

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ortaokul 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin bilimsel ve sanatsal merak düzeyini belirlemek ve bu durumu sınıf ve cinsiyet düzeyinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Gap Ortaokulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri elde etmek için bu konuda kapsamlı bir literatür taraması yapıldıktan sonra geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilen iki farklı ölçek uzman görüşleri doğrultusunda birleştirilerek kullanılmıştır. Bu merak ölçeğinin ilk 12 sorusu bilimsel merak düzeyini belirleyici sorular iken sonraki 22 soru ise sanatsal merak düzeyini belirleyici sorulardır. Bilimsel merak düzeyini ölçen ilk 12 soru kendi içinde bilimsel merak düzeyini ölçen üç ayrı alt maddeyi ölçmektedir. Bunlardan 1,2,5 ve 6. sorular bilimsel uygulama merak alt maddesini; 3,4,7,8,9,10. sorular bilimsel konularda harekete geçme merakı alt maddesini 11 ve 12. sorular ise bilimsel davranış edinme merakı alt maddesini ölçmektedir. Literatür taraması sonucu elde edilen veriler ışığında ulaşılan sorular derlenerek ve uzman görüşleri alınarak daha önce ilgi ölçeği olarak kullanılmış sorular merak ölçeği için uygun bir hale getirilerek sanatsal merak ölçeği olarak kullanılmıştır. Ölçeğin soruları şu alt başlıklar şeklinde detaylandırılmıştır:13 -33 sorular sanatsal merak düzeyini kendi içinde dört ayrı alt madde oluşturacak şekilde ölçmektedir. Bunlardan 13-24arası sorular sanatın gerekliliği merakı alt maddesini; 25- 28 soruları sanat eğitimine değer verme merakı altı maddesini;29 -31soruları kişisel sanatsal eğilim merakı alt maddesini; 32 ve 33 sorular da sanatsal etkinlikler merakı altı maddesini ölçerek sanatsal merak düzeyini belirlemiştirlerdir. Nitel araştırma çalışmaları kapsamında ise ilgili konu çerçevesinde kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve dağınık bir şekilde bulunan araştırmaların bir araya getirilmesine çalışılmıştır. Nicel bulgulardan elde edilen veriler ile nitel bulgulardan elde edilen verilerin sonuçları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: ortaokul, merak, bilim, sanat,

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the scientific and artistic curiosity level of secondary school students in 5th, 6th, 7th, and 8th grades and to examine this situation at the class and gender level. For this purpose, mixed research method was used. The research was carried out at Gap Secondary School affiliated with Batman Provincial Directorate of National Education. In order to obtain data in the study, after a comprehensive literature review on this subject, two different scales that were accepted to be valid and reliable were combined and used in line with expert opinions. While the first 12 questions of this curiosity scale are questions that determine the level of scientific curiosity, the next 22 questions are questions that determine the level of artistic curiosity. The first 12 questions measuring the level of scientific curiosity measure three separate sub-items that measure the level of scientific curiosity. Questions 1, 2, 5 and 6 are about the scientific application curiosity item; 3,4,7,8,9,10. Questions 11 measure the curiosity to act on scientific issues sub-item, and questions 12 measure the curiosity to acquire scientific behavior sub-item. By compiling the questions in the light of the data obtained as a result of the literature review and taking expert opinions, the questions that were previously used as an interest scale were made suitable for the curiosity scale and used as an artistic curiosity scale. The questions of the scale are detailed under the following subheadings: 13 - 33 questions measure the level of artistic curiosity, forming four separate sub-items. Questions 13-24 of these examine the sub-item of curiosity about the necessity of art; Questions 25-28 represent the six items of curiosity about valuing art education; questions 29 -31 represent the sub-item of curiosity about personal artistic tendencies; Questions 32 and 33 determined the level of artistic curiosity by measuring the six items of interest in artistic activities. Within the scope of qualitative research studies, a comprehensive literature

review was conducted within the framework of the relevant subject and an attempt was made to bring together the scattered studies. It was concluded that there was a significant relationship between the data obtained from the quantitative findings and the results of the data obtained from the qualitative findings.

Keywords: middle school, curiosity, science, art

**SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINDA ÇOCUK HAKLARI İHLALLERİ VE ÇOCUĞUN
KORUNMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
AN EVALUATION ON VIOLATIONS OF CHILDREN'S RIGHTS AND PROTECTION OF
CHILDREN ON SOCIAL MEDIA PLATFORMS**

Belgin ATLIHAN

ORCID: 0000-0003-2763-3513

ÖZET

Günümüz teknoloji çağında internet ve sosyal medya insanların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Sosyal medya platformlarının kullanımının artmasıyla birlikte bu platformlarda kişisel bilgiler, adres, fotoğraf vb. bilgilerin paylaşımında da artış yaşanmıştır. Doğru kullanıldığında hayatı kolaylaştıran ve bilgiye rahat erişimi sağlayan bu platformlar, bilinçsizce kullanıldığında sorunlara ve hak ihlallerine sebebiyet verebilmektedir. Hak ihlaline maruz kalan bir kısım sosyal medya kullanıcısı, bu sorunları özel hayatlarına ilişkin pek çok bilgiyi sanal platformlarda paylaşma alışkanlığı nedeniyle yaşamaktadır. Bu alışkanlık bazı ebeveyn yetişkinlerin sadece kendilerinin değil, kendi çocuğuna ait bilgileri de paylaşmaları nedeniyle, onun da hak ihlallerine maruz kalması sonucunu doğurmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının her anını internet ve sosyal medya platformları üzerinden paylaşması ve bu paylaşımlardan ticari kazanç sağlaması, çocukların fotoğraf, video ve mahrem görüntülerinin binlerce kişiye ulaşmasını sağlamaktadır. Bu ebeveynler bu tür paylaşımlarının ne gibi sonuçlar doğurabileceğini öngörememekte, çocukların sosyal, cinsel ve bedensel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebileceği gerçeğini unutmaktadırlar. Bu tür paylaşımlar güvenlik riskinin yanı sıra, çocuğun özel hayatının ve kişisel verilerinin ifşası nedeniyle onun mahremiyet duygusunu zedelemekte ve bu durumun doğal sonucu olarak kişiliğinin zarar görmesine neden olmaktadır. Çocukların görsellerinin paylaşılması, görsellerin pedofili içerikli sitelerce ele geçirilerek kullanılmasına, çocukların cinsel istismarına yol açabilmektedir. Bu bağlamda çocuğun kişisel verilerinin ebeveyn paylaşımlarıyla ihlalinin önüne geçmek, çocuğun özel hayatının gizliliğinin sağlanması son derece önem arz etmektedir. Çalışmada, internet ve sosyal medya platformlarında çocukların kişisel verilerinin paylaşılması ile birlikte ortaya çıkan sorunlar ortaya konularak, çocukların hak ihlaline maruz kalması durumunda onların nasıl korunacağı, ihlallerin önüne geçebilmek için neler yapılabileceği hukuksal açıdan incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Sosyal Medya, Çocuk Hakları, Kişisel Verilerin Korunması, Özel Hayatın Gizliliği

ABSTRACT

In today's age of technology, the internet and social media have become an integral part of people. With the increasing use of social media platforms, there has been an increase in the sharing of personal information, address, photographs, etc. on these platforms. These platforms, which make life easier and provide easy access to information when used correctly, can cause problems and violations of rights when used unconsciously. Some social media users who are subjected to rights violations experience these problems due to their habit of sharing much information about their private lives on virtual platforms. This habit leads some adult parents to share information not only about themselves, but also about their own children, thus exposing them to rights violations. The fact that parents share every moment of their children's lives on the internet and social media platforms and make commercial gains from these shares enables the photos, videos, and intimate images of children to reach thousands of people. These parents do not foresee the consequences of such sharing and forget the fact that it may negatively affect the social, sexual, and physical development of children. In addition to the security risk, such sharing damages the child's sense of privacy due to the disclosure of his/her private life and personal data, and as a natural consequence of this situation, it causes damage to his/her personality. Sharing images of children can lead to the capture and use of images by paedophile websites and sexual abuse of children. In this context, it is extremely important to prevent the violation of the personal data of the child through parental sharing and to ensure the privacy of the child's private life. In this study, the problems that arise with the sharing of children's personal data on the internet and social media platforms will be revealed, how to protect children in case of violation of their rights, and what can be done to prevent violations will be examined from a legal perspective.

Keywords: Internet, social media, Children's Rights, Protection of Personal Data, Privacy of Private Life

**İNGİLTERE VE AMERİKA CİMNASTİK FEDERASYONU'NUN SPORDA ÇOCUK
KORUMA POLİTİKALARININ İNCELENMESİ
REVIEW OF THE CHILD PROTECTION POLICIES IN SPORTS OF THE BRITISH AND
AMERICA GYMNASTICS FEDERATION**

Nisanur CANIKLI

ORCID: 0000-0002-7736-8247

Havva ŞEBİN

ORCID: 0000-0003-4641-6346

Sermin AĞRALI ERMİŞ

ORCID: 0000-0002-9653-233X

ÖZET

Bu çalışmanın amacı gelişmiş ülkelerden İngiltere ve Amerika'nın spor sistemi içerisinde bulunan Cimnastik Federasyonlarının sporda çocuk koruma politikalarının ve uygulamalarının incelenmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bilgilere göre; ABD ve İngiltere ülkelerinde yaygın ve etkili olarak uygulanan bir sporda çocuk koruma sisteminin var olduğu ve spor ortamlarında yer alan kişilerinde bu uygulamalara ciddiyle dâhil olmaları sağlanarak spor yapan çocukların korunması açısından önemli adımlar atıldığı görülmüştür. İngiltere de 1990'lı yılların ortasında ilk olarak çocuk koruma araştırma merkezinin kurulduğu, ciddi anlamda sporda çocuk koruma çalışmalarının ise Futbol Federasyonu ile başladığı görülmektedir. 2000 yılında futbolda bazı sivil toplum örgütlerinin öncü çalışmaları sayesinde, 2001 yılında sporda çocuk koruma programından sorumlu örgüt olan "Sporda Çocuk Koruma Birimi (CPSU) kurulmuştur. ABD ise Ulusal Olimpiyat Komitesi'nin (USOC) tüm spor ortamlarında çalışan kişilerin dahil olduğu Güvenli Spor Merkezi (SafeSport) isimli kendi sporda çocuk koruma politikasını oluşturduğu, Safesports'un 18 yaş altı sporcularla temas halinde olan tüm antrenörlerin etik kodlarının oluşturulmasını, antrenörlerin sabıka kontrolünden geçirilerek, antrenör ve sporcu arasında hiçbir ilişkinin yaşanmaması ve cinsel istismara sebebiyet verebilecek her türlü davranışın engellenmesi açısından sertifikalandırılmış olmalarının da zorunlu kılındığı görülmektedir. Güvenli spor alanı için Working Group for Safe Training Environments isimli spor faaliyetlerini yöneten ve uygulayan tüm örgütlerin uyması gereken öneriler geliştirdiği, bu önerilerin uygulanması, denetlemesi ve yönlendirilmesi için Etik ve Spor Kurulu'nu oluşturmuştur. Ülkemizde ise sporda çocuk korumaya ilişkin sadece birkaç spor federasyonun ve spor kulübünün sporda çocuk koruma uygulamalarını benimsediği, gerekli yasal düzenlemelerin tam olarak oluşturulmamış olmasının, sistemin uygulanmasında bazı sorunlara neden olduğu görülmektedir. Bu durumlar esas alınarak gelişmiş ülkelerdeki sporda çocuk koruma uygulama ve politikaları örnek alınarak uygun yasal düzenlemeler yapılabilir, spor sistemi içerisinde yer alan kişilerin sporda çocuk korumaya yönelik eğitimlere katılımları sağlanarak buna ilişkin belgeler almaları ve bu sürecin izlenerek denetlenmesinin olumlu sonuçlar getireceği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: çocuk koruma, spor, ABD, İngiltere, sporda çocuk koruma

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the child protection policies and practices in sports of the Gymnastics Federations within the sports system of the developed countries of England and America. The document review method, one of the qualitative research methods, was used in the study. According to the information obtained within the scope of the study; It has been observed that there is a child protection system in sports that is widely and effectively implemented in the USA and the UK, and that important steps have been taken to protect children playing sports by ensuring that people in sports environments are seriously involved in these practices. It is seen that the first child protection research center was established in England in the mid-1990s, and serious child protection studies in sports began with the Football Federation. Thanks to the pioneering work of some non-governmental organizations in football in 2000, the "Child Protection Unit in Sports (CPSU)", the organization responsible for the child protection program in sports, was established in 2001. In the USA, the National Olympic Committee (USOC) has created its own child protection policy in sports called Safe Sports Center (SafeSport), which includes people working in all sports environments, and Safesports requires the creation of codes of ethics for all coaches in contact with athletes under the age of 18, and criminal background checks of coaches. It is also seen that it is mandatory for them to be certified in order

to prevent any relationship between the coach and the athlete and to prevent any behavior that may lead to sexual abuse. For a safe sports area, the Working Group for Safe Training Environments has developed recommendations that all organizations that manage and implement sports activities must comply with, and has established the Ethics and Sports Board to implement, supervise and direct these recommendations. In our country, it is seen that only a few sports federations and sports clubs have adopted child protection practices in sports, and the fact that the necessary legal regulations have not been fully established causes some problems in the implementation of the system. Based on these situations, appropriate legal regulations can be made by taking child protection practices and policies in sports in developed countries as an example. It can be thought that ensuring that people in the sports system participate in training on child protection in sports, obtaining relevant documents and monitoring and supervising this process will bring positive results.

Keywords: child protection, sports, USA, UK, child protection in sports

**GÖÇ TEMALI “UZAK” KİTABININ GREIMAS’IN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ
İLE İNCELENMESİ
ANALYZING THE MIGRATION THEMED BOOK “ARRIVAL” USING GREIMAS’ SEMIOTIC
ANALYSIS**

Nilay DEROBALI

ORCID: 0000-0002-7769-5985

Celil YILDIRIM

ORCID: 0009-0000-6486-4287

ÖZET

İnsanlar, daha iyi koşullar içerisinde yaşamlarını sürdürebilmek için göç etmekte, yani yer değiştirme eylemine başvurmakta ve böylece yeni bir arayış başlatmaktadır. Göçmen, mülteci ya da sığınmacı olarak adlandırılan insanlar, göç süreci içerisinde ayrılma, varma, arama ve uyum sağlama basamaklarından geçmektedir. İnsanlıkla beraber var olan göç olgusu, çocuk edebiyatı alanında da konu alınmakta, içerdiği ve uyandırdığı duygular ile ön plana çıkmaktadır. İncelemesi gerçekleştirilen, Oscar ödüllü yazar Shaun Tan’ın “Uzak” adlı kitabı ise göç temasında yer alan ve göç süreçlerini yazarın çizimleri ile ifade eden sessiz bir kitaptır. Sessiz olması, içeriği ve görselleri bakımından yaş ve milliyet fark etmeksizin her okuyucuya hitap eden bir eser olarak onu ön plana çıkarmaktadır. Kitapta, bir babanın ailesinden ayrılarak güvenle yaşanabilecek yeni bir ülkeye göç etmesini ve gittiği yerde yaşadığı yabancılığı, arayışı ve ailesine kavuşma süreçlerini konu alan göç hikayesi anlatılmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Uzak kitabının, Julien Greimas’ın göstergebilimsel çözümlemesi yöntemi ile; betimsel düzey, anlatısal düzey ve izleksel düzeylerde incelenmesidir. Yazınsal metin bulunmayan kitapta, tüm çözümleme aşamaları kitabın görsel metni üzerinden gerçekleştirilmiştir. Betimsel düzeyde hikaye; karakterler, zaman ve uzam açılarından ele alınmıştır. Anlatısal düzeyde; kitap on iki kesite ayrılarak her kesit ifade edilmiş, betimsel nitelikler belirtilmiş eyleyenler örnekçesi oluşturularak bu çerçevedeki öğeler açıklanmıştır. Son aşama olan izleksel düzeyde ise; göstergebilimsel dörtgen aracılığı ile hikayedeki karşıtlıklar saptanmış, mantıksal-anlamsal analiz uygulanmıştır. Çözümleme aşamalarının sonucunda Uzak adlı sessiz kitabın görsellerinin anlatım bütünlüğü içerisinde olduğu görülmüştür. Geçim sıkıntısının hikayede çıkış noktası olduğu, çizimlerde yer alan öğeler ve atmosferlerin göç eyleminin süreçlerini yansıttığı; hikayede ayrılma-varma, güvensiz yer-güvenli yer, baskı-umut zıtlıklarının yer aldığı ve görsel metinde kullanılan renk, figür ve imgelerle bu zıtlıkların desteklendiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Göç, Göçmen, Sessiz Kitap

ABSTRACT

People migrate, i.e. relocate, in order to live in better conditions and thus start a new search. People who are called migrants, refugees or asylum seekers go through the stages of departure, arrival, search and adaptation in the migration process. The phenomenon of migration, which has existed with humanity, is also the subject of children literature and stands out with the emotions it contains and evokes. The book "The Arrival" by Oscar-winning author Shaun Tan, which was analyzed, is a silent book on the theme of migration and expresses the migration processes with the author's drawings. The book, which appeals to all readers regardless of age and nationality in terms of its silence, content and visuals, is about a father's separation from his family and migration to a new country where he can live safely, and the strangeness he experiences in the place where he goes, his search and the processes of reuniting with his family. The aim of this study is to analyze the book The Arrival at the descriptive, narrative and thematic levels using Julien Greimas semiotic analysis method. In the book, which has no literary text, all analysis stages were carried out through the visual text of the book. At the descriptive level, the story is analyzed in terms of characters, time and space. At the narrative level, the book was divided into twelve sections, each section was expressed, descriptive qualities were specified, and the elements within this framework were explained by creating a sampling of agents. At the final stage, the thematic level, the contrasts in the story were identified through the semiotic quadrilateral and logical-semantic analysis was applied. As a result of the analysis stages, it was seen that the visuals of the silent book The Arrival were in narrative integrity. It was concluded that the difficulty of making a living is the starting point of the story; the elements and atmospheres in the drawings reflect the processes of the act of migration;

there are contrasts of departure-arrival, insecure place-safe place, pressure-hope in the story and these contrasts are supported by the colors, figures and images used in the visual text.

Keywords: Semiotics, Migration, Immigrant, Silent Book

**ÇOCUKLAR İÇİN DİJİTAL BAĞIMLILIK ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE GEÇERLİK VE
GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI: KIBRIS ÖRNEKLEMİ**
**TURKISH VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE DIGITAL ADDICTION SCALE FOR
CHILDREN: CYPRUS SAMPLES**

Duygu OKTAY
ORCID: 0000-0003-1519-5202
Candan ÖZTÜRK
ORCID: 0000-0002-0909-5013

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı Hawi, Samaha ve Griffiths (2019) tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeğinin” Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmaktır.

Yöntem: Orijinal ölçek 9 faktörlü bir yapı altında toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Uyarlama çalışması için öncelikle ölçeğin Türkçe ve geri çevirisi yapılmış, dil ve içerik geçerliği için uzman uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanların önerileri doğrultusunda ölçek üzerinde değişiklikler yapılmıştır.

Çocuklar için Dijital Bağımlılık Ölçeği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yer alan 2 ilkokulda okumakta olan 315 öğrenciye uygulanmıştır.

Bulgular: Ölçeğin Cronbach Alpha kat sayısı 0,89 dur. Ölçeğinin uyum indeksleri RMSEA 0.044, GFI 0.907, NFI 0.816, NNFI (TLI) 0.908, CFI 0.919, IFI 0.921, olarak saptanmıştır. Yapılan faktör analizleri sonucunda, Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık ölçeğinin orijinal ölçekten farklı olarak beş faktörlü bir yapı gösterdiği ve orijinal ölçekte olduğu gibi 25 maddeden oluştuğu saptanmıştır. Bu beş faktör problem, nüksetme, yalan söyleme, tolerans ve meşguliyettir.

Sonuç: Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda, Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği, Kıbrıs Türk örnekleminde 9-12 yaş aralığındaki çocukların dijital bağımlılık düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar Sözcükler: Bağımlılık, dijital bağımlılık, çocuk

ABSTRACT

Background: The aim of this research is to conduct the Turkish validity and reliability study of the "Digital Addiction Scale for Children" developed by Hawi, Samaha, and Griffiths (2019).

Methods: The original scale consists of a total of 25 items under a 9-factor structure. For the adaptation study, the scale was first translated into Turkish and back, and was presented to expert opinion for language and content validity. Changes were made to the scale in line with the suggestions of experts.

Digital Addiction Scale for Children was applied to 315 students studying in 2 primary schools in the Turkish Republic of Northern Cyprus.

Results: The Cronbach Alpha coefficient of the scale is 0.89. The fit indices of the scale were RMSEA 0.044, GFI 0.907, NFI 0.816, NNFI (TLI) 0.908, CFI 0.919, IFI 0.921. Y As a result of the factor analysis, it was revealed that the Digital Addiction Scale for Children, unlike the original scale, showed a 5-factor structure and consisted of 25 items as in the original scale. These five factors are problem, relapse, lying, tolerance, and preoccupation.

Conclusion: As a result of the validity and reliability analyzes, it was determined that the Digital Addiction Scale for Children is a valid and reliable tool in determining the digital addiction levels of children aged 9-12 in the Turkish sample.

Keywords: Addiction; Digital addiction; Children

**CAN CHILDHOOD MEMORIES BE A PART OF TRANSFORMATIVE TOURISM EXPERIENCE:
THE CASE OF WAR CHILDHOOD MUSEUM**

Edina AJANOVIC
ORCID: 0000-0002-1718-2862

ABSTRACT

In both academic literature and in practice, it is well documented how important role museums are playing in children development, especially through children museums (e.g. science, technology and discovery centers), which can be used as innovative spaces contributing to their learning process. As an extraordinary example of 21st century museum, War Childhood Museum (WCM) in Sarajevo, the capital city of Bosnia and Herzegovina, exhibits a unique blend of tangible and intangible elements related to childhood memories. The WCM's collection exhibits thousands of artefacts, personal belongings and video testimonies that witness and narrate a story about the experience of growing up during war. It tells an interesting, educational and inspirational story about the children's resilience to the broad audience of visitors, and, as such, visit to this place has the great potential to be considered as memorable touristic experience. If approached in goodwill, as well as through professional and responsible management, tourism can be considered as powerful tool of peace, empathy, spreading interpersonal and intercultural understanding and protection of cultural heritage for future generation. With its vision, mission and activities, WCM is a space and platform that can be considered as highly compatible and complementary with such views on tourism and transformative touristic experiences. Thus, the goal of the current study is to analyze the publicly available material about the work of the Museum in order to elaborate on how it can be used as a space for creating meaningful touristic experiences. By adopting qualitative research approach through case study design, collected material will be analyzed through thematic and content analysis. Results of this study are expected to provide theoretical and practical contribution on how museum activities, focusing on delicate and complicated subject, and tourism approach can be jointly explored.

Keywords: War Childhood Museum, children resilience, transformative touristic experience, childhood memories

**ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI
BEHAVIOR DISORDERS SEEN IN CHILDREN IN EARLY CHILDHOOD****Celal GÜLŞEN****ORCID: 0000-0003-3929-9954****İrem AKÇAY****ORCID: 0009-0008-9420-355X****ÖZET**

Bu araştırma, özellikle erken çocukluk dönemi olmak üzere genel olarak çocuklarda görülen davranış bozukluklarında ebeveynlerin etkilerinin neler olduğunun alanyazın temelinde araştırılması ve elde edilen bulgular ışığında ilgili kesimlere öneriler sunmak amacıyla yapılmıştır. Anne-baba ve çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar ve başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için de temel oluşturur. Çocuklar özellikle 0-6 yaş arasında yani okul öncesi dönemde ebeveynlerinin etkisi altındadırlar. Çocukların duygusal gelişimi ilk olarak ailelerinin etkisiyle evde şekillenmekte, evde normal bir duygusal iklimin olması çocuğun duygusal gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Davranış bozuklukları çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı, iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar. Her çocuğun gelişimi kendine özgüdür, bu nedenle her çocuk birbirinden farklıdır. Okul öncesi çocuklarda huysuzluk ve istenilenin zıttını yapma çok sık karşılaşıldığı için bu yaş dönemindeki çocuklarda sürekli olarak bir yetişkin ilgisine ihtiyaç duyulur ve karşılaştıkları sorunlar çeşitlilik gösterse de çoğu anne baba desteği ile çözümlenebilir. Okul öncesi dönem, davranış sorunlarının belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması açısından son derece önemlidir. Davranış ve duygusal sorunları belirleyen etmenler karmaşık olduğu için, çocuğun davranışları ve yetişkinin bakış açısının birlikte ele alınması önem kazanmaktadır. Okul öncesi dönemin, gelişimsel açıdan kritik yıllar olması nedeniyle gözlenmesi, gelişiminin desteklenmesi ve olabilecek sorunların önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu öneme binaen, bu araştırma ile, erken çocukluk dönemindeki çocuklarda davranış bozukluklarında anne babaların çocuk yetiştirmede ki tutumlarının ilgili alanyazını tarayarak ortaya koymak ve bu dönemdeki çocukların eğitimiyle sorumlu olan kesimlere öneriler sunulması önemli görülmüştür. Bu araştırmanın yürütülmesinde betimsel araştırma türlerinden tarama araştırması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, ilgili alanyazın incelenip yorumlanarak elde edilmiştir. Araştırma sonunda, erken çocukluk dönemi çocukların bazılarında, nedeni farklı olan birçok davranış bozukluğu gözlenmektedir. Her bir neden farklı bir davranış bozukluğunu ya da bozukluklarını doğurmaktadır. Davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında öncelikle anne-baba tutumlarının etkin rol oynadığı gözlemlenmiştir. İstenmedik davranışların görülmesinin önlenmesinde ya da mücadelesinde çocuk sahibi olan ebeveynlere ve anne baba adaylarına, doğum öncesinden başlayarak çocuk eğitimi konusunda ana/baba okulları ve kursları gibi uygulamalarla eğitim verilmesini sağlayıcı yasal girişimlerde bulunulması gerekli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Davranış Bozuklukları, Erken Çocukluk, Okulöncesi Eğitim, Ebeveyn-Çocuk İlişkileri.

ABSTRACT

This research was conducted to investigate, on the basis of the literature, the effects of parents on behavioral disorders seen in children in general, especially in early childhood, and to offer suggestions to the relevant parties in the light of the findings. Healthy communication between parents and children enables the child to develop a healthy personality and forms the basis for establishing positive relationships with others. Children are under the influence of their parents, especially between the ages of 0-6, that is, in the pre-school period. Children's emotional development is first shaped at home under the influence of their families, and a normal emotional climate at home positively affects the child's emotional development. Behavior disorders occur as a result of the child transferring his/her internal conflicts to his/her behavior due to various mental and physical reasons. Each child's development is unique; therefore each child is different from each other. Since crankiness and acting contrary to what is desired are very common in preschool children, children of this age constantly need adult attention, and although the problems they encounter vary, most of them can be solved with parental support. The preschool period is extremely important in terms of identifying behavioral problems and taking the necessary precautions. Since the factors that determine behavioral and emotional problems are complex, it becomes important to consider the child's behavior and the adult's perspective together. Since the preschool

period is a critical period in terms of development, it is of great importance to observe it, support its development and prevent possible problems. Due to this importance, it was deemed important with this research to reveal the attitudes of parents in raising children in case of behavioral disorders in children in early childhood by scanning the relevant literature and to offer suggestions to those responsible for the education of children in this period. In conducting this research, survey research model, one of the descriptive research types, was used. The data of the research was obtained by examining and interpreting the relevant literature. As a result of the research, many behavioral disorders with different causes are observed in some early childhood children. Each reason causes a different behavioral disorder or disorders. It has been observed that parental attitudes play an active role in the emergence of behavioral disorders. In order to prevent or combat undesirable behaviors, it is deemed necessary to take legal initiatives to provide training to parents and prospective parents on child education, starting from pre-birth, through practices such as parent/father schools and courses.

Keywords: Child, Behavior Disorders, Early Childhood, Preschool Education, Parent-Child Relationships.

**OKUL ÇAĞI ÇOCUKLARININ BESLENME ALIŞKANLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF NUTRITION HABITS OF SCHOOL-AGE CHILDREN**

Ferice Başak AKINCI
ORCID: 0009-0005-6602-4579
Muhammed Bartu VAROL
ORCID: 0009-0004-9309-6159
Hilal DEMİRKESEN BIÇAK
ORCID: 0000-0002-8947-1743

ÖZET

Giriş: Okul çocukluğu dönemi, 6-12 yaş arası çocukları kapsayan, büyümenin ve sosyal-bilişsel gelişimin oldukça hızlı olduğu dönemdir. Beslenme alışkanlıkları da dahil hayat boyu sürecek alışkanlıkların önemli bir kısmının temeli bu dönemde atılır. Anne karnında annenin depoları, ilk 6 ay ise sadece anne sütü ile beslenen ve beslenmesini annenin koruma kalkanı altında gerçekleştiren çocukların beslenme tercihleri bu dönemde çeşitli etkenler tarafından yeniden biçimlenebilir. Bu çalışmanın amacı okul çocukluğu çağında temeli atılan beslenme alışkanlıklarını etkileyen faktörleri belirlemek ve bu faktörler arasındaki ilişkileri incelemektir.

Yöntemler: Bu çalışmada anket yöntemi kullanılmış olup okul çağı çocuklarının beslenme alışkanlıklarını ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla oluşturulan sorular İstanbul ili genelinde öğrenim gören okul çağı çocuklarına Google Forms kullanılarak dağıtılmıştır. Çalışmaya 7-14 yaş arasında bulunan 57'si kız, 43'ü erkek toplam 100 çocuk katılmıştır. Anket aracılığıyla elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 22 programı kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan çocukların yaş ortalaması 10 ± 2.33 , beden kütle indeksi (BKİ) değerleri ortalaması 18.82 ± 3.18 olarak saptanmıştır. Bu çalışmaya katılan çocukların %46'sının günde en az bir öğün atladığı, katılımcıların %31'inin atladığı öğle öğününün en sık atılan öğün olduğu saptanmıştır. Çocukların %89'unun kemik sağlığı için süt tüketilmesi gerektiğini bilmesine rağmen sadece %13'ünün en çok tercih ettiği içeceğin süt olduğu görülmüştür. Çocukların ekran karşısında yemek yeme davranışı ile BKİ değerleri arasındaki ilişki değerlendirilmiş, iki değişken arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0,493>0,05$). Öğle yemeğinde okullarında kantin bulunan çocukların %23,2'sinin sebze yemeği tüketirken kantin bulunmayan çocukların %38,6'sının öğle yemeğinde sandviç tükettiği belirlenmiştir. Okulda kantin bulunması ile sağlıklı yiyecek tercihleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 15,807, p = 0,003 <0,05$).

Sonuç ve Öneriler: Çalışmaya katılan çocukların fast-food besinlere yönelme, öğün atlama ve dışarda yemek yeme gibi davranışlara sahip olmaları bu yaş grubu çocukların beslenme bilgi düzeylerinin yetersizliği ile açıklanabilir. Bunun ötesinde süt tüketiminin kemik sağlığı için önemini bilen çocukların yeteri kadar süt tüketmemeleri, okul çağı çocuklarında bilginin alışkanlığa dönüştürülmesinde eksiklikler olduğunu göstermektedir. Okul çağı çocuklarının sağlıksız besin tercihleri ve yanlış beslenme davranışlarının önüne geçilebilmesi ve çocukların beslenme bilgilerinin davranışa dönüştürülebilmesi için ebeveyn ve öğretmenler tarafından eğlenceli aktiviteleri barındıran beslenme zamanlarını düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Çağı Çocuk Beslenmesi, Beslenme Alışkanlıkları, Beslenme Eğitimi

ABSTRACT

Background: School childhood is a period in which growth and social-cognitive development are quite rapid, covering children between the ages of 6 and 12. The basics of a significant portion of lifelong habits, including eating habits, are laid during this period. The nutritional preferences of children who are fed exclusively with breast milk for the first 6 months and are fed under the mother's protective shield may be reshaped by various factors during this period. The aim of this study is to determine the factors affecting nutritional habits, the basics of which were laid in school childhood, and to examine the relationships between these factors.

Methods: In this study, the survey method was used, and the questions created to determine the eating habits of school-age children and the factors affecting these habits were distributed to school-age children studying throughout Istanbul using Google Forms. A total of 100 children, 57 girls and 43 boys, aged between 7 and 14, participated in the study. IBM SPSS Statistics 22 program was used to analyze the data obtained through the survey.

Results: The average age of the children participating in the study was 10 ± 2.33 years, and the average body mass index (BMI) values were 18.82 ± 3.18 . It was determined that 46% of the children participating in this study skipped at least one meal a day, and lunch was the most frequently skipped meal, skipped by 31% of the participants. Although 89% of children knew that milk should be consumed for bone health, it was observed that only 13% of them preferred milk. The relationship between children's eating behavior in front of the screen and BMI values was evaluated, and no significant difference was found between the two variables ($p=0.493>0.05$). It was determined that 23.2% of the children whose schools had a canteen consumed vegetable food for lunch, while 38.6% of the children who did not have a canteen consumed sandwiches for lunch. A significant relationship was found between the presence of a canteen at school and healthy food preferences ($\chi^2 = 15.807, p = 0.003 < 0.05$).

Conclusion and Recommendations: The fact that the children participating in the study had behaviors such as turning to fast food, skipping meals, and eating out can be explained by the insufficient nutritional knowledge of children in this age group. Moreover, the fact that children who know the importance of milk consumption for bone health do not consume enough milk shows that there are deficiencies in turning knowledge into habits in school-age children. It is recommended that parents and teachers organize feeding times that include fun activities in order to prevent unhealthy food choices and wrong nutritional behaviors of school-age children and to turn children's nutritional knowledge into behavior.

Keywords: School Age Child Nutrition, Nutritional Habits, Nutrition Education

ÇOCUK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇALIŞMALARININ SİSTEMATİK BİR İNCELEMESİ A SYSTEMATIC REVIEW OF CHILD AND CLIMATE CHANGE STUDIES

Merve ÖNOL

ORCID: 0000-0001-7575-3435

ÖZET

Günümüzde çocuklar iklim değişikliğinin doğada yarattığı ve yaşamın geleceğini tehdit eden sorunlarla karşı karşıyadır. Bu tür durumlarla toplumsal sorunlardan en çok etkilenen çocukların bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının oluşturulması sorunlarla mücadele ve onlara karşı çözüm üretebilmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu farkındalığın okul öncesinden itibaren kazandırılması toplumsal bir mücadele ve anlayış geliştirilmesinde etkili olacaktır. Bu anlayış da ancak eğitim öğretim programlarında çocukların çevreye duyarlı, doğayı seven ve koruyan bireyler olarak yetişmelerini hedefleyen eğitimler ve kazanımlar sayesinde geliştirilebilir. Eğitim programlarının geliştirilmesinin öncesinde konuya ilişkin yapılanların incelenmesi ve analiz edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla bu çalışmada iklim değişikliği ve çocuklar üzerindeki etkisi, bu konuda çocuklara yönelik gerçekleştirilen faaliyetler hakkında alanyazın incelenmiş ve bu konuda yapılan yerli ve yabancı çalışmalar analiz edilmiştir. Araştırma bir nitel araştırma olup, ilgili çalışmalar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. “İklim değişikliği”, “çocuk”, “eğitim” ve “çevre” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan tarama sonrasında erişim sağlanan çalışmaların amaç, örneklem, method, bulgular ve sonuçlar başlıkları analiz edilmiş ve karşılaştırılmıştır. Araştırmada 0-18 yaş aralığını kapsayacak şekilde okulöncesi, ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerini örneklem olarak kullanan çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda iklim değişikliği çalışmalarının eğilimlerin öğrencilerde çevre bilinci oluşturmak, çevre sorunlarına ilişkin problem çözme becerilerini geliştirmek, farkındalık, algı ve tutum attırmak yönlü olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaların ortak önerisi iklim değişikliği konusunda etkili ve kalıcı farkındalık ve alginın oluşabilmesi için bu konunun öğretim programlarında hedefler ve kazanımlar boyutunda yer alması gerektiği yönündedir. Ayrıca alanyazında iklim değişikliği ve çocuk sağlığını konu alan çalışmalara da rastlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, çocuk, çevre eğitimi

ABSTRACT

Children are confronted with the problems caused by climate change in nature, which pose a threat to the future of life. Informing and creating awareness among children, who are most affected by such situations among societal issues, is crucial for combating problems and enabling them to generate solutions. The establishment of this awareness from early childhood education onwards will be effective in fostering societal engagement and understanding. Before developing educational programs, there is a need to examine and analyze the efforts made regarding the subject. For this purpose, the study investigates the literature on climate change and its impact on children, as well as reviews the existing literature on activities conducted for children in this regard. Both domestic and foreign studies on this topic have been analyzed. The research is a qualitative study, and relevant studies have been examined through content analysis method. A search was conducted using the keywords 'climate change,' 'children,' 'education,' and 'environment.' The studies accessed were then analyzed and compared based on their objectives, samples, methods, findings, and conclusions. The research includes studies that use samples covering the age range of 0-18, incorporating preschool, primary school, middle school, and high school students. As a result of the research, it was determined that the trends in climate change studies aim to create environmental awareness, enhance problem-solving skills related to environmental issues, and increase awareness, perception, and attitudes among students. The common recommendation from the studies is that, in order to establish effective and lasting awareness and perception regarding climate change, this topic should be included in the objectives and achievements of educational programs. In addition, studies addressing climate change and children's health have also been encountered in the literature.

Keywords: Climate change, children, environmental education

**ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE GÖÇ'ÜN ETKİLERİ
THE EFFECTS OF MIGRATION IN CHILDHOOD**

Dilek ÇİFTÇİ BAYKAL
ORCID: 0000-0001-7937-5646
Zinnarin BABAT
ORCID: 0009-0009-2307-8357

ÖZET

Göç, insanlık tarihinin bütün dönemleri boyunca var olan bir sosyolojik harekettir ve her dönem önemli bir problem olmuştur. Göç beraberinde fayda ya da zarar da götürebilmektedir. Böylece sadece basit bir yer değiştirme ifadesi doğru değildir. Ekonomik, siyasi, toplumsal, terör vb. nedenlerle hem ülke içinde hem de ülkeler arasında gerçekleşmektedir. Göçün nedenleri farklı olsa da etkilenen gruplar aynıdır fakat bu süreçten ve toplumsal sonuçlardan en çok etkilenen grup çocuklar olmaktadır. Göç, çocukların yaşamını olumsuz yönde etkilemekte ve kalıcı sağlık sorunlarının oluşmasına neden olmaktadır. Yaşadıkları yerden göç etmek zorunda kalan çocuklar yaşadıkları zorluklar ve travmaların yanı sıra sosyal, ekonomik, sağlık, eğitim gibi en öncelikli haklarına ulaşamamaktadırlar. Çocuklar zayıf ve savunmasızlardır ve bu süreçte en çok etkilenen grup olmasıyla beraber sağlık sorunlarına ve çözüm önerilerine daha fazla önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çocuğun birer birey olarak temel haklarının güvence altına alınması 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesinin üye devletler tarafından bu sözleşmeye göre on sekiz yaş altı bireylerin din, dil, ırk, fikir söylemlerin bakılmaksızın bu haklara sahiptirler. Öncelikle göç ve çocuk sağlığı arasındaki bağlantıyı ele alan kaynaklarla ilgili geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Göçün dış tehlikelerine karşı çocuklarda korku ve kaygı verici durumlardan korunması gereklidir. Günümüzde üzerinde çok yönlü çalışmalar yapılması gereken önemli bir sorundur. Bu çalışmada göçün çocuklar üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, göç, çocukluk dönemi

ABSTRACT

Migration is a sociological movement that has existed throughout all periods of human history and has been a major problem in every period. Migration can also bring benefit or harm. Thus, only a simple displacement statement is not true. It takes place both within the country and between countries for economic, political, social, terror, etc. Although the causes of migration are different, the affected groups are the same, but the group most affected by this process and social consequences is children. Migration negatively affects the lives of children and causes permanent health problems. Children who are forced to migrate from where they live, do not reach the most prioritized rights such as social, economic, health, education. Children are weak and vulnerable and it is thought that with the group being affected the most in the process, more attention should be paid to health problems and solutions. The guarantee of the basic rights of the child as an individual was established by the member states of the United Nations (UN) Convention on the Rights of the Child in 1989 according to this convention by individuals under the age of eighteen in terms of religion, language, race, race, they have these rights irrespective of their discourse of opinion. First, a broad literature review has been conducted on sources that address the link between migration and child health. It is necessary to protect children from fear and anxiety in the face of external dangers of migration. Nowadays, multi-faceted work is an important problem that needs to be done. In this study, the effect of migration on children was mentioned.

Keywords: Child, migration, childhood

**5- 6 YAŞ ÇOCUKLARIN DİJİTAL MEDYA KULLANIM ALIŞKANLIKLARI İLE
EBEVEYNLERİNİN DİJİTAL MEDYA KULLANIM ALIŞKANLIKLARININ İNCELENMESİ
AN EXAMINATION OF THE DIGITAL MEDIA USAGE HABITS OF 5-6-YEAR-OLD
CHILDREN AND THEIR PARENTS' DIGITAL MEDIA USAGE HABITS**

Gülden İREVÜL

ORCID: 0000-0002-8517-2543

Duygu YALMAN POLATLAR

ORCID: 0000-0002-9030-5814

Zeynep Deniz SEVEN

ORCID: 0000-0003-3900-989X

Enes YÜREK

ORCID: 0000-0002-7846-154X

ÖZET

Bu araştırmada, 5-6 yaş çocukların dijital medya kullanım alışkanlıkları ile ebeveynlerin dijital medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 5-6 yaşındaki anasınıfına devam eden 16 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz ile çözümlenmiş, kod ve kategoriler oluşturularak yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların medya iletişim araçları kullanım süreleri çoğunlukla 1 saat, ebeveynlerin medya iletişim araçları kullanım süreleri çoğunlukla 4 saat olarak belirlenmiştir. Annelerin görüşlerine göre, çocuklarının medya iletişim aracı kullanırken vakit geçirdikleri etkinlik türleri olarak “çizgi film izleme” ve “oyun oynama” ilk iki sırada yer almaktadır. Çocukların görüşlerine göre, çocukların medya iletişim araçları kullanırken vakit geçirdikleri başlıca etkinlik türleri “oyun oynama” ve “video izleme”dir. Anneler çocuklarının video izlediklerine dair herhangi bir görüş bildirmemişlerdir. Ancak çocuklar tarafından en çok yapılan ikinci etkinlik türü olarak cevaplandığı görülmüştür. Çocukların en çok 3 yaş civarında medya araçları ile tanıştıkları belirlenmiştir. Ebeveynlerin ve çocuklarının en çok kullandığı medya iletişim aracının akıllı telefon olduğu, ebeveyn tarafından en çok kullanılan medya kanalının ise instagram olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, çocukların en çok kullandıkları medya kanalının You-Tube olduğu görülmüştür. Çocukların çoğunluğu medya iletişim araçları ile ilgilenmekten ziyade arkadaşları ile oyun oynamaktan daha fazla zevk aldıklarını belirtmiştir.

Araştırmada ebeveynler ile çocukların medya araçlarını kullanma durumları arasında tutarsızlıklar tespit edilmiştir. Çocuklar medya iletişim araçları ile vakit geçirseler bile gerçek ortamlarda vakit geçirmekten daha fazla zevk aldıklarını belirtmişlerdir. Çocuklara gerçek ortamlarda oyun oynamaları için olanakların oluşturulması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, dijital oyunlar, teknoloji ve çocuk

ABSTRACT

This study aims to investigate the digital media usage habits of children aged 5-6, as well as the digital media usage habits of their parents. The interview technique has been used as a qualitative research method. The study group consists of 16 children attending kindergarten at the age of 5-6 and their parents. A semi-structured interview form has been used as the data collection tool. The data were analyzed descriptively, interpreted by creating codes and categories.

According to the results of the study, the duration of media communication tool usage by the children is mostly 1 hour, while the parents' usage time is mostly 4 hours. According to the mothers, “watching cartoons” and “playing games” are the top two types of activities that children spend time on while using media communication tools. According to the children, the main types of activities they engage in while using media communication tools are “playing games” and “watching videos”. Mothers did not express any opinion regarding their children watching videos; however, it has been observed that this is the second most common activity mentioned by the children. It has been determined that children are introduced to media tools around the age of 3. Smartphones are the most commonly used media communication tools by both parents and children, while the most used media channel by parents is Instagram. On the other hand, the most used media

channel by children is YouTube. Most children have stated that they enjoy playing with their friends more than engaging with media communication tools.

In the study, inconsistencies were detected between the ways parents and children use media tools. Even though children spend time with media communication tools, they have expressed that they enjoy spending time in real environments more. Opportunities should be created for children to play in real environments.

Keywords: Preschool, digital games, technology and children

**ANNELERİN ÇOCUKLARIN İHTİYAÇLARINA KARŞI VERDİKLERİ DUYARLILIK
TEPKİLERİNİN İNCELENMESİ**
INVESTIGATION OF MOTHERS' SENSITIVITY RESPONSES TO CHILDREN'S NEEDS

Zeynep Deniz SEVEN
ORCID: 0000-0003-3900-989X
Büşranur Elmas ERSOY
Esra GÜLER
Rabia ÖKSÜZ
Nurgül ÖZBAYRAK

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, annelerin çocuklarının ihtiyaçlarına ve davranışlarına yönelik duyarlılık davranışlarını annelerin bakış açısıyla incelemektir. Araştırma aynı zamanda annelerin ebeveynlik stratejileri ve bu stratejilerin çocukların davranışları üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çeşitli sosyoekonomik ve kültürel geçmişlere sahip 8 annenin 3-5 yaş arası çocuklarına yönelik duyarlı davranışlar hakkındaki görüşleri bir görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme soruları anne duyarlılığının kuramsal yapısında yer alan kritik konulara göre hazırlanmıştır. Görüşme soruları, annelerin çocuklarına karşı gösterdikleri duyarlılık, iletişim şekilleri, duygusal ve davranışsal tepkileri kapsamaktadır. Araştırma nitel bir durum çalışması modelinde tasarlanmıştır. Veriler, kod, kategori ve temalara dönüştürülerek analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları annelerin çocuklarına verdiği bazı tepki ve stratejileri ortaya çıkarmıştır. Üç ana tepki türü belirlenmiştir: Aktif karşılama, ikna ve açıklama, duyarlılık ve iletişim. Aktif karşılama, annenin çocuğun ihtiyaçlarına proaktif olarak yanıt vermesini; ikna ve açıklama, annenin çocuğunu bilinçlendirmeye ve sabırlı olmaya teşvik etmesini; duyarlılık ve iletişim ise annenin çocukla etkili bir iletişim kurmasını ve davranışlarını yönlendirmesini ifade etmektedir. Araştırmada ayrıca annelerin çocuklarıyla yaşadığı duygusal etkileşimlere ve anne-çocuk ilişkisindeki temalara da değinilmiştir. Bu temalar arasında iletişim ve açıklama, davranış yönetimi, duygusal düzenleme ve ihtiyaç değerlendirmesi ve önceliklendirme bulunmaktadır. Bu temalar, annenin çocuğun beklentilerini yönettiği, davranışlarını yönlendirdiği, duygusal tepkilerini düzenlediği ve ihtiyaçlarını değerlendirdiği ve önceliklendirdiği süreçleri kapsar.

Bu araştırma, ebeveynlik uygulamalarının ve annelerin çocuklarına karşı gösterdikleri duyarlılığın, çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerindeki etkisini daha iyi anlamamızı sağlamakta ve bu alanda daha fazla araştırma yapılmasının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Bağlanma, Anne duyarlılığı, aktif karşılama, iletişim

ABSTRACT

The primary objective of this research is to examine mothers' sensitivity behaviors towards their children's needs and behaviors from the mothers' perspective. The research also aimed to evaluate mothers' parenting strategies and the effects of these strategies on children's behaviors. The views of 8 mothers from various socioeconomic and cultural backgrounds about their sensitivity behaviors towards their 3-5 years old children were collected through an interview form. The interview questions were prepared according to the critical issues in the theoretical structure of maternal sensitivity. The interview questions cover mothers' sensitivity towards their children, their ways of communication, and emotional and behavioral responses. The research was designed as a qualitative case study. Data were analyzed by converting them into codes, categories, and themes.

The results of the research revealed some responses and strategies given by mothers to their children. Three main types of responses were identified: Active response, persuasion and explanation, sensitivity and communication. Active response refers to a mother proactively responding to the child's needs; persuasion and explanation refer to a mother encouraging her child to be aware and patient; sensitivity and communication refer to a mother establishing effective communication with the child and directing their behaviors. The research also touched upon the emotional interactions mothers experience with their children and the themes in the mother-child relationship. These themes include communication and explanation, behavior management, emotional regulation, and need assessment and prioritization. These themes cover the processes where the mother manages the child's expectations, directs their behaviors, regulates their emotional

responses, and assesses and prioritizes their needs. This research helps us better understand the impact of parenting practices and mothers' sensitivity towards their children on children's social and emotional development and emphasizes the importance of further research in this area.

Keywords: Attachment, Maternal sensitivity, active response, communication

ÇOCUKLARDA İDRAR YOLU ENFEKSİYONU VE KORTİKAL BÖBREK SİNTİGRAFİNİN ÖNEMİ

URINARY TRACT INFECTION IN CHILDREN AND THE IMPORTANCE OF CORTICAL KIDNEY SCINTIGRAPHY

Ümit NOŞERİ

ORCID: 0009-0003-9949-2761

ÖZET

Çocuklarda idrar yolu enfeksiyonları (İYE) sık gözlenen hastalıklarından birisidir.ve sistit, piyelonefrit şeklinde gözlenebilir.

Yeni doğan döneminde İYE %30'a varan oranlarda görülmekte olup, ateşli idrar yolu enfeksiyonu (İYE), erken çocukluk döneminde yaygın görülen bakteriyel enfeksiyondur.

İYE çocuğun yaşı, cinsiyeti ve ırkına göre değerlendirilir; beyaz bebeklerde İYE, zenci bebeklere göre daha sık görülür.

Tekrarlan İYE, özellikle böbreklerde edinsel ve kalıcı parankimal hasara neden olan en önemli etkenlerden biridir.

En sık etiyoloji sebebi bakterilerdir,tanı yöntemleri arasında,laburatuvar testlerin yanında görüntüleme olarak USG,VCUG ve renal kortikal sintigrafisidir.

Renal kortikal sintigrafide hastaya yaş ve kiloya göre hesaplanan radioaktif madde verilerek,dinamik ve statik çekimler yapılır.

Renal kortikal sintigrafi endikasyonları :

1. Fokal böbrek parankimal anormalliklerin saptanması
2. Akut enfeksiyondan 6 ay sonra böbrek sekelinin saptanması
3. Akut piyelonefrit teşhisinde
4. Soliter veya ektopik renal doku (örn; Pelvik böbrek) saptanması
5. Küçük böbrek, displastik böbrek, at nalı böbrek, çift toplayıcı sistem gibi anomalilerin saptanması
6. Nonfonksiyone multikistik böbrek tanısı olan hastalarda fonksiyonel parankimin belirlenmesi
7. İyotlu kontrast alerjisi olan hastalarda renal parankim değerlendirmesi amacı ile. Kontrendikasyonlar Anormal Paternler

Akut piyelonefritte tekli veya çoklu hasarlar şeklinde izlenebilir

- Kortikal kayıpların sayısı, boyutu ve lokalizasyonu not edilmelidir. Kontur bozukluğu kortikal kayıp gösteren alana eşlik edebilir. Ancak olmayabileceği de akılda tutulmalıdır

- Geçici ya da kalıcı parankimal akut lezyonların kronik skardan ayırıcı tanısı her zaman mümkün olamamaktadır

- Renal kontur düzeninde bozulma meydana gelmeden azalmış veya tamamen radyoaktivite lokalizasyonunun kaybı şeklinde izlenir.

- Tek etkilenmiş alanda hacim artışı veya multiple hasarlı diffüz büyük böbrek şeklinde izlenir

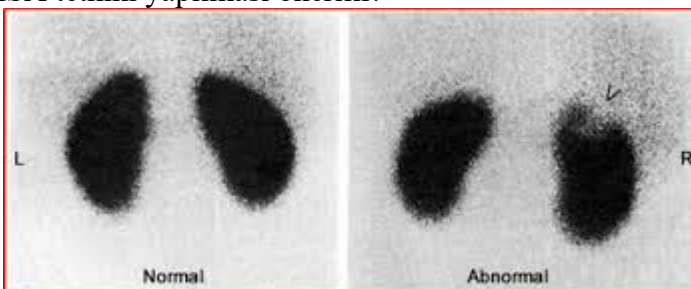
- Kontur düzensizliğine yol açmayan büyük belirsiz sınırlı polar hipoaktif alan sıklıkla iyileşirken, dış konturlarda belirgin lokalize deformite olması ve volüm kaybı genel olarak hasarın kalıcı olacağını işaret eder

- Kronik bir kortikal hasarda kontraksiyonla görel olarak sert köşeler ve etkilenmiş kortekste azalmış hacim izlenir.

- Skar kortikal incelme, düzleşme, ovoid veya kama şeklinde hasar olarak izlenir.

- Normal kortikal yapının gelişmesine devam etmesi ile hasar daha belirgin hale gelir.

- Akut dönemde yapılmış DMSA tetkiki sonrası en az 6 ay sonra kalıcı renal hasar açısından kontrol DMSA tetkiki yapılması önerilir.

Başlangıç DMSA böbrek sintigrafisi, küçük çocuklarda APN'nin erken teşhisi için duyarlı bir yöntemdir ve idrar kültürü negatif olan hastalarda bile böbrek hasarının ciddiyetini değerlendirmede yararlıdır. Klinik, biyolojik ve ultrason parametreleri böbrek hasarı olan çocukları belirlemez. Parankimal tutulum ve geç sekelleri dışlayan normal DMSA çalışması, takipte sintigrafi kullanımını en aza indirebilir ve sistografi gereksizliğini azaltabilir.

Anahtar Kelimeler: İdrar Yolu Enfeksiyonu, Kortikal böbrek sintigrafisi; sintigrafi, Pyelonefrit.

ABSTRACT

Urinary tract infections (UTI) are one of the most common diseases in children. It can be observed as cystitis and pyelonephritis.

UTI is seen at rates of up to 30% in the newborn period, and febrile urinary tract infection (UTI) is a common bacterial infection in early childhood.

UTI is evaluated according to the child's age, gender, and race; UTIs occur more frequently in white babies than in black babies.

Recurrent UTI is one of the most important factors causing acquired and permanent parenchymal damage, especially in the kidneys.

The most common etiology is bacteria. Diagnostic methods include USG, VCUG and renal cortical scintigraphy, as well as laboratory tests.

In renal cortical scintigraphy, radioactive material calculated according to the patient's age and weight is given to the patient and dynamic and static images are taken.

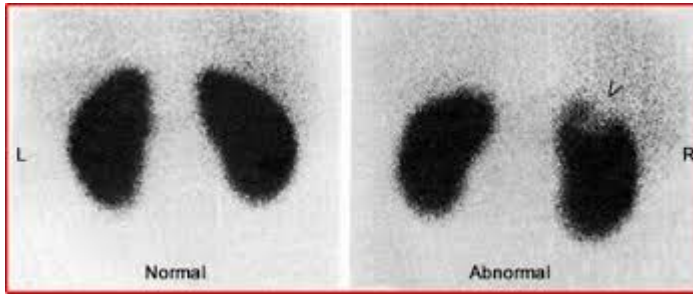
Indications for renal cortical scintigraphy:

1. Detection of focal renal parenchymal abnormalities
2. Detection of renal sequelae 6 months after acute infection
3. In the diagnosis of acute pyelonephritis
4. Detection of solitary or ectopic renal tissue (e.g. pelvic kidney)
5. Detection of anomalies such as small kidney, dysplastic kidney, horseshoe kidney, double collecting system
6. Determination of functional parenchyma in patients diagnosed with nonfunctioning multicystic kidney
7. For renal parenchyma evaluation in patients with iodine contrast allergy. Contraindications

Abnormal Patterns

It can be observed as single or multiple damages in acute pyelonephritis.

- The number, size and location of cortical losses should be noted. Contour distortion may accompany the area showing cortical loss. However, it should be kept in mind that it may not be
- . • Differential diagnosis of temporary or permanent parenchymal acute lesions from chronic scar is not always possible.
- It is observed as decreased or complete loss of radioactivity localization without any deterioration in the renal contour pattern.
- It is observed as volume increase in a single affected area or as a diffusely large kidney with multiple damage.
- . • While a large, vaguely limited polar hypoactive area that does not cause contour irregularity often heals, significant localized deformity and volume loss in the outer contours generally indicate that the damage will be permanent.
- In a chronic cortical injury, relatively hard corners and reduced volume in the affected cortex are observed with contraction.
- Scar is observed as cortical thinning, flattening, ovoid or wedge-shaped damage.
- As the normal cortical structure continues to develop, the damage becomes more obvious.
- It is recommended to perform a control DMSA test for permanent renal damage at least 6 months after the DMSA test performed in the acute period.

Baseline DMSA renal scintigraphy is a sensitive method for early diagnosis of APN in young children and is useful in assessing the severity of renal injury even in patients with negative urine cultures. Clinical, biological and ultrasound parameters do not identify children with kidney damage. Normal DMSA study, which excludes parenchymal involvement and late sequelae, can minimize the use of scintigraphy in follow-up and reduce the need for cystography.

Keywords: Urinary Tract Infection, Cortical kidney scintigraphy; scintigraphy, Pyelonephritis.

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİN EĞİTİMİ: 4-6 YAŞ KUR'AN KURSLARININ DEĞERLENDİRMESİ
RELIGIOUS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD: EVALUATION OF 4-6 YEARS OLD KUR'AN COURSES

Mehmet Nezir CEYLAN
ORCID: 0000-0003-0314-3309

ÖZET

Çocuk eğitimi, çocuğun doğmadan önce başlayan ve anne ve baba tarafından ortak bir misyonla yürütülen, onların yaşamları boyunca süren oldukça uzun bir zaman dilimi gerektiren bir süreçtir. Çocuklara dini öğretme konusu her zaman tartışmalı bir konu olmuştur. Bazı kişilere göre, dinin soyut kavramları, çocukların anlayabileceği bir düzeye gelene kadar ertelenmelidir; bu nedenle dini eğitim erginlik dönemine kadar verilmemelidir. Diğer bir görüşe göre, dinin temelde rahatlık ve güvenlik ihtiyacından kaynaklandığına inanılır ve bu nedenle din eğitiminin gereksiz olduğu düşünülmüştür.

Bu iki görüşün aksine, bazıları erken çocukluk döneminde doğru bir şekilde verilen din eğitiminin son derece önemli olduğunu savunmuşlardır. Bu görüş, çocukların belirli bir düzeyde soyut kavramları anlayabileceğini ve bu tür bir eğitimin çocukların sözel, zihinsel, duygusal, ahlaki ve estetik alanlarda gelişimine katkı sağladığını iddia etmiştir.

Ülkemizde 2013-2014 eğitim öğretim yılında itibaren Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülen 4-6 yaş aralığındaki çocuklara yönelik Kur'an kursları, erken çocukluk döneminde dini eğitimin verilmesi ihtiyacını karşılamak adına önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Bu kurslar, çocukların devlet denetiminde, güvenilir bir şekilde okul öncesi dönemde din eğitimi almasını sağlamayı amaçlamaktadır., Ailelerin bu programa ilgi göstermesi nedeniyle bu kurslar ülke genelinde hızla yayılmıştır.

Bu çalışmada, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen 4-6 yaş aralığındaki Kur'an kursları din eğitimi açısından ana hatlarıyla ele alınmıştır. Çalışmada din eğitimi konusundaki yaşanan tartışmalara odaklanılmamıştır. Araştırmanın temel amacı, söz konusu yaş grubuna yönelik olarak düzenlenen Kur'an kurslarının temel eğitim bağlamında nasıl bir işlev gördüğünün ve etkilerinin değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Okul Öncesi Din Eğitimi, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu.

ABSTRACT

Child education is a process that begins before the child is born and is carried out by the mother and father with a common mission, requiring a very long period of time that lasts throughout their lives. Teaching religion to children has always been a controversial issue. According to some people, the abstract concepts of religion should be postponed until they are at a level that children can understand; therefore, religious education should not be given until adolescence. According to another view, religion is believed to be rooted in the need for comfort and security and therefore religious education is considered unnecessary.

In contrast to these two views, some have argued that proper religious education in early childhood is extremely important. This view claimed that children can understand abstract concepts at a certain level and that this kind of education contributes to the development of children in verbal, mental, emotional, moral and aesthetic areas.

In our country, the Qur'an courses for children aged 4-6, which have been run by the Presidency of Religious Affairs since the 2013-2014 academic year, are considered an important step in meeting the need for religious education in early childhood. These courses aim to ensure that children receive religious education in the pre-school period under the supervision of the state in a reliable manner. These courses have spread rapidly throughout the country due to the interest of families in this programme.

In this study, the 4-6 year old Qur'an courses run by the Presidency of Religious Affairs are discussed in terms of religious education. The study does not focus on the debates on religious education. The main purpose of the study is to evaluate the function and effects of Qur'an courses organised for this age group in the context of basic education.

Keywords: Religious Education, Preschool Religious Education, 4-6 years old Qur'an courses

GİRİŞ

Eğitim kavramı ele alındığında, genellikle çocuk eğitimi kastedilir ve din eğitimi eğitimin önemli bir bileşeni olarak kabul edilir. Din, inanç, ibadet, ahlak ve muamelat gibi farklı alanları kapsar. Çocukluk ve din, her ikisi de insanın doğasına özgü hassas olguları temsil eder. İki kavram da insanın özüne dayanmaktadır. Din denildiğinde, insanın masum ve saf haliyle ilişkilendirilen çocukluk kavramı akla gelir.¹

İslam dini bakış açısından, çocuklar fitratlarına uygun bir şekilde doğarlar ve din, doğuştaki fitrata dönme çağrısında bulunur. Din ve eğitim birbirine içsel olarak bağlı olabilir, ancak öğretimleri farklı prensip ve esaslara dayanabilir. Özellikle dinin inanç esaslarına yönelik konularının soyut olması, hem konuyu önemli hale getirmektedir.²

Din, ilk insandan itibaren var olan ve günümüzde toplumsal yaşamı etkileyen önemli bir gerçekliktir.³ İslam dinine göre, ilk insanın aynı zamanda peygamber olması,⁴ bu gerçekliği doğrulamaktadır. Bu olgunun varoluş nedeni, insanda doğuştan gelen bir üstün varlığa sığınma, bağlanma, teslim olma, güven arzusu, acizlik ve inanma duygularının fitri olarak bulunmasıdır. Bu bağlamda dinsiz toplum olmadığı gibi dinsiz olduğunu söyleyenler bile esasında kendi akıllarını kutsallaştırarak aslında bir dine inanmaktadırlar.⁵

Çocukluk dönemi, bireyin ilerleyen hayatının temelini atmada ve kişiliğinin şekillenmesinde kritik bir rol oynar. Bu dönem, sadece gelecekteki yaşamını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda bireyin dini inançlarını, duygularını, tutumlarını ve davranışlarını da belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. Küçük yaşlarda edinilen davranışlar, bireyin yetişkin hayatına hazırlanmasında belirleyici bir rol oynar ve bu öğrenmeler, kişinin yaşamı boyunca derin etkiler bırakır. Bazı psikologlara göre, kişilik gelişiminin büyük bir kısmı çocukluk döneminin ilk 72 ayında gerçekleşir, bu da çocukluk eğitiminin önemini vurgular. Bu nedenle, çocuklara verilen eğitim, din duygusunun sağlıklı bir şekilde gelişimini etkileyebilir.⁶

Çocuklar, genellikle ailelerinden temel dini bilgileri ve değerleri edinirken, uzman rehberlik eşliğinde gerçekleştirilen din eğitiminin önemi vurgulanmaktadır. Türkiye'de, örgün eğitimde ilk on yılda çocuklara ayrı bir din eğitimi dersi verilmemesi, bazı kesimlerce desteklense de sorun, çocuklara erken yaşta din eğitimi verilmesi değil, nitelikli din eğitiminin verilmemesiyle ilgili bir konudur. Türkiye'de erken yaşlarda din eğitiminin gerekliliği tespit edilmiş ve bu doğrultuda 2013 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından okul öncesi döneme yönelik din eğitimi sunmak amacıyla 4-6 yaş öğretim programı hazırlanmış ve milli-manevi değerlere vurgu yapmak üzere Kur'an kursları açılmıştır.⁷ Bu kurslar, çocuklarına mensup oldukları dini öğretmek isteyen aileler tarafından büyük ilgi görmektedir. Ancak, bu tür kursların kurumsallaşma sürecini tamamlamamış olması, bu kurslarda nitelikli eğitim verilmesini zorunlu kılmaktadır.⁸ 4-6 yaş grubu eğitim programının başlıca hedefi, çocuklara dinimizin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil açısından kendi seviyelerinde tanıtmaktır. Bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen etkinlikler, çocukların bilişsel, sosyal-duygusal ve motor gelişim alanlarını destekleme amacını taşımaktadır. Programın öne çıkan özelliği, esnek öğretim programı yaklaşımına dayanarak öğreticilere, ders konularının sınırlarını ve sıralamalarını öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre belirleme esnekliği tanınmasıdır.⁹

Bu çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığınca 2013 yılından itibaren uygulamaya koyulan 4-6 yaş grubuna yönelik geliştirilen okul öncesi din eğitimi temelli Kur'an kurslarının genel yapısı ele alınacaktır. Çalışmada bu kursların temel eğitim bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen okul öncesi eğitimiyle benzer ve farklılıkları ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmada bu kurslarının fiziksel ortamları okul öncesi eğitim yönünden ele alınmakla birlikte aynı zamanda çocukların bilişsel, sosyal-duygusal ve motor gelişim alanlarında desteklemeyi hedefleyen örnek etkinliklerine de yer verilmeye çalışılacaktır. Bu çalışma söz

¹ Mehmet Emin Ay, "Çocuklara Allah İnanıcının Öğretiminde Temel İlkeler", *Çocuk ve Medeniyet* 6/12 (2021), 9.

² Mehmet Zeki Aydın (ed.), "Çocuk ve Din", *Çocuk ve Medeniyet* 6/2 (2021), 7.

³ Mehmet Nas, "Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi", *Talim Dergisi* 2/2 (Aralık 2018), 290.

⁴ *Âl-i İmrân*, 3/33-34.

⁵ Mehmet Zeki Aydın, "Çocuk ve Din", 8.

⁶ Mustafa Köylü, "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XLV/11 (2004), 138.

⁷ *Diyanet İşleri Başkanlığı 2015 Yılı Faaliyet Raporu* (DİB, 2015), 41.

⁸ Muzaffer Üzümcü, Nuran Çınar, "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapan Öğreticilerin Bu Kurslardaki Eğitim Süreçleriyle İlgili Görüşleri (Çorlu Örneği)", *Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 7/2 (31 Aralık 2021), 1450; Betül Aşkın, DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2022), 3.

⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *4-6 Yaş Grubu Kur'an-ı Kerim Öğretim Programı* (Ankara, 2023), 2.

konusu yaş grubuna yönelik olarak düzenlenen Kur'an kurslarının temel eğitim bağlamında nasıl bir işlev gördüğünün ve etkilerinin değerlendirmektir.

1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, literatürde çeşitli tanımlarla ele alınmakla birlikte genel olarak çocuklara, ileriki yaşamlarında bireysel özelliklerine ve gelişimsel seviyelerine uygun bir şekilde zengin uyarıcı çevre imkanları sunan, psikomotor, sosyal-duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerini toplumun kültürel özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim süreci olarak kabul edilir. Milli Eğitim Bakanlığı, bu eğitimin 0-72 yaş aralığında verildiğini vurgulayarak temel amaçlardan birinin çocuğun duygusal gelişimini artırmak, algılama gücünü geliştirmek, akıl yürütme sürecine yardımcı olmak, yaratıcılığı artırmak, kendini ifade etme becerilerini kazandırmak ve öz denetimini sağlamak olduğunu belirtir.¹⁰ Dolayısıyla, okul öncesi eğitim, çocuğun bireysel farklılıklarına ve gereksinimlerine uygun bir şekilde düzenlenmeli, motor, sosyal, duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, öz bakım becerilerini kazandırmalı ve ilkokula hazırlamalıdır. Bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemi olan oyun, etkinlikleri oyun temelli olarak düzenlenmeli ve çocuklara bildiklerinden başlayarak deneyimleyerek öğrenme olanağı tanımalıdır.¹¹

Çocuğun 0-6 yaş aralığında gelişimini tamamlaması dikkate alındığında, okul öncesi eğitimin bireyin ileriki hayatında kolaylaştırıcı bir rol oynadığı gibi, bazı sorunların temelini oluşturabileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, sağlıklı bir toplum modeli için okul öncesi eğitimin sistematik bir şekilde planlanarak uygulanması gerekmektedir.¹²

Ev ortamında nitelikli bir okul öncesi eğitiminin verilmesi imkân dâhilinde olsa da başta sistematik açıdan olmak üzere bazı açılardan eksik kalmaktadır. Bu açıdan okul öncesi eğitim önem kazanmaktadır. Özellikle son yıllarda büyük şehirlerde, kadınların ailesine ekonomik katkı sağlamak ve toplumda belirli bir statü elde etmek amacıyla ev dışında çalışmaya başlaması, çocukların eğitim ve bakımına destek olabilen kurum ihtiyacını doğurmuştur. Bu zorunluluktan kaynaklanan ihtiyacın karşılanmasında okul öncesi eğitim kurumlarının rolü oldukça önemlidir.¹³

Okul öncesi eğitimin ev ortamında verilen okul öncesi eğitiminden daha etkili olması için öğrenme merkezlerinin kitap, müzik, sanat, fen ve dramatik oyun merkezleri gibi alanlarla donatılması gerekmektedir. Bu öğrenme merkezleri, çocukların ilgili içerikleri öğrenmelerine yardımcı olmasının yanı sıra, öğretmenlere çocukların kişisel özelliklerini gözlemlene ve tanıma fırsatı tanımaktadır.¹⁴

Okul öncesi eğitim programındaki etkinlik örnekleri, Türkçe, sanat, drama, müzik, hareket, oyun, fen, matematik, okuma yazmaya hazırlık ve alan gezileri gibi çeşitli alanları kapsamakta ve öğretmenlere, bu etkinlikleri belirledikleri öğrenme hedefleri doğrultusunda planlama esnekliği sunmaktadır. Eğitimciler ayrıca, birden fazla etkinlik türünü birleştirerek bütünlüklük etkinlikler düzenleme yeteneğine sahiptirler.¹⁵

2. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Verilen Eğitimin Okul Öncesi Bağlamında Değerlendirilmesi

Bilindiği gibi Kur'an eğitimi daha çok yaz aylarında okul çağındaki çocuklara yaz kursu şeklinde Cami'de verilmektedir. Fakat çoğu zaman bu eğitim aileler tarafından takdir edilse de program ve planlı bir şekilde yürütülememektedir. Bunda zamanın yetersiz kalması etkili olduğu gibi aynı zamanda bu eğitimin planlı ve programlı bir şekilde yerine getirilememektedir. Bu durum aileleri din eğitimi konusunda bazı arayışlara itmiştir. Bu amaçla 2013 senesinden beri Diyanet İşleri Başkanlığı ailelerin çocuklarına yönelik milli ve manevi değerleri sonraki nesillere ulaştırmak için 4-6 yaş grubuna yönelik okul öncesi endeksli bir eğitim faaliyetine girişmişlerdir.¹⁶ Bu eğitimin hedefine ulaşması ve aileleri okul öncesi eğitimi kapsamında farklı arayışlara itmemesi için gerek araç ve gereç gerek fiziki ortam gerekse de müfredatının okul öncesi eğitimi programıyla uyumlu olması elzem bir durum gibi durmaktadır.

17.09.2011 tarih ve 653 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Kur'an kurslarında yaş sınırlaması kaldırılmıştır ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı"

¹⁰ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2022), 21.

¹¹ Ayşe Sevede Karaca, *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 25.

¹² Ayşe Sevede Karaca, *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi*, 18.

¹³ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi ve Program Çıktılarının Analizi*, 21.

¹⁴ *Okul Öncesi Eğitim Programı* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2013), 38.

¹⁵ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi ve Program Çıktılarının Analizi*, 39.

¹⁶ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi ve Program Çıktılarının Analizi*, 40.

projesi başlatılmıştır. Projenin başlangıç amacı, Kur'an kurslarına devam eden annelerin çocuklarını güvenli bir ortamda kalmasını sağlamak idi. Ancak ilerleyen süreçte, Kur'an kurslarına devam etmeyen anneler de çocuklarını bu kurslara göndermiş, bu durum proje hedefinin ötesine geçerek talebi artırmıştır. Okul öncesi döneme yönelik programlı ve etkili din eğitimi vermek amacıyla okul öncesi öğretmenleri, eğitim bilimciler, DİB yetkilileri ve akademisyenlerden oluşan bu komisyon, 2012'den itibaren çeşitli illerde çalışmalar yaparak müfredat ve ders materyali geliştirme çalışmalarına başlamıştır. Geliştirilen programa 2013-2014 eğitim öğretim yılında pilot uygulama olarak başlanmış, dönem sonu değerlendirmeleri sonucunda programın ülke genelinde uygulanmasına karar verilmiştir. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında yapılan çalışmalarla program revize edilmiştir. Bu uygulama ile resmi olarak okul öncesi dönemde din eğitimi ve Kur'an-ı Kerim eğitimi hizmeti Cumhuriyet tarihinde bir ilk olarak kayıtlara geçmiştir. Pandemi tedbirleri kapsamında 2020-2021 eğitim öğretim yılında sınıf kontenjanlarının yarıya indirilmesi sebebiyle öğrenci sayısında düşüş yaşanmış olsa da 202 kursla eğitim verilen programda son verilere göre kurs sayısı 200 bini aşkın bir sayıya ulaşmıştır.¹⁷

	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Toplam Öğrenci	4.723	15.265	55.321	87.790	131.026	170.513	181.808	96.193

Tablo 1. Yıllara göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğrenci İstatistikleri¹⁸

2. 1. Fiziki Mekân Bakımından 4-6 Yaş Grubu Eğitimi

Fiziki mekânlar, çocuklara olumlu davranış özellikleri kazandırmada etkili olduğu için genel olarak 4-6 yaş grubu Kur'an kursları çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda, 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının fiziki mekânlarının belirlenmesinde, donanım malzemelerinin seçilmesinde ve tefrişatının yapılmasında uyulması gereken kriterler yeniden değerlendirilmiştir. Mevcut kriterlere uygun mekânlarda kurs açılışına izin verilmesi önerilse de, yoğun talebin karşılanması amacıyla bazı kursların belirlenen kriterleri taşımadan hizmet verdiği gözlemlenmektedir.

Şekil 1: 4-6 yaş programını uygulayan Kur'an Kursları Cami avlusunda bağımsız bir bölüm olarak tasarlanmış ve fiziki açıdan çocuğun ihtiyacını karşılayacak şekilde oyun alanından yemekhaneye, film odasından oyun odasına kadar okul öncesi eğitim programına uygun bir şekilde yapılmıştır.

¹⁷ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi*, 41.

¹⁸ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi*, 40.

2. 2. 4-6 Yaş Programında Kullanılan Materyaller

Eğitimde kullanılan materyaller, eğitimin müfredatın anlaşılmasını kolaylaştırıp hızlandırdığı gibi aynı zamanda uygun bir eğitim ortamıyla birlikte programda amaçlanan başarının gerçekleştirilmesinde önemli bir fonksiyondur. Okul öncesi eğitimde de konuya ilgilinin artırılması ve öğrencilerin hazırbulunuşluğu desteklemede eğitim materyalleri önemlidir. Özellikle çocukluk döneminde soyut kavramların anlaşılmasında ve kavramları idrak etmede materyaller etkilidir. Bu dönemde öğrenme genellikle duyuvar yoluyla olduğu için materyallerin buna dönük faaliyetleri içerecek şekilde seçilmesi gerekir. Okul öncesi dönemde eğitim materyalleri ne kadar fazla olursa öğrenme bu derece etkin ve zevkli olabilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülen 4-6 yaş eğitim programının eğitimin etkin ve yetkin olması için öncelikle öğretmenler için kılavuz kitapları hazırlanmıştır. Bu kılavuz kitaplarıyla paralel bir şekilde öğrenciler için etkinlik kitapları bulunmaktadır. Kılavuz kitapları uzman kişiler tarafından hazırlanmış ve Diyanet İşleri Başkanlığınca basılmıştır. İlk olarak etkinlik kitapları Kur'an-ı Kerim öğretimiyle birlikte basılırken sonradan bu etkinlik kitapları 1-2 ve Kur'an-ı Kerim eğitimi için klasik "Elif-Ba" dışında 4-6 yaşa uygun şekilde başka bir kitap hazırlanmıştır. Kitapta harflerin öğretim tekniğinin evrimine paralel olarak, çocukların ince motor becerilerini güçlendirmek amacıyla kesme, yapıştırma, ve boyama gibi etkinliklere önemli bir vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda geliştirilen "Elif Ba Etkinlik Kitabı," çocukların eğlenerek öğrenmelerini sağlayacak etkileşimli bir öğrenme deneyimi sunmaktadır.¹⁹

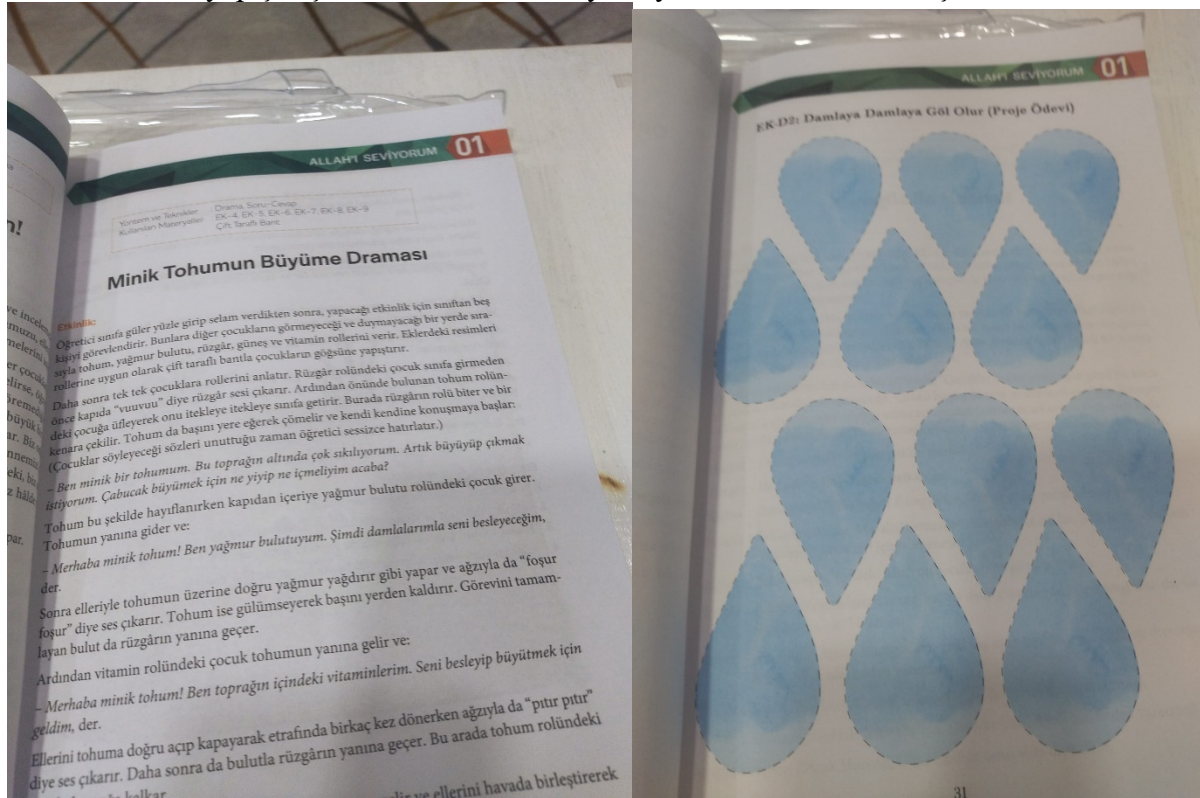

Şekil 2: Öğretici kılavuz kitabında hem öğretmenlere projenin genel ilke ve esaslarıyla ilgili bilgi verilmekte hem de uygulayacakları proje ve etkinlikler yer almaktadır.

Diğer yandan öğrenciler hazırlanan kitaplar normal bir ders kitabı şeklinde değil etkinlik kitabı olarak tasarlanmıştır. Bunun gerekçesi olarak ders kavramının bu programda uygun bulunmaması olarak söylenebilir. Bu kitap sadece din öğretmenleri tarafından alanlarında uzman eğitimciler oluşan bir komisyon tarafından

¹⁹ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi*, 76.

hazırlanmıştır. Bu kitaplar Diyanet İşleri Başkanlığınca “çocuk kitapları” adıyla basılmıştır. Kitaptaki resimler canlı renklerden oluşmakta, dikkat çeken görsellerle kaliteli kâğıda basılmıştır. Kitap, boyama, kesme-yapıştırma gibi etkinliklere odaklanarak çocukların ince motor becerilerini geliştirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, çizgi çalışmaları, matematik etkinlikleri, dikkat çalışmaları gibi daha kapsamlı faaliyetlere dair bir içerik sunmamaktadır. Bu tür etkinlikler, çocuğun çok yönlü gelişimine katkı sağladığı gibi ilkokula geçiş sürecinde de önemli bir rol oynar.²⁰ Programda kullanılan etkinlik kitabında resimlemeler, boyama sayfaları, sanat etkinliği sayfaları ve çocukların aileleriyle birlikte yapacakları performans ödev sayfaları yer almaktadır. Resimlemeler daha çok hikâye ve drama şeklinde tasarlanmış, boyamalar Allah'ın isimleri ve Hz. Muhammed'in isminin yer aldığı sayfalar çoğu zaman tekrara düşecek yer almakta, sanat etkinlikleri kes yapıştır şeklinde motor beceriye dayalı etkinliklerden oluşmaktadır.

Şekil 3: Öğretici kılavuz kitabından örnek etkinlikler

Elif-Ba kitabı, konuların basitten karmaşığa doğru öğrenilmesini amaçlayarak örneklerin konu akışına uygun, anlamlı ve Kur'an-ı Kerim'deki kelimelerden oluşmasına özen göstermiştir. Yeni harf gruplarının öğrenilmesinde önceki harflerin tekrarına özel bir vurgu yaparak öğrenilenleri pekiştirmeyi hedeflemiştir. Aileleri eğitim sürecine dahil etme önemli bir strateji olarak benimsenmiş, çocuklara yardımcı olmalarını sağlamak amacıyla "Aile Katılımı" etkinliklerine yer verilmiştir. Öğrenme-Öğretme Süreci açısından incelendiğinde, Elif-Bâ öğretimi için geleneksel cüzlerden farklı bir yöntem izlendiği görülmektedir. Harflerin tamamını öğretmek yerine gruplara ayrılıp sırasıyla öğretilmiştir. Harfin yazılış kısmında örnekler içerisinde ayrı bir başlık altında başta, ortada ve sonda yazılışları verilmeden öğretilmektedir. Bu şekilde harfin şeklinin öğrenilmesinden sonra yazılışını ayırt etmek kolaylaştırılmıştır.

Öğretmen kılavuz kitapları, öğretmenlere rehberlik etmek ve öğrenme sürecini kolaylaştırmak amacıyla ek materyaller, alıştırmalar, yöntemler ve teknikleri içeren kaynaklardır. Milli Eğitim Bakanlığı'na göre, bu kitaplarda konuların işlenişinde ulaşılmak istenen hedeflerin belirtilmesi, öğretmene yardımcı olacak bilgiler, örnekler ve uygulamalara yer verilmesi, öğrencilere bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırılmasında kullanılabilecek araç-gereçlere odaklanılması, öğretim yöntem ve tekniklerine vurgu yapılması beklenmektedir. Ayrıca, öğrencileri araştırmaya teşvik etmek, günlük yaşamda karşılaşılan sorunlara çözüm

²⁰ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi*, 84.

üretmeye yönlendirmek amacıyla ödev, proje ve benzeri çalışmalara da yer verilmelidir. Kur'an Kursları öğretici kitabı, bu özellikleri büyük oranda taşıdığı için bu bağlamda değerlendirilebilir.²¹

Kitabın sunuş bölümünde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an kursu öğretmenlerine çocukların din eğitiminin önemini vurgulayan ayet ve hadis örnekleri sunarak kitabın amaçlarını, içeriğini ve temennilerini paylaştığı belirtilmiştir. İçindekilerin ilk bölümünde ise 4-6 yaş arası çocuklara yönelik din eğitimine rehberlik edecek çeşitli makalelere yer verilmiştir. Bu makaleler, çocukların gelişim özellikleri, eğitimlerinde dikkat edilmesi gereken ilkeler, okul öncesi dönem din eğitimi ve tarihsel süreç, 4-6 yaş grubu çocukların din eğitimi gibi konuları detaylı bir şekilde ele almakla beraber aynı zamanda alanında uzman kişiler tarafından hazırlanmış ve kitapta yer alan ayrıntılı yönergelerle birleştirilmiştir. Bu, özellikle yeni başlayan öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılanmasında önemli rol oynamaktadır.

içindekiler	
4-6 Yaş Çocuklarda Gelişim Özellikleri ve Eğitimlerinde Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler.....	9
Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi ve Tarihsel Süreci.....	17
4-6 Yaş Grubu Çocukların Din Eğitimi.....	21
Programda Görev Alacak Öğreticilerin Dikkat Edeceği Hususlar.....	25
4-6 Yaş Grubu Çocukların Kur'a Uyum Süreci.....	27
Uyum Süreci Etkinlikleri.....	29
Dini Bilgiler-1	
Dua, Şükür ve Özür Dileme.....	43
Sevgi ve Merhamet.....	71
Saygı.....	119
Sorumluluk.....	183
Yardımlaşma.....	235
Sabır.....	261
İyilik.....	287
Doğruluk ve Dürüstlük.....	317
Adalet.....	339
Kur'an-ı Kerim-1	
Kur'an-ı Kerim'i Tanıma.....	367
Kur'an Harflerini Tanıma ve Ezber.....	381

Şekil-4 Kılavuz kitabın içeriğindeki konular

Kılavuz kitabın tüm olumlu yönlerine rağmen kitapta yer alan metinler, özellikle hikâyeler, çocukların hazır bulunuşluk düzeyinin üzerinde olup, kullanılan ifadeler anlaşılabilirlik sorunlarına neden olmaktadır. Uzman görüşlerine dayalı yapılan araştırmalarda, bazı hikâyelerin 4-6 yaş grubunun anlama düzeyinin üzerinde olduğunu saptamakla beraber aynı şekilde çocukların sıkılma riski taşıyan ayrıntıları içerdiği tespit edilmiştir. Bu sebeple, öğretmenlerin hikaye içeriğini çocukların seviyesine uygun hale getirmeleri gereklidir. Hikayelerin sayısının fazla olması ve ünite etkinliklerinin anlatıma ağırlık vererek ilerlemesi dengeyi bozmaktadır. Temel sorunlar arasında, hikayelerin temel unsurlarını taşımayanlar, dil ve üslup açısından 4-6 yaş grubuna uygun olmayanlar, iletilmek istenen mesajın uygunluğu ve mesajın doğrudan verilmesi gibi konular bulunmaktadır. Hikâyelerde verilmek istenen mesajlar açık bir şekilde yer almaktadır. Bu durum metni didaktik bir hale getirdiği için çocukların dikkatini çekmede başarısız olmasına sebep olabilmektedir. Çocuk hikâyelerinde bilgi, peygamber kıssalarına göndermeler ve davranış modelleri metnin içinde çocuğun kendi araştırma ve

²¹ MEB 10/12/2012 tarihli Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği.

deneyimlerinden türemiş sonuçlar olarak sunulmalıdır. Genel olarak kitapta yer alan okuma metinleri ayet ve hadis anlatımlarını içermektedir. Ancak metinler hikâye unsurlarını taşımamaktadır. Örneğin, isimlendirme hataları, didaktik metin seçimi ve bazı hikâyelerde didaktik dilin kullanılması gibi durumlar öne çıkmaktadır. Etkinliklerin bazıları için görsel destekler hazırlanmış olsa da, genel olarak hikâyelerin anlatımında ve mesaj iletiminde çeşitli eksiklikler bulunmaktadır.²²

2. 3. 4-6 Yaş Programının İçeriği

4-6 yaş programının ders içerikleri veya konu başlıkları şu konulardan oluşmaktadır: konular iki döneme ayrılmıştır. İlk dönemde "Dua, Şükür ve Özür Dileme", "Allah'ı Seviyorum", "Sevgi ve Merhamet", "Peygamberimi Seviyorum", "Saygı", "Kitabımı Seviyorum", "Sorumluluk", "İnsanları Seviyorum", "Yardımlaşma" ve "Kâinatı Seviyorum" gibi konu başlıkları bulunmaktadır. İkinci dönemde ise "Sabır", "Dinimi Seviyorum", "İyilik", "Dini Mekânlarımızı Seviyorum", "Doğruluk ve Dürüstlük", "Vatanımı Seviyorum", "Adalet" ve "Bayramlarımızı Seviyorum" gibi konu başlıkları yer almaktadır. Fakat bu konular için belirlenen kazanımlar, bilişsel alan basamaklarına ayrılmamıştır.

DİB 4-6 yaş öğretim programı, 18 üniteden oluşmaktadır. Programın ilk dönemi, temel değerlerin kazandırılmasına odaklanırken, ikinci dönemde inanç esasları öğrencilerin duyularına hitap edecek şekilde işlenmekte ve İslam kültüründe önem taşıyan unsurlar vurgulanmaktadır. İlk dönem ünitelerinde seçilen değerler, okul öncesi dönemde çocuklara verilmesi gereken önemli değerler arasında yer almaktadır. Bu değerlerin kazandırılmasına yönelik çeşitli etkinlik örnekleri ve hikâyeler programda yer bulmuştur. Araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarına öncelikli olarak bu değerlerin kazandırılmasını arzuladıklarını ortaya koymaktadır. Din eğitiminde din dilinin oluşumunda etkili olan "dua ve şükür" alışkanlığının kazandırılmasına yönelik ilk adımın bu programla atılması hedeflenmektedir.²³

2. 4. Öğretici Yönünden 4-6 Yaş Programı

Okul öncesi öğretmenleri, genellikle dört yıllık okul öncesi eğitim fakültelerinden mezun olan bireyler arasından seçilmektedir. Ancak, yetersizlik durumunda, iki yıllık yüksekokulun okul öncesi bölümünden mezun olanlar arasından da seçim yapılabilir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev alacak öğretmenler ise İlahiyat fakültelerinden mezun olanlar arasından seçilmektedir. Öğreticilerin, 368 saatlik 4-6 yaş sertifikasına sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, bu sertifikaya sahip olanlar, fakülte mezunu öğretmenlerin yetersiz olduğu durumlarda görevlendirilebilmektedir. Bu sistem aynı zamanda, normal Kur'an kursu öğretmenlerinin, bu özel yaş grubundaki programa atanmasını kısıtlamaktadır. Bu kurslarda görev alacak öğretmenlerin çoğunluğu ilahiyat fakültelerinden mezun olmaktadır. Bu nedenle, ilahiyat fakültelerinde pedagojik formasyon programları kapsamında 4-6 yaş programına yönelik derslerin bulunması, bu alandaki önemli bir eksikliği gidermek adına önemli bir adım olacaktır.²⁴

SONUÇ

Erken çocukluk döneminde din eğitimi ve Kur'an kursları hakkında yapılan araştırmalar, çocukların bilişsel, sosyal-duygusal, psikomotor ve dil gelişimlerine katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Bu eğitimler, çocukların özgüvenlerini artırabilir, empati kurma becerilerini geliştirebilir ve sosyal becerilerini güçlendirebilir. Ayrıca, doğru bir şekilde verilen din eğitimi, çocukların dil gelişimlerine de katkı sağlayabilir. Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen Kur'an kursları, çocukların okul öncesi dönemde din eğitimi almalarını sağlamaktadır. Bu kurslar, çocukların doğru bir şekilde din eğitimi almalarını sağlayarak, çocukların gelişimine katkı sağlayabilir. Araştırmada, 4-6 yaş programının muhteva, materyal ve fiziki özellikleri bakımından Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda uygulanan okul öncesi eğitim programlarıyla büyük benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Temel farklılık ise bu programın öncelikli olarak Kur'an eğitimine odaklanmasıdır. Araştırma, öğretici açısından iki program arasında belirli farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur; ancak, 4-6 yaş programında görev yapan ilahiyat lisanslı öğretmenlerin bu farkları 368 saatlik halk eğitim merkezlerinde alınan sertifikalarla giderdikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, ilahiyat fakültelerinde pedagojik formasyon kapsamında 4-6 yaş programına yönelik bir dersin eklenmesi, bu alandaki eksiklikleri giderme açısından önem arz etmektedir.

Erken çocukluk döneminde din eğitimi ve Kur'an kursları hakkında yapılan araştırmalar, bu tür eğitimlerin çocukların gelişimine katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Ancak, bu eğitimlerin verimliliği ve etkililiği

²² Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi*, 101-102.

²³ Betül Aşkın, *DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi*, 97.

²⁴ Muzaffer Üzümcü, Nuran Çınar, "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapan Öğreticilerin Bu Kurslardaki Eğitim Süreçleriyle İlgili Görüşleri (Çorlu Örneği)", 42.

hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu araştırmalar, çocukların gelişimine katkı sağlayacak daha etkili yöntemlerin belirlenmesine yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, erken çocukluk döneminde din eğitimi ve Kur'an kursları, çocukların gelişimine katkı sağlayabilecek önemli bir faktördür. Ancak, bu eğitimlerin doğru bir şekilde verilmesi, çocukların gelişimine uygun olması ve devlet denetiminde, nitelikli eğitimciler tarafından verilmesi son derece önemlidir. Ayrıca, bu tür eğitimlerin verimliliği ve etkililiği hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Ay, Mehmet Emin. "Çocuklara Allah İnancının Öğretiminde Temel İlkeler". Çocuk ve Medeniyet 6/12 (2021), 9-25. <https://doi.org/10.47646/CMD.2021.251>
2. Nas, Mehmet. "Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi". Talim Dergisi 2/2 (Aralık 2018), 289-325. <https://dx.doi.org/10.12738/talim.2018.2.0007>
3. Köylü, Mustafa. "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XLV/11 (2004), 137-154.
4. Diyanet İşleri Başkanlığı 2015 Yılı Faaliyet Raporu. DİB, 2015.
5. Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2013.
6. Aydın, Mehmet Zeki (ed.). "Çocuk ve Din". Çocuk ve Medeniyet 6/2 (2021), 7-8.
7. Karaca, Ayşe Sevede. Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
8. Aşkın, Betül. DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi Ve Program Çıktılarının Analizi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2022.
9. Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 4-6 Yaş Grubu Kur'an-ı Kerim Öğretim Programı. Ankara, 2023.
10. Üzümcü, Muzaffer, Nuran Çınar. "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapan Öğreticilerin Bu Kurslardaki Eğitim Süreçleriyle İlgili Görüşleri (Çorlu Örneği)". Tekirdağ İlahiyat Dergisi 7/2 (31 Aralık 2021), 1449-1490. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.990630>

**KIRGIZLARDA BEŞİK İRI – NİNNİLER
BESHİK YRY - LULLABIES IN KYRGYZ**

Kadiyan BOOBKOVA
ORCID: 0000-0002-9322-3566

ÖZET

Beşik, genel olarak Kırgızlarda kutsal bir eşyadır. Kırgızlar, ta eskiden beri beşiğe hassas yaklaşmışlar. Göçebe hayat için beşik'in özel bir yeri olmuştur. Kırgızlarda bebek için beşik hazırlama, beşik verme, bebeği beşiğe koyma (beleme) geleneği büyük tören ile yapılır. Genelde beşiği, bebeğin annesinin annesi getirmeli. Bebeğin beşiğe konduğu gün ve tören "Beşik Toy" düğünü olarak adlandırılır. Beşik, bebeğin bakımı için çok uygun, temiz, uyuması için konforludur. Beşiğe koyma tören-düğününde varsa hayvan kesilir. Komşular, akrabalar, eş, dost, tanıdıklar düğüne davet edilir. Gelen misafirlere ikram edildikten sonra, bebeği beşiğe koyma töreni başlayacaktır. Bebeği beşiğe koymadan önce gerekli yol-yordamını, tılsımlarını yapmışlardır. Önce arça denilen ağacın dallarından tütsü yakarak, beşiğin içini, dışını tütsüler. Bebeği beşiğe koymak için çok yaşamış, çok doğurmuş, saygılı nineye verirler. Nine gerekli tılsımları yaptıktan sonra bebeği beşiğe koyar ve ninni söyleyerek sallar. Sonunda tüm orada bulunan yaşlı ninenler bebek uzun ömürlü, talihi, sağlıklı olsun diye dua ederler, maden para, tatlı dağıtarak, beşikteki bebeği annesine verir. Anne çocuk yetiştirmede bebek için her zaman beşik ırı - ninni söylemiştir. Bu ninnilerde sadece bebeği uyutmanın yanı sıra, annenin bebekten beklentisi, dilekleri, içinde sakladığı sevgisi ve umudu da dile getirilmiştir. Günümüzde beşik, yerini bebek yataklarına bırakmış olup, şehirlerde fazla kullanılmamakla beraber, kırsal kesimde henüz önemini korumaktadır. Bununla beraber, geleneksel beşik ırları – ninniler, unutulmaya yüz tutmuş olması bir gerçektir. Ancak, şu an bazı şairlerin yazdıkları ninni şiirlerine beste yapılarak, şarkılar söylenmektedir. Günümüzde Kırgız kültüründe ninnilerinin araştırılması önemli meseledir.

Anahtar sözcükler: Beşik, beşik ırı, ninni, beşik düğünü.

ABSTRACT

The cradle is generally a sacred object among the Kyrgyz people. Kyrgyz people have approached the cradle sensitively since ancient times. Cradle had a special place for nomadic life. In Kyrgyz, the tradition of preparing a cradle for the baby, giving a cradle, and putting the baby in the cradle is done with a great ceremony. Generally, the baby's grandmother should bring the crib. The day and ceremony when the baby is placed in the cradle is called the "Cradle party" ceremony.

The crib is very suitable for baby care, clean and comfortable for sleeping. During the crib party-ceremony, the animal, if any, is slaughtered. Neighbors, relatives, friends and acquaintances are invited to the party. After offering refreshments to the guests, the ceremony of putting the baby in the cradle will begin. Before putting the baby in the cradle, they are performing the necessary procedures, spells and talismans. First of all, they burn incense from the branches of the tree called archa and smoke the inside and outside of the cradle. They give the baby to a respectful grandmother who lived long and gave birth many times to put it in the cradle. After making the necessary spells, the grandmother puts the baby in the cradle and rocks him while singing a lullaby. At the end, all the old grandmothers present pray for the baby to be long-lived, fortunate and healthy. They distribute out coins and sweets and give the baby in the cradle to his/her mother.

In raising children, the mother has always sung a crib-lullaby for the baby. In these lullabies, not only put the baby to sleep, but also express the mother's expectations, wishes, love and hope for the baby.

Today, the cradle has been replaced by baby beds and although it is not used much in cities, they still maintain its importance in rural areas. However, it is a fact that traditional cradle songs - lullabies have sunk into oblivion.

However, today, songs are composed and sung based on the lullaby poems written by some poets. Nowadays, researching lullabies in Kyrgyz culture is an important issue.

Keywords: Cradle, cradle song, lullaby, cradle party.

GİRİŞ

Beşik nedir? Beşik, bebeği yumuşak yatırmaya, sallayarak avutmaya uygun, süslenerek yapılmış, ağaç yataktır. Beşik, genel olarak Türk dünyasına: Özbek, Kırgız, Kazak, Tatar, Türkmen ve diğer etnik gruplara

ait eşyadır. Ancak her grubun bebek için beşik hazırlama ve hediye etme geleneği çeşitlidir. Beşik, kutsal eşyadır. Çünkü, onda yeni doğmuş bebek yatar. Bebeğin temizliği, bedeninin doğru büyümesi için yapılmış, babalardan kalan yadigar eşyadır (Kıdırbaeva & Toktorbaeva, 2007: 192). Beşik, bebeğin bakımı için çok uygun, temiz, uyuması için konforludur. Beşik, küçük bir bebeği belemek ve sallamak için tasarlanmış ahşap bir eşyadır (KTS 2010:224). Bu kelimeye hemen hemen bütün Türk dillerinde rastlanmaktadır. Buradan yola çıkarak beşiğin dağılım alanının Oğuz Türklerinin yaşadığı Türkiye'den doğuda Yakutistan'a kadar uzandığı söylenebilir (Abdiev, 2020).

Amaç: Kırgızların çocuk yetiştirmede kullandıkları ninni şarkılarının araştırılması.

Yöntem: Araştırmamızda betimsel yöntem, analiz ve görüşme tekniği kullanılarak, veriler toplanmıştır.

Kırgızların çocuk yetiştirme geleneğinde ve günlük hayatta önemli yer alır. Bebek doğduktan kırk gün sonra saçlarını keser ve beşiğine koyar. Karımşakov'a (2018b) göre, "Beşiğin anlamı adındadır, yani "beş+ık" – "ık"- yöntem, yol anlamındadır". Diğer bir deyişle, beşik çocuk yetiştirmenin beş yöntemi olduğunu vurgulamakta olup, onları aşağıdaki gibi saymak mümkündür:

1. Bebeğin altı kuru, temiz olur. Dolayısıyla altından nem kapmaz, sağlıklı olur.
2. Rahat uyur. Bebek ağlamaya başladığında beşiği sallayınca, tekrar uykuya dalar. Sakin ve rahat uyur. Sakin uyku, bebeğin sinir sisteminin doğru gelişmesine temel oluşturur. Günümüzde uykusu sakin olmayan çocuklarda çeşitli sinirsel ve psikolojik sorunların meydana geldiği malum (Karımşakov, 2018a).
3. Zamanı tasarruf etmeye olanak sağlar. Anne bebek beşikte uyurken, başka işlerini yapabilir. Böyle uygun olanaklara önem vermeden çağımızda bazı gelinler, bebeğini beşiğe koymadan üşendikleri için hem kendileri başka işlere yetişemiyorlar ve çabuk yoruluyorlar. Neticede aile içi bazı sorunlar, anlaşmazlıklar yaşanabiliyor.
4. Beşik, bebeği çeşitli, dış etkenlerden korur. Çünkü beşiğin örtüsü var. O bebeği herhagi toz, rüzgar, soğuk algınlığından, sıcaktan, yüzüne direk gelen ışıktan korur. Beşik bağlaçları ile bağlı olduğu için, bedeni düz, güzel gelişmesine neden olur.
5. Beşiği, istediği yere koymak, taşımak kolaydır. Bu kolaylık, Kırgızların göçebe hayatlarında da bir yerden diğerine taşımaya uygun olduğundan, göçerken beşikteği bebeği atla taşımışlardır. Bu ise anne yükünü epey azaltmıştır.

Beşik, atalarımızın zekasının, bilgi ve tecrübesinin değer biçilmez ürünü ve mirasıdır. Bebeği beşiğe koymakla, atalarımız bebeği uygun şartlarda büyümesine çok önem vermişlerdir. Çünkü beşik yeni doğmuş bebek için en uygun yer olduğunu, ademoğlunun geliştiği günümüzde de ondan uygun hiç bir şey düşünülüp icat edilmediğini hatırlarsak, bizim ecdadımızın bilgisine hayran olmamak imkansızdır (Karımşakov, 2018a. Karımşakov, 2018b).

<https://kmborboru.su/2012/03/11/beshik-bajy-rtadan-kelgen-taberik/> *Бешик байыртадан келген таберик Мальвина Уметбекова, «Супер-инфо», №480 13-19-январь, 2012-жыл*

<https://www.google.com/search?q:wwPI> Beşik düğünü

<https://kmborboru.su/2012/03/11/beshik-bajy-rtadan-kelgen-taberik/> *Бешик байыртадан келген таберик Мальвина Уметбекова, «Супер-инфо», №480 13-19-январь, 2012-жыл*

Beşiğe koyma merasiminin anlamı

Kırgız toplumu beşiği kutsal bir nesne olarak algılar. Çünkü onda dünyaya yeni gelmiş melek gibi biri yattığına inanılır. Ayrıca beşik, çocuğu her türlü kaza ve belalardan korur diye düşünülür. Kırgızların beşiği göç-konar hayatlarında da bir yayladan diğerine taşıyarak kullanmışlardır. Bazen sert karlı kışın soğuklarında sıcak, yazın sıcaklarında ise serin tutması, beşiğin önemini vurgular. Aynı zamanda herhangi bir afet durumunda beşiğin çocuk için güvenilir yer olması da önemlidir. Yani yağmuri gök gürültüsü, vs. durumlarda çocuğu soğuktan sıcakta rızgardan, toz topraktan korumaktadır. Beşik ilk bebeğe, “tay ata ve tayene'nin” aneinin babası ve annenannenin armağan olarak getirdiği değerli hediyedir. Bebek, oğlan veya kız olsun, fark etmez. Beşik getirilince “Beşik toyu” düğün merasimi yapılır ve bu gün çocuğu “beşiğe beleme” günü olarak adlandırılır. “Bebeği beşiğe yatıran kişi Beşik Enesi olarak görülür. Bundan dolayı onu ilk beşiğe beleme aşamasında, bu surette görülmekte olan nur yüzlü kişiler tarafından bu işlem ifa edildiği dikkati çeker” (Çevik, 2014: 23-24).

Kırgızlarda beşik, ilk çocuğu olunca, anneanne tarafından bebeğe armağan olarak verilir. Beşik verme, bebeği beşiğe koyma geleneği büyük tören olarak düğün şeklinde yapılır.

Genelde beşiği, bebeğin annesinin annesi getirmeli. Bebeğin beşiğe konduğu gün ve tören “Beşik Toy” düğünü olacaktır. Çocuğu beşiğe (beşikke bölöö - beşiğe beleme) koyma geleneği, halkımızın en eski ve önem verdikleri değerlerinden biridir. Bu durum, tören ve olay, yalnız anne-babayı değil, tüm oradaki akraba ve toplumu da mutlu eder. Göçebe hayat için beşik'in yeri özel ve değişilmezdir (Kıdırbaeva & Toktorbaeva, 2007: 192;).

Beşiğe koyma tören-düğününde varsa iki hayvan kesilir. Birini bebeğin dayı tarafı, yanı annesi tarafından pişirilerek getirilir. Törene yakından ve uzaktan akraba, eş, dost ve komşu kadınlar da davet edilir. Gelen misafirlere ikram edildikten sonra, bebeği beşiğe koyma töreni başlayacaktır (<https://roza.kg/ky/press-center/news/4542>). Beşiğe koyma geleneğini ve tılsımını her kadın bilemeyebilir. Bebeği beşiğe koymak için çok yaşamış, sağlıklı, aile fertleri sağ, çok çocuk doğurmuş, büyümüş, toplumda saygın yeri olan, halkın gelenek-göreneklerini bilen, çocuk yetiştirme deneyimi olan, eli maarifetli, kocası hayatta olan yaşlı nineler

seçilir ve çocuğu toplumda saygın yeri olan nine beşiğe beler (beşikke bölöyt). Çocuk doğurmamış olan kadınları bebeği beşiğe koyma tılsımlarına katmazlar (batıl inanç).

Beşikteki çocuğa nazar değmemesi, açgözlünün nazarına gelmemesi ve olumsuz şeylerden koruması düşüncesiyle beşiğine bazı eşyaların takılı olması beklenir. Beşiğe “karışkır çükösü” (kurdun aşık kemiği), “çükö” (koyun aşık kemiği), “şuru” (boncuk), asıldığı, çocuğu kötü ruhlardan koruması inancıyla beşiğe yastığın altına “balka” (çekiç), ekmek parçası ve bıçak konulur. Muska olarak yazdırılan “tumar”, beşiğin başına kartal tırnağı “bürküt tırnağı”, nazar boncuğu “köz monçok”, kurdun bir dişi asılır. Bu ise çocuğun rahat uyuyacağına, nazardan ve cin şeytandan koruyacağına olan inanıştır (Abakirov, 1975, s. 2897; akt. Çevik, 2014: 26).

Beşik toyunu/ düğünü insanlar kendi maddi olanaklarına göre planlar. Bebeğin anneanesi ve dayıları tarafından getirilmiş olan beşikte çocuğun rahat uyuması için bazı eşyalar vardır: “töşök” (döşek), “olpok” (minder), “but oroo” (ayak kundak), “calayak” (kundak kumaş parçaları), “yastık”, sargılar ve örtüsü vardır. Beşikörtüsü çoğu zaman kıcım’dan yani pahalı kalın kadife kumaştan ve işlemeli kalın kadifeden olması beklenir. Anneanne beşiğin altına “kilim” veya “şırdak” (keçeden yapılmış milli halı) döşemesi beklenir (Çevik, 2014:35-36). Bebek erkek veya kız olduğunu beşikteki takılardan anlayabiliriz. Kırgızlar beşiği “arça” denilen çam türü ağaçtan yaptıkları için “arça beşik” yerine gün geçtükçe diğer yataklar kullanılmaktadır (Abakirov, 1975: 2897).

Çocuğun beşiği için hazırlanan olpok adlı döşek, örtü, yastık, kundaklamaya uygun kumaşlar, bağlaç, şimek (çocuk idrarını yapacak koyunun ilik kemiğinden yapılmış delikli eşya), kültük (beşiğin deliğine bağlanmış, tuvaletini yapacak kavanoz veya eskiden keçeden yapılmış lazımlık eşya), boncuklar, oyuncaklar, her şeyi tam anneanesi tarafından hazırlanarak verilir (Kıdırov, 2011). Eğer bebek oğlan ise, “usta olması” dileğiyle, ustalık için gerekli küçük eşyalar, “eğitilmiş olması” dileğiyle kalem kağıt; kahraman olmasını istiyorsa, kamçı, balta, aşık kemiği koyarlar. Eğer bebek kız ise, “becerikli, eli maarifetli olsun” diye iğne, iplik, boncuk, makas gibi eşyaları yastığın altına koymuşlar. Beşik alan taraf, yani bebeğin anne-babası, baba tarafı hayvan keser, tören düzenler, düğün yaparlar. Her aile kendi imkanına göre ya hayvan keser, ya da diğer yemek yapılır, gelen misafirlere ikram edilir. Beşik düğününe davet edilenler hayvan götürür, gömlek, keçe, kundak ve para sarabilirler (Çevik, 2014:36). Düğüne gelenler bebek için akraba yakınlık derecesine göre hayvan, giysi, hediyeler, para verirler. Buna “köründük”- yani bebeği görme ücreti denir.

https://www.google.com/search?q=%BA&sca_esv=587404480&tbm=isch&sxsr=AM9HkKnVxF9yjP7

Çocuk beşiğe belenmeden (bölöö) önce bazı *ırım-cırımlar* /tılsımlar yerine getirilir. Her şeyden önce bebeği beşiğe yatıracak olan yaşlı nineye tepside balta, şaik kemikleri ve boorsok (yağda kızartılmış börek) getirilir. İlk önce bebek “balta gibi sağlam olsun” düşüncesiyle baltayı, sonra aşık kemiklerini “güzelce oynaması için” beşiğin içine bırakır, sonra boorsok dökülür. Dökülen boorsokları herkes alır, yer. Sonra balta ve aşık kemikleri alınır ve cin, şeytan ve kötü güçlerin def olması için arça ile beşiğin içi-dışı tütsülenir (alastalat). Nine iyi dileklerde bulunarak, beşiğin döşeklerini yerleştirir, “şimek” olarak bilinen idrarını yapması için özel

kemikten yapılmış boru yağla yağlanır. Beşiğin baş kısmından tutarak oradaki aşık kemiklerini “sağ ol- sağ ol” (on bol) diye eğdiklerinde aşık kemikleri (çükölör) “kültük” denilen lazımlık kutusuna / kavanoza düşer (Murzakmetov, 2005; Akt. Çevik, 2014:34). Aşık kemiklerini “kültükten” (lazımlık) ölkartarak, bebeği beşiğe yatırılır. Bebeği beşiğe koymadan önce, “sakin olsun, bahtı açık, talihli olsun” diye dua ederler. “Umay ene özün koldo, ooru sirkoodon tışkarı bolsun” (Umay ana sen kuru, sağ salim olsun) derler ve besmele çekerek beşiğe yatırılır.

Nine gerekli tılsımları yaptıktan sonra çocuk beşiğe yatırılır “beşikke salır” ve sallar. “Beşik ana sağlam tut, Umay ana (çocukların koruyucu meleği) uyku ver” diye bebeği beşiğe uygun yatırıp, bağlaçlarla bağladıktan sonra üzerini örtü ile örterler. Bebeği beşiğe beledikten sonra, evde bulunan kimselerin veya ev halkının giysilerini dokuz kat olacak şekilde beşiğin üzerine örterler. Evin uykucusu varsa, “onun gibi uykucu ol” derler. Bebek beşiğe sağ tarafından yatırılır. Sonra “on bu? on bu?” (sağ mı? sağ oldu mu?) diye sorarlar ve otranlar da “sağ, sağ” (on, on) diye yanıtlarlar. Bu ise doğru yatırıldığıının pekiştirilmesi ve herkesin duyması içindir. Orada belki gizli güçler de olabilir ve onlar da işin doğru yapıldığını bilmeli (batıl inanç). Beşiğe belemekte olan nine çocuk sulu gözlü olmaması için ağzına boorsok (yağda kızartılmış börek) ısırtarak beletir, yani o sırada konuşmamalı, aksi halde çocuk “ıylak-gözü sulu” olur.

<https://kg.tyup.net> > beshik;

Büyük anne ve anneanne çocuk beşiğe belendikten sonra evin içinde çocuğun varlık içinde büyümesi için hayır duada bulunurlar ve “tıyın” (madeni para), “tattuu” (şeker), boorsok, meyvalar, kuru yemiş saçılır. Saçılan veya dağıtılan tatlılar, düğüne gelen kişiler tarafından kapışılır (Çevik, 2014:34). Çocuk beşiğe yatırılıp, üstü beşik örtüsü ve giysilerle örtüldükten sonra nine beşiğe biner, kamçılanır, sallanır ve sanki atla gidiyormuş gibi. Oradakiler ona sorar: “aa, sen nereye gidiyorsun? – diye. O da “Mekke’ye doğru gidiyorum” der. Diğer kadınlar “tokto, tokto” (dur ya dur) derler. “ee çocuk durmuş ise, ben de durayım” der ve beşikten iner (Erkebaev, 1995). Bu gösteriş tılsımı üç defa tekrarlanır. Bu tılsımdan sonra “beşik ırı” olarak bilinen ninni söylenmeye başlanır (Çevik, 2014, 34).

“Beşik Bağlacınız Sağlam Olsun!”

Beşiğe beleme işi tamamlanınca anneye verilir ve çocuğun annesi daha önceden hazır edilmiş olan beşiğin ayak ve baş kısmından tutarak kolunda götürür. Anne beşik elinde kapıdan baş köşeye, baş köşeden kapıya kadar yaşlıları eğilerek selamlar, saygıda bulunur. Yaşlı nineler bebek ve anne için dua ederler (Kıdırbaeva, Toktorbaeva, 2007:192). “Anne “kolomto” olarak bilinen bozüyünevın orta kısmında bulunan *ocak* ya da “oçok” olarak ifade edilen ateş yakılan yere dört defa dolanır. Ocağın etrafında dolanarak attığı her bir turda beşiği yere bırakır. O esnada iki avucundaki (alakan) tereyağı *kolomto*’daki ateşe atar ve “*cügünüü*” olarak bilinen eğilerek selam verme işini icra eder. Oturmakta olan konuklar, “*Balañdın boosu bek bolsun! Umay enesi koldosun*” (Çocuğunun bağı sağlam olsun, Umay anası korusun, kollasın) diye dua ederler” (Murzakmetov, 2005; Akt. Çevik, 2014:34).

Ondan sonra (tayata ve tayene) anneanne ve annesinin babası- dede taraftan getirilen koyun eti gelen konuklara ikram edilir. Bebeğin sağlıklı ve huzur içinde büyümesi için hayır dua edilir ve beşiği getiren anneanne tarafına teşekkür edilir (Çevik, 2014:36). Sonunda tüm orada bulunan yaşlı nineler, bebek uzun ömürlü, talihli, sağlıklı olsun anlamında “Beşik bağlacınız sağlam olsun!” diye dua ederler, maden para, tatlı

dökerek, beşikteki bebeği annesine verir. Yani bebeğin annesi kaynananın ve diğer yaşlı saygın ninelerin duasını almaya muktedir olur.

shutterstock.com • 173690876

<https://www.shutterstock.com/ru/image-photo/kemin-kyrgyzstan-august-2-elderly-village-173690876>

Beşik Düğününde Söylenen Dua

“Bebeğinin beşik bağı sağlam olsun! Düğününüz dillere destan olsun, konuşulsun, halka duyulsun. Bebeğiniz ünlü olsun, ün yapan iyi insanlara yaklaşsın. Arkadaş çevresi bol olsun! O Yüce Yaratan, soğuk gözden, soğuk sözden korusun! Bebeğin sinesinde insaf, iman, vicdan, ahlâk yerleşsin. Sağlam, özgür olsun, hiç bir şeyden eksik olmasın! Ataları gibi geleneğini sürdüren er, halkını koruyan kahraman olsun Amin!” (Karımşakov, 2018 b). Bebek beşiğe konulduktan sonra, yağda kızartılmış ekmeğe, börek, tatlı, şekerler beşiğin etrafına dağıtılır.

“Caratkan özün calga/ Yaratan kendin korusun

Cakşılığın dan canba/ İyiliğini esirgeme

İyiman berip ıldıyda cölö/ İman-insaf ver, zorluklarda yardım et” (Murzubraimov, 1999).

Bu tören-merasim tamamlanınca, beşiğe koyan nineye hediye verilir. Dua alınır. Beşik şarkısı / ninni söylenir. Çocuğu beşiğe koyunca ailenin maddi durumuna göre etraftaki akrabalar, komşular davet edilerek yemek verilir, “beşik toyu” merasimi- düğün yapılır.

Bu duruma “bebek için beşik duası aldılar” denir.

Ayrıca, beşiğe beleme merasimi tamamlandıktan sonra orada bulunan halk içinde saygın olan yaşlı nine veya ak sakallı dede şöyle dua edebilir:

“İmirkayınan ırıska bölö // Allah’ım Bebeğimi küçüklüğünden talihli yap!

Kesepettüünün sözünön sakta // Kuru iftiradan korusun/ sakla

Kasietsizdin özünön sakta // Uğursuzun şerrinden sakla

Akelerine atçı bolsun // Ağabeylere atçı olsun

Ükölere başçı bolsun // Kardeşlerine baş olsun

Camandan adaştır // ziyandan uzak tut

Cakşığa canaştır // İyiyeye yakın olsun

Candan dosun köp kıl // Can dostunu çok eyle

Özünö töp kıl // Kendine denk eyle

Teñtuşunan keñ kıl // Akranlarından ziyade eyle

Telegeyge teñ kıl // Her şeyini tam eyle

Aramdıktan alıs kıl // Haramdan irak tut

Aktan taybas kalıs kıl // Hak taraftarı eyle

Cortkondo colun aç // yolunu açık eyle

Coomart kılıp kolun aç // elini cömert eyle

Aldına nurun çaç // Önüne nurunu saç

Artına şurun çaç // Ardına boncuklar saç

Çenemsiz bilim ber // Sonsuz bilim ver

Çeksiz ilim ber // Sınırsız bilgi ver

Ooomiyin // Amin!!! (Kadırov, 2011; Murzakmetov, 2005; akt. Çevik, 2014: 38).

Наристени бешикке салуу салты / "Улуу Мурас" көрсөтүүсү – YouTube,

https://www.youtube.com/watch?v=CvJZjlzL_Ng

Beşik İrı – Ninni

Beşik ırını-ninni, bebeğin ana dilini öğrenciği ilk yer ve ilk dersidir. Bilimsel araştırmalara göre bebek, anne karnındayken anne sesini duyabilir. Bu yüzden, doğduktan fazla zaman geçmeden anne sesini tanıyabilir. Ninni dinleyen bebek, kelimeleri anlamıyorsa bile, sevimli ses eşliğinde uyuya kalır. Çünkü annesi onu ninni söyleyerek ilk defa kendi ana dili ve halkın müzümü, melodisi ile tanıştırır. Böylece bebekte ninni aracılığıyla güzel söz ve müzik kulağı ve zevki gelişir (Muratova, 2013:50; <https://kg.tyup.net> > beshik;).

Kırgızların beşik ırları - ninniler, annenin bebeğe olan sevgisi, şefkati, dilek ve temennisi de içinde olan halk müziği, çocuğun ilk müzik kulağını geliştirecek şekilde söylenir ve bebeğe huzur sağlayan şarkı veya ezgidir (Orozova,1998; Çevik, 2014: 9). Ninniler, annenin, babanın, ablanın veya ninenin sevgisini ve duasını dile getiren, bebeği avutmak ve sakinleştirmek için söylenen, aynı zamanda bebeğin duyu organlarının gelişmesine de yardımcı olan beşik şarkılarıdır (Kadırov, 2011; Çevik, 2014:9).

Çevik'e göre, "Ezgi itibariyle beşik sallama ahengine uygun olan ninniler söylenirken, bebeğin yatırılmasından uyumasına kadar veya ağlamasının azalması ile artmasına göre, çocuk az veya daha süratli sallandığı gibi annenin sesi veya bestenin tonu da artar yahut azalır. Yani anne sesini, çocuğunun ağlamasına, gülmesine, konuşmasına göre ayarlar. Bebeklerin sese karşı bir hassasiyet kazanmasından sonra, ninnilerin okunması ve ancak o zaman tesirli olması tabiidir. Hatta ninni, bazı çocuklar için bir alışkanlık haline alır, ninnisiz uyuyamaz olurlar. Aynı zamanda anne için de ninni söylemek bir zevktir" (Çevik, 2014:9).

Ninniler, dünyanın çok halklarında, onların içinde Kırgızlarda da var olan, sözel şiir, lirik türünde bir edebi türdür. Ninniler, çocuğu uyutmak, sakinleştirmek, avutmak amacıyla söylenir. Aynı zamanda ninniler, annenin bebeğin bahtı açık, istediği dileğinin gerçekleşmesi, halk hizmetinde olması, hayırlı evlat olması dileğini de yansıtır. Bebeğin geleceği parlak, yolu açık, sağlık, varlık ve iyilik içinde yaşaması dileği ve bazı nasihatlerde bulunması da ninnilere farklılık katar. Beşik ırını- ninniler, toplumsal hayata uygun ve sosyal özelliğe sahiptir. Ninniler, "Aldey ırları" da diye tanımlanır. Aldey- "Alla(h)+ hey", "Alda+ hey" olarak, ses değişimine uğramış, bebeğin kulağına Allah'ın ismini de sindirmek için söylenir. Bebek, ninniye duyunca sakinleşir. Ninnilerde annenin ve ait olduğu toplumun değerli bulduğu kültürel unsurlar yer almaktadır. Bunlar geleneksel ve kültürel yaşamla ilgili bilgi ve ipuçları vermektedir. Ninni söylerken anne, o andaki duygularıyla beraber, bebeğin geleceği ile ilgili hayallerini de dile getirebilir. Çocuğun gelişimiyle ilgili, çevre, etraftaki kimseler, kahramanlar, beklentiler söylenebilir. Bebeğin nasıl büyüyeceği, koşacağı, ata bineceği, anne-babasına bakacağı, halkına bakacağı gibi niyetler de ninnilerde yer alabilir (<https://kg.tyup.net> > beshik; Şakirova, 2011; Kızırov, 2011). Bebeği beşiğe koyduktan sonra anne beşiği sallayarak, sakin ve yumuşak bir sesle ninni söylemeye başlar.

"Aldey-aldey ak böbök / alley alley ak bebek,

Ak beşike cat böbök / ak beşiğe yat bebek.

Aldey böpöm ıylaba / aldey bebeğim, ağlama

Menin canım kıynaba / beni zor duruma sokma.

Atan toygo ketiptir / baban düğüne gitmiş

Ak kese tolo et kelet / kesesi dolu et getirir

Enen toygo ketiptir/ anan gezmeye gitmiş

Emçegi tolo süt kelet / memesi dolu süt gelir

Aldey böpöm ıylaba / alley bebeğim ağlama” (Kadırov, 2011; akt. Çevik, 2014). Annenin sevgi dolu sesle söylediği bu ninniden sonra bebek uyuya kalır.

**

Öölay öölay, Aldey, aldey, ak bala // E-e-e ak pak bebek
 Ak beşikke cat, bala // Ak beşiğe yat bebek
 Beşiğin keptüü bolsun // Beşiğin rahat olsun
 Ata eneñ eptüü bolsun // Anne baban mahir olsun
 Enelüüdön erke bol // Anneden şımarık ol
 Ömürün uzun bolsun // Ömrün uzun olsun
 Tukumun curtтан аşıp // Soyun yurtтан аşsın
 Tuuganın kanat bolsun // Kardeşin kanat olsun
 Tartpa cоктun azabın // Yokluk öekmeyesin asla
 Bilektüüdön küçтüü bol // Bilekliden güçlü ol
 Baatır болson cөлök bol // Bahadır olursan destek ol
 Baarızga öbök bol // Hepimize dayanak ol
 Öölay öölay, ak bala // E-e-e ak pak bebek
 Ak beşikke cat, bala // Ak beşiğe yat bebek... (Kıdırov, 2011).

Kırgız ninnilerini konularına göre farklı gruba ayrılabilir. Örneğin:

Bebeğin uyuması; annenin gelecekte beklenenleri, çocuk sahibi olmanın önemi; kız ve erkek çocukları için ayrı-ayrı söylenen; vatan ve millet sevgisi aşılardan; annenin bebeğiyle dertleşmesi; çocuğun gelişimi; nazar, muska ve huzur; gelenekleri ve toplumun durumunu yansıtan; dilek, temenni ve dua türünde; sevgi ifade eden ninniler (Çevik, 2014: 41) olarak ayrılabilir.

Ninniler, genel olarak folklor eserleri gibi anlaşılmasına rağmen, zaman-zaman şairler tarafından da icra edilmiştir. Halk ozanı olan A.Tınıbekov, şairler B.Abakirov, E.İbraev, G.Şakirova tarafından şiirler yazılmışsa, bazıları bestelenerek, K.Eralieva, A.İmanalieva, R.Amanova, G.Bayzakova, G.Rıskulova, G.Kalıkov gibi ünlü şarkıcıların da seslendirerek halka sunduğu o ninnilerin sevilerek kabul gördüğü malumdur. O ninni şarkılarında da beşik, devamlı ailede beşiğin sallanması dileği (çocukların çok olması), iyi dilek, niyet, dua, anne olmanın mutluluğu, annenin bebekten gelecek beklenenleri, umudu, gelenek öğretileri, kötü gözlerden, nazardan koruma, kötü insanlardan koruma vardır. Çocuğun annesi için özel olduğunu hissini vurgulama, sevgi, kültür aktarma, çektiği zahmeti anlatma, ahlaklı ve sağlıklı büyüme, halkına baş olma, gibi niyet ve içerikleri yansıtmaktadır.

SONUÇ

Burada Kırgızlarda beşik ve beşik ırı-ninniler konusu ve ninni söyleme adeti tartışılmıştır. Kırgız geleneğinde çok önem taşıyan, bebeğin gelişimi için önemli olan beşik ırları-ninniler, Kırgız edebiyatının ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuğun dil gelişiminde, müzik kulağının oluşumunda beşik ırlarının ve diğer çocuk şiir ve şarkılarının da önemi büyüktür. Kırgızlar, yeni doğmuş bebeği 40 gün sonra beşikke yatırmışlar. Çocuk yetiştirmede anne bebek için beşik ırı- ninniye söylemiştir. Bu ninnilerde sadece bebeği uyutmanın yanı sıra, annenin bebekten beklentisi, ona dilekleri, içinde sakladığı sevgisi ve umudu söylenmiştir. Bu tür ninniler, git gide halkın malı olmuş, folklore dönüşmüştür.

Beşik'in bebeğin iyi büyümesine önemli katkısı vardır. Bu önemli mirası korumalı ve yaygınlaştırmalı, bu geleneği devam ettirmeye katkı sağlamalıyız (Karımşakov, 2018). Günümüzde beşikler, yerini bebek yataklarına bırakmış olup, şehirlerde fazla kullanılmamakla beraber, kırsal kesimde daha önemini korumaktadır. Bununla beraber, Beşik ırları- ninnilerin de unutulmaya yüz tutmuş olması bir gerçektir. Ancak beşik ninnilerinin araştırılması önemli meseledir (Karimova, 2013). Beşik ırlarının- ninnilerin konularına göre sınıflandırılması ve etraflıca araştırılması, geciktirilmeyecek meseledir. Genç nesil, beşik ninnilerini bilmemekte ve çeşitli kültür karışımıyla bu değer unutulmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Abdiev, T. (2020), Söz Başat (etimologiyalık etyuddar) Bişkek, <https://new.bizdin.kg/media/books/etimologi-etuddar-sozbashat-abdiev.pdf>
2. Beşikke bölöö saltı /Бешикке бөлөө салты (2019) <https://students.com.kg/?p=2510>

3. Beşik ırları/ Бешик ырлары 2023, Wikipedia. <https://ky.wikipedia.org> › wiki 02.10.2023
4. ÇEVİK Ali İhsan (2014), **Kırgız Kültüründe Ninni Söyleme Geleneğinin Araştırılması**, Kırgızistan-Türkiye
 - a. Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek lisans
 - b. Tezi, Bişkek/ KIRGIZİSTAN
5. Erkebayev A. (ed.), Eraliev, S. & Sadıkov C. /Эркебаев А. (ed) Эралиев С.& Садыков Ж. (1999),
6. **Kırgız Poeziyasının Antologiyası/ Кыргыз поэзиясынын антологиясы**, «Kırgızistan-Soros fondu
7. Kadırov, I. (2011), **Kırgız Madaniyatınan Tamgan Tamçılar**, s. 62-63, Bişkek
8. Karimova, G., Arrstanova O. (2017), <https://kmborboru.wordpress.com/2012/06/05/beshik-t-rk-d-jn-s-n-n-ortok-baaluulugu/>
9. Karimova, G (2013), Beşik Türk Dünyasının ortak değeri/ Бешик Түрк Дүйнөсүнүн Орток Баалуулугу/
10. 05.06.2012 · by Temirlik · in Искусство, Манас, Улуттук философия, Элдик жасалга өнөр, Өнөктөр
11. <https://kmborboru.wordpress.com/2012/06/05/beshik-t-rk-d-jn-s-n-n-ortok-baaluulugu/>
12. Karımşakov, A. (2018a), Beşiğe beleme ve anlamı / Бешикке салуу жана анын мааниси/
13. /https://www.kao.kg/images/stories/doc/268_023.pdf
14. Karımşakov, A. (b) (2018), Kırgız elinin balanı beşikке bölöo saltı cana anın azırkı koomduk turmuştağı ordu
15. https://kao.kg/images/stories/doc/i335_066.pdf
16. Kıdırbaeva B. & Toktorbaeva G.(topluyan), (2007), El taanuu tekstter toptomu/ Эл таануу тексттер топтому.
17. Bişkek, 192s. Наристени бешикке салуу салты / "Улуу Мурас" көрсөтүүсү – YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=CvJZjlzL_Ng
18. Murtatova A. (2019). Enenin beşik ırı, balanın sezimtalıdığının başatı/ КАО Кабарлар дergisi, 2013
19. Эненин бешик ыры – баланын сезимталдыгынын башаты, Кыргыз билим берүү
 - a. академиясынын Кабарлары. Бишкек – 2013. s.50. //
20. Murzakmetov, A. (2005). **Kırgız İrim Cırımdarı**, s. 49, Oş.
21. Mırzakmetov A. (2007). Kırgızdardagı Balanın Törölüşünö cana Ösüşünö Baylanışkan İrimCırımdar menen
22. İşenimder (Tündük Kırgızstandın Materialdarı Boyunça). Doktora Tezi, İlimder Akedemiyası Tarih
 - a. İnstitutu, s.88, Bişkek.
23. Murzubarimov, B. Eldik kaadanın kadırı, (1999) // Kırgız tuusu gazetesi, 16-18- mart. № 41-42
24. **Naristenı beşikke saluu saltı/ Наристени бешикке салуу салты / "Улуу Мурас" көрсөтүүсү – YouTube**, https://www.youtube.com/watch?v=CvJZjlzL_Ng
25. Orozova G., 1998, **El Adabiyatı Seriyası "Baldar Folkloru 20-Tom"**, s. 386-387, Bişkek.
26. Şakirova, G. (2011), 29 Nisan, Beşik ırı, Camı Ordo dergisi, 16. Sayı, Bişkek. 233
27. TYUP.NET <https://kg.tyup.net> › beshik- ..
28. Umetbekova M. (2012), Beşik bayırtadan kelgen taberik/ Бешик байыртадан келген таберик
29. //, «Супер-инфо», №480 13-19-январь, 2012-жыл / <https://kmborboru.su/2012/03/11/beshik-bajy-rtadan->
30. kelgen-taberik/
31. https://www.google.com/search?q=%BA&sca_esv=587404480&tbm=isch&sxsrf=AM9HkKnVxF9yjP7
32. <https://roza.kg/ky/press-center/news/4542> / Roza Otunbaeva'nın demilgesi fondu/ Роза Отунбаеванын Демилгеси фонду.

ÇOCUKLARIN MODA TERCİHLERİNDE MEDYANIN ETKİSİ THE EFFECT OF MEDIA ON CHILDREN'S FASHION PREFERENCES

Gül KADAN

ORCID: 0000-0002-1430-8714

Neriman ARAL

ORCID: 0000-0002-9266-938X

ÖZET

Medya, her yaştan ve her kesimden bireyi etkileme potansiyeline sahip durumdadır. Medyanın bu etkisi, sadece dinlenenler ya da izlenenlerde değil, aynı zamanda günlük yaşamda da etkisini bulabilmektedir. Bu kapsamda medyanın en çok etkisini hissettiren alanlardan biri modadır denilebilir. Üstelik bu durum sadece günümüzde değil, eskiden beri varlığını devam ettirmektedir. Medyada yer alan karakterlerin giyimleri, kullandıkları her türlü malzeme belirli bir süre sonra toplumun her kesimi tarafından arzulan hale gelmektedir. Üstelik çocuklar için medyada gördüklerini almak istemeleri aileleri için daha da trajik bir hale gelebilmektedir. Bu düşünceler altında araştırmada çocukların moda tercihlerinde medyanın etkisini ebeveyn görüşlerine göre belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik olgu deseni kullanılmıştır. Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan bağımsız anaokullarına devam eden 48- 60 aylık çocuklar ve onların ebeveynleri ile çalışılmıştır. Gönüllülük esası göz önüne alınarak gerçekleştirilen araştırmada veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çocukların özellikle çizgi filmlerde gördükleri kahramanlara yönelik giysiler ya da bu giysilerin olduğu kalem, kalem kutusu gibi malzemeleri almak için ısrarcı oldukları ve bu durumun ebeveyn-çocuk arasında çatışmaya neden olduğu, çocukların reklamlardan oldukça etkilendikleri belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak medyanın izleyici kitlesinin her dönemden olabileceği ve bu etkinin aile içinde problemlere yol açabileceği yönünde sağlıklı davranışları ve yayınlarını düzenlemeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Medya, Moda, Çocuk, Aile

ABSTRACT

Media has the potential to influence individuals of all ages and walks of life. This effect of the media can be felt not only in those listened to or watched, but also in daily life. In this context, it can be said that fashion is one of the areas where the media has the most impact. Moreover, this situation continues to exist not only today, but also since ancient times. The clothing of the characters in the media and all the materials they use become desired by all segments of society after a certain period of time. Moreover, when children want to buy what they see in the media, it can become even more tragic for their families. Under these considerations, the research aimed to determine the effect of media on children's fashion preferences according to parents' opinions. In the research, phenomenological case design, one of the qualitative research methods, was used. The study was conducted with 48–60-month-old children and their parents attending independent kindergartens affiliated with the Çankırı Provincial Directorate of National Education. In the research to be conducted on a voluntary basis, data were collected with the "General Information Form" and "Semi Structured Interview Form" developed by the researchers. According to the findings of the research, it has been determined that children insist on buying clothes, especially for the heroes they see in cartoons, or materials such as pencils and pencil cases containing these clothes, and this causes conflict between parents and children, and children are highly influenced by advertisements. Based on the results obtained from the research, it can be suggested that the media should be prudent and regulate their broadcasts, since their audience can be from all periods and this effect may cause problems in the family.

Key Words: Media, Fashion, Children, Family

GİRİŞ

Medya, bireyler üzerinde farklı etkilerde bulunabilme potansiyeline sahiptir. Bu etkilerden birini de moda oluşturmaktadır. Moda, en genel anlamda değişimi gerektiren bir süreç olarak ele alınabilir (TDK, 2023). Moda aynı zamanda belirli bir zamanda ortaya çıkabilen ve sadece giyimi değil, aynı zamanda hayat biçimini, davranışları etkileyen bir kavram olarak da ele alınabilmektedir (Ertürk, 2011; Simmel, 2020). Bu kapsamda ele alındığında, modanın çok eski zamanlardan itibaren insan hayatında var olduğu ve değişik biçimlerde

ortaya çıkabildiği ifade edilebilir (İmre, 2016; Riello, 2011). Bu modanın biçimlenmesinde ya da insanlar arasında yayılmasında pek çok faktörün etkili olduğu da ifade edilebilir. Bu faktörlerden biri ise hiç şüphesiz medyadır.

Medyada yer alan kahramanların giyimleri, yaşam tarzları, sahip oldukları pek çok nesne ve öznenin medya kullanıcıları üzerinde oldukça önemli etkileri bulunmaktadır. Bu etki çok eski zamanlarda televizyon dizileri ile başlamış ve günümüzde sosyal medya aracılığıyla, bloglarla, dizilerle ve filmlerle devam etmektedir (Ahmad, Salman ve Ashiq, 2015; Hsiao vd., 2020; Nash, 2019; Sherphard vd., 2016). Medyanın en önemli tüketicileri konumunda olan bireyler, kendilerini yakın hissettikleri ya da hayran oldukları kişilerle özdeşim yapmaya başlamakta ve bu kahramanların her türlü davranışını da kendilerine mal ederek adeta bir özenti içinde yaşayabilmektedir. Bu tip davranışların sonucunda önemli bir tüketim toplumu meydana gelmekte, bu durum birtakım değerlerin aşınmasına ya da bireylerin özdeşim kurdukları kişilerin sahip olduklarına sahip olmak istekleri sonucunda aile içinde sorunlar yaşanabilmektedir (Aydoğan, 2017; Bayraktar, 2018; Koçak ve Altıncık, 2019; Ünlü ve Keskin, 2023). Bu noktada özellikle çocukların daha fazla risk altında oldukları vurgulanmaktadır.

Medya üreticileri açısından özel ve önemli bir grup olan çocuklar medyada özne ve nesne olarak kullanılmaktadır. Medya sahipleri pazarlamak istedikleri ürünleri, çocukların üzerinden verebilmekte, böylelikle bir anlamda çocuklara yönelik moda yaratabilmektedir. Bu çabanın sonucunda ise aileler ve çocuklar medyada gördükleri şekilde modayı takip etmektedir. Bununla birlikte çocuklar sevdikleri çizgi film kahramanlarına yönelik olarak piyasada yer alan her çeşit ürünü almak istemektedir. Çocukların isteklerini karşılamada sorun yaşayan ailelerle çocuklar arasında çatışmalar oluşabilmektedir (Akman ve Demir, 2023; Taşkın ve Boran, 2023; Ünlü ve Keskin, 2023; Yıldırım, 2021). Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde; çalışmaların genellikle medyadaki ürünlerin incelenmesine yönelik olduğu (Aydoğan, 2017; Bayraktar, 2018; Behm- Morowitz, 2013; Boden, 2006; Kocak ve Altıncık, 2019; Putri ve Sunaryo, 2021), ebeveynlerin yaşadıklarını ele alan çalışmaların sınırlı (Akman ve Demir, 2023; Bal ve Onay, 2020) olduğu belirlenirken, medyanın çocukların moda tercihlerini etkileyip etkilemediğine ilişkin araştırma bulgularına rastlanmıştır. Bu kapsamda medyanın 48-60 aylık çocukların moda tercihlerini etkileyip etkilemediğinin incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceler altında araştırmada çocukların moda tercihlerinde medyanın etkisinin olup olmadığının ebeveyn görüşleri aracılığıyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Çocukların, medyada yer alan çizgi film kahramanlarının giyimlerine yönelik istekleri var mıdır?
- Çocukların medyada görmüş oldukları modaya yönelik tercihlerinde ebeveynlerin görüşleri nelerdir?
- Çocukların bu istekleri karşısında ebeveynler neler yapmaktadır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve verilerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde fenomenolojik olgu deseni kullanılmıştır. Fenomonolojik olgu deseni, bir olayı yaşamış kişilerin konu hakkındaki düşüncelerinin derinlemesine incelenmesidir (Creswell, 2017). Bu kapsamda çocukların moda tercihlerinde medyanın etkisini belirlemek için ebeveynlerin görüşlerinden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma, Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan bağımsız anaokullarına devam eden 48- 60 aylık çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda çalışmaya gönüllü olan 30 ebeveyn dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen ebeveynlerin 8'i lise mezunu, 16'sı lisans ve 6'sı da yüksek lisans mezunu olup 10'unun 8000 TL ve altı, 12'sinin 8001-15.000 TL, 8'inin 15.001 ve üstü aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının 17'sinin kız, 13'ünün erkek, 16'sının dört yaş, 14'ünün beş yaş grubunda olduğu saptanmıştır. Ebeveynler E1, E2, E3, E30 şeklinde kodlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması için "Genel Bilgi Formu" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Araştırmada yer alan çocukların ve ebeveynlerinin sosyodemografik özelliklerini belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen formdur. Formda çocukların cinsiyeti, yaşı, ebeveynlerin öğrenim durumu ve gelir durumuna yönelik sorular bulunmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: 48-60 aylık çocukların moda tercihlerinde medyanın etkisinin olup olmadığını belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan ve uzman görüşü alınarak son şekli verilen formdur. Formda çocukların çizgi filmlerde görmüş oldukları kahramanlara yönelik onların giydiklerini giyme isteklerinin olup olmadığı, çizgi film kahramanlarının isimlerinin yazılı olduğu giysilerin alınıp alınmadığı, bu konuda ailede çatışma yaşanıp yaşanmadığına yönelik sorular bulunmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olan bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 aylık çocukları olan ebeveynlerle gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda okullar aracılığıyla ailelere ulaşılmış ve ailelere araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Ailelerin çocuklarını okuldan almaya gelme sürecinde gönüllü olarak araştırmaya dahil olmak isteyenlere sorular yöneltilmiş ve vermiş oldukları cevaplar not edilmiştir. Vermiş oldukları cevaplar tekrar ebeveynlere yöneltilmiş ve yanlış anlaşılan herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri için betimsel analiz yapılmıştır. Verilen cevaplara yönelik kategori ve alt kategorilerden oluşan içerik analiz formu oluşturulmuştur. Oluşturulan içerik analiz formuna yönelik uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşüne göre içerik analiz formunda son düzenlemeler yapılmıştır. İçerik analiz formu Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: İçerik Analiz Formu

Kategori	Alt kategori
Çizgi film kahramanlarının giydiklerini giymek isteme	Evet Bazen Hayır
Çizgi film kahramanlarının isimlerinin olduğu giysileri isteme	Evet Hayır
İsteklerin gerçekleşme durumu	Evet Hayır
Çocukların istekleri yüzünden çatışma yaşanma durumu	Evet Hayır
Çatışmaların çözüm biçimi	Dikkatlerinin dağıtılması Kurallarla Davranış yönetimi ile

Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar bağımsız iki araştırmacı tarafından içerik analizi formuna göre değerlendirilmiştir. Bağımsız araştırmacılar arası güvenilirlik %100 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Çocukların moda tercihlerinde medyanın etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada ebeveynlere ilk olarak çocuğunuz çizgi filmlerde görmüş olduğu kahramanların giymiş oldukları giysileri giymek istiyor mu? sorusu yöneltilmiştir. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1: Ebeveynlerin Çocuklarının Çizgi Film Kahramanlarının Giymiş Oldukları Giysileri Giymek İsteme Durumlarına Yönelik Görüşleri

Şekil 1’de görüldüğü gibi ebeveynlerden 19’u bu soruya evet cevabını verirken, 6’sı hayır cevabını vermiş, 5’i ise bazen cevabını vermiştir. Ebeveynlerden E₄ “*Evet bu konuda izlemiş olduğu çizgi film kahramanın kostümünü giymek istiyor.*” E₁₄ “*Özellikle reklamlarda görmüş olduklarını fazlasıyla isteme söz konusu oluyor.*”, E₂₀ “*Bazen ısrarcı olabiliyor.*” ve E₃₀ “*Çizgi filmlerde ya da reklamlarda gördüklerini istememeye yönelik kurallarımız var. Bu nedenle istemiyor.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Ebeveynlere ikinci olarak, çocuklarımız çizgi film kahramanlarının isimlerinin yazılı olduğu giysileri almak ister mi? sorusu yöneltilmiştir. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2: Ebeveynlerin Çocuklarının Çizgi Film Kahramanlarının İsimlerinin Yazılı Olduğu Giysileri İsteme Durumuna Yönelik Görüşleri

Şekil 2 incelendiğinde ebeveynlerden 16’sı bu soruya evet cevabını verirken, 14’ü hayır yanıtını vermiştir. Ebeveynlerden E₁₈ “*Okulda arkadaşlarında görüyor ve kendisinin de olmasını istiyor.*” cevabını vermiştir. Ebeveynlere çocuklarınızın istediklerini gerçekleştiriyor musunuz? sorusu yöneltilmiştir. Ebeveynlerin 12’si bu soruya evet yanıtını vermiş, 10’u bazen yanıtını vermiş, 8’i ise hayır yanıtını vermiştir. Ebeveynlere yöneltilen bir diğer soru çocuklarınızın bu isteklerine yönelik çatışma yaşıyor musunuz? sorusudur. Ebeveynlerin yarısı (n=15) çatışma yaşadığını belirtmiştir. Ebeveynlere yaşadıkları çatışmayı nasıl çözümledikleri sorusu yöneltilmiştir. Ebeveynlerin vermiş oldukları cevaplar Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3: Ebeveynlerin Çocukları ile Aralarındaki Çatışma Çözme Biçimlerine Yönelik Görüşleri

Şekilde de görüldüğü gibi ebeveynlerin 6'sı çocuklarının dikkatlerini dağıtarak, 5'i önceden kurallar koyarak, 4'ü ise davranış yönetimini sağlayarak çocukları ile aralarındaki çatışmayı çözme biçimlerine yönelik cevaplar vermişlerdir. Ebeveynlerden E9 “Çocuğumla alışverişe çıktığımda özellikle çatışma yaşıyor. Bu durumda genellikle dikkatlerini farklı bir alana çekmeye çalışıyorum. Bazen başarılı olurken, bazen başarılı olamıyorum ve istediğini almak zorunda kalıyorum” cevabını vermiş, E24 “Alışverişe çıkmadan önce çocuklarıma kurallar koyuyorum. Örneğin, alışverişte uslu bir çocuk olursa, akşam eve gidince istediği bir oyunu oynamasına izin vermek gibi. Bunu alışveriş sırasında da tekrarlıyorum. Genelde işe yaradığımı söyleyebilirim.” cevaplarını vermiştir.

TARTIŞMA

Çocukların moda tercihlerinde medyanın etkisinin olup olmadığını ebeveyn görüşlerine göre belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırma sonucunda, ebeveynler çocuklarının yüksek oranda çizgi film kahramanlarının kostümlerini ve bunun yanında çizgi film kahramanlarının isimlerinin yazılı olduğu giysileri almak isteklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumu çocukların hayatında yer alan çizgi filmlerin önemi ile açıklamanın mümkün olduğu düşünülmektedir. Çizgi filmler çocukların hayatında oldukça önemli olan medya temsilleri olup çizgi filmlerde yer alan görsel ve işitsel efektler çocukları çok kısa sürede etkisi altına almaktadır. Çocuklar çizgi filmlerde görmüş oldukları olayları ya da kahramanları kendilerine örnek almakta ve bu kahramanlar gibi davranmak istemektedir. Bu kapsamda çizgi film kahramanlarının kostümlerini ya da üstünde çizgi film kahramanının isminin yazılı olduğu giysileri giymek isteyen çocuklar, kendilerini kahramanın yerine koymakta ve kahramanın yapmış olduğu her şeyi yapacaklarını düşünebilmektedir. Dolayısıyla çocukların hayal ile gerçeği ayırt edemediği göz önünde bulundurulduğunda, kahramanlarının sahip olduklarını istemeleri beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir (Miller ve Summers, 2007; Pilgi ve Özsoy, 2022; Wohlwend, 2009; Yaşar Ekici, 2015; Yazıcı ve Aktin, 2018). Yapılan araştırmalarda çocukların çizgi film kahramanları ile özdeşim yaptıkları ve onların yaptıkları davranışları yapmak istedikleri, onlar gibi davranmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Arslan vd., 2023; Kamacıoğlu, 2017; Miller ve Summers, 2007; Sarman ve Sarman, 2022).

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ise çocukların istekleri ile ebeveynleri arasında çatışma yaşanmasıdır. Ebeveynler çocuklarıyla olan çatışmalarını ise dikkatini dağıtarak, kurallar koyarak ve davranış yönetimi ile çözümlenmeye çalışmaktadırlar. Bu durum ise ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları ile ebeveynlerin öğrenim seviyeleri ile açıklanabilir. Bilindiği gibi ebeveynler, günümüzde medyanın etkisi, aldıkları eğitimler ve okullarda uygulanan aile eğitimleri sonucunda çocuklarına daha demokratik bir tutum sergilemeye başlamaktadır. Böyle bir durum ise ebeveynlerin çocuklarına seçenekler sunmalarına, kurallar koymalarına neden olmakta ya da dikkatlerini dağıtacak davranışlarda bulunmalarını beraberinde getirebilmektedir (Alabay, 2017; Morawska, Dittman ve Rusby, 2019; Uygun ve Kozikoğlu, 2020). Araştırma kapsamında ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin yüksek olmasının çocuklarına yönelik ifade edilen şekilde davranmalarına ve çatışmaları çözme biçimlerine yansımış olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür.

- Medyada çizgi film kahramanlarına yönelik oluşturulan giyim ve kimlik tarzı sonucunda, özellikle hayal ile gerçeği ayırt edemeyen çocuklar ciddi oranda etkilenebilmektedir. Çocukların çizgi film kahramanlarının giydiklerini giymek istemeleri ise onların olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle medya sahiplerinin bu konuda gereken hassasiyeti göstermeleri konusunda yasal düzenlemeler yapılabilir.
- Medya yayın organlarının işlevleri ile aile içi iletişim ve etkileşimde önemli rol ve sorumluluklara sahiptir. Bu gerçekten hareketle de medya yayın organlarının gereken düzenlemeleri yapmaları için eğitimler düzenlenebilir.
- Ebeveynlerin medyaya yönelik olarak çocuklarını korumaları ve medyada gördükleri her şeyin doğru olmadığını anlamalarına yönelik önemlerin alınması önemlidir. Medyaya yönelik bakış açısının geliştirilmesinde ebeveynler kendi sorumluluklarını yerine getirebilmesi için gerekli önlemleri alabilir, medya sahiplerinin de yayınlarında etik ilkelere dikkat etmeleri konusunda yaptırımlar getirilebilir.

KAYNAKÇA

1. Ahmad, N., Salman, A. & Ashiq, R. (2015). The impact of social media on fashion industry: Empirical investigation from Karachiites. *Journal of Resources Development and Management*, 7, 1-8.
2. Akman, T.P. & Demir, M. (2023). Sosyal medya fenomenlerine bağlanmışlık ile algılanan helikopter ebeveyn tutumları arasındaki ilişki. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 10(1), 17-36.
3. Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
4. Arslan, R., Akça, R.P., Aydoğdu, F. & Yanık, D. (2023). Çizgi filmlerin ilkökul öğrencileri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 11(1), 1122-1133.
5. Aydoğan, D. (2017). Hazır giyim moda reklamları ve çocuk bedenine yönelik imgesel baskı: Koton örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, Özel sayı*, 277-288.
6. Bal, D. & Onay, A. (2020). Televizyon reklamları, çocuk ve tüketim: Tarz mısın, değil misin? *İletişim*, 32, 198-220.
7. Bayraktar, S. (2018). Moda sektöründe transmedya hikâye anlatımı: Barbie bebek transmedya uygulamaları örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 325-350.
8. Behm Morowitz, E. (2013). Sext up KIDS: how children are becoming hypersexualized. *Journal of Children and Media*, 7(4), 530-533.
9. Boden, S. (2006). Dedicated followers of fashion? The influence of popular culture on children's social identities. *Media, Culture & Society*, 28(2), 289-298.
10. Creswell, J.W. (2017). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
11. Ertürk, N. (2011). Moda kavramı, moda kuramları ve güncel moda eğitimi çalışmaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 7, 1-32.
12. Hsiao, S.H., Wang, Y.Y., Wang, T. & Kao, T.W. (2020). How social media shapes the fashion industry: The spillover effects between private labels and national brands. *Industrial Marketing Management*, 86, 40-51.
13. İmre, H.M. (2016). Tarihsel gelişim içerisinde insan, moda ve ayakkabı ilişkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (Özel Sayı-1), 189-204.
14. Kamacıoğlu, B. (2017). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Hayao Miyazaki çizgi filmleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(2), 1-18.
15. Koçak, P. G. & Altıncık, H. (2019). Reklamlarda çocuklara yönelik kullanılan söylemler.: Koton örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 846-867.
16. Miller, M. K. & Summers, A. (2007). Gender differences in video game characters' roles, appearances, and attire as portrayed in video game magazines. *Sex Roles*, 57, 733-742.
17. Morawska, A., Dittman, C.K. & Rusby, J.C. (2019). Promoting self regulation in young children: The role of parenting interventions. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 22, 43-51.
18. Nash, J. (2019). Exploring how social media platforms influence fashion consumer decisions in the UK retail sector. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 23(1), 82-103.

19. Pilgi, S. & Özsoy, S. (2022). Filmlerin tüketim kültürüne etkisi: Marvel örneği. *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, 4(2), 89-101.
20. Putri, F.R. & Sunaryo, Y.Y. (2021). Study of creative visual adaptation in global kids-wear trends as model fashion. *ITB Graduate School Conference*, 1(1), 495-508.
21. Riello, G. (2011). The object of fashion: Methodological approaches to the history of fashion. *Journal of Aesthetics & Culture*, 3(1), 1-10.
22. Sarman, A. & Sarman, E. (2022). Çizgi film ve fantastik animasyonlardaki karakterlerin bağımlılık kapsamında analizi ve çocuklar üzerindeki etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(2), 216-220.
23. Shephard, A., Pookulangara, S., Kinley, T.R. & Josiam, B. M. (2016). Media influence, fashion, and shopping: A gender perspective. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 20(1), 4-18.
24. Simmel, G. (2020). Fashion. G. Simmel (Ed.). *Fashion theory*. (2nd Edition). (pp. 92-101). Routledge.
25. Taşkın, H. & Boran, T. (2023). Influencer annelerin sosyal medya aracılığıyla sundukları yaşam biçimlerinin analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 304-326.
26. TDK (2023). Güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
27. Uygun, N. & Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 1494-1507.
28. Ünlü, T.T. & Keskin, E.K. (2023). Bu hesapta çocuk var! Türk televizyon dizilerindeki çocuk oyuncuların instagram hesaplarının kidinfluencer kavramı bağlamında incelenmesi. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(2), 275-300.
29. Wohlwend, K.E. (2009). Damsels in discourse: Girls consuming and producing identity texts through disney princess play. *Reading Research Quarterly*, 44(1), 57-83.
30. Yaşar Ekici, F. (2015). Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çok boyutlu bir değerlendirme. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 70-84.
31. Yazıcı, T. & Aktin, D. (2018). Sinema animasyon filmlerinin çocukların satın alma davranışlarına etkisi. *The Journal of Academic Social Science*, 6(72), 405-425.
32. Yıldırım, S. (2021). Sosyal medyada gösteriş olgusu ve kutsalım tüketimi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 125-143.

MANGA VE ANİMELERİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ SOSYAL, AKADEMİK VE KÜLTÜREL ETKİLERİ

SOCIAL, ACADEMICS AND CULTUREL EFFECTS OF MANGA AND ANIMES ON STUDENTS

Şenol ŞENLİKOĞLU

ORCID: 0009-0005-8363-0749

İlknur MEŞE

ORCID: 0000-0002-1229-4566

ÖZET

Bu araştırma ortaokul 7. ve 8. sınıf düzeyinde eğitim gören 13 kız ve 9 erkek öğrenci olmak üzere toplam 22 öğrenciye 25 açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu uygulanarak manga ve anime okumanın/izlemenin öğrenciler üzerindeki sosyal, akademik ve kültürel etkilerini ortaya koymak üzere yapılmıştır. Çalışmada; öğrencilerin anne-baba eğitim düzeylerinin ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu düzeyinde oldukları, gelir düzeylerinin çoğunlukla orta düzeyde olduğu, öğrencilerin evinde internet olduğu, manga okuma sürelerinin 5 ay ile 5 yıl arasında olduğu ve mangaya daha çok arkadaş tavsiyesiyle, kitapçıda gördükleri veyahut anime izledikleri için başladıkları görülmüştür. Günlük ortalama manga okuma sürelerinin 15 dakika ile 3 saat arasında değiştiğini, bir kısmı okudukları manga karakterleri ile tip, kişilik, davranış olarak kendilerini özdeşleştirdiklerini, karakterleri eğlenceli ve cesur bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin manga ve anime sayesinde Uzakdoğu ülkelerine, kültürlerine ve dillerine karşı ilgi duydukları görülmüştür. Manga ve animenin başka kültürleri tanıma fırsatı sunduğunu, çoğu zaman eğlendirdiğini, çizim yeteneklerini geliştirmelerine, arkadaşları ile sosyalleşmelerine katkı sağladığını, İngilizce animelerin İngilizcelerini geliştirdiklerini ve manga karakterlerinin kendilerini cesaretlendirdiğini belirtmişlerdir. Manga okurken en çok keyif aldıkları şeyin hikâyenin kendisi olduğunu, çizimleri çok beğendiklerini ve karakterlerin gelişimlerinden keyif aldıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak mangaları konuştukları ve paylaştıkları bir kulüp ya da sosyal medya platformu olmadığı, daha çok küçük arkadaş grupları arasında paylaşım yaptıkları ve konuştukları görülmüştür.

Manga ve animenin öğrenciler üzerindeki etkilerine dair İngilizce literatür hatırısayılır miktarda olmasına rağmen bu mesele Türkiye’de henüz akademik çalışmaların konusu olmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın bu konuya ilgiyi artırmasını ve daha detaylı araştırmalara vesile olmasını temenni ediyoruz. Özetle bu çalışma, -olumsuz içeriklere sahip olmadığı müddetçe- manga ve animelerin gençlerin sosyalliğini, dil ve çizim yeteneklerini geliştirmeleri, kitap okuma isteklerini artırma ve farklı bir kültüre ilgi duymalarını sağlama noktasında onlara olumlu katkıları olduğunu tespit etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Manga, anime, Uzakdoğu, sosyalleşme.

ABSTRACT

This research was conducted to reveal the social, academic and cultural effects of reading/watching manga and anime on students by applying an interview form consisting of 25 open-ended questions to a total of 22 students, 13 girls and 9 boys, studying at the 7th and 8th grades of secondary school. . In the study; The education levels of the students' parents are primary school, secondary school, high school and university graduate, their income level is mostly at the middle level, the students have internet at home, the duration of reading manga is between 5 months and 5 years, and manga is mostly recommended by friends, what they see in the bookstore or anime. It has been seen that they started because they watched. They stated that their average daily manga reading time varied between 15 minutes and 3 hours, and that some of them identified themselves with the manga characters they read in terms of type, personality, and behavior, and that they found the characters entertaining and brave. It has been observed that students are interested in Far Eastern countries, cultures and languages thanks to manga and anime. They stated that manga and anime offer the opportunity to get to know other cultures, that they are often entertaining, that they help them improve their drawing skills and socialize with their friends, that English anime improve their English, and that manga characters encourage them. They stated that what they enjoyed most while reading manga was the story itself, that they liked the drawings and that they enjoyed the development of the characters. In general, it has been observed that they do not have a club or social media platform where they talk and share manga, but rather share and talk among small groups of friends.

Although there is a considerable amount of literature in English on the effects of manga and anime on students,

this issue has not yet been the subject of academic studies in Turkey. Therefore, we hope that our study will increase interest in this subject and lead to more detailed research. In summary, this study determined that - as long as they do not contain negative content - manga and anime have positive contributions to young people in terms of improving their sociability, language and drawing skills, increasing their desire to read books and making them interested in a different culture.

Key Words: Manga, anime, Far East, socializing.

GİRİŞ

Günümüz Japon kültürünün dış dünyaya açılan kapılarından biri olan manga ve animeler okuyucu ve izleyici kitlesini gün geçtikçe genişletmektedir. Manga ve animelerin renkli dünyaları, çeşitli karakterleri ve derin hikayeleriyle sadece Japonya'nın değil, Japonya sınırlarının ötesinde kültürler arası köprüler kurarak farklı milletlerden insanları bir araya getirmektedir (Jones, 2018). Japon kültürünün yanı sıra evrensel temaları da işleyerek okurlarına ve izleyicilerine farklı dünyaların kapılarını aralamaktadır. İnsan ilişkileri, aşk, dostluk, macera ve hatta bilim kurgu gibi çeşitli konular, bu sanat formlarının oluşmasını sağlamaktadır. Özgün hikayeleri ve karakterleri sayesinde, sadece eğlendirmekle kalmaz, aynı zamanda düşündürücü ve duygusal bir bağ kurmalarını da sağlamaktadır. Bilim kurgudan drama, romantik komediye, ekonomiden tarihe, otobiyografiden korkuya, kahramanlıktan psikolojik drama, pornografiye kadar sınırsız konuya sahiptir (Gravett, 2004). Konu aralığının bu kadar geniş olması ve kendi içinde yaş gruplarına ayrılması her kesimden okuyucuyu içine çekmektedir. Çocuklar için; *kodomo manga*, erkek çocuklar için *shonen manga*, erkek yetişkinler için *seinen manga*, genç kızlar için *shoujo manga*, yetişkin kadınlar için *josei manga*, şiddet içeriklerine sahip ve pornografik manga türlerine de *yangu manga* denilmektedir (Ingulsrud ve Allen, 2009 s. 7-15).

Manga kelimesi “man” rastgele anlamına gelirken; “ga” kelimesi çizim anlamına gelmektedir. Mangalar genellikle siyah-beyaz olarak yayımlanır, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru okunur. Sayfadaki panellere ses efektleri, konuşma balonları ve sinematik görseller eklenerek duygular gerçekçi bir şekilde verilmeye çalışılmaktadır. Manganın tarihine baktığımızda 1935 yılında keşfedilen ve 8. yüzyılda yangın sonrası tekrar inşa edilen Höryūji tapınağındaki karikatürleri göstermek mümkündür, fakat araştırmacıların çoğu, Bishop Toba'nın (1053-1140) Chōjū-giga'sını (The Animal Scrolls) manga formunun ilk örneği olarak kabul etmektedir. Japon sanatçı Osamu Tezuka manga çizimlerine farklı bir açı ve görsel efekt katarak okuyucuların daha önce görmediği bir dünya sunmuştur. Manganın babası olarak kabul edilen Tezuka'nın Shintakarajima (Yeni Hazine Adası) adlı destansı mangası 400.000'den fazla kopya satmıştır (İto, 2008). Yeni Define Adası'nı, “Lost World”, “Metropolis” ve “Tetsuwan Atomu” gibi birçok ünlü mangayı izlemiştir (Gravett, 2004). Daha sonra, Katsuhiro Otomo (Akira) mangası ile batıya açılan Tezuka Amerika'da ilk popüler olan mangasını yayınlamıştır. “Astro Boy” anime filmiyle televizyon dünyasına da giren Tezuka anime ve mangayı kıtalar arası bir yolculuğa çıkarmıştır. Japonya'da manganın çok sevilmesi ve talep görmesinin sonucu olarak satış rakamları yükselmiş, ekonomik gücü olmayanlar için de manga kiralama sektörü oluşmuştur (Özerden ve diğerleri, 2019).

Anime kısaca Japon çizgi filmi anlamına gelmektedir ve kendine has özelliklere sahip olması onu diğer çizgi film ve animelerden ayırır. Manga ile animeyi birbirinden bağımsız düşünmek çok doğru olmayacaktır. Hemen hemen her anime filminin mangası bulunmaktadır. Bazı anime filmlerin senaryosu özgün olabilmekte fakat genellikle anime ile manga birbirinin destekler nitelikte yol almaktadır. Animelerin tüm dünyaya yayılması ise, 1995 yılında Japon sanatçı Satoshi Tajiri'nin yarattığı Pokemon anime, manga ve video serisinin 22 Kasım 1999 tarihinde “Time” dergisinde kapak ve baş yazı olmasıyla başlamıştır (Sarban, 2012). Çok kısa sürede büyük bir ilgi ile karşılanmış ve izleyici kitlesini her geçen gün artırmıştır. Ülkemizde de büyük yankı uyandıran Pokemon çok kısa sürede çocukların ilgisini çekmiştir. Bir çips firmasıyla ortak yürütülerek pokemonların görsellerinin basıldığı taso adlı ürünler elden ele dolaşarak uzun süre hafızalarda yer edinmiştir. Animelerin başarısı ise, 2001 yılında Hayao Miyazaki'nin yarattığı “Ruhların Kaçışı” (Spirited Away) adlı filmle Oscar ödülü alarak taçlandırılmıştır.

Japon animesi, doğduğu toprakların kültür ve coğrafyasının tüm ayırt edici özelliklerinden beslenmekte ve bu özellikleri kendine has üslupla özgün bir tür haline getirmektedir (Şeker, 2021). Anime ve manga arasındaki ilişki, birçok animenin manga eserinden uyarlanmasıyla sıkça görülür. Manga, genellikle anime uyarlamaları için bir kaynak materyal olarak kullanılır. Ancak bazı anime serileri orijinal hikayeler sunabilir ve manga uyarlamalarının yanı sıra bağımsız eserler de üretilebilir. Animelerin de mangalar gibi her yaş kesiminden izleyicisi bulunmaktadır.

Japonların hayatında çok önemli bir yere sahip olan manga ve animelerin Japonların inançlarını, tarihlerini ve mitlerini kapsadığını yaşamlarının her alanında görmek mümkündür (İto, 2008). Manga'nın sanatsal özellikleri, diğer çizgi roman türlerinden belirgin bir farklı tarz sunar. Büyük, basitleştirilmiş yüz ifadeleri, dinamik aksiyon sahneleri ve karakterlerin genellikle genç ve çekici tasarımları, manganın estetik açıdan diğer çizgi romanlardan ayırır. Ayrıca sayfa düzeni ve çizim teknikleri, manga sanatçılarının kendilerine özgü tarzlarını yaratmalarını sağlar.

Teknolojinin hayatımıza her geçen daha fazla girmesiyle, dijital platformlarda daha çok izleyici ve okurla buluşan anime ve mangalar dünya genelinde hayran kitlesini her geçen gün artırmakta ve Japon kültürünün daha geniş kitlelere sunulmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum Japon kültürünün daha fazla takip edilmesine ve insanlar tarafından ilgi çekmesine neden olmuştur. Sadece anime ve mangalarla değil, ülkenin müzikleri, dizileri ve şarkıcıları da gençler tarafından takip edilmektedir.

Sonuç olarak, manga ve animeler, sadece çizgi romanlar ve animasyonlar değil, aynı zamanda kültürel bir fenomendir. Dünya çapındaki hayran kitlesi her geçen gün artmakta ve Japon kültürünün küresel boyutlara ulaşmasına katkı sağlamaktadır. Okuyan ve izleyen gençlerde Japonya'yı görmek, gezmek ve Japonya'da vakit geçirerek ülkenin kültürü hakkında bilgi sahibi olmak, dilini öğrenmek hissi uyandırmaktadır. Ayrıca manga ve animeler okuyan kişilerin yabancı dil (Japonca ve İngilizce) gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

ÇALIŞMANIN KONUSU

Bu çalışmada, manga ve animelerin öğrenciler üzerindeki sosyal, akademik ve kültürel etkileri araştırılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerden önce açık uçlu sorulardan oluşan anketi doldurmalarını isteyerek, daha sonra onlarla odak grup görüşmesi yaparak öğrencilerin okudukları ve izledikleri manga ve anime dünyası hakkındaki görüşlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, manga ve animelerin öğrenciler üzerindeki sosyal, akademik ve kültürel etkilerini incelemektir. Yapılan literatür taramasında alanla ilgili yabancı kaynakların sayısının çok olduğu; ülkemizde ise, bu alanda yapılan akademik çalışmaların olmadığı görülmüştür. Yaptığımız bu çalışma manga ve animelerin öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya koymasından önemlidir.

Çalışmanın Alt Amaçları

- Öğrencilerin okudukları manga karakterleri ile fiziksel, psikolojik veya karakter özellikleri yönünden kendilerini özdeşleştirip özdeşleştirmedikleri incelenecek.
- Manga ve animelerin Uzakdoğu kültürlerini ve dillerini öğrenmeye etkisi olup olmadığı irdelenecek.
- Anime ve mangaların toplumsal etkileri olup olmadığı incelenecek.
- Manga ve animelerin öğrencilerin hayal dünyası, çizim yeteneklerine ve dil gelişimine katkısı incelenecektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma ortaokul 7. ve 8. sınıf düzeyinde eğitim gören 13 kız ve 9 erkek öğrenci olmak üzere toplam 22 öğrenciye 25 açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu uygulanmıştır. Az sayıda öğrenci üzerinde yapıldığı ve öğrencilerin daha detaylı cevaplarına ulaşmak için nitel yöntem tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda, nicel araştırmalardaki gibi örneklemin neye göre ve nasıl belirleneceğine dair yaygın bir kabul yoktur. Bu, nitel araştırmaların amacından kaynaklanan bir göreceliliktir. Çünkü nitel araştırmalarda amaç, istatistiksel veriler elde ederek evrene yönelik genellemeler yapmak değildir. Özellikle algı ve tutum gibi kişiye özel duygu ve düşünceler araştırılıyorsa örneklemin sayısından ziyade niteliği önem kazanmaktadır. Örneklem ne evreni yansıtmayacak kadar küçük ne de derinlemesine analizler yapmayı engelleyecek kadar büyük olmalıdır (De Paulo 2000; Sandelowski 1995).

BULGULAR

Çalışmada öğrencilerin anne-baba eğitim düzeylerinin ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu düzeyinde oldukları, gelir düzeylerinin çoğunlukla alt ve orta düzeyde olduğu, öğrencilerin evinde internet olduğu, manga okuma sürelerinin 5 ay ile 5 yıl arasında olduğu ve mangaya daha çok arkadaş tavsiyesiyle, kitapçada gördükleri, evde okuyan bir abla veya abi olduğu veyahut anime izledikleri için başladıkları görülmüştür. Günlük ortalama manga okuma süreleri 15 dakika ile 3 saat arasında değişmektedir.

Öğrenciler macera, intikam, fantastik, gerilim, psikolojik, savaş, spor, aksiyon içerikli manga ve animeler sevdiklerini belirtmişlerdir. Bir kısmı okudukları manga karakterleri ile fiziksel özellikler (Örneğin saç ve yüz

şekli), kişilik ve davranış (Örneğin şımarıklık veya sevdiği kişiye bağlı kalması) olarak kendilerini özdeşleştirdiklerini, karakterlerin özel güçleri olmasına, egoist, sportif veya duygularını kontrol edebilme gibi özelliklerine özendiklerini, karakterleri eğlenceli, güçlü ve cesur bulduklarını ifade etmişlerdir.

Manga ve animelerin Japonya'ya gitme, Japon kültürünü ve Japonca'yı öğrenme isteği yarattığı görülmüştür. Manga ve animenin başka kültürleri, özellikle Japon kültürünü tanıma fırsatı sunduğunu, çoğu zaman eğlendirdiğini, çizim yeteneklerini, hayal güçlerini geliştirmelerine, arkadaşları ile sosyalleşmelerine katkı sağladığını, İngilizce animelerin İngilizcelerini geliştirdiklerini ve manga karakterlerinin kendilerini cesaretlendirdiğini, heyecan ve sportiflik verdiğini, insanlara dair psikolojik tahlil yapabilmeyi sağladığını belirtmişlerdir.

Manga okurken en çok keyif aldıkları şeyin hikâyenin kendisi olduğunu, çizimleri çok beğendiklerini ve karakterlerin gelişimlerinden keyif aldıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak mangaları konuştukları ve paylaştıkları bir kulüp ya da sosyal medya platformu olmadığı, daha çok küçük arkadaş grupları arasında paylaşım yaptıkları ve konuştukları görülmüştür.

Öğrencilerin bir kısmı anne babalarının okudukları mangaların içeriklerinden haberdar olduklarını, onayladıklarını ama mangalara verilen paranın boşa olduğunu söylediklerini belirtmişlerdir.

Daha detaylı bilgi almak amacıyla yaptığımız odak grup görüşmesinde ise hem ankete verilen cevapların eksik bıraktığı yerler hakkında sorular sorduk hem de ankete verilen cevapların bizde yarattığı yeni sorular sorduk. Ulaştığımız verilere göre; Manga ve animelerin en büyük özelliği ve öğrenciler içinde çekici olan şey sürükleyici bir hikâyesinin olmasıdır. Bu hikâyelerde mitolojik, tarihsel veya dinsel imgeler kullanıldığı gibi, kullanılmadığı hikâyeler de vardır. Her hikâyede olduğu gibi zaman ve mekân var. Geçmişte geçen hikâyeler olduğu gibi geleceğe doğru zamanda yolculuk yapıldığı hikâyeler de var. Bir geçmişe bir an'a gelen hikâyeler var. Flashback yöntemiyle gitgeller yapılıyor. Genelde zaman düzenli olarak ilerliyor. Gelecekte geçen olaylarda dünya yıkıma uğramış, Mad Max tarzı ya da süper teknoloji ile savaşıyor veyahut dünya yerinde duruyor.

Hikâyede geçen kişiler, özellikle kahraman yetim ve öksüz, veyahut anne babası var ama 16 yaşını geçtiyse özerklik teması işleniyor. Kahramanın zor yoldan geçtiğini, zorlu bir hayat yaşadığını anlatmak için ebeveynleri olmuyor. Hikâyelerde bir yol gösterici, öğretici bir usta figürü var. Ustanın öğrencisi lider oluyor. Liderin olmadığı, herkesin etkin olduğu hikâyeler de var. Aşk ilişkilerine odaklanan animeler de var. Kahramanlık fiziksel bir güce veya özel bir yeteneğe dayanıyor. Bazılarının doğuştan özel bir yeteneği var ya da başkasından alıyorlar. Özel gücü olmayanlar spor yaparak ve acı eşiklerini artırarak kendi fiziksel güçlerini geliştiriyorlar. Öğrenciler görüşmede, testereye dönüşmek, uzuvlarının uzaması veya elinden patlama çıkarmak gibi özel güçlerinin olmasını arzu ettiklerini söylemişlerdir. Kahramanlarının çok azının bildiğimiz anlamda bir mesleği var. Görüştüğümüz öğrencilerin hepsi böyle olmak yerine meslek sahibi olmayı istediklerini belirttiler. Paranın önemli olduğu işleniyor. Hikâyelerde kahramanlar yoksul olarak başlıyor hayata, sonra zenginleşiyorlar. Hikâyelerde teknoloji var, fantastik güçler de var. Bir amaca, bir hedefe, bir görevi yerine getirmeye yönelik sürekli, bir yolculuk söz konusu. Örneğin bir animede Japonya'dan başlayan Mısır'a varan bir yolculuk konu ediliyor.) Kahramanlar kendine çok güvenen, kibirli ve egolu olarak işleniyor, ama böyle olmayan hikâyeler de var. Özel bir yeteneğin veya fiziksel gücün (bu güç doğuştan olmak zorunda değil, sonradan geliştirilebilir de) yoksa kendin ve dünya için yapacak bir şeyin yok diye mesajlar var. Sıradan insan zayıf, çaresiz hatta dişi olarak görülüyor. Hep kurtarılacak bir şeyler var hikâyelerde.

Hikâyelerde okul var, karakterler arada bir ödev yapıyorlar, ama savaştıklarında okula gitmiyorlar. Okul eğitimi değerli değil, okuldan değil hayattan öğrenme var. Okulda geçen hikâyeler de var ama okul sadece bir fon, burada işlenen daha ziyade aşk ilişkileri. Öğrencilere okul eğitimi yerine manga hikâyelerindeki gibi bir ustadan eğitim almayı tercih edip etmediklerini sorduğumuzda hiçbiri bunu tercih etmeyeceğini belirtti.

Hikâyelerde bir amaç veya idealin öne çıktığını görüyoruz: Güçlü olmak, intikam almak, görevini yerine getirmek, güç arzusunu gerçekleştirmek, kurtarıcı olmak (annesini, arkadaşını veya halkını kurtarmak)...Bir öğrencinin belirttiği gibi, "kötü karakterler genelde gücü elde etmek için savaşıyorlar. İyi karakterlerde sevdiklerini ve dünyayı korumak için savaşıyorlar." Kimi kahramanlar için dünya zalim bir yer (dünya ona düşman), kimileri için güzel bir yer. Hikâyeye göre değişiyor.

Manga ve animelere yönelik öğrencilerin söylediklerinden çıkardığımız sonuç, hayal edilebilecek ne varsa manga ve animelerde olduğu, manga ve animeler hakkında bir genelleme yapılamayacağı çünkü türleri ve içerikli birbirinden çok farklı olduğu ve her birinin yazarının hayal dünyasını yansıttığıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada manga ve animelerin öğrenciler üzerindeki sosyal, akademik ve kültürel etkileri araştırılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda manga ve animelerin, öğrencileri sosyalleştirdiği, çizim yeteneğini artırdığı, kitap okuma isteklerini artırdığı, yabancı dil gelişimlerine katkı sağladığı ve bir başka kültüre merak duyma konusunda katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin okudukları mangalardaki karakterlerden ve izledikleri animelerden etkilenerek cesaret, dostluk, çaba, sadakat, sabır ve özgüven duygularının gelişimlerine olumlu yönde destek olduğu görülmüştür.

Anime ve mangaların Z kuşağı üzerinde her geçen gün artarak devam eden bir etkisi olduğu açıktır. Öğrenciler okudukları mangaları çevrelerine de tavsiye etmekte ve bu aktarım her geçen gün artmaktadır. Sınıflarda küçük gruplar halinde okudukları ve o dünyaya ait duyguları paylaştıkları, karakterleri ve çizimleri yorumladıkları hem de sosyalleştikleri ortamların olduğu görülmektedir. Özgüven eksikliği yaşayan öğrencilerin okudukları mangalarla kendini ifade etmesi ve yeni bir arkadaş edinmede manga okuyan kişiye daha hızlı alışmaları mangaların sosyalleştirdiğinin göstergesidir.

Dijital çağda anime mangaların insanlara ulaşmasının kolaylaştığı görülmektedir. Manga kitapları kitapçılardan ve kütüphanelerden temin eden gençlerin yanında internetten okuyan gençlerin sayısı da azımsanmayacak kadar vardır. Anime filmlerin serilerinin internette olması ve gençlerin ellerinin altındaki telefonlarla kolay ulaşabiliyor olmaları izlenme oranlarını her geçen gün artırmaktadır.

KAYNAKLAR

1. De Paulo, P. (2000). "Sample Size for Qualitative Research", *Quirk's Marketing Research Review*, December, (<http://www.quirks.com/articles/a2000/20001202.aspx>)
2. Gravett, P. (2004). *Manga: Sixty Years of Japanese Comics*. NY: Harper Design.
3. Ingulsrud, J. E., & Allen, K. (2009). *Reading Japan Cool: Patterns of Manga Literacy and Discourse*. UK: Lexington Books.
4. İto, K. (2008). "Manga İn japanese History", Ed: Mark W. MacWilliams, *Japanese Visual Culture: Explorations in the World of Manga and Anime*, An East Gate Book.
5. Jones, A. (2018). "Manga: Japonya ile Dünya Arasında Kültürel Bir Köprü." *Asya Kültürel Çalışmaları*, 43(1), 45-62.
6. Özerden, K. E., Guliyev, Z. ve Arslan, H. (2022). "Japon Manga Sanatına Uyarlamalarda Kronotopun Dönüşümü: 'Manga Shakespeare: Hamlet' Örneği", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022 Sayı 53: Özel sayı 2, ss. Ö221-Ö233.
7. Sandelowski, M. (1995) "Focus on Qualitative Methods: Sample Size in Research", *Research in Nursing & Health*, Volume 18, Issue 2, 179-183.
8. Sarban, S. (2012). "Mangadan Animeye: Japonya'nın 'Yumuşak Güç' Silahlarından Biri Olarak 'Sen To Chihiro No Kamikakushi' Filminde 'Tüketim Nesnesi' Sunumu: Otomobil Örneği", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
9. Şeker, Z. (2021). "Japon Anime Sinemasında İnsan-Doğa-Teknoloji İlişkisi", *Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Görsel Kültür Anabilim Dalı.

**-22- BRİTANYA YOLU ROMANI ÖRNEĞİNDE SAVAŞ ÇOCUĞU OLMAK
BEING THE WAR CHILD: IN THE CASE OF 22 BRITANNIA ROAD NOVEL****Saadet BÜYÜK****ORCID: 0000-0001-7248-8242****ÖZET**

Amanda Hodgkinson tarafından yazılan ve pek çok ödül alan -22-Britanya Yolu Romanı, Varşova’da yaşayan Silvana ve Janusz ile oğulları Aurek’in II. Dünya Savaşının başlamasıyla dağılmak zorunda kalan ailesinin romanıdır. Söz konusu savaşla birlikte Baba Janusz ülkesi Polonya’yı savunmak adına 1940 yılında Polonya’dan ayrılarak askeri birliklere katılırken anne Silvana da hem kendisinin hem de onu korumak adına 1 yaşındaki oğlu Aurek’in hayatta kalabilmesi için Polonya’daki türlü zorluklarla baş etmek zorunda kalır. 1946 yılında anne Silvana ile oğlu Aurek II. Dünya Savaşı sonrası İngiltere’inde yaşamaya başlayan Janusz’un yanına yeniden aile olmak umuduyla dönerler. Mesleğini hayatta kalmak olarak tanımlayan bir annenin bir türlü yerinde duramayan bir çocuk olan Aurek’i koruma macerası romanda ele alınır. Aurek, saçları kırpılmış ve savaş süresince ormanda yaşamak, tahta el arabasında uyumak zorunda kalan bir çocuktur. Ancak annesi çocuğuna o kadar değer vermektedir ki ana vatanı Polonya’yı bırakıp sadece adını bildiği İngiltere’ye gitmeyi bile göz almıştır.

Anne Silvana’nın çocuğu Aurek’e olan sevgisi ve temasının yoğun bir şekilde altının çizildiği romanda bu sevginin kaybetmekle nasıl iç içe olduğu da anlatılır. Çocuğunu, sanki hayatı ona bağlıymışçasına sevmekte fakat ne kadar çok severse sevsin, onu kaybetme duygusu da hep peşinden gelmektedir. Ülkeleri Polonya’da yaşanan savaşın etkisi olan bu korku eşliğinde yaşamlarını sürdürebilme gayretleri de gözlerden kaçmamaktadır. Romanda geçen ağaç simgesiyle yaşama kök salma umudunun da yeşerdiği anlaşılmaktadır. Savaş sırasında ve sonrasında anne çocuk ilişkisi bağlamında yaşananlar üzerinden çocuğun psikolojik durumunu ele alan örnekler verilmekte; çocuğun göç ettiği bir ülke olarak İngiltere’deki uyum süreci de incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: II. Dünya Savaşı, Polonya, İngiltere, savaş ve çocuk

ABSTRACT

The novel 22 Britannia Road written by Amanda Hodgkinson and receiving many awards, is the novel of a family living in Warsaw- Silvana, Janusz and their son Aurek, who had to disperse with the start of World War II. With this war, while father Janusz left Poland and joined the military units in 1940 to defend his country Poland, mother Silvana had to cope with all kinds of difficulties in Poland in order for both herself and her 1-year-old son Aurek to survive. In 1946, mother Silvana and her son Aurek returned to Janusz, who started living in England after World War II, with the hope of becoming a family again. The adventure of the mother, who defined her profession as survival to protect Aurek, is discussed in the novel. Aurek is a boy whose hair was cropped and who was forced to live in the forest and sleep in a wooden wheelbarrow for the duration of the war. However, his mother cared about her child so much that she even took the risk of leaving her homeland, Poland, and going to England, where she only knew name.

In this novel, the mother's love for her child is intensely underlined, and also explained how this love is intertwined with loss. He loves his child as if his life depends on him, but no matter how much he loves him, the feeling of losing him always follows him. Their efforts to survive in the face of this fear, which is the effect of the war in their country, do not go unnoticed. It is understood that the hope of taking root in life also grows with the tree symbol in the novel. Examples are given that address the psychological state of the child through what happened in the context of the mother-child relationship during and after the war; the adaptation process in England, as a country to which the child immigrates, is also examined.

Keywords: World War II, Poland, Britania, war and child.

GİRİŞ

Yirminci yüzyıl Polonya tarihi iki büyük savaşla başlayarak büyük acılar ve kayıplara yelken açmış bir süreci içerir. I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan büyük kayıplar sonucunda insanlar bu deneyimleriyle sosyal sistem içinde sıkışmıştır. Bu yeni sistem karşısında sosyal anlamda da topluma uyum sorunu yaşarlar. Bu süreçte bireysel ve yalnız olan insan ailesine, kendisine ve topluma karşı da yabancılaştırır (2017: 1428). I. Dünya Savaşı sonrasında görülen bu durumun bir benzerini ve hatta belki de daha yıkıcısını II. Dünya Savaşı

sonrasında da görmek mümkündür. II. Dünya Savaşı sırasında Nazi rejiminin insanlara yaşattığı acı ve çöküşlere rağmen hayatta kalma iç güdüsüyle insanlar yaşamlarını sürdürebilme çabasında olmuşlardır. Bu dönemde kültürel hayatın mihenk taşlarından olan yazarların, ulusal bilinci ve kültürel hayatı diri tutmak adına, eser vermeye devam etmek gibi önemli bir görevi vardır (Büyük, 2014: s. 69). Savaş ve işgal yıllarında Polonya edebiyatı hem ülkede hem de savaştan kaçan çok sayıda yazarla birlikte yurt dışında şekillenmiştir (Kılık: 843). Fahir Armaoğlu'nun özetiyle Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesinden bir süre sonra Polonya'nın dördüncü taksimi gerçekleşmiş ve Polonya birbirinin can düşmanı olan Nazi Almanya'sı ile Sovyet Rusya arasında bir uzlaşmanın köprüsü olmuştur. 23 Ağustos 1939 tarihinde imzalanan Alman-Rus tarafsızlık ve saldırmazlık paktı sonucunda 1 Eylül 1939 tarihi itibarıyla Hitler Polonya'yı işgale başladı. Ardından Stalin 17 Eylül 1939 tarihinde Polonya'ya savaş ilan etmiş ve Rus birliklerini Polonya'ya sokmaya başlamıştır (Armaoğlu, 1989, s: 291-293). Nazilerin Polonya'da yürüttüğü politika işgal altındaki diğer ülkelerden daha farklıydı. Buradaki amaçları, nüfusu mümkün olduğunca azaltıp, geriye kalanları da kölelere dönüştürmekti. Toplu tutuklamalar ve toplu infazlar yaşanırken, 1940 yılında Auschwitz toplama kampı ve sözde sağlık önlemleri nedeniyle Yahudi Gettoları kuruldu. Orta ve yükseköğretim kurumları kapatıldı ve Jagiellon Üniversitesinde görev yapan bir grup öğretim üyesi Dachau'daki toplama kampına gönderildi. Lehçe kitap ve dergi yayınlarına yasak getirildi. İnsanlara hayatta kalacak kadar temin edebildikleri yemek karneleri dağıtıldı (Kılık: 843). İkinci Dünya Savaşı dönemi Polonya panoramasını betimleyen bu sahnelerin edebiyata yansımaları hem Polonyalı yazarlar, hem de Amanda Hodgkinson gibi farklı ülkelerin yazarları kaleme almıştır.

YAZAR VE ROMAN

Yazar ve Roman

Çalışmanın ele alacağı romanın yazarı olarak Amanda Hodgkinson hakkında bilgi vermek gerekirse 1965 yılında Birleşik Krallığın İngiltere ülkesinin küçük bir kenti olan Ipswich'te doğmuş ve sonra farklı kentlerde de yaşamış, eğitimini İngiltere'de tamamlamasının ardından eşi ve iki kızıyla Fransa'ya taşınmış olup halen Fransa'da yaşamaktadır. *Spilt Milk* (2014) ve *Grand Central: Original Stories of Postwar Love and Reunion* (2014) adıyla henüz Türkçeye çevrilmemiş iki roman daha yazmıştır. -22- Britanya Yolu Hollanda'da ve Amerika'da en çok satan kitap olmuştur. 2011 yılında bu kitabı en iyi ilk romanlar için Waterstones 11 ödülü gibi pek çok ödül almış ve ödül adaylığına layık görülmüştür. Bu romanı, ayrıca, 14 farklı dile çevrilmiş olup pek çok ülkenin okuyucusuna sunulmuştur. Türkçeye çevirisi ise 2013 yılında Buse Barış tarafından yapılmış ve Arkadya yayınlarından çıkmıştır.

Tarihî ve psikolojik bir kurguya sahip olan bu kitabın bir aile romanı olduğu kabul edilebilir. Romanda ana karakterlerden olan Silvana ve Janusz'un ailelerinden söz edildiği gibi Silvana Nowak ile Janusz Nowak ailesinin kurulması ve dönüşümü de ele alınır. Başka bir okumada ise II. Dünya Savaşı dönemi Polonya'sının da tarihî, toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel değişimlerini gözlemlemek mümkündür. Bu romanın tarihî psikolojik kurgu romanı ile aile romanı olma özelliklerinin yanında yazarın büyüdüğü kentte dinlediği sözlü tarih öğelerini barındırması nedeniyle otobiyografik roman olma özelliğini de barındırır. Nitekim yazar, romanı için yapılan röportajlardan birinde ticaretin olduğu küçük nehir kenti Ipswich'de doğduğunu, romanında burası hakkındaki hatıralarından yola çıkarak bu kenti kullandığını, ayrıca bu kentte yaşayan Polonyalı göçmenlerin sayısı çok olduğu için onları gözleme olanağı da bulduğunu belirtir. Ailesinin de göçmen Polonyalılar hakkında anlattığı hikayelerle büyümüştür. Bu bağlamda romanın otobiyografik özellikler taşıdığını söylemek olasıdır. Yine yazarın düşüncelerine göre kendisi de eşinin işi dolayısıyla Fransa'ya taşınmış ve yeni bir ülkede yeni bir hayat kurmaya başlamış olmasıyla roman karakterleriyle bir takım ortaklıklar paylaşmıştır. Röportajının devam eden bölümlerinde kitabını hem savaş zamanı kitabı, hem de savaş sonrası kitabı olarak değerlendirirken şunu da ekler: Gelecek nesli kurtarmak için savaş zamanında insanlara neler olduğunu konuşmama ve susma zamanı yaşayan bir neslin kitabıdır. Sözlü tarih içeren bu kitabını savaşı yaşayan insanların bu travmatik anılardan kurtulmak için konuşmak gerekliliği üzerine yazmıştır (Hodgkinson, <https://discover.bccls.org/bookclubbing/22britanniaroad-amandahodgkinson>).

Kitabı yazarken merak ettiği diğer bir nokta olarak- yine aynı röportajda- savaş sonrası özgürlük dönemi başladı denildiğinde özgürlüğün ne demek olduğu sorusuna yanıt aramak amacını sunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda romanın zaman akışı kronolojik zaman düzeninde ilerlemez. Savaşın başlamasından önceki dönem, savaş dönemi ve savaş sonrası dönem bir sıra halinde konu akışı yaparken zamanlar arasında geçiş yapılmış olur. Zaman akışını gerçekleştirdiğini belirtmek için kitap bölümlere ayrılır ve bölümlerin adını şehir/ülke isimleri seçerek aslında zamanı da değiştirir. Bu sebeple zaman ve mekanda çeşitli sıçramalar olmuş olur. Roman çocuk açısından bir bütün olarak ele alındığında 'savaş zamanında yaşayan çocukların savaş

sonrası özgürlük dönemine uyum sürecini Aurek karakteri özetleyebilir.

SAVAŞ VE ÇOCUK

Yazar Hodgkinson, romanına ünlü Polonyalı yazar Zbigniew Herbert'in bir cümlesini alıntılararak başlar. Herbert'in "Ölülerin de peri masallarına ihtiyacı vardır" cümlesinin alıntısını kullanmasının bir amacı vardır. Ölümler sözcüğünün hem savaşta ölenlere hem de ana karakterlerden biri olan çocuk Aurek'in ölümüne göndermede bulunmaktadır. Kitabın arka kapağında yer alan diğer bir cümle de kitabın mottosu niteliğindedir. "Her savaş bir kaybediştir... Kimi sevdiğini, kimiye benliğini kaybeder..." cümlesi de aslında diğer bir ana karakter anne Silvana'yı işaret etmektedir.

Romanın başlangıç cümleleri ise şöyledir: "Oğlu onun her şeyiydi. Ufak, afacan çocuk, adeta açıkta yakalanmış bir vahşi hayvan gibi ürkekti. Kaybolan, bulunan ve hiç unutulmayan insanların kasvetli yürekleri bu çocuğun bedeninde, keskin gözlerinde yaşıyordu"(Hodgkinson, 7). Yazarın romana bu cümlelerle başlaması da tesadüfi olmamakla birlikte bu ilk cümlelerinde kaybolan, bulunan gibi sıfatlarla kaybolduktan sonra ölen öz oğlu Aurek ve sonradan bulunduğu ve adını Aurek koyduğu çocuk için betimleme yapılmıştır. Hiç unutulmayan sıfatıyla da kocası, ölen oğlu ve tanıdığı ya da tanımadığı hayatından çıkan pek çok insanı nitelmiştir. Fakat bu cümleleri okurken bu gerçeği anlamak mümkün değildir, çünkü öz oğlu Aurek'in ölümüne dair bilgiyle ilk defa 326.sayfada karşılaşılır.

Savaşın başlangıcında daha on dört aylık olan Aurek'in o güne kadar yüzünden gülümsemesi hiç silinmemiştir. Fakat babası Janusz'un askerliğe başvurmak üzere gitmek zorunda kalmasıyla Silvana'nın aklına "biz ne yapacağız?" sorusu gelmişti (105). Varşova'nın güvenli olmadığından ve ailelerden birinin yanına gitmesi gerektiğinden söz edilmişti. O günden itibaren Aurek için babası "düşman" olarak kalacaktı. Romanın bu noktası bir kırılma noktası olmuş, henüz çocuk olan Aurek, erkekleri asker olduğundan düşman olarak kabul eder olmuştu. Bir de annesiyle olan ilişkisi arasına giren her erkeği düşman olarak tahayyül etmişti. Bu erkekleri iyi veya kötü olarak ayırt etmiyor, onları belirli bir güven alanı oluşana kadar kabul etmiyordu. Bunun yanında annesi onun her zaman koruyucusu ve güvendiği alandı. Savaşın anne ve çocuğu üzerindeki etkisini çarpıcı biçimde örnekleyen bir bölüm vardır. Savaşın başında bir Alman asker Silvana ve Aurek'in yaşadığı eve gelerek Silvana'ya bir söz vermiştir. Çocuğu verecek birini bulması karşılığında kendisiyle birlikte yaşayabilir, onun temizlikçisi olabilir ve Silvana'ya yeni bir kimlik çıkartarak onun hayatını başlatılabildi. Silvana'yı ilişkiye zorlarken bile Silvana'nın aklında tek bir şey vardı. Üzerini temizleyecek ve oğlunu alıp buradan kaçacaktı (108). Anne oğlunun hikayesi Aurek doğduğunda ona bakamayacağı korkusuyla başlayıp tam da bu boyutlara ulaşmıştı. Savaş boyunca ve özgürlük zamanında bile dönüşerek sürecek birliktelikleri böylece başlamış oldu. Gün geçtikçe güçlenen sevgilerinin yanında Silvana'nın oğlunu kaybetme korkusu hem öz oğlunun savaşta ölmesinden kaynaklanmaktadır, hem de kime ait olduğunu bilmediği bu çocuğun elinden alınması korkusudur.

Herbert'in sözündeki ihtiyacı olmak eylemi ile kitabın mottosunda yer kaybediş, kaybetmek eylemini alarak savaş ve çocuk temasını okumak gerekirse savaş zamanında çocuk olmanın ihtiyaçlarına ve kayıplarına genel bir bakış sunulabilir. Savaşta olan bir çocuğun temel ihtiyaçları ve bunların karşılanmaması sonucu doğan kayıplar 4 temel başlığa bölünebilir. Bu temel başlıklar altında romandan örnekler verilecek, savaşa maruz kalan çocuk temel gereksinimleri roman aracılığıyla özetlenecektir.

Barınma

Beslenme

Sosyal hayat/egitim

Var olma

Barınma

Romanda orman, Silvana ve Aurek'in güvenli evi olmuştu. Çünkü hayatta kalmalarını sağlayabilecek yeterli beceriye sahiplerdi. Ağaçların altında nasıl yaşanır biliyorlardı. Silvana ateş yakıp barınak kurabilirdi... Oğluyla adeta birer hayalet gibi ağaçların arasında yürüyor, etrafını keşfediyordu... Silvana bazı zamanlar ormanı terk etmeyi düşünüyordu, çünkü ormandaki tecrübelerinden dolayı Aurek uyuyamıyor ve hatta artık konuşamıyordu. Sadece kuş sesleri çıkarıyordu. Ruh halleri kapana kısılan ürkek bir tavşaninkine benziyordu (338). Aurek savaş bittikten sonra 22 Britanya Yolu'nda evde yaşamaya başladığında bile orayı güvenli hissetmiyor, odasında uyuyamıyordu. Aurek aynı zamanda ahşap el arabasından yatağını sürekli hatırlıyordu.

Silvana öz oğlu öldüğünde Aurek'i bu el arabasında bulmuştu. Bu çocuğa da Aurek adını koymuş ve anne çocuk bağına bu çocukla sürdürerek savaşta hayatta kalma dirayetini devam ettirmiştir. Hatıralarında dört duvarı olan güvenli bir evde yaşama tecrübesi olmayan Aurek, ilk kez annesine duyduğu güven duygusu zedelendiğinde (Silvana'nın sevgilisi onu dudağından öptüğünde) 22 Britanya Yolu'ndaki evini güvenli duvarlar olarak hissetti. Bu güvenli duvarlar arasında da yine bir düşman yaşıyordu... Babası (329).

Beslenme

Aurek'le savaştan sonra ilk defa karşılaşan Janusz oğlunu şöyle tasvir eder: Annesinin üzerine tırmandığı ve babasından çekindiği için onu maymuna benzetir. O kadar zayıf ve çelimsiz bir çocuktur ki. Yüzü zayıflıktan saydamlaşmış gibidir. Cildinin kuruluğu yüreğini sıplatmıştır (21-22). Janusz'un gördüğü bu sahneyi tamamlayıcı nitelikte olabilecek olan ormanda yaşarken nasıl beslendiği örneği bir betimleme olacaktır: Vahşi orman meyvelerinin nerede yetiştiğini, hangi mantarın yenilebilir olduğunu biliyorlardı. Tavşan derisi nasıl yüzülür, ufak kuşlar, kirpiller ve gelincikler nasıl pişirilir biliyorlardı. Etleri kurumasın diye sıçanları da kızartabilirlerdi (338). Savaş sonrası özgürlük döneminde barınma konusundaki uyum sorunları beslenme konusunda da Aurek'i zorlamaktadır. Ipswich'teki -22- Birtanya Yolu'ndaki evden sürekli ormana kaçır, saatlerce eve dönmez. Ağaçtaki karga yuvasından yumurta toplar ve o yumurtaları yer. Çünkü annesiyle ormanda yaşarken Aurek böyle yumurtalar bulur ve yerdi. Tepelerinde bir delik açtığı yumurtayı ağzına dayar, içindeki yumuşak sıvıyı tek dikişte midesine indirirdi. Hatta o yumurtaların bazen kan dolu olduğundan bahsedilirdi. Kışın o soğuk günlerinde tüyleri yeni çıkmış yavru kuşları yuvalarından çalardı. Hele kemirdiği ağaç kütüklerini hiç söylemek istemezdi. Bir çocuk bile böylesi bir açlığın ne kadar utanç verici olduğunu bilirdi. Düşmanı olarak değerlendirdiği babası Janusz ise yumurtanın pişirilerek yenmesi gerektiğini öğretirken ormanda yaptığı gibi yumurtanın içindekileri çekip yutmak geliyordu hala içinden (316). Aurek'in annesiyle yaşadığı orman hayatları Janusz'a vahşi ve uyumsuz görünüyordu. Öyle ki Kızıl Haç aracılığıyla çok zorlu ve uzun bir süreçte bulduğu ailesi hakkında bazen kendini şunu düşünürken buluyordu: keşke onları Polonya'da arayıp bulmasaydım.

Sosyal hayat / eğitim

Aurek evde odasında uyumayı sevmemektedir. Ayrıca babası olması fikrine alışamamıştır. Annesiyle çok yakın olan ilişkisi babası yüzünden sarsılıyor ve annesi o adamla (düşmanla) uyuyordu. Aurek'in ilkel insan içgüdülerinin güvenlik, sabır ve arkadaşlıkla örülmesine ihtiyacı vardır. yeni oluşturmaya çalıştığı sosyal düzen karşısında hayal gücünü bile yeniden düzenlemeye ihtiyacı vardır. Bir gün arkadaşı Peter, babası Tony'nin fahişe kadınlara gecenin kadınları dediğini söylemiştir Aurek'e. Gecenin kadınları ifadesi Aurek'in zihninde yarasaları canlandırmıştı. Fahişe kadınlar gibi siyah giyinen, hatta siyah cübbeler giyip, havada uçuşan yarasalar kadınlar (319-320). Savaş öncesi dönemde Aurek'in çocuk belleğinde sosyal hayatının genel anlamda ormanda yaşayan hayvanlardan oluştuğu kanısına varılabilir. Bunun yanında Silvana, sevgilisi Tony'ye çocuklarla ilgili şöyle bir panorama çizer. Savaş zamanında her yer çocuk kayınıyordu. Öksüz ve yetimler ortada kalmışlardı. Kimseleri yoktu. Bazen onları düşünüyorum. Beni rahat bırakıyorlar. O zamanlar bir köyden bahsedildiğini duydum. Evleri bombardıman sırasında harap olmuştu. Altı yüz çocuk ailesini kaybetmiş. Sadece o küçük köyde altı yüz çocuk varmış. Bunları anlatırken gözlerinden yaşlar süzülüyordu. O öksüz ve yetimlerin hiç değeri yoktu. Üç kuruşluk oldular, kim bilir neler oldu o çocuklara (325). Ailesini kaybetmiş ve ihtiyaçları karşılanmayan çocukların var olma hakları da ellerinden alınmıştı. Sadece yetim çocukların değil, içlerinde çocukların da olduğu tutsakların da yaşam hakları yok edilmiştir. Bir gün de Silvana ve Aurek, askerlerin tutsakları nasıl öldürdüklerini gördüler ormanda. Aurek korkudan ağlamaya başlayınca Silvana onu sakinleştirdi. Askerler öldürdükleri esirleri oracıkta bıraktı ve hava kararınca Aurek ve Silvana ölümlerinin yanına gidip üstlerini aradılar. Ölümlerin kıyafetlerini alıp giydiler ve çantalarında bulunan ekmek ve votkayı da alarak oradan ayrıldılar. Buna rağmen Silvana oğlunu eğlendirmek ve bir şeyler öğretmek için Charlie Chaplin taklidi yaparak onu güldürdü ve Charlie Chaplin'in kim olduğunu ona anlattı (357).

Var olma

Janusz, onları buraya çağırınca öz oğlunun öldüğü ve yeni çocuk Aurek'i bilmeden gerçek oğlu gibi sevmesi gerçeği ona vahşi gelmişti. Silvana'yı kendi vahşiliği içinde keşke bıraksaydım diye düşündü (374). Silvana'nın var olma savaşı ve sahneleri bir asker olarak geçirdiği savaş anılarını bile geçmişti. Halbuki Alman bir asker, Silvana ve Aurek'in gözleri önünde bir kadını kurşunlamıştı. Aurek bağırp pencereyi yumrukladı ancak Silvana oğlunu yakalayıp ağzını eliyle kapattı... Silvana Aurek'e hayatta kalması için askerlerin kurşunlarından koşarak kaçması gerektiğini anlattığı günler de oldu. Ayrıca Aurek, annesinin bir askerle kan revan içinde boğuştuğunu ve askeri öldürdüğünü de görmüştü. Silvana daha sonra oğlunun her yerine bulaşan

kanları yıkadı (335-337). Aslında Silvana bu yaşama ve yaşatma arzusunu daha savaşın ilk günlerinden beri sürdürüyordu. Bir gün Silvana ormanda Aurek'i emzirirken sen ve ben bebeğim, bugün de ölmedik dedi (383).

SONUÇ

Amanda Hodgkinson'un -22- Britanya Yolu romanı 2013 yılında 452 sayfa olacak şekilde kaynak dil İngilizceden hedef dil Türkçeye çevrilmiş ve tek basım olarak kalmıştır. II.Dünya Savaşı öncesi ve savaş dönemi Polonya sahneleri içeren roman aynı zamanda II. Dünya Savaşı sonrası dönemdeki İngiltere hakkında da bilgiler verir. Bu açıdan roman pek çok farklı bakış açısına göre okunabilir. Söz konusu çalışma ise II. Dünya Savaşı başlamadan önce mutlu bir aile olan Nowak ailesinin savaş başladıktan sonra dağılmasını, savaşta tek başlarına kalan anne ve çocuğun hayatta kalma hikayesini ele almıştır. Mesleğini hayatta kalmak olarak tanımlayan anne Silvana'nın çok sevdiği oğlunu korumaya çalışması, sevgi ve kaybedişi birbirine yakın hissettiği noktada öz oğlunu bir bombardımanda yitirmesi sonucunda başa çıkamadığı vicdan azabıyla karşısına çıkan aynı yaşlardaki bir çocukla yer değiştirmesi ve onu canı pahasına koruması sayesinde savaştan sağ çıkabilmesinin altı çizilmiştir. Sözlü tarihe dayalı bir kurgusu olan romanın savaşta çocuk olmanın zorlukları barınma, beslenme, sosyal hayat ve eğitim ile var olma başlıkları altında romandan örnekler verilerek incelenmiştir. Romanın başlangıcından sonuna kadar kırılma noktalarının baş kahramanı olan Silvana'nın oğluna olan sevgisi ve bunun sayesinde yaşayan ve yaşatan anne rolü çok önemlidir. Baş kahraman olarak romanın sonunda Silvana şu mesajı verir: "Belki geçmişin bu kadar önemi yoktur, yaşadıklarımızı gözümüzde bu kadar büyüten bizleriz. İhtiyacımız olan tek şey şuan sahip olduklarımız (447). Nitekim yıllar içinde herkes birbirini affetmiştir. Birbirlerinden ayrı oldukları savaş dönemindeki sırlar onları ayırır ancak affediş onları birleştirir. Janusz ile Silvana ve Aurek'in savaş zamanlarında yaşamları birbirinden farklı ve zor olsa da savaş sonrası özgürlük üzerine- nasıl orta noktada buluşacaklarını bilemeseler de- arzuları aynıdır: huzur, aile ve mutluluk. Savaşta kaybettikleri sevdikleri ve benliklerini bir peri masalı ihtiyacıyla affedişlerde yeniden bulurlar.

KAYNAKLAR

1. Büyük, S. (2014). Polonya edebiyatında sosyalist gerçekçiliğin izdüşümü: Kül ve Elmas. Lacivert öykü ve şiir dergisi, 60 (2), 69-77.
2. Hodgkinson, A. (2013). -22-Britanya yolu. İstanbul, Arkadya yayınları.
3. Hodgkinson, A. (2018). The power of the imagination and writing novels. TEDxColomiers https://www.ted.com/talks/amanda_hodgkinson_the_power_of_the_imagination_and_writing_novels/transcript (Erişim Tarihi: 08.12.2023)
4. Hodgkinson, A. <http://www.amandahodgkinson.com/22-Britannia-Amanda.html> (Erişim Tarihi: 08.12.2023)
5. Hodgkinson, A. <https://discover.bccls.org/bookclubbing/22britanniaroad-amandahodgkinson> (Erişim Tarihi: 08.12.2023)
6. Armaoğlu, F. (1989). Türkiye- Polonya diplomatik ilişkilerinin 575. yıldönümü paneli. 285-295.
7. Kılık, A. (2019). Jerzy Andrzejewski'nin Kül ve Elmas adlı romanına Andrzej Wajda'nın perspektifinden bakış, Social Sciences Studies Journal, 5(30), 842-849.
8. Köycü, S. (2009). Kül ve Elmas perspektifinden İkinci Dünya Savaşının son günlerinde Polonya, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Edebiyat ve Bilim, I. Uluslararası Sempozyumu.
9. Taluy Yüce, N. (2000). XX.yüzyıl Polonya edebiyatı çeviri seçkisi. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
10. Vardal Atak, N. (2016). Bir nehir roman incelemesi: geceler ve günler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 56(2), 111-123.
11. Vardal Atak, N. (2017). Modern Polonya romanında yabancı(laşmış) bir kadın. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 57(2), 1427-1440.
12. Yüce, M. Neşe& Köycü, S. (2017). Polonya Edebiyatı, İki Dünya Savaşı arasındaki yirmi yıl. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

ÇOCUĞUN DOĞUM ÖNCESİNDEN BAŞLAYAN MÜZİKAL YOLCULUĞU MUSICAL JOURNEY OF THE CHILD STARTING FROM THE PRENATAL PERIOD

Yunus YAPALI

ORCID: 0000-0003-4225-9005

ÖZET

Erken çocukluk dönemi, yaşamın temel taşlarından biridir ve müziğin bu evredeki etkileri oldukça belirgindir. Haartsen, Jone ve Johnson'un (2016) belirttiği gibi, erken çocukluk döneminde sağlanan müzik eğitimi, duygusal, zihinsel, dil, sosyal gibi tüm gelişim alanlarına önemli katkılarda bulunur. Çocuklar, duygusal dünyalarının hassasiyetiyle bilinirler ve müzik, bu dünyayı etkileyen güçlü bir araçtır. Müzikal etkinlikler, çocuklara sevinç, hüznün, heyecan ve rahatlama gibi duygusal ifadelerini daha rahat bir şekilde ifade edebilecekleri bir ortam sunar. Bu ortam, çocukların duygusal zekâlarını ve duygudaşlık yeteneklerini güçlendirir, onları kapsamlı bir şekilde destekleyerek gelişimlerine olumlu etkiler sağlar. Müzik doğum öncesi dönemden başlayarak bireyin ömür boyunca yaşamının vazgeçilmez bir parçası olarak varlığını devam ettirmektedir.

Bu çalışmada, benzer veya ilgili çalışmaları anlamak ve mevcut bilgiye dayanarak bir çerçeve oluşturmak amacıyla Literatür Taraması yöntemi kullanıldı. Akademik Google arama motorunda "prenatal müzikal etkileşim," "bebeklerde müzikal gelişim," "erken çocukluk müzik eğitimi" ve "müziğin gelişim alanlarına etkisi" gibi anahtar kelimelerle veri tabanlarında tarama yapıldı. Bu anahtar kelimeler, çalışmanın odaklandığı temel kavramları yansıtmak üzere seçildi. İlgili akademik makaleler, dergi yayınları ve diğer kaynaklar, veri tabanlarında sistematik bir şekilde tarandı. Google Akademik arama motorunun sınırlı erişim sağladığı makalelerin ötesinde, kampüs ağına bağlanarak WOS (Web of Science), SCOPUS ve ERIC gibi geniş veri tabanlarına erişim sağlanmıştır.

Bu çalışmada bebeğin anne karnında müzikle tanışmasıyla başlayan sürecin, doğum ve ilk aylarda ki serüveni, ilk yıllar, bebeklerin müzikle etkileşimi ve müzikal becerilerin kazandırılması, müzik eğitiminin önemi, müziğin oyunla birleştirilerek çocuğa sunulması, müziğin çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal, dilsel, iletişimsel vb. tüm gelişim alanlarına olan etkisi; çocuklarda müzikle ilgili yeteneklerin değerlendirilmesi; aile ve toplum katılımını içeren örneklerle ebeveyn ve öğretmenlere erken çocukluk müzik eğitimine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Bebeklerde müzikal gelişim, erken çocukluk müzik eğitimi, doğum öncesi müzikal gelişim.

ABSTRACT

The early childhood period is considered a cornerstone of life, and the impact of music during this stage is highly significant. As Haartsen, Jone, and Johnson (2016) highlighted, music education provided during early childhood contributes significantly to various developmental domains, including emotional, intellectual, linguistic, and social aspects. Children are known for the sensitivity of their emotional worlds, and music serves as a powerful tool influencing this realm. Musical activities provide an environment where children can express their emotional expressions, such as joy, sadness, excitement, and relaxation, more comfortably. This environment enhances children's emotional intelligence and empathy skills, positively influencing their development comprehensively. Music remains an integral part of an individual's life from the prenatal period, continuing throughout their lifespan.

In this study, the Literature Review method was employed to comprehend similar or related studies and to construct a framework based on existing knowledge. Searches were conducted in databases using key terms such as 'prenatal musical interaction,' 'musical development in infants,' 'early childhood music education,' and 'the impact of music on developmental domains' on the academic Google search engine. These keywords were selected to reflect the core concepts of the study. Relevant academic articles, journal publications, and other sources were systematically explored in databases. Beyond the limited access provided by the Google Scholar search engine, access to extensive databases such as WOS (Web of Science), SCOPUS, and ERIC was secured by connecting to the campus network.

This study explores the process that begins with a baby's introduction to music in the womb, detailing the journey through birth and the early months, early years, interactions of infants with music, the acquisition of musical skills, the importance of music education, presenting music to children by combining it with play, and

the impact of music on all developmental areas, including cognitive, emotional, social, linguistic, and communicative aspects in children. The study also delves into the assessment of children's musical abilities, offering recommendations for early childhood music education to parents and teachers, supported by examples involving family and community participation.

Keywords: Musical development in infants, early childhood music education, prenatal musical development.

GİRİŞ

"Bir çocuğun hayatının ilk altı yılında duydukları sonradan silinemez. Bu nedenle, okulda öğretime başlamak çok geç bir zamandır çünkü bir çocuk, okul öncesi yaşlarda büyük bir müzikal etki biriktirir ve eğer olumsuz olan baskın gelirse, o zaman müzikle ilgili olarak kaderi ömür boyu belirlenmiş olur."

Zoltán Kodály, Çocuklar Günü Konuşması, 1951(Akt. Sarrazin, 2016, s.144).

Müzik, insanın doğum öncesi döneminden itibaren etkileşimde bulunduğu bir sanat formu olarak yaşama dâhil olmaktadır. Anne karnında başlayan serüvende fetüs birtakım seslerle karşılaşmaktadır. Bu sesler kimi zaman annenin mutluluk ve huzurunu artırarak bebeğe yansırken kimi zamanda anneye ve dolayısıyla fetüse verdiği rahatsızlıkla onları bu duruma maruz bırakabilmektedir. Bireyin doğum öncesi dönemden itibaren sesleri algılanmaya başlaması, bunu kanıtlayan tepkiler vermesi hatta doğduktan sonra da bazı ezgilerin tanıdık gelmesiyle, müzikle olan ilişkinin başlangıcının oluştuğunu söylemek mümkündür. Çocuk doğduktan sonra da seslere duyarlı tepkiler vermeye başlar ve bu duyarlılığı giderek artar.

Çoğunlukla bebeğin kendini rahat, huzurlu ve güvende hissetmesini sağlamak amacıyla ona söylenen ninniler, şarkılar, annenin ritmik sallaması ve ona yönelik şarkılar söyleyerek kurduğu melodik etkileşimin, bebeğin duygu durumunda olumlu bir etki oluşturduğunu kanıtlar nitelikte olduğu söylenebilir. Dolayısıyla müziğin bireyin hayatında kilit bir noktada olduğu ve müzikle olan ilk temasın ve müzikle kurulan bağın hayati bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Müzik çocukları; bilişsel (Bilhartz, Bruhn & Olson, 2000; Campbell & Scott-Kassner, 2002; Radocy & Boyle, 2012), dilsel (Bolduc, Gosselin, Linnavalli, Putkinen, Lipsanen, Huotilainen, and Tervaniemi, 2018; Jakobson, Cuddy & Kilgour, 2003), duygusal (Williams, Barrett, Welch, Abad and Broughton, 2015), sosyal (Ruokonen, Tervaniemi & Reunamo, 2021), müzikal (Gromko & Poorman, 1998), iletişimsel (Pitt, 2019) ve zekâ gelişimi de dâhil olmak üzere (Gardner, 2011; Graziano, Peterson & Shaw, 1999) tüm gelişim alanlarında etkilemektedir. İnsan hayatının en önemli dönemlerinden olan erken çocuklukta müziğin etkileri belirgin olarak gözlemlenebilmektedir. Gelişimin tüm alanlarında olduğu gibi müzikal gelişim için de kritik bir öneme sahip olan erken çocuklukta (Haartsen, Jone & Johnson, 2016) verilen müzik eğitimi çocukların hem duygusal hem de zihinsel gelişimlerine büyük katkılarda bulunur.

Çocuklar oldukça hassas bir duygusal dünyaya sahiptirler. Müzik ise bu dünyayı etkileyen önemli bir faktördür. Çocuk müzikal etkinlikler aracılığıyla sevinç, hüzün, heyecan ve rahatlama gibi duygusal ifadelerini daha rahat ifade edebileceği bir ortam bulabilir. Bu ortam onların duygusal zekâlarını ve duygudaşlık yeteneklerini güçlendirebilir. Birey, birleşmiş milletler çocuk hakları bildirgesinde doğumundan 18 yaşına kadar çocuk olarak tanımlanmaktadır. Gooding ve Standley (2011)'e göre ise müzikal gelişim dönemleri; 40 haftalık gebelik dönemine kadar doğum öncesi, 12. Aya kadar bebeklik, 1-5 yaş dönemi erken çocukluk, 5-7 yaş arası orta çocukluk, 11-20 yaş arası ergenlik müzikal gelişimi olarak sınıflandırılmaktadır. Gelişimin ilk yılları olarak değerlendirilen erken çocukluk dönemi gelişim hızının en yüksek (Kartal, 2011) ve öğrenmelerin temelini oluşturulduğu (Chan ve Chan, 2003) bir dönemdir. Dolayısıyla çocuğun gelişim dönemlerinin iyi bilinmesi ve bu dönemde müzikal açıdan doğru bir şekilde eğitilebilmeleri için büyük önem taşımaktadır. "Bütün çocuklar müzikaldir" (Campbell and Kassner, 2009) ve bu müzikal yolculuk doğum öncesinden başlayarak yaşamı boyunca devam eder. Hatta doğum öncesi dönem aslında o kadar uzun bir süreçtir ki bu durumu Zoltan Kodály bir röportajında müziğe başlangıç yaşı ile ilgili olarak; "eskiden doğumdan dokuz ay önce olduğunu düşündüğünü; şimdi ise bu fikrinin annenin doğumundan dokuz ay önce başlanması gerektiği yönünde değiştiğini ifade etmektedir (Louisiana Association of Kodály Educators [LAKE]/ Louisiana Kodály Eğitimcileri Derneği, 2015). Çalışma çocuğun doğum öncesi dönemi ve yaşamın ilk yılları ile sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada benzer veya ilgili çalışmaları anlamak ve mevcut bilgiye dayanarak bir çerçeve oluşturmak amacıyla Literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. "Literatür taramasının amacı kısaca, araştırma konusunda ihtiyaç duyulan bilgilerin elde edilmesi şeklinde ifade edilebilir" (Demirci 2014,s.74). Çalışmanın

sınırlılıkları dâhilinde okumalar yapılmıştır. Akademik Google 'un arama motorunda "prenatal müzikal etkileşim/ prenatal musical interaction", "bebelerde müzikal gelişim/ musical development in infants ", "erken çocukluk müzik eğitimi/ early childhood music education" ve " müziğin gelişim alanlarına etkisi/ the impact of music on developmental domains" gibi anahtar kelimeleri kullanarak veri tabanlarında tarama gerçekleştirilmiştir. Bu anahtar kelimeler, çalışmanın odaklandığı temel kavramları (doğum öncesi dönemden ilk çocukluğa kadar olan sürede çocuğun müzikal gelişimi) yansıtmak üzere seçilmiştir. İlgili akademik makaleler, dergi yayınları ve diğer kaynaklar, veri tabanlarında sistematik bir şekilde taranmıştır. Çalışmanın amacı kapsamında olduğuna karar verilen yayınlar doküman inceleme yöntemiyle bilgi çıkarmak, belirli sorulara cevap aramak veya araştırma yapmak amacıyla incelenmiştir (Bowen, 2009). Google Akademik arama motorunun sınırlı erişim sağladığı makalelerin ötesinde, kampüs ağına bağlanarak WOS (Web of Science), SCOPUS ve ERIC gibi geniş veri tabanlarına ulaşım elde edildi. Bu veri tabanları, akademik ve bilimsel kaynakların keşfedilmesine ve doğruluklarının değerlendirilmesine olanak tanıyarak, daha fazla bilgiye erişim ve kapsamlı bir bakış açısı sunma amacıyla tercih edildi. Bu strateji, çeşitli kaynaklardan elde edilen verileri birleştirerek daha geniş bir bilgi tabanına ulaşmayı hedeflemektedir. Elde edilen veriler, geçerlilik ve güvenilirlik açısından titizlikle değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Doğum Öncesi Dönem Müzikal Gelişim

İşitme duyusu gebeliğin üçüncü haftasından itibaren gelişmeye başlamaktadır (Parncutt,2009). Bu erken dönemde seslere karşı hassasiyet geliştiren fetüs, 10-12 haftalarda anne rahmindeki sesleri, 16. Haftadan itibaren de dış sesleri duymaya başlar (Federico, 2016). 18 ve 19. Haftalarda duyduğu bu seslere tepki vermeye başlayan fetüsün işitme sistemi 35. haftaya kadar olgunlaşmaktadır. Fetüsün sese verdiği tepki 19. Haftada 500 Hz, 33. Haftada 1000 Hz, 35. Haftada ise 3000 Hz olarak ölçülmüştür (Hepper, Shahidullah,1994). Doğum öncesi dönem anne rahminin korunaklı yapısı ile türün korunması açısından en önemli dönemdir (Mor, Cardenas, Abrahams & Guller, 2011). Fetüsün işitme duyusundaki gelişme, doğum öncesi dönemde anne rahminin sağladığı korunaklı yapıyla birleşir. Seslerin anne karnında yalıtılmış olarak geçmesine rağmen konuşma sesi aralığı diğer seslere oranla daha azaltılmadan geçer (McPherson, 2006). Anne karnında görme duyusunun aktif olmaması da düşünüldüğünde işitme duyusunun hassasiyetini daha da artırabileceğini, dolayısıyla anne fetal etkileşimini, fetüsün anne karnındaki seslere olan tepkisini ve bu seslerin fetüsün davranışları üzerine etkisinin önemini düşündürmektedir. Bu nedenle, müzik ve sesin fetüsün anne karnındaki gelişimine olan etkileri üzerine yapılan araştırmalar (Arabin, 2002; Graven, 2008; Parncutt, 2006; Whitwell,1999) bu alandaki anlayışımızı derinleştirmek için önemlidir.

Doğum ve İlk Aylarda Müzikal Gelişim

Doğum anındaki ağlama sesi, Loewy'in belirttiği gibi, "bir çocuğun yeni bir ortama olan ilk sesli tepkisini" ifade eder (Loewy,1995, 51). Bu dönem çocuğun, doğumundan tonalite duygusunun başlangıcına kadar, çevresine karşı duyarlılığının arttığı ve kendini ifade etmeye başladığı bir dönemdir. Bu temel ve evrensel bir davranış biçimi, sadece duyuşsal bir yanıt değil, aynı zamanda bebeklerin çevreleriyle ilk etkileşim kurma yoludur. Bu önemli başlangıç noktası, bireyin duyuşsal ifadesini ve bağ kurma yeteneğini etkileyen temel bir unsurdur. Bebeklerin sesler arasındaki farklılıkları algılayabilmeleri (Trehub ve Trainor, 1993), doğumdan bir yıl sonrasında daha önce kendisine dinletilen ezgilere tanıdığını belirten tepkiler vermesi (Levitin, 2008), çocukların iyi birer dinleyici olduklarını ve sesleri belleğinde saklama yeteneğine sahip olduklarını göstermektedir. Çocukların dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren duyduğu ninniler doğum sonrasında müzikal ezgilerle ilk karşılaşmaları ve dinleme deneyimleri olarak adlandırılabilir. Bebekler 7. ayında tempo ve frekanstaki değişiklikleri fark edebilmesi (Trainor ve Corrigan, 2010), çocuğa yönelik müzikal yaklaşımları da şekillendirebilmektedir. Ebeveynler bebeğe çeşitli tarzlarda müzik türlerini dinleterek bebeklerin farklı tempo, ritim ve frekansta müzikal deneyimler yaşamasını sağlayabilirler. Bebeklerin enstrümanların canlı seslerini duyurmak, onlarla şarkı söylemek, dinlenen ezgilere beden veya farklı ritim aletleriyle eşlik ederek etkileşime girmelerini sağlamak, çocuğun ilk aylardan itibaren müziği aktif olarak deneyimlemesine katkıda bulunacak etkinliklerdir (Honig, 1985). Çocuklar, "18 ay ve 2 yaş arasında 'hareketlerini müziğin ritmine uydurmaya' başlarlar" (Swanwick & Tillman, 1986, 310).

Ailenin bebeğine müzikal hikâyeler anlatması veya şarkılar aracılığıyla oluşturduğu öyküler onların müziği bir hikâye bağlamında deneyimleyerek hayal güçlerini geliştirmelerini sağlayabilir. Anne, baba, bakıcı veya bebeğin yakınsal alanına dâhil edilebilecek (ev, oda ve bebek eşyaları, beslenme ve bakım alanları, duyuşsal uyarıcılar, sosyal ilişkiler ve oyunlar vb.) çevresi, onun sağlıklı gelişimini desteklemeli ve duyuşsal

ihtiyaçlarını karşılamalıdır (Vygotsky, 1978). Duygu düzenleme becerileri doğumla başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu becerilerin temeli erken yaşlarda atılır ve yaşamın diğer dönemlerinde çeşitli etkilerle şekillenir. Bu süreçte ebeveynlerin tutum ve davranışları çocuklarının duygu düzenleme becerilerini doğrudan etkilemektedir. Çocuklar için uygun koşullar ve davranış modelleri sağlandığında daha avantajlı bir gelişim süreci yaşanabilmektedir (İldız ve Ayhan, 2019). 6-12 aylık dönemdeki bebek gelişimi, müzikal algılamada çeşitli önemli aşamaları içerir. Michel'in (1973) belirttiği gibi, bu dönem, seslendirme sırasında ilk duyulabilir aralıkların başladığı kritik bir evreyi temsil eder. Bebekler, dokuz ile on bir aylıkken anahtar veya aralık boyutundaki kontur değişikliklerini tespit edip ses dizilerini ilişkisel özellikler temelinde kategorize etmeye başlarlar (Trehub, Thorpe & Morrongiello, 1987).

Bu dönemde, işitsel kalıpların bileşen tonlarını perde, ses yüksekliği ve tınıdaki benzerliklere göre gruplandırma yeteneği gelişir (Thorpe, Trehub, Morrongiello & Bull, 1988). Bebekler, cümlelerin bütünlüğünü koruyan müzikal ifadelerle duyarlılık gösterirler (Jusczyk & Krumhansl, 1993). Yedi ile dokuz aylık bebekler ise işitsel dizileri ritim ve tempo temelinde kategorize etmeye başlarlar (Trehub & Thorpe, 1989).

Altı ile sekiz aylık bebekler, ses grupları arasındaki sessiz artışları algırlar ve grup içindeki aynı aralıklardan daha uzun olarak algırlar (Thorpe ve Trehub, 1989). Bu süreç, bebeklerin algısal gruplama yeteneklerinin gelişmekte olduğunu gösterir. Dokuz aylık bebekler, melodilerdeki değişiklikleri algılayabilir ve yanlış akortlu tonları doğru tespit edebilirler (Trehub, Schellenberg, & Kamenetsky, 1999).

Bu evreler arasında, bebeklerin müzikal becerilerini geliştirmede yaşadığı bu ilerleme, seslendirme sırasında ortaya çıkan aralıkları algılamaktan, ritim ve temponun kategorize edilmesine kadar çeşitli karmaşıklıkları içerir. Bu süreçler, bebeklerin sesleri algılama ve müzikle etkileşime girme yeteneklerini iyileştirmekte ve geliştirmektedir. Bu süreçlerin, bebeklerin genel bilişsel ve duygusal gelişimine katkıda bulunduğunu düşünmek mümkündür.

Bebeklerle geçirilen keyifli zamanlarda, onun işitsel ve fiziksel gelişimini desteklemek adına müzikli aktiviteler denenebilir. Onlarla kafiyeli konuşmalar yapmak, parmak oyunları ile ritim ve cümle kurma becerilerini geliştirmesine yardımcı olabilir. Bu etkileşimli müzik oyunları, bebeklerle özel bir bağ kurulmasını sağlayacak ve aynı zamanda onlara müziği sevdirecektir.

İlk Yıllar ve Temel Müzik Becerileri

Çocukların hayatlarının ilk yıllarında müzikle ilk temasları, temel müzik becerilerini geliştirmek adına önemli bir aşamayı işaret eder. Bu süreç, şarkıların melodik konturları, aralıklar, ritim algısı ve sesle ifade yeteneklerine odaklanarak, çocukların müziğe entegrasyonunu ve müzikal yeteneklerini geliştirmelerini sağlar. Çocukların farklı yaş aralıklarında sergiledikleri müzikle etkileşimler ve bu süreçte gösterdikleri davranışlar, müziğin bilişsel, duygusal ve motor gelişimler üzerindeki olumlu etkilerini vurgular. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarına müzikle ilgili fırsatlar sunmalarının, bu etkileşimlerin çocukların yaratıcılıklarını destekleyerek genel gelişimlerine olumlu katkı sağladığına dikkat çekilir. Bu dönem, çocukların müzikle olan bu özgün etkileşimlerinin, sağlıklı gelişimlerine nasıl katkı sağladığını anlamak isteyen ebeveynler ve eğitimciler için önemli bilgiler sunar.

Şarkılar, karakteristik bir melodik kontur alır ve genellikle diatonik aralıklara dayanır (Michel, 1973). Swanwick & Tillman (1986) tarafından belirtildiğine göre, çocuklar 18 ay ile 2 yaş arasında "hareketlerini müziğin ritmine uydurmaya" başlarlar. Bu dönem Moog'un (1976) ifadesine göre, çocuklar kelimeleri söyleyebilir ve bir şarkı söyleme modelinin ritmini ve yaklaşık perdesini eşleştirebilir. 1-2 yaş arasında bilinçli olarak dinlemeyi öğrenmeye başlarlar ve yetişkin şarkısını melodik ve ritmik olarak taklit etmeye başlarlar.

2-4 yaşları arasında spontane şarkı söyleme yoğun olarak görülür ve çocuklar, bütün bir şarkının sözlerini, ritmini ve perde dış hatlarını doğru bir şekilde söyleyebilirler (Moog, 1976). Müzikal gelişimin önemli bir parçası olan duygusal katılım, Philpott (2001) tarafından vurgulanmıştır. Flowers & Dunne-Sousa (1990) tarafından belirtilen modüle edici şarkıcılara ait büyük bir yüzde, 2-3 yaşları arasında çocukların müzik deneyiminin güçlendiği ve daha uzun süre şarkı söyleme davranışları gösterdiği bir dönemde ortaya çıkar.

3 ila 4 yaşları arasında çocuklar basit ritim enstrümanlarını çalabilir, sesleri tekrar edebilir ve şarkı söylemede daha doğru olabilirler. Bu dönemde spontane şarkı söyleme sıklığı azalır, ancak Michel (1973) tarafından ifade edildiği gibi, tempolu yürüyüşler gerçekleşmeye başlar.

4 ila 5 yaşları arasında çocuklar, seslerine göre farklı enstrümanları tanımaya başlar, tüm şarkıları hatırlayabilir ve hareketleri tempoya uydurabilirler. Werner (2007) tarafından belirtildiğine göre, çocuklar okula başladıkları zaman seçici olarak dinleme becerisinde ustalaşır. Goetze'nin (1985) ifadesine göre, nötr hece şarkı söyleme denemeleri, doğruluğu kolaylaştırabilir. Çocukların doğaçlama şarkı üretimleri 18 aylık

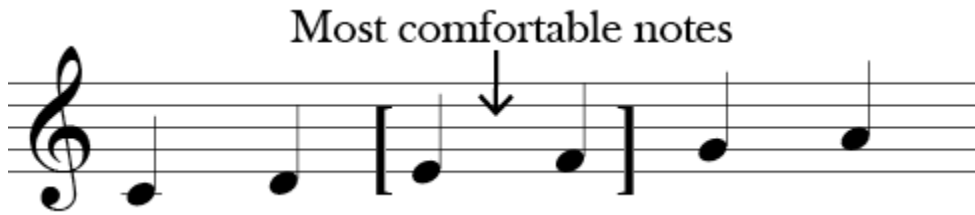
dönemde oyun etkinliklerinin bir ürünü olarak ortaya çıkar ve 7 yaşına kadar bu üretim doğal olarak devam eder. Bu davranış, Barret (2006) tarafından belirtildiği gibi, destekleyici bir çevrede pekiştirildiği sürece devam eder; aksi durumda örgün eğitimle birlikte yavaş yavaş azalır ve kaybolur.

Erken yaşlarda müzikle karşılaştırılan ve müziği deneyimleyen çocukların konsantrasyon becerileri, dil gelişimi, motor becerileri ve duygusal gelişim gibi birçok alanı olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına müzikle ilgili fırsatlar sunması büyük bir öneme sahiptir. Çocukların ilk anne-bebek müzikal etkileşimlerinden başlayarak, tekerlemeler söylemeleri ve spontane müzik deneyimleri, müzik öğrenimleri için güçlü bir temel oluşturarak çocukların yaratıcılıklarını geliştirmelerine olanak tanır (Woodward, 2005). Klanderinan'ın (1979) okul öncesi çocukların müzikal yeteneklerinin gelişimini ele aldığı çalışmasında; fiziksel olgunlaşma açısından, çocukların vokal aralıklarının yaşlarıyla birlikte genişlediği gözlemlenmiştir. Bilişsel ve bellek gelişimi açısından, üç yaşındaki çocukların sınıflandırma sistemlerinin belirsiz olduğu ve dört yaşındaki çocukların performans seviyelerinin genellikle beş yaşındaki çocuklara daha yakın olduğu belirlenmiştir. Ritim yeteneği açısından, çocukların ritmik bütünlük konusunda doğuştan geldiği ve melodi yeteneği açısından, üç yaşındaki çocukların belirli bir yönde devam etme eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu bulgular, müzik eğitimi programlarının ve öğretmenlerin çocukların gelişim seviyelerini anlamalarına ve müzik öğretimini buna göre uyarlamalarına yardımcı olabilir.

Ebeveynler, çocuklarına farklı enstrümanları ve müzik türlerini tanıtmalıdır. Bu sayede çocuklar, çeşitli sesleri keşfedebilir ve müziğe olan ilgileri artabilir. Evde müzik dinlemek, çocukların müziği tanımalarına ve müzikle ilgili bir değer oluşturmalarına yardımcı olacaktır. Basit müzik aletleri ve müzikal oyuncaklar da çocukların müziği deneyimlemelerine ve kendi müzikal ifadelerini keşfetmelerine olanak sağlar. Üç ila beş yaş arasındaki çocuklar, daha karmaşık şarkıları söyleme, daha karmaşık oyunlar ve tekerlemeler yapma yeteneğine sahiptirler (Sarrazin, 2016, s.150)

Ebeveynler, çocukların müziği anlamalarına ve ritim duygularını geliştirmelerine yardımcı olacak etkinlikler düzenleyebilir. Dans etmek, şarkı söylemek ve müzikli oyunlar oynamak gibi aktiviteler, ebeveynlerin katılımıyla çocukların yaratıcılık ve ifade yeteneklerini geliştirir. Ayrıca, müzikle ilgili kurslara katılmak da çocukların müzik becerilerini geliştirmelerini sağlar.

Bu dönemde çocuğun temel müzik becerilerini geliştirmesi için çeşitli etkinlikler yapılabilir. Müzik dinleme, ritim ve hareket çalışmaları, ses taklitleri, basit enstrümanları deneyimleme, şarkı söyleme, müzikli hikâyeler, müzikli oyunlar ve grup etkinlikleri gibi faaliyetler, çocukların müzikle ilgili temel düzeyde becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.

Şekil 1: Okul Öncesi Çocukların Ses Aralığı (Sarrazin, s.151).

Okul öncesi çocuklar, müzikle ilgili eğitimleri sırasında genellikle üç, dört ve beş yaş aralığında bulunurlar. Bu çocukların nota aralığı, Şekil 1' de gösterildiği gibi, müzik notası sisteminde yer alan C (Do) ve üstündeki A (La) arasındaki altı nota aralığındadır. Yani, bu çocuklar, müzikal notalar arasında çeşitli tonları keşfetme fırsatına sahiptirler. Çocukların şarkı söylerken kullandıkları iki farklı ses vardır. Birincisi, normal konuşma sırasında kullandıkları ses, diğeri ise daha yüksek ve hafif bir ses olan 'kafa sesi.' 'Kafa sesi,' çocukların şarkı söylerken daha yüksek notalara çıkabilmelerini sağlayan bir tekniktir. Onlar bu sesle şarkı söylerken daha rahat ve hafif hissederler. Bu şekilde, müzikle daha iyi uyum sağlayabilir ve seslerini geliştirebilirler. Çocuklara şarkı söyleme etkinlikleri yaptırırken temel amaç Şekil 1'de gösterilen ses sınırlarının altında veya üzerinde zorlamamalarını sağlamaktır. Şarkı söyleme etkinliği esnasında çocuklara "kafa sesi" diye tanımlanan kendi baş sesleriyle şarkı söylemeli ve sesleri asla zorlanmamalıdır. Ancak, bu çocukların en rahat hissettikleri notalar genellikle "E (Mi)" ve "F (Fa)" arasında yer alır. Yani, müzik eğitiminde kullanılan notalar arasında, bu çocuklar için E ve F notaları, özellikle dikkate değerdir ve bu notalar arasında daha rahat bir denge bulunabilir. Öncelikle çocukların seslerini keşfetmeleri ve kendi ses aralıklarını anlamaları sağlanmalıdır. Bu süreçte çocuklar için faydalı olan hafif ve temiz (pürüzsüz) sesler çıkarmalarıdır. Bu süreçte çocuklar rahatlatılmalı ve doğru sesleri üretmelerine yardımcı olacak aktivitelere odaklanılmalıdır.

Her çocuğun ilgi alanı ve yetenekleri farklı olduğundan seçilen aktivitelerin çocuğun yaşına ve ilgi alanlarına uygun olması önemlidir. Ebeveynler ve öğretmenler çocukları dinleyerek onların müzikle nasıl etkileşime girmek istediklerini anlamalı ve buna göre uygun aktiviteler planlamalıdır. Bu şekilde müzik, çocukların gelişimine olumlu katkı sağlayan bir araç haline gelecektir.

Müzik ve Oyun

Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde evrensel bir dil olarak kabul edilen müzik eğitiminin çocuklar için eğlenceli hale gelmesinde oyun temelli etkinlikler, çocukların müziği keşfetmelerine, yaratıcılıklarını geliştirmelerine ve öğrenmeye duydukları ilgiyi artırmalarına katkıda bulunur. Bebeklere ilk yıl içerisinde özel müdahaleleri gerektirmeyen ve günlük oyun etkinliklerinin bir parçası olan bu etkinlikler (Young, 2003), çocukların müzikle etkileşimde bulunurken keyif almalarını sağlayarak, öğrenmeyi sürükleyici ve eğlenceli bir deneyime dönüştürürler (Sığırtmaç, 2002). Oyunlar, şarkılar ve ritmik aktivitelerle müziği öğrenmek çocukların ilgisini çeker. Şarkıların oyunlu olarak öğretilmesi sözlerin akılda kalıcılığı, grup uyumu, devinim, ilgi, dikkat, ders içi katılım açısından daha etkilidir (Gökmen,2016). Dinlediği melodi ve ritimler sinir hücrelerinin bağlantılarını ve hafızayı güçlendirerek dil gelişimini de desteklemektedir. Öğrenmenin temelinde yer alan oyunun müzikle desteklenerek oluşturulan etkinliklerin çocukların öğrenme deneyimlerini ve birbirleriyle olan etkileşimlerini daha etkili hale getirdiği söylenebilir. Belirli bir enstrümanı çalmak veya müzik performansları sergilemek, çocukların belirlenen hedeflere ulaşmasında disiplin ve özdenetim becerilerini de kazanmasını destekleyen etkinlikler arasında gösterilebilir. Şarkı söylemek; çok fazla tekrar içermesi, kelime öğretimi, heceleme, telaffuz ve dinleme etkinlikleriyle kelime dağarcığını da geliştirdiği için dil öğrenmenin de önemli bir yoludur (Dartsch, Stavrou & Piispanen, 2022).

Çocukların oyun sırasında söyledikleri veya kullanılan şarkılar, kültürler arası bir zenginliği yansıtan yaratıcı ve anlamlı sosyal eserlerdir. Bu şarkılar, çocukların kültürü, tarihi, sosyal adetleri ve ilişkilerini yansıtarak önemli ifadeler sunar. Halk bilimciler, çocuk şarkılarının başlangıçta yetişkinlere yönelik oyunlar olduğunu ve sonradan çocuklar tarafından uyarlandığını belirtir. Şarkı söyleme oyunları, çocukların yaratıcılıklarını, sosyal etkileşimlerini ve öğrenmelerini teşvik etmek amacıyla oynatılır. Çocuklar, bu şarkıları genellikle oyunlarına eşlik eden ritimli ve eğlenceli bir biçimde kullanır. Örneğin, çember oyunları, el çırpma şarkıları, dolaşım oyunları gibi çeşitli oyunlar sırasında çocuklar arasında paylaşılan şarkılar bu kategoriye girebilir. Bu şarkılar, çocukların dil gelişimine katkıda bulunurken aynı zamanda grup içi etkileşim, koordinasyon ve eğlenceyi destekler. Sonuç olarak müzik eğitimi ve oyun diğer gelişimlere ek olarak dil gelişimi içinde güçlü bir araç olarak kabul edilebilir. Çocukların süreçte deneyimlediği çeşitli duyuşsal etkileşimler ve uygun oyunlar, algıyı artırabilir ve derinleştirebilir. Dolayısıyla çocukların ilgi ve istekleri doğrultusunda doğru rehberlik sağlanarak müziği sevmeleri ve öğrenmelerinin desteklenmesi önem taşımaktadır.

Çocuklarda Müzikle İlgili Yeteneklerin Değerlendirilmesi

Çocukların müzikal gelişimlerini anlamak ve mevcut potansiyellerini belirlemede önemli bir adım olduğu düşünülen müzikal yeteneklerinin değerlendirilmesi, çocukların hangi müzikal alanlarda güçlü olduklarını, hangi enstrüman veya türlerle etkileşimde bulunmaktan keyif aldıklarını belirleyerek, onlara uygun ve kişiselleştirilmiş müzik eğitimi sağlamada kritik bir rol oynayabilir. Müzik yeteneğinin gelişiminde ebeveyn desteği (Davidson, Howe, Moore & Sloboda, 1996) ve bu sürecin doğru ve bilinçli bir şekilde tasarlanması oldukça önemlidir. Çocukların doğal eğilimlerini keşfetmek, güçlü yönlerini öne çıkarmak ve onların müzikle olan bağlarını güçlendirmek için süreç tasarımının doğru planlanması ve çocuğun doğru ortamlarda doğru etkileşimlerde bulunması sağlanmalıdır. Bu ortamlar çocukların duyuşsal ifade kapasitelerini geliştirmeye ve yaratıcılıklarını teşvik etmeye yönelik öğrenme deneyimleriyle zenginleştirebilir.

Çocukların müzikal yeteneklerinin değerlendirilmesinde; müzikle ilgili eğilimlerinin, motor becerilerinin, ses algısı ve ritim duygusunun gözlenmesi; iletişim yetenekleri, katılım ve ilgi düzeylerinin bireysel ve grup içi etkileşimlerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin belli bir enstrüman, müzik türü veya şarkı söyleme yetenekleri; dans etme ve ritmik etkinlikler gibi motor beceriler; ses duyarlıkları melodi takibi ve ton farklılıklarını fark etmeleri; duygu ve düşüncelerini müziği bir araç olarak görme ve kullanabilme becerileri ve tüm bu süreçte keyif alma durumları olumlu bir müzikal gelişimin işaretleri olarak sayılabilir. Bu değerlendirmeler çocukların müzikle ilgili güçlü yönlerini belirlemeye yardımcı olurken aynı zamanda çocuklara özgü müzikal etkinlikler ve ilgi alanları doğrultusunda eğitim programlarının geliştirilmesine rehberlik edebilir.

Bu çeşitlilik, öğrencilere müziği keşfetme ve farklı enstrümanları deneme şansı tanıyarak müzik eğitimine katılımı artırabilir.

Aile Katılımı

Çocuğun yakınsal alanını oluşturan aile, arkadaşlar, okul vb. ile kurulan ilişki çocuğun hem tüm gelişim aşamalarını olduğu gibi müzikal gelişimini de önemli ölçüde etkilemektedir. Anne ve babalar, öğretmenler ve çocuğun bakımıyla ilgili bakıcılar çocukların sağlıklı ve mutlu bir gelişim süreci yaşamaları ve bu süreçteki öğrenmelerini daha eğlenceli hale getirmek için müziği etkin olarak kullanabilirler. Ancak okuldaki müzik etkinliklerine katılım ile evdeki müzik kullanımı arasındaki uyumsuzluklar, çocukların okula katılımını olumsuz etkileyebilir (Conkling, 2017). Çocuğun evdeki müzik deneyimi ile okuldaki müzik etkinlikleri arasındaki uyumsuzluk, çocuğun okulda aktif bir şekilde müzikle ilgilenme ve katılma isteğini azaltabilir. Bu durumda, çocuğun müzikle ilgili deneyimlerinin ev ve okul arasında daha tutarlı hale getirilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Çocuğun müzikle ilgili deneyimlerini evde ve okulda daha tutarlı hale getirilmesinde çocukların müzikle ilgili bireysel tercihleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulurken okul ve aile arasında; iletişimin artırılması, ortak hedeflerin belirlenmesi, evde müzik pratiği ve okul-aile iş birliği programları yapılabilir. Müziğin, toplumun doğal bir parçası olduğu ortamlara ihtiyacı vardır. Çünkü müzikal yetenekler çocuğun çevresiyle etkileşim içinde olduğu bir çevrede daha iyi gelişebilir (Gül & Özer, 2021). Aile toplumun en küçük birimi olarak tüm öğrenmelerin kaynak noktası olarak görülebilir. Bu durum; müzikal etkileşimlerin eğlenceli olmasının ötesinde, çocukların değerleri, kültürleri ve sosyal becerileri de öğrenmesi açısından da önemlidir. Çocukların müziksel gelişimini desteklemede önemli bir faktör olarak görülen aile ve toplum katılımı, müzikle bağın güçlenmesi (Temmerman,2005), kültürel olarak zenginleşme ve müziği yaşamın bir parçası olarak konumlandırılmada önemli bir faktördür. Ailede (eğer çocuk aynı zamanda bir okul ortamında da eğitim alıyorsa) okulda alınan eğitimle paralel bir şekilde ilerleyen etkinlikler planlanabilir. Çeşitli vücut perküsyonları, örneğin alkışlama, ayak vurma, parmak şaklatma, sürtme gibi teknikler öğretilir. Günlük malzemeler kullanılarak ses üretimi, örneğin kâğıt, çatal, tahta parçaları, tencere kapakları, bardaklar ve kaşıklar gibi evde kullanılan mutfak eşyaları da olmak üzere çeşitli materyallerle müzik yapma becerisi geliştirilebilir. Ayrıca evde basit enstrüman yapımı denemeleriyle yaratıcılıkları güçlendirilen çocuklar artık malzemelerin geri dönüşüme kazandırılmasını da destekleyen boş kovalar veya kutulardan yapılan davullar, kâğıt havlu veya peçete rulolarından yapılan ritim aletleriyle müziklere kendi çalgılarıyla eşlik ederek müzikle olan etkileşimlerini güçlendirebilirler. Bunlara ek olarak farklı kültürlerle ait enstrümanlar ve bu kültürlerin müziklerini dinleme etkinlikleri ile müzikal çeşitliliğin ve farklılıkların anlaşılması; kendi müzik kültürümüze ek olarak çocuğun diğer kültürlerin ve bu kültürlerle ait müziklerin oluşturduğu kültürel armoninin sağladığı zenginliği kavraması sağlanabilir. Aile içi müzik performansları düzenleyerek çocukların sahne deneyimi kazanmalarını sağlanabilir. Bu etkinlikler sayesinde aile içi iletişim ve etkileşim de artarak aile bağlarının güçlenmesi sağlanabilir.

Okul konserleri, gösteriler, halk eğitim merkezleri ve okullarda aile katılımını sağlayan etkinliklerle ebeveynlerin etkinliklere katılımı sağlanabilir. Aileler çocuklara yönelik düzenlenen müzik atölyeleri veya kurslara çocuklarının katılımını teşvik ederek gelişimlerini destekleyebilirler. Stavrou ve Ntani (2023) "Mothers' Perspectives on the Value of Early Childhood Music Classes for Their Toddlers" isimli çalışmalarında; genellikle 0-36 aylık aralıktaki çocuklar ve aileleriyle bağların güçlendirilmesi ve erken çocukluk döneminde müzik aracılığıyla etkileşimi teşvik etmeyi amaçlayan programlarına katılan 12 annenin görüşleri doğrultusunda çocukların erken yaşlarda müzik derslerine katılımının müzikal anlamda 5 (müzik kavramları - kelime dağarcığı, şarkı söyleme becerileri, enstrüman çalma, improvizasyon/yaratıcılık, repertuar - müzik tercihleri) ve müzik dışı 16 (zevk, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme, konsantrasyon, ilk yapılandırılmış/düzenlenmiş etkinlik, sosyal beceriler, özgüven, okulda uyum için beceriler, dil ve iletişim becerileri, özgün ifade, sabır, beyin gelişimi, motor beceriler/vücut koordinasyonu, kurallar/talimatlar, sakinlik, disiplin ve hafıza) olmak üzere 21 faydasını belirlemişlerdir. Dolayısıyla erken çocukluk müzik eğitiminde aile katılımı, çocuk ve ebeveyn arasındaki duygusal bağların güçlenmesine ek olarak müzik ve müzik dışı çok sayıda faydayı da beraberinde kazandırarak çocukları sosyal- duygusal, bilişsel- eğitimsel, fiziksel-motor alanlarında geliştirmektedir.

Erken çocukluk müzik eğitimini hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşmasına rehberlik edebilecek bu bölümde, çocuğun doğum öncesi dönemden itibaren müzik eğitimiyle buluşturulmasının, hayatında belirleyici bir köprü rolü oynadığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, ebeveynlere ve öğretmenlere, müzikle daha bilinçli bir etkileşimde bulunarak çocukların gelişimine olumlu bir katkıda bulunma konusunda rehberlik etmeyi amaçlanmaktadır. Müzik, artık sadece bir etkinlik olmanın ötesinde, çocukların kapsamlı bir öğrenme ve gelişim aracı olarak değerlendirilmeye devam etmektedir. Bu bilgilerin, eğitimcilerin ve ailelerin müzikle olan ilişkilerini zenginleştirmelerine, çocukların potansiyellerini tam anlamıyla ortaya çıkarmalarına ve onları daha

sağlıklı bir geleceğe hazırlamalarına yardımcı olması umulmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, çocukların müzikal gelişimini doğum öncesi dönemden başlayarak farklı yaş aşamalarında detaylı bir şekilde incelemiştir. Her bir başlık altında ele alınan konular, çocukların müzikle olan etkileşimlerini anlamak ve müzik becerilerini nasıl geliştirdiklerini ortaya koymak adına önemli bakış açıları sunmaktadır. Annenin gebelik döneminde müzikle etkileşiminin, çocuğun doğum öncesinde müzikle tanışmasında kritik bir rol oynadığı; bu dönemde yapılan müzikle ilgili etkinliklerin, çocuğun duygusal bağ kurmasına ve müzikle pozitif bir ilişki kurmasına katkı sağladığı belirtilmiştir. Doğum ve ilk aylarda müzikal gelişimde, çocuğun duyularının müziğe olan hassasiyeti ve doğum sonrasındaki müzikal deneyimlerin etkisi ele alınmıştır. Bebeklerin müziğe tepkileri, annenin sesine olan bağlılık ve temel ritim algısının oluşumu üzerinde durularak, bu dönemdeki müzikle etkileşimin çocuğun temel müzikal yeteneklerini şekillendirdiği ifade edilmiştir.

"İlk Yıllar ve Temel Müzik Becerileri" başlığı altında, çocukların müzikle bütünleşme süreci detaylı bir şekilde incelenmiştir. Melodik konturlar, diatonik aralıklar, ritim algısı ve sesle ifade yeteneklerine odaklanılarak, çocukların müzikal yeteneklerini nasıl geliştirdikleri açıklanmıştır. Bu dönemde bebeklerle müzik eşliğinde sallanma, ritmik çalma ve vücut dokunuşlarıyla şarkılara yanıt verme, müzik eşliğinde zıplama, alkışlar, çingırak ve zillerle oynama etkinlikleri yaptırılabilir (Sarrazin, 2016).

"Müzik ve Oyun" bölümünde, oyunun çocukların müzikle etkileşimini nasıl desteklediği ve bu etkileşimin çocuğun yaratıcılığını nasıl güçlendirdiği üzerinde durulmuştur. Oyunun, müzikle içsel bir bağ kurma sürecinde eğlenceli ve öğretici bir araç olarak kullanılmasının önemi vurgulanmıştır.

"Çocuklarda Müzikle İlgili Yeteneklerin Değerlendirilmesi" bölümü, çocukların müziksel yeteneklerini değerlendirme yöntemlerini ele almıştır. Bu değerlendirme süreçlerinin çocuğun güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini belirlemede nasıl kullanılabileceği açıklanmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışma çocukların müzikle olan ilişkilerini anlamak ve müzik becerilerini geliştirmek adına önemli bir temel oluşturmuştur. Ebeveynlere ve eğitimcilere, çocukların müzikle etkileşimini desteklemek ve geliştirmek için çeşitli öneriler sunulabilir.

Öneriler:

1. **Doğum Öncesi Dönemde Ebeveyn-Embriyo Etkileşimi:** Anne-baba adaylarına, doğum öncesi dönemde müzikle etkileşimi teşvik eden programlar ve kaynaklar sunularak, anne-embriyo bağının güçlendirilmesi önerilebilir.
2. **Erken Çocukluk Döneminde Müzikle Etkileşim Kursları:** Ebeveynlere, çocuklarının doğumdan itibaren müzikle etkileşimlerini desteklemek adına özel kurslara katılmalarını teşvik edebilir.
3. **Oyun ve Müzik İlişkisinin Güçlendirilmesi:** Eğitimciler ve ebeveynlere, çocukların müzikle etkileşimini oyunlar aracılığıyla artırmak için öneriler sunulabilir.
4. **Çocuklarda Müziksel Yeteneklerin İzlenmesi ve Desteklenmesi:** Okul öncesi eğitim kurumlarına, çocukların müziksel yeteneklerini izleme ve geliştirme konusunda rehberlik eden programlar entegre etmeleri konusunda destek sağlanabilir.

Bu önerilerin hayata geçirilmesi, çocukların müzikle olan etkileşimlerini artırarak, müziksel yeteneklerini güçlendirmelerine katkı sağlayabilir ve genel gelişimlerini olumlu yönde etkileyebilir.

KAYNAKLAR

1. Arabin, B. (2002). Music during pregnancy. *Ultrasound in Obstetrics and Gynecology: The Official Journal of the International Society of Ultrasound in Obstetrics and Gynecology*, 20(5), 425-430.
2. Barrett, M. S. (2006). *Inventing songs, inventing worlds: the "genesis" of creative thought and activity in young children's lives*. *International Journal of Early Years Education*, 14(3), 201-220. doi:10.1080/09669760600879920
3. Bilhartz, T. D., Bruhn, R. A., & Olson, J. E. (2000). The effect of music training on child cognitive development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 20, 615-636.
4. Bolduc, J., Gosselin, N., Chevrette, T., & Peretz, I. (2020). *The impact of music training on inhibition control, phonological processing, and motor skills in kindergarteners: a randomized control trial*. *Early Child Development and Care*, 1-10. doi:10.1080/03004430.2020.1781841
5. Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.
6. Campbell, P. S., & Scott-Kassner, C. (2002). *Music in Childhood: From Preschool to the Elementary*

- Grades* (2nd edn). New York: Schirmer Books.
7. Campbell, P. S. & Scott-Kassner, C. (2009). *Music in Childhood: From Pre-school Through the Elementary Grades* (3rd edn). New York: Schirmer Books.
 8. Chan, K.S. & Chan, L.L. (2003). Early childhood education in Hong Kong and 280 its challenges. *Early Child Development and Care*, 173(1), 7–17.
 9. Conkling, S. W. (2017). *Socialization in the Family: Implications for Music Education. Update: Applications of Research in Music Education*, 36(3), 29–37. doi:10.1177/8755123317732969
 10. Dartsch, M., Stavrou, N. E., & Piispanen, U. (2022). *Music Right from the Start: Theory and Practice of Early Childhood Music Education*. European Music School Union.
 11. Davidson, J. W., Howe, M. J., Moore, D. G., & Sloboda, J. A. (1996). The role of parental influences in the development of musical performance. *British Journal of Developmental Psychology*, 14(4), 399-412.
 12. Demirci, A. (2014). Literatür taraması. *Coğrafya araştırma yöntemleri*, 73, 108.
 13. Federico, G. F. (2016) A Musical Journey through Pregnancy: Prenatal Music Therapy. Tenerife, Spain: Editorial OB STARE.
 14. Flowers, P. J., & Dunne-Sousa, D. (1990). Pitch-Pattern Accuracy, Tonality, and Vocal Range in Preschool Children's Singing. *Journal of Research in Music Education*, 38(2), 102–114. <https://doi.org/10.2307/3344930>
 15. Gardner, H. (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. 3rd edn. New York: Basic Books.
 16. Gooding, L., & Standley, J. M. (2011). Musical development and learning characteristics of students: A compilation of key points from the research literature organized by age. *Update: Applications of Research in Music Education*, 30(1), 32-45. <https://doi.org/10.1177/8755123311418481>
 17. Gökmen, İ. (2016). *Okul öncesi müzik eğitiminde sarkıların oyunlu-oyunsuz olarak öğretiminin karşılaştırılması* (Order No. 28678560). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2572316586). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/okul-oncesi-muzik-egitiminde-sarkilarin-oyunlu/docview/2572316586/se-2>
 18. Graven, S. N., & Browne, J. V. (2008). Auditory development in the fetus and infant. *Newborn and infant nursing reviews*, 8(4), 187-193.
 19. Graziano, A. B., Peterson, M., & Shaw, G. L. (1999). Enhanced learning of proportional
 20. math through music training and spatial-temporal reasoning. *Neurological Research*, 21, 139–152.
 21. Gromko, J. E., & Poorman, A. S. (1998). Developmental trends and relationships in children's aural perception and symbol use. *Journal of Research in Music Education*, 46(1), 16–23. doi:10.2307/3345756
 22. Goetze, M. (1989). A Comparison of the Pitch Accuracy of Group and Individual Singing in Young Children. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 99, 57–73. <http://www.jstor.org/stable/40318325>
 23. Gül, G. & Özer, U. (2021). Yeteneğin Genetik ve Çevresel Yönü: Müzikal Yetenek Kavramı Nasıl Ele Alınmalı. *Madde Diyalektik ve Toplum*, 4(2).
 24. Hepper, P. G., & Shahidullah, B. S. (1994). Development of fetal hearing. *Archives of Disease in Childhood - Fetal and Neonatal Edition*, 71(2), F81–F87. doi:10.1136/fn.71.2.f81
 25. Hooper, S. R., & Umansky, W. (2009). *Principles of development*. Retrieved from <http://www.education.com/reference/article/principles-development/>
 26. Honig, A. S. (1985). Singing with Infants and Toddlers.
 27. Ildız, G. İ. ve Ayhan, A. B. (2019). Emotion regulation in children. *Recent Studies in Health Sciences*, 170.
 28. Jakobson, L. S., Cuddy, L. & Kilgour, A. R. (2003). Time tagging: A key to musicians' superior memory. *Music Perception*, 20(3), 307-313.
 29. Jusczyk, P. W., & Krumhansl, C. L. (1993). Pitch and rhythmic patterns affecting infants' sensitivity to musical phrase structure. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 19, 627–40.
 30. Klanderma, N. Z. (1979). *The development of auditory discrimination and performance of pitch, rhythm, and melody in preschool children*. Northwestern University.
 31. Loewy, J. V. (1995). The Musical Stages of Speech: A Developmental Model of Pre-Verbal Sound Making. *Music Therapy*, 13(1), 47–73. doi:10.1093/mt/13.1.47
 32. Louisiana Association of Kodály Educators [LAKE]. (2015, 25 Kasım). Zoltán Kodály Interview (1966)

- [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=NbDvjqzb924>
33. McPherson, G. E. (Ed.). (2006). *The Child as Musician: A Hand-Book of Musical Development*. New York, NY: Oxford University Press.
 34. Michel, P. (1973). The optimum development of musical ability in the first years of life. *Psychology of Music*, 1(2), 14–20.
 35. Moog, H. (1976). *The musical experience of the preschool child*. London: B. Schott.
 36. Mor, G., Cardenas, I., Abrahams, V., & Guller, S. (2011). Inflammation and pregnancy: the role of the immune system at the implantation site. *Annals of the new York Academy of Sciences*, 1221(1), 80-87.
 37. Parncutt, R. 2009. Prenatal development and the phylogeny and ontogeny of music. In S. Hallam, I. Cross & M. Thaut (eds.) *The Oxford handbook of music psychology*. New York: Oxford University Press, 219-228.
 38. Parncutt, R. (2006). Prenatal development. *The child as musician: A handbook of musical development*, 1-31.
 39. Philpott, C. (2001). Musical learning. In C. Philpott (Ed.), *Learning to teach music in the secondary school* (pp. 19–37). New York, NY: Routledge Falmer.
 40. Pitt, J. (2019). Communicating through musical play: combining speech and language therapy practices with those of early childhood music education – the SALTMusic approach. *Music Education Research*, 1–19. doi:10.1080/14613808.2019.1703927
 41. Radocy, R. E., & Boyle, J. D. (2012). *Psychological Foundation of Music Behavior* (5th ed.). Springfield, IL: Charles C. Thomas.
 42. Ruokonen, I., Tervaniemi, M., & Reunamo, J. (2021). The significance of music in early childhood education and care of toddlers in Finland: an extensive observational study. *Music Education Research*, 23(5), 634-646.
 43. Sarrazin N. R. & Open SUNY Textbooks. (2016). *Music and the child*. Published by Open SUNY Textbooks Milne Library (IITG PI) State University of New York at Geneseo. Retrieved from 02.12.2023 <https://milneopentextbooks.org/music-and-the-child/>.
 44. Sığırtmaç, A. (2005). Okul öncesi dönemde müzik eğitimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(9).
 45. Stavrou, N. E., & Ntani, E. (2023). Mothers' Perspectives on the Value of Early Childhood Music Classes for Their Toddlers. *International Journal of Education & the Arts*, 24(9).
 46. Swanwick, K., & Tillman, J. (1986). *The Sequence of Musical Development: A Study of Children's Composition*. *British Journal of Music Education*, 3(03), 305. doi:10.1017/s0265051700000814
 47. Temmerman, N. (2005). Children's participation in music: connecting the cultural contexts—an Australian perspective. *British Journal of Music Education*, 22(2), 113-123.
 48. Thorpe, L. A., & Trehub, S. E. (1989). *Duration illusion and auditory grouping in infancy*. *Developmental Psychology*, 25(1), 122–127. doi:10.1037/0012-1649.25.1.122
 49. Thorpe, L. A., Trehub, S. E., Morrongiello, B. A., & Bull, D. (1988). Bebeklere ve okul öncesi çocuklara göre algısal gruplaşma. *Gelişim Psikolojisi*, 24(4), 484–491. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.24.4.484>
 50. Trainor, L. J., & Corrigall, K. A. (2010). *Music acquisition and effects of musical experience*. *Springer Handbook of Auditory Research*, 89–127. doi:10.1007/978-1-4419-6114-3_4
 51. Trehub, S.E. and Trainor, L.J. (1993) 'Listening strategies in infancy: the roots of language and musical development', in S.McAdams and E. Bigand (eds) *Cognitive Aspects of Human Audition*. London: Oxford University Press.
 52. Trehub, S. E., & Thorpe, L. A. (1989). *Infants' perception of rhythm: Categorization of auditory sequences by temporal structure*. *Canadian Journal of Psychology/Revue Canadienne de Psychologie*, 43(2), 217–229. doi:10.1037/h0084223
 53. Trehub, S. E., Schellenberg, E. G., & Kamenetsky, S. B. (1999). *Infants' and adults' perception of scale structure*. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 25(4), 965–975. doi:10.1037/0096-1523.25.4.965
 54. Trehub, S. E., Thorpe, L. A., & Morrongiello, B. A. (1987). Organizational Processes in Infants' Perception of Auditory Patterns. *Child Development*, 58(3), 741–749. <https://doi.org/10.2307/1130211>
 55. Vygotsky, L. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
 56. Whitwell G. E. (1999). The importance of prenatal sound and music. *Journal of Prenatal and Perinatal Psychology and Health*, 13(3–4), 255–262.

57. Williams, K. E., Barrett, M. S., Welch, G. F., Abad, V., & Broughton, M. (2015). Associations between early shared music activities in the home and later child outcomes: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children. *Early Childhood Research Quarterly, 31*, 113–124. doi:10.1016/j.ecresq.2015.01.004
58. Werner, L. (2007, March 27). What do children hear: How auditory maturation affects speech perception. *The ASHA Leader, 12*(4), 6–7.
59. Woodward, S.C. (2005). Critical Matters in Early Childhood Music Education. In Elliott, D. J. (Eds.), *Praxial music education: Reflections and dialogues* (pp. 249-266). Oxford: Oxford Univ. Press.
60. Young, S. (2003). *Music with the under-fours*. Routledge.

**ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI VE HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ
CHILD NEGLECT AND ABUSE AND PUBLIC HEALTH NURSING****Buşra ARIK ŞEN****ORCID: 0000-0003-2131-2751****Nükhet BALLIEL****ORCID: 0000-0001-8223-2996****ÖZET**

Çocukların, korunduklarını bildikleri sağlıklı bir ortamda büyümek en temel hak ve ihtiyaçlarından biridir. Ebeveynlerin ve bakım vericilerin en temel ödev ve sorumluluklarından biri çocukların her türlü ihmal ve istismara uğramasını engellemek ve çocukların güven içinde büyümeleri için sağlıklı ortamlar yaratmaktır. Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden her türlü kötü muameleye maruz kalması durumunda "Çocuk İstismarı ve İhmali" ifadeleri kullanılmaktadır. Çocuk ihmali; çocuğun hayatını idame ettirmesini sağlayabilecek düzeyde temel ihtiyacı olan beslenme, barınma, giyinme, eğitim, duygusal ve tıbbi ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan bakım vericilerinin bu görevlerini uygun şekilde yerine getirmemesi, çocuğun temel ihtiyaç ve isteklerine karşı kayıtsız kalmaları gibi çocuğu ihmal edici tüm davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuk İstismarı; Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, çocuğun sağlığına, fiziksel ve psikososyal gelişimine zarar veren, yetişkin veya toplum tarafından uygulanan her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel kötü muamele olarak tanımlamaktadır. Çocuk ihmali pasif bir eylemken istismar çocuğa karşı yapılan bilinçli kötü muamele ve tacizler olması sebebi ile aktif bir olgudur. Çocuk istismarı ve ihmali türü ne olursa olsun çocukların hayatında sadece olayın gerçekleştiği zaman diliminde değil yetişkinlik döneminde de geri dönülmez hasarların oluşmasına sebep olabilmektedir. Çocuğun sadece olayın gerçekleştiği zaman diliminde değil büyüyüp yetişkinlik dönemine geldiğinde de farklı travmalar ve problemler yaşamasına sebep olmasından dolayı istismar ve ihmal önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çocuk istismarı ve ihmalinin azaltılması öncelikle çocuğun gelişimi ve sağlığının korunması sonrasında toplum sağlığı ve yapısı için mutlak yararı olan bir ahlaki zorunluluktur. Çocuk istismarı ve buna bağlı çocuk ölüm oranlarının Dünya'da ve Türkiye'de hızla artması sebebi ile halk sağlığı hemşirelerinin istismarın önlenmesi, istismar durumunun tespit edilmesi konularında büyük sorumlulukları vardır. Bu bakış açısından hareketle bu derlemenin amacı; istismar, ihmal ve türlerinin tanımlanması, istismar ve ihmale yönelik risk faktörleri, istismar ve ihmalin çocuk üzerinde yaratacağı olumsuz durumları tanımlamak, halk sağlığı hemşirelerinin çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi konusunda üzerine düşen görevlere dikkat çekilmesi için yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı, Çocuk İhmali, Çocuk Sağlığı, Halk Sağlığı Hemşireliği

ABSTRACT

One of the most basic rights and needs of children is to grow up in a healthy environment where they know they are protected. One of the most basic duties and responsibilities of parents and caregivers is to prevent children from all kinds of neglect and abuse and to create healthy environments for children to grow up in safety. The terms "Child Abuse and Neglect" are used if the child is exposed to any kind of physical, psychological and social maltreatment. Child neglect; Anything that neglects the child, such as not meeting the child's basic needs for nutrition, shelter, clothing, education, emotional and medical needs, or failure of caregivers who are obliged to care for the child to fulfill their duties properly, or being indifferent to the child's basic needs and wishes. defined as behaviors. Child Abuse; The World Health Organization defines child abuse as any type of physical, emotional and sexual maltreatment administered by adults or society that harms the child's health, physical and psychosocial development. While child neglect is a passive action, abuse is an active phenomenon because it is conscious maltreatment and harassment against the child. Regardless of the type of child abuse and neglect, it can cause irreversible damage to children's lives not only during the time of the incident but also during adulthood. Abuse and neglect are important public health problems because they cause the child to experience different traumas and problems not only at the time of the incident, but also when he grows up and reaches adulthood. Reducing child abuse and neglect is a moral obligation that is of absolute benefit to the health and structure of society, first of all by protecting the development and health of the child. Due to the rapid increase in child abuse and related child mortality rates in the world and in Turkey, public health nurses have great responsibilities in preventing abuse and detecting abuse. From this point of view, the aim of this compilation is; It was written to define abuse, neglect and its types, to define the risk

factors for abuse and neglect, to describe the negative situations that abuse and neglect will create on the child, and to draw attention to the duties of public health nurses in preventing child abuse and neglect.

Keywords: Child abuse, Child Neglect, Child Health, Public Health Nursing

GİRİŞ

Çocukların, kendilerini koruyan sağlıklı bir ortamda büyüme en temel hakları ve ihtiyaçlarından biridir (Uğurlu & Aksoy Gülsen, 2014). Çocuklar hayatını idame ettirmek için gerekli temel gereksinimleri olan beslenme, barınma, fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçların karşılanması için bir yetişkinin korumasına ve bakımına ihtiyaç duyarlar. Çocukların kendi gereksinimlerini yaşları ve gelişimleri gereği karşılayamama durumu onları kendilerine bakım vericileri ve ebeveynlerine karşı bağımlı olma haline getirmektedir (Yelboğa, 2019). Ebeveyn ve bakım vericilerin en temel ödevleri bakmakla yükümlü oldukları çocuklarına güvenle büyüyecekleri sağlıklı ortamlar yaratmak ve gelişim dönemlerine uygun olarak bakım vermektir. Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden her türlü kötü muameleye maruz kalması durumuna “Çocuk İstismarı ve İhmali” denilmektedir (Metinyurt & Yıldırım Sarı, 2016). İhmal ve İstismar kavramları farklı anlamları olan ve literatürde de farklı tanımları yapılan iki kavramdır (Yüksel & Yüksel, 2014; Bacıoğlu & Kaya, 2020). Çocuk ihmali; çocuğun hayatını idame ettirmesini sağlayabilecek düzeyde temel ihtiyacı olan beslenme, barınma, giyinme, eğitim, duygusal, tıbbi ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan bakım vericilerinin bu görevlerini uygun şekilde yerine getirmemesi, çocuğun temel ihtiyaç ve isteklerine karşı kayıtsız kalmaları gibi çocuğu ihmal edici tüm davranışlar bütünü olarak ifade edilmektedir (Mccoy & Keen, 2014; Özgen, 2016). Çocuklara karşı yapılan ihmal durumları fiziksel ihmal, cinsel ihmal, duygusal ihmal, tıbbi ihmal, eğitime yönelik ihmal olarak sınıflandırılmaktadır. Fiziksel ihmal; çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimi için temel ve mutlak ihtiyacı olan beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır. Tıbbi ihmal; çocukların yeteri ve ihtiyacı kadar sağlık imkanından faydalanamaması olarak ifade edilir. Eğitime yönelik ihmal; çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır. Çocuğun anne ve babası tarafından şefkate, öpülmeye, sevilmeye, tebessüme ihtiyacı varken bu duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması, çocuğun psikolojik destek ihtiyacı olduğu zamanlarda psikolojik destekten mahrum bırakılması duygusal ihmaldir (Yaşar & Akduman, 2007). İhmal türlerinin içinde çocuğun psikolojik durumuna zarar veren, çocuğun madde bağımlılığı gibi zararlı alışkanlıklar edinmesi ve bu alışkanlıkların bırakılmasının çok zor olması gibi birçok problemle karşılaşmasına sebep olan tür duygusal ihmaldir (Yüksel & Yüksel, 2014). Cinsel ihmal; çocukların cinsel açıdan sömürülmesi, cinsel gelişim dönemlerine uygun olmayan tavırlara karşı duyarsız olunması, cinsel gelişimlerine gerekli özen ve önemin ve gelişim dönemleri hakkında cinsel eğitimlerin verilmemesi sonucu çocuğun cinselliği kötü ve uygunsuz şekilde öğrenmesi şeklinde açıklanmaktadır (Erdoğan ve Araslan, 2020). Çocuğa yönelik yapılan bütün ihmal türleri ve davranışları çocuğun gerek fiziksel gerekse psikolojik gelişimine çok ağır darbeler vurmaktadır (Özgen, 2016). Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımına göre çocuk istismarı; çocuğun “sağlığına, yaşamına, gelişimine, değerine zarar verebilen, fiziksel ve/veya duygusal kötü davranış, cinsel kötü muamele ve her türlü ticari çıkar için çocuğun kullanılmasını içeren tüm saldırgan davranışlardır” (World Health Organization, 2022). Çocuk ihmali pasif bir eylemken istismar çocuğa karşı yapılan bilinçli kötü muamele ve tacizler olması sebebi ile aktif bir olgudur (Özgen, 2016). Çocuk istismarı çocuk ihmali ile kıyaslandığında çocukların fiziksel şiddete maruz kalmaları, cinsel açıdan taciz edilmeleri ve ihmale kıyasla çoğu zaman bilinçli yapılan davranış ve eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Mccoy & Keen, 2014). İstismar kavramı geniş kapsamlı olması ve aktif bir eylem olması sebebi ile; fiziksel istismar, cinsel istismar, ekonomik istismar ve duygusal istismar şeklinde dallara ayrılmaktadır (Güner & Güner, 2010).

Çocuklarda cinsel istismar; çocuğun kendisinden en az altı yaş büyük biri tarafından cinsel isteklerinin karşılanması amacı ile gerek zorla gerekse de ikna edilerek cinsel birlikteliğe maruz bırakılması ya da bu amaçlar doğrultusunda çocuğun kullanılmasına izin verilmesidir (Tıraşçı & Gören, 2007). Başka bir tanıma göre ise çocuklarda cinsel istismar; çocuğun yaşı ve gelişiminin getirdiği döneme uygun olmayan şekilde çocuk farkında olsun ya da olmasın cinselliği özendirmek, teşvik etmek ve zorlamak adına yapılan tüm eylemleri kapsamaktadır (Borg, Snowdon, & Hodes, 2014). Cinsel istismarda şiddet olması şart değildir “bir yetişkin tarafından çocuğun cinsel haz almak için kullanılması” olarak da tanımlanmaktadır (Gardner, Thomas & Erskine, 2019). Çocuklarda cinsel istismar; tespitin zor ve karmaşık olması, cinsel istismara uğrayan çocuğun bu durumdan utanması, korkması veya aile içi birinden görülmesi sebebiyle saklaması cinsel istismarların tespitini diğer istismar türlerinin tespitine oranla zorlaştırmaktadır (Yaşar & Akduman, 2007; Güneş-Aslan, 2020; Zeanah ve Humphreys, 2018; Eren-Gümüş, 2017). Çocukluk çağında yaşanan istismar

olayları özellikle cinsel istismar çocukluk çağının gelişim dönemlerinden olan ruhsal gelişim dönemini aksamaya uğratarak çocukların ruh sağlığı ve yaşam kalitesine ciddi anlamda zarar vermektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda cinsel istismara maruz kalan çocuklar incelendiğinde büyük bir kısmında psikiyatrik bozukluk görüldüğünü saptamıştır (Gardner, Thomas & Erskine, 2019, Çocuğa yönelik cinsel istismarın çocuk üzerinde yarattığı travmalar çocuğun yaşı, çocuğun olgunluk derecesine, saldırganla arasındaki yaş farkına ve yakınlık derecesine, bu saldırı durumunun ne kadar süre devam ettiğine, saldırganın olay sırasında çocuğa şiddet ve zor kullanıp kullanmama durumuna göre değişkenlik göstermektedir (Yakut & Korkmaz, 2013). Yapılan çalışmalarda çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalan bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde; majör depresyon, intihar düşüncesi ya da girişimi, borderline kişilik bozukluğu, alkol-madde gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı sıklığında artma, bulimia nervoza gibi yeme -içme ile ilgili psikolojik rahatsızlıklarda artma ve panik bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu riskinde anlamlı derecede artışlar olduğu saptanmıştır (Tahiroğlu, Avcı & Çekin, 2008; Jakubczyk et. al., 2014).

Fiziksel istismar; çocuğun kazaya maruz kalmadan fiziksel açıdan zarar görmesi ve bedensel bütünlüğünün bozulmasıdır. Çocuğun bedensel bütünlüğünün; tokat atma, bir araçla vurma, yaralama, aç bırakma gibi şiddet sayılan davranışlar sonucunda zarar görmesi, çocuğa hatalarının karşılığı olmayan derecede ve şiddette cezalar verilmesi fiziksel istismar kapsamında ele alınır. İstismar türleri içinde tespiti ve fark edilmesi en kolay olan istismar türü fiziksel istismardır (Yaşar & Akduman, 2007). Bazen fiziksel istismara uğramış çocuk o an için gözle görülür bir darp izi olmaması sonucu anlaşılabilir fakat fiziksel istismar çocukta sadece fiziksel hasarlar değil ruhsal açıdan da birçok hasar bırakmaktadır. Bu duruma maruz kalmış çocuklar içe kapanık ruh hallerinden, kendilerini sürekli çaresiz hissetmelerinden ve özgüven sorunu yaşamalarından anlaşılabilir (Yıldırım S., Ardahan, & Özgüven Ö., 2016). Fiziksel istismar diğer istismar türlerinde de olduğu gibi sadece o an için değil çocuğun gelecek yaşantısını hatta erişkinlik döneminde birlikte yaşadığı, hayatında olan herkesi olumsuz etkileyebilmektedir. Yapılan çalışmalarda çocukluğunda fiziksel istismar maruz kalan çocukların yetişkinlik dönemine geldiklerinde fiziksel şiddetin sorunların çözümünde bir anahtar rol oynadığını düşünüp eşine/çocuklarına/yakınlarına şiddet uygulama eğiliminde olma ihtimallerinin yüksek olduğu, fiziksel istismara maruz kalan çocukların ebeveynlerinin çocukluk dönemlerine de bakıldığında fiziksel istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Yıldırım S. Ardahan, & Özgüven Ö., 2016; Altıparmak, Yıldırım, Yardımcı, & Ergin, 2013; Bige, Taşar, Kılınçoğlu, Özmen, & Tıraş, 2013; Özdemir, Özmen, Öztop, & Özdemir, 2014).

Duygusal İstismar; Çocuğun hayalleri ve istekleri ile dalga geçilmesi, çocuğun istemediği davranış ve eylemlere zorlanması, çocukla kötü kelimelerle konuşulması, sosyal ilişkilerinden uzaklaştırılması, çocuğun toplumun örf / adetlerine ve sosyal normlarına uygun olmayan biçimde yetiştirilmesi, terkedilmesi ve yalnız bırakılması hatta aşırı koruyucu davranılması olarak tanımlanır (Öztürk, 2007). Duygusal istismarın tanımlanması, teşhis edilip saptanması ve yasal olarak bir yaptırım uygulanması çok zordur (Yıldırım S., Ardahan, & Özgüven Ö., 2016). Yetişkinlik döneminde depresyon tanısı alan bireyler incelendiğinde büyük çoğunluğunun çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Crow, Cross, Powers & Bradley, 2014; Chapman, Whitfield, Felitti, Dube, Edwards & Anda, 2004).

Ekonomik İstismar; çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, ekonomik olarak yetersiz bırakılması, zorla çocuk iş gücü olarak kullanılıp yasal olmayan şekilde ücretli ya da ücretsiz çalıştırmasıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocuk işçi sayısının her geçen gün arttığı görülmektedir. Bunların en önemli sebepleri; evde gelir getirecek işte çalışan başka birinin olmaması, sosyoekonomik dağılımın dengeli olmaması ve göçler sayılabilir (Yıldırım S., Ardahan & Özgüven Ö., 2016). Çocuğun sadece gelir getiren bir işte değil küçük kardeşlerine bakmaya zorlanması ya da ev işi yaptırmaya zorlanması da ekonomik istismara girmektedir (Yalçın, 2011). Çocukların ekonomik kazanç sağlamak amacıyla uzun süreli ve zor şartlarda çalışmaya zorlanması yaşlılarına göre gelişim döneminin gerisinde kaldıkları gözlenmiştir.

Çocuk istismarı ve ihmali türü ne olursa olsun çocukların hayatında sadece olayın gerçekleştiği zaman diliminde değil yetişkinlik döneminde de geri dönülmez hasarların oluşmasına sebep olabilmektedir (Yıldırım S., Ardahan & Özgüven Ö., 2016). İstismar ve ihmali öyküsü yaşayan çocukların erken ve orta yetişkinlik dönemine geldiklerinde sosyal ilişkilerinin diğer akranlarına oranla daha kötü olduğu sonucuna varılmıştır. İstismar yaşayan çocukların yakın arkadaşları ile daha çok çatışma, daha az yakınlık yaşadıkları ve en yakın arkadaşları ile birlikteyken bile memnuniyetsizlik yaşadıkları bilinmektedir (Yıldırım S., Ardahan & Özgüven Ö., 2016; Colman & Widom, 2004). Çocuklarda istismarın yetişkinlik döneminde yarattığı hasarların araştırıldığı bir çalışmada varılan sonuca göre; çocukluğunda istismar öyküsü yaşayanların yetişkinlikte kendine, başkalarına zarar verme ve psikiyatrik rahatsızlık görülme sıklığında artmalar olduğu saptanmıştır (Harford, Yia & Grant, 2014). DSÖ'nün yayınladığı Şiddet ve Sağlık Raporu çocuk istismarı ve ihmali için

başlıca risk faktörlerini “Ekolojik Model” ile açıklamaktadır. Ekolojik modele göre istismar açısından risk faktörleri dört başlıkta incelenmektedir; Çocuğun kırılabilirliğini artıran faktörler, Bakım verenlerin ve ailenin özellikleri, Çevresel faktörler, Toplumsal faktörlerdir (WHO, 2006).

Çocuğun Kırılabilirliğini Artıran Faktörler; Cinsel istismar ve ihmale maruz kalan yaş grubunun daha çok bebek ve küçük çocuk yaş grubu olduğu saptanmıştır. Küçük yaşta istismar sebebi ile bebek ve çocuk ölümleri fazla görülmektedir (WHO, 2006; Chang, Huang, Feng & Lu, 2012; Foto-Özdemir et.al.,2012). Elde edilen istatistik bilgilerine göre cinsel istismar oranının özellikle puberte dönemi ile başlayıp adölesan çağda en fazla görüldüğü sonucuna varılmıştır. Yine elde edilen bilgilere göre kız çocuklarının cinsel istismara erkek çocuklarına oranla 3 kat daha fazla maruz kaldıkları sonucu elde edilmiştir (WHO, 2006).

Bakım Verenler ve Ailenin Özellikleri; Özellikle cinsel istismar mağduru kız çocuklarının faillerine bakıldığında %90’dan fazlasının erkekler, istismara maruz kalan erkek çocukların faillerine bakıldığında ise %69-86’sının erkek olduğu tespit edilmiştir (WHO, 2006). İstismar uygulama riskinin yüksek olduğu gruplara; eğitim seviyesi düşük bireyler, sosyoekonomik durumu düşük ebeveynler, genç yaşta anne baba olan ebeveynler, tek başına ebeveynlik görevini sürdüren kişiler, şiddet yaşayan ve yaşatan ebeveynler örnek verilebilir (WHO, 2006; Ben-Natan, ve diğerleri, 2014). Yapılan araştırmalar sonucunda; bekar ebeveyn olmak, zayıf ebeveyn-çocuk ilişkisine sahip olmak, sosyal destek sisteminin yetersiz olması, madde kullanım bozukluğu olan ve çocukluk çağında kötü muamele gören ebeveynlerin kendi çocuklarını da istismar etme riski yüksek bulunmuştur. Bu risklere sahip ebeveynler ve bakım vericilerin yanında yetişen çocukların istismar ve ihmale daha çok maruz kaldığı ve tekrarlama durumunun daha sık olduğu saptanmıştır (Sarı, Ardahan, & Özgüven Öztornacı, 2016; WHO, 2006).

Toplumsal Faktörler; Kültürel değerler, sosyal normlar, geleneksel örf ve adetler, ekonomi, cinsiyet ve gelir durumu eşitsizlikleri, çocuk ve aile politikaları, çocuklarla ilgili sağlık ve sosyal politikalar istismarı etkileyen unsurlardır (WHO, 2006).

Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İstismar Durumu

Çocuk istismarı ve ihmali insanlık tarihi var olduğundan beri yaşanmakta ve hem dünyada hem de ülkemizde uzun yıllardır ciddiyetini korumakta fakat önüne geçilememektedir (Aktay, 2020). Çocuk istismarı ve ihmali tüm dünya ülkeleri için ortak bir problem olarak görülmektedir çünkü her yıl yaklaşık 1.6 milyon çocuğun istismara veya ihmale maruz bırakıldığı ve 1000’den fazla çocuğun bu sebeplerle hayatını kaybettiği bilinmektedir (Alpaslan, 2014). Tarihin her döneminde her medeniyette ve kültürde büyük bir halk sağlığı problemi olan çocuğa yönelik istismar ve ihmal; toplumların, toplumun sosyal yapısının ve teknolojinin gelişmesi ile daha çok konuşulmaya ve durumun ciddiyeti kavranmaya başlamıştır (Aktay, 2020). Çocuğa yönelik istismar ve ihmalin önlenmesi için çalışmalar yapılması ve yasalar oluşturulmasına rağmen çocuklara yönelik istismar ve ihmal vakalarının sayısı artmaya devam etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2017 yılında yayımladığı rapora göre; her yıl 15 yaşın altındaki 41 bin çocuk cinayete kurban gitmektedir (UNICEF, 2017). Dünya Sağlık Örgütü 2018 verilerine göre her 4 yetiştikenden birinin çocuklukta fiziksel istismara uğradığı, kadınların %20’si ve erkeklerin %8’inin çocukluk çağında cinsel istismara maruz kaldığı ve Dünya’da her yıl 15 yaş altındaki 31.000 çocuğun istismar nedeniyle yaşamını yitirdiği bilinmektedir (İmdat & Asuma, 2018). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu’nun 2017 yılında yayımladığı ‘Tanıdık Bir Yüz: Çocukların ve Gençlerin Hayatlarında Şiddet’ adlı çalışmada her 7 dakikada bir gencin şiddet sebebi ile öldüğünü belirtilmiştir. Ayrıca dünya genelinde 2-4 yaş aralığındaki çocukların 3/4 ü veya 300 milyon çocuğun evlerinde ebeveynleri ya da bakımından sorumlu kişiler ve kendinden yaşça büyük bireyler tarafından psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (UNICEF, 2017). Türkiye Çocuk İstismarı 2018 yılı raporunda çocuk mağdur sayısı 2014 yılında 74064 iken, 2016 yılında bu sayının 83552’ye yükseldiği, genel olarak cinsel istismar mağduru çocuk sayısının %33 oranında arttığı saptanmıştır (İmdat & Asuma, 2018).

Çocuk İstismarını Önlemeye Yönelik Önlemler

T.C. Anayasası’nın ‘Ailenin Korunması’ başlıklı 41. maddesinde, Türk toplumunun temelini aile olduğu, devletin ailenin huzuru ve refahı için özellikle anne ve çocukların korunması amacı doğrultusunda mutlak tüm önlemlerin alınacağı ve bu sebep için gerekli tüm teşkilatın kurulacağı hususu üzerinde durulmaktadır. Her çocuğun korunma ve bakımdan yaralanma gibi temel ihtiyaçlarının olduğu, çocuğun aleyhine bir durum olmadığı sürece anne ve babasıyla kişisel ve direkt ilişki kurma, bu ilişkiyi sürdürme hakkına sahip olduğu bu noktada devletin her türlü istismar, ihmal ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alacağı belirtilmektedir (Akyüz, 2011). Çocukların her türlü fiziksel, zihinsel ve cinsel ihmal ve istismardan korunmasını içeren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Türkiye’nin de dahil olduğu 197 ülke tarafından imzalanmış ve 2 Eylül 2010’da

yasa statüsüne kavuşmuştur (Kurt, 2016). 1991 yılında kurulan Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇİKORED) ile Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği bu konularda önlemler almaya çalışan derneklerdir (Kara, Biçer, & Gökalp, 2004). Çocuğun istismarını önlemek ve istismara uğramış çocukların korunması görevi ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından yürütülmektedir (Pelendecioğlu & Bulut, 2009). Çocukları istismar ve ihmalden korumada birincil (primer), ikincil (sekonder) ve üçüncül (tersiyer) koruma olmak üzere 3 düzey yer almaktadır. Birincil koruma istismarın gerçekleşmesini önlemeye yönelik tedbirleri, ikincil koruma erken tanı ve tedaviyi, üçüncül koruma ise istismara maruz kalmış çocuğun rehabilitasyon sürecini kapsamaktadır (D. Selçuk & Karadeniz, 2020).

Birincil önleme; Birincil önlemenin amacı çocuğun herhangi bir istismar ve ihmale uğramadan önce yapılması gereken önlem ve tedbirleri, toplumsal düzeyde bir farkındalığa ulaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Yalçın, 2011). Bu sebeple yapılabilecekler; Çocuk hakları ulusal ve uluslararası düzeyde yasalarla korunmaya çalışılmalıdır. Ebeveynlere, öğretmenlere ve çocukla temas halinde olup yakından gözlem yapıp müdahale etme durumu olan toplumun her kesimine istismarın ne olduğu, herhangi bir istismara maruz kalındığında nasıl müdahale edilmesi gerektiği, istismardan korunmak için neler yapılabileceği gibi geniş çapta eğitimler planlanmalıdır (Wurtele & Kenny ,2010; Yalçın, 2011).

İkincil önleme; İkincil önleme erken tanı ve tedaviyi kapsamaktadır. İstismar ve ihmal yaşadığından şüphelenilen çocuğun anamnezinin detaylı ve hassasiyet içinde alınması erken tanılamada tespit için önem taşımaktadır (D. Selçuk & Karadeniz, 2020). İstismar riski yüksek olan bireylerin saptanıp potansiyel riskler ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Madde-alkol gibi bağımlılık yapıcı madde kullanım öyküsü olan ebeveyn ve çocuklar ve stres yönetimi iyi olmayan ebeveynler gibi yüksek riskli grupta yer alan bireyler tespit edilip gerekli önlemler erkenden alınmalıdır (Wurtele & Kenny ,2010). Hastane başvurularında tespit edilemeyen istismar olgularının %30-50'si tekrarlayan travmalara maruz kalmakta ve %5-10'u tekrarlayan travma sonrası kaybedilmektedir (D. Selçuk & Karadeniz, 2020). İstismara uğrayan çocuk yaşadığı olayın travma ve şoku içinde yabancı bir kişiye yaşadıklarını anlatmakta çekinebilecektir. Bu durumun tespiti aşamasında çocuğun duygularını ifade etmekte zorlanabileceği göz önünde bulundurulmalı ve duygularını 'üzgünüm', 'kötüyüm', 'çok kötüyüm' şeklinde derecelendirmesi istenebilmektedir. Çocuğun yaşadığı travma sebepli duygularının üstünde durulmalı ve çocuğa yaşadıklarının sorumlusunun kendisi olmadığı açıklanmalıdır (Acehan et. al.,2013; Keskin & Çam, 2005).

Üçüncül önleme ise; Yaşanan istismar ve ihmal olayının ardından gelen zararların azaltılması, tekrarlanmasının engellenmesi ve çocukta bıraktığı hasarın iyileşme ve rehabilitasyonuna yönelik yapılacak çalışmaları içermektedir (Bilgiç, 2015; Oral, Engin & Büyükyazıcı, 2010). İstismar gerçekleşikten sonra çocuğa yapılan bu davranışın tekrarlama riski olabileceğinden dolayı bu durumun tekrarlanmaması için önlem müdahaleleri yapılmalıdır (Wurtele & Kenny ,2010). İstismar tıbbi, hukuki, toplumsal ve bireysel gibi çok boyutlu bir oldu ve hem çocuk hem de ailesi için son derece zorlayıcı bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun yaşayacağı travmanın en az hasarla atlatılması için çocuğun ve ailenin mahremiyeti korunmalı hemen istismarcı ve çocuk arasındaki iletişim ve ilişki kesilmelidir. İstismar gibi travmatik bir durumun çocuğun davranışlarında bir yansıma yapıp yapmadığına bakılmalıdır. Çocuk duygu ve hislerini özgürce dile getirebilmesi için cesaretlendirilmelidir. İstismara uğrayan çocuğa psikolojik destek verilmeli ve travmayı atlatmasına yardımcı olunmalıdır. İstismar ve ihmal ciddi bir toplumsal sorun olması sebebi ile istismara maruz kalan çocuk kadar bu durumun tekrarlanmaması için istismar uygulayanın da rehabilite edilmesi gerekmektedir (Bilgiç, 2015; Oral, Engin & Büyükyazıcı, 2010)

Çocuk İstismar ve İhmalinin Önlenmesinde Halk Sağlığı Hemşiresinin Rolü

Çocuğun sadece olayın gerçekleştiği zaman diliminde değil büyüyüp yetişkinlik dönemine geldiğinde de farklı travmalar ve problemler yaşamasına sebep olmasından dolayı istismar ve ihmal önemli bir halk sağlığı sorunudur (Aktay, 2020). Çocuk istismarı ve ihmalinin azaltılması öncelikle çocuğun gelişimi ve sağlığı sonrasında toplum sağlığı ve yapısı için mutlak yararı olan bir ahlaki zorunluluktur (Lundahl, Nimer & Parsons, 2006). İstismar ve ihmal; psikososyal, bireysel ve çevresel çok boyutlu sebepleri olan ailesel bir fonksiyon bozukluğudur. Çocuğa yönelik her türlü istismar ve ihmalin tanınması ve müdahalesi için sağlık çalışanlarının çocukta ya da ailede gördükleri şüphe uyandırıcı her türlü davranışa dikkatle yaklaşması gerekmektedir (Yıldırım S., Ardahan & Özgüven Ö., 2016). Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre, "görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına karşın, durumu yetkili makamlara bildirmeyen ya da bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" maddesi yer almaktadır (Bülbül, Özçalık & Özdoğan, 2012). Çocuğa yönelik gerçekleştirilen her türlü istismar ve ihmalin önlenmesi ya da sonuçlarının hafifletilmesinde anahtar rol oynayabilecek sağlık

çalışanlarına istismar ve ihmalin tespitinde yasal sorumluluğun yanında vicdani olarak da büyük bir sorumluluk düşmektedir (D. Selçuk & Karadeniz, 2020). Sağlık sisteminden kaynaklı farklı sebepler erken tanıyı zorlaştırmakta ve olağan istismar ve ihmal davranışlarının artarak devam etmesine sebep olabilmektedir. Çocuğa yönelik tespit edilmeyen istismar ve ihmal kronik bir hal almakta, artan hastalık ve ölüm risklerini ortaya çıkarmaktadır (Yıldırım S., Ardahan & Özgüven Ö., 2016; Koç, Oral & Butteris, 2014). Çocuk ve aile ile ilk karşılaşan ve temasta olan hemşireler özellikle aile sağlığı merkezinde çalışan hemşireler çocuk izlemlerinde, tedavi ve bakım sırasında çocuk ve aile ile yakın temasta olmaları sebebi ile şüphelendikleri herhangi bir istismar ve ihmal durumu varlığı için duyarlı ve dikkatli olmalı, şüphelenilen bir durum varsa mevcut durumun doğru tanılanması, şüphelerin kanıtlanmaya çalışılması için hastanın öyküsünün dikkatli alınması gerekmektedir. İstismar ve ihmali tanılama, değerlendirme ve tedavi aşamasında hekim ile iş birliği içinde olmalıdır (Güney, 2010; D. Selçuk & Karadeniz, 2020). Dünya Sağlık Örgütü tarafından çocuk ihmali ve istismarının engellenmesinde hemşirenin önemini vurgulanmıştır. İstismar ve ihmali engellenmesinde aileleri ve bireyleri yakından gözlem yapma fırsatı olan özellikle halk sağlığı hemşirelerinin koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında eğitim ve danışmanlık rollerinin bir getirisi olarak yapacakları aile ziyaretlerinde aileleri yakından ve yerinde gözlem yapıp, çocuk yetiştirme konusunda ailelere eksiklerini söylemeli ve aileye verilecek eğitimlerle çocuk yetiştirme becerilerinin artırılması gerekmektedir. Gelişim dönemi ve özelliklerine göre utanma, çekinme olmadan çocuklara cinsel eğitim, mahremiyet ve mahremiyetin korunması konusunda eğitimlerin planlanması ve uygulanmasının olumlu sonuçlar yaratacağı düşünülmektedir (WHO, 2022; Dubowitz & Lane, 2011). Çocuğa karşı ebeveyni tarafından yapılan her türlü kötü muamele değerlendirilmeli bu değerlendirme sürecinde ebeveyn-çocuk arası iletişim kalitesine dikkat edilmelidir. Değerlendirme sürecinde fark edilen aşırı baskıcı ebeveyn tavırları, çocuk yetiştirme konusunda uç noktalara odaklanan tavır ve davranışlar, ebeveynlerin abartılı ceza yöntemlerinin olup olmadığına bakılması varsa bu davranışların yerine olumlu davranışlarla değiştirilmesi için adımlar atılmalıdır. Bu noktada halk sağlığı hemşiresi olarak ebeveynlik becerileri artırılmalı, iletişim/ problem çözme yetkinlikleri yoksa eğitimler verilmelidir (Türkkan, Odacı, & Bülbül, 2021). Ebeveynler sosyal destek sistemlerinin olmaması ve yaşadıkları yoğun stres düzeylerinden kaynaklı çocuklarına kötü muamelede bulunabilmektedirler. Yapılan çoğu araştırma sonucunda ebeveynlerin çocuklarına kötü muamelede bulunmalarının en büyük sebebi olarak yaşadıkları yoğun stres bulunmuştur (Rodriguez vd., 2017; Tucker vd., 2017). Bu sebeple ebeveynlere stresle baş etme ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin güçlenmesi için destek alabilecekleri kurum ve kişilere yönlendirmeler yapılabilir. Özellikle risk altındaki aileler belirlenip stres seviyelerinin azaltılması için sosyal destek programlarına katılmaları sağlanabilir (Türkkan, Odacı, & Bülbül, 2021). Yapılan araştırmalara göre okulda verilen eğitim çocuk ve ebeveynleri ortak paydada birleştirip farkındalık eğitimlerinin verilebilmesi, daha geniş kitlelere ulaşım için en uygun ortam olabilmektedir (Türkkan, Odacı, & Bülbül, 2021; Seydoğulları, 2018). Okulda verilecek eğitimlerde çocuklara istismara karşı bilinçlenip kendilerini nasıl koruyacakları, istismara uğramaları sonucunda yapmaları gerekenler konularında kişisel güvenlik eğitimleri verilmelidir. Çocuk istismar ve ihmali önlenmesi ve toplumsal boyutta farkındalığa dikkat çekilmesi için yazılı ve görsel basın etkin olarak kullanılabilir. İstismara maruz kalan çocuğun ve ailesinin sosyal yaşama yeniden uyum sağlayabilmesi ve yaşadıkları travma sürecinin etkisinin azaltılması için sivil toplum örgütlerinin desteği ile sosyal etkinlikler planlanabilir (Türkkan, Odacı, & Bülbül, 2021).

KAYNAKÇA

1. Altıparmak, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F., & Ergin, D. (2013). Annelerden Alınan Bilgilerle Çocuk İstismarı ve Etkileyen Etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 354-361.
2. Aktay, M. (2020). İstismar ve İhmali Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 169-184.
3. ASUMA, & IMDAT. (2018). Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu-2. Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA) Ve Şiddeti Önleme Ve Rehabilitasyon Merkezi (IMDAT).
4. Alpaslan, A.H. (2014). Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(2), 194- 201.
5. Acehan S, Bilen A, Ay MO, Gülen M, Avcı A, İçme F. Çocuk istismarı ve ihmali değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi* 2013;22(4):591614.
6. Akyüz E. Çocuk Hukukunun Gelişimi ve Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-2, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları 2011:17-42.
7. Bacıoğlu, S. D., & Kaya, Z. (2020). Öğretmen Adaylarının Çocuk İstismar ve İhmali İlişkin Bilgi

- Düzeyleleri ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarı Bildirme Tutumlarının İncelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 894-929.
8. Ben-Natan, M., Sharon, I., Barbashov, P., Minasyan, Y., Hanukayev, I., Kajdan, D., & Klein Kremer, A. (2014). Risk Factors For Child Abuse: Quantitative Correlational Design. *Journal Of Pediatrics Nursing*, 220-227.
 9. Bige, Y. D., Taşar, M., Kılınçoğlu, B., Özmen, S., & Tıraş, Ü. (2013). Alt Sosyoekonomik Düzeye Sahip Anne-Babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Hakkındaki Bilgi Düzeyleri, Deneyimler ve Kullandıkları Disiplin Yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 27-35.
 10. Bilgiç H. Denizli İl Merkezindeki Aile Sağlığı Merkezlerinde Görev Yapan Ebe ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Deneyimleri, Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri. Uzmanlık Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi 2015.
 11. Borg, K., Snowdon, C., & Hodes, D. (2014). Child Sexual Abuse: Recognition And Response When There Is A Suspicion Or Allegation. *Pediatrics And Child Health*, 1-16.
 12. Bülbül S, Özçalık A, S. Özdoğan S. Bir Olgu Nedeniyle Adli Tıbbi Uygulamalarda Gecikmenin Hekimlere Getirdiği Hukuki Sorunların İrdelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2012;14(2):49-52.
 13. Chang, W.L., Huang, Y.T., Feng, J.Y., Lu, T.H. (2012). Incidence Of Hospitalization Due To Child Maltreatment İn Taiwan, 1996-2007: A Nationwide Population-Based Study. *Child Abuse & Neglect*, 135-141.
 14. Crow T, Cross D, Powers A, Bradley B. Emotion Dysregulation As A Mediator Between Childhood Emotional Abuse And Current Depression İn A Low-Income African-American Sample. *Child Abuse & Neglect*, 2014.
 15. Chapman DP, Whitfield CL, Felitti VJ, Dube, SR, Edwards VJ, Anda RF. Adverse Childhood Experiences And The Risk Of Depressive Disordersin Adulthood. *Journal Of Affective Disorders*. 2004, 217-225.
 16. Colman RA, Widom CS. Childhood Abuse And Neglect And Adult İntimate Relationships: A Prospective Study. *Child Abuse & Neglect*.2004; 28: 1133–1151.
 17. Dubowitz H, Lane WG. Abused And Neglected Children. In: Kliegman RG, Stanton BF, St. Geme JW, Schor NF, Behrman RE (Eds). *Nelson Textbook Of Pediatrics*, 19th Ed. Philadelphia, Elsevier Saunders 2011:135-147.
 18. Demirtürk Selçuk, E., & Karadeniz, H., (2020). Çocuk İstismarına Yol Açan Ailesel Nedenler ve Çocuğun Korunmasına Yönelik Önlemler. *Sağlık ve Toplum*, vol.30, 30-35.
 19. Eren-Gümüş, A. (2017). Çocuk Cinsel İstismarı Şüphesinin Bildirimi Öncesinde Çocukla Yapılacak İlk Görüşme. *Klinik Psikiyatri*, 45-58.
 20. Erdoğan, Y., & Aslan, D. (2020). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 104-132.
 21. Foto-Özdemir, D., Özmert, E., Balseven-Odabaşı, A., Evinç, Ş.G., Tekşam, Ö., Gökler, B., Yalçın, S., Kanbur, N., Tümer, A.R., Derman, O., Atik, H., Karadağ, F., Yurdakök, K., Kale,G. (2012). The Analysis Of Child Abuse And Neglect Cases Assessed By A Multidisciplinary Study Group Between 2005–2008. *Turk J Pediatr*, 333-343.
 22. Gardner, M.J., Thomas, H.J. Ve Erskine, H.E. (2019). The Association Between Five Forms Of Child Maltreatment And Depressive And Anxiety Disorders: A Systematic Review And Meta- Analysis. *Child Abuse Neglect*.
 23. Güner, S. I., Güner, S., & Şahan, M. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 108-113.
 24. Güneş-Aslan, G. (2020). Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Açığa Vurulma Süreci Hakkında Bir Derleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1886-1912.
 25. Güney S. Aile Hekimliğinde Yeni Gelişmeler ve Anne Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri. 1. Sosyal Pediatri Kongresi, 2010. 13-16 Ekim, Kuşadası.
 26. Harford TC, Yia H, Grant BF. Associations Between Childhood Abuse And İnterpersonalaggression And Suicide Attempt Among U.S. Adults İn Anational Study. *Child Abuse & Neglect* 38 (2014) 1389–1398.
 27. Jakubczyk A, Klimkiewicz A, Krasowska A, Kopera M, Sławińska-Ceran A, Brower KC, Wojnar M. History Of Sexual Abuse And Suicide Attempts İn Alcohol-Dependent Patients. *Child Abuse & Neglect*. 2014).
 28. Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 140-151.

29. Keskin G, Çam O. Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı. Yeni Symposium 2005; 43:118-125
30. Kurt SL. Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi 2016, 99-127.
31. Koc F, Oral R, Butteris R. Missed Cases Of Multiple Forms Of Child Abuse And Neglect, International Journal Of Psychiatry In Medicine. 2014; 47 (2): 131-139.
32. Lynch M. Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi, Gözde Ofset Ankara,1991.
33. Lundahl, B. W., Nimer, J., & Parsons, B. (2006). Preventing Child Abuse: A Meta-Analysis Of Parent Training Programs. Research On Social Work Practice, 251-262.
34. Metinyurt, H. A., & Yıldırım Sarı, H. (2016). Sağlık Çalışanlarının Çocuk İhmali ve İstismarını Tanıma Düzeyleri. Çocuk ve Medeniyet Dergisi, 101-121.
35. McCoy, M.L., Keen, S.M. (2014). Child Abuse And Neglect, Second Edition: New York, USA, Psychology Press, 2014.
36. Oral ÜK, Engin P, Büyükyazıcı Z. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu. 2010:18-40.
37. Öztürk S. Çocuklarda Duygusal İstismar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007.
38. Özdemir, E., Özmen, S., Öztop, D., & Özdemir, Ç. (2014). Çocuk ve Ergen Cinsel İstismar Olgularında İstismar ile İlişkili Sosyodemografik Özelliklerin, Ailesel Değişkenlerin ve Ruhsal Bozuklukların Değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni, 146-153.
39. Özgen, E. Ş. (2016, Ağustos 20). Mavi Kurdele 'Çocuk İstismar ve İhmali Konusunda
40. Duyarlılığın Sembolü'. SILO.TIPS: <https://Silo.Tips/Download/Mavi-Kurdele-Ocuk-Stismar-Ve Hmali-Konusunda-Duyarl-N-Sembol Adresinden Alındı>
41. Sarı, H. Y., Ardahan, E., & Özgüven Öztornacı, B. (2016). Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Son 10 Yılda Yapılan Sistemik Derlemeler. TAF Preventive Medicine Bulletin, 501-511.
42. Soylu, N., & Şentürk Pılan, B. (2012). Cinsel İstismara Uğramış Çocuk ve Ergenlerde Ruh Sağlığını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 292-298.
43. Seydooğulları, S. (2018). İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Cinsel İstismarı Önleme Psiko-Eğitim Programının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Sınanması. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Eğitim Psikolojisi Programı, Ankara.
44. Şimşek, Ş., Çıgıl Fettahoğlu, E., & Özatalay, E. (2011). Cinsel İstismara Uğramış Çocuklarda ve Ebeveynlerinde Travma Sonrası Stres Bozukluğu. Dicle Tıp Dergisi, 318-324.
45. Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel Şiddet. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi, 51-61.
46. Rodriguez, C. M., Silvia, P. J., And Gaskin, R. E. (2017). Predicting Maternal And Paternal Parent- Child Aggression Risk: Longitudinal Multimethod Investigation Using Social Information Processing Theory. Psychology Of Violence.
47. Tahiroğlu Y, Avcı A, Çekin N (2008). Çocuk İstismarı, Ruh Sağlığı ve Adli Bildirim Zorunluluğu. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 9(1), 1- 7.
48. Tıraşçı, Y., & Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. Dicle Tıp Dergisi, 34(1), 70-74.
49. Tucker, M. C., Rodriguez, C. M., And Baker, L. R. (2017). Personal And Couple Level Risk Factors: Maternal And Paternal Parent-Child Aggression Risk. Child Abuse & Neglect, 213–222.
50. Türkkan, T., Odacı, H., & Bülbül, K. (2021). Çocuk İstismarı ve İhmalini Anlamak: Ekolojik Bir Yaklaşım. Toplum ve Sosyal Hizmet, 709- 728.
51. Uğurlu, Z., & Aksoy Gülsen, İ. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuku Bağlamında Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. International Journal Of Social And Educational Sciences, 3-24.
52. UNICEF (2017). Tanıdık Bir Yüz: Çocukların ve Ergenlerin Yaşamında Şiddet. Erişim Adresi: <https://Unicefturk.Org/Yazi/Siddet>
53. Yakut H. İ., Korkmaz E. Çocuklarda Cinsel İstismar. Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi. 2013; 10(39): 1630-1632.
54. Yalçın N. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Çözüm Önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.
55. Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler

- Gerçeği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1-24.
56. Yaşar, Z. F., & Akduman, G. (2007). Çocuk İhmali-İstismarı ve Adli Diş Hekimliği. Türk Silahlı Kuvvetleri Koruyucu Hekimlik Bülteni, 389-394.
57. Yelboğa, N. (2019). Çocuk Hakları Bağlamında Cinsel İstismarın İncelenmesi. Sosyal Çalışma Dergisi, 202-221.
58. Zeanah, C. H., And Humphreys, K. L. (2018). Child Abuse And Neglect. Journal Of The American Academy Of Child & Adolescent Psychiatry, 637-644.
59. World Health Organization. (2022, September 19). Child Maltreatment. World Health Organization: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
60. WHO, Preventing Child Maltreatment: A Guide To Taking Action And Generating Evidence, 2006. <https://www.who.int/publications/i/item/preventing-child-maltreatment-a-guide-to-taking-action-and-generating-evidence>
61. World Health Organization. Child Maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>.
62. Wurtele, S.K., & Kenny, M.C. (2010). Partnering With Parents To Prevent Childhood Sexual Abuse. Child Abuse Review, 19(2), 130-152

**İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KOKUSAL PEYZAJ ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ
CHILD NEGLECT AND ABUSE AND PUBLIC HEALTH NURSING****Elif AYAN ÇEVEN****ORCID: 0000-0003-0858-3899****Nur BELKAYALI****ORCID: 0000-0003-3523-2541****Melike CÖMERT****ORCID: 0000-0001-5406-6943****ÖZET**

Avrupa Peyzaj Sözleşmesindeki tanımlamaya göre peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, deneyimler sonucu olarak zihnimize yaratılan imgeler ve duyuların bir bileşimidir. Algılamaya ilişkin ilk verileri toplayan duyuların algılama yetenekleri, kişinin fizyolojik özellikleriyle ilişkilidir. İnsanın duyularla aldığı veriler anlam kazanırken peyzaj, iletilerin tümüyle algılanır. Koku duyusu, duygusal duyuları tetikler ve görüşten farklı olarak doğrudan düşünce ve bilinci etkiler. Kokunun bilinçaltı ile doğrudan bir ilişkisi bulunmaktadır. Bir koku bir durumu, yeri veya şehri bir imajdan daha iyi hatırlatabilirken, kokular, çağrışımcı değer olarak kullanıcıların yer-zaman-faaliyet ilişkilerini harekete geçiren, mekân-davranış ilişkisi barındırması açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Koku, anılar gibi bağlamsal ve kişisel değerlerden güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Koku tercihleri ve algısı yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklere göre değişkenlik göstermektedir. Çocukların kokulara karşı algıları literatürde halen geniş bir boşluğu temsil etmektedir. Masumiyetin simgesi olarak görülen çocuk ve çocukluk dönemi insan hayatının altın çağını temsil etmektedir. Çocukluk çağının önemli dönemini kapsayan eğitim hayatında duyuşsal ve bilişsel süreçlerin dahil olduğu bilimsel süreç becerileri önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı çevre eğitiminde eğitimin ilk düzeyinden başlayarak bilinçli bir şekilde tüm eğitim dönemlerinde verilmesinin ve kokusal peyzaj kavramına ilişkin nasıl bir farkındalıklarının oluştuğunu belirleyebilmek ve kokusal peyzaj kavramının çocukluk döneminde nasıl algılandığının ortaya koymaktır. Çalışma ilkökul birinci kademede bulunan 2. sınıfta eğitim gören çocuklar ile gerçekleştirilmiştir. Koku algısını tespit etmek amacıyla veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. 31 öğrenci ile yapılan görüşmeler sonucunda çocukların koku peyzajını tanımlamada zorluk çekmelerine rağmen çevrelerindeki kokuları sınıflandırabildikleri ve hoş ve nahos kokuların duygusal yönden değerlendirmelerini yapabildikleri ve bu konun bir ders olarak analtilmasını tercih ettikleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Kokusal Peyzaj, Çocuk ve Koku, Kokusal Peyzaj Algısı.

Bu çalışma 123K818 nolu TUBİTAK 1002A hızlı destek kapsamında desteklenmektedir.

ABSTRACT

According to the definition in the European Landscape Council convention, landscape, as perceived by people, is a combination of images and sensations created in our minds as a result of experiences. The perception abilities of the senses that collect the initial data regarding perception may vary depending on the physiological capacity of the person. While the data people receive through the senses gain meaning, the landscape is perceived as a whole. The sense of smell triggers emotional senses and, unlike vision, directly involves thought and consciousness. Smell has a direct relationship with the subconscious. While a smell can remind a situation, place or city better than an image, smells play an important role as an evocative factor, activating the place-time-activity relationships of users and containing space-behavior relationships. Smell is strongly influenced by contextual and subjective factors such as memories. Fragrance preferences and perception vary depending on demographic characteristics such as age and gender. Children's perceptions of odors still represent a wide gap in the literature. It represents the child and childhood, which is seen as the symbol of innocence, the golden

age of human life. Scientific process skills, including affective and cognitive processes, have an important place in education life, which covers the important period of childhood. In this context, the aim of the study is to determine how environmental education should be given consciously at all levels of education, starting from basic education, and how awareness of the concept of smellscape is formed, and to reveal how the concept of smellscape is perceived in childhood. The study was carried out with children studying in the second grade of the first stage of primary school. A semi-structured interview form was used as a data collection tool to determine odor perception. As a result of the interviews conducted with 31 students, it was observed that although the children had difficulty in defining the smellscape, they were able to classify the odors in their environment and make emotional evaluations of pleasant and unpleasant odors, and they preferred to discuss this subject as a lesson.

Keywords: Smellscape, Child and Odor, Perception of Smellscape.

GİRİŞ

Avrupa Peyzaj Sözleşmesine (APS) göre ‘insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insanî unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan olarak tanımlanan peyzaj’ı, Palmer (2003) algısal boyutu kapsamında manzara güzelliği olarak görmüş ve peyzajın kalitesi ile ilişkilendirmiştir. Peyzaj, öncelikle bir mekânın deneyiminin sonucu olarak zihnimize yaratılan imgeler ve duyuların bir bileşimidir (Bouchard, 2013). Peyzaj algısı geçmiş yıllarda manzaraya (görsel) (Wohlwill, 1976; Ulrich, 1977; Daniel, 2001) odaklanmasına rağmen son 20 yıldaki çalışmalar algının tüm boyutu ile ele alınması gerektiğini, dolayısıyla diğer duysal değerlerinde peyzajın kalitesinde (Schafer, 1993; Kaymaz vd., 2012; Henshaw, 2013; Liu vd., 2014; Xiao vd., 2018; Belkayalı ve Kaymaz, 2021; Çeven ve Belkayalı, 2022; Çeven ve Belkayalı, 2023) etkisinin olduğunu göstermektedir. Gezer (2012) fiziksel mekâni imgelerle görülen, dokusu, kokusu, tadıyla hissedilen, sesiyle duyulan, ancak zaman süzgecinden geçirilen duygu ve deneyimlerimize kavranan bir yer olarak tanımlar. Bachelard’a (2017) mekansal algının tek duyu ile değil tüm duyuların bir bütün ilişkisi kurulduğunda tamamlandığını ifade eder. Bu doğrultuda kokunun mekânın karakterinde yer edinerek algılamada dikkat çeken bir değer olduğu görülmektedir. Koku duyusu, duygusal duyuları tetikler ve görüşten farklı olarak doğrudan düşünce ve bilinci içerir. Kokunun bilinçaltı ile doğrudan bir ilişkisi olduğu ifade edilmektedir. Bir koku bir durumu, yeri veya şehri bir imajdan daha iyi hatırlatabilir (Sepe, 2013). Kokular, çağrışımçı bir etken olarak kullanıcıların yer-zaman-aktivite ilişkilerini harekete geçiren, mekân-davranış ilişkisi barındırması açısından önemli bir rol üstlenmektedir (Pennycook ve Otsuji, 2015). Koku, anılar gibi bağlamsal ve öznel faktörlerden güçlü bir şekilde etkilenen (Barwich, 2014), genetik farklılıklar gibi birçok biyolojik faktör, değişen algısal kapasitelere yol açan (Keller ve Vosshall, 2008) sadece fizyolojik değil, pozitif veya negatif, iyi veya kötü olarak değerlendirilebilen (Synnott, 1991) ölçülmesi ve tanımlanması güç bir duygudur. Koku tercihleri ve algısının yaş (Ship vd. 1996), cinsiyet (Theuerauf vd. 2009) gibi demografik özelliklere göre değişkenlik gösterdiği de belirlenmiştir (Pawlowska, 2014). Küçük çocukların kokulara karşı hedonik tepkileri konusu aslında çok az ilgi görmüştür. Rousseau çocuğu masumiyetin simgesi olarak görmüş ve çocukluk döneminin insan hayatının altın çağını temsil ettiğini ifade etmiştir. Çocukluk çağı yaşamın önemli evrelerinden biri olup, gelişim psikolojisinde çocukluk döneminin diğer dönemlerden farklı gelişim süreçlerini ve ihtiyaçları barındırdığı ve temel kazanımlara bu dönemde erişildiği ifade edilmektedir (Montessori, 1907; Çukur ve Özgüner 2008; Düzenli ve Deniz, 2019; Erdoğan, 2020). Çocuğun, gelişiminin davranışları ile belirlenebileceği, ancak çocuğun eylemleri dikkate alınarak, onun yetişkinin ölçüsüyle ölçülemeyeceği, her çocuğun bir fert olarak görerek saygınlığın sağlanması gerektiği düşüncesi kabul görmeye başlamıştır (Erdoğan, 2011). Doğdukları andan itibaren iletişim içinde bulunan çocuk davranışları ile değer kazanır ve kazandıkları değerler ile davranışlarını somutlaştırırlar, öz niteliklerini geliştirirler (Akman vd., 2003; İnci, 2009). Bu davranışlar yaşam boyu devam etmektedir. Çocukların mekânı nasıl algıladıklarını değerlendirmek, yetişkin bir birey algısının değerlendirmesini yapmak kadar kolay bir süreç değildir. Bu durumda çocukların kullandığı mekânların düzenlenmesi diğer mekân düzenlemelerinden farklılık

göstermektedir (Loebach vd., 2010; Özsoy, 2012). Çocuk davranışı ile yetişkin davranışının farklılaştığı, çevre ile etkileşimlerinin ve çevreyi anlama şekillerinin birbirinden oldukça farklılık göstermektedir (Çevikayak, 2019). Çocuklar öğrendikleri her şeyi duyularıyla algılayarak öğrenir. Etkili bir öğrenme için bütün duyuların çalışması ve kazandırılacak olan kavram ve becerilerle ilgili güçlü duygusal yaşantılara ihtiyaç olduğunun bilinmesi önemlidir (Yazıcı vd., 2020). Çocuklar beş duyu ile çevreyi algılar, tanımlar zaman içerisinde gözlemleyerek, yorumlayarak çevreye olan bilgilerini geliştirirler. Piaget (2013) çocuklarda mekân algısının, öncelikle mekânın bilişsel düzeyde oluşturulması, sonrasında ise gerçek dünyayı kendi ihtiyaçlarına ve gündelik pratiklerine uydurmaya çalışması ile gerçekleştiğini belirtmiştir.

Literatürde çocukların çevre algılarına yönelik yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, çocukların çevreyi canlı varlıklarla ilişkilendirdikleri, fakat insanın çevre ile ilişkisini daha az fark ettikleri ve genelde olumsuz nitelikteki söylenebilir (Yardımcı ve Bağcı Kılıç, 2010). Çocukların yaşlarının, eğitim düzeylerinin ve fiziksel görünümünün peyzaj algıları ve tercihleri üzerinde önemli farklılıklar oluşturabileceğini göstermektedir. Algıya yönelik olarak 9-11 yaş aralığındaki 306 çocuk ile yapılan bir içerik analizinde, akarsu ortamının büyük ölçüde kırsal bir ortamda algılandığını (Dove vd., 1999), Veer vd. (2022) çocukların çöp algısına ilişkin değerlendirmelerinin kentsel ve kıyı kesimde farklılık gösterdiğini ve çöp körlüğü üzerine kentsel alanlardaki olguya dikkat çekmişlerdir. Shu vd. (2022) çocuk dostu şehir yaklaşımında çocukların yeşil alanlara ilişkin tercihlerini empati temelli öyküler yöntemi sonuçları ile desteklemişler ve yeşil alan ve bitki varlığını ilişkilendirmişlerdir. Frisch vd. (2012) çocukların mekan algısını mahalle ölçeğinde değerlendirerek, farklı kültürel değerlere sahip çocuklar arasında kentsel mekanın farklı olduğunu, benzer diğer çalışmada Panula vd. (2022) 3 farklı ülkedeki çocuklar ile yaptıkları çevresel algı çalışmasında ülkelerin peyzajları ile eş değerde çizimlerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Çocukların, peyzaj algılarında özellikle kırsal peyzaj içerisinde var olan rekreasyonel alanların etkili olduğu tespit edilmiştir (Müderrişoğlu ve Girti Gültekin, 2015). Wetering vd. (2022) çevreyle ilişkili konularda çocukların bilgi sahibi olduklarını tespit etmiş ve çevre eğitiminin önemine dikkat çekmiştir. Günümüzde duyu organlarının öğrenme sürecindeki etkisi; görme %83, işitme %11, koklama %3.5, dokunma %1.5 ve tat alma %1 (Ergin, 1998) oranında uygun bulursa da Akpınar (2005) çalışmasında öğrenme üzerinde aromanın etkisine dikkat çekerek görsel ve işitsel duyu uyaranların ötesine geçerek kokusal uyaranlara odaklanmış ve bu yüzden doğruluğunu tartışmıştır.

Murphy ve Thorne'un (2010) çalışmalarına göre yetişkin bireyler ile çocuklar arasında havanın solunması gelişim süreçlerinin farklı olması sebebiyle değişiklik gösterir. Çocuklar yetişkinlere kıyasla daha fazla hava soludukları tespit etmişlerdir. Aynı zamanda iç mekandaki karbondioksit seviyesinin artması durumunda çocuklarda konsantrasyon ve performans düşüklüğü yaşanmakta, uyuşukluğa ve gün sonunda daha yorgun hissedilmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda eğitim yapılarında doğal ve yapay havalandırma sağlayan pencere sayıları, oranları, konumları ve kullanım biçimlerinin mimari tasarımı temiz hava kalitesini etkilemesinden kaynaklı olarak önemli yer tutmaktadır (Türk ve Sarı, 2020). Okullarda iç çevre kalitesi değerlendirilmesi kapsamında hazırlanan rehberde (MMO, 2015) bir bileşen olarak yer alan kokunun sadece olumsuz bir etken olarak ele alınarak tedbirlerin neler olması gerektiğine yer verildiği görülmüştür. Avrupa Okullar İç Ortam Kirliliği ve Sağlık: Avrupa'daki Gözlemevi Ağı (SINPHONIE)'nin oluşturduğu kriterlere göre Avrupa'da yapılan araştırmalarda okullarda iç ortam kalitesinde çocukların %63'nün kokulardan rahatsız olduğu tespit edilmiştir (Bluyssen vd., 2018). Güney Kore'de yapılan bir diğer araştırma da ise derslere yönelik tutumun üzerinde sınıfın ortam kalitesi içerisinde kokunun etkili bir faktör olduğu belirtilmiştir (Han vd. 2019).

Gelişme çağındaki 6-15 yaş grubu çocuklar hareketli, enerji doludurlar (Ünal ve Aral., 2010). Bu doğrultuda okul bahçelerinin çocukların genellikle fiziki ihtiyaçlarına yönelik değerlendirildiği (Yılmaz, 1995), geçmiş zamanlara kadar bahçenin tasarım boyutunun göz ardı edildiği görülmüştür (Özdemir ve Yılmaz, 2009). Çocukların kullanımına açık tüm alanlar öğrenme ortamı olup, öğrenme ortamları sadece sınıflarla sınırlı kalmamaktadır (Erdem ve Erdem, 2015). Christidou vd. (2013) okul alanlarının doğal çevreyi öğrenmede etkin birer araç olarak tanımlandığını, okul oyun alanlarının çocukların fiziksel, sosyal, bilişsel, duyuşsal,

psikomotor, iletişimsel gelişimlerine olanak vermesi gerektiği ve bunun çocuğun mekân ile etkileşimde bilişsel ve duygusal bağ kurabilmesi için önemli olduğunu belirtirken çoğu okul alanının yönetimlerce temiz ve düzenli olması istendiğinden sterilize edilmiş ve kurumsal tasarlanmış alanlar olarak bu özellikleri taşımadığından söz etmiştir (Çevikayak, 2019). Bland ve Sharma-Brymer (2012) ise okul ve çevresinin tasarımında öğrenci merkezli pedagojilerin teşvik edilmesinde çocukların fikirlerinden yararlanabileceğini, çocukların yaratıcı katkılarından fayda sağlayabileceğini belirtmiştir. Mullins (2011) çocukların bahçeyi özgürce keşfetmelerine izin veren bir bahçenin, öğrencilerde çevre ile ilgili bilgi ve becerilerini arttırırken oyun ve hayal gücünü teşvik eden, çocuklara sayısız fayda sağlama fırsatı sunduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde çocuk bahçe ve oyun ilişkisinin önemini savunan Froebel de çocukların mutlak gerçekliğe ulaşmasında aktivitelerin etkinlerin önemli rol üstlendiğini belirtmektedir. Çocukların okul bahçelerini algılama şekli, bahçede yer alan farklı aktivite alanlarını kullanım düzeyi, bahçedeki tercihleri, istekleri, bahçenin fiziksel özelliklerinin bunları nasıl etkilediği üzerine yapılan araştırmalarda (Kasalı ve Doğan, 2010; Gök Akgül, 2012; Christidou vd., 2013; Salı vd., 2014), doğal yapının daha çok algılanabilir ve istenildiği belirtilmiştir (Tamoutseli ve Polyzou, 2010; Özdemir ve Çorakçı, 2010). Bu bağlamda çocuk ve çevre ilişkisinin doğru bir düzende kurgulanmış olması önemlidir. Özellikle günün önemli bir kısmını geçirdiği eğitim çevrelerinin çocuğun algısıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu sebeple bu çevrelerin planlama ve tasarım süreçlerinin çocuk algısıyla ilişkilendirilerek kurgulanması önem taşımaktadır. Moore (1997), çocukların nesilden nesile aktarım bağına tekrar kuracağını ifade etmektedir. Erken yaşta doğayla temas kuran ve tanıyan çocukların yetişkinlik döneminde doğayı koruyan bireyler olarak bu temasın önemli olduğu görülmektedir (Eminel Kutay, 2019). Bu kapsamda bakıldığında ilkökul pedagojik eğitim çerçevesinde peyzajın tüm algısal boyutuyla değerlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapan APS bağlamında, kokusal peyzaj kavramının çocuk algısında ne derece yer edindiği üzerine yapılan bu çalışmada çocukların çevre, koku tanımlarına ilişkin değerlendirmeleri bunun devamında okul bahçelerinde kokusal peyzaj algıları, sınıflandırmaları ve bu kavramın dersleri ile ilişkisi irdelenmiştir.

YÖNTEM

Çalışma Alanı

Çalışma Batı Karadeniz Bölgesinde Kastamonu Merkez İlçesinde yer alan Kuzeykent Mahallesinde bulunan "Toki İlkokulu" nda gerçekleştirilmiştir. Toki ilkökulu merkez ilçede yer alan diğer okullarla kıyaslandığında daha fazla doğal bitki örüntüsüne ve yeşil alana sahip olduğu için tercih edilmiştir. Okul bahçesine bakıldığında 2 kademede çözümlenen bahçenin okul girişi anıt alanı ve tören alanı bina ile aynı kod seviyesinde iken, sosyal mekânların ve otoparkın üst koda çözümlendiği görülmektedir (Şekil 1)

Şekil 1. Çalışma alanına ait görüntü (Kaynak)

Veri Toplama Araçları

Koku algısını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Nitel veri yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada çocukların peyzaj algısına ilişkin biliş düzeyini tespit etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler (Altunay vd., 2014; Özcan ve Özcan, 2016) Piaget (2013)'in belirttiği mekân algısında yaş değerlendirmesi dikkate alınarak 2. Sınıftaki öğrencilerden tek şube ile gerçekleştirilmiştir. Şube de yer alan toplam 31 öğrenci ile yapılmıştır. Görüşmelerdeki soru tipleri açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Araştırma sürecinde özellikle de araştırmanın veri toplama ve analiz aşamalarının daha açıklayıcı hale getirilmesinde açık uçlu sorular önemli yer tutmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşmelerdeki sorular 2 kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda kapalı uçlu soru tipinde hazırlanarak kişisel bilgiler ve okula hangi yol ile erişimini sağladığı, okul bahçesinde boş vakitlerini nasıl değerlendirdikleri sorgulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmenin 2. Kısımında ise peyzaj algısına ilişkin bilgisi, en çok hangi algı yoluyla çevreyi değerlendirdiği yaşadığı çevrede ve okul bahçesinde hangi kokuların yer aldığı sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda koku karakterini nasıl tanımladıkları kokuyu hangi özelliklere göre değerlendirdikleri açık uçlu sorular ile irdelenmiştir. Kokusal peyzaja ilişkin yapılan çalışmalarda (Quercia vd., 2018; Ayan Çeven, 2020) kokunun renklerle ilişkisi göz önünde bulundurularak çocukların çevrelerindeki kokuları tanımlamaları ve bu kokuları renklerle ilişkilendirmeleri ve hangi derste olmasını tercihlerine ilişkin açık uçlu soru şeklinde bu bölümde sorgulanmıştır. Çalışmada oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşmeler için Kastamonu Üniversitesi bünyesinde bulunan Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan Etik Kurul izni alınmıştır.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Çalışma 2022-2023 öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma için gerekli izinlerin alınması sonrasında seçilen okulda yönetici ve sınıf öğretmenleri ile ön görüşmeler sonrasında ebeveyn izinleri alındıktan sonra Mayıs ayı içerisinde Kastamonu ili merkezinde meteoroloji istasyonundan alınan son 10 yıllık hava raporları doğrultusunda kokunun algılanabilmesini etkileyen hava parametrelerine bağlı olarak rüzgarın en düşük sıcaklığın yüksek olduğu bir gün için takvim oluşturulmuştur. Anketler ders saatinde öğretmen gözetiminde uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin cinsiyet, okula geliş ve yaşadıkları yere bağlı olarak koku algılarındaki değişimi SPSS ortamında frekans analizleri değerlendirilmiştir. Çocukların kokulara ilişkin çağrışımları, iyi ve kötü koku değerlendirmeleri kelime bulutu ile analiz edilmiştir. Kelime bulutu analizi estetik kaygının ötesinde veriler görselleştirilerek anlaşılır okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılabilir ve hızlı bir şekilde değerlendirme yapılmasına imkan sunmaktadır. (Fronza vd., 2013). Kelime bulutu analizi, bir konu hakkındaki cevaplanan sonuçları sanatsal ve sosyal biçimde ifade edilmesinde yaygın kullanılan bir tekniktir (Koh vd., 2010). Tekrarlanan kelimelerin metine dönüştürülmesi için Microsoft Excel programı kullanılmıştır. Online erişilebilen programa metinsel olarak yüklenerek kelime bulutu analizi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 2. Sınıf 'da eğitim alan, %51,6 (n=16) kız, %48,3 (n=15) erkek öğrenci ile sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin %48,3'ü okula servis ile %29,03'ü yürüyerek, diğerleri ise özel araçları ile geldiklerini, %74,19'u apartmanda yaşadıklarını ve %70,96'sı yaşadıkları evlerinin çevresinde bahçe bulunduğunu ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Özellik		N	%
Cinsiyet	Kız	16	51,61
	Erkek	15	48,38
Okula geliş şekli	Servis	15	48,38
	Yürüyerek	9	29,03
	Bisiklet	-	-
	Toplu taşıma	-	-
	Özel araç	9	29,03
Barınma şekli	Apartman	23	74,19
	Müstakil ev	8	25,8
Bahçe	Var	22	70,96
	Yok	9	29,03

Öğrencilerin yaşam alanları çevresinde bulunan kullanımlar değerlendirildiğinde; %70,96'sının çevresinde çocuk oyun alanı, %61,29'unun çevresinde oturma alanları, %16,12'sinin çevresinde su ögesi (havuz, çeşme vb.), %54,83'ünün çevresinde otopark, %58,06'sının çevresinde ağaçlı ve çiçekli bir alan bulunduğu tespit edilmiştir. Yaşadığınız konut alanında bahçe bulunuyor mu sorusuna %29,03'ü olmadığını belirtirken, bu öğrencilerden %55,5 (n=5)'i bahçeli bir yerde yaşamak istediklerini belirtmiştir.

Anket çalışmasının ikinci bölümüne değerlendirilen duyular ve koku-çevre ilişkisine yönelik cevaplar irdelendiğinde öğrencilerin % 32,25'inin duyuları tanımladıkları, en fazla ise (n=10) tat duygusunu bildikleri, duyularla çevre ilişkisinin değerlendirmesinde ise %. 29,03'ünün en fazla koku duygusu ile algıladıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin koku ile ilgili ilk çağrışım ve tanımları değerlendirildiğinde %38.7'si burunlarının ilk akıllarına geldiğini ifade ederken, koku tanımını cevaplandırmadıkları tespit edilmiştir. Okul bahçelerinde koku varlığına ilişkin değerlendirmelerinde %83,8'i bir kokunun var olduğunu ve %87'si ise okullarında bir kokunun olmasını istediklerini belirttikleri tespit edilmiştir. Bu bölümün diğer sorularında okul bahçesi koku ilişkileri ile iyi ve kötü koku değerlendirmelerinde kullanılan kelime bulutu yöntemi sonuçlarına göre Şekil 2'de çocuklar koku deyince çevrelerinde ilk akıllarına gelenin parfüm sonrasında ağaç, çiçek ve araba kokularının olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2. Okul çevresindeki kokulara ait kelime bulutu

Çalışmada öğrencilerin algıladıkları kokulara ilişkin onlarda uyandırdıkları duyguların değerlendirilmesine bakıldığında duyumsadıkları kokuların daha çok onları mutlu ettikleri ve güzel olarak anlamlandırdıkları tespit

edilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Duyumsanan kokuların çağrıştırdıklarına ait kelime bulutu

Çocukların kokusal peyzaj algılarında kokuları sınıflandırmalarının ilişkin bilgi düzeylerinin değerlendirildiği bölümde iyi ve kötü kokuları çevrelerdeki kokulara göre değerlendirdikleri görülmektedir. Özellikle okul bahçesi ve çevresinde doğal bitki örütüsünde kaynaklı olarak iyi kokuları bitkiler ile eşleştirirken kötü kokuları çöp ve egzoz kokuları ile ifade ettikleri tespit edilmiştir (Şekil 4). Bu kokuların öğrenciler üzerindeki bıraktığı duygular değerlendirildiğinde ise iyi kokuların olumlu düşünceleri hissettirirken kötü kokuların ise olumsuz duygular hissettirdiği tespit edilmiştir.

Şekil 4. İyi ve kötü kokuların değerlendirmesine ait kelime bulutu

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsan hayatının en önemli evrelerinden biri olan çocukluk çağından yaşanan deneyimler ve öğrenilen bilgiler ilerleyen yaşlarda bireyin karar verme süreçlerinde oldukça önemli yer tutmaktadır. Algılarının çok açık olduğu bu çağda, küçük çocukların kokulara karşı hedonik tepkileri konusu aslında çok az ilgi görmüştür. Bu konuya odaklanan birkaç deney, çocukların koku verici maddelere karşı hassas olduklarını göstermektedir (Lipsitt ve Kaye, 1963; Engen ve Lipsitt, 1965; Rovee, 1972; Engen, Macfarlane, 1975; Cernoch ve Porter, 1985), ancak çocukların kokuların hedonik periyodu yetişkinlerin hedonik periyodundan oldukça farklıdır. Kokusal peyzaj kavramının çocuk algısında ne derece değerlendirildiği üzerine yapılan bu çalışmada çocukların çevre, koku tanımlarına ilişkin düşünceleri ve okul bahçelerinde kokusal peyzaj algıları, sınıflandırmaları devamında ise bu kavramın dersleri ile ilişkisi irdelenmiş sonuç olarak öğrencilerin koku tanımlamasını sadece duyu organı ile ifade ettikleri, kokuyu bitkilerle eşleştirdikleri görülmektedir. Özellikle çiçekli türlere bağlı olarak kokuları çiçekler (gül, sümbül, lavanta) ile değerlendirmektedirler. Oysaki okul bahçesinde yer alan herdem yeşil bitki türlerinin de kendi kokularının olduğu ancak bu türlerde dokunma ile kokunun algılanabildiği bilinmektedir. Öğrencilerin bu durumu deneyimlememesinden kaynaklı olarak değerlendirme yapmadıkları görülmektedir. Bu durum koku peyzajını görmeye dayalı bir algıyla değerlendirdiklerini göstermektedir. Aynı zamanda kendileri için kıymetli olan kişiler ile kokuları sevgi kavramı ile bütünleştirmektedirler. Çocuklar çevreyi canlı olgularla anlamlandırdıkları, fakat insanın çevre ile

ilişkinini daha az fark ettikleri ve çoğunlukla olumsuz yargılarla ilişkilendirmektedirler (Yardımcı ve Bağcı Kılıç, 2010). Öğrencilerin koku ile çevreyi ilişkilendirdikleri ve sınıflandırmada çevreden gelen hoş ve nahış kokuları iyi ve kötü olarak sınıflandırabilmektedirler. Okul çevresinde ve konut çevrelerinde olan otopark ve araç trafiği ne bağlı olarak egzoz kokusunu ve çöp konteynırlarının görünür alanlarda olmasına bağlı çöp kokusunu ve öğrencilerin kötü koku olarak doğru değerlendirdikleri ve bu kokuların duygusal açıdan olumsuz etkilediği görülmektedir. Benzer şekilde Veer vd. (2022) de çocukların çöp algısının değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Avrupa Konseyi Peyzaj Sözleşmesi pedagojik kitapçığı koku bölümünde birçok ders (Bilim ve teknoloji, coğrafya, matematik, hayat bilgisi vb.) kapsamında değerlendirilebileceğinden bahsedilmektedir. Bu çalışmada da öğrencilerin ders konusu olarak hayat bilgisi dersinde anlatılmasını istemektedirler. Öğrencilerin kokusal peyzaja ilişkin farkındalıklarının değerlendirildiği bu çalışmanın ışığında sonuçların yetişkinler ile yapılan çeşitli çalışmalar ile ortak sonuçlar göstermektedir. Özellikle herkes tarafından kolaylıkla algılanılabilen çöp, sigara egzoz kokularının yaşam alanlarında ve okul bahçelerinde konumlanmaları ya da mevcut durumda maskeleyme ve perdeleme çalışmalarının titizlikle yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Özetlenecek olursa bu çağda çocukların peyzaja yönelik meraklarını arttırarak, sürekli evrim geçiren canlı bir sistem olduğunu ve sistem içerisinde kokunun peyzajı doğal ve insan müdahalesi değerler ile etkileyebileceği bilgisini kavramaya yönelik eğitici aktivitelerin uygulanmasını teşvik etmek gerekmektedir. Böylelikle yaşamının ilerleyen sürecinde peyzajın korunmasında toplumun fertleri olarak nasıl bir rol üstlendiklerinin bilincinde olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Akman, B., Üstün, E., & Güler, T. (6). 6 Yaş Çocuklarının Bilim Süreçlerini Kullanma Yetenekleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(24).
2. Akpınar, B. (2005). Aromanin Öğrenme Sürecindeki Rol Ve Ethileri: Kokusal Öğrenme. Eurasian Journal Of Educational Research (Ejer), (20).
3. Bachelard, G. (2012), Düşlemenin Poetikası, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları. (2017), Mekânın Poetikası, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
4. Barwich, A. S. (2014). A Sense So Rare: Measuring Olfactory Experiences And Making A Case For A Process Perspective On Sensory Perception. Biological Theory, 9(3), 258-268.
5. Bland, D., & Sharma-Brymer, V. (2012). Imagination İn School Children's Choice Of Their Learning Environment: An Australian Study. International Journal Of Educational Research, 56, 75-88.
6. Bluysen, P. M., Van Zeist, F., Kurvers, S., Tenpierik, M., Pont, S., Wolters, B., ... & Meertins, D. (2018). The Creation Of Senselab: A Laboratory For Testing And Experiencing Single And Combinations Of Indoor Environmental Conditions. Intelligent Buildings International, 10(1), 5-18.
7. Bouchard, N. (2013). Le Théâtre De La Mémoire Olfactive: Le Pouvoir Des Odeurs À Modeler Notre Perception Spatiotemporelle De L'environnement.
8. Christidou, V., Tsevreni, I., Epitropou, M. Ve Kittas, C. (2013). Exploring Primary Children's Views And Experiences Of The School Ground: The Case Of A Greek School. International Journal Of Environmental And Science Education, 8 (1), 59-83.
9. Çevikayak, G. (2019). Eğitim Alanlarının Çocukların Mekân Algısı Ve Yaratıcılığı Üzerindeki Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. İzmir
10. Çukur, D., & Özgüner, H. (2008). Kentsel Alanda Çocuklara Doğa Bilinci Kazandırmada Oyun Mekanı Tasarımının Rolü. Turkish Journal Of Forestry, 9(2), 177-187.
11. Dove, J. E., Everett, L. A., & Preece, P. F. W. (1999). Exploring A Hydrological Concept Through Children's Drawings. International Journal Of Science Education, 21(5), 485-497.
12. Düzenli, T., & Deniz, L. (2019). Okulöncesi Çocuk Resimlerinde Çevre Algısı: Kayseri İli Örneği. Kongre Kitabı.

13. Eminel Kutay, M. (2019). Çocukların Doğa İle İlişkilerinin Güçlendirilmesinde Okul Bahçelerinin Rolü (Master's Thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
14. Erdem, A. Ve Erdem, M. (2015). Yapılandırmacı Karma Öğrenme Ortamlarının Dinleme Ve Konuşma Becerilerine Etkisi. İlköğretim Online, 14(3), 1130-1148.
15. Erdoğan, İ. (2011). Çocuk Eğitimindeki Paradigma Değişimi 1. Dünyadan Büyüktür Çocuk.
16. Ergin, A. (1998). Öğretim Teknolojisi İletişim. Anı Yayıncılık.
17. Gezer, H. (2012). Mekanı Kavrama Sürecinde Algılama Bileşenleri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 11 Sayı: 21 Bahar 2012 / 1 S.1-10
18. Gök Akgül, Z. (2012). İlköğretim Okul Bahçelerinin Öğrencilerin Tercihleri Ve Doğa Bilinci Gelişimini Destekleyici Yaklaşımlar Doğrultusunda Tasarımı: Isparta Kenti Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
19. Han, H., Moon, H., & Lee, H. (2019). Physical Classroom Environment Affects Students' Satisfaction: Attitude And Quality As Mediators. Social Behavior And Personality: An International Journal, 47(5), 1-10.
20. İnci, E. (2009). Erken Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Sosyo-Ekonomik Düzey, Yaş Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi (Master's Thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
21. Kasalı, A., & Doğan, F. (2010). Fifth-, Sixth-, And Seventh-Grade Students' Use Of Non-Classroom Spaces During Recess: The Case Of Three Private Schools In Izmir, Turkey. Journal Of Environmental Psychology, 30(4), 518-532.
22. Keller, A., & Vosshall, L. B. (2008). Better Smelling Through Genetics: Mammalian Odor Perception. Current Opinion In Neurobiology, 18(4), 364-369.
23. Lehman-Frisch, S., Authier, J. Y., & Dufaux, F. (2012). 'Draw Me Your Neighbourhood': A Gentrified Paris Neighbourhood Through Its Children's Eyes. Children's Geographies, 10(1), 17-34.
24. Loebach, J., & Gilliland, J. (2010). Child-Led Tours To Uncover Children's Perceptions And Use Of Neighborhood Environments. Children Youth And Environments, 20(1), 52-90.
25. Montessori, M. (2004). The Discovery Of The Child. Aakar Books.
26. Moore, R. C. 1997. The Need For Nature: A Childhood Right. Social Justice, 24(3), 203-220
27. Murphy, C. Ve Thorne, A. (2010). Health And Productivity Benefits Of Sustainable Schools: A Review. Watford: Brepress
28. Müderrisoğlu, H., & Gültekin, P. G. (2015). Understanding The Children's Perception And Preferences On Nature-Based Outdoor Landscape. Indoor And Built Environment, 24(3), 340-354. <https://doi.org/10.1177/1420326x13509393>
29. Özdemir, A., & Yılmaz, O. (2009). İlköğretim Okulları Bahçelerinin Çocuk Gelişimi Ve Sağlıklı Yaşam Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Milli Eğitim, 38(181), 121-130.
30. Özsoy, S. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Algılarının Çizdikleri Resimler Aracılığıyla İncelenmesi.
31. Palmer, J. (2003). Research Agenda For Landscape Perception. Trends In Landscape Modelling, Proceedings At Anhalt University Of Applied Sciences.
32. Pawłowska, K. (2014). The Smells Of Neolithic Çatalhöyük, Turkey: Time And Space Of Human Activity. Journal Of Anthropological Archaeology, 36, 1-11.
33. Pennycook, A., & Otsuji, E. (2015). Making Scents Of The Landscape. Linguistic Landscape, 1(3), 191-212.
34. Piaget, J. (2013). Çocuğun Gözüyle Dünya. (İ. Yerguz, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
35. Salı, G., Akyol, A. K., & Baran, G. (2014). An Analysis Of Pre-School Children's Perception Of Schoolyard Through Their Drawings. Procedia-Social And Behavioral Sciences, 116, 2105-2114.
36. Sepe, M. (2013). Planning And Place In The City: Mapping Place Identity. Routledge.

37. Ship, J. A., Pearson, J. D., Cruise, L. J., Brant, L. J., & Metter, E. J. (1996). Longitudinal Changes In Smell Identification. *The Journals Of Gerontology Series A: Biological Sciences And Medical Sciences*, 51(2), M86-M91.
38. Shu, X., Mesimäki, M., Kotze, D. J., Wales, M., Xie, L., Benicke, R., & Lehvavirta, S. (2022). Needs And Expectations Of German And Chinese Children For Livable Urban Green Spaces Revealed By The Method Of Empathy-Based Stories. *Urban Forestry & Urban Greening*, 68, 127476.
39. Synnott, A. (1991). A Sociology Of Smell. *Canadian Review Of Sociology/Revue Canadienne De Sociologie*, 28(4), 437-459.
40. Thuerauf, N., Reulbach, U., Lunkenheimer, J., Lunkenheimer, B., Spannenberger, R., Gossler, A., . Ve Markovic, K. (2009). Emotional Reactivity To Odors: Olfactory Sensitivity And The Span Of Emotional Evaluation Separate The Genders. *Neuroscience Letters*, 456(2), 74-79.
41. Türk, S. A., & Sarı, R. M. (2020). Eğitim Yapısı Tasarımını Duyular Üzerinden (Yeniden) Düşünmek. *Sanat Ve Tasarım Dergisi*, (26), 719-750.
42. Ünal, M., & Aral, N. (2010). Bilim Ve Çocuk. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35(378), 35-42.
43. Veer, D., Drouin, A., Fischer, J., González, C., Holtmann, G., Honorato-Zimmer, D., ... & Thiel, M. (2022). How Do Schoolchildren Perceive Litter? Overlooked In Urban But Not In Natural Environments. *Journal Of Environmental Psychology*, 81, 101781.
44. Wetering, J., Leijten, P., Spitzer, J., & Thomaes, S. (2022). Does environmental education benefit environmental outcomes in children and adolescents? A meta-analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 81, 101782.
45. Yazıcı, E., Kandır, A., & Keskin, H. K. (2020). Okuma Yazma Becerilerini Destekleyici Duyu Eğitimi Programı'nın Etkililiğinin Boylamsal Olarak İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 30-48.
46. Yılmaz, H.(2009). Erzurum Kenti Okul Bahçelerinin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İncelenmesi/A Research On The School Gardens In Erzurum In Terms Of Principles Of Landscape Architecture. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(4).
47. Yli-Panula, E., Jeronen, E., & Mäki, S. (2022). School culture promoting sustainability in student teachers' Views. *Sustainability*, 14(12), 7440.

**DANS ÖĞRETİMİNDE SINIF ÖĞRETMENİNİN ROLÜ: DANS VE ÇOCUK
THE ROLE OF THE TEACHER IN DANCE TEACHING: DANCE AND THE CHILD****Meltem DÜNDAR****ORCID: 0009-0002-4642-1014****Nida BAYINDIR****ORCID: 0000-0001-8329-358X****ÖZET**

Günümüz eğitim sisteminde sanat ve sporun önemi giderek daha fazla vurgulanmaktadır. Dans, özellikle ilkököl düzeyinde, öğrencilerin yaratıcılığını, ifade yeteneklerini ve sosyal becerilerini geliştirebilen etkili bir araçtır. Bu bağlamda, sınıf öğretmenleri, öğrencilere dansı sevdirmek, öğretmek ve onların sanatsal gelişimini desteklemek adına önemli bir rol üstlenmektedirler. Araştırma, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine dans öğretme rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 2023-2024 Eğitim Öğretim yılının 1. Döneminde, Eskişehir merkez ilçede görev yapan 4 erkek 17 kadın toplam 21 sınıf öğretmenini kapsamaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilirlik yöntemi oluşturmaktadır. Veriler araştırmacıların hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Öğretmenlere, hangi dansları bildikleri, öğrencilerine yönelik, dans öğretimi konusunda neler bildikleri ve dans öğretimi ile ilgili sınıf ortamında neler yaptıklarını içeren sorular sorulmuştur. Araştırma verileri betimlenerek analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu öğretecek düzeyde dans bilmediğini belirtmiştir. Öğretmenler, dansın ilkököl çocukları üzerinde olumlu etkileri olduğuna inanmaktadırlar. Sınıfta veya okulda yöresel grup danslarının öğretilebileceğini, bu danslarında oyunlarda ve gösterilerde kullanılabileceğini düşünmektedirler. Araştırma sonuçlarına bağlı olarak, dansın eğitim müfredatına dahil edilmesi ve öğrenci sınıf seviyelerine uygun dans öğretim planlamalarının yapılması, sınıf öğretmenlerine yönelik dans eğitimlerinin verilmesi, çeşitlilik ve kültürel farkındalığı arttırmak için farklı dans türlerinin ve gruplarının oluşturulması, dansı öğrencilere sevdirmek için gerekli ilginin çekilmesi ve öğrencilerin teşvik edilmesi, dans eğitimi ile ilgili gerektiğinde hizmet alımının yapılması ve sınıf etkinliklerinde dansın sıklıkla kullanılması önerilmektedir. İlkokulda dans eğitimi öğrencilerin sanat ve sporu birlikte deneyimledikleri, yaratıcı potansiyellerini ortaya çıkardıkları eşsiz bir fırsattır. Sınıf öğretmenlerinin bu süreci yönlendirme, planlama ve destekleme konusunda hizmet öncesinden hizmet içine kadar önemli bir rol üstlenmeleri kaçınılmazdır. Araştırma, sınıf öğretmenlerinin dans bilgisi ve öğretimi konusundaki durumlarını belirlemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeni, ilkököl, dans, öğretim

ABSTRACT

The importance of arts and sports in today's education system is increasingly emphasized. Dance is an effective tool that can develop students' creativity, expressive abilities and social skills, especially at the primary school level. In this context, classroom teachers play an important role in encouraging and teaching dance to students and supporting their artistic development. This study aims to determine the role of primary school teachers in teaching dance to their students. The research covers a total of 21 primary school teachers, 4 male and 17 female, working in the central district of Eskişehir in the 1st semester of the 2023-2024 academic year. Case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. The sampling of the study is based on the easy accessibility method, which is one of the purposeful sampling methods. Data were collected with a semi-structured interview form. Teachers were asked questions about what they know about teaching dance to their students and what they do in the classroom. The research data were analyzed descriptively. According to the findings of the study, the majority of the teachers stated that they did not know enough dance to teach. Teachers believe that dance has positive effects on primary school children. They think that local group dances can be taught in the classroom or school and that these dances can be used in games and shows. Based on the results of the research, it is recommended that dance should be included in the curriculum and dance teaching plans should be made for primary school teachers according to student levels, dance trainings should be provided for primary school teachers, different dance groups should be formed to increase diversity and cultural awareness, the necessary interest should be attracted to make students love dance, services should be purchased for dance education and dance should be used frequently in classroom activities. Dance education

in primary school is a unique opportunity for students to experience art and sports together and to reveal their creative potential. It is inevitable that primary school teachers play an important role in guiding, planning and supporting this process from pre-service to in-service. This research is of great importance in terms of determining the status of primary school teachers in dance knowledge and teaching.

Keywords: Primary school teachers, primary school, dance, teaching

GİRİŞ

Dans, estetik ve ritmik hareketlerle müziği bütünleştiren kültürel bir iletişim aracıdır. Ancak çoğu zaman kalıplaşmış hareket figürleri veya standart hareket sırası insanların kendi arasındaki iletişimi ve olgunlaşması olarak görülmektedir (Koçkar, 1990). Halbuki dans, insanlık tarihi kadar eskidir ve çok boyutludur. Bu, onun sanattan bile daha eski olduğu gerçeğine karşılık gelebilir. Dansı sanatlar arasında benzersiz kılan ve belki de onun eskilik ve evrenselliğini açıklayan şey, insan bedeninin zaman ve mekandaki özgün hareketleridir (Özarslan, 2003,163). Türk Dil Kurumu (TDK) dans tanımını; “*Müziğin temposuna uyularak yapılan ve estetik değer taşıyan düzenli vücut hareketleri olarak*” tanımlamıştır. Geçmiş 14. Yüzyıla kadar uzanan dans kelimesinin kökünün Eski Fransızca’daki dancier olduğu zannedilmektedir. Kökeni tam belli olmasa da geniş bir alana yayılmıştır (Kurtişoğlu ve Altuğ, 2009). Belirli bir dönem veya belirli bir insan topluluğuna ait dansın kaynağı ile ilgili kesinleşmiş bilgi yoktur (Taşkiran, 2008,11). İnsanın, serbest hareketlerle melodilere eşlik ettiği uzun bir süredir bilinmektedir (Özkan, 2006,44). Bununla beraber insanın var oluşundan beri her döneminin bir dans tarzı ile sembolize edildiği de bilinmektedir (Taşkiran, 2008,11). Bu açıdan bakıldığında dans, toplumlar için geleneksel bir ifade aracıdır. İlk insanlardan günümüze kadar şekil ve içerik olarak çok fazla değişime uğramıştır (Turan, 2001). Dönemler süresince kültürün önemli bir parçası olarak var olan dans, ortaya çıktığı kültürün ve toplumun sözsüz bir anlatım aracı olarak iletişimin farklı bir biçimi olmuştur (Board of Student, 2003,16, McGreevy ve Diğerleri, 2005,16). İnsanların birbirleriyle iletişim kurduğu bütün iletişim araçları dans sanatının yardımcı unsurlarıdır (Koçkar, 1990). Bir sanat olarak dans, güçlü görsel ve işitsel özellikleri sayesinde insanın hayatında olmuş veya olabilecek birçok olayı yorumlayabilmektedir (Yanık, 2010,53). Kimi bölgelerde dans, toplum yaşamında çok önemli bir yer tutan güçlü sosyal dinamiklerden birisidir. Kendini ve kültürünü dışa vurma sanatı olan dans, dansçının fiziksel yetenekleri çok önemlidir. Bu sebeple dans, dans sanatı ve hareket biliminin birleşimi olarak kabul edilmektedir (Esen, 2012,6). Dans, bireyin vücudunu tanımasına ve eğitmesine imkân sağlar. Bunun sonucunda, kendine estetik değer katan vücut, durumun verdiği özgüvenle topluma daha rahat karışma imkanını bulmaktadır. Şüphesiz ki dans, insana sağladığı sanatsal estetik, psikolojik rahatlık ve sosyal inisiyatif sayesinde kendi sosyal alanını yaratır. Dans son dönemlerde toplumun dolayısıyla ailelerin de gündemine girmiştir. Aileler çocuklarını, farklı dans kurslarına (halk oyunları, latin dansları, grup dansları, bale vs.) yazdırarak, onların hem sanatsal açıdan gelişimine katkıda bulunmakta hem de toplumsal hayata atılabilme, iletişim becerilerini geliştirme ve sosyalleşmesine yardımcı olabilmektedir (Tercan, 2016). Stinson (1989) bu anlamda dansı; öğrenme, bulunduğu etrafı anlama ve çevreyle iletişim kurma metodu olarak tanımlamıştır. Dans hem bir iletişim aracı hem de sağlıklı, işbirlikçi, kültürlü, duyarlı, kibar, kendini bilen, yaratıcı bireyler yetiştirilmesine imkan sağlayan ve çocukların hareket ihtiyaçlarını doğrudan karşılayan bir eğitim aracıdır (Lin, 2005; Gilbert, 2005; Koff, 2000; Lee, 1998; Overby, 1992; Kraus, 1991). Çünkü ilkökul dönemi çocukları için hareket etmek; beslenmek, uyumak, ait olmak, sevmek ve sevilme gibi temel bir gereksinimdir. Çocuk hareket ederken, bulunduğu alanı keşfeder, anlamaya çalışır ve çevresi ile iletişim kurar. Bu dönemde çocuk çevresindekileri rol model alır ve bu modeller onun tüm hayatına yön verir. Yapılan çalışmalara göre ilkökul döneminde hareket eğitimi programlarının son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu sebeple çocukların hareket gereksinimini karşılayacak hareket eğitim programlarına ilkökulda yer verilmelidir. Bu eğitim programlarının, özellikle küçük çocukların psikomotor gelişimine faydalar sunması, dikkat çekici olması ve dansla desteklenerek eğlenceli hale getirilmesi gerekmektedir (Kahl, 2002; Oktay, 2000). Eğitimde dansın önemi, öğrencilerin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminde olumlu etkiler sağlamaktadır. Özellikle ilkökul çağındaki çocuklar için dans kendilerini yaratıcılıkla ifade etmelerini, bedensel farkındalıklarını arttırmalarını ve grup içinde işbirliği yapma yetenekleri geliştirmelerinde destekleyen önemli bir sanat formudur. Öğrencilere bu formu öğretmenin bir yolu da sınıf öğretmenlerinin dans ile ilgili bilgi birikimleri ve öğretim becerilerine dayanmaktadır. Araştırma ilkökulda dansın öğretiminde sınıf öğretmenlerinin rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sınıf öğretmenleri hizmet öncesi eğitimde oyun ve fiziki etkinlikler eğitimi almaktadırlar. Ancak başlı başına, seçmeli bir ders değilse, dans öğretimi ile ilgili herhangi bir eğitim almamaktadırlar. Halbuki dans bilme ve öğretme; dansın ders içeriğine dahil edilmesi, öğrenci motivasyonlarının sağlanması,

öğrencilerin kendini özgürce ifade edebileceği ortamların sağlanması, çeşitlilik ve kültürel farkındalığın artırılması, öğrencilerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi, yaratıcılığın teşvik edilmesi, öğrenme etkinliklerine dahil edilerek kalıcı ve etkili öğrenmelerin sağlanması gibi yararlıdır. Araştırma, sınıf öğretmenlerinin bireysel veya grupsal dansları bilme durumları ve öğretme becerilerine yönelik algılarını tespit etmek açısından önem taşımaktadır. Araştırma kapsamında öğretmenlere, hangi dansları bildikleri ve öğretebildikleri, dansın ilkökul öğrencileri üzerindeki etkileri hakkındaki görüşleri, hangi dans türlerinin öğrenciler için daha yararlı olduğu, dansın hangi öğretim durumlarında kullanılacağı ve dansla ilgili yaptıkları yönlendirmelere ilişkin sorular sorulmuştur.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama ve çözümleme yollarına yer verilmiştir.

Araştırmanın modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Durum çalışması, bir durumla ilişkili olan etmenlere bütüncül bir anlayışla bakmaya dayanmaktadır (Cresswell, 2016, Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bir başka ifade ile durum çalışması, hakkında sınırlı bilgi olan durumun zaman ve mekan kısıtlaması yaparak farklı veri toplama araçları ile betimlenmesi durumudur. Öğretmenlerin ilkökulda dansın yerini ve öğrencilerin dans öğrenmelerindeki rolünü belirlemek için araçsal durum çalışması kullanılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 Eğitim Öğretim yılının 1. Döneminde, Eskişehir merkez ilçede görev yapan 4 erkek 17 kadın toplam 21 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilirlik durum örnekleme kullanılmıştır.

Veri toplama aracı

Veriler araştırmacıların geliştirdiği yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Bu form öncelikle ilgili alanyazın taraması sonrasında 2 uzman görüşü alındıktan sonra oluşturulmuştur. Uzman görüşlerinin alınmasıyla kapsam geçerliği gözden geçirilmiş sorulardan oluşmuştur. Bu kapsamda uzman görüşleri sonrasında soru sayısı 5'e indirilmiştir. Öğretmenlerin gönüllü katılımları sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde araştırmanın amacından bahsedilmiş ve gerekli açıklamalara yer verilmiştir. Araştırma katılımcıları kodlayarak gizlilik ilkesine göre yürütülmüştür.

Verilerin çözümlenmesi

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde öğretmenlerin verdiği cevaplar araştırma amacına uygun olarak kodlanmış, temalara ayrılmış ve yorumlanmıştır. Veri toplamak için öğretmenlere yeterli süre verilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacılar tarafından bağımsız bir şekilde kodlanmıştır. Sorular kapsamında elde edilen bulgular kodlar ve temalar çerçevesinde tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1- Katılımcı bilgileri

Öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Mezuniyet durumu	Okutulan sınıf
Ö1	Kadın	24	1	Lisans	2
Ö2	Kadın	26	3	Lisans	3
Ö3	Kadın	24	1	Lisans	4
Ö4	Kadın	24	1	Lisans	4
Ö5	Kadın	28	5	Lisans	2
Ö6	Kadın	25	2	Lisans	2
Ö7	Kadın	26	2	Lisans	4
Ö8	Kadın	25	2	Lisans	3
Ö9	Kadın	44	20	Lisans	1
Ö10	Erkek	25	3	Lisans	2
Ö11	Kadın	25	1	Lisans	3
Ö12	Kadın	34	11	Lisans	3
Ö13	Kadın	34	10	Lisans	4
Ö14	Kadın	33	9	Lisans	3
Ö15	Erkek	25	2	Lisans	1
Ö16	Kadın	41	21	Yüksek lisans	1
Ö17	Kadın	39	15	Doktora	4
Ö18	Kadın	43	20	Lisans	3
Ö19	Erkek	27	3	Lisans	3
Ö20	Erkek	23	1	Lisans	1
Ö21	Kadın	49	21	Yüksek lisans	2

Araştırmaya 4 erkek 17 kadın öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerin 2'si yüksek lisans, 1'i doktora, 18'i lisans mezunudur. 4 öğretmen 1. Sınıfı, 5 öğretmen 2. Sınıfı, 7 öğretmen 3. Sınıfı, 5 öğretmen 4. Sınıfı okutmaktadır. 40 yaş altı öğretmen sayısı 17, 40 yaş üstü öğretmen sayısı ise 4'tür.

Sınıf öğretmenlerinin dans öğretimindeki rollerine ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2-Sınıf öğretmenlerinin dans öğretimindeki rolleri

Sınıf öğretmenlerinin bildikleri danslar	Zeybek, horon, halay, latin, halk oyunları, zumba	Ö1-Zeybek, horon ve bazı yörelerin halk oyunlarını orta düzeyde biliyorum. YTÜ'deki halk oyunları topluluğuna katılmışım. Ö6-Bildiğim pek bir dans yok. Dans etmem. Ö9-Modern dansları temel düzeyde biliyorum. Üniversite zamanımda düzenli olarak katıldım. Sonra devam ettirmedim. Ö18-Halay biliyorum, aldığım bir eğitim yok.
Sınıf öğretmenlerine göre dansın etkileri	Psikolojik, enerji boşaltma, işbirliği, ritm duygusunu geliştirme, psiko-motor beceriler, sosyalleşme, özgüven kazanma, stresten uzaklaşma, dürtü kontrolü sağlama, motivasyon	Ö5-Hem fiziksel hem de ruhsal açıdan çocukların kişisel gelişimi üzerinde etkisi var. Özgüven, başarı ve beceri gelişimini sağlıyor. Ö10-Sosyalleşmelerini ve özgüven kazanmalarını sağlıyor. Ö15-Rahatlatıcı bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Çocuklar için eğlenceli bir şey.
Sınıf öğretmenlerine göre sınıf ortamında öğretilebilecek danslar	Grup dansları, bireysel danslar	Ö21-Halay gibi dansları öğretmeyi tercih ederdim. Milli kimliğimiz için. Ö7-Yöresel halk oyunlarının öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ö4-Çocuklara zeybek ve zumba gibi dansları öğretebilirim.
Sınıf öğretmenlerine göre dansın sınıf ortamında kullanım alanları	Doğrudan bağlantılı konularda, etkinliklerde, sınıf yönetiminde, müzik ve beden eğitim derslerinde, ritim gerektiren durumlarda, öğretim yöntemi olarak, drama ve sanat etkinliklerinde	Ö11-Özellikle 1. Sınıflarda dramada kullanırım, bol hareket olduğu için. Ö16-Oyun ve fiziki etkinlikler dersinde kullanırım Ö8-23 Nisan gibi törenlerde kullanıyorum. Sınıf olarak program hazırlamamız istendiği için.
Sınıf öğretmenlerinin dans öğrenmeye ve öğretmeye ilişkin yönlendirmeleri	Aileyi yönlendirme, ilgi ve yeteneklerini keşfetme, kurs önerme, danslar ile ilgili bilgi verme, dansa talep belirleme, Bizzat öğretme	Ö18-Dansı aşama aşama kendim öğretiyorum. Daha sonra dans videosunu velilerimle paylaşarak evde çalışmalarını istiyorum. Öğretimleri sayılarla yapıyorum. Ö4-İstek doğrultusunda aileyi yönlendiriyorum. Ö8-Çocukların yetenekleri doğrultusunda yardımcı olup gerekli dans eğitimlerini almalarını sağlarım.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 10'u hiçbir dans bilmediklerini ve bu konuda eğitim almadıklarını bildirmiştir. Dans bildiğini belirten öğretmenlerin (8) çoğunluğu halk oyunlarını bildiklerini ancak herhangi bir eğitim almadıklarını bildirmiştir. Sadece 3 öğretmen üniversite yıllarında halk oyunları ve zumba eğitimi aldığını belirtmiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu dansın çocuklar üzerindeki etkisini olumlu olarak değerlendirmekte, dansın en büyük etkisinin ise onların sosyalleşmelerini sağlaması ve onları rahatlatması olarak görmektedirler. Öğretmenler, grupla yapılan dansların ilkökul öğrencileri için daha öğretilbilir olduğunu düşünmektedirler. Bireysel olarak yapılacak danslarda temel düşünce öğrencinin hareket ihtiyacını

gidermek yönündedir. Öğretmenler dansı genellikle törenlerde, drama ve sanat etkinliklerinde kullanmaktadırlar. Kısmen de olsa bağlantılı konularda bir öğretim yöntemi olarak kullanmaktadırlar. Dansın 1. Sınıf öğretmenlerinde konularla bağlantılı olarak, etkinliklerde veya bir öğretim yöntemi olarak daha çeşitli kullanım alanları olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin dans öğrenmeye yönelik yönlendirmeleri çoğu zaman çocuğun ilgi ve yeteneğine göre ailenin dans kurslarına yönlendirilmesi şeklindedir. Öğretmenlerin bazıları ise hiçbir yetenek keşfi ve yönlendirme yapmadıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya 21 öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu 40 yaş altı ve 1-5 yıl kıdeme sahip genç öğretmenlerdir. Araştırma bulguları kapsamında öğretmenler, dansın ilkökul çocukları üzerinde olumlu etkileri olduğuna inanmaktadırlar. En çok bildikleri dansların grupla yapılan yerel danslar olduğu belirlenmiştir. Dansın en büyük etkisinin ilkökul çocuğunun sosyalleşmesini sağlaması ve bir enerji boşaltım aracı olduğu yönündedir. Dansı genellikle törenlerde, drama ve sanat etkinliklerinde kullanmaktadırlar. Öğretmenler dansa yeteneği olduğunu düşündükleri öğrencileri velileri aracılığıyla dans kurslarına yönlendirmektedirler. Sınıfta veya okulda yöresel grup danslarının öğretilebileceğini, bu danslarında oyunlarda ve gösterilerde kullanılabileceğini düşünmektedirler. Araştırmaya göre öğretmenlerin dansın yararlarına ilişkin bulgularla paralellik gösteren araştırmalar aşağıda verilmiştir.

Dansın eğitim ortamında kullanılması, dikkat süresi kısıtlı olan öğrencinin derse yeniden motive olmasına, dikkatini toplamasına, kas zihin eşgüdümüne, fiziksel gelişimine, sosyalleşmesine, yaratıcılığına, özgüveninin artmasına, sorumluluk bilincinin gelişmesine ve psikolojine iyi gelmektedir. Karaduman (2021) araştırmasına göre dans aktivitesi okul öncesi dönemdeki çocukların görsel algı parametrelerinin gelişmesine neden olmaktadır. Bunun yanında ritmik hareket eğitiminin görsel algı üzerinde olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Sezince ve Kolburan (2018) araştırmasında dansla terapinin yaş gruplarına göre uyarlanarak işlenen dans derslerinin çocuklarda motivasyon artışına, psikolojik ve fiziksel gelişimlerine olumlu katkılar yaptığı tespit edilmiştir. Arslan (2012) araştırmasında dans eğitim programına devam eden 6 yaş grubu çocukların motor performans düzeylerine özellikle uzun atlama, top yakalama lehine anlamlı farklılıklara neden olduğunu tespit etmiştir. Okul öncesi dönemde çocuklara müziğin yanı sıra müzik ve hareket eğitimleriyle kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam yaratılır. Bu eylemlerle kendilerini yeterince tanımayan kişiler ve kendini yeterince ifade edemeyen öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmeleri için güzel fırsatlar sunulur (Yıldız ve Şener, 2003). Karaduman (2021) yapmış olduğu araştırmada dans aktivitelerinin okul öncesi dönemde görsel algıyı desteklediğini ve Arslan (2012) yapmış olduğu araştırmada da daha çok dans aktivitelerinin çocukların motor becerilerini geliştirdiği söyleniyor. Lazdauskas'a (1996) göre müzik etkinlikleri çocukların gelişiminin tüm yönlerini destekler. Özellikle kendilerini istedikleri gibi ifade edebildiklerinde desteklediğini vurgulamıştır. Müzikal etkinliklerde çocukların özgüvenlerinin arttığı, farklı karakterlerin yaratılmasıyla yaratıcılığın geliştiği görülmektedir. Yüksek güven ve farklı düşünebilen çocukların aynı zamanda sosyal becerilerinin de yüksek olduğu söylenebilir. Duman ve Özkur (2019), okul öncesi dönemdeki çocukların psikomotor gelişimlerini ve öz düzenleme becerilerini desteklemek amacıyla hareket etkinliklerinin dikkate alınması gerekliliği sonucuna varmıştır.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak, dansın eğitim müfredatına dahil edilmesi ve öğrenci seviyelerine göre sınıf öğretmenlerine yönelik dans öğretim planlamalarının yapılması, sınıf öğretmenlerine yönelik dans eğitimlerinin verilmesi, çeşitlilik ve kültürel farkındalığı arttırmak için farklı dans gruplarının oluşturulması, dansı öğrencilere sevdirmek için gerekli ilginin çekilmesi, dans eğitimi ile ilgili gerektiğinde hizmet alımının yapılması ve sınıf etkinliklerinde dansın sıklıkla kullanılması önerilmektedir. İlkokulda dans eğitimi öğrencilerin sanat ve sporu birlikte deneyimledikleri, yaratıcı potansiyellerini ortaya çıkardıkları eşsiz bir fırsattır. Sınıf öğretmenlerinin bu süreci yönlendirme, planlama ve destekleme konusunda hizmet öncesinden hizmet içine kadar önemli bir rol üstlenmeleri kaçınılmazdır. Araştırma, sınıf öğretmenlerinin dans bilgisi ve öğretimi konusundaki durumlarını belirlemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

1. Altan, S., N., Ayhan, H., & Sukut, Ö. (2017). Farklı Gruplarda Dans ve Hareket Terapisinin Kullanımı ve Etkileri. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN 2017;3(Ek sayı)*, 1-5.
2. Arslan, Ç. A. (2012). Dans eğitim programının anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocukların motor performans düzeylerine etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

3. Board of Studies (2003). Dance Years 7-10 Syllabus, Board of Studies NSW, on behalf of the Crown in right of the State of New South Wales, Sydney, Australia.
4. https://www.boardofstudies.nsw.edu.au/syllabus_sc/pdf_doc/dance_710_syllabus.pdf adresinden erişilmiştir.
5. Creswell, J. W. (2016). Nitel araştırma yöntemleri. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal.
6. Duman, G. & Özkur, F. (2019). Analyzing the embedded learning based movement education program's effects on preschool children's visual motor coordination and self regulation. *Journal of Education and Learning*, 8(5), 193-202.
7. Esen, A. (2012). Dans eğitiminin eklem pozisyonu algılama düzeylerine etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Sağlık Bilimleri, İzmir.
8. Gilbert, A. G. (2005). Dance education in the 21st century. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 76(5), 26-35. https://www.researchgate.net/publication/234734290_Dance_Education_in_the_21st_Century_A_Global_Perspective adresinden erişilmiştir.
9. Kahl, H.,& Emmel J. (2002) The motor activity study segment as pilot study of the child and adolescent health survey. *Gesundheitswesen*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12870225/> adresinden erişilmiştir.
10. Karaduman, H. Ö. (2021). Hareket eğitiminin okul öncesi çocukların görsel algı düzeyleri üzerine etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye: Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
11. Koçkar, T. (1990). Dansın iletişimsel işlevi, *Kurgu Dergisi*, 8, 327-339.
12. Koff, S. R. (2000). Toward a definition of dance education. *Childhood Education*. 77(1), 27-31. https://www.researchgate.net/publication/254295461_Toward_a_Definition_of_Dance_Education adresinden erişilmiştir.
13. Kraus, R., Chapman, H. S. & Dixon, B. (1991). History of the dance in art and education. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. <https://search.worldcat.org/title/history-of-the-dance-in-art-and-education/oclc/646988486?referer=di&ht=edition> adresinden erişilmiştir.
14. Kurtişoğlu, B. & A., S. Tansu (2009). "Kırkpınar güreşlerinde çalınan güreş müziklerinin melodik ve ritmik yönden incelenmesi ve uygulamalı açıklaması", 15-16 Mayıs, V. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirisi, 64-70, Trakya Üniversitesi Yayın No:95.
15. Lazdauskas, H. (1996). Music makes the school go round. *Young Children*, 51(5),22-23.
16. Lee, K. (1998). Guidelines for creative dance instruction for kindergarten children in korea. School of Education New York University, USA. <https://www.semanticscholar.org/paper/Guidelines-for-creative-dance-instruction-for-in-Lee/dccf90ed81f9cfa4d54dd484dbbcb51ec8b61a68> adresinden erişilmiştir.
17. Lin, C. M. (2005). Perception of dance instructors regarding general dance education curricula in Taiwan. The University of South Dakota, USA.
18. Mcgreevy, S, Scheff, N. Helene & Sprague, M. (2005). Building Dances, Second Edition, Human Kinetics. <https://www.scribd.com/document/549183348/Experiencing-Dance-From-Student-to-Dance-Artist-PDFDrive> adresinden erişilmiştir.
19. Oktay, A. (2000). Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
20. Overby, L. Y. (1992). Status of dance in education. ERIC Digest. https://www.academia.edu/62340476/Status_of_Dance_in_Education_ERIC_Digest adresinden erişilmiştir.
21. Özarslan, M. (2003). Dans. *Türkbilgi*, 6,163-172.
22. Özkan, N. (2006). Ritim Eğitimi ve Modern Dans, Ankara: Nobel yayıncılık.
23. Sezince, M. & Kolburan, G. Ş. (2018). 3-6 Yaş Çocuklarda Müzik ve Dans Eğitiminin Motivasyonel, Fiziksel ve Psikolojik Gelişim Açısından İncelenmesi. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 4(1), 13-32.
24. Stinson.S, (1989). Creative dance for preschool children. *Early Child Development and Care*, 47,205-209.
25. Taşkiran, E. (2008). Elit dansçıların danstaki etik değerlere yönelik davranışları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor, Ankara.
26. Tercan, C. (2016). Topluma katılım aracı olarak dans. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Balıkesir.
27. Turan, Z. (2001). Türk Halk Oyunları Türlerinden Halayların Yapısal Özellikleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
28. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr>, (23/10/2023).

29. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
30. Yıldız, F. Ü .& Şener, T. (2003). Okul öncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve yaratıcı etkinliklerde kullanmak için materyal hazırlama. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÇOCUKLARDA İHMAL VE İSTİSMARIN ETKİLERİ EFFECTS OF NEGLECT AND ABUSE IN CHILDREN

Tuğçe BUL

ORCID: 0000-0002-9544-6827

ÖZET

Çocuk ihmal ve istismarı gerek çocukluk döneminde gerekse yetişkinlik döneminde olumsuz sonuçlara neden olabilen durumlar arasında yer almaktadır. İhmal ve istismarın duygusal, fiziksel, cinsel gibi pek çok türü ve boyutu bulunmaktadır. Bununla birlikte ihmal ve istismarcının, çocuğun anne ve/veya babası, öğretmeni, akranları gibi birincil bakım vereni ya da çevresinde bulunan diğer kişiler tarafından bilerek veya bilmeyerek gerçekleştirilmesi de söz konusu olabilmektedir. İhmal ve istismarın türü, şiddeti, ihmal ve istismarcının özellikleri gibi pek çok faktöre bağlı olarak çocuk üzerindeki etkileri de farklılaşabilmektedir. Diğer bir yandan çocuk ihmal ve istismarının çeşidi ne olursa olsun çocukların hayatında yetişkinlik hayatına da yansiyabilen, onarılamayacak, kalıcı hasarlara yol açabilmektedir. Bazı ihmal ve istismar durumları doğası gereği gizil durumda kalabilmektedir. Bu gibi durumlarda çocukluk dönemindeki ihmal ve istismarın etkileri yaşam boyu bireyle birlikte kalarak dolaylı olarak tüm toplumu da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple özellikle çocuk alanında çalışan profesyonellerin çocukların savunmasız oluşunu da göz önünde bulundurarak çocuklarla yaptıkları görüşmelerde olası ihmal ve istismar durumlarını fark edebilmeleri, müdahalelerinin etkililiği ve çocukların üstün yararını gözetme anlayışı açısından önemli görülmüştür. Bu çalışmada çocukluk döneminde yaşanan travmatik durumlardan biri olan ihmal ve istismarın çocuk üzerindeki biyolojik, psikolojik ve sosyal boyuttaki etkilerini sosyal hizmet bakış açısıyla bütüncül bir anlayışla ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, İhmal, İstismar

ABSTRACT

Child neglect and abuse are among the situations that can cause negative consequences both in childhood and adulthood. There are many types and dimensions of neglect and abuse, such as emotional, physical and sexual. However, neglect and abuse may be committed knowingly or unknowingly by the child's primary caregiver, such as the child's mother and/or father, teacher, peers, or other people around him. The effects on the child may vary depending on many factors such as the type of neglect and abuse, its severity, and the characteristics of the neglect and abuser. On the other hand, regardless of the type of child neglect and abuse, it can cause irreparable, permanent damage to children's lives that can spill over into adulthood. Some cases of neglect and abuse may remain latent in nature. In such cases, the effects of neglect and abuse in childhood remain with the individual throughout life, indirectly affecting the whole society negatively. For this reason, it is considered important for professionals working in the field of children to be able to recognize possible cases of neglect and abuse in their interviews with children, taking into account the vulnerability of children, in terms of the effectiveness of their interventions and their understanding of protecting the best interests of children. This study was conducted to reveal the biological, psychological and social effects of neglect and abuse, which are one of the traumatic situations experienced in childhood, on the child with a holistic understanding from a social work perspective.

Keywords: Child, Abuse, Neglect

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında “çocukluk” kavramı toplumdan topluma farklı algılanmış ve zaman içinde farklılaşmış bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık çocuk alanı üzerine ilgi duyan ya da çalışmalar yürüten hemen hemen her bilim insanı, din adamı, düşünür ve eğitimci tarafından çocuk kavramı üzerine tanımlamalar yapıldığı görülmektedir (Aral ve Sağlam, 2016). Geçmişten günümüze ilgili alanda yapılan araştırmalarda çocuk tanımlamaları yapmanın temel amaçlarının çocukluk dönemini gençlik, yetişkinlik, yaşlılık gibi insanın diğer gelişimsel dönemlerinden ayırmak; çocukluk dönemi sorun ve ihtiyaçlarını tespit etmek; çocukluk dönemine özgü gelişimsel olayları anlamak ve çocukluk dönemindeki riskli durumları açıklamak şeklinde olduğu bilinmektedir.

Her toplumun kendine özgü kültür, gelenek, norm ve inançlarının bulunması, kültürden kültüre inanışların,

sorun ve ihtiyaçların değişmesi, bakış açılarının farklı farklı olması kısacası dünyadaki sosyo-kültürel çeşitlilikler sebebiyle evrensel bir çocuk tanımlaması bulunmamaktadır. Genel olarak çocuk tanımlamalarında yaş faktörü sınırlayıcı olmakta ancak bu yaş sınırı da yine toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Ülkemizin taraf olduğu ve birçok ülke tarafından kabul edilmiş olan çocuklarla ilgili en önemli uluslararası belgelerden Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi tarafından ilgili maddelerde daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul edilmiştir (Tokol, 2019). Türk Dil Kurumu'nun yaptığı tanımlamaya göre ise çocuk, bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kızdır.

Yapılan tanımlamalara göre çocukluk dönemi bebeklikten hemen sonra devam eden ve yetişkinlik öncesinde bulunan bir gelişimsel dönemdir. Bu gelişimsel dönemin kendine özgü ihtiyaç ve sorunları, kendi içinde ayrılmış ve üzerine farklı sınıflamalar yapılmış dönemleri bulunmaktadır. İnsanın gelişimsel dönemleri içerisinde çocukluk dönemi özellikle de erken çocukluk dönemi kritik bir öneme sahiptir. Bu dönem hayatın devam eden yıllarında çocuğun akademik başarısı, mesleki performansı gibi refahı ve üretkenliği için bir temel niteliğinde olmaktadır (Tunçeli ve Zembat, 2017). Bu dönem içerisinde çocuk tarafından deneyimlenen ya da çocuğun deneyimlemeye maruz kaldığı olumlu ve olumsuz çocukluk yaşantılarının etkisi hayat boyu devam etmektedir. Bu açıdan insanın gelişimi üzerinde biyolojik, sosyal ve psikolojik etkileri bulunan çocukluk dönemi özellikle ebeveynler ve tüm toplum tarafından dikkat gösterilmesi gereken bir çağdır (Aktay, 2020). Çocukluk dönemi olumsuz yaşantılarından biri çocuklara dönük gerçekleştirilen ihmal ve istismar durumlarıdır. Küreselleşmenin beraberinde yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte çocukların maruz kaldıkları riskler de çeşitlenerek hızla artmaktadır (Bayındır, 2021). Hızla değişen ve artan ihtiyaçlar, sosyal problemlerle birlikte ihmal ve istismarın da çeşitlendiği görülmektedir. Dolayısıyla toplumun en savunmasız ve masum bireyleri olan çocuklara dönük koruma mekanizmalarının da bu kapsamda olası ihmal ve istismar durumlarının erkenden belirleyip gerekli müdahalelerin gerçekleştirilmesi için gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır.

Çocuklara dönük gerçekleştirilen ihmal ve istismar durumları ebeveyn veya bakım verici ya da herhangi bir yetişkin tarafından gerçekleştirilen ve çocuğun gelişimini engelleyen, toplumsal ahlak kuralları tarafından da yanlış olduğu kabul edilmiş eylem ya da eylemsizliklerdir (Tıraşçı, 2007, akt. Sarı vd. 2016). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre ise çocuk ihmali ve istismarı, 18 yaşın altındaki her çocuğun sağlığını, hayatta kalmasını, gelişimini veya kurduğu ilişkilerdeki güven duygusunu olumsuz yönde etkileyen; fiziksel, duygusal, cinsel istismar, ihmal ve diğer kötü muamele çeşitleriyle sonuçlanan davranışlardır.

Çocuk ihmal ve istismarı, çocukların yaşamakta olduğu tüm coğrafyalarda, çocukları, ailelerini, içinde yaşadıkları toplumun diğer üyelerini ve politikacıları ilgilendiren ve etkileyen bir sorun alanıdır. Özellikle çocuk alanında çalışan profesyonellerin çocukların savunmasız oluşunu da göz önünde bulundurarak çocuklarla yaptıkları görüşmelerde olası ihmal ve istismar durumlarını fark edebilmeleri, müdahalelerinin etkililiği ve çocukların üstün yararını gözetme anlayışı açısından önemli görülmüştür.

İHMAL ve İSTİSMAR TANIMLARI

Çocuk İhmali

Çocuk ihmali çocuğun anne babası veya bakım vereni tarafından ihtiyaç duyduğu temel eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve güvenli ortamın sağlanması gibi ihtiyaçlarını sağlayamaması olarak adlandırılmaktadır (WHO, 1999). Bu ihtiyaçlar sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam şartlarıdır. Ebeveyn veya bakıcının sahip olduğu imkanlar doğrultusunda çocuğa sağlıklı ve güvenli bir yaşama alanı sağlaması gerekir. İhmal çocuğun hem fiziksel hem de psikososyal gelişimine zarar verebileceği için son derece kritiktir. Aynı zamanda çocuğun fiziki, duygusal ve sosyal gelişimini zedeleyerek geciktiren ya da tamamen engelleyen ve tüm toplumu ilgilendiren sosyal bir sorundur. Kimi çalışmalarda bir istismar türü olarak da ele alınmıştır. Bazı ihmal davranışlarının olduğu vakalarda aynı zamanda ihmalin de varlığından söz etmek mümkündür. Ayrıca ihmal tanımlaması toplumdan topluma farklı algılansa da sonuç itibarıyla çocuğun dolaylı da olsa zarar gördüğü her eylem ya da eylemsizlik ihmal kapsamına girmektedir.

Çocuklara dönük gerçekleştirilen ihmal ve istismarların resmi raporlara yansıyan oranlardan çok daha fazla olduğu belirtilmektedir (WHO, 2017). Dünya genelinde çocuklara dönük ihmal ve istismar oranlarının incelendiği bir meta analiz çalışmasında; çocukların %16,3'ünün fiziksel ihmale, %18,4'ünün duygusal ihmale maruz kaldığı ifade edilmiştir (Stoltenborgh vd, 2015, akt. Karataş, 2020). Son bir yıl içinde maruz kaldıkları ihmal ve istismar oranları incelendiğinde çocukların %25'inin ihmale maruz kaldığı belirtilmiştir (UNICEF, 2010, akt. Karataş, 2020). Çocuk ihmali çocuklara yapılan kötü muamelenin en yaygın olan halidir. Ne yazık ki çocuk ihmali çocuk istismarı kadar görünür bir yara ve iz bırakmadığı için, istismar kadar kolay

fark edilmez ve çoğunlukla resmi mercilere ihbar edilmez. Fakat alanda yapılan çalışmalar ihmalin de en az istismar kadar zarar verici olabildiğini, özellikle çocuğun erken beyin gelişimine, fiziksel ve cinsel istismardan çok daha fazla zarar verdiğini göstermektedir (Bağla, vd. 2016).

İhmal; fiziksel ihmal, duygusal ihmal, eğitimsel ihmal ve cinsel ihmal olarak dört grupta değerlendirilmektedir (Ballı, 2010). Ancak ihmalin sınıflandırılması, türlerine göre ayrılmasında genelde keskin sınırlarla ayrışmadıkları görülmektedir (Süzan, 2023). Fiziksel ihmal olarak değerlendirilen bir eylem duygusal ihmal kapsamına da girebilmektedir. Dolayısıyla ihmal türleri iç içe geçmiş ayrı kavramlar olarak değerlendirilebilir. Fiziksel ihmal; çocuğun anne babası ya da bakım vereni tarafından beslenme, barınma, sağlık gibi temel gereksinimlerinin yerine getirilmesinde bir yetersizlik ya da yoksunluk gösterilmesi durumudur (Kepenekçi, 2001, akt. Aktay, 2020). Fiziksel ihmal durumları:

- Çocukların uzun saatler boyunca kontrolsüz şekilde yalnız bırakılmaları,
- Doktor kontrolü, aşı ve ilaç takibi gibi tıbbi gereksinimlerinin giderilmemesi,
- Tedbir alındığında önlenebilir hale gelen hastalıklara karşı gerekli önlemlerin alınmaması,
- Hastalık halinde tıbbi yardımın sağlanmaması,
- Mevsime uygun temiz ve yeterli giysilerin giydirilmemesi,
- Ev içi ve dışı kazalara karşı önlem alınmaması,
- Yeterli, düzenli ve besleyici öğünlerin sağlanmaması şeklinde sıralanabilir.

Örneklerden görüldüğü üzere sağlık ihmali de fiziksel ihmalin bir çeşidi olarak yer almaktadır. Fiziksel ihmal başlığı altında sağlık ihmali de çocuğun hasta olduğunda ilgili doktora götürülmemesi ya da geç götürülmesi, gelişim dönemlerine uygun aşılarının yaptırılmaması, sağlık personellerinin verdiği tedavi önerilerine uyulmaması gibi konuları kapsar. Fiziksel ihmalin diğer bir türü de henüz anne karnında olan bebeğin ihmal edilmesi durumudur. Annenin gebelikte, kontrolsüz ilaç, alkol, sigara, uyuşturucu gibi zararlı maddeler kullanması; yetersiz ve düzensiz beslenmesi, doğum öncesi gerekli tıbbi bakımı almaması; gebelik esnasında kontrollerini yaptırmaması gibi durumları içerir. Anne karnındaki ihmal bebeğin anne karnındaki gelişimi kadar ilerideki sağlığını da etkileyebilecek bir olaydır (Reece RM, 1997, akt. Acehan vd. 2013).

Çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgiyi, sevgiyi, şefkati ve korunmayı anne ve babasından görememesi, özellikle duygusal desteğe en çok ihtiyaçlarının olduğu ergenlik yıllarında destek ve denetimden yoksun bırakılması duygusal ihmalin varlığını göstermektedir (Aktay, 2020). Anne-baba veya diğer birincil bakım veren kişilerin çocuğun duygusal ihtiyaçlarına karşı ilgisiz olma durumudur. Çocuğu yok sayabilir, duygusal olarak reddedebilir, akademik gelişimlerinde başarısızlıkları ya da sorunları ile ilgilenmeyebilirler (Hergüner, 2011). Çoğunlukla çocukla güvenli bir bağlanma kurulmaz.

Eğitim ihmali; çocuğun okula başlama yaşı itibariyle başlaması gereken eğitim düzeyinden ve eğitim hakkından mahrum bırakılmasıdır. Çocuğu okula göndermemek, okuldan kaçmasına göz yummak, ödev takibini gerçekleştirmemek, kendinden küçük kardeşlerine bakma sorumluluğunun büyük çocuğa yüklenmesinden dolayı okula kaydını yaptırmamak, engelli çocuklara tanınan eğitim haklarının aileleri tarafından reddedilmesi ya da devlet tarafından engelli çocuk için sunulan maddi-manevi desteğin çocuk dışındaki ihtiyaçlara ya da kişilere harcanması gibi durumlar eğitim ihmali kapsamına girmektedir (Pehlivan, 2016, akt. Süzan, 2023). Akademik gelişimle beraber çocuğun ailesi dışında ilk sosyalleşme yeri olan okula dair bir eğitimsel ihmal, çocuğun psikososyal gelişimine de engel olan ya da geciktiren bir muameledir.

Cinsel ihmal ise çoğunlukla göz ardı edilen bir ihmal türü olmakla birlikte en genel tabirle çocukların cinsel konuda yeteri kadar eğitilmemeleri durumudur. Bu durum bir ihmal iken aynı zamanda cinsel istismarın oluşmasında çocuğun kendini koruyamaması, hayır diyememesi ve istismara yönelik güvendiği kişi ve/veya kişiler ile paylaşmaması nedeni ile cinsel istismarın oluşmasına da neden olmaktadır. (Lösante, 2018) Aynı zamanda cinsel konuda yeterince bilgilendirilmeyen, mahremiyet bilinci oluşturulmayan çocukların sonraki yaş dönemlerinde de bu döneme bağlı olarak bazı psikososyal ve cinsel davranış bozuklukları ortaya çıkabilmektedir.

Çocuk İstismarı

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli varyasyonlarıyla görülen çocuk istismarı olgusu, günümüzde insan hakları ve çocuk hakları bilincinin artmasıyla birlikte, üzerinde daha çok durulan bir konu haline almıştır. İlk kez Henry Kempe tarafından 1962 yılında tanımlanmasıyla (child abuse-battered child 'hırpalanmış çocuk sendromu') (Berkmen ve Okray, 2015) çocuk istismarının bir kavram olarak tartışılmaya başlanması gerçekleşirken Amerika ve İngiltere'de, sonra da tüm dünyada, 1970'li yıllarda yaygın olarak çalışılmaya ve toplum tarafından kabul edilmeye başlanmıştır.

Çocuk istismarı, çocukların fizyolojik ve psikolojik yapılarına zarar veren ya da bu boyutlarda gelişmesini

engelleyen, kaza sonucu olmayan fiziksel, duygusal, ruhsal ve cinsel açıdan çocuğun anne babası, birincil bakım veren ya da diğer kişiler tarafından kötü davranışlara maruz kalmasını içeren eylemlerdir. Bu alanda yapılan çalışmalarda çocuk istismarının farklı sınıflandırmaları olduğu görülmektedir (Aydın, 2018). En kapsayıcı şekliyle istismar türleri; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ekonomik istismar ve medya (internet) istismarı şeklinde sıralanabilir (Süzen, 2023)

UNICEF (2010), fiziksel istismarı; 18 yaşından küçük çocuğun anne, baba ya da bakımından sorumlu yetişkin kişi tarafından yapılan, kazara olmayan, yasaklanan, çocuğun işlevselliğinde zarara yol açan ve çocuğa acı veren her türlü şiddet davranışı olarak tanımlamaktadır. Bu davranışlar çocuğa elle ya da herhangi bir nesneyle vurmayı, çocuğu itmeyi, ısırılmayı, yakmayı içermektedir. Fiziksel bulgular sayesinde diğer istismar türlerine göre tespit edilmesi ve yasal olarak da kanıtlanabilirliği daha kolaydır (MEB, 2019). Bu bulguların kazara mı yoksa bir istismar durumu sonrasında mı gerçekleştiğinin ayırımına varmak gerekir. Çocuklar spor ya da oyun gibi hareketli faaliyetler sonrasında da yaralanabilerek bir fiziksel istismar sonrasında alabilecekleri zararları alabilirler. Ancak yeteri kadar fiziksel bulgunun yanı sıra davranışsal bulguların da bulunması fiziksel istismar riskini arttırır (Siyez, 2003, akt. MEB, 2019). Fiziksel istismarın fiziksel bulguları; uzun süreli iyileşmeyen ya da tekrarlayan yaralar, el izi, ısırık izi şeklinde olabilir. Davranışsal bulgular ise çocuğun ebeveynlerinden korkması, eve gitmek istememesi, fiziksel temastan kaçınması ve aşırı tepkiler vermesi, çekingen davranışlar sergilemesi ve çevresine karşı şiddet eğiliminin ve söylemlerinin olması şeklinde sıralanabilir (EĞİTİM SEN, 2015).

Türkiye’de yapılan çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırmasına (UNICEF, 2010) göre, her yaşta çocuk cinsiyete bakılmaksızın fiziksel istismar görebilmekte ve istismar uygulanan yer olarak en başta çocukların yaşadıkları ev gösterilmektedir. 7-14 yaşları arasındaki kız çocukları en çok annelerinden şiddet gördüklerini belirtirken, 15-18 yaş aralığındaki kız çocuklarına uygulanan fiziksel istismarın sayısında düşüş olduğu gözlenmiştir. Erkek çocukları ise, 7-14 yaş aralığında en çok arkadaşları tarafından şiddet gördüklerini belirtirken, 15-18 yaş aralığındaki erkek çocukları kız çocuklarından daha fazla şiddet görmekte ve en çok şiddet uygulayan kişinin ise babaları olduğunu söylemektedirler.

Fiziksel istismar kapsamına giren diğer iki istismar türü de Münchausen By Proxy Sendromu ile Sarsılmış Bebek Sendromu’dur. Meadow tarafından 1977 yılında tanımlanan Münchausen By Proxy Sendromu; ebeveyn ya da bakım veren kişinin çocukta bir hastalık olduğunu düşünerek hastalık belirtileri oluşturup çocuğu sürekli doktora götürmesidir. Hastalıkla ilgili çocuğa tıbbi müdahaleler yapılmakta ve bu uygulamalar sonucunda çocuk zarar görebilmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Sarsılmış Bebek Sendromu ise henüz kafatası tam olarak gelişmemiş olan bebeğin kuvvetli bir şekilde sarsılmasıyla bebekte kafa içi kanama, beyin hasarı ve göz dibi kanaması gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açabilen durumdur. Bebeğin kuvvetli bu şekilde sarsılması sonrasında ölüme varan sonuçlar yaşanabilmektedir (Şahin ve Taşar, 2012).

Duygusal istismar çocuğun duygusal gelişimini ve özsaygısını zedeleyen, duygusal gereksinimlerinin karşılanmayarak çocuğa dönük tehditte bulunan ve benliğine yönelik eleştiri içeren eylemlerde bulunmaktadır (Bozgün,2017). UNICEF’e göre duygusal istismar; çocuktan gelişimsel dönemine ve yapabileceklerine ters düşen isteklerde bulunulması, çocuğun yapabildiklerinin ve özelliklerinin sürekli aşağılanması, sosyal ilişkilerden ve etkileşim kurabileceği kaynaklara ulaşımdan mahrum bırakılması, çocuğu toplumsal normlara uygun olmayan yöntemlerle büyütülmesi olarak ifade edilmektedir (Süzan, 2023).

Bu istismar türü diğer istismarlardan farklı olarak en sık görülen ancak tanı konulması ve yasal olarak kanıtlanması zor olan bir istismar türüdür. Alanda çalışan pek çok uzman diğer istismar çeşitlerinin içinde duygusal istismarın da olduğunu belirtmektedir (Arslan, 2016). Cinsel ve fiziksel istismarın sonuçları duygusal istismara da neden olabileceği için duygusal istismarın diğer istismar türlerini kapsadığı da söylenebilir. Diğer bir deyişle duygusal istismar çocuğa yönelik ihmal ve istismarları kapsayan şemsiye niteliğinde bir kavramdır (Erkman, 1991, akt. Baskak, 2023).

Çocuk İstismarı Amerikan Profesyonel Topluluğu’nun çocuk ve adolesanın duygusal istismarı üzerine yaptığı çalışmada, altı tipte duygusal istismar (psikolojik kötü muamele) tanımlanmıştır. Bunlar;

- Yok sayma; dolayısıyla değersizleştirme,
- Sosyal izolasyon; çocuğun sosyal çevresinden ve yaptığı faaliyetlerden uzaklaştırılması,
- Her açıdan yapılan ihmallere,
- Reddetme; duygusal gereksinimlere karşı duyarsız kalma,
- Dehşete düşürme; çocuğun isteklerine karşı tehdit, terk etme gibi davranışlar sergileme,
- Sömürme; çocuğun uygun olmayan davranışlar ya da suç işleme için teşvik etme şeklinde sıralanmıştır (Children APSAC, 1995, akt. Kütük ve Bilaç, 2017).

Dünya Sağlık Örgütü, çocuklara dönük gerçekleştirilen cinsel istismarı, çocukların tam olarak kavrayamadıkları, bilinçli şekilde onay veremeyecekleri, gelişimsel olarak hazırlanmadıkları veya kuralları ihlal eden cinsel faaliyetlere katılmaları şeklinde tanımlamaktadır (World Health Organization, 2021).

Bu istismar türü, cinsel ilişki, cinsel temas, vücudun doğrudan veya kıyafetler yolu ile teşhir edilmesi, röntgencilik, cinsel içerikli konuşmalar yapılması ve görüntüler gösterilmesi, ensest, çocukların cinsel faaliyetlerde kullanılması veya buna maruz bırakılmasını içeren karmaşık bir yaşam deneyimidir (Ertürk ve Yıldırım, 2023).

Çocuklara dönük uygulanan istismarlardan biri olan cinsel istismar tespit edilerek ortaya çıkarılması zor olan istismar türlerinin başında gelmektedir. Çünkü çocuklar uğradıkları cinsel istismarı genellikle söylememe eğilimi içinde olurlar. Kültürel inançlar, olumsuz etiketlenme, dışlanma, utanç, kendini suçlama, korku, kendine inanılmayacağını düşünme, bilişsel gelişim eksikliği, mahremiyet bilincinin henüz gelişmemiş olmasından dolayı yaşadığı durumu anlamlandıramama, istismarcının tehditleri, haber yapılması ve herkesin duymasına dair korku gibi nedenlerle çocuk cinsel istismarı ifade edemeyebilir (Madrid vd. 2020, akt. Koyuncuoğlu ve Koyuncuoğlu, 2023).

Çocukların ekonomik istismarı en genel tabiriyle çocuklar üzerinden para kazanılmaya çalışılmasıdır. Çocuklar bazen “çocuk işçi” olarak çalıştırılırken bazen de dilencilik, hırsızlık, kapkaç gibi suçlara bulaştırılırlar. Bu istismar türü daha sık şekilde gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşanmaktadır. Toplumsal hayatın hızla değişmesiyle birlikte çocukların ekonomik istismarı günümüzde de farklı boyutlara ulaşmıştır. Medya istismarı da denilen çocukların görüntülerinin sosyal ağlarda paylaşılması suretiyle çocuklar ekonomik istismara da uğramaktadırlar.

Çocuk ihmal ve istismarı üzerine yapılan çalışmalarda çocukların ekonomik istismarı diye adlandırdığımız düşük ücrete çalıştırma, dilencilik yaptırma, mendil sattırma gibi bütün kötü muamelelerin nedenleri; yoksulluk, eğitim düzeyi düşüklüğü, göçle birlikte ailenin sosyoekonomik düzeyinin düşmesi, toplumdan topluma hatta bir toplumun farklı kesimlerinde bile değişebilen kültür, aile yapısı, devletlerin hukuk sistemlerinde bulunan yasal ve düzenleyici boşluklar, gelir dağılımında eşitsizlik, kaçak işçilikteki artış, ucuz çocuk işçiliği, işverenlerin mümkün olan en ucuz işçiliği tercih etmesi olarak sıralanmıştır (Süzan, 2023).

Günümüze yansıyan teknolojik gelişmelerle birlikte insanların hayat tarzında da birtakım değişiklikler yaşanmıştır (Demir ve Kargın, 2021). Çocuk ihmal ve istismarı da tarihsel süreç içerisinde farklı anlamlara gelmiş yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte ihmal ve istismar kapsamına giren muamele türleri çeşitlenerek artış göstermiştir. Bu kapsama giren bir istismar türü olarak çocuklara dönük gerçekleştirilen medya istismarı karşımıza çıkmaktadır. Medya istismarı, medyanın çocuğun biyo-psiko-sosyal sağlığını, gelişimini, bilişsel ve ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyecek şekilde kullanılması şeklinde açıklanabilir. Medya istismarı genellikle iki şekilde gerçekleşmektedir: İlki medya araçlarının, çocukların sağlığını ve gelişimini dikkate almadan haber, savunuculuk, reklam ve diğer mecralarda kullanılmasıdır. İkincisi ise ticari kaygılarla çocukların çıkarlarına zarar verecek ürün tanıtımı yapılabilir (Taşçı, 2017, akt. Süzan, 2023).

Günümüzde özellikle sosyal medya kullanımının oldukça artması ve söz konusu mecralardan para kazanma şekillerinin de yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal ehliyetsiz durumda olan bir çocuğun hakları ebeveynleri veya üçüncü kişiler tarafından fotoğraf, video, ses ve görüntü paylaşımlarının yapılmasıyla ihlal edilebilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına ait fotoğraf ve videoları sosyal medya platformlarında paylaşmalarına literatürde “sharenting” adı verilmektedir. Sharenting sonucu fotoğraf, ses ya da videosu internet ortamında yer alan çocuklar birçok potansiyel tehlikeye de açık hale gelmektedir. Öyle ki internet ortamına fotoğraf, ses ya da videosu paylaşılan çocuk aynı zamanda cinsel duygusal, fiziksel veya ekonomik istismar öznesi haline gelip birden fazla istismarın mağduru konuma düşmektedir (Erdem, 2023).

Çocuklara dönük gerçekleştirilen ihmal ve istismarların resmi raporlara yansıyan oranlardan çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Türkiye’de yaşayan 7-18 yaş arasındaki çocuklara son bir yılda şahit oldukları istismar çeşitlerinin hangileri olduğunun sorulduğu bir araştırmada; çocukların %56’sının fiziksel istismara, %49’unun duygusal istismara ve %10’unun cinsel istismara tanık olduğu tespit edilmiştir. Son bir yıl içerisinde maruz kaldıkları ihmal ve istismar durumlarının incelendiği 7-18 yaş çocukların ise %25’inin ihmale maruz kalırken %51’inin duygusal, %43’ünün fiziksel ve %3’ünün de cinsel istismar yaşadıkları görülmüştür (UNICEF, 2010, akt. Karataş, 2020) Dünya genelinde çocuğa dönük kötü muamelelerin araştırıldığı bir meta analiz çalışmasında; çocukların %22,6’sının fiziksel istismara, %12,7’sinin cinsel istismara, %36,3’ünün duygusal istismara maruz kaldığı kayıtlara geçmiştir (Stoltenborgh vd. 2015, Karataş, 2020)

Dünyada dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocukların günümüz Türkiye’sinde nüfusu 22 milyon 578 bin olarak toplam nüfusun %26,5’ini meydana getirmektedir (Türk İstatistik Kurumu [TÜİK], 2022)

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ETKİLERİ

Çocuk ihmal ve istismarı çocuklara yönelik kötü muameleleri içermektedir. İhmal ve istismar sınıflamaları alanyazında farklı değerlendirmelere tabi tutulsa da ihmalin; fiziksel, duygusal, eğitimsel ihmal ve cinsel olmak üzere dört türü; istismarın ise fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve medya (internet) istismarı olmak üzere beş türü mevcuttur.

Çocuk ihmal ve istismarının çeşidi ne olursa olsun çocukların hayatında yetişkinlik hayatına da yansıyabilen, onarılamayacak, kalıcı hasarlara yol açabilmektedir. Bazı ihmal ve istismar durumları doğası gereği gizil durumda kalabilmektedir. Bu gibi durumlarda çocukluk dönemindeki ihmal ve istismarın etkileri yaşam boyu bireyle birlikte kalarak dolaylı olarak tüm toplumu da olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuk istismarı ve ihmali farklı kültürler ve zamanlarda uygulanma sıklığı konusunda değişiklik gösterse de geçmişte olduğu gibi günümüzde de sıkça rastlanılan ve her toplumda var olan bir olgudur. Çocuk istismarı ve ihmali yadsınamayacak derecede önem taşımakta ve çocuklarda çeşitli travmalardan ölüm derecesine varan kritik ve geri dönülemeyecek zararlara neden olabilmektedir (Demirci ve ark., 2009).

Bu olumsuz çocukluk yaşantılarının çocuklarda bıraktığı etkilerin erken fark edilmesi, söz konusu ihmal ve istismar durumunun durdurulmasına, çocuğun en erken ve etkin şekilde gerekli tedavi ve psikososyal bazı iyileştirici hizmetleri almasına sebep olmaktadır. Bu açıdan çocuklardaki ihmal ve istismarın etkilerini anne-babalar, bakım verenler, çocuk alanında çalışan profesyoneller açısından iyi bilinmesi kritik bir önem taşımaktadır. Diğer taraftan devlet tarafından alınacak olan daha makro düzeydeki koruyucu önlem, müdahale yöntemleri, politika ve hizmetler gibi kavramların genel çerçevesinin oluşturulmasında da ihmal ve istismarın etkilerinin bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuş olması yön gösterici nitelikte olacaktır.

Çocuklarda ihmal ve istismarın etkileri fiziksel, psikolojik ve davranışsal boyutlarda çok yönlü olmaktadır. Fiziksel etkilere fiziksel ihmal ve istismar, cinsel ihmal ve istismar, ekonomik istismar gibi muamelelerde doğrudan ya da dolaylı sebeplerle rastlanır. Fiziksel etkiler çizik, sıyrıklık, morarma gibi çabuk iyileşebilecek basit yaralanmalardan uzuv kaybına ve hatta ölüme varan pek çok durumu kapsar. Diğer etkilere göre çabuk fark edildiğinden önlem alınması ve ihmal ve istismarın fark edilmesi daha kolay olmaktadır. Diğer yandan ihmal ve istismar tespitinin yapılabilmesi için bazen fiziksel bulguların yanı sıra davranışsal bulgular gibi başka bulgular ve kanıtlar da gerektirebilir. Çocuklar oyun oynarken, spor yaparken düşüp yaralanabilir. Fiziksel bulgular ve etkiler iyi ayırt edilmelidir.

Fiziksel etkiler özellikle fiziksel ihmal ve istismar kapsamına giren tokat, tekme, sopa ve kemer gibi cisimle vurma şeklinde olan şiddet davranışları ile çocukların evde yalnız bırakılması, ev içi ve dışı kazalara karşı tedbirlerin alınmaması gibi ihmal ve istismar muameleleri sonucunda oluşabilmektedir. Diğer taraftan cinsel ve ekonomik istismar sonucu da oluşabilen fiziksel etkiler bulunmaktadır. Fiziksel ihmal ve istismar sonucu çocuklarda; intihar gibi kendine zarar verme davranışları, sigara, alkol, madde bağımlılıkları, akranlarına karşı şiddet içeren davranışlar, öğrenme güçlükleri, konuşma bozuklukları, uyku bozuklukları, beslenme problemleri, vücutta kırıklar, yaralar, çıkıklar, uzuv kayıpları, alt ıslatma problemleri, bazı davranış problemlerinin de etkisiyle gebelik ve riskli cinsel davranışlar gözlemlenebilmektedir (Gölge vd. 2012; WHO, 2006;).

Cinsel ihmal ve istismar vakalarında ise; rahat yürümekte, koşmakta ya da oturmakta zorluk, gebelikler, riskli cinsel davranışlar, mide bulantısı, tuvalet eğitimini tamamlamasına rağmen alta kaçırma sorunları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, yeme ve uyku problemleri, konuşma bozuklukları, madde ve alkol bağımlılıkları, cinsel bozukluklar gibi bazı fiziksel problemlere görülebilmektedir (Bahçeşehir Üniversitesi, 2018; Koyuncuoğlu ve Koyuncuoğlu, 2023).

Ekonomik istismarın fiziksel etkileri ise daha dolaylı yoldan gerçekleşmektedir. Ekonomik istismara maruz kalan, çalışan veya istihdam edilen çocuklar, sağlık ve iş güvenliği sorunları açısından risk altındaki gruplar arasındaki en savunmasız çocuklardır (Süzan, 2023). Özellikle ağır koşullarda çalıştırılan çocuklarda gelişimsel gerilikler, iş kazalarıyla birlikte gelen uzuv kayıpları, ekonomik istismar amacıyla suça sürüklenerek hırsızlık ve kapkaççılık gibi yasadışı örgütlere katılan çocukların fiziksel bir istismara da maruz kalmaları gibi bazı fiziksel problemler meydana gelmektedir.

İhmal ve istismarın psikolojik etkilerine baktığımızda görünmeyen ancak derin izler bırakan bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Duygusal yaşantılar bazı davranışsal problemleri de meydana getirebilmektedir. Örneğin bir çalışmada istismara ve ihmale uğrayan bebeklerin ilk çocukluk yıllarında kaçınan ve kaygılı bir bağlanma stili gerçekleştirdiği ifade edilmiştir. Kaygılı ve kaçınan bağlanma, ihtiyacı karşılanmayan bakıma karşı olarak gösterilen uyum ya da savunma davranışı olarak da tanımlanabilir. Bu çerçevede okul öncesi dönemde istismara uğrayan çocuklar akran ilişkilerinde saldırgan davranışları daha yoğun, ihmale uğrayan

çocuklarda ise sosyal ilişkilerden kaçınma, direnç ve kaçınma davranışları daha yoğun yaşamaktadır. (Sanders ve Brown, 2007, akt. Ertürk ve Yıldırım, 2023). Diğer taraftan ihmal ve istismar mağduru çocuklar hem çocukluk yıllarında hem de hayatın ileriki dönemlerinde yaşadıkları travmatik durumlar sebebiyle; depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, özgüven düşüklüğü, yoğun kaygı ve korkular yaşama gibi psikolojik bazı problemler yaşayabilmektedirler (Polat, 2012; Bahçeşehir Üniversitesi, 2018).

İhmal ve istismarın çocuklar üzerindeki davranışsal etkilerine bakıldığında intihar eğilimleri, antisosyal davranışlar sergileme, suç işleme, tırnak yeme, çok yalan söyleme, yaşama karşı ilgisizlik, insanlardan ve özellikle fiziksel temastan korkma, sürekli yorgunluk, sosyal ve iletişim becerilerinde yetersizlikler, sorunlu akran ilişkileri, eve gitmek istememe ve korku yaşama, ebeveynlerden ve yetişkinlerden korkma, içe kapanıklık, hiç konuşmak istememe, akademik başarısızlıklar gibi etkileşime dayalı bazı problemler görülebilmektedir (Gölge, Hamzaoğlu ve Türk, 2012; Ebert ve ark., 2003, Koçak ve Alpaslan, 2015; Ferrari, 1995, akt. Süzan, 2023).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Tüm dünyada ve ülkemizde çocuklar kimi zaman suça sürüklenerek kimi zaman korunma ihtiyacı kapsamına girerek kimi zaman da ihmal ve istismar mağduru çocuklar olarak dezavantajlı konuma düşmektedir. Çocuk gelişimi, sosyoloji, sosyal hizmet, psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışmanlık vb. bilim ve meslek dalları ilgili alanda çalışmalarını yürütmektedir. Her geçen gün ihmal ve istismar mağduru çocukların sayıları artmaktadır. Üstelik ihmal ve istismar mağduru çocuklar yetişkinlik hayatında da ihmali ve istismarı birer çözüm yolu olarak içselleştirip ebeveynlik bilgi ve becerilerini anne babalarından rol model alamadıklarında kendi anne ve babalık rollerini tam olarak yerine getirmeyebilmekte hatta çocukluklarında ihmale ve istismara maruz kalmış anne babalar da kendi çocuklarını ihmal ve istismar mağduru yapabilmektedir. Alanda yapılan çalışmalar ihmal ve istismar mağduru çocukların oranlarının tam olarak bilinemediğini, örtbas edilen, gizli tutulan ihmal ve istismar mağduru çocukların sayılarının da epey yüksek oranlarda olabileceğini ifade etmektedir. Alanda özellikle müdahale çalışmalarının her bir ihmal ve istismar türü için güncel tutularak sayısının artırılması, konunun farklı değişkenler açısından da ele alınarak yordanması makro müdahaleler için yol gösterici nitelikte olacaktır. Giderek gelişen ve değişen dünya düzeninde yaşam tarzları da buna bağlı olarak şekillenmekte ihmal ve istismar eylemleri çeşitlenmektedir. Özellikle yeni çağın yeni bir kavramı olarak karşımıza medya istismarı çıkmaktadır. Ülkemizde medya istismarı üzerine yapılan daha fazla sayıda özellikle müdahale çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Çocukların ihmal ve istismardan ne derece zararlar görebildiği özellikle diğer ihmal ve istismara göre daha az önemli bulunan ancak ciddi zararlar doğurabilen duygusal ihmal ve istismar ile medya istismarı üzerine çok yönlü araştırmalara gereksinim vardır. Çocuklara dönük uygulanan ihmal ve istismarın pek çok türü bulunmaktadır; bunlar bazen iç içe geçmiş süreçler halinde de devam edebilmektedir. Uygulanan ihmal ve istismarın türü, şiddeti, kim tarafından uygulandığı, nasıl gerçekleştirildiği gibi hususlara bağlı olarak ortaya çıkan zararlar ve boyutları da değişebilmektedir. Ancak ihmal ve istismar mağduru her çocuk üzerinde görünen etkilerin ileride hem çocuğun hayatında hem de toplum üzerinde nasıl etkilere dönüşeceğini kestirmek mümkün olmamaktadır. Çocuk ihmal ve istismarı hem çocukların hayatı üzerinde travmatik etkiler bırakabilen hem de dolayısıyla toplum üzerinde etkileri bulunan bir olgudur. Dolayısıyla ihmal ve istismar mağduru çocuklar tüm toplumu ilgilendiren ve dolayısıyla tüm toplumun bilinç sahibi olması gereken bir konudur.

KAYNAKLAR

1. Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Akkan, A. V. C. İ., & Ferhat, İ. Ç. M. E. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
2. Arslan, R. (2016). Çocukluk Dönemi Duygusal İstismarı ile Depresyon Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Bir Gözden Geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 202-210.
3. Aydın, İ. (2018). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Çocuk İşçiliği. *İş ve Hayat Dergisi*, 4 (7), 65-81.
4. Aktay, M. (2020). İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.
5. Bağla, A. G., Arıkan, M., Kılıç, R. Ö., Orulluoğlu, F., Kuyucu, İ., Özgan, M., ... & Soran, Ö. (2017). Sağlık Çalışanları, Öğretmenler ve Üniversite 1. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali ile İlgili Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-10.
6. Bahçeşehir Üniversitesi. (2018). Çocuk ihmal ve istismarı bilgilendirme kitapçığı.
7. Ballı, Ö. (2010). Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesine Başvuran Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularının

- Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
8. Baskak, İ. (2023). Çocuğa Yönelik Duygusal İstismar, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 61-72.
 9. Bayındır, N. (2021). Risk Altındaki Çocukların Tespiti ve Korunmasına Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(28), 187-202.
 10. Bozgün, K. (2017). Öğretmen adaylarının çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
 11. Demir, R. ve Kargın, T. (2020). Çocuk YouTuberlar ve paylaştıkları videolar üzerine bir doküman analizi. *Turkish Studies - Education*, 15(6), 4091-4116
 12. Demirci, Ş., Doğan, K. H., Deniz, İ., Erkol, Z. ve Günaydın, G. (2009). Ölümle sonuçlanan iki cinsel istismar olgusu. *Adli Tıp Dergisi*, 2(23), 27-32.
 13. EĞİTİM SEN, 2015, Çocuk İhmal ve İstismarı, Mattek Basım Yayın: Ankara.
 14. Ertürk, C. K., & Yıldırım, A. (2023). Çocuğa Yönelik Kötü Muamele: İstismar. *SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL (SSSjournal)*, 9(114), 7817-7828.
 15. Hergüner, S. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
 16. Gölge, Z.B., Hamzaoglu, N., Turk, B. (2012). Assesment of Medical Staff Awareness About Child Abuse and Neglect. *J For Med*, 26(2): 86-96.
 17. İhmal ve İstismar Dokümanları, 20.11.2023 tarihinde https://www.rehberlikservisi.net/ihmal-ve-istismar-dokumanlari/#google_vignette adresinden erişildi.
 18. Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
 19. Koyuncuoğlu, A., & Koyuncuoğlu, D. Çocukluk Çağı Cinsel İstismarın Akut ve Kronik Etkileri. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 3(2), 21-29.
 20. Kütük, M. Ö., & Bilaç, Ö. (2017). Çocuklarda ve adölesanlarda duygusal istismar ve ihmal. *Türkiye Klinikleri*, 3(3), 181-187.
 21. MEB, Keçiören Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Çocuk İhmal ve İstismarı, Okul İdaresi ve Öğretmen El Kitabı, 2019. https://keciorenram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/06/15/332646/dosyalar/2021_04/12095852_Cocuk_Y_hmal_ve_YstismarY.pdf adresinden erişildi.
 22. Lösante Blog, Çocuk İhmal ve İstismarı. 20.11.2023 tarihinde <https://www.losante.com.tr/Blog/Detail/2024> adresinden erişildi.
 23. Polat, O. (2012). Çocuk İstismarı Nedir? *Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*. Erişim adresi: <http://www.Adlitip.Org/Cocuk-İstismari-Nedir/>
 24. Sağlam, M., & Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56.
 25. Sarı, H. Y., Ardahan, E., & Öztornacı, B. Ö. (2016). Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(6), 501-511.
 26. Süzan, F. (2023). *Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarının incelenmesi* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
 27. Şahin, F., & Taşar, M. A. (2012). Sarsılmış bebek sendromu ve önleme programları. *Türk Pediatri Arşivi*, 47(3), 152-158.
 28. T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, UNICEF. (2010). *Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*.
 29. Tokol, A., & Alper, Y. (2019). Sosyal Politika, Dora Basım-Yayın Ltd. Şti., Bursa.
 30. Tunçeli, H. İ., & Zembat, R. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin Değerlendirilmesi ve Önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-12.
 31. World Health Organization. Child Maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>. Erişim Tarihi: 21.11.2023
 32. World Health Organization (1999). Report of the Consultation Child Abuse Prevention. Erişim adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900>
 33. World Health Organization(WHO) (2006). Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete

- Geçilmesine ve Kanıt Toplanmasına Yönelik Bir Kılavuz, Türkiye: Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği.
34. World Health Organization. (2021). Responding to children and adolescents who have been sexually abused. Erişim adresi: <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/clinical-responsecsa/en/>

**ÇOCUĞUN KAÇIRILMASI VE ALIKONULMASI SUÇU (TCK m.234)
OFFENSE OF ABDUCTION AND DETAINING A CHILD (TPC Art.234)**

Soner Hamza ÇETİN
ORCID: 0000-0002-2641-619X

ÖZET

Çocuk toplumun en önemli parçası ve geleceğimizin güvencesidir. Bu nedenle toplumda korunması büyük bir öneme sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41'nci Maddesine göre, aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak ve teşkilatı kurmak zorundadır. Bunun yanı sıra her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülüklerin bir gereği olarak, TCK'da çocuğun korunmasına yönelik birçok hükmün bulunmaktadır. Bunlardan biri olan 234'ncü maddesine göre çocuğun kaçırılması ve alıkonulması bir suçtur. Bu hükme göre, velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil bir kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması suçtur. Bu suçun cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş olması veya çocuğun henüz oniki yaşını doldurmamış bulunması halinde sanığa verilecek olan ceza bir kat artırılarak hükmolunur. Bunun yanı sıra, çocuğun kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden bir çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi ise, şikâyet üzerine, hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu bildiri ile çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun unsurları, suçun özel görünüş biçimleri ve muhakemesi, bu hususta verilmiş bulunan Yargıtay Kararları ışığında ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuğun korunması, çocuğun kaçırılması, çocuğun alıkonulması

ABSTRACT

The child is society's most valuable member and the guarantee of our future. As a result, it is crucial that they are protected in society. The Republic of Turkey's Constitution, Article 41, "Protection of the family and the rights of the child," states that the family is the foundation of Turkish society. In order to maintain family harmony, the wellbeing of the family and particularly the protection of the mother and children, the State must take the appropriate actions and set up the required institutions. Every child also has the right to care and protection, as well as the right to make and keep personal, direct contact with their parents, unless doing so would be plainly against their best interests. The State must take action to protect children from abuse and violence in all its various forms. In order to fulfill these responsibilities, the Turkish Criminal Code contains regulations aimed at protecting children. According to one of them, Article 234, abduction and detention of a child is a crime. This clause states that it is illegal for a mother or father who has lost custody of their children or a blood relative, including a third-degree relative, to abduct or detain a minor who is under sixteen without the parent, guardian, or person under their care using force or threats. The punishment to be meted out to the accused will be multiplied by one if the offense is committed by employing force or menace, or if the kid has not yet turned twelve. Furthermore, upon filing a complaint, anyone found to have taken in a child who has left the house without the knowledge or approval of the child's legal representative- or even with that representative's consent and failed to notify the child's family or the appropriate authorities of the situation faces jail.

This paper discusses the components of abduction and detaining a child, including its distinctive forms and legal processes in light of the Supreme Court decisions.

Keywords: Child, protection of the child, abduction of the child, detention of the child

GİRİŞ

Çocuk toplumun en önemli parçası ve geleceğimizin güvencesidir. Bu nedenle toplumda çocukların korunması çok büyük bir öneme sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41'inci Maddesine göre; aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak ve teşkilatı kurmak

zorundadır. Bunun yanı sıra her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür.

Bu yükümlülüklerin bir gereği olarak, TCK'da çocuğun korunmasına yönelik birçok hükmün bulunmaktadır. Bunlardan biri olan 234'ncü maddesine göre çocuğun kaçırılması ve alıkonulması bir suçtur.

2. SUÇUN TANIMI (TİPİKLİK)

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu TCK'nın 234'ncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu hüküm TCK'nın özel hükümlerin yer aldığı ikinci kitabının, "Topluma Karşı Suçlar"a ilişkin üçüncü kısmında, "Aile Düzenine Karşı Suçlar" isimli sekizinci bölümünde yer almaktadır.

TCK m.234 hükmünde esas itibariyle benzer nitelikte iki suç düzenlenmiştir. (Tezcan, vd., 2023; Gülşen 2013). Çünkü, bu hükmün birinci fıkrasına göre; velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil bir kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması suçtur. Hükmün ikinci fıkrasında ise bu suçun nitelikli hali düzenlenmektedir. Buna göre bu suçun cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş olması veya çocuğun henüz oniki yaşını doldurmamış bulunması halinde sanığa verilecek olan ceza bir kat artırılarak hükmolunmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise çocuğun kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden bir çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikâyet üzerine, hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Bu fıkra, söz konusu bu maddeye 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanununun 10.Maddesi ile eklenmiştir. Bu değişikliğe ilişkin gerekçe de "*...maddeyle, 5237 sayılı Kanununun 234'üncü maddesine üçüncü fıkra olarak yeni bir fıkra eklenmiştir. 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 339 uncu maddesinin dördüncü fıkrasına göre, "çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınamaz." Bu hükümle, yaşı ne olursa olsun, çocuğa ana ve babasının bilgisi veya rızası dışında evi terk etmeme hususunda bir yükümlülük yüklenmiştir. Bu hükmü, ana ve babasının bilgisi ve rızası dışında evi terk eden çocuğu yanında bulunduran kişiye çocuğun ana ve babasını veya yetkili makamları durumdan haberdar etmek yönünde bir yükümlülük yüklemek suretiyle tamamlamak gerekir. Çocuğun evi terk etmesinin ana ve babada büyük bir tedirginlik oluşturduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Belirtilen gerekçelerle, Türk Ceza Kanunu'nun, Çocuğunu kaçırılması ve alıkonulması başlıklı 234 üncü maddesine, kanuni temsilcisinin bilgisi ve rızası dışında evi terk eden çocuğu rızasıyla da olsa yanında tutan kişiye çocuğun ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmek yönünde bir yükümlülük yükleyen ve bu yükümlülüğe aykırı davranışı suç olarak tanımlayan bir fıkra eklenmiş" olduğu ifade edilmektedir.*

Bu fıkra ile getirilen düzenlemenin esas itibariyle bir bildirim yükümlülüğü olması nedeniyle bunun "Yardım ve bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi" başlıklı TCK m.98 hükmüne eklenmesinin daha uygun olacağı dile getirilmiştir (Elmas, 2013).

Bu suçun 765 sayılı eski TCK'daki karşılığı olarak "Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler" başlıklı üçüncü faslında yer alan 182'nci madde gösterilmektedir. Ancak 765 sayılı TCK'da yer alan hüküm, bu düzenlemeden oldukça farklıdır (Artuk, vd., 2022). Çünkü bu hükme göre; "*Her kim şehvet hissi veya evlenmek niyeti olmaksızın henüz on beş yaşına girmeyen küçük bir çocuğu kendi rızasıyla ana ve baba veya vasisi veyahut muvakkaten olsun kendisine bakmakta ve muhafaza etmekte olan kimseler yanından kaçırır yahut çocuğun muvafakatiyle bigayrihak yanında tutarsa bir seneye kadar hapis cezasına mahkûm olur. Eğer bu fiil, kaçırılan veya alıkonulan çocuğun rızası olmaksızın işlenmiş yahut çocuk henüz on iki yaşını ikmal etmemiş bulunursa yerine göre evvelki maddelerde yazılı hükümler tatbik olunur*".

Konu ile ilgili olarak burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise Çocuk Koruma Kanunu'na 24.11.2021 gün ve 7343 sayılı Kanununun 44 maddesi ile eklenen 41/F maddesidir. Bu madde ile üç husus disiplin cezası ile cezalandırılmaktadır (Artuk, vd., 2022). Buna göre, a) Çocuk teslimine dair ilam veya tedbir kararının yerine getirilmesine ilişkin teslim emrine aykırı hareket etmek veya emrin gereğinin yerine getirilmesini engellenmesi, b) Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin teslim emrine aykırı hareket etmek veya emrin gereğinin yerine getirilmesini engellemek, c) Kişisel ilişki kurulması için kendisine çocuk teslim edilen hak sahibinin, ilam veya tedbir kararında belirtilen sürenin bitiminde çocuğu belirlenen yere getirmemesi disiplin cezası ile cezalandırılan eylemler olarak gösterilmektedir. Eylemin TCK m.234 hükmüne göre cezalandırılabilir olması fail hakkında ayrıca disiplin cezası uygulanmasına engel değildir.

3. SUÇ İLE KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Eylemin suç olarak kabul edilmesi ile korunmak istenen hukuki değer, kanun ile korunan ve suçun ihlal ettiği hak veya menfaattir (Ünver, 2003; Toroslu, 1970; Erem 1968; Erem, 1971; Koca ve Üzülmöz, 2023; Özgenç, 2022; Demirbaş, 2023; Centel, vd., 2023).

Buna göre bu suç ile korunmak istenen hukuki değer, madde gerekçesinde “*Maddenin birinci fıkrasında, velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması, suç olarak tanımlanmıştır. Böylece bu maddeyle çocuk üzerindeki velâyet veya vesayet haklarının korunması*” olduğu ifade edilmektedir (TBMM. 22. Dönem, 2. Yasama Yılı, 664 Sıra Sayısı, s.168).

Bunun yanı sıra, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, TCK m.234/3 ile ilgili verdiği bir kararında “*...çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu TCK'nın sekizinci bölümünde düzenleme altına alınan 'aile düzenine karşı suçlar' babında düzenlenmiştir Burada koruma altına alınan esas hak kişinin hürriyeti olmayıp aile düzenidir. Kişilerin hürriyetinin kısıtlanması suçları TCK'nun 109. maddesinde düzenleme altına alınmış ve bu babda kişilerin hürriyetinin koruma altına alınmış*” olduğu dile getirilmiştir (CGK 09.06.2015 gün, E. 2013/14-668, K.2015/202).

Sonuç olarak bu suç ile koruna hukuki değerın karma bir nitelik gösterdiği, çünkü, suçun konulması ile velinin vasiyet veya bakım ve gözetim yetkisine sahip kimselerin aile hukukundan kaynaklanan velayet vesayet ya da bakım ve gözetim haklarının korunması ile küçüğün de kendi kendisine karşı korunması amaçlanmaktadır. Zira Onaltı yaşından küçüğün rızası failin filini suç olmaktan çıkarmamaktadır (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Gülşen, 2013; Nuhoglu, 2009).

TCK m.234/2 maddesinde düzenlene suçun nitelikli hali ise cebir veya tehdit ile işlendiğine göre bu durumda küçüğün beden bütünlüğü, iç huzuru ve serbestçe karar verme özgürlüğünün de korunmakta olduğu söylenmelidir (Tezcan, vd., 2023; Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013)

4. SUÇUN MADDİ UNSURLARI

4.1 Fail

Genel anlamda suçun faili, suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren kişidir (Hafızoğulları ve Özen, 2010; Garofalo, 1957; Değirmenci, 2008; Özgenç, 2022; Artuk, vd., 2023; Özbek, vd., 2023; Akbulut, 2023; Koca ve Üzülmöz, 2023; Hakeri, 2023). Failin bir fiili işlemiş sayılması için, o fiili, bizzat yapmış olması gerekmez. Bir aracı kullanan kişi de, suçun faili sayılır (Gramatica, 2005, Zafer, 2021).

TCK m.234 düzenleme karşısında; hükmün birinci fıkrasında düzenlenen kaçırma ve alıkoyma suçları bakımından fail, *velayet yetkisi elinden alınmış olan ana, baba ya da kaçırılan veya alıkonulan küçüğün üçüncü derece dahil kan hısmı* (yani amca, dayı hala ya da teyze) olabilir. Bu nedenle bu suçun özgü bir suç olduğunu söylemek gerekir (Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013).

Failin bu kimseler dışında bir başka kimse olması durumunda failin eylemi artık TCK m.234/1 yazılı olan bu suçu değil ancak kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak suçunu (TCK m. 109) oluşturabilir (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Gülşen, 2013). Anne ve baba evli değilse, velayet hakkı annede olacağı için ve babanın velayet hakkı bulunmadığından, babanın çocuğu kaçırması veya alıkoyması durumunda babanın duruma göre TCK m.109 veya 234/3 göre cezalandırılması gerektiği savunulmuş ise de (Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Gülşen, 2013) kanaatimizce bu durumda baba adeta kendisinden velayet hakkı alınmış bir baba olarak değerlendirilmeli ve çocuk ile bu doğal nesep ilişkisi göz önünde bulundurularak yine TCK m.234/1 hükmü gereğince cezalandırılmalıdır. Çünkü hüküm ile asıl olan velayet veya vesayet hakkı bulunmayan bir yakın akraba tarafından çocuğun kaçırılmasıyla asıl velayet ve vesayet hakkı bulunan kimsenin bu hakkının korunması amaçlanmaktadır.

TMK. m.314 hüküm gereğince evlat edinen evlat edindiği çocuk üzerinde ana ve babaya ait tüm haklara sahiptir. Bu nedenle evlat edindiği çocuk üzerindeki velayet yetkisi elinden alınmış olan evlat edinenin evlat edindiği küçüğü kaçırması veya alıkoyması halinde hakkında TCK m.234/1 hükmünün uygulanması gerekir (Gülşen, 2013). Böylesi bir yorumun failin aleyhine kıyas yapmak anlamına geleceği ve kanunilik ilkesine aykırı olacağı dile getirilmiş ise de (Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023) buna katılmak mümkün değildir. Çünkü o zaman fail 234/1'e göre değil, 234/3'e göre veya TCK m.109 hükmüne göre cezalandırılacak demektir.

TCK m.234/3 yazılı suç bakımında ise fail herkes olabilir. Bu fail kadın erkek veya bir başka çocuk dahi olabilir. Ancak böylesi bir durumda mağdur ile failin yaş farkına dikkat etmek bir başka söylem ile hangi çocuğun fail hangisinin ise mağdur olduğunun somut olayın özelliğine göre ortaya konulması gerekir.

4.2. Mağdur

Suçun mağduru, kendisine karşı suç işlenen kimsedir (Koca ve Üzülmöz, 2023; Özbek, vd., 2023; Demirbaş, 2023, Özgenç, 2023; Hakeri, 2023). Başka bir deyişle, suç teşkil eden fiil ile ihlal edilen menfaatin sahibi, suçun mağdurudur (Toroslu, 2011). Mağdur, ceza yargılamasında “suç ile ihlal olunan varlık veya menfaatin sahibi” olarak tanımlanmış ve yargısal kararlarda (örneğin, YCGK., 13.12.2016 gün 2014/507 E., 2016/1237 K.; YCGK., 2017/21 E., 2018/311 K olduğu gibi) “suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişiler” olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, suç sayılan fiilden zarar gören herkes değil, sadece bu fiil ile ihlal olunan ve cezai korumanın konusunu oluşturan varlık ya da menfaatin sahibini anlamak gerekir (Katoğlu, 2012; Özgenç, 2023).

TCK m.234'deki düzenleme karşısında suçun mağduru velayet yetkisi ihlal edilen ana, baba veya çocuğun bakım ve gözetim yükümlüsü olan kimsedir. Nitekim, Yargıtay, “Kız Yurdunda koruma altına alınan çocuğun yurttan kaçarak kendi rızasıyla sanığın evinde kalması biçiminde gerçekleşen olayda, olay tarihinde yetiştirme yurdunda kalan küçüğün kanuni temsilcisi olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının şikâyetçi olup kamu davasına katıldığı gözetilerek sanığın TCK'nın 234/3. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir (14.CD., 19.01.2016 E.2014/617, K.2016/401).

TCK m.234/1'de yazılı kaçırma ve alıkoyma eylemi akımından suçun diğer mağduru ise henüz onaltı yaşını doldurmamış bir çocuktur. Çocuk TCK anlamı bakımından 18 yaşından küçük olmayı ifade eder (TCK m.6). Bununla birlikte 234/1 hükmü bakımından çocuğun 18 yaşından küçük olması değil 16 yaşını doldurmamış olması suçun bir unsuru olarak özellikle ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuğun 12 yaşından küçük olması ise ayrıca suçun nitelikli bir hali olarak düzenlenmiştir (TCK m.234/2).

TCK m.234/3 hükmü bakımından ise suçun mağduru sadece çocuk olarak ifade edildiğine göre bu açıdan mağdurun 18 yaşından küçük yani çocuk olması suçun işlenmiş sayılması için yeterli görülmüştür. Burada çocuğun 18 yaşından küçük olması esastır (Artuk vd, 2022).

Nitekim örneğin, Yargıtay Suç tarihinde onyediyi yaşında bulunan mağdurenin ailesinin haberi olmaksızın sanık A ile İstanbul iline kaçarak burada sanık S'nin evinde kaldıkları olayda, mağdurenin annesinin şikâyetçi olduğu, sanıkların eyleminde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun unsurlarının oluşmadığı, sanıkların TCK'nın 234/3 maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir (14. CD., 30.09.2014, E.2012/15421, K.2014/10660).

4.3. Maddi Konu

Üzerinde suçun meydana geldiği, “insan veya şey” suçun maddi konusu olarak ifade edilmektedir (Önder, 1992; Erem, 1971; Centel, vd., 2023; Artuk, vd., 2023; Koca ve Üzülmöz, , 2023; Özbek, vd., 2023;Hakeri, 2023; Demirbaş, 2023 Özgenç, 2023).

Bu suç bakımından maddi konu; kaçırılan veya alıkonulan (m.234/1) ve failin yanında tuttuğu (m.234/3) küçüğün kendisidir.

4.4. Fiil

TCK m. 234/1'de yasaklanan fiil, velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın **kaçırması** veya **alıkoyması**; 234/2'de yasaklanan fiil ise “kanunî temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin **yanında tutmasıdır**”. O halde bu suç bakımından üç esaslı fiil bulunmaktadır. Bunlar; kaçırma, alıkoyma ve yanında tutmadır.

Kanun suç oluşturan fiili kaçırma veya alıkoyma olarak belirttiğine göre bu suç (m.234/1) seçimlik hareketli bir suçtur (Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023).

Kaçırma, küçüğün velayet, vesayet veya ona bakım ve gözetim ile yetkili olan kimsenin nüfuz alanı dışına çıkartılması, başka bir yere götürülmesi, yerinin değiştirilmesi, küçüğün uzaklaştırılmasıdır (YCGK, 26.09.1955, 5/60-70, Özütürk, 1970; Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Önder, 1992; Soyaslan, 2023). Bir başka söylem ile kaçırma, mağdurun veli vasi veya bakım ve gözetim ile yetkili olan kimsenin hukuki tasarruf alanından çıkartılması, kaçırılan kimsenin hukuki tasarruf alanına sokulması ve böylece bu kimselerin küçük üzerindeki haklarının kaçırılan leyhine yok edilmesi şeklinde anlaşılmalıdır (Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013).

Kaçırma eylemi, sürüklemek, beraber götürmek, yolundan çevirmek, başka bir yere döndürmek veya yöneltmek biçiminde gerçekleşebilir. Bununla birlikte kaçırma temadi eden bir eylemdir. Bu nedenle küçüğün veli, vasi veya bakım ve gözetim ile yetkili olan kimsenin yanından, egemenlik alanından alınması ile başlar ve başka bir yere götürülmesi ile de tamamlanır. Kaçırılan küçüğün hürriyetine kavuşması ile de son

bulur.

Küçüğün kaçırılıp götürüldüğü yerin, kaçırılan kimsenin kendi egemenlik alanı olup olmadığının her bir somut olay bakımından ve mahkemece değerlendirilmesi gerekmele birlikte umumi yerler ile park ve bahçelerin failin egemenlik alanı olmadığı dile getirilmiştir (Artuk, vd., 2022).

Alıkoyma ise failin egemenlik alanına kendi rızası ile giren küçüğün, fail tarafından burada tutulmasını yani kendi egemenlik alanında alıkonulması, yanında tutulmasını ifade eder. (Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Artuk, vd., 2022; Dönmezer, 1983; Soyaslan, 2023; Nuhuğlu, 2009; Gülşen, 2013).

Alıkoyma eylemi de kaçırma eylemi gibi temadi eder niteliktedir. Bu nedenle failin egemenlik alanına giren mağduru burada tutulmaya devam etmesi ile eylem gerçekleşmiş olur. Bu nedenle, velayet yetkisi elinden alınmış olup diğer eşe bırakılmış bulunan bir anne veya babanın, çocukla şahsi ilişki kurması gereken sürenin sonunda, mağduru yanında tutmaya devam etmesi bu suçu meydana getirebilir (Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013).

Alıkoyma eylemi bakımından alıkonulan sürenin de bir önemi yoktur. Bu husus olayın özelliğine göre değerlendirilmelidir. Nitekim, Yargıtay “Suç tarihinde onyediy yaşında olan mağdurenin kanuni temsilcisinin bilgi ve rızası dışında evi terk edip sanığın yanına giderek yaklaşık 13 gün süreyle kendi rızasıyla sanıkla birlikte kalması, sanık tarafından da bu durumun mağdurenin ailesine bildirilmediği olayda, çocuğun alıkonulması suçunun oluştuğuna (YCGK., 09.06.2015, E.2013/668, K.2015/202); Aynı şekilde “Sanığın olay tarihinde onbeş ila onsekiz yaş grubunda bulunan mağdureyi aralarındaki duygusal ilişki nedeniyle rızası ile alarak ailesini ve yetkili makamları haberdar etmeksizin 5 gün süre ile yanında tutması şeklindeki eyleminin TCK m.234/3. maddesinde düzenlenen suçu oluşturduğuna” (14.CD., 22.09.2014, E.2012/15204, K.2014/10231); Benzer biçimde “Ones - onsekiz yaş grubunda yer alan mağdureyi yaklaşık 7-8 saat süreyle ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutarak rızasıyla cinsel ilişkide bulunan sanığın, mağdurenin kanuni temsilcisi olan babası tarafından şikâyet edilmesi karşısında, sanığın eyleminin TCK'nın 234/3. maddesindeki suçu oluşturduğuna” karar vermiştir (14.CD., 27.05.2014, E. 2012/8503, K.2014/6998).

Bununla birlikte, TCK m.234/1 anlamında gerçekleştirilen kaçırma ve alıkoymanın cebir ve tehdit kullanılmaksızın gerçekleştirilmiş olması gerekir. Çünkü eğer eylem cebir ve tehdit ile gerçekleştirilmiş ise o zaman suçun nitelikli hali söz konusu olacak demektir (TCK m.234/2).

Yanında tutmak fiili ise TCK m.234/3'te “ailesinin rızası dışında evi terk eden çocuğu yetkili makamlara ve ailesine haber vermeksizin yanında tutmak” şeklinde ifade edilmektedir. Bunu ile anlatılmak istenen esas itibariyle alıkoymaktır (Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Gülşen 2013). Bu nedenle birinci fıkrada alıkoyma denildiği halde üçüncü fıkrada bunun yerine çocuğu yanında tutma terimine yer verilmiş olması doğru ve yerinde değildir. Çünkü burada anlatılmak istenen de esas itibariyle birinci fıkrada olduğu gibi çocuğun alıkonulması, kendi yanında kendi egemenlik alanında tutulmasıdır. Terim birliğinin sağlanması bakımından yanında tutan yerine yanında alıkoyan denilmesi daha doğru ve yerinde olurdu. Bunun düzeltilmesi, terim birliğinin sağlanması gerektiği söylenmelidir.

Evi terk eden çocuğun yanında tutulmasında yetkili makamlara veya ailesine haber verilmemesi birlikte gerçekleşmiş olmalıdır. Bu nedenle örneğin, Yargıtay'a göre “mağdurenin cebir, tehdit ve hile kullanılmaksızın gönüllü olarak sanıkla birlikte kaçması, sanığın mağdureye yönelik hukuka aykırı herhangi bir eyleminin bulunmaması biçiminde gerçekleşen olayda kişinin hürriyetini yoksun kılma suçunun unsurlarının oluşmadığı gibi sanığın mağdureyle birlikte gittiği hususunda aynı gün müştekilere telefonla bilgi verilmesi karşısında TCK'nın 234/3. maddesinde düzenlenen suçun da oluşmayacağına karar vermiştir. (14.CD., 10.09.2014, E.2012/12660, K.2014/9753). Aynı şekilde “Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçundan sanığın; mağdur çocuğun ailesinin, çocuğun nerede ve kimin yanında bulunduğunu bildiklerinin anlaşılması sebebiyle atılı suçun tipiklik unsurunun oluşmadığı, mağdurenin yaşı, eylemin rızasıyla gerçekleşmesi sebebiyle fiilin başka bir suçu da oluşturmayacağı gözetilerek beraat kararı verilmesi gerektiğine hükmetmiştir (14. CD., 27.10.2011, E. 2011/17788, K. 2011/1565). Benzer bir biçimde yine Yargıtay “Suç tarihlerinde onaltı yaşı içinde bulunan mağdurenin sanıkla buluşup kaçmasının ardından, annesi olan müştekinin mağdure ile ilgili yaptığı araştırmada, sanıkla birlikte gittiğini öğrenmesi üzerine durumdan haberdar bir şekilde savcılığa başvurup sanıktan şikâyetçi olduğu, mağdure ve sanığın aşamalarda anlatımlarına göre mağdurenin müştekiyle telefonla görüşerek sanığın yanında olduğunu haber verdiği anlaşılmasıyla suçun kanuni unsurlarının oluşmadığına karar vermiştir (14.CD., 01.10.2014, E. 2013/1340, K.2014/10783).

TCK m.234/3 anlamında yanında tutmak fiilinden söz edebilmek için çocuğun evini terk etmiş olması gerekir.

Evini terk etmeyen bir çocuk bakımından da bu fiilin gerçekleşmeyeceği söylenmelidir. Örneğin Yargıtay “Oluşa ve dosya kapsamına göre, suç tarihinde 15 yaşını tamamlamış olan ve cinsel ilişkiye girmek için sanığın evine giden mağdurenin, sanığın eyleminden sonra aynı gün içinde kendi evine dönmesi karşısında, mağdurenin evini terk etmeye yönelik iradesi ve eylemi bulunmadığından, TCK’nın 234/3. maddesinde düzenlenen suçun oluşmayacağına” karar vermiştir (14.CD., 09.07.2014, E.2012/11890, K.2014/9328). Benzer biçimde “Olay tarihinde onyediyedi yaşında olan mağdurenin sanıkla buluşarak cebir, tehdit veya hile olmaksızın bir kaç saat birlikte gezip rızasıyla da cinsel ilişkiye girdikten sonra tekrar evine döndüğünün ve olaydan üç gün sonra mağdurenin ailesinin bu durumu öğrenerek sanık hakkında şikâyetçi olduklarının anlaşılması karşısında, somut olayda mağdurenin evi terk etmesi söz konusu olmadığından TCK’nın 234/3. maddesindeki suçun unsurlarının oluşmadığına ve sanığın beraatine karar verilmesi gerektiğine (14. CD., 25.03.2014, E.2012/6128, K.2014/3911) hükmetmiştir.

4.5. Suçun Nitelikli Halleri

TCK m.234/2 hükmüne göre; “Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır”. Suçun bu nitelikli hallerinin hükmün birinci fıkrasına ilişkin olduğu hususunda tereddüt etmemek gerekir (Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013).

Cebir, (TCK m.108) bir kimseye karşı fiziki güç kullanımı, zor kullanımı anlamındadır ve mağdura veya velayet, vesayet veya mağdura bakım ve gözetim yükümlüsü olan kimseye karşı veya her ikisine karşı birlikte gösterilmiş olabilir.

Tehdit ise (TCK m. 106) kişinin huzurunun bozulması, anda endişe ve güvensizlik duygusunun meydana gelmesine yönelik bir fiil olarak anlaşılmalıdır.

Cebir veya tehdit mağdura veya veli, vasi ya da mağdura bakım veya gözetim yükümlüsü olan kimseye ve hatta mağduru kurtarmaya caba gösteren bir başka kimseye karşı da gerçekleştirilmiş olabilir (Gülşen, 2013; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2022; Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013).

Cebir veya tehdit fiilin işlenmesi sırasında gerçekleştirilmiş olmalıdır. Burada kişiyi hürriyetinden alıkoymak suçunun düzenlendiği TCK m.109/2’den farklı bir durum söz konusudur. Çünkü, m.109/2’de “...fiili işlemek için veya işlediği sırada...cebir kullanırsa” denilmektedir. TCK m.234/2 de sadece fiilin işlenmesi sırasında denildiği için, fiilin temadi ettiği süre içerisinde ayrıca cebir veya tehdit kullanılmış ise bu durum nitelikli hal kapsamında değerlendirilemez ve failin bunun için ayrıca cezalandırılması gerekir (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Nuhuğlu, 2009).

Kullanılacak olan cebir bakımından sınır TCK m.86/2’dir. Kullanılan cebir bu sınıra ulaşmadığı yani TCK m.86/1 kapsamında (basit tıbbi müdahale ile giderilebilir bir yaralanma olduğu sürece) bu yaralanma suçun nitelikli hali kapsamında değerlendirilmeli ve ayrıca cezalandırılmamalıdır (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Gülşen, 2013).

Hile ise Kanunda cebir ve tehdit ile birlikte sayılmamıştır. Bu nedenle küçüğe ya da veli vasi veya mağdura bakmakla yükümlü olana karşı hile ile küçük mağdur kaçırılmış veya alıkonulmuş ise o zaman suçun nitelikli hali değil birinci fıkrada yazılı olan suçun temel hali söz konusu olacaktır (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023). Kanaatimizce bu bir eksikliktir. Bu nedenle yapılacak bir kanun değişikliğiyle suçun nitelikli hali için cebir ve tehdidin yanı sıra hilenin de buna eklenmesi gerekir.

5. SUÇUN MANEVİ UNSURU

TCK m. 234/1 ve 234/3’de yazılı her iki suç da ancak kasten işlenebilir (Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023; Artuk, vd., 2022). Taksirle işlenemez. Fail, mağdur olan küçüğü veli ,vasi veya bakım ve gözetim yükümlüsü kimsenin yanından bilerek ve isteyerek kaçırmalı veya alıkoymalıdır. Aynı şekilde üçüncü fıkra bakımından ise mağdur küçüğü yanında bilerek ve isteyerek tutmalı ve küçüğün ailesine veya yetkili makamlara bilerek ve isteyerek haber vermemelidir. Suçun işlenmesinde saikin önemi yoktur (Tezcan, vd., Özel Hükümler, 2023; Nuhuğlu, 2009; Gülşen, 2013)

Bu suçun olası kast ile işlenmesinin mümkün olduğu dile getirilmiş ise de (Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023; Gülşen, 2013; Nuhuğlu, 2009) kanaatimizce bu mümkün değildir. Çünkü, olası kastta, fail gerçekleştirdiği fiilin muhtemel bazı neticelerinin meydana gelebileceğini düşünmekte, bu neticelerin gerçekleşmesinin mümkün ve muhtemel olduğunu tasavvur etmektedir (Özgenç, 2023; Artuk, vd., 2023; Demirbaş, 2023, Özbek, vd., 2023; Akbulut, 2023; Hakeri, 2023, Koca ve Üzülmez, 2023;). Bir başka söylem ile olası kast durumunda fail, fiili işlerken, bu neticelerin muhtemelen gerçekleşebileceğini öngörmekte ve bunları kabul etmektedir (Özbek, vd., 2023; Karakehya, 2006). Oysa küçüğün kaçılması veya alıkonulmasında (m.234/1) veya küçüğün yanında tutulmasında m.234/3) fail neticeyi bilmeli ve istemelidir.

Yargıtay bu suç bakımından TCK m.30’da yer alan hata halini bu suç için kastı ortadan kaldıracığı

kanaatindedir. Çünkü, Yargıtay kararında “Sanığın soruşturma aşamasında hapisshanede olduğunu, mağdurenin velâyetinin babasına verilmesine ilişkin kesinleşen kararın kendisine tebliğ edilmeyip, bu nedenle haberinin olmadığını olay tarihi olan 2009 Haziran ayından sonra öğrenmesi üzerine 2009 Temmuz ayında velâyeti almak için mahkemeye başvurduğunu, ancak kalem personeli tarafından velâyetin kendisinde olduğunun söylendiğini, keza sanığın temyiz dilekçesinin eki olarak sunduğu nüfus kayıt örneği incelendiğinde mağdurenin velâyetinin sanığa ait olup, yine sonraki tarihli nüfus kayıt örneğinde velâyetin sanıktan alınıp katılana verilmesine ilişkin Asliye Hukuk Mahkemesinden verilen hükmün olay tarihinden sonra nüfusa tescil edildiğinin anlaşılması karşısında, sanığın TCK'nın 30. madde hükümleri bakımından hataya düştüğünün kabulüyle, kastının bulunmadığı gözetilip eylemi nedeniyle beraatine hükmolunması gerektiğini” karara bağlamıştır (14. CD., 20.06.2013, E. 2012/13324, K. 2013/7988).

6. SUÇUN HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

En geniş anlamı ile hukuka aykırılık, hukukça korunmuş hak veya yarara saldırı, yani fiilin hukuk düzenine uygun olmamasıdır (Kunter, 1949). Ceza hukuku anlamında hukuka aykırılık ise, suç tipini ihlâl eden hareketin sadece ceza hukuku ile değil, tüm hukuk düzeni ile çelişki halinde bulunmasıdır (Katoğlu, 2003; Demirbaş, 2023; Özbek vd., 2023; Hakeri, 2023; Koca ve Üzülmöz, 2023; Özgenç, , 2023; Akbulut, 2023). Bir başka anlatımla hukuka aykırılık, suç tipini ihlâl eden hareketin, hukuk düzeni tarafından tasvip edilmesini, uygun görülmesini gerektiren ve hukuka uygunluk nedeni olarak isimlendirilen bir durumun bulunmamasıdır (Demirbaş, 2023; Artuk, vd., 2023; Hakeri, 2023; Koca ve Üzülmöz, 2023; Özgenç, 2023; Akbulut, 2023).

Bu suç bakımından üzerinde durulması gereken en önemli husus mağdur çocuğun rızası olabilir. TCK m.234/1'de, 16 yaşını doldurmamış olan küçüğün rızasına dayalı durum suç olarak düzenlendiği için bu durumda çocuğun rızasının var olması suçun temel halini ortadan kaldırmayacaktır. Çocuğun rızasını var olması bu suçun bir unsuru niteliğindedir. Çocuğun rızasını bulunmaması durumunda ise artık TCK m.234/1'deki suç değil, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak suçu (TCK m.109) oluşacaktır (Tezcan vd., Özel Hükümler, 2023).

TCK m.234/3'de ise “...evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi” denildiği için çocuğun fiile gösterdiği rıza hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaz. Bu nedenle yaşı ne olursa olsun çocuğun rızası yoksa failin eylemi zaten kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak suçunu oluşturacaktır (Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023).

Hakkın kullanılması bakımından ele alınması gereken önemli bir nokta ise velayet hakkı kendisine verilmiş bir ana veya babanın, çocuk ile şahsi ilişki kurulmasına karar verilen bir ana veya baba yanındaki çocuğunu kaçırmaması durumunda bu çocuk ile ana veya babanın şahsi ilişki kurmasına engel olunması anlamına gelir. Ancak böylesi bir durumda fail velayet hakkına sahip olduğu için suçun tipiklik unsuru oluşmayacaktır. Bunun yanı sıra kendisi ile şahsi ilişki kurulmasına karar verilen bir ana veya babanın velayet hakkı kendisine verilen diğer ana veya babanın yanından çocuğu kaçırmaması ise TCK m.234/1 yazılı suç oluşturur bir eylem olarak kabul edilmek zorundadır

TCK m.234/3 yazılı küçüğü yanında tutmak suçu bakımından zorunluluk hali söz konusu olabilir. Örneğin; Yargıtay, “Alınan doktor raporuna göre; mağdur çocuğun suçun işlendiği tarihte hasta olduğu, velayeti annede olan üç yaşındaki kızının hastalanması nedeniyle iki gün süreyle geç teslim eden çocuğun babası olan sanığın atılı suçu işlemekte kasten hareket etmediği gibi olayda zorunluluk hali de bulunduğunu ve bu nedenle hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğini karara bağlamıştır (8.CD., 21.04.2021, E.2019/7023, K.2021/11967).

7. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

7.1. Teşebbüs

Bu suça teşebbüs mümkündür. Çünkü suça teşebbüs, işlenmek istenen bir suçun icrasına elverişli araçlarla başlanılmasına rağmen, elde olmayan nedenlerden dolayı icra hareketlerinin tamamlanamaması veya icra hareketleri tamamlandığı halde failin istemi dışındaki nedenlerden dolayı neticenin meydana gelmemesidir (İçel ve Evik, 2007; Zafer, 2021; Demirbaş, 2023; Centel, vd., 2023;; Hafizoğulları ve Özen, 2010; Dönmezer ve Erman, 1997; Hakeri, 2023, Artuk, vd., 2023; Jescheck 2007; Beccaria 1961;; Akbulut, 2023; Koca ve Üzülmöz, 2023; Özgenç, 2023; Özbek, vd., 2023). Bu nedenle söz konusu bu suçu oluşturan ve yukarıda ele alınan fiilleri meydana getiren her bir icrai hareketin parçalara ayrılmasının mümkün olduğu her bir durum bakımından suça teşebbüsün de söz konusu olabileceği söylenmelidir.

Bunun yanı sıra TCK m.234/3 bakımından suç ancak ihmali bir davranış ile yani haber vermeme şeklinde işlenebileceği için bu suça teşebbüsün mümkün olmadığını söylemek gerekir (Artuk, vd., 2022; Gülşen, 2013; Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023; Soyaslan, 2023; Dönmezer, 1983; Önder 1992).

7.2. İştirak

Kanunlardaki düzenleme gereğince, tek bir fail ile işlenebilen bir suçun birden çok fail tarafından, aralarındaki anlaşma ve işbirliği gereğince gerçekleştirilmesi durumunda, failer arasında suç ortaklığı söz konusu olmakta ve bu şekilde işlenen suçlara da iştirak halinde işlenen suçlar denilmektedir (Demirbaş, 2023; İçel ve Evik, 2007; Centel, vd., 2023; Hakeri, 2023; Hafizoğulları ve Özen, 2010; Jescheck 2007; Beccaria 1961; Artuk, vd., 2023; Özbek, vd., 2023; Koca ve Üzülmez, 2023; Özgenç, 2023; Akbulut, 2023;).

TCK m. 234/1 ve 234/2 bakımından failin belirli bir sıfatı taşıması gerekir. Çünkü birinci fıkraya göre failin “Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmın’dan söz edilmektedir. O halde suç yukarıda ifade edildiği gibi özgü bir suçtur. Özgü suça iştirakin mümkün olduğu her bir hal bakımından TCK m.40/2 hükmünün dikkate alınması gerekir (Gülşen, 2013). Çünkü bu hükmeye göre, “Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur”.

Nitekim Yargıtay “Katılan ile boşandığı eşinin müşterek çocukları olan ve velayet hakkı babaya verilen küçüğü, kaldığı babasının evinden annesine götürmek için annesinin azmettirmesi ile anneannesi ve teyzesiyle birlikte kolundan tutup ağzını kapatarak zorla arabaya bindirip götürürlerken katılanın bisikleti ile arabanın önünü keserek durdurması üzerine çocuğu serbest bırakan ve mağdur ile TCK’nın 234/1. maddesinde belirtilen derecede bir akrabalıkları bulunmayan sanıkların, diğer sanıklar tarafından işlenen suça yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulmaları ve haklarında TCK’nın 39. maddesinin uygulanması gerekirken TCK’nın 37/1. maddesi kapsamında suça fail olarak iştirak ettiklerinin kabulü kanuna aykırı” bulunmuştur (14. CD., 17.09.2013, E. 2012/2387, K. 2013/9235). Aynı şekilde, Yargıtay , “Sanığın müşterek çocukları olan ve velayet hakkı anneye verilen küçüğü boşandığı eşi katılana teslim etmemesi üzerine icra takibi yapıldığı ve sanığın amcasının oğlu olan diğer sanığın mağduru almak isteyen görevlilere engel olduğu - mağdur ile TCK’nın 234/1. maddesinde belirtilen derecede bir akrabalıkları bulunmayan sanığın diğer sanık tarafından işlenen suçtan yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulması ve hakkında TCK’nın 39. maddesinin uygulanması gerekirken TCK’nın 37/1. maddesi kapsamında suça fail olarak iştirak ettiği kabul edilerek hüküm kurulmasının isabetsiz olduğuna” karar vermiştir. (18. CD., 16.01.2018, E. 2015/43477, K. 2018/197).

7.3. İctima

Kural olarak, ceza kanununun birden fazla normunun, ihlâl edilmesi durumunda, ihlâl edilen norm sayısınınca suç işlemiş sayılır (Özbek, vd., 2023; Zafer, 2021; Artuk, vd., 2023; Akbulut, 2023; Özgenç, 2023; Demirbaş, 2023). Buna karşın, TCK m. 44 hükmüne göre; “İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır” (Alacakaptan, 1970; Jescheck, 2007; Hafizoğulları ve Özen, 2010; Demirbaş, 2023; Hakeri, 2023; Centel, vd., 2023; Artuk, vd., 2023; Özbek, vd., 2023; Akbulut, 2023; Özgenç, 2023).

Buna göre, kaçırma sırasında velayet vesayet veya bakımı ve gözetim yükümlüsü kimsenin konut dokunulmazlığı da ihlal edilmiş ise (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023;) veya fail mağduru cinsel yönden istismar etmiş ise failin her iki suçundan da ayrı ayrı cezalandırılması gerekir (Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023). Bunun yanı sıra, cebir ve tehdit birinci fıkrada düzenlenmiş olan suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş olduğundan (TCK m.234/2) bileşik suç (mürekkep suç) nedeniyle fail cebir ve tehditten ayrıca cezalandırılmaz. Ancak kullanılan cebir sırasında TCK m. 82/2 kapsamında kalan bir yaralanma gerçekleştirilmiş ise fail bundan da ayrıca sorumlu tutulacaktır (Artuk, vd., 2022; Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023; Gülşen, 2013).

TCK m.234/1 belirtilen suç seçimlik hareketli (kaçırmak veya alıkoymak) bir suç olarak düzenlendiği için kaçırılan küçüğün aynı zamanda alıkonulmuş ise fail m.234/1 gereğince bir kez cezalandırılacaktır. (Tezcan, vd., Özel Hükümler 2023; Gülşen, 2013).

9. SUÇUN MUHAKEMESİ VE CEZASI İLE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRESİ

TCK m.234/1 belirtilen suç bakımından soruşturma re’sen; m.234/3’te gösterilen suç bakımından ise suç şikâyet üzerine takip edilecektir. Şikâyet ve şikâyetten vazgeçme hakkı velayet ve vesayet hakkı bulunan anne baba veya çocuğun bakım ve gözetim yükümlüsüne aittir. Nitekim Yargıtay’a göre, Sanığın olay tarihinde evini terk eden ve onbeş yaşını bitirmeyen mağdureyi, herhangi bir cinsel davranışta veyahut da başkaca hukuka aykırı bir davranışta bulunmaksızın rızası ile sekiz gün süreyle amcasının evinde alıkoymuş, ailesini veya yetkili makamları haberdar etmediği olayda, sanığın TCK’nın 234/3. maddesinde öngörülen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunu işlediği sabit olduğu, suçun mağduru konumunda olan çocuğun babasının duruşmada sanıktan şikâyetçi olmadığını beyan etmesi karşısında, sanıktan şikâyetten vazgeçmeye karşı diyecekleri sorularak sonucuna göre karar verilmesi yerine, yargılamaya devamlı yazılı şekilde kişiyi

hürriyetinden yoksun kılma suçundan mahkûmiyetine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur (14.CD., 06.05.2014, E.201268175, K.2014/6059). Benzer biçimde, Yargıtay “Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunda korunan hukuki yarar, velinin aile hukukundan kaynaklanan velayet hakkı ile ilgili bulunup suçun mağdurunun veli veya kanuni temsilci olduğu, evi terk eden çocuk ise bu suçun ancak konusunu oluşturduğundan çocuğun velisi olan katılanın şikâyetinin devam etmesi karşısında çocuğun şikâyetinin bulunmadığından bahisle düşme kararı verilemeyeceğini” ifade etmiştir (14. CD., 27.01.2014, E. 2012/8626, K. 2014/842).

Görevli mahkeme hükümde yer alan fiilin cezasının üst haddi iki yıldan az olduğu için Asliye ceza mahkemesi (5235 sayılı Kanun m. 10); yetkili mahkeme ise kaçırma, alıkoyma veya yanında tutma fiilinde temadinin yani kaçırma, alıkoyma veya yanında tutma fiillerinin kesildiği yer mahkemesidir (CMK m. 12/2).

Suçun cezası gerek birinci fıkra ve gerek ise üçüncü fıkra açısından “üç aydan bir yıla kadar hapistir” TCK m. 234/2’deki düzenlemeye göre birinci fıkroda yazılı fiilin cebir veya tehdit ile gerçekleştirilmesi durumunda suçun nitelikli hali söz konusu olduğundan birinci fıkra gereğince verilen cezanın bir kat artırılarak hükmolunması gerekir. Suç ile korunmak istenen hukuki değer ve cezanın gerek özel ve gerek ise genel önleyici fonksiyonu dikkate alındığında, suçun hem temel ve hem de nitelikli hali için belirlenen bu cezanın yeterli ağırlıkta olduğu söylenemez.

Suç, CMK m.253/1 hükmü nedeniyle uzlaştırma kapsamındadır. (Yargıtay 4.CD., 12.01.2021, E. 2020/6390, K. 2021/358; 8. CD., 12.04.2022, E. 2019/8568, K. 2022/5962; 14. CD., 07.11.2017, E. 2017/7021, K. 2017/5381).

Suç için gösterilen cezanın üst sınırı (üç aydan bir yıla kadar) dikkate alındığında (TCK m. 66/1 d gereğince) dava zamanaşımı süresinin sekiz yıl (Yargıtay 8. CD., 02.03.2023, E. 2022/3215, K. 2023/1009), olağanüstü dava zamanaşımı süresinin ise TCK m.67/4 hükmü gereğince on iki yıl olduğu söylenmelidir.

SONUÇ

TCK m.234 hükmünde esas itibariyle benzer nitelikte iki suç düzenlenmiştir. Çünkü, bu hükmün birinci fıkrasına göre; velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil bir kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanında cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması suçtur. Hükmün ikinci fıkrasında ise bu suçun nitelikli hali düzenlenmektedir. Buna göre bu suçun cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş olması veya çocuğun henüz oniki yaşını doldurmamış bulunması halinde sanığa verilecek olan ceza bir kat artırılarak hükmolunmaktadır. Maddenin üçüncü fıkrasında ise çocuğun kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden bir çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikâyet üzerine, hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

TCK m.234/2 hükmüne göre; “Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır”. Hile ise Kanunda cebir ve tehdit ile birlikte sayılmamıştır. Bu nedenle küçüğe ya da veli vasi veya mağdura bakmakla yükümlü olana karşı hile ile küçük mağdur kaçırılmış veya alıkonulmuş ise o zaman suçun nitelikli hali değil birinci fıkroda yazılı olan suçun temel hali söz konusu olacaktır. Kanaatimizce bu bir eksikliktir. Bu nedenle yapılacak bir kanun değişikliğiyle suçun nitelikli hali için cebir ve tehdidin yanı sıra hilenin de buna eklenmesi gerekir.

TCK m.234/3’te “ailesinin rızası dışında evi terk eden çocuğu yetkili makamlara ve ailesine haber vermeksizin yanında tutmak” şeklinde ifade edilmektedir. Bunu ile anlatılmak istenen esas itibariyle alıkoymaktır. Bu nedenle birinci fıkroda alıkoyma denildiği halde üçüncü fıkroda bunun yerine çocuğu yanında tutma terimine yer verilmiş olması doğru ve yerinde değildir. Terim birliğinin sağlanması bakımından yanında tutan yerine yanında alıkoyma denilmesi daha doğru ve yerinde olurdu. Bunun düzeltilmesi, terim birliğinin sağlanması gerekir.

Bu suçun olası kast ile işlenmesinin mümkün olduğu dile getirilmiş ise de kanaatimizce bu mümkün değildir. Çünkü, olası kastta, fail gerçekleştirdiği fiilin muhtemel bazı neticelerinin meydana gelebileceğini düşünmekte, bu neticelerin gerçekleşmesinin mümkün ve muhtemel olduğunu tasavvur etmektedir. Bir başka söylem ile olası kast durumunda fail, fiili işlerken, bu neticelerin muhtemelen gerçekleşebileceğini öngörmekte ve bunları kabul etmektedir. Oysa çocuğun kaçılması veya alıkonulmasında (m.234/1) veya küçüğün yanında tutulmasında m.234/3) fail neticeyi bilmeli ve bunu istemelidir.

TCK m. 234/1 bakımından suça teşebbüs mümkündür. Bunun yanı sıra TCK m.234/3 bakımından suç ancak ihmalî bir davranış ile yani haber vermeme şeklinde işlenebileceği için bu suça teşebbüsün mümkün olmadığını söylemek gerekir

TCK m. 234 hükmünde yazılı suçun gerek birinci fıkra ve gerek ise üçüncü fıkrada cezası “üç aydan bir yıla kadar hapis” olarak gösterilmektedir. TCK m. 234/2’deki düzenlemeye göre birinci fıkrada yazılı fiilin cebir veya tehdit ile gerçekleştirilmesi durumunda suçun nitelikli hali söz konusu olduğundan birinci fıkra gereğince verilen cezanın bir kat artırılarak hükmolunması gerekir. Suç ile korunmak istenen hukuki değer ve cezanın gerek özel ve gerek ise genel önleyici fonksiyonu dikkate alındığında, suçun hem temel ve hem de nitelikli hali için belirlenen bu cezanın yeterli ağırlıkta olduğu söylenemez. Artırılması gerekir.

KAYNAKÇA

1. Alacakaptan, U. (1975). Suçun Unsurları. Sevinç Matbaası, Ankara.
2. Akbulut, B. (2023). Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
3. Artuk, M.E., Gökçen, A., Alşahin, M.E. ve Çakır, K. (2023). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 17.Baskı, Ankara.
4. Artuk, M.E., Gökçen, A., Alşahin, M.E. ve Çakır, K. (2022). Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 20.Baskı, Ankara.
5. Beccaria, S. (1961). Suçlar ve Cezalar (Beşeriyetin Mecellesi), Çev.: Dr. Muhiddin Göklü, Güven Basım ve Yayınevi, İstanbul.
6. Centel, N., Zafer, H., Çakmut, Ö. (2023). Türk Ceza Hukuku’na Giriş, Beta Basım Yayım, İstanbul.
7. Değirmenci, O. (2008). “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, TBB Dergisi, 77, p.33-86.
8. Demirbaş, T. (2023). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 17.Baskı, Ankara.
9. Dönmezer, S., Erman, S. (1997). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt I, Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ, İstanbul.
10. Dönmezer, S. (1983). Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, İstanbul.
11. Elmas, F. (2013). “Ceza Kanunu’nun 109’uncu Maddesindeki Kişinin Hürriyetinden Yoksun Kılınması Suçu ile 234’üncü Maddesindeki Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması Suçu Arasındaki Farklar”, Terazi Hukuk Dergisi, C.8, S.79,
12. Erem, F. (1971). Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Cilt I Genel Hükümler, Sevinç Matbaası, Ankara.
13. Erem, F. (1968). “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, AÜHFD, 25.
14. Garofalo, 1957. Criminologia (Suç, Suçlu ve Ceza), Nurkök Matbaası, İstanbul.
15. Gramatica, 2005. Toplumsal Savunma İlkeleri, İmge Kitabevi, Ankara.
16. Gülşen, R., (2013). “Çocukların Kaçırılması ve Alıkonulması Suçu (TCK m.234)”, İÜHFM, Cilt LXXI, Sayı 1, Prof. Dr. Fusun Sokullu-Akinci’ya Armağan, s.589 vd.
17. Hafizoğulları, Z. Ve Özen, M. (2010). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, Ankara.
18. Hakeri, H. (2023). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 28.Baskı Ankara.
19. İçel, K. ve Evik, H. (2007). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul.
20. Jescheck, H.H. (2007). Alman Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınları, İstanbul.
21. Karakehya, H. (2006). “Olası Kast”, Ceza Hukuku Dergisi, Sayı:1, s. 19-46.
22. Katoğlu, T. (2012). “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, AÜHFD, 61/2, s.657-693.
23. Katoğlu, T. (2003). Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
24. Koca M. ve Üzülmöz, İ. (2023). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 16.Baskı, Ankara.
25. Kunter, N. (1949). Suçun Kanuni Unsurları, İÜHF Yayınları, İstanbul.
26. Nuhoğlu, A. (2009). Aile Düzenine Karşı Suçlar, İstanbul.
27. Önder, (1992). Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul.
28. Özbek, V.,Ö., Doğan, K., Meraklı, S., Bacaksız, P., Başbüyük. İ. (2023). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 14.Baskı, Ankara (Genel hükümler).
29. Özgenç, İ. (2022). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 18.Baskı, Ankara.
30. Özüttürk, N. (1970).Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı, Cilt 1, 2.Baskı, İstanbul.
31. Soyaslan, D. (2023). Ceza Hukuku Özel Hükümler, 14.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
32. Tezcan, D., Erdem, M.R. ve Önok, M. (2023). Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınları, 21.Baskı, Ankara.
33. Toroslu, N. (1970). Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Sevinç Matbaası, Ankara.
34. Toroslu, N. (2011). Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara.

35. Ünver, Y. (2003). Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
36. Zafer, H. (2021). Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75), Beta Yayıncılık, 8.Baskı, İstanbul.

**ULUSLARARASI PERSPEKTİFTEN ÇOCUK İŞÇİLİĞİ
CHILD LABOR FROM AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE****Özlem BÜTÜN****ORCID: 0000-0001-8882-9814****Birgül VURAL****ORCID: 0000-0002-7493-6149****ÖZET**

Amaç: Genel olarak "çocuk işçiliği" terimi, çalışmaya izin verilen yaşın (5-17 yaş) altındaki çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi veya çocukların sağlığı ve eğitim sonuçları üzerinde zararlı etkiler içermesi nedeniyle uluslararası sözleşmelerle yasaklanan çalışma biçimlerini ifade etmektedir. Çocuk işçiliği ile alakalı çalışmalarda son yıllarda artış gözlenmektedir. Bunun sebepleri arasında, çocuk işçiliğinin politika ve kamuoyunun dikkatinin çekmesi aynı zamanda artan ticaret ve kürselleşme yer almaktadır. Bu derleme makale, çocuklar ve iş alanında konumları hakkındaki tartışmalarla ilgili güncel literatürü gözden geçirmek amacıyla yazılmıştır.

Yöntem: Çalışmada sistematik derleme yöntemi kullanılarak 2019-2023 yılları arasındaki son 5 yıldaki YÖK Ulusal Tez Merkezi, Dergi Park, Google Scholar ve Pubmed gibi veri tabanlarındaki çocuk işçiliği ile alakalı makaleler taranarak yapılmıştır.

Bulgular: Çocuk işçiliğinin büyük bir kısmı tarımda ve aile işletmelerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca çalışan çocukların yarısı 11 yaşın altındadır, çalışan her 10 çocuktan 6'sı ise erkek çocuktur. ILO tahminlerine göre, 2020 yılı itibarı ile 160 milyon çocuk, 2016 yılında dünya çapında yaklaşık 152 milyon çocuk, çocuk işçiliğindeydi; bu rakamlar 2000 yılına göre neredeyse 100 milyon daha azdı. İlerlemeye rağmen, 5 ila 17 yaş arası 10 çocuktan 1'i hâlâ çocuk işçiliğiyle çalışıyor ve bunların neredeyse yarısının tehlikeli işlerde kayıtlı olduğu kabul ediliyor. Bu veriler mevcut ilerleme hızıyla 2025 yılında 121 milyon çocuğun hâlâ doğum yapıyor olacağını ve bunların 52 milyonunun tehlikeli işlerde çalışacağını öne sürüyor. Aynı zamanda çocuk işçiliğine maruz kalan yaklaşık 10 çocuktan 9'u Afrika'da veya Asya ve Pasifik'te yaşamaktadır. Çocuk işçiliği yüksek gelirli ülkelerde de mevcuttur, ancak kaç çocuğun söz konusu olduğunu tahmin edecek yeni istatistiksel veriler bulunmamaktadır.

Sonuç: Kapsamlı sistematik bir inceleme sonucunda, birçok ülkede çeşitli politika ve programların uygulanmasına rağmen çocuk işçiliğinin halen, yetersiz eğitim fırsatları, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilişkilendirilen önemli bir küresel sorun olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk İşçiliği, Sistematik Derleme,

ABSTRACT

Purpose: In general, the term "child labor" refers to forms of work that are prohibited by international conventions because they are performed by children under the age at which work is permitted (5-17 years old) or because they involve harmful effects on children's health and educational outcomes. There has been an increase in studies related to child labor in recent years. The reasons for this include the fact that child labor attracts political and public attention, as well as increased trade and globalization. This review article was written to review the current literature on debates about children and their position in the workplace.

Method: The study was conducted by using the systematic review method by scanning articles related to child labor in databases such as YÖK National Thesis Center, TR Dizin, Dergi Park, Google Scholar and Pubmed in the last 5 years between 2019-2023.

Findings: The majority of child labor is concentrated in agriculture and family businesses. In addition, half of working children are under the age of 11, and 6 out of every 10 working children are boys. According to ILO estimates, 160 million children were in child labor as of 2020, approximately 152 million children worldwide in 2016; these figures were almost 100 million fewer than in 2000. Despite progress, 1 in 10 children aged 5 to 17 still engage in child labour, and almost half of these are considered to be registered in hazardous work. These data suggest that at the current rate of progress, 121 million children will still be giving birth in 2025, and 52 million of them will be working in hazardous jobs. At the same time, approximately 9 out of 10 children exposed to child labor live in Africa or Asia and the Pacific. Child labor also exists in high-income countries, but there is no new statistical data to estimate how many children are involved.

Conclusion: As a result of a comprehensive systematic review, it has been revealed that despite the

implementation of various policies and programs in many countries, child labor is still an important global problem associated with inadequate educational opportunities, poverty and gender inequality.

Keywords: Child, Child Labor, Systematic Review,

GİRİŞ

Çocuk işçiliğinin kökeni insan toplumlarının tarihine dayanmaktadır. Tıpkı erkek ve kadın emeği gibi çocuk işçiliğinin de insan yaşamında yadsınamayacak derecede belirli bir rolü ve önemi vardır (1). Çocuk işçiliğini tartışmanın zorluklarından biri, tartışılan şeyin tam olarak belirlenmemesidir. Tarihsel süreç içerisinde çocuk işçiliğinin birçok tanımı yapılmıştır ve çocuklar tarafından yapılan her türlü iş çocuk işçiliği olarak kabul edilemez. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çocuk işçiliğini, çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltten, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar veren işler olarak tanımlamaktadır (2). 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların ekonomik sömürüden ve tehlikeli olabilecek, çocuğun eğitimine müdahale edebilecek veya çocuğun sağlığına zarar verebilecek her türlü işte çalıştırılmasından korunması gerektiğini açıkça belirtmektedir (3). Çocuk işçiliği sömürsü en önemli toplumsal sorunlardan biridir. Çocuk işçiliğine sebep olan faktörler; düşük gelirli bir aileye mensup olmak, ayrı bir aileye mensup olmak, anne ve babanın veya her ikisinin ölümü, çocuk işçiliğinin maliyetinin düşük olması, çocuk işçi çalıştırma olasılığının sigortasız veya diğer sosyal haklar, gelenekler, yasa dışı örgütlerin eylemleri, koruyucu ve caydırıcı hukukun yetersizliği, mülteci sayısındaki kümülatif artış, savaşların sonuçları, tarım sektöründe makineleşmenin yetersizliği, kırsal kesimde aile işçisi kavramının genelliği ve ülkenin gelişmişlik düzeyi (4).

Çocuk işçiliği ile alakalı birçok çalışma bulunmaktadır fakat yapılan çalışmalar kesitsel sonuçları bildirdiği için çocuk işçiliğinin uluslararası boyutta tartışıldığı güncel literatür taramalarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu derleme makaledeki amacımız, çocuklar ve iş alanında konuları hakkındaki tartışmalarla ilgili güncel literatürü gözden geçirmek amacıyla yazılmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada sistematik derleme yöntemi kullanılarak 2019-2023 yılları arasındaki son 5 yıldaki YÖK Ulusal Tez Merkezi, Dergi Park, Google Scholar ve Pubmed gibi veri tabanlarındaki çocuk işçiliği ile alakalı makaleler taranarak yapılmıştır.

BULGULAR

Dünya çapında yaklaşık olarak 218 milyonun üzerinde çalışan çocuk bulunmaktadır ve bunların 73 milyonu sağlık ve güvenliklerini tehlikeye atan, tehlikeli işlerde çalışan çocuk işçilerdir. Tehlikeli çocuk işçiliğinin yaklaşık %60'ı tarım sektöründe gerçekleşmektedir bunun en önemli sebebi kırsal kesimde yaşayan çocukların beden ve zihinlerinin gelişmeye devam ettiği yaşlarda (5-7 yaş arası) çalışmaya başlamasıdır. Çocuk işçiliği en çok Afrika ve Asya-Pasifik Bölgesi'nde yaygındır ve çocuk işçiliğinin yaklaşık %50'si 5-11 yaş aralığındadır ayrıca çalışan her 10 çocuktan 6'sı ise erkek çocuktur (5,6,7).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 2021 yılını Uluslararası Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Yılı ilan etmesine rağmen, 20 yıldır süren azalmanın aksine, dünya çapında ilk kez çocuk işçiliğinde artış görülmektedir. UNICEF ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) en son küresel verileri, 2016'da 151 milyon çocuktan 2021'de 160 milyona yükseldiğini gösteriyor. Bu veriler mevcut ilerleme hızıyla 2025 yılında 121 milyon çocuğun hâlâ doğum yapıyor olacağını ve bunların 52 milyonunun tehlikeli işlerde çalışacağını öne sürüyor. Ayrıca COVID-19 salgınının 9 milyon çocuğun çocuk işçiliği yönünden risk altında olduğunu vurguluyor (8).

Covid-19 salgını birçok ailenin ekonomik sıkıntılar yaşamasına ve eğitimin uzaktan yürütülmesine sebep oldu bu da çocukları erken yaşta aile ekonomisine katkı sağlamak için çocuk işçiliğine sürükledi (9).

Türkiye'de çocuk işçiliği bulguları; Türkiye ILO'nun Çocuk İşçiliği ile Mücadele Programı'na katılan ilk 6 ülkeden biridir. Türkiye, ILO'nun 182 sayılı 'En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi'ni 2001 yılında onaylamıştır (10).

Aile içinde çocuk işçiliği, özellikle çocukların geleneksel olarak ev içi görevleri yerine getirmelerini ve çocukluk eğitimlerinin bir parçası olarak ebeveynlerine destek olmalarını gerektiren kültürler bağlamında tartışılmalı bir kavramdır. Bazıları çocukların ev işlerinde çalışmasının çocukların sosyalleşmesi için temel bir gereklilik olduğunu savunurken, bazıları ise bu durumu çocuk sömürsünün ve modern köleliğin bir parçası olduğunu savunmaktadır (11). Türkiye genelinde ev işlerine yardım eden çocuk sayısının belirlenmesi için 10

Ekim-16 Aralık 2022 tarihleri arasında bir çalışma yapılmıştır. TÜİK tarafından gerçekleştirilen bu araştırmada, 0-17 yaş grubunda en az bir çocuk bulunan 9 bin aile çalışma kapsamına alınmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre, 0-17 yaş grubundaki 14 bin 705 çocuk ile ilgili bilgiler, annelerinden ya da bakım veren kişilerden (annesi hayatta olmayan çocukların babası ya da bakım sağlayan kişiler) alınmıştır. Çalışmada son bir hafta içerisinde en az bir ev işi yaptığını belirtilen 5-17 yaş grubundaki çocukların oranı %52,5 olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, kız çocukların oranı %55,2 iken aynı yaş grubundaki erkek çocukların oranı ise %49,9 olduğu tespit edilmiştir (12).

20 Nisan 2022'de yayınlanan TÜİK verilerine göre; Türkiye nüfusunun %26,9'unu çocuklar oluşturmaktadır. Çocuk nüfusun da %51,3'ünü erkek çocuklar, %48,7'sini kız çocuklar oluşturmaktadır. Aynı zamanda 2021 verilerine göre Türkiye'deki çocuk nüfusunun Avrupa Birliği üye ülkelerinden daha fazla olduğu görülmüştür. Türkiye'de en fazla çocuk nüfusuna sahip olan ilimiz Şanlıurfa'dır ve en düşük çocuk nüfusuna sahip olan ilimiz ise Tunceli'dir. Yaş grubu 15-17 olan çocukların iş gücüne katılma oranı %16,4'tür ve bunların %22,9 erkek çocuklar, %9,5 kız çocuklar oluşturmaktadır (13).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya üzerinde insan nüfusunun artmasına paralel olarak kaynakların paylaşımındaki sorunlar, gruplar ve topluluklar arasında çatışmaları ve savaşları da beraberinde getirmiştir bu da çocuk işçiliğinin yaşamın her döneminde var olmasına sebep olmuştur (1).

Kapsamlı sistematik bir inceleme sonucunda, birçok ülkede çeşitli politika ve programların uygulanmasına rağmen çocuk işçiliğinin halen, yetersiz eğitim fırsatları, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilişkilendirilen önemli bir küresel sorun olduğu ortaya konulmuştur (2). Bu durum elde edilen istatistiklerden de anlaşıldığı üzere çocuk işçiliğinin Türkiye'de de alınan önlemlere rağmen halen önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm dünyanın etkilendiği Covid-19 salgınında yüz yüze eğitime ara verilmiş olması aynı zamanda ekonominin olumsuz etkilenmesi de çocukların eğitimden uzak kalmasına ve çocuk işçiliğinde artışlara sebep olmuştur. Acil durumlar ve doğal afetler de çocuk koruma sistemlerinin zayıflamasına ve önleyici mekanizmaların aksamasına sebep olarak çocuk işçiliği riskini artırmaktadır (14).

Çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi için, savaşların önlenmesi veya ortadan kaldırılması, ülke ve bölgelerin dengeli ekonomik kalkınması, geleneksel davranış veya yöntemlerin yeniden değerlendirilmesi, tarım sektörünün makineleşmesi, yasa dışı örgütlerin engellenmesi veya ortadan kaldırılması gerekmektedir (4).

Yapılan çalışmalar da yazarlar genellikle çocuk işçiliğinin olumsuz yönlerini vurgulamış olsalar da, bazı araştırmacılar çocukların sağlıklarını tehlikeye atmayan ve uygun çalışma saatlerinde çalışan çocukların, aile ekonomisine katkıda bulunarak gurur kaynağı olabildiğini, okula devam etme fırsatı sağlayabildiklerini, pratik beceriler geliştirebildiklerini, özgüven ve sosyal ilişkilerini geliştirdiklerini vurgulamışlardır (3).

KAYNAKLAR

1. Sirkeci, O. (2022). Child Labour in the Street Economy. In *Being a Child in a Global World: Childhood in an Environment of Violence, Terror, Migration and Rapid Change* (pp. 45-55). Emerald Publishing Limited.
2. İbrahim, A., Abdalla, SM, Jafer, M., Abdelgadir, J. ve De Vries, N. (2019). Çocuk işçiliği ve sağlık: Düşük ve orta gelirli ülkelerde çocuk işçiliğinin çocuk sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin sistematik bir literatür taraması. *Halk sağlığı dergisi*, 41 (1), 18-26. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdy018>
3. Gunnlaugsson, G. (2022). Work-free childhood to child labour and street life. *Acta Paediatrica*, 111(7), 1298-1300. <https://doi.org/10.1111/apa.16347>
4. Genç, K. Y. (2022). Child Labour Exploitation. In *Being a Child in a Global World* (pp. 67-74). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-80117-240-020221007>
5. Scott, NB ve Pocock, NS (2021). Düşük ve orta gelirli ülkelerdeki çocuk işçiler arasında tehlikeli kimyasallara maruz kalmanın sağlık üzerindeki etkileri. *Uluslararası Çevre Araştırmaları ve Halk Sağlığı Dergisi*, 18 (10), 5496. <https://doi.org/10.3390/ijerph18105496>
6. Posso, A., De Silva Perera, U., & Mishra, A. (2021). Community-level health programs and child labor: Evidence from Ethiopia. *Health economics*, 30(12), 2995-3015. <https://doi.org/10.1002/hec.4429>
7. Thévenon, O., & Edmonds, E. (2019). Child labour: Causes, consequences and policies to tackle it. <https://doi.org/10.1787/1815199X>
8. Lancet, T. (2023). Childhood as a commodity: ending child labour. *Lancet (London, England)*, 401(10390), 1745. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(23\)01046-2](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(23)01046-2)

9. Sevgi, I. (2021). Covid-19'un çocuk işçiliği üzerindeki etkileri: Alınması gereken önlemler. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 5(1), 27-35.
10. ILO'nun Türkiye'de Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Programı (2021-2025) Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_774760.pdf
11. Abdullah, A., Huynh, I., Emery, C. R., & Jordan, L. P. (2022). Social norms and family child labor: a systematic literature review. *International journal of environmental research and public health*, 19(7), 4082. <https://doi.org/10.3390/ijerph19074082>
12. Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2022). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Cocuk-Arastirmasi-2022-49744>
13. Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2021). İstatistiklerle çocuk 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633>
14. Seddighi, H., Salmani, I., Javadi, M. H., & Seddighi, S. (2021). Child abuse in natural disasters and conflicts: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(1), 176-185. <https://doi.org/10.1177/1524838019835973>

ÇİZİM TABANLI EĞİTİM FARKINDALIĞI KAPSAMINDA, ÇOCUKLARIN UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATING CHILDREN'S SPATIAL THINKING SKILLS WITHIN DRAWING-BASED EDUCATION AWARENESS

İnci DİLAVEROĞLU
ORCID: 0000-0001-5798-5507

ÖZET

Bu çalışma, çeşitli zamanlarda herhangi bir şekilde teknik çizimle karşılaşmamış çocukların, bir târife ihtiyaç duymaksızın çizimin yöntemini algıladıklarına hatta hiçbir eğitim almaksızın, yönlendirme olmaksızın kendi istekleri ile oyuncaklarına ait teknik çizim çalışmaları yaptıklarına dair şaşırtıcı bireysel gözlemler neticesi ortaya çıkan, bu alanda çocuklara eğitimler verme motivasyonunun, farklı bir deneyime dönüşmesi sonrası edinilen kıymetli tecrübeleri aktarma amacı taşımaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, ilk etapta 10-12 yaş aralığında 6 kişilik deneme grubuna 3 temel seviye teknik çizim eğitimi verilmiştir. Ardından 8-10 yaş aralığında 16 kişilik gruba ve 10 yaş üzeri 10 kişilik gruba 2'şer temel seviye teknik çizim eğitimi verilmiştir. Daha sonra çocuklar için eğitim içerikleri üreten kurumsal bir firma aracılığı ile farklı kombinasyonlarda 3 temel seviye teknik çizim eğitimi 9-11 yaş aralığında 40 farklı çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak her bir dersin 1 saat ile 1 saat 20 dakika aralığında sürmüş olduğu hesabı ile toplamda 12 adet ders, 15 saati aşkın teknik çizim eğitimleri ile 72 farklı çocuğa ulaşılmıştır.

Gerçekleştirilen eğitimler esnasında, katılımcıların basit tanımı ile kişinin uzayı anlama, yorumlama, ve görselleştirme becerisini ifade eden 'uzamsal düşünme' becerilerini ölçme amacı ile 1. seviye bazı dikkat ve farkındalık çalışmaları yapılmış, ardından teknik çizimin tanımı gösterilen örnekler üzerinden anlatılmıştır. Son olarak gösterilen cisimlerin farklı yönlerden görünüşlerine dair sorular sorulmuş ve çizimler yapmaları istenmiştir. 2.ve 3. seviye eğitimlerde ise gittikçe zorluk seviyesi arttırılacak şekilde, 3 boyutlu nesnelere aksonometrik çizimleri verilerek, farklı açılardan görünüş çizimleri ile farklı açılardan görünüş çizimleri verilen 3 boyutlu nesnelere tanımlamaları istenmiştir.

Gözlemler sonucunda ise çocukların nesnelere uzay içindeki konumlarını anlama, nesnelere arasındaki ilişkileri görselleştirme, üç boyutlu nesnelere iki boyutlu resimlerine bakarak onları zihinsel olarak döndürme veya dönüştürme yeteneklerinin şaşırtıcı bir seviyede yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: çocuk, uzamsal düşünme becerisi, teknik çizim eğitimi

ABSTRACT

This study aims to convey valuable experiences gained after surprising individual observations where children who have not encountered technical drawing at any time, even without the need for any instructions, perceived the method of drawing and, without any guidance, voluntarily engaged in technical drawing activities related to their toys. This motivation to educate children in this field has turned into a different experience.

In line with this purpose, initially, a trial group of 6 children between the ages of 10-12 received basic level technical drawing training. Then, groups of 16 children between the ages of 8-10 and 10 children over the age of 10 were given two basic level technical drawing trainings each. Subsequently, through a corporate entity specializing in creating educational content for children, three basic level technical drawing trainings were conducted with 40 different children aged 9-11 in various combinations. As a result, a total of 12 lessons, lasting between 1 hour to 1 hour 20 minutes each, totaling over 15 hours of technical drawing training, reached 72 different children.

During the conducted trainings, some attention and awareness exercises at the 1st level were carried out to measure the 'spatial thinking' skills, which are defined as the simple understanding, interpretation, and visualization of space. Following this, the definition of technical drawing was explained using provided examples. Finally, questions about the different perspectives of presented objects were asked, and the participants were requested to draw them. In the 2nd and 3rd level trainings, the difficulty level gradually increased, providing axonometric drawings of three-dimensional objects, asking the participants to describe three-dimensional objects with drawings of their appearances from different angles.

As a result of the observations, it was determined that the children had remarkably high abilities in understanding the positions of objects in space, visualizing relationships between objects, mentally rotating or transforming three-dimensional objects into two-dimensional representations, considering their abilities at

a surprising level.

Keywords: child, spatial thinking skills, technical drawing workshop

GİRİŞ

Uzayı anlama, yorumlama ve görselleştirme olarak ifade edilen ‘uzamsal düşünme’nin, teknik çizim eğitiminin alındığı branşlarda öğrencilerin en çok zorlandığı konulardan biri olduğu bu alandaki gerek eğitim-öğretim hayatında gerekse akademik hayatta öğrencilere dair yapılan gözlemler neticesi deneyimlenmiştir. Nesnelere görmediğimiz yüzeylerini hesap edebilmek, ya da zihnimizde canlandırdığımız nesnelere yine zihnimizde döndürerek yüzey görünüşlerini tasavvur edebilmek geniş bir hayal gücü, baktığını dikkatli görmek ve analitik düşünmenin bir eylemidir.

Bu düşünsel gelişimin bir yetenek olarak görülmesine karşın, modernist düşüncenin rasyonel bilim referanslı 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkan söylem ve eylemlerinde “tasarım”ın artık öğretilbilir ve öğrenilebilir olduğu gerçeğinden yola çıkarak, uzamsal düşünmenin de öğretilbilirliği kabul edilmesi gereken bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu gibi eğitimlerin küçük yaşlarda alınmasının da, arzu edilen hedefe varma ihtimalini kuvvetlendirdiği de ifade edilmektedir.

Çevremizde gördüğümüz ya da fiziksel gerçekliği olduğunu bildiğimiz nesnelere zihin, gördüğü kadarıyla ve göremediği alanları da bilgilerini referans alarak tamamlayarak algılar. Ancak her şeyin görüldüğü gibi olmama ihtimali, nesnelere sandığımız algılarımızın öznel boyutu aşmadığı gerçeğini göz önüne sererek, doğru algılamak için varsayılan gerçekliğe aykırı bir durum olup olmadığına dair farklı deneyimlere ihtiyacı vardır. Bu deneyimleme en basit boyutuyla, var olan bir nesneye ait görülmeyen yönlerini eldeki verileri değerlendirerek hayal etme üzerine kurulur, buna da ‘uzamsal düşünme’ denir.

Birçok çalışmada, uzamsal düşünme ile geometri algılama yeteneği arasında pozitif ilişki olduğu da ifade edilmiştir (Idris, 1998; Symser, 1994). Uzamsal düşünme yeteneği; görselliği ve görsel açıdan tanımayı gerektirirken, geometri algılama yeteneği, geometrik şekilleri tanıma ve yorumlama olarak tariflenebilmektedir (Turgut vd., 2009).

Bu bağlamda geometri ve uzamsal düşünme üzerine verilebilecek en temel eğitimlerin başında ‘teknik çizim’ adı altında verilen eğitimin geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu eğitim, nesnelere farklı yönlerden görünüşleri sayesinde çizgisel ifade etme öğretisi ile başlamaktadır ve bahsi geçen öğretiyi önce basit, daha sonra karmaşık 3 boyutlu şekillere ait sınırlı veriler üzerinden nesneyi zihinde tanımlayıp, bunu gerçek ölçülerine bağlı bir oranda perspektif içermeyen, tek düzlemde çizgisel bir çıktıya dönüştürme üzerine kuruludur. Kısacası, bir 3 boyutlu şeklin farklı açılarından görünüşlerini çizibilme, görünüşleri verilen nesneyi zihinde oluşturup, axonometrik çizimini yapabilme gibi temel eğitimleri içermektedir.

Günümüzde gelişen teknoloji ve makineler sayesinde bu eğitim türüne dair ihtiyaç neredeyse hiç kalmamış olsa bile; bir nesneye dikkatli bakarak, onu anlatmak üzere bize verilen çizim üzerinden şekli zihinde 3 boyutlu hayal edip, verilmeyen yönlerini görmek için onu zihinde çevirip, farklı açılara ait yeni görünüşler çıkarıyor olmanın zihin gelişimine ve bilişsel fonksiyonlara katkısı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuş kabul edilegelen bir gerçektir (Çetin, 2020).

1920’den itibaren özellikle çocukların bilişsel gelişimleri ile ilgili çalışmalar yapan İsviçreli bilim adamı Piaget zekayı, bir kişinin ne kadarına sahip olduğundan çok, bir süreç veya işlem olarak algılayarak hem olgunlaşmanın hem de öğrenmenin etkisini kabul etmek gerektiğini ifade eder.

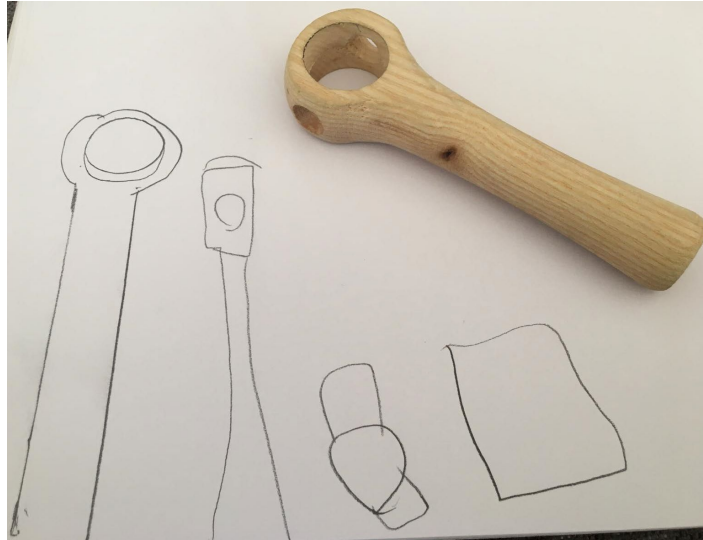
Algılanan bilgilerin bilişsel fonksiyonları değiştirdiği ve geliştirdiği; böylece yeni ve bilinmeyen durumlarla karşılaşan bireyin, eski tecrübelerinden faydalanarak karşılaştığı problemleri daha kolay ve etkili çözebildiği görüşü de Piaget’in söylemleri ile örtüşmektedir (Ginsburg & Opper, 1998).

Zekanın, birçok işlemi ve zihinsel büyümeyi içeren bilişsel bir gelişim süreci olduğu varsayıldığında (Owen/Blount/Moscow, 1978), insan zihninin, belli fonksiyonların artmasından çok, bu fonksiyonların başkalaşması ve yeni fonksiyonlar kazanılması yoluyla geliştiği öngörülmektedir (Günçe, 1973).

Bu çerçeveden bakıldığında da ağırlıklı olarak tasarım, mimarlık, mühendislik gibi alanlarda ihtiyaç duyulan, çeşitli programlar aracılığıyla da günümüzde oldukça yaygın ve artık kolayca kullanılabilen bahsi geçen ‘teknik çizim eğitimi’, özellikle bilişsel gelişimleri hızla devam eden çocuklar için yenilikçi bir çizim türü olduğundan, çocukların hayal ve zihin dünyasında açılacak yeni bir kapı ile gözün gördüğünün dışında nesnelere ait görüntüleri çizibilmenin şüphesiz zekalarının gelişimine katkısı olmakla beraber, çocukların uzamsal düşünme becerisini değerlendirme anlamında da etkin bir veri olarak kullanılması mümkündür.

Bahsi geçen konuda bir çalışma yapma motivasyonu ise, çeşitli zamanlarda herhangi bir şekilde teknik çizimle karşılaşmamış çocukların, bir tarife ihtiyaç duymaksızın çizimi algıladıklarına hatta hiçbir eğitim almaksızın,

yönlendirme olmaksızın kendi istekleri ile oyuncaklarına ait teknik çizim çalışmaları yaptıklarına dair (Görsel 1) şaşırtıcı bireysel gözlemler neticesi ortaya çıkmıştır. Çalışmada çocukların uzamsal düşünme becerileri ve bu becerilerinin yetişkinlerle kıyaslanabilme durumu üzerine incelemeler yapmak üzere, bahsedildiği şekilde çocukların bu yetisini ölçebilme maksatlı teknik çizim eğitimleri kapsamında değerlendirmeler yapılması hedeflenmiştir.

Görsel 1: Hüdanur D. - 6 yaş

Lisans eğitime başlanan 18-19 yaş aralığına kadar gerek ezberciliğe maruz bırakılan, gerekse eğitim sistemi nedeniyle stresle baş etmeye çabalayan zihinlerin, hayal etmeyi ve çevresine dikkatli bakmayı unuttuğu ama küçük yaşlardaki çocukların dimağlarının daha taze, farkındalıklarının daha geniş olduğu kurgusu ile yola çıkarak, uzamsal düşünme ve bunun bir çıktısı olarak 'teknik çizim' eğitimi ile bahsedildiği üzere hem çocukların zihinlerinde açılım yapmalarına imkan vermek, hem de bu alanda çocukların gençlere göre başarı durumunu gözlemleyerek bir sonuca varma hedefi ile bu alanda birkaç seviyeden oluşan eğitim dizisi gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Araştırma Yöntemi ve Detayları

Araştırma bu yönüyle keşifsel nitel araştırma kategorisine girmekte olup ele alınan konu için şu şekilde çalışma yöntemleri gerçekleştirilmiştir.

Birincil araştırma yöntemi olarak literatür taraması gerçekleştirilmiştir. İkincil araştırma yöntemi de, grup görüşmeleri ile veri toplama üzerinedir. Grup görüşmelerinde katılımcılar yaş aralıklarına göre sınıflandırılmış, eğitim durumu, sosyo-kültürel seviyesi, bulunduğu şehir ve ülke konusunda farklılıklar gözetilmiştir. Görüşmeler, eğitimler şeklinde düzenlenmiş; veriler, sorulara verilen cevaplar ve katılımcıların uzamsal düşünmeye uygun şekilde yaptıkları çizimler üzerinden değerlendirilmiştir.

Çocukların uzamsal düşünme becerilerinin ölçümü amacıyla ise uzamsal görselleştirme testi olarak bilinen (PSV-Purdue Spatial Visualization) testine benzer sorular çocuklara yöneltilmiştir. Teknik çizim eğitimleri esnasında da kullanılan tekniklerle eş yapıda olan PSV testi 3 boyutlu bir nesneyi zihinde döndürebilme neticesi her yönünün görünümü üzerine düzlemsel çizimler oluşturma gibi becerileri ölçmektedir.

PSV testi 1976 senesinde Roland Guay tarafından geliştirilmiş olup farklı gruplar üzerinde güvenilirliği ölçüldüğü, testin cismi oluşturma, cismi döndürebilme ve bakış şeklinde 12 soruluk 3 bölümden oluşmakta olduğu ifade edilmiştir (Çetin, 2020). Ön test ve son test olarak uygulanabilecek olan testin, 3 boyutlu nesnelere ait teknik çizim, içerik ve düzen bileşenlerine göre yorumlanmasının sağlamakta olduğu belirtilmiştir (Uysal & Yılmaz, 2019).

Ancak çalışmamda katılımcıların yaşlarının küçük olması bu testi aşamalı-eksiksiz uygulama konusunda devamsızlık ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlara, en nihayetinde ise testin yanlış veya eksik değerlendirilmesine sebep olabileceğinden hem ön test, son test aşamaları hem de sistematik olarak aynı grupla çalışma imkanının kısıtlılığı neticesi soru ve bölüm sayısı PSV testteki gibi uygulanmamıştır.

Uygulanan grup görüşme detayları şu şekildedir:

- Görüşmeler farklı özelliklerdeki katılımcılara erişme maksatlı online olarak, kamera ve mikrofonlar açık ve çocukların çizimlerinin görülebileceği şekilde ayarlı olarak gerçekleştirilmiştir.
 - Görüşmeler, mühendislik, mimarlık, iç mimarlık gibi tasarım ve çizime dayalı alanların lisans eğitimleri aşamasında verilen teknik çizim eğitimleri üzerine ilerletilmiştir.
 - Gerçekleştirilen eğitimler esnasında, ‘uzamsal düşünme’ becerilerini ölçme amacı ile;
 1. seviye eğitimlerde, bazı dikkat ve farkındalık çalışmaları yapılmış, ardından teknik çizimin tanımı gösterilen örnekler üzerinden anlatılmıştır. Sonra gösterilen cisimlerin farklı yönlerden görünüşlerine dair sorular sorulmuş ve çizimler yapmaları istenmiştir.
 - 2.ve 3. seviye eğitimlerde ise gittikçe zorluk seviyesi arttırılacak şekilde, 3 boyutlu nesnelere aksonometrik çizimleri verilerek, farklı açılardan görünüş çizimleri ile farklı açılardan görünüş çizimleri verilen 3 boyutlu nesnelere tanımlamaları istenmiştir.
- En son olarak da gruplar içinden seçilen, en üst yaş aralığında ve önceki eğitimlerin değerlendirilmesinde öne çıkan katılımcılar ile ileri seviye (4. Seviye) eğitim gerçekleştirilmiştir.

Toplam olarak ilk etapta 10-12 yaş aralığında 6 kişilik deneme grubuna 3 temel seviye teknik çizim eğitimi verilmiştir. Ardından 8-10 yaş aralığında 16 kişilik gruba ve 10 yaş üzeri 10 kişilik gruba 2’şer temel seviye teknik çizim eğitimi verilmiştir. Daha sonra çocuklar için eğitim içerikleri üreten kurumsal bir firma aracılığı ile farklı kombinasyonlarda 3 temel seviye teknik çizim eğitimi 9-11 yaş aralığında 40 farklı çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak her bir dersin 1saat ile 1 saat 20 dakika aralığında sürmüş olduğu hesabı ile toplamda 12 adet ders, 15 saati aşkın teknik çizim eğitimleri ile 72 farklı çocuğa ulaşılmıştır (Tablo 1).

Bu hesapta 4. Seviye eğitim gerçekleştirilen seçilmiş 6 kişilik 5.grup ve onlara verilen eğitim hariç tutulmuştur. Çünkü bu etkinlik araştırma yöntem ve uygulama detaylarından bağımsız olarak ve uzamsal düşünme üzerine çocuklarla ilerlenebilecek olan seviyeyi ölçme amaçlı uygulanmıştır. Her ne kadar grup detaylarına dahil edilmese de bu etkinliğe ait bir çıktı bildiri kapsamında kullanılmıştır.

UYGULAMA SIRASI	YAŞ ARALIKLARI	KATILIMCI SAYISI	EĞİTİM SEVİYESİ 1	EĞİTİM SEVİYESİ 2	EĞİTİM SEVİYESİ 3	EĞİTİM SEVİYESİ 4	TOPLAM DERS ADETİ	TOPLAM EĞİTİM SAATİ
1	10-12	6	+	+	+		3	4
2	8-10	16	+	+			2	2,5
3	+10	10	+	+			2	2,5
4*	9-11	40	+	+	+		5	+6
5	11-12	6				+	1	1

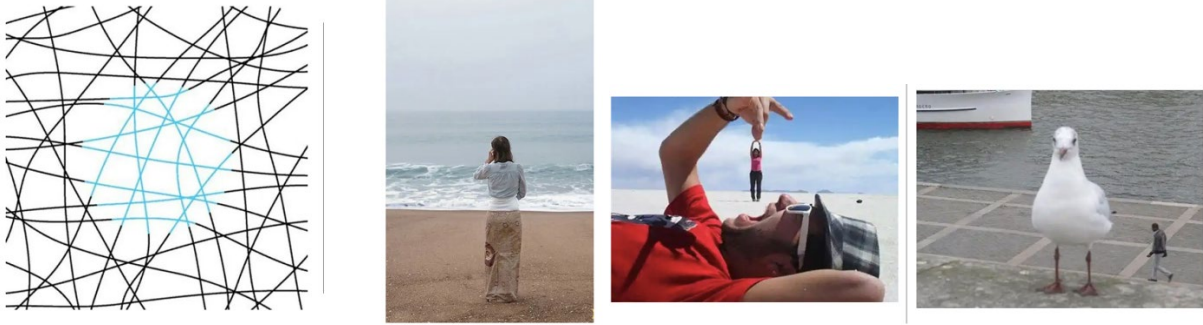
* Çocuklar için eğitim içerikleri üreten kurumsal bir firma aracılığı ile farklı kombinasyonlarda gerçekleştirilmiştir.

Etkinlik Detayları

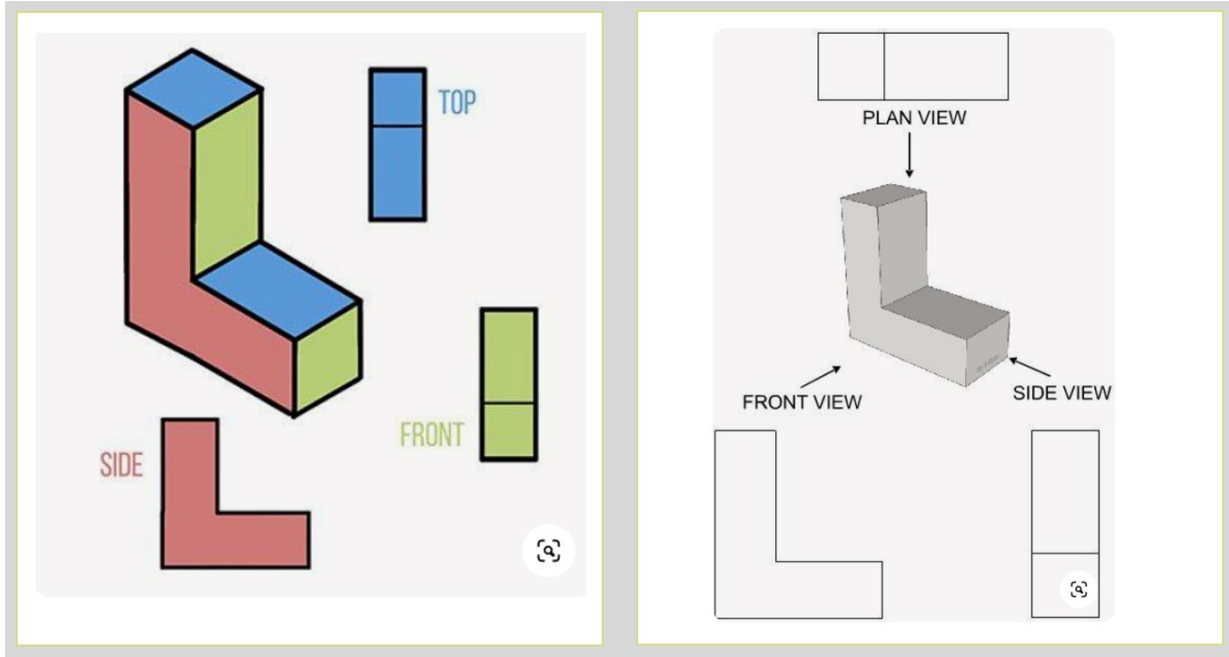
1. seviye eğitimlerde, öncelikle gördüğümüz herşeyin algıladıklarımızla eşleşmeyeceği vurgulanarak bunun üzerine internet kaynaklarından elde edilen bazı görseller gösterilmiştir (Görsel 2), buradan hareketle çizimlere bakı yönleri ile bakmanın ve teknik çizimin, kişiyi bu yanılgılardan koruyabildiği anlatılmıştır. Daha sonra teknik çizimin ne olduğu, hangi alanlarda kullanıldığı üzerine çeşitli çizim örnekleri (Görsel 3) üzerinden yapılan anlatımın ardından teknik çizim için gerekli olan şeyin yetenekten ziyade ‘baktığımı iyi görmek’ ve ‘dikkatli bakmak’ olduğu ifade edilmiştir. Bu açıdan çocukları eğitim öncesinde basitçe genel bir

Tablo 1: Grup Detayları

değerlendirmeye tabi tutma amaçlı; dersin başında bir süre anlatıcının elinde tutmuş olduğu nesneyi farkedip farketmedikleri üzerine bir deneme yapılarak; o nesnenin ne olduğu sorulduğunda, çoğunun tam olarak (aynı nesneyi yakın renkteki birebir aynı başka çeşidi ile bile karıştırmaksızın) nesneyi farketmiş olduğu görülmüştür. Çocukların ne kadar dikkatli oldukları ve yetişkinlere oranla detayları ne kadar çabuk farkedilen bir zihin yapısına sahip oldukları sözde bilinmesine rağmen beklenenin üzerinde bu denli bir farkındalık, yapılacak çalışmada çocukların yetişkinler kadar zorlanmayacakları izlenimini vermiş olup nitekim çalışmanın ileriki aşamalarında bu noktada izlenimleri haklı çıkarır sonuçlar elde edilmiştir.

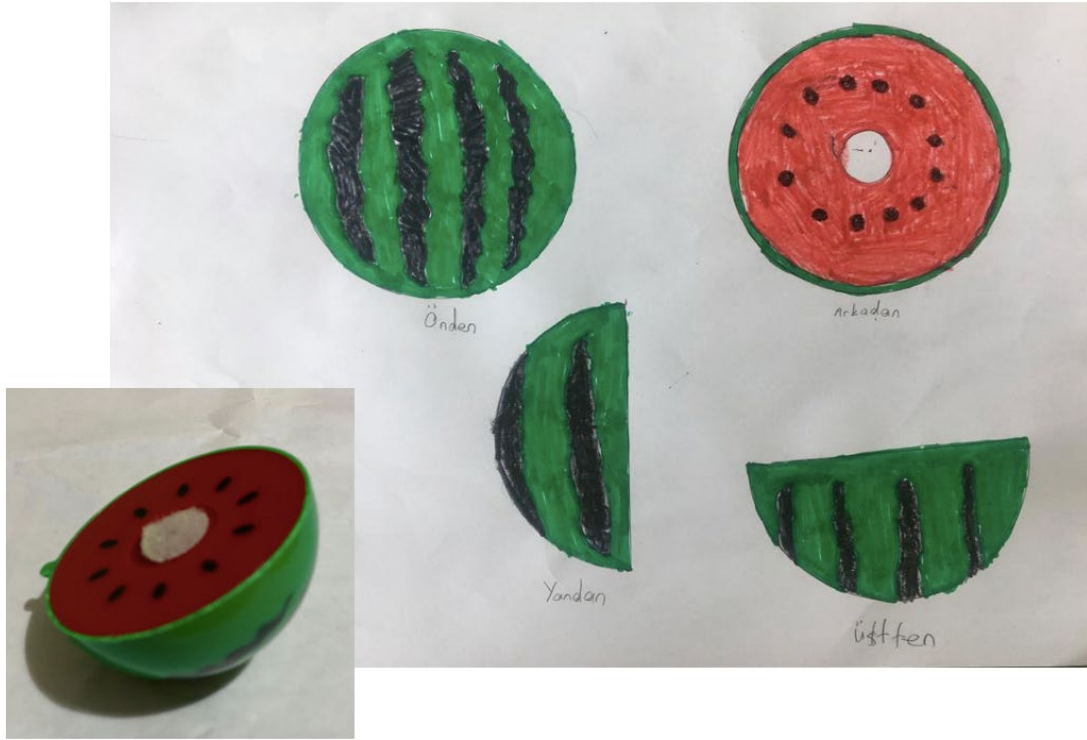
Görsel 2: 1.seviye eğitimlerde gösterilmiş internet kaynaklı bazı görseller

Görsel 3: 1. Seviye eğitimlerde teknik çizimi tariflemek üzere kullanılan görsel.

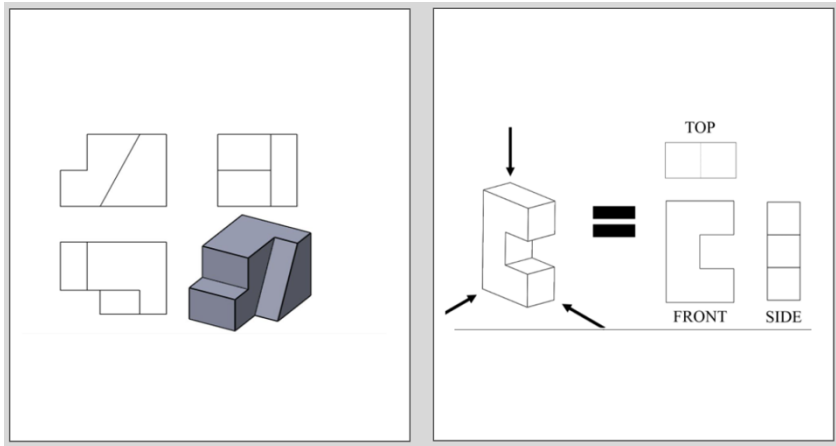
Çizim çalışmalarına geçildiğinde ise her bakı noktasından aynı görünüme sahip olan tek 3 boyutlu geometrik şekil olan küre ile başlanmıştır. Küre çiziminden sonra bir tam küre ile bir yarı kürenin birbirinin aynı olan yüzeyleri önden çocuklara gösterilmiş ve bu iki nesnenin ne olduğu sorulmuştur. Aynı görünüşten hareketle bütün çocukların, tereddütsüz bir şekilde iki nesnenin de aynı şekilde küre olduğunu ifade etmelerinin ardından nesnelerin yandan bakıldığında birinin tam küre diğersinin ise yarı küre olduğunu gördüklerindeki şaşkınlıklarının beklenmesi ile, bu örneklemenin onlarda uyandırdığı etkinin şüphesiz daha derin olduğu düşünülmektedir. Eğitim kapsamında, öncelikle bir nesnenin tek açıdan görünüşünün o nesnenin tamamı hakkında doğru ve yeterli bilgiyi veremeyeceği, nesnenin doğru tanımlanabilmesi için çok yönlü bakının gerekli olduğu algısını bu şekilde görerek tecrübe etmişlerdir. Ve bu tecrübenin sadece nesnelere sınırlı kalmayacağı, bundan sonraki yaşamlarında karşılaştıkları olaylara ve olaylardaki nesnelere de, onları doğru algılayabilmek için farklı açılardan bakmaları gerektiği algısının zihinlerinde yer etmesi hedeflenmiştir. Nitekim eğitimin ileri aşamalarında yapılan etkinliklerde çocukların aynı problem karşısında, kısa süre önceki deneyimlerinden yola çıkarak daha doğru sorular ile nesnelere anlamlandırmaya çalıştıkları, doğru kanıya varmak için başka bir bakıya daha ihtiyaç duydukları görülmüştür. Bu da “algılanan bilgilerin bilişsel fonksiyonları değiştirdiği ve geliştirdiği; böylece yeni ve bilinmeyen durumlarla karşılaşan bireyin, eski

tecrübelerinden faydalanarak karşılaştığı problemleri daha kolay ve etkili çözebildiği görüşünü destekleyen bu çalışma kapsamında hedeflenen amaca ulaşıldığını işaret etmektedir (Ginsburg & Opper, 1998). Etkinliğin bundan sonrasında, tariflenen şekilde gösterilen basit bir nesneye ait önden, alttan, yanlardan, üstten olacak şekilde görünüş çizme çalışmaları yapılmıştır (Görsel 4).

Görsel 4: Eğitim esnasında verilen bir nesneye ait çocuklara ait çizim örneği. Tuna D.-10 yaş

2. seviye eğitimlerde, öncelikli olarak ilk aşamadan biraz daha karmaşık bir şekle ait çizim üzerine bilgilendirme yapılmıştır (Görsel 5).

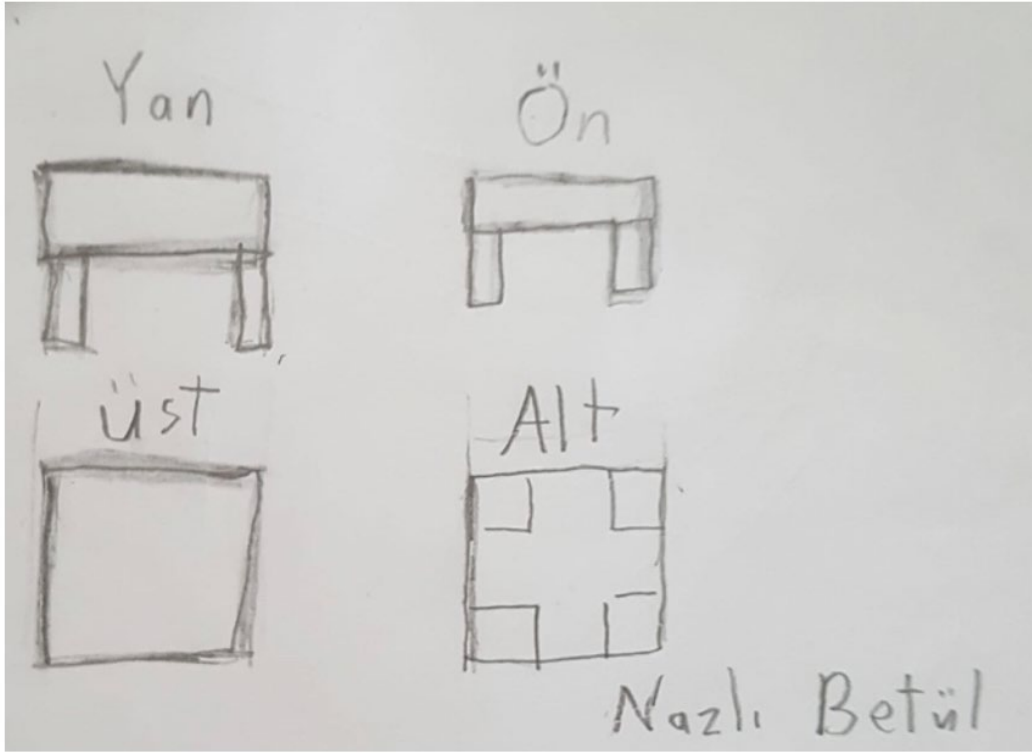

Görsel 5: 2.seviye eğitimlerde teknik çizimi detaylandırma amaçlı kullanılan görsel

Sonrasında bildikleri bir nesneyi, zihinlerinde kurgulayıp, nesneyi görmeden bakı yönlerinden tahmini görüntü üzerine çizim yapmaları istenmiş ve bilindik nesne olarak masa belirlenmiştir. Farklı masa türleri üzerine çeşitli çizimlerin gerçekleştirildiği görülmekle beraber çoğunun, dört bacaklı standart masa çizimine yöneldiği tespit edilmiştir (Görsel 6). Çizimde en belirleyici değerlendirme kriteri, önden ve yandan bakıldığında masa bacaklarının perspektif açıdan değerlendirilerek görünüşe dahil edip etmeyecekleri konusu idi. Görüldüğü üzere teknik çizimin gerektirdiği şekilde, çoğunluk olarak doğru bir yöntemle çizimlerin gerçekleştirilmiş olduğu görüldü. Detay bilgi verilmemiş olmasına rağmen masaya ait alttan görünüşte masa bacaklarına ait çizimi yine başarı ile algılayıp çizdikleri görülmüştür.

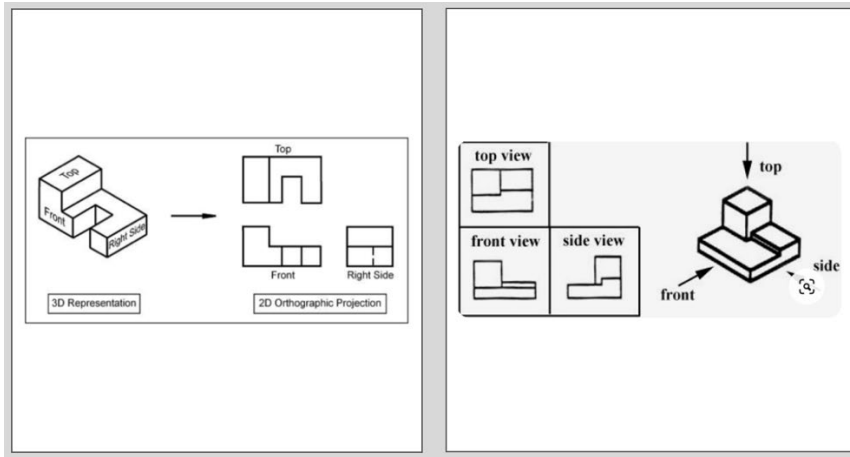
Bu da çocukların çizim yöntemi üzerine doğru bir algıya ulaştığı yönünde izlenim vermiş ve bundan sonraki 3. seviye eğitimlerin gerçekleştirilmesi anlamında araştırmaya yön vermiştir. 2. gruptaki katılımcılar arasında

8 yaşında katılımcıların çoğunluğu oluşturması neticesi, bu grup ile 3. seviye eğitim gerçekleştirme düşüncesinden vazgeçilmiştir. Her ne kadar bu gruptaki katılımcıların çoğunluğu doğru bir çizim yapmış olsa da, çizim ile ifadede zorlanmaları bu kararın alınmasında etkili olmuştur. 3. grup ile 3.seviye eğitimlerinin gerçekleştirilememesi sebebi ise grup bütünlüğünün bazı nedenlerden ötürü tekrar sağlanamamış olmasıdır.

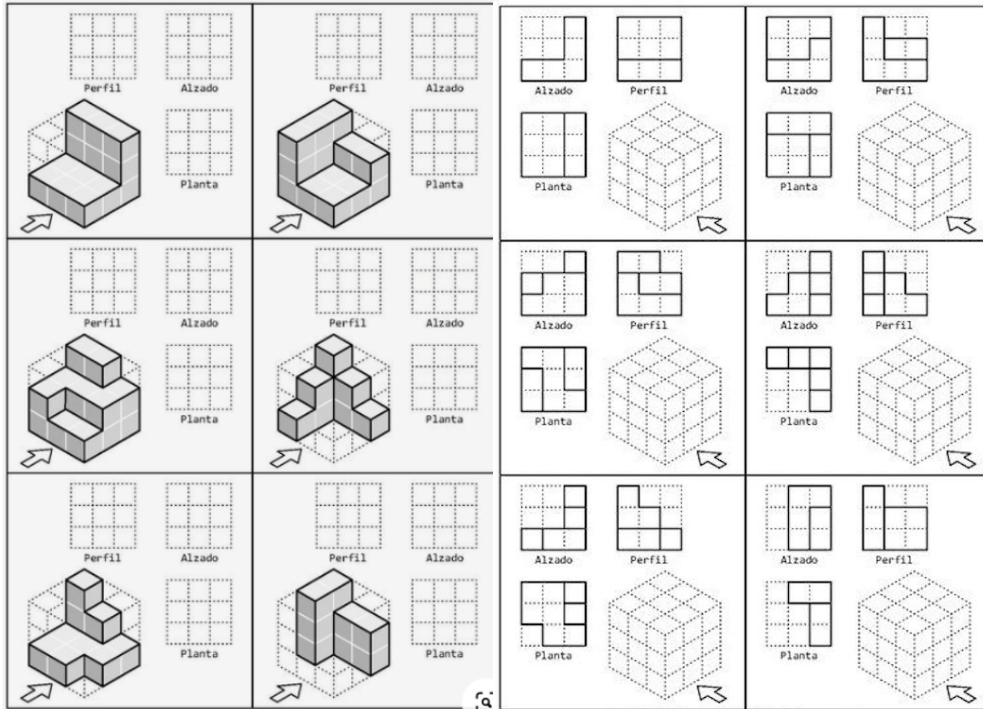

Görsel 6: Nazlı Betül A. - 10 yaş

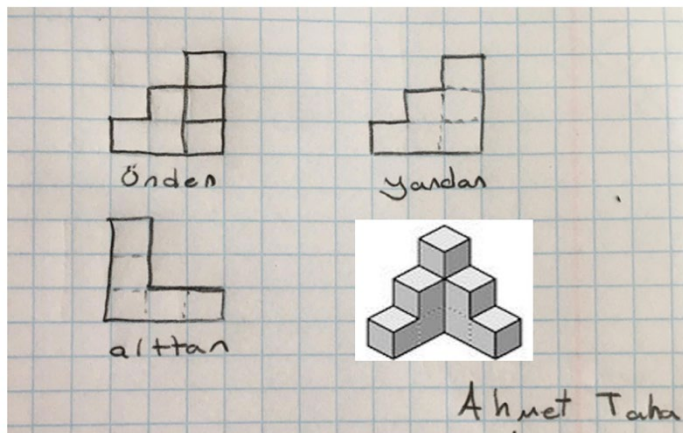
3. seviye eğitimlerde ise, daha karmaşık şekilli nesnelere görünüş çizme çalışmaları yapılmış olup (Görsel 7), 3 boyutlu nesnelere aksonometrik çizimleri verilerek, farklı açılardan görünüş çizimleri ve farklı açılardan görünüş çizimleri verilen 3 boyutlu nesnelere tanımlamaları istenmiştir (Görsel 8). Bu çalışma sonucunda da görsel üzerinden nesnelere hiç zorlanmadan kolayca algılayıp, farklı açılardan görünüşlerini çizebildikleri görülmüştür (Görsel 9). Detay bir bilgi olarak, cisimlerin bakı açısına göre görünmeyen yüzeylerine ait hatların, noktalı çizgi şeklinde belirtilmesi istenmiştir. Bu uygulamayı da doğru bir şekilde gerçekleştirdikleri izlenmiştir.

Görsel 7: 3.seviye eğitimlerde teknik çizimi detaylandırma amaçlı kullanılan görsel
Daha öncesinde de belirtilmiş olduğu üzere, verilerin sayısal değerleri bakımından çalışma değerlendirme

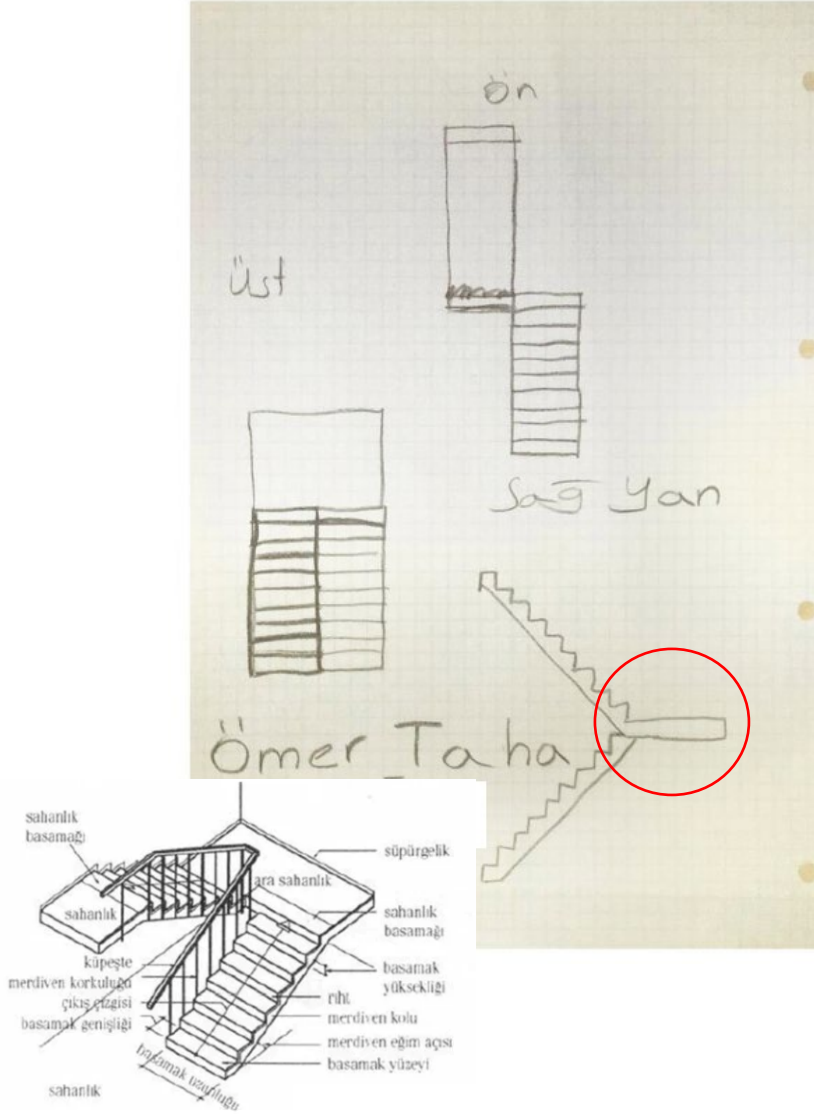
Görsel 8: 3. Seviye eğitimlerde axonometri-görünüş çizimleri etkinlik görselleri

Görsel 9: Ahmet T.M. - 12 yaş

kapsamı dışında tutulan, daha önce eğitimi almış olan öğrenciler arasından gerek yaş gerek algılama hızı bakımından seçilmiş 6 çocuk ile gerçekleştirilen 4. seviye eğitimde de teknik çizime ait detay konular üzerine çeşitli denemeler yapılmıştır. Örnek vermek gerekirse, lisans eğitimi sırasında bile öğrencilerin görünüş çiziminde zorlandığı iki kollu orta sahanlıklı bir merdivenin 3 boyutlu çizimi gösterilerek, merdivene ait

görünüş çizimleri istenmiştir. Bu aşamada da beklenen çıktıya çocukların tek seferde zorlanmadan başarı ile ulaştıkları gözlemlenmiş olup (Görsel 10), detayda yanlış yapılması muhtemel olan sahanlığın çiziminin ve bakı açısına göre arkada kalmış olan basamaklara ait teknik çizim detaylarının, beklenenin aksine sağ taraftan görünüşte belirtilen şekilde, doğru çizildiği tespit edilmiştir. (Bahsedilen alan görsel üzerinde işaretlenmiştir.)

Görsel 10: Ömer T. A.-10 yaş

TARTIŞMA VE SONUÇ

Veri Analiz Detayları

Çizimler analiz edilirken teknik çizim gereklilikleri üzerine değerlendirilmeler yapılmıştır. Bu kapsamda çizimlerin perspektif çizimine yaklaşmaması, bakı açısının doğru seçimi, üç boyutlu nesnelere ve nesnelere parçaları arasındaki uzaklık algısı detay düzeyi gibi kriterler belirlenmiştir.

Renklendirme aşamasında nesne ile çizimin renk tutarlılığı, yaşları gereği çizimlerdeki bozukluklar göz ardı edilmiştir.

1.grupta, 1. ve 2. seviye eğitimlerde 6 çocuktan 6'sı başarı gösterirken, 3. Seviye eğitimlerde 6 çocuktan 5'i başarılı sayılmıştır. Bu grup üzerinden 1. ve 2. seviye eğitim başarıları %100, 3. Seviye eğitim başarıları %83,3 olarak belirlenmiştir.

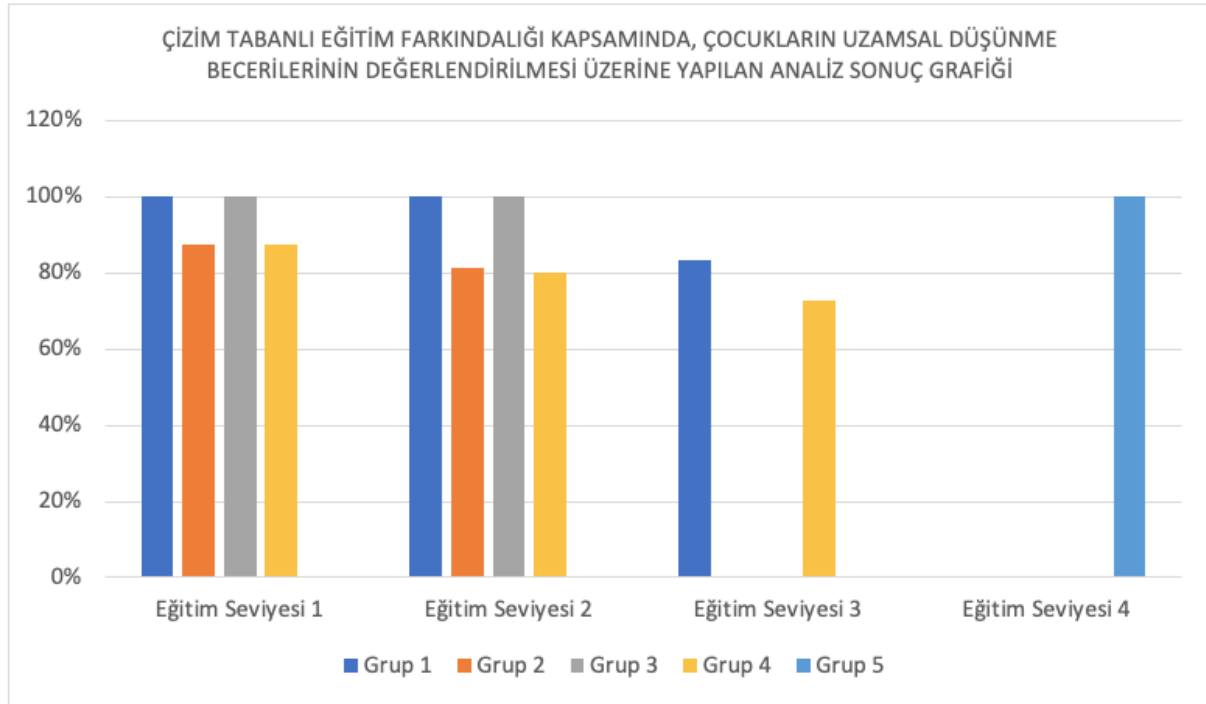
2.grupta, 1. seviye eğitimlerde 16 çocuktan 14'ü başarılı sayılırken, 2. seviye eğitimlerde 16 çocuktan 13'ü

başarılı sayılmıştır. Bu grup üzerinden 1. seviye eğitim başarısı 87,5, 2. seviye eğitim başarısı 81,25 olarak belirlenmiştir.

3. grupta, 1. ve 2. seviye eğitimlerde 10 çocuktan 10'u da başarı gösterdiği için bu grubun başarısı %100 olarak belirlenmiştir.

4. grupta, 1.seviye eğitimlerde 40 çocuktan 36'sı, 2. seviye eğitimlerde 40 çocuktan 32'si, 3. Seviye eğitimlerde 40 çocuktan 29'u başarılı kabul edilmiştir.

5. grup, daha önceki gruplar içinde ilk 3 seviye eğitimi aldığından, sadece 4. Seviye eğitim üzerinden değerlendirilmiş ve 6 çocuktan 6'sı da bu seviyede başarı göstermiştir.

Görsel 11: Araştırma sonuç analiz grafiği

Gözlemler sonucunda çocukların nesnelere uzay içindeki konumlarını anlama, nesnelere arasındaki ilişkileri görselleştirme, üç boyutlu nesnelere bakarak onları zihinsel olarak döndürme veya dönüştürme yeteneklerinin şaşırtıcı bir seviyede yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, çizim tabanlı eğitim farkındalığı kapsamında, çocukların uzamsal düşünme becerilerinin değerlendirilmesine ilişkin yapılan araştırma neticesinde, çalışma öncesi beklenenin üzerindeki bu algılama performanslarının eğitim ve araştırmaların daha da ilerletilebileceğine dair somut bir veri olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü hakim olmakla birlikte, daha öncesinde yapılmış veya yapılacak olan lisans öğrencilerine yönelik bu tarz bir değerlendirme ve analiz açılışması ile karşılaştırılmalı olarak incelenmesi gerekliliği düşünülmektedir.

Verilen çizim örneklerinden de görüleceği üzere; bu kadar küçük yaş aralığındaki çocukların lisans öğrencilerine kıyasla zor bir çizim türünü bu kadar kolay algılamış olmasından hareketle; eğitim sistemi üzerine ciddi düşünülmesi gerekliliği; çocukların sahip oldukları cevher niteliğindeki yeteneklerini ve algılarını kaybettiklerinde, lisans eğitiminde bunları tekrar kazanmanın ne denli zor olduğunu görerek; sahip olunanı kaybetmeden onları geleceğe hazırlamanın yollarının araştırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Makaleye konu eğitim gibi farklı disiplinlerde de bu tarz eğitimlerin erken yaşlarda çocuklara verilmesi ve gerek eş zamanlı gerekse (öncesi-sonrası) kıyaslamalı bir şekilde çocukların gözlemlenmesine dayalı çalışmalar yapılmasının çocuklardaki bilişsel gelişime olan katkısının da gün geçtikçe önemi artacak bir araştırma alanı olacağı öngörülmesi gereken bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKLAR

- Çetin, E. (2020). Uzaktan Eğitimde Uzamsal Görselleştirme: 3 Boyutlu Tasarım Sürecinin Uzamsal Yeteneğe Etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 28(6), Article 6. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.833530>
- Ginsburg, H., & Opper, S. (1998). Piagets Theorie der geistigen Entwicklung. Klett-Cotta.

3. Günçe, G. (1973). Çocukta Zihin Gelişimi / Piaget kuramına Toplu Bakış. Baylan Matbaası.
<https://www.nadirkitap.com/cocukta-zihin-gelisimi-piaget-kuramina-toplu-bakis-docent-dr-gulseren-gunce-kitap6969692.html>
4. Idris, N. (1998). Spatial Visualization, Field Dependence/Independence, Van Hiele Level, And Achievement in Geometry: The Influence of Selected Activities For Middle School Students [Doktora Tezi]. The Ohio State University.
5. Owen/Blount/Moscow. (1978). Educational Psychology: An Introduction (First Edition). Little, Brown and Company.
6. Symser, E. M. (1994). The Effects of The Geometric Supposers: Spatial Ability, Van Hiele Levels and Achievement. [Doktora Tezi]. The Ohio State University.
7. Turgut, M., Günhan Cantürk, B., & Yılmaz, S. (2009). Uzamsal Yetenek Hakkında bir Bilgi Seviyesi İncelenmesi. e-Journal of New World Sciences Academy, 4(2).
8. Uysal, H., & Yılmaz, A. (2019). Prospective teachers' views on beauty criteria. International Journal of Educational Methodology, 5(3).

KOVID-19 DÖNEMİNDE ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARIN ANNELERİ: ALGILANAN SOSYAL DESTEK, KOVID-19 FOBİSİ VE PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA İLİŞKİN TUTUMLAR**MOTHERS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS DURING THE COVID-19 PERIOD: PERCEIVED SOCIAL SUPPORT, COVID-19 PHOBIA, AND ATTITUDES TOWARD SEEKING PSYCHOLOGICAL HELP****Emine ÇAKIR****ORCID: 0000-0002-1028-1956****Fusun GÖKKAYA****ORCID: 0000-0002-9392-0724****ÖZET**

Pandemi olarak ilan edilen koronavirüs salgını tüm insanlığın sağlığını ve yaşamını tehdit etmiştir. Salgınla baş etmek için ülkeler çeşitli önlemler almışlardır. Bu önlemler bireyleri, özellikle dezavantajlı grupları çeşitli bağlamlarda etkilemiştir. Bu süreçten etkilenen gruplardan biri de özel gereksinimli çocuklar ve onların anneleridir. Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocukların annelerinin algıladıkları sosyal destek, Kovid-19 fobisi ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışmaya 262 anne dahil olmuştur. Veriler Kovid-19 döneminde yüzyüze toplanmıştır. Veri toplamak için "Sosyo-Demografik Bilgi Formu", "Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği", "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği", "Kovid-19 Fobisi Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile Kovid-19 fobisi arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin arkadaşlık alt boyutu arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin Kovid-19 fobisinin ve arkadaşlık alt boyutunun, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu sonucu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar alanyazında benzer çalışmaların bulguları ile karşılaştırılmış ve çalışmanın güçlü ve zayıf yanları tartışılmıştır. Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin profesyonel psikolojik yardım alma olasılığını arttırmak için alanda çalışan psikologların ve kurumların çeşitli önlemler almasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Gereksinimli Çocuklar, Kovid-19 Fobisi, Algılanan Sosyal Destek, Psikolojik Yardım Alma Tutumu.

ABSTRACT

The declared coronavirus pandemic has posed a threat to the health and lives of all humanity. In response to the outbreak, countries have implemented various measures, impacting individuals, especially vulnerable groups, in various contexts. One such affected group in this process is mothers of children with special needs. In light of this information, the aim of the research is to examine the relationships between perceived social support, COVID-19 phobia, and attitudes toward seeking psychological help among mothers of children with special needs. A total of 262 mothers participated in the study, and the data were collected in person during the COVID-19 period. The data collection instruments included a "Socio-Demographic Information Form," "Attitude Toward Seeking Psychological Help Scale," "Multidimensional Perceived Social Support Scale," and "COVID-19 Phobia Scale." The analyses revealed a statistically significant positive relationship between attitudes toward seeking psychological help and COVID-19 phobia. Additionally, a positive statistically significant relationship was found between attitudes toward seeking psychological help and the friendship subscale of the multidimensional perceived social support scale. The study concluded that COVID-19 phobia and the friendship subscale serve as significant predictors for the attitudes of mothers of children with special needs toward seeking psychological help. The obtained results were compared with findings from similar studies in the literature, and the strengths and weaknesses of the study were discussed. It is suggested that psychologists and institutions working in the field take various measures to increase the likelihood of mothers of children with special needs seeking professional psychological help.

Keywords: The Children With Special Needs, Covid-19 Phobia, Perceived Social Support, Attitudes Toward Seeking Psychological Help.

GİRİŞ

1 Aralık 2019'da ortaya çıkan koronavirüs, tüm dünyada sağlık, ekonomik, sosyal yaşam ve eğitim uygulamaları üzerinde çok önemli değişimlere ve etkilere neden olmuştur. Bu salgın kısa bir süre içinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel bir pandemi olarak ilan edilmiştir (DSÖ, 2020). Koronavirüsün yayılmasını kontrol altına almak için zorunlu kılınan kitlesel okul kapanışlarının ardından öğrenmenin devamlılığını sağlamak amacıyla, uzaktan eğitime geçilmiştir (Can, 2020). Pandemi süreci toplumsal yapıların değişimine ve bireylerin bu durumdan olumsuz yönde etkilenmesine yol açmıştır. Bu olumsuzluklardan en fazla etkilenen grubun özel gereksinimli çocuklar ve aileleri olduğu söylenebilir (Aydemir, 2021). Özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin diğer gruplara göre pandemiden daha çok etkilenmesinin bazı sebepleri; özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin kapatılması, özel gereksinimli çocukların uzaktan eğitime uyum sağlayamaması, ailelerin özel eğitim konusunda gerekli bilgiye sahip olmamasıdır. Bu sebepler ile birlikte normal gelişim göstermeyen çocukların ailelerinin normal gelişim gösteren çocukların ailelerine göre daha fazla zorluklarla karşılaşabilecekleri belirtilmiştir (Akçay ve Başgül, 2020; Goudie ve diğerleri, 2014) Pandemi sürecinde özel gereksinimli çocukların rutinlerinin bozulması, bireysel eğitimlerinin veya fizik tedavilerinin yapılamaması, aile üyelerinin özel eğitimci gibi görevi üstlenmeleri özel gereksinimli çocuklar ve aileleri için stres oluşturmuştur (Asbury, 2021). Tüm bu önlem ve kapanmalar özel gereksinimli çocukların annelerinin psikolojik yardım alma süreçlerini de etkilemiş olabilir. Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerle yapılan bir çalışmada Kovid-19 sürecinde evde geçirilen sürenin uzadığı, rutin hayatların bozulması ile çocuklarda problem davranışların arttığı, annelerin bu problem davranışlarla evde nasıl başa çıkacakları konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu ve problem davranışlardan kaynaklı sorunlarda yalnız kaldıkları belirtilmiştir (Goggin ve Ellis, 2020; Sabatello vd., 2020; Sakellariou vd., 2020). Tekindal ve Özlem (2021) tarafından yapılan nitel bir çalışmada, Kovid-19 sürecinde anneler yaşadıkları sorunları, çocuklarına ev ortamında nasıl bakım sağlayacakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, ev içi sorumluluklarının arttığı, çocukları için güçlü hissetmek zorunda kaldıkları ve kendilerine bir şey olursa çocuklarına kim bakacak kaygısı yaşadıkları şeklinde belirtmişlerdir (Tekindal ve Özlem, 2021). Aynı zamanda bireyler Kovid -19 virüsünün bulaşma riskine karşıda aşırı korku ve endişe duymuş ve Kovid-19 fobisi yaşamışlardır (Harper vd., 2020; Pakpour ve Griffiths, 2020). Anneler pandemi sürecinde eğitim kurumlarının kapanması sonucunda ev içi sorumluluklar, aile içi sorunlar ve çocuklarının problem davranışları ile uğraşırken; bir taraftan çocukları için eğitim ve bilgi eksikliğini gidermekle uğraşmak zorunda kalmışlardır. Bunların sonucunda sosyal ve psikolojik desteğe ihtiyaçları artmış fakat bu desteğe ulaşamamaktan kaynaklı sorunlar yaşamışlardır (Karahana ve diğerleri, 2021). Lotfi ve diğerleri (2021) tarafından yapılan araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip 541 annenin %9,1'inin fiziksel bir sağlık problemine sahip olduğu görülürken, %21.8'inin psikolojik bir sağlık problemine sahip olduğu tespit edilmiş ve yine katılımcıların %8.7'sinin psikolojik destek aldığı saptanmıştır. Özetle, Kovid-19 sürecinde özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin, çocuklarının sağlığını nasıl koruyacaklarını ve gelişimlerini nasıl destekleyeceklerini bilmediklerini, eğitimlere ara verilmesi sonucunda ortaya çıkan problem davranışlarla nasıl baş edecekleri konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini ve artan ev işi sorumlulukları ile çocuklarının bakımı sonucunda kendilerine zaman ayıramadıklarını, sosyal ve psikolojik anlamda zorluklar yaşadıklarını söylemek mümkündür. Ancak anneler sosyal çevrelerinden ve uzmanlardan destek alabildiklerinde, Kovid - 19 döneminde özel gereksinimli çocuklarının uzaktan eğitimden daha fazla verim alabildiklerini belirtmişlerdir (Aydemir, 2021). Bu bağlamda çalışmanın amacı, özel gereksinimli çocukların annelerinin algılanan sosyal destek, Kovid -19 fobisi ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Ayrıca özel gereksinimli çocukların annelerinin psikolojik yardım arama tutumlarını algılanan sosyal destek ve Kovid-19 fobisinin yordayıcı etkisi araştırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel ölçümlerin alındığı, genel tarama modelleri içinde ilişkisel tarama modeli türünde kesitsel bir çalışmadır. Veriler kolayda örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Bu yöntemle, veriler, en kolay, hızlı ve ekonomik şekilde elde edilmektedir (Haşiloğlu ve diğerleri 2015).

İşlem

Yürütülen bu çalışmada ilk önce ölçek izinleri alınmıştır. Ardından Kocaeli'nde bulunan özel bir rehabilitasyon merkezinden eğitim alan çocukların annelerine ölçek formları araştırmacı tarafından bizzat verilerek veriler toplanmıştır. Ölçekler verilmeden önce bilgilendirilmiş onam formu ile katılımcılara çalışma

ile ilgili bilgi verilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Kocaeli’de bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan özel gereksinimli çocukların annelerinden oluşmaktadır. Kişiler çalışmaya gönüllülük esası ile dahil edilmiştir. Toplamda 303 kişiden veri toplanmıştır ve 37 katılımcının anketleri eksik doldurmasından kaynaklı olarak ve 4 tane uç değer çıkması sonucunda veri setinden çıkarılmasına karar verilmiştir. 303 katılımcı dâhilinde 41 katılımcının verileri çıkarılmasından sonra analizlere 262 kişinin verisi ile devam edilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri Dağılımı

Özellikler		N	%
Medeni Durum	Evli	245	93.5
	Bekar	17	6.5
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	70	26.7
	Lise	165	63.0
	Üniversite	27	10.3
	Evet	15	5.7
Çalışma Durumu	Hayır	247	94.3
Çocukların Engel Türleri	Otizm	43	16.4
	Zihinsel Engelli	19	7.3
	Serebral Palsi	19	7.3
	İşitme Engelli	30	11.5
	Diğer	151	57.7
Toplam		262	100

Veri Toplama Araçları

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların medeni durumları, eğitim düzeyleri, çalışma durumları, kaçınıcı çocukları engelli, çocuklarının engel türleri, daha önce psikolojik yardım aldımı, pandemi sürecinde çocuğa kim bakım verdi gibi bilgilerinin elde edilmesini sağlayan ve araştırmacı tarafından hazırlanan 10 sorudan oluşan bir formdur.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

Profesyonel psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını belirlemek için Fischer ve Farina (1995) tarafından geliştirilen Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği- Kısa Form (EK-3) kullanılmıştır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin bu formu Fischer ve Turner (1970) tarafından geliştirilen orijinal ölçeğin (Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale) kısaltılmış şeklidir. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Formunun, Türkçe’ye uyarlaması Topkaya (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek 4’lü likertten oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 27’dir. Alınacak yüksek puanlar psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumları yansıtmaktadır. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği- Kısa Formunun güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald’ın Omega değerleri kullanılarak incelenmiştir. Ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği- Kısa Formunun yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald’ın Omega değeri .76 olarak bulunmuştur. Bu mevcut araştırma için Cronbach Alfa değeri .83 olarak bulunmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Katılımcıların çevrelerinden algıladıkları sosyal desteği ölçmek için geliştirilen Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Zimet ve diğerleri (1998) tarafından kendini değerlendirme ölçeği olarak geliştirilmiştir. 12 maddeden ve 7’ li likerten oluşan bu ölçeğin; aile, arkadaş ve özel bir insan olma üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması Eker ve Arkar (1995) tarafından yapılmış ve

geçerlilik ve güvenilirliği çalışmaları ise Eker, Akar ve Yıldız (2001) yapmıştır. Ölçek 4 maddelik, 3 alt gruptan oluşmaktadır. Bunlar alt gruplar aile arkadaşlar ve özel bir birey grubudur. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı alt boyutlar için ayrı ayrı hesaplanmış ve .80 ile .95 arasında bulunmuştur. Toplam puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayı değerlerinin $\alpha=.80$ ve $\alpha=.85$ arasında olduğu belirlenmiştir. Bu mevcut araştırma için Cronbach Alfa değeri .89 olarak bulunmuştur.

Korona Virüs 19 Fobisi Ölçeği

Kovid-19 fobisinin düzeyini belirlemek için Arpacı ve diğerleri (2020) tarafından geliştirilen Korona Virüs 19 Fobisi Ölçeği (EK-5) kullanılmıştır. Korona Virüs 19 Fobisi Ölçeği, korona virüse karşı gelişebilen fobiyi ölçümlemek üzere geliştirilmiş, 5 dereceli Likert tipi bir öz değerlendirme ölçeğidir. Ölçek 4 alt gruptan oluşmaktadır. Bu alt gruplar Psikolojik, Somatik, Sosyal, Ekonomik grubudur. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla altı uzman tarafından yapılan çalışmada $\chi^2=446,930$ $sd=125$, $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 20 madde 0.92 ve alt ölçeklerde 0.85-0.90 olarak bulunmuştur. İç güvenilirlik çalışması sonucunda alt ölçekler 0.85- 0.89 ve genel ölçek için Cronbach Alfa 0.96 bulunmuş ve yeterli iç tutarlılık göstermiştir. Bu mevcut araştırma için Cronbach Alfa değeri .94 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kovid-19 fobisi, algılanan sosyal destek, psikolojik yardım alma tutumu ve ölçeklerin alt boyutlarının arasındaki ilişki Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Ardından algılanan sosyal destek ölçeğinin ve Kovid – 19'un psikolojik yardım alma üzerinde yordayıcı etkisinin olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan ve 'Adımsal' yöntem kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Değişkenler Arası İlişkiler

Araştırmada kullanılan ölçek ve alt boyut puanları arasındaki ilişkileri incelemek için yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 2'te verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler Arası İlişkiler

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1- PYAİTÖ	1									
Toplam										
2-ASDÖ	.107	1								
Toplam										
3-AİLE-ASDÖ	.018	.777**	1							
4-ARKADAŞ - ASDÖ	.171**	.741**	.386**	1						
5-ÖZEL BİREY- ASDÖ	.067	.823**	.506**	.360**	1					
6-KF-19	.148**	.006	.014	.037	.039	1				
Toplam										
7- PSİKOLOJİK- KF-19	.068	-.014	.028	-.005	-.043	.853**	1			
8- SOMATİK- KF-19	.157**	.078	.027	.107	.024	.893**	.588**	1		
9-EKONOMİK – KF-19	.141**	.055	.071	.081	-.032	.875**	.570**	.851**	1	
10 – SOSYAL– KF-19	.179**	-.074	-.043	-.039	-.081	.903**	.804**	.714**	.706**	1

Not* $p \leq 0.05$ ** $p \leq 0.01$,

ASDÖ: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, KF-19 Koronavirüs Fobisi Ölçeği, PYAİT: Psikolojik Yardım Alma Ölçeği.

Psikolojik yardım alma tutumu ölçeği ile Kovid-19 fobisi ölçeği toplam puan ve bu ölçeğin somatik alt boyutu, ekonomik alt boyutu ve sosyal alt boyutu puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. (Sırasıyla: $r = .148$, $p < 0.001$; $r = .157$, $p < 0.05$; $r = .141$, $p < 0.05$; $r = .179$, $p < 0.001$).

Psikolojik yardım alma tutumu ölçeği ve kovid-19 fobisi ölçeğinin psikolojik alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Psikolojik yardım alma tutumu ölçeği ile algılanan sosyal destek ölçeğinin arkadaş alt boyutu arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .171$, $p < 0.001$). Psikolojik yardım alma tutumu ölçeği ve algılanan sosyal destek ölçeği toplam puanı ve bu ölçeği aile alt boyutu, özel birey alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kovid-19 fobisi ölçeği ile algılanan sosyal destek ölçeği toplam puanı ve bu ölçeğin aile alt boyutu, arkadaş alt boyutu ve özel birey alt boyutu ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Algılanan sosyal destek ölçeği ile kovid-19 fobisi ölçeği toplam puanı ve bu ölçeğin psikolojik alt boyutu, somatik alt boyutu, ekonomik alt boyutu ve sosyal alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Elde edilen bu sonuçlara göre psikolojik yardım alma tutumunu yordayan değişkenleri saptamak amacıyla yapılan regresyon analizine Kovid-19 fobisi ve arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeği dahil edilmiştir.

Değişkenlerinin Psikolojik Yardım Alma Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları

Kovid-19 fobisi ve Arkadaş alt boyutunun Psikolojik Yardım Alma Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini incelemek için adimsal yöntemi kullanılarak regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Değişkenlerinin Psikolojik Yardım Alma Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Bulgular

Model	Yordanan Değişken	R ²	Uyarlanmış R ²	ΔR ²	Sig. F Change	F
1	PYAİTÖ	.029	.049	.029	.000	7.874**
	Yordayıcı Değişkenler	B	SHβ	β	t	
	Arkadaş-ASDÖ	.087	.032	.166	2.741*	
	KF-19 Toplam	.026	.011	.142	2.339*	

Not. * $p \leq 0.05$ ** $p \leq 0.01$

Tablo 3'de psikolojik yardım alma tutumuna yordayıcılarını saptamak amacıyla adimsal yöntemle yapılan regresyon analizi gösterilmektedir. Bağımsız değişkenlerden yola çıkarak psikolojik yardım alma tutumuna yordanmasına ilişkin yapılan F testi sonrası istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç elde edilmiş ve bağımsız değişkenlerin tamamının bağımlı değişkenin (psikolojik yardım alma) total varyansının %3'ünü açıkladığı saptanmıştır (F (2, 260)= 7.874, R²= .029, p<.001)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada kovid-19 pandemi döneminde özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kovid-19 fobisi, algılanan sosyal destek ve psikolojik yardım alma tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Kovid-19 fobisi ve algılanan sosyal desteğin arkadaş alt boyutu psikolojik yardım alma tutumu yordamıştır.

Yapılan çalışmalar arkadaşta algılanan sosyal destekle psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında bir ilişki olduğuna dair bulgular mevcuttur (Akeren ve İsmail, 2019; Arslantaş ve diğerleri, 2011; Atik ve Yalçın, 2011; Çebi, 2009; Dilek, 2010; Koydemir- Özden, 2010; Nam ve diğerleri, 2013). Araştırmanın sonucu literatür ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgular göstermektedir ki; özel gereksinimli çocukların annelerinin arkadaşta algıladıkları sosyal destek arttıkça profesyonel yardım almakta zorlanmadıkları ve psikolojik yardım alma tutumlarının olumlu yönde arttığını düşündürmüştür. Bu durumda arkadaşta alınan sosyal desteğin bu çalışmada yer alan katılımcıları psikolojik yardım almaları konusunda desteklediğini ve katılımcıları psikolojik yardım almaya yönelttiği söylenebilir.

Bu araştırmanın diğer bir bulgusu özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını Koronavirüs-19 fobisi pozitif yönde yordamasıdır. Ancak, ilgili alanyazın incelendiğinde, Koronavirüs-19 fobisi ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çeşitli çalışmalar, Kovid-19 fobisiyle, anksiyete, depresyon, negatif duygular vb. psikolojik değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır (Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan, 2020; Duman, 2000; Elsharkawty ve Abdelaziz, 2020; Rettie ve Daniels, 2021; Satıcı, Sarıcalı, Satıcı ve Griffiths, 2020). Tüm bu çalışmalarda temel olarak Kovid-19 fobisinin ruhsal sağlığı olumsuz yönde etkilediği açık bir biçimde saptanmıştır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada salgının erken döneminde özel gereksinimli çocukların ailelerinin ruh sağlığı polikliniklerine diğer durumlara göre daha fazla başvurdukları gösterilmiştir (Akgül vd; 2022). Bu sonuçlar dolaylı şekilde de olsa bizim çalışmamızın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Korono virüsün neden olduğu psikolojik sorunlar kişileri psikolojik yardım almaya teşvik etmiş olabilir.

Bu araştırma sadece Kocaeli'nde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde bulunan özel gereksinimli annelerle yürütülmüştür. Bu nedenle genellenebilirliği kısıtlı olsa da Pandemi döneminde yüz yüze veri toplanması bağlamında değerli bir çalışmadır.

Özel çocuğa sahip olan annelerin psikolojik olarak sağlıklı olması çocuğun gelişimi ve sosyal yaşamda desteklenmesi açısından önemlidir. Birçok özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde ve devlet okullarında bulunan özel çocuğa sahip annelere yeterince psikolojik destek sunulup sunulmadığı merak konusudur. Bu

araştırma özel çocuğa sahip annelere yönelik psikolojik destek hizmetlerinin aktif hale getirilmesine yönelik ihtiyaç olduğunu hatırlatmaktadır.

Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin, problem davranış sergileyen çocuklarla birlikte sosyal ortama uyum ve okul içinde kaynaşmalarını sağlama, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama, ev işlerini yapma, ekonomik zorluklar gibi birçok konuda yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan özel yardım arama tutumları üzerinde etkisi olan faktörlerin saptanması ve farkındalık kazanmalarını sağlamak oldukça gerekli görülmektedir. Klinikte, rehabilitasyon merkezlerinde çalışan psikologların, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin ruhsal durumlarını yakından izlemeli ve psikolojik yardım almaya teşvik etmelidir.

KAYNAKÇA

1. Akgül GY, Budak BY, Erdoğan AB, Subaşı B, Yazgan Y (2022). Child and Adolescent Psychiatry Outpatient Clinic Referrals During Covid-19 Pandemic in Turkey. *Psychiatry Clin Psychopharmacol.* 2022;32:140-148.
2. Arslantaş, H., Dereboy İ.F., Aştı, N. ve Çaylan, P. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17- 23.
3. Atik, G., ve Yalçın, Y. (2011). Help-seeking attitudes of university students: the role of personality traits and demographic factors. *South African Journal of Psychology*, 41(3), 328-338.
4. Aydemir, E. (2021). Küresel salgın bağlamında özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin yaşadığı sorunlar (sağlık, eğitim, ekonomi ve sosyal). *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 1-12.
5. Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
6. Gillespie-Smith, K., McConachie, D., Ballantyne, C., Auyeung, B. and Goodall, K. (2021). The impact of COVID-19 restrictions on psychological distress in family 77 caregivers of children with neurodevelopmental disability in the UK. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1-15.
7. Goggin, G., & Ellis, K. (2020). Disability, communication, and life itself in the COVID-19 pandemic. *Health Sociology Review*, 29(2), 168-176.
8. Kim, M. A., Yi, J., Jung, S. M., Hwang, S. and Sung, J. (2021). A qualitative study on parents’ concerns about adult children with intellectual disabilities amid the COVID-19 pandemic in South Korea. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 34(4), 1145-1155.
9. Koydemir-Özden, S. (2010). Self-Aspects, perceived social support, gender, and willingness to seek psychological help. *International Journal of Mental Health*, 39(3), 44-60.
10. Nam, SK, Choi, SI, Lee, JH, Lee, MK, Kim, AR ve Lee, SM (2013). Üniversite öğrencilerinin profesyonel psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarında psikolojik faktörler: Bir meta-analiz. *Profesyonel Psikoloji: Araştırma ve Uygulama*, 44 (1), 37.
11. Sabatello, M., Landes, S. D., & McDonald, K. E. (2020). People with disabilities in COVID-19: Fixing our .
12. Tekindal, M., ve Özlem, Ş. Ö. (2021). Engelli çocuğa sahip kadınların covid-19 sürecindeki deneyimleri: nitel bir araştırma. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(3), 115-124.

**ÇOCUKLARIN MEKÂN ALGILARI VE RESİMLERİNE YANSIMASI
CHILDREN'S SENSE OF PLACE AND IT'S REFLECTION ON THEIR PAINTINGS**

Didem ÜSTÜN VURAL
ORCID: 0000-0002-5528-2178
Ecem EROL HACIALİEFENDİOĞLU
ORCID: 0000-0001-8040-7078

ÖZET

Son yıllarda görülen hızlı ve plansız kentleşme ile birlikte kentin sokakları ve kamusal alanları yeniden tanımlanmakta ve şekil değiştirmektedir. Araştırmalar, çocukların kentsel mekâna katılımının son yıllarda azaldığını göstermektedir. Bu durum büyük oranda kentlerin çocuklar için kapsayıcı ve güvenli mekânların sunmaması ile ilişkilidir. Sosyal bir grup olarak çocukların kentsel mekâna katılımının azalması, çocukların mekân algısının gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Kentsel mekânda oyun oynayacak, yürüyecek ve akranlarıyla bir araya gelecek yer bulamayan çocukların öğrenme imkânları da kısıtlanmaktadır.

Yer duygusu, zamanla değişen dinamik ve çok katmanlı bir olgudur. İnsanlar kendilerini ait hissettikleri yerlerde zihinsel haritalar yaratarak çevrelerini algırlar. Bu zihinsel haritalar zaman içinde çeşitli faktörlerin etkisiyle genişleyip daralabilir. Çocukların mekân algısı, yaşadıkları odayı ve evi algılamakla başlar ve bu süreç evlerinin yakın çevresi ile devam eder. Dolayısıyla çocukların kentle kurdukları ilişkiyi incelemek için sokak ya da mahalle ölçeğini göz önünde bulundurmamak yerinde olacaktır.

Çocukların kendilerini ifade etmek için kullandıkları başlıca araçlardan biri resimdir. Çocuk resmi, zihin dünyasının bir yansıması ve gelişimsel bir göstergesidir. Tüketim toplumunun hızla değişen günlük dinamikleri çocukların zihinsel gelişimleri için resim yapmayı, geçmiştekenden daha önemli hale getirmiştir. Yaptıkları resimler yoluyla çocukların içinde yaşadıkları çevreyi nasıl algıladıklarını daha iyi anlamak mümkündür. Çünkü çocuklar resim yoluyla kendilerini ifade ederken kent yaşamında mekân duygusunu resimlerine yansıtırlar.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Mekân, Sanat, Çocuk, Çizim, Mekân Algısı

ABSTRACT

In recent years, with rapid and unplanned urbanisation, the streets and public spaces of the city are being redefined and restructured. Researches show that children's participation in urban spaces decreased in recent years. This situation is mostly related to the fact that cities do not provide inclusive and safe spaces for children. The decreasing participation of children as a social group in urban space has a negative impact on the development of children's perception of space. It also limits the learning opportunities of children who cannot find a place to play, walk and come together with their peers in the urban space.

Sense of place is a dynamic and multi-layered phenomenon that changes over time. People perceive their surroundings by creating mental spaces where they feel they belong. And these mental maps expand or contract over time under the influence of various factors. Children's perception of space starts with perceiving the room and house they live in and this process continues with the immediate surroundings of their homes. Therefore, it would be appropriate to consider the street or neighbourhood scale in order to examine the relationship that children establish with the city.

One of the main tools children use to express themselves is painting. Children's painting is a reflection of the mental world and a developmental indicator. The rapidly changing daily dynamics of the consumption oriented society have made painting more important for children's mental development than in the past. It is possible to better understand how children perceive the environment they live in through their paintings. Because while children express themselves through painting, they reflect the sense of space in urban life in their paintings.

Keywords: Urban Space, Art, Children, Painting, Perception of Space

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uyarınca, çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların yaşam ortamlarına ilişkin düzenlemeler getirmektedir. UNICEF çocukların kentteki haklarını, Çocuk Dostu Kent Kavramı çerçevesinde tanımlamıştır.

Çocuk dostu bir kentte tüm çocuklar kent hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilmelidir. Kent yönetiminde alınacak kararlarda çocukların yararı gözetilmelidir ve çocukların karar sürecine katılmalarının önü açılmalıdır. Çocukların fiziksel, ruhsal, zihinsel ve ahlaki gelişimi sağlanmalıdır. Her çocuk kentin her alanını serbestçe kullanabilmeli ve bu durum sağlanmalıdır. (Keleş, 2016: 3-4)

Çocukların mekânla olan ilişkisi sosyal ilişkilerin ve deneyimlerin yaşandığı bağlamı ifade eder ve bu yüzden çocukların öğrenme süreçleri için mekân oldukça önemli bir etmendir. (Moss ve Petrie, 2002)

Çocukların Mekân Algısının Gelişimi

Jean Piaget çocukların bilişsel gelişimi konusunda çalışmalar yürütmüş en önemli isimlerden biridir. Mekânsal algı araştırmacıları genellikle gelişimsel modelleri kullanırlar. Birçok gelişimsel model Piaget'nin bilişsel gelişim teorisine dayanmaktadır. Piaget (1977) çocukların gelişim evrelerini dört döneme ayırmıştır. Çocukların uzamsal algı gelişimini inceleyen bu gelişimsel dönemler şöyle sıralanabilir:

Duyusal-Motor Dönem (0-2 Yaş), İşlem öncesi dönem (2-7 yaş), Somut işlemler dönemi (7-11 yaş), ve Soyut işlemler dönemi (11-15 yaş)'dir.

Her gelişimsel süreçte, çocukların dış dünyaya ilişkin farklı bir algısı vardır. Bu dört bilişsel gelişim aşaması, çocukların kamusal alanlara dâhil edilmesi hakkında düşünürken kritik öneme sahiptir. Hart ve Moore(1977), Piaget'nin algı ile ilgili çalışmalarını obje boyutundan mekansal boyuta taşıyan çalışmalarında çocukların mekan algısını incelemiştir. Çocukların 3yaş civarındaki benmerkezci yönelimi, evi, okulu veya çevresindeki diğer bazı yerler ile ilgili sabit bir referans sistemi geliştirmeye başlarlar. Hart ve Moore'a göre çocukların algısının kendilerinden çevreye dönüş süreci 5 veya 6 yaşlarında sona erme eğilimindedir. Çocukların erken yaşlarda kurdukları sabit referans sistemi 10 veya 11 yaşlarında daha soyut bir anlayışa dönüşür. 10 veya 11 yaşlarındaki çocuklar çevrelerini koordinatlı bir referans sistemi ile algılamaya başlarlar. Ayrıca, 10-11 yaş grubu çocuklar ana yönleri algılamaktadır. (Hart ve Moore, 1977) Hart ve Moore'un araştırmasının bir diğer önemli sonucu da çocukların yer tercihleridir; 7-9 yaş arası küçük çocuklar yerleri sosyal ve ticari çekicilikleri açısından tercih ederken, 9-12 yaş arası çocuklar tercihlerini yerlerdeki aktivite fırsatlarına göre yapmaktadır. 9-12 yaş grubundaki çocuklar genellikle farklı kullanımlar için daha fazla fırsat ve keşfetme özgürlüğü sağlayan dış mekânları tercih etmektedir. Ayrıca, çocukların yaşları büyüdükçe doğa ve çevre bilinçlerinin arttığını da gözlemlenmiştir.

Çocuk Resimlerinde Mekân Algısı

Çocuk resimleri sistematik bir gelişim çizgisi izler. Günümüzde en çok kabul gören yaklaşım Avusturyalı ünlü sanat eğitimcisi Victor Lowenfeld'in önerdiği gelişim evreleridir. Bu dönemler sırasıyla;

- 1-KaralamaDönemi (2-4 Yaş) (Scribbling)
- 2- Şematik Öncesi Dönem (4-7 Yaş) (Preschematic)
- 3-Şematik Dönem (7-9 Yaş) (Schematic)
- 4-Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-11 Yaş) (Realism)
- 5-Mantık Dönemi (11-14 Yaş) (Pseudo-Naturalistic)

Resimde mekân kavramında, görsel algı en önemli öğelerden biri olarak karşımıza çıkar. Okul çağındaki çocuk için mekân kavramı, önceden bilinen ve belleğinde yer eden ortamlardır. Çocukların yetenekleri ve algıları geliştikçe mekân kavramında da gelişim görülür. Yaşlara göre çocuk resimlerinde mekân algısı sistematik gelişim gösterir. Bu gelişimi şöyle özetleyebiliriz:

Karalama döneminde henüz belirgin bir mekân algısı yoktur. Çizgiler gelişi güzel kâğıt üzerine dağılmış durumdadır. Kendi içinde gruplaşan çizgiler çocukların ilk anlatımının işaretleridir. R. Kellogg, çocuk resimlerinin çizgisel gelişim düzeyleriyle ilgili öznel yorum gerektirmeyecek ölçüde objektif çalışmalarıyla tanınır. 'Çocuk Sanatının Analizi (Analyzing Children's Art) adlı kitabında binlerce çocuk resmini inceleyerek 'Mandala' denilen ve daha sonra birçok şekle dönüşebilecek yuvarlağı belirlemiştir'(Kellogg,1970). Mandala bütün dünya çocuklarında evrensel bir sembol olarak karşımıza çıkar. 'Çocukların ilk dönem resimlerinde görülen basit şekiller ve renk grupları, yaş ilerledikçe her yönüyle daha kapsamlı hale gelir'(Genç-Sipahioğlu, 1990,s171). Nitekim,4 yaş çocuğunun çizimlerinde ve boyamalarında bedensel ve zihinsel gelişimine paralel belirgin bir değişim görülür.Paktuna Keskin(2010,s,22)'e göre,'Çocuk, canlı bir objeyi değil, hafızasına kaydettiği bir imajı çizgilerinde sembolize eder. Bu ise, beynin gerçek bir bilişsel yeteneğidir ve bilişsel yetenek başmaklarına paralel bir gelişme gösterir'.

Çocuk resimlerinde mekân kavramı ilk kez, ortalama beş yaş civarında yani **şematik öncesi dönemde** görülmeye başlar. Çok zengin bir yaratma gücü vardır. Bu yaratıcılık, gerçek üstü renk kullanımı ve kompozisyon olarak karşımıza çıkar. Çocukluk döneminin altın çağı olarak nitelenen bu dönemde en sevilen konu insan figürüdür. 'Tüm çizimler önden olup yüzeysel görünümüdür. Derinlik faktörünü algılayabilseler

bile zihinsel ve beceri gelişim düzeyleri gereği algıladıklarını veya bildiklerini çizememektedirler'(Artut,2006, s,224). Mekân nesnelere altına, resim düzlemine paralel çizilen çizgi şeklindedir. Yer düzlemi üzerinde sıralanan nesnelere ve figürler kimi zaman da kâğıdın alt sınırında yer alırlar. İlkokula başlayan çocuklarda yer düzleminin daha görünür hale geldiği ve planlı olarak resme eklendiği görülür. 'Beş bin çocuk resmini kapsayan bir çalışmada 3 yaşındaki çocukların %1'inde yer çizgisine rastlanırken, bu oran 8 yaş çocuklarında %96'ya ulaşır'(Yavuzer,1988,1992). Çocuklar neyin resmini yapmak istediklerini bilerek işe başlarlar ve resimlerini planlarlar.

Şematik dönemde çocuklar ilkokula başlayarak belli bir sosyal çevreye de adım atmış olurlar. Aile çevresinin dışında öğretmenleri ve arkadaşları ile yepyeni başlangıçlar yapan çocukların okul sevinci ve heyecanı resimlerine de yansır. Okuma yazma öğrenmenin vermiş olduğu heyecan resimlerine yazı eklenmesiyle karşımıza çıkar. Bu dönemde artık gerçeği yansıtmaya çabası da başlamıştır. Belli bir kompozisyon oluşturulmaya başlanır. Resim düzlemi üzerindeki tüm nesnelere ve varlıkların birbirleriyle bağlantılı olduğu fikri gelişir. Derinliği vermeye çalışarak yer çizgisi üzerinde sıralanan nesnelere belli bir olay kurgusu içerisinde anlatılır. 'Çizimdeki bu evre Luquet tarafından 'Görsel Gerçeklik' diye tanımlanır. Bundan sonra çocukların çizimleri ilerleme gösterir; çocuk büyüdükçe görsel açıdan daha gerçekçi olmaya başlar'(Yavuzer,1992) Şema öncesi dönemdeki gerçeküstü ve coşkulu renk kullanımı yerini nesnelere gerçek renklerine bırakmıştır.

Gerçekçilik döneminde ise, mekân algısı gelişim göstererek yer çizgisinin yanı sıra ufuk çizgisi ve arasında kalan boşluk olarak düzenlenir. Mekân ve perspektif anlayışı belirgin olarak kendini gösterir. Algısal farklılıklarla beraber genel olarak aynı yaşlarda aynı resimsel özellikler görülür. Figürler ve nesnelere bu mekân içerisinde dağılırlar. 'Çocuklardaki daha yüksek düzeydeki beyinsel gelişim evrelerinde ortaya çıkan kompozisyon örüntüleri giderek daha karmaşık hale gelir' (Genç-Sipahioğlu, 1990, s 161). 'Erken yılların naif ve özgür havası kalkmış içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur' (San,1979;San, 1983). Bu dönemde de gerçekçilik yansıtılmaya devam eder. Çünkü çocuklar gerçeklerle daha çok ilgilenmeye başlamışlardır. Bu dönemin özelliği olarak çocukların yalnız çizgilerinde değil konuşma, yazma, oyun oynama gibi davranışlarında okul çağında dil, anlatımda çizginin önüne geçer (Kırıçoğlu,O.T. 2002).Arkadaş guruplarında cinsiyet ayrımı belirgindir. Bunun yansıması olarak resimlerdeki konular kız ve erkeklerde belirgin farklılıklar gösterir. Dolayısıyla çocuk resimlerindeki bireysel özellikler ve cinsiyet de mekânsal algılama süreçlerini ve kentsel mekân algısını etkilemektedir.

Mantık dönemi ergenliğin başlangıcı olarak bedensel ve ruhsal yönden oldukça kritiktir. Duyguların gelişmesini düşüncenin gelişmesi izler. Zengin bir yaratma gücü olmasına rağmen eleştirilme bilincinden dolayı yaratıcılığını yitirme olasılığı görülür. İnsan figürlerinde vücut ayrıntıları ve eklemler görülürken, ergenlikle beraber cinsel özellikler de resimlere yansır. Mekân algısının gelişimi doğa, iç mekân ve dış mekân resimlerinin yanı sıra insan ve hayvan figürlerinde de detaylandırılır. Perspektif, plan ve derinlik bu dönemde gelişerek daha belirgin hale gelir.

Çocukların çizimleri onların bilişsel gelişimlerini ve mekân algılarını göstermektedir. Araştırmacılar, çocukların mekân algısı çalışmalarında zihinsel haritaları ve çizimleri yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Literatür taraması sonucu elde edilen verilere göre mekân algılama düzeyleri ve kendilerini çizimler ile ifade edebilme becerileri nedeniyle 9-11 yaş arası çocuklar birçok çalışmada örnek grup olarak seçilmektedir. Bu yaş grubu bir yer ya da kavram hakkındaki duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmesi, toplanan verilerin güvenilirliğini artırmaktadır (Loukaitou-Sideris,2003).

9-11 yaş dönemi ile beraber daha çok sosyalleşme eğilimi içerisinde olan çocuklar için sosyal özgürlük kentsel algıyı da değiştirmektedir. Arkadaş gurupları ile daha sık bir araya gelerek sosyalleştikleri bu yaşlarda çevreler ve yerler çeşitlenir. Dolayısıyla kent yaşamına daha çok katılır hale gelirler. Gruplaşma ve başkaldırma dönemi de denilen bu dönemde yazı eylemi, çizginin önüne geçer. Böylece çocuğa resimle anlatımın zor geldiği durumlarda yazı yazarak açıklama yaptıklarını sıklıkla görürüz. Yapılan bu çalışmada da çocukların resimlerin yazıyla destekledikleri görülmüştür. Aynı zamanda, daha önceki yıllara göre daha ayrıntılı ve gerçekçi çizimler dikkatimizi çeker. 'Realist bir anlayışın geliştiği katı gerçekçi yansımalar belirgin bir şekilde görülür. Olaylar, eşyalar ve gerçekler arasında ilişki kurabilme, plan yapabilme yetisi büyük ölçüde gelişmiştir' (Artut,2006, s,233). Okul çağı çocukları zihinsel harita çıkarmakta da beceriklidir. Harita, kroki, yön bulma konusunda ve çevresini algılama konusunda da yetkinlik kazanmaya başlamıştır (Resim1). Mekân algısı güçlendikçe perspektif, derinlik anlayışı da kendiliğinden gelişim gösterir. 'Mekân ve perspektif artık kendini gösterir. Yer çizgisi yukarı çıkar, toprak kendi rengine boyanır. Kesişmeler yer alır' (Yavuzer,1992, s,66). Resimlerdeki nesnelere, figürler ve figürlerdeki ayrıntılar daha gerçekçi olup gerçek oranlarına göre

yansıtılmaya başlanmıştır.

Çocukların mahalle ölçeğinde sınırlı hareketlilikleri ve yaşadıkları mahallelerde favori alanlar belirlemeleri bu yaşın özelliklerindedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, 9-11 yaş grubundaki çocuklar sokak ve mahalle ölçeğinde yer duygusuna sahip olabilir ve belirli kentsel mekânlara bağlılık duyabilirler. Bununla birlikte seçilen yaş grubu harita nedir bilen ve kendilerini yazarak, çizerek, resim yaparak ve sözlü olarak farklı medyalarda ifade edebilen bir yaş grubudur. Daha büyük yaş gruplarının kentte zaman geçirdikleri alanlar çok daha dağınık ve büyüktür. Çocuk resmi dönemleri de bu değerlendirmelerle beraber düşünülmüştür.

Günümüz Kentinde Çocuk

Kevin Lynch (1981) iyi kurgulanmış bir kentsel kamusal mekânın tüm kentliler tarafından kolaylıkla erişilebilir olması gerektiğini söyler. Ülkemizde son kırk yılda şehirler otoyollar ve kapalı konut sitelerinin belirlediği keskin sınırlar ile organize olmaktadır. Ayrıca hızlı ve plansız kentleşen şehirlerimizde kentsel güvenlik sorunları da hızla artmaktadır. Bu yeni kent yaşantısında tanımlanan keskin sınırlar, güvenlik sorunları, trafik, kamusal alanlara erişim gibi sorunlar birçok sosyal grubu olduğu gibi çocukların da günlük yaşantısını büyük ölçü de etkilemektedir. Bir nesil önce aynı şehirde büyümüş bir çocuk ile bugün aynı şehirde büyüyen bir çocuğun yaşantısı arasında oldukça büyük farklar olduğu söylenebilir. Buna karşın çocukların sağlıklı zihinsel ve fiziksel gelişimleri için sokak oyunları oldukça önemlidir. Sokakta oyun oynarken çocuklar hem kendi yaşlılarıyla sosyalleşirken yapı ve doğal çevreyle de ilişki kurarlar. Son yıllarda İstanbul'da yapılan bir çalışmada güvenlik kaygısının çocukların mahalledeki kamusal alanlardaki (parklar, çocuk parkları ve sokaklar) aktivitelerinin azaldığını göstermektedir (Tandoğan – Ergün,2013).

Çocuklar evlerde ve okullarda sürekli yetişkin gözetiminde ve kontrol altındadır, bu nedenle kamusal alanlar kendi kimliklerini bulmaları ve yetişkin denetiminden kaçmaları için en uygun alanlardır. Kamusal alanlar çocuğun kentle bağlılığını güçlendirebileceği ve yaşlıları ile açık uçlu oyunlar oynayabileceği alanlar olarak kurgulanmalıdır. (Gill, 2004) Çocukların sokaklarında rahat zaman geçiremediği, oyun oynayamadığı bir kent çocuk için hem fiziksel hem de zihinsel sınırlar yaratmaktadır. Kendilerine kentte sosyalleşebilecekleri güvenli ve sağlıklı alanlar bulamayan çocukların vandalizm benzeri faaliyetlere yöneldikleri görülebilmektedir (Romero, 2015)

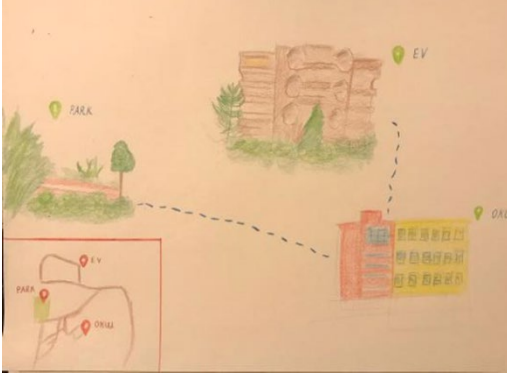
2021 yılında Ankara'da 9-11 yaş grubu çocukların kent algısı ile ilgili yapılan araştırma göstermektedir ki çocukların yaşadıkları mahallenin sokaklarına erişimleri oldukça sınırlıdır ve bu durum çocukların kente dair algısını etkilemektedir. Bu çalışmada, evren olarak 9-11 Yaş çocuklarının resimleri, örneklem kümesi olarak da Ankara'da yaşayan 9-11 yaş aralığındaki çocukların yaşadıkları mahalleyi nasıl algıladıkları üzerine inceleme yapılmıştır.9-11 Yaş gurubunun seçilmesinin sebebi ise, resim özellikleri bakımından mekân algısının bu yaş döneminde, karalama, şematik öncesi ve şematik dönemlere göre daha realisttik olmasıdır. 'Gerçeklik döneminde çocuklar, hayatın gerçekleriyle daha fazla ilgilenmeye başlarlar. Artık çocuklar sosyal özgürlüklerinin bilincine varmaya başlamışlardır' (Alakuş-Mercin,2023, s,149). Araştırmaya katılan birçok çocuğun yalnızca kapalı konut sitesi içerisinde kalan sınırlı alana erişimi vardır (Bknz. Resim 4,5,6). Yalnızca site bahçesinde oyun oynayabilen çocuklar kenti algılarına bütünlük içerisinde bir zihin haritası kuramamaktadır. Çocukların zihinlerindeki kentin otoyollar etrafında şekillenen kapalı yaşam birimleri şeklinde ifade ettikleri gözlemlenmiştir. (Erol, 2021) (Resim 1,2).

Kapalı konut sitesi içerisinde yaşamayan çocukların da kente erişimlerinin oldukça kısıtlı olduğu yapılan çalışmada kaydedilmiştir. Kapalı konut sitesinde yaşamayan çocuklarda da mahalle ölçeğinde bir zihinsel harita oluşturulduğu gözlemlenmemiştir. Çocukların yaşadıkları mahalleyi ifade ediş biçimleri yaşadıkları sokak ile sınırlı kalmış hatta yalnızca evin penceresinden görünen bir manzara ile ifade edilmiştir. (Erol, 2021) (Resim 3, 4, 5, 6). Yapılan araştırma göstermektedir ki günümüz kentleri çocuklara sağlıklı zihinsel ve fiziksel gelişimleri için gerekliliği olan kentsel mekânları sağlamaktan oldukça uzaktır.

SONUÇ

Çocukların iyilikleri ve sağlıkları düşünülerek tasarlanmış oyun alanları ve sokaklarda oyun oynamaları mental ve fiziksel gelişimleri üzerindeki etkisi yadsınamaz. Sokak oyunu çocuğun motor becerilerinin, kaslarının, göz- el koordinasyonun, dengenin gelişmesine katkı sağlar. (Moore, 1992) Dahası sokakta oynanan oyunlar, çocuğun kendi yaşlıları ve diğer yaş grupları ile sağlıklı ilişkiler kurmasını da destekler. (Kin Wai, 2017) Öte yandan mekan algısının gelişimi de çocuğun çevreyle kurduğu ilişkilerin bir yansıması niteliğindedir. Kentsel mekânda zaman geçirip yaşlıları ile oyun oynayamayan çocukların kenti keşfedip öğrenmeleri ve zihinsel haritalar oluşturmaları beklenemez.

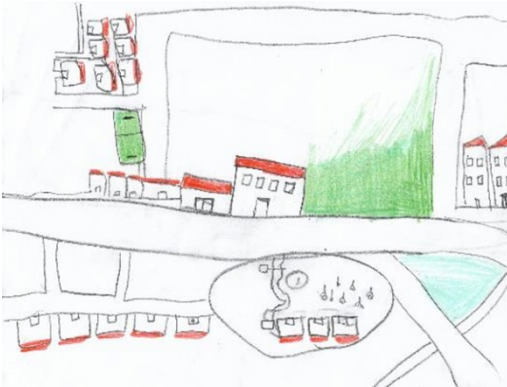
Sağlıklı ve güvenli kentsel mekânlarda özgürce zaman geçirmek çocukların hem ihtiyacı hem de temel bir haklarıdır. Kentler planlanırken ve inşaa edilirken farklı sosyal grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklar toplumumuzda dikkate değer sayıya sahip bir sosyal grup olarak vardır. Çocuklar için sağlıklı,güvenli ve öğretici olan mekanlar bir çok sosyal grup için de kapsayıcı nitelikte olacaktır. Çocukların sosyal, zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını önemseyen kentler planlamak mimar ve kent plancılarının önemsemeleri gereken bir konudur.

Resim 1: 12 yaş -kız (harita çizimi)

Resim 2: 11 yaş kız (Evimin penceresinden)

Resim 3: 10 yaş erkek (harita çizimi)

Resim 4: 11 yaş erkek (Hayalimdeki mahalle)

Resim 5: 9 yaş kız (Benim mahallem)

Resim 6: 11 yaş kız (Sitede yaşam)

KAYNAKÇA

1. Akarsu,F. (1984). 'Piaget'ye Göre Çocukta Mekân Kavramının Gelişimi'. Mimarlık, 89, 31-33.
2. Alakuş A.O.-Mercin L.(2023). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi,6. Baskı.
3. Artut,K.(2006). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık,4. Baskı.
4. Erol, E.(2021). - An inquiry into children's sense of place in city neighborhoods: the case of Ankara.open.metu.edu.tr
5. Genç,A. ve Sipahioğlu,A. (1990). Görsel Algılama 'Sanatta Yaratıcı Süreç'. İzmir: Sergi Yayınevi.
6. Gill, V. (2004). Public Space and the Culture of Childhood. Ashgate.

7. Hurwitz & Day, (1995). *Children and Their Art: Methods for the Elementary School*. Newyork: Harcourt Brace College Publishers
8. Montgomery,J. (1998). “Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design.” *Journal of Urban Design*, vol. 3, no. 1.
9. Keleş, R. ,Hamamcı C., Çoban A. (2016), Çevre Politikası, 8. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
10. Keleş, R. (2016). *İnsan, Çevre ve Toplum* (3.Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
11. Kellogg, R.(1970). *Analyzing Children’s Art*. California: Mayfield Publishing Com.
12. Kırıçoğlu,O.T.(2002).*Sanatta Eğitim, Görmek,Öğrenmek,Yaratmak*. Ankara:Pegem Yayıncılık.
13. Kin Wai Michael,Siu, et al. (2017). “Inclusive Play in Urban Cities: A Pilot Study of the Inclusive Playgrounds in Hong Kong.” *Procedia Engineering*, vol. 198, pp. 169–175.
14. Loukaitou-Sideris A. (2003). “Childrens Common Grounds:A Study of Intergroup Relations Among Children in Public Settings.” *Journal of the American Planning Association*, vol. 69, no. 2, pp. 130–143.
15. Lynch, K.(1981). *Good City Form*. MIT Press, pp. 151–205.
16. Matthew Carmona, et al. *Public Places - Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Vol. 2, Architectural Press, Elsevier, 2010.Pp 136.
17. Moss, P, & Petrie, P. (2002). *From Children’s Services to Children’s Spaces: Public Policy, Children and Childhood*. London: Routledge.
18. Paktuna Keskin,S.(2010).*Çocuk Çizgilerindeki Giz , Çöp Çocuk*. İstanbul: Boyut Yayınları.
19. Piaget, J. ve Inhelder, B.(1967). *The Child’s Conception of Space*, NewYork: The Norton Library, USA.
20. Piaget ,J.(1971). *The Child's Conception of the World*. Translated by A. Tomlinson and J.Tomlinson, Routledge & Kegan Paul Ltd., 33 Ibid. 34.
21. Piaget, J. (1977). *The Development of Thought. Equilibration of Cognitive Structures*. Oxford: Basil Blackwell.
22. Moore, Robin C. et al., editors. ,(1992). *Play for All Guidelines Planning, Design and Management of Outdoor Play Settings for All Children*. 2th ed., MIG Communications.
23. Roger A. Hart, and Gary T. Moore. (1977). *The Development of Spatial Cognition: A Review*. School of Architecture and Urban Planning, University of Wisconsin.
24. Romer o, Margarita, Sánchez, et al. (2015). *Children, Spaces and Identity*. Oxbow Books
25. San,İ.(1979). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: İş Bankası Yayınları, 2. Baskı.
26. San,İ. (1983). *Sanat Eğitimi Kuramları*.Ankara: Tay Yayınları.
27. Tandoğan, O. and Ergun N. (2013). “Assessment of the ChildFriendliness of the Küçük Ayasofya Neighborhood in Istanbul, Turkey.” *Children, Youth and Environments* 23(3): 164-183. Retrieved [June, 2020]
28. Üstün,D.(1990).*2-6 Yaş Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık*. Yayınlanmamış Lisans tezi. Gazi Üniversitesi G.E.F. Resim İş Eğitimi Bölümü.
29. Yavuzer,H.(1988). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
30. Yavuzer,H.(1992). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇOCUK YOUTUBERLAR VE REKLAM ÜRETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA CHILDREN YOUTUBERS AND ADVERTISING PRODUCTION: A RESEARCH STUDY

Pınar Seden MERAL
ORCID: 0000-0002-1117-7608

ÖZET

İletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte, internet erişilebilirliği artmıştır. İnternet erişilebilirliğinin artması toplumun sosyal iletişimini, sosyal alanlarını ve etkileşimlerini de büyük ölçüde etkileyerek, insanları sosyal medya kullanımına yönlendirmiştir. Sosyal medya, neredeyse her yaş grubunu etkisi altına almış, özellikle de çocuklarının sıklıkla kullandığı bir mecra olmuştur. Çocuklar, en başta ebeveynlerini ve sonra çevrelerini gözlemleyerek, kendi sosyal medya kullanım alışkanlıklarını geliştirmektedirler. Günümüzde çocukların kazandığı sosyal medya alışkanlıkları arasında sunulanların pasif izleyicisi olmanın dışında, kendi içeriklerini üretme ve sunma bulunmaktadır. Çocuklar artık sosyal ağlarda aktif rol alarak kendi içeriklerini üretebilen kullanıcılarıdır. Özellikle Youtube gibi video içeriği sunan platformların kolay erişilebilir, ücretsiz ve zengin içerik sunma özellikleri, çocuklar için çekicidir. Bu çekicilik çocukları "Çocuk YouTuber" olarak adlandırılan kendi içeriklerini üretebilen bireyler haline getirmiş olup, sosyal medyada iz bırakma konusunda çocuklara çekici gelen bu durum, sponsorluk desteği veya farkında olmadan reklam içeren paylaşımlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çocuklar tarafından üretilen ve herhangi bir denetim mekanizması tarafından gözetilmeyen bu içerikler hem çocukları hem de hedef kitlelerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu çalışmada, 2023 yılı temmuz ayı istatistiklerine dayanarak (<https://www.statista.com>) Türkiye'de en fazla abonesi bulunan ve çocuk youtuberlar tarafından hazırlanan Beter Böcük, Oyuncak Oynuyorum ve Oyuncak Avı kanallarının yayınları ve yayınlarında üretilen içerikler incelenerek, bu yayınlarda yer alan markalar reklam üretimi bağlamında nitel içerik analizi yöntemiyle incelenecektir

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Youtuber, Marka, Reklam

ABSTRACT

With the advancement of communication technologies, internet accessibility has increased. The increased accessibility of the internet has significantly influenced society's social communication, social spaces, and interactions, leading people towards the use of social media. Social media has impacted almost every age group, particularly becoming a widely used platform for children. Children, primarily by observing their parents and then their surroundings, develop their own social media usage habits. Among the social media habits that children acquire today, beyond being passive consumers of the content presented, is the ability to create and share their own content. Children are now active participants on social networks, able to produce their own content. Platforms that provide video content, such as YouTube, are particularly attractive to children due to their easy accessibility, free usage, and rich content offerings. This attractiveness has turned children into individuals who can create their own content, known as "Child YouTubers." The allure of leaving a mark on social media has led children to actively participate in creating content, often involving sponsorship support or unintentionally including advertisements in their shares. Content produced by children, not supervised by any control mechanism, can have negative effects on both the children themselves and their target audiences. In this study, based on the July 2023 statistics (<https://www.statista.com>), the broadcasts and content produced by the most subscribed child YouTubers in Turkey, including Beter Böcük, Oyuncak Oynuyorum, and Oyuncak Avı channels, will be examined. The content of these broadcasts, particularly the advertisements included, will be analyzed using qualitative content analysis in the context of advertising production."

Keywords: Child, Youtuber, Brand, Advertisement

GİRİŞ

Yaklaşık olarak son 15 yıldır hayatımızın her alanını deyim yerindeyse işgal eden bir gerçeklik içindeyiz: sosyal medya. Sosyal medya, sanal ağlar ve topluluklar aracılığıyla fikir ve bilgi paylaşımına izin veren dijital bir teknoloji olarak tanımlansa da dijital teknolojileri kullanarak insanların çeşitli içerikleri paylaşabildikleri, etkileşimde bulunabildikleri ve iletişim kurabildikleri çevrimiçi platformları ifade etmektedir. Sosyal medya platformları kullanıcıların birbirleriyle bağlantı kurmasını sağlayan sanal topluluklar oluşturur ve kullanıcılar

bu sanal topluluklar içinde birbirleriyle bağlantı kurabilirler.

Sosyal medya platformları, kullanıcıların büyük bir kitleyle bağlantı kurmalarına olanak tanırken, her bir platform belirli bir türde içerik paylaşımına odaklanabilir, örneğin fotoğraf ve video paylaşımı (Instagram), kısa metin tabanlı iletişim (X), veya iş odaklı bağlantılar (LinkedIn) gibi. Sosyal medya sadece bağlantı kurmak için değildir. Aynı zamanda çeşitli ürün ve hizmetleri keşfetme ve içerik hazırlayarak sunma, eğlence ya da gündemi takip etme için de kullanılmaktadır.

İşletmeler için sosyal medya, önemli bir pazarlama aracıdır. Şirketler, müşterileri bulmak ve onlarla etkileşimde bulunmak, reklam ve promosyon aracılığıyla satış yapmak, hızla değişen tüketici trendlerini belirlemek, müşteri hizmeti veya destek sağlamak ve bazen gizlice kullanıcı verilerini toplamak için kullanılmaktadır. İşletmelerin marka iletişim stratejilerini gerçekleştirmede sosyal medyanın sağladığı avantajlar şöyle özetlenebilir:

- Geniş kitlelere ve potansiyel müşterilere ulaşım
- Hedef kitle ile iki yönlü iletişim
- Marka bilinirliği sağlama
- Hedefli reklamcılık
- İçerik pazarlaması

İşletmeler açısından sosyal medya ürünleri pazarlamak, markaları tanıtmak, müşterilere bağlanmak ve yeni iş ilişkileri kurmak amacıyla kullanılmanın yanı sıra, bir iletişim platformu olarak, müşteri geri bildirimini teşvik eden ve müşterilere şirketle yaşadıkları deneyimleri paylaşma kolaylığı sağlayan bir yapı sunmaktadır.

1. SOSYAL MEDYADA ETKİLEYİCİLER VE MARKALAR

Sosyal ağlarda bulunmak, bir marka için adeta "var olmak" anlamına gelir. Günümüz internet ortamında, yoğun etkileşim beklentisi içinde olan sosyal medya, markanın varlığını sürdürdüğü ve hedef kitleyle etkileşimde olduğu bir platformdur; bu durum, herhangi bir markanın görünür olmasını ve fark edilmesini sağlamaktadır (Meral, 2020: 254).

Markalar açısından sosyal medya platformlarının doğru kullanımı çok önemlidir. Sosyal medya platformları markalar açısından marka bilinirliği sağlama, tanıtım yapma, hedef kitle ile çift yönlü kesintisiz etkileşim sağlama, pazar eğilimlerini takip etme ve pazar araştırması yapma, kriz ve konu yönetimini sağlama ve reklam yapma konularında avantaj sağlamaktadır. Sosyal medya platformlarının reklam iletişimde sınırsız denilebilecek yaklaşımları sağlaması, markalar açısından sosyal medyanın reklam amaçlı kullanımını da arttırmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri sosyal medya platformlarının geleneksel reklam mecralarına benzememesidir. Yani sosyal medya platformlarının etkileşim özelliği gözetilerek, bu platformların etkileşim özelliğine göre reklam tasarlanması gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan reklamlar görünür olamayacak ve hedef kitesine ulaşamayacaktır.

Sosyal medya platformlarının özelliği sebebiyle, bu mecralarda yer alan reklamların etkileşimi sağlayacak, markanın işlevini, sunduğu faydayı ve vaadi, özelliklerini etkileşim içerisinde aktaracak yapıda olması gerekmektedir. Hangi sosyal medya platformu olursa olsun, platformda yer alan kullanıcıların ana beklentisi "diğerleriyle" iletişim içerisinde olmaktır. İletişim içerisinde olma hali markalardan gelen reklam mesajlarını da kapsamaktadır. Bu nedenle bu platformlarda yer alan kullanıcılar, markalardan gelen doğrudan satış mesajlarını almak yerine, *gerçek hayat platformunda* olduğu gibi ağızdan ağıza yani bir kullanıcıdan diğer kullanıcıya aktarılan marka deneyimlerini duymak istemektedir. Kullanıcıların beğendiği, hayran olduğu, görüşlerine güvendiği kişilerin markayla ilgili değerlendirmeleri tüketicilerin satın alma kararını vermede büyük etkisi bulunmaktadır.

Sosyal medyada tüketicilerin karar verme aşamasında deneyimlerini ve görüşlerini aktararak onların tercihlerini yönlendiren kişilere etkileyici-influencer denilmektedir. Etkileyiciler herhangi bir sosyal medya platformunda büyük bir takipçi kitlesi olan, ürettiği içerikler beğeni alan kişiler olarak, markaların hedef kitleleri ile iletişim kurmada aracı olma işlevini de görmektedirler. Markalar hedef kitleleri ile iletişimi sağlamada çok sayıda takipçisi olan ve güvenilir bulunan etkileyicilerle işbirliği içerisinde olabilirler.

Bir ürünü günlük hayatının rutininde deneyimleyip, tavsiyelerde bulunup takipçilerinden yorum talep eden, böylece tanıtımı yapılan marka için hem ar-ge hizmeti hem de ilk ağızdan marka algısını öğrenebilen (Bektaş Durmuş, 2019: 184) etkileyicilerin markalar açısından bu kadar başarılı olmalarının ana sebebi kitleleriyle alakalı içerikler üreterek etkileşime geçmeleri ve gerçek bağlantılar kurmalarıdır. Bu gerçek bağlantı markaların kendi çabalarıyla kazanamadıkları bir güven düzeyi oluşturmaktadır (Meral: 283).

Brown ve Hayes'e göre (2008: 50) etkileyiciler tüketicilerin satın alma kararını anlamlı bir şekilde şekillendiren üçüncü şahıslardır. Etkileyiciler kendi aralarında nano, mikro, makro ve mega olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır. Nano etkileyici, genellikle yerel bölgelerde takipçileri olan, markalaşma konusunda çok az tecrübesi olan (ya da tecrübesiz) etkileyici tipidir. Nano etkileyicilerin takipçileri az olmasına rağmen takipçilerin güven oranı yüksek olduğundan paylaşımında bulunduğu takipçilerin eyleme ve etkileşime katılım düzeyi yüksek olmaktadır. Mikro etkileyici sosyal medyada en büyük etkileyici tipi olup, konu uzmanı olarak değerlendirilmektedir. Mikro etkileyicilerin takipçileri 10 bin-100bin arasındadır ve birçoğunun da markalaşma konusunda deneyimi bulunmaktadır (Hubspot, 2020: 33). Makro etkileyici, 100 bin ile 1 milyon arasında takipçiye sahiptir. Mikro etkileyiciye kıyasla marka reklamlarını çok daha fazla takipçi ile buluşturma imkanına sahiptir. Mega etkileyici ise, bir oyuncu, aktör, şarkıcı gibi en az bir milyon takipçisi olan ve genellikle sosyal medya kullanıcıları tarafından bilinen kişilerdir. Sosyal medya hesaplarında büyük bir takipçi kitlesine sahip oldukları için birkaç paylaşımında ürün ya da hizmetlerinizde gözle görülür artış olup, devamlılığı halinde marka bilinirliği artabilir (Kaya, 2019).

2. YOUTUBE'DA İÇERİK ÜRETİMİ VE YOUTUBERLAR

Bir video içerik yayınlama platformu olan Youtube, 2005 yılında Steve Chen, Chad Hurley ve Jawed Karim tarafından kurulmuştur. Kuruluş dönemindeki sloganı "Your Video Depository" olan Youtube'da yayımlanan ilk video, sitenin ortak kurucularından Jawed Karim'in San Diego Hayvanat Bahçesi'nde çekip paylaştığı "Me at the zoo" isimli içeriktir. Youtube 2006 yılında Google tarafından satın alınmasını takiben sosyal medya platformları arasında hızla yükselişe geçmiştir.

Günümüzde YouTube, bir işletmeyi ve markayı milyonlarca potansiyel yeni müşterinin önüne getirebilecek küresel bir video platformudur. Platformda yayımlanan video içerikleri hmarkaların edef kitlelerini çekebilir, etkileyebilir ve pazarlama çabalarını güçlendirebilir (Stefanski, 2023). 80 farklı dilde kullanılabilen Youtube, 2023 yılı itibarıyla 100 ülkede izlenilmektedir. Youtube'a dair güncel istatistikler şöyle özetlenebilir (GMI Blogger, Youtube Users Statistics 2023):

- Son raporlara göre, dünya genelinde aylık olarak 2.70 milyar insan YouTube kullanmaktadır.
- Teknik olarak, YouTube, Google'dan sonra gelen ikinci büyük bir arama motorudur.
- YouTube'a her gün internet sitesi ve mobil uygulamalar aracılığıyla ulaşan kişi sayısı 122 milyonu aşmaktadır.
- 2023'ün ilk çeyreğinde YouTube'un küresel reklam geliri 6.69 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.
- Ryan's World kanalı, 2020 yılında en fazla gelir elde eden YouTube kanalıdır (29 milyon abone).
- YouTube, Instagram'dan sonra en popüler sosyal medya platformudur.
- YouTube kullanıcılarının çoğu 25-34 yaş aralığındadır.
- YouTube izleme süresinin %63'ü mobil cihazlardan gelmektedir.
- YouTube, küresel mobil trafiğin yaklaşık %25'ini oluşturur.
- ABD'de 11 yaşın altındaki çocuğu olan ebeveynlerin %80'i, çocuklarının YouTube videoları izlediğini belirtiyor.
- YouTube, B2B karar alıcıları arasında araştırma amaçları için en çok kullanılan sosyal platformdur (%50.9 kullanıcı).
- YouTube'un aktif olarak kullanılan 51 milyondan fazla kanalı bulunmaktadır.
- Google'ın reklam gelirlerinin %6'sı YouTube'dan elde edilmektedir.
- YouTube Shorts, 2023 yılında günlük olarak 70 milyardan fazla görüntüleme oluşturmuştur.
- YouTube Shorts'un ortalama uzunluğu 15 saniyenin üzerindedir.
- YouTube, influencer pazarlaması için en popüler ikinci platformdur.
- YouTube, dünyanın en çok ziyaret edilen ikinci web sitesi konumundadır.
- YouTube, 2023'te televizyonlara yönlendirilemeyen 30 saniyelik reklamları tanıtmaya karar vermiştir.
- YouTube, her gün 720.000 saatten fazla yeni video yüklemektedir.
- Jimmy Donaldson, yani Mr. Beast, 2023 yılında 54 milyon dolar kazanan en yüksek gelir elde eden YouTuber'dır.

Bu istatistiklerin de gösterdiği üzere Youtube'da görünür olmak, aynı kategoride olduğu diğerlerinden ayrılmak ve para kazanmak pek çok kişinin düşündüğü ve hayal ettiği bir şey haline gelmiştir. Youtube'un bireysel kullanıcılar için bir gelir kapısı haline gelmesi, Youtube'a yüklenen "ev yapımı" video sayısını arttırırken, hedef kitlesini yakalayarak giderek artan bir izlenme oranına sahip olan kanalların ve kişilerin de daha profesyonel yapımlara yönelmelerine neden olmuştur (Meral: 292).

Youtube üzerinden kanal açarak yayın yapan youtuberlar, platform üzerinde içeriklerini oluşturan ve paylaşan bireyler veya gruplardır. İçerikleri genellikle eğlenceli, eğitici, bilgilendirici veya bir kombinasyonu olabilmektedir. YouTuberların popülerliği, genellikle abone sayılarına dayanmakta olup, büyük bir abone kitlesi, içeriklerinin geniş bir izleyici kitlesi tarafından takip edildiği anlamına gelmektedir. YouTuberlar, reklamlardan elde ettikleri gelirin yanı sıra sponsorluk anlaşmaları, ürün yerleştirmeler, satış ortaklıkları ve hayran destek platformları gibi çeşitli gelir kaynaklarına sahip olabilirler; aynı zamanda popülerlikleri sebebiyle markalarla iş birlikleri yapabilirler. YouTuberlar genellikle kendi topluluklarını oluştururlar. İzleyicilerle etkileşime geçmek, yorumlara yanıt vermek ve sosyal medya üzerinden bağlantı kurmak, bir topluluk duygusu oluşturmalarına yardımcı olmaktadır.

3. ÇOCUK YOUTUBERLAR VE REKLAM ÜRETİMİ ARAŞTIRMASI

3.1 Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi

Sosyal medya platformlarının günümüzde oldukça popüler hale gelmesiyle birlikte, her yaş grubundan Bu araştırmanın amacı; sosyal medyada içerik üreten çocuk kullanıcıların ürettikleri içeriklerin incelenmesi ve bu içeriklerde reklamların nasıl yer aldığı belirlenmesidir. Bu amaçla <https://www.statista.com>'da yayınlanan 2023 yılı temmuz ayı istatistiklerine dayanarak Türkiye'de en fazla abonesi bulunan ve çocuk youtuberlar tarafından hazırlanan Beter Böcük, Oyuncak Oynuyorum ve Oyuncak Avı kanallarının yayınları ve yayınlarında üretilen içerikler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş, bu yayınlarda yer alan markalar reklam üretimi bağlamında değerlendirilmiştir. Bu çalışma, çocuk içerik üreticilerinin ürettikleri içerikleri ve reklam kullanımlarını incelediği için, elde edilen bulgular çocukların sosyal medya içerik üretimi ve reklam konusundaki çalışmalar arasında kendine yer bulacaktır.

3.2 Araştırmanın Yöntemi, Kısıtları ve Örneklem

Türkiye'de en fazla abonesi bulunan çocuk youtuberların ürettikleri içeriklerin incelenmesinde nitel içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, iletişimin sunulan içeriğinin tarafsız, sistematik ve niceliksel tanımıdır (Berelson 1952: 17). Görsel, işitsel ya da yazılı herhangi bir metinden çıkarılan, metnin göndereni, metnin kendisi ve metnin alıcısının hakkında olan geçerli yorumların bir işlem dizisi sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniği olan içerik analizi (Weber, 1989: 5), bir araştırma tekniği olarak, herhangi bir veriden onun içeriğine ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak üzere kullanılmaktadır (Krippendorff 1980, s.25'ten aktaran Koçak & Arun, 2006). İçerik analizi, sosyal bilimlerde gerek bir araştırma sonucu elde edilen transkript ya da kayıtların, gerek de yazılı veya görsel medya mesajlarının üzerinden çıkarımlar yapılmasıyla kullanılan biçimci bir araştırma tekniğidir (Olgun, 2008: 66). Nitel içerik analizi ise insan davranışları ile ilgili kaynaklardaki mesajları analiz edebilmek için kapsamlı materyallerin tamamının düzenlenmesini gerektiren, dolaylı yollarla insan davranışlarını ortaya koymaya çalışan bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2008, s. 240).

Çalışmanın evrenini sosyal medya platformu Youtube Türkiye'deki tüm çocuk video içerik üreticileri oluşturmakta olup, araştırmanın örnekleme olasılık dışı örnekleme belirleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme ile belirlenmiştir. Olasılık dışı örnekleme, olasılık kuramına dayalı hesapların yapılmasının mümkün olmadığı kullanıldığından evreni kestirme imkânı da sunmamaktadır. Bu nedenle, bu gruptaki örnekleme türleri, evreni genellemenin önemli olmadığı durumlar için kullanılmakta olup, bu tip örneklemler, birimlerin yansız olarak seçilmesi kuralından ziyade onların bir takım karakteristik özellikleri sebebiyle belirlenmektedir (Balcı, 2001: 52-117). Bu çalışmada örneklemdaki birimleri çalışmanın ve araştırmacının amacı doğrultusunda Youtube platformunda Türkiye'den yayın yapan çocuk kanalları arasında en çok aboneye sahip olan ilk üç kanal belirlenerek, bu üç kanalın açıldıkları günden beri yayınlamış oldukları içerikler arasında video kategorisinde yer alan videolar arasından rastgele seçilen ikişer video incelenmiş ve video içeriklerinde belirli markalar için reklam üretimi olup olmadığı analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın kısıtlarından biri çalışma evreninin büyüklüğünün yani Türkiye'de Youtube üzerinden yayın yapan çocuk youtuber sayısının tam olarak bilinmemesidir. Zira Youtube'da hesap oluşturmak ve kanal açmak için 13 yaş sınırı olmasına karşın, çocuk youtuberların hesaplarının çoğu ebeveynler tarafından açılmakta ve kontrol edilmektedir. Her gün yeni kullanıcıların ekleniyor olması da kesin sayıların bilinmesini de 3. taraf kullanıcılar açısından zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu veriler şirketlerin iç verisi olduğu için herkesin erişimine de açık bilgiler değildir. Araştırmanın kısıtlarından bir diğeri örneklemden incelenen birimlerin sayısının az olmasıdır. İncelenen Youtube kanallarında yer alan videoların sayısının binlerce olması, binlerce içerik arasından seçilecek örneklerin incelenmesinin zamansal olarak mümkün olmaması ve kanallar tarafından üretilen video sayısının eşit olmaması nedeniyle her bir kanaldan eşit sayıda örnek belirlenemeyecek olması nedeniyle incelenen video sayısı her bir kanal için iki adet ile sınırlı tutulmuştur.

Bu çalışmada nitel içerik analizi için sunulan içeriklere dair tema, video uzunluğu, videoda yer alan

karakterler, video mekân ve zamanı, ses, tekrarlanan ifadeler, kurgu, görüntülenme sayısı, reklam içeriği kategorileri oluşturularak, araştırmanın aşağıda yer alan sorularına yanıt aranmıştır:

- Video içeriklerde reklam unsuru olacak tekrarlı ifadeler kullanıyor mu?
- Video içeriklerde sponsorlu reklam yer alıyor mu?
- Video içeriklerde reklam yer aldığı belirgin bir biçimde ifade ediliyor mu?

BULGULAR

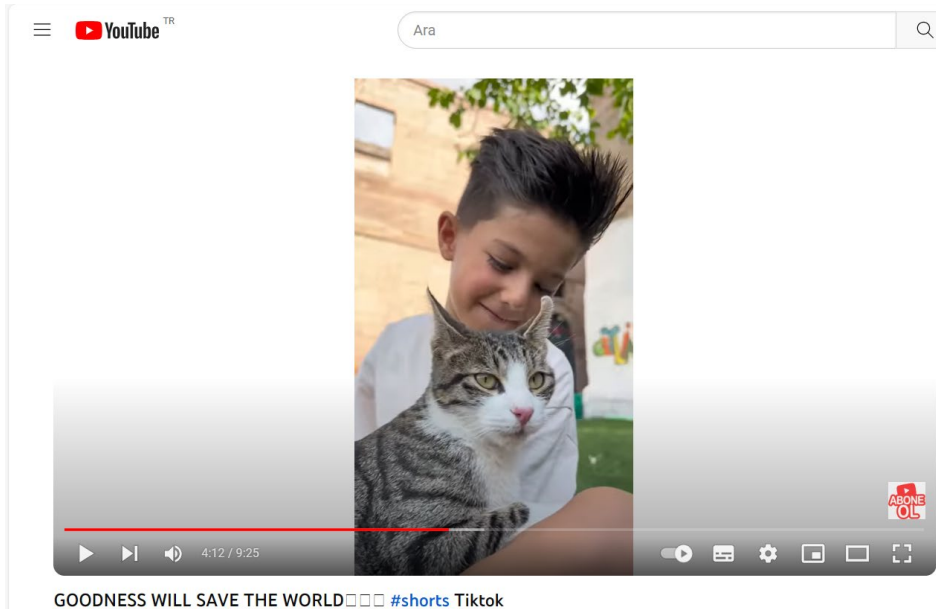
Türkiye’de en fazla abonesi bulunan ve çocuk youtuberlar tarafından hazırlanan Beter Böcük, Oyuncak Oynuyorum ve Oyuncak Avı kanallarının yayınlarına ilişkin bulgular ve değerlendirmeleri kanal bazında sırasıyla aktarılmıştır.

3.3.1 Beter Böcük Kanalı

Beter Böcük Kanalı 12 Aralık 2012’de yayına başlamış olup, 1 Aralık 2023 itibariyle 41,3 milyon aboneye sahiptir. Kanalda 3.486 video yer almaktadır. Youtube verilerine göre kanalın 24.620.847.138 görüntülenmesi bulunmaktadır. Kanalda yer alan video içeriklerin ana karakteri Toprak olup, Toprak ile birlikte videolarda Arslan Beytullah isimli kişi yer almaktadır. Kanalda yer alan video içerikler genelde park ve bahçelerde çekilen, çocukların sevdiği karakterler olan Süperman, Batman, Örümcek Adam’ın yer aldığı, korku ya da mizahi içeriklere sahip kısa filmlerdir. VidIQ & Socailblade’e göre kanalın tahmini kazancı aylık 1,7 milyon ila 4,8 milyon dolar arasında değişmektedir (Beter Böcük, 2023).

Video 1: Goodness Will Save The World

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=ctT9saWtako&t=151s>

Tema	İyilik
Video Süresi	9.25 dakika
Video Dili	Sözlü konuşma yok – sözel olmayan iletişim Kimi videolarda herhangi bir dile ait olmayan deforme edilmiş birkaç sözcük
Videoda Yer Alan Karakterler	Toprak, Arslan. 2 kadın 3 erkek (biri çocuk) yan karakterler
Video Mekan	Dış ve iç mekan
Video Zaman	Gündüz
Kurgu	Birbirine eklenmiş kısa videolar
Ses	Her videoda farklı hareketli müzik parçası Sesli diyalog yok. Gülüşme sesleri
Tekrarlanan İfade	Tekrarlı sözlü ifade yok. Ancak Toprak her daim kazanandır.
Görüntülenme Sayısı	42.916
Reklam İçeriği	Burger King, İphone, Audi, Doritos

Beter Böcük'ün 12 Kasım 2023 tarihinde yayınlanan Goodness Will Save The World isimli videosunun süresi 9 dakika 25 saniyedir. Video iyilik (Goodness) temalı 9 birbirinden bağımsız videodan yani Youtube diliyle *shorts*dan oluşmaktadır. Videoda yer alan shortsların içeriği aşağıdaki gibidir:

Shorts 1: Bu İlk kısa videoda Arslan ağırlık kaldıramadığı için bazı arkadaşlarının alay etmesine maruz kalır ve dışlanır. Bunun üzerine Toprak yanına gelerek onu motive eder ve kendisine güvenmesini sağlar. Böylece Arslan ağırlığı kaldırır ve arkadaşlarının beğeni ve onayını kazanır.

Shorts 2: Toprak ve Arslan bahçede Burger King yemekte iken, yoksul biri gelir ve yemek ister. Toprak hamburgerini paylaşmak ister ama Arslan izin vermez. Toprak gizlice yemeğini verir, Arslan fark edince yemeği alan kadını bulurlar, kadının yemeği küçük bebeğine yedirdiğini görünce ona bir menü satın alırlar.

Shorts 3: Toprak oynamak için Arslan'dan cep telefonu ister. Ayağı takılıp düşünce telefon ekranı kırılır. Toprak Arslan'ın kızıp bağıracağını düşünürken, Arslan yanına gelir ve onu teselli eder. Telefon Toprak'tan kıymetli değildir.

Shorts 4: Toprak ablasıyla hediye görmeden hediye seçmece oynar. Hediyelerden biri cep telefonu, diğeri kedidir. Toprak telefonu seçer ve çok sevinir. Ancak sonra kedinin daha iyi olacağını fark eder ve telefonu atıp, kediyi oynar.

Shorts 5: Küçük bir çocuk yeni öğrenci olarak sınıfa gelir. Elinde *new student* yazan bir kağıt tutmaktadır. Çocuk kilolu ve gözlüklüdür. Sınıf onunla alay eder. Sınıf teneffüste top oynarken de çocukla alay edince Toprak çok üzülür ve yardım etmek ister. Toprak çocuğu fiziksel olarak çalıştırarak kilosunu vermesine ve dış görünüşünü düzeltmesine yardımcı olur.

Shorts 6: Arslan arkadaşlarıyla şişe çevirmece oynar ve hep kendisi kazanır. Kaybedenler kızgındır. Toprak duruma el koyar ve Arslan'a karşı kazanarak ona haddini bildirir.

Shorts 7: Toprak ve arkadaşları bir çocukla şut çekmece oynarlar. Çocuk hepsini yener ancak Toprak yine duruma el koyar ve çocuğu yenerek haddini bildirir.

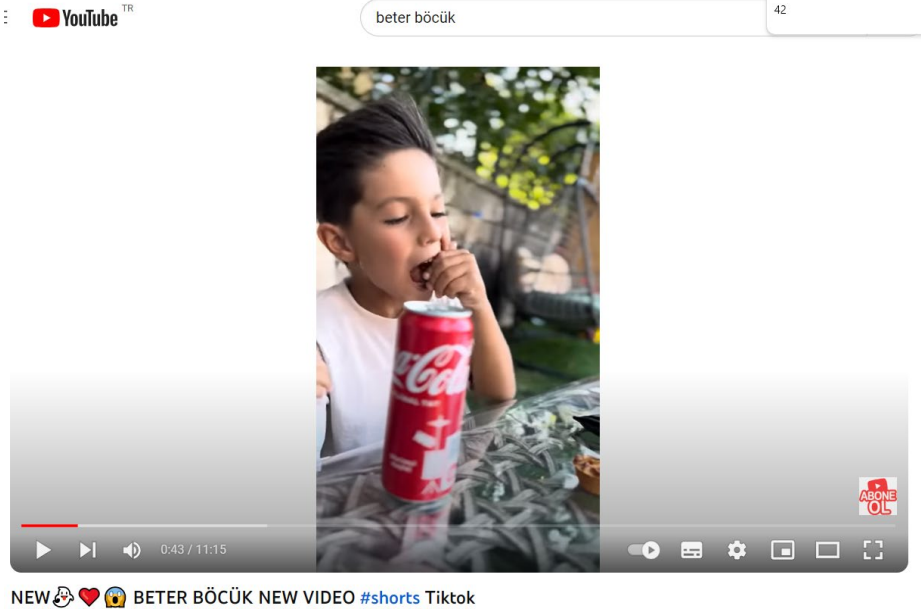
Shorts 8: Küçük bir çocuk (Toprak) dilenmektedir. Çocuk lüks otomobille yanına gelen bir kişiden para ister, adam vermez ve çocuğa bağırır. Bunu fark eden Arslan adamın yanına gelerek cüzdanını önce düşürür, sonra bulmuş gibi yapar. Adam cüzdanı bulan Arslan'a ödül olarak para verir, Arslan da parayı çocuğa verir. Adam hatasını anlar.

Shorts 9: Yoksul bir çocuk yol kenarında kedisini severken duracak araçları bekler. Lüks bir otomobil gelir ve çocuk aracın camlarını silmeye başlar. Aracın arka koltuğunda Toprak vardır, camı açar ve oyuncak arabasını çocuğa verir. Çocuk kedisıyla birlikte arabayla oynar ve sonra iade etmek ister. Toprak kabul etmez,

arabayı çocuğa hediye eder. Bunun üzerine çocuk Toprak'a sahip olduğu tek şey olan Doritos atıştırma hediyesi verir.

Beter Böcük'ün bu videosunun dışında aynı adı taşıyan ve yine iyilik temasını işleyen başka videoları da bulunmaktadır.

Video 2: Beter Böcük New Video

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=KtlhsWqktOQ>

Tema	Karışık tema: Yanlış anlama, yanlış davranma, diğerini kandırma, birbirini destekleme ve önemseme
Video Süresi	11.15 Dakika
Video Dili	Sözlü konuşma yok – sözel olmayan iletişim Kimi videolarda herhangi bir dile ait olmayan deforme edilmiş birkaç sözcük
Videoda Yer Alan Karakterler	Toprak, Arslan, 2 kadın 3 erkek (biri çocuk) yan karakterler
Video Mekan	Dış ve iç mekan
Video Zaman	Gündüz
Kurgu	Birbirine eklenmiş kısa videolar
Ses	Her videoda farklı hareketli müzik parçası Sesli diyalog yok. Gülüşme sesleri
Tekrarlanan İfade	Yok
Görüntülenme Sayısı	640.869
Reklam İçeriği	Coca Cola, Fanta, Nike, Apple

Beter Böcük'ün 28 Ağustos 2023 tarihinde yayınlanan Beter Böcük New Video isimli videosunun süresi 11 dakika 15 saniyedir. Bu video da yine birbirinden bağımsız shortslerden oluşmaktadır. Videoda yanlış anlama, yanlış davranma, diğerini kandırma, birbirini destekleme ve önemseme temalı 10 birbirinden bağımsız

videodan yani Youtube diliyle *shorts*dan oluşmaktadır. Videoda yer alan shortsların içeriği aşağıdaki gibidir: Shorts 1: Toprak ve arkadaşları yemeğe giderler. Toprak'ın parası yoktur, zor durumdadır. Arslan parayı kredi kartıyla ödeyeceğini söyleyince sipariş edilen meşrubatı içer. Ancak yine de bulaşıkları yıkamak zorunda kalır. Shorts 2: Arslan yemek için kendisine kruvasan almıştır. İçeceği olmadığını fark edince almaya gider. Döndüğünde masada oturan bir temizlikçi çocuk kruvasanın yarısını yemektir. Çocuğa acıdığı için kruvasanın yarısını yemesine ses çıkarmaz ama doymadığı için çocuğun elinden yemeği alır. Çocuk üzülür ve masadan kalkar. Arslan çocuk kalkınca yanlış masada oturduğunu fark eder, asıl o çocuğun kruvasanını yemiştir ama çocuk paylaşmıştır ses çıkarmadan.

Shorts 3: Toprak ve Arslan iç mekanda bir kızla oturur. Kız telefonunu masada bırakıp dışarı çıkınca ikisi kızın telefonunu alıp video izlerler ve hava çok sıcak olduğu için vantilatörün yönünü değiştirirler. Kız gelmeden telefonu tam yerine yerleştirirler ama vantilatörü hesaba katmadıkları için yakalanırlar.

Shorts 4: Toprak ablası ve Arslanla evdedir. Bilgisayarda yaptığı çalışmada başarısız olur ve çok üzülür, ortamı terk eder. Arslan ve abla çok üzülüp peşinden giderler ve ona telefonla ulaşır onu sevdiklerini söylerler. Toprak mutlu olur.

Shorts 5: Toprak ve Arslan yolda yürürken motorsikletli iki adam tarafından soyulur. Toprak akıllıdır, telefonları gizlemiştir. Arslan'a gösterir. Arslan hırsızlara seslenip telefonları gösterir ve hırsızlar telefonları alır. Toprak Arslan'a kızar ve tokat atar.

Shorts 6: Toprak okuldan eve dönerken bir çocuğun ablasıyla futbol oynadığını görür, çocuk Toprak'ı oyuna çağırır ama Toprak'ın ablası izin vermez. Toprak kızar ve üzülür. Arslan Toprak'a dışarı çıkması için izin verir ve ablayı da ikna ederek Toprak'ın futbol oynamasını izlemeye giderler. Toprak gol atar ve mutlu olur.

Shorts 7: Toprak salonda otururken sehpa kavanoz içinde beyaz bir krema vardır. Toprak kremayı yer ama sonra abisi gelince kremanın traş kremi olduğunu anlar.

Shorts 8: Yoksul Arslan leğendeki suyla kendisini temizlemektedir. Kafasının her yerini sabunlar ancak durulanırken suyun bittiğini fark eder. Su aramaya çıkar ve bir yerden gelen suyu fark edince durulanır. Durulandıktan sonra suyun nerden geldiğine bakar ve çatı üzerinden Toprak'ın aşağıya işediğini görür ve iğrenir.

Shorts 9: Toprak'ın ablası kendisi için aldığı pastayı gizlice buzdolabına koyar. Pastayı Toprak bulur ve Arslan ile yerler. Ablanın pastayı aradığını fark edince suçu bebeğin üzerine atarlar, abla bebeğe kızama.

Shorts 10: Arslan ofiste çalışırken, Toprak garson olarak ona öğle yemeği getirir. Arslan getirilen yemekleri beğenmez ve yarım bırakır. Arslan Toprak'ın yarım kalan yemeklerden kalan artıkları yediğini ve şükrettiğini görür ve üzülür. Bir sonraki öğünde Arslan Toprakla yemeğinin yarısını düzgünce paylaşır, Toprak bu anlar ve mutlu olur.

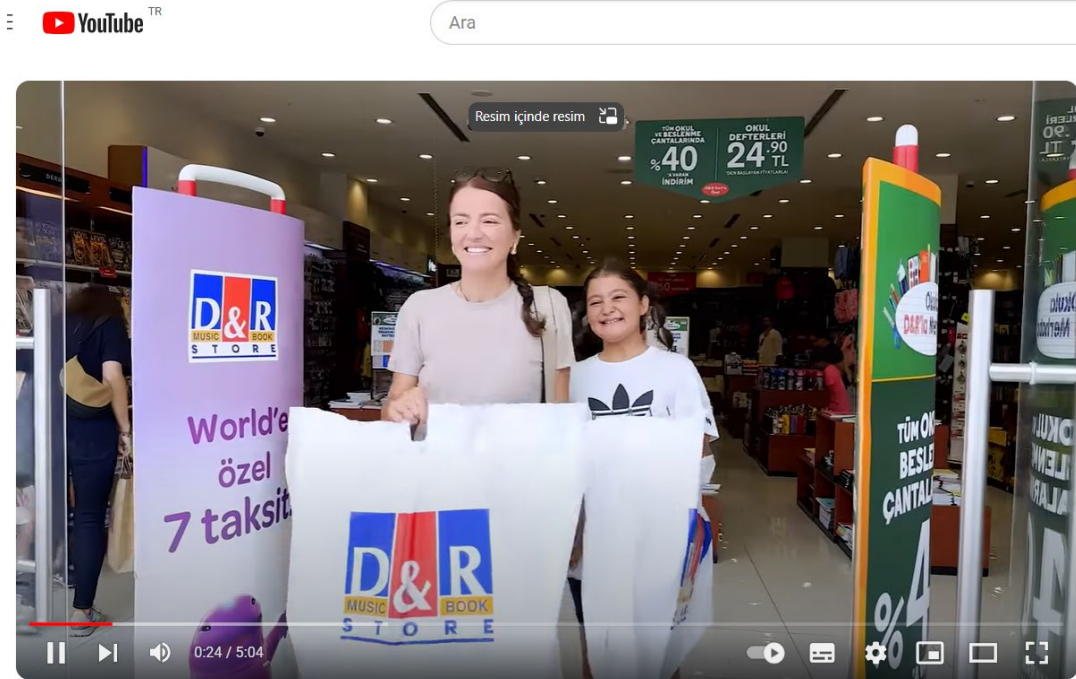
Beter Böcük'ün videoları benzer temalarda çekilen daha kısa videoların -shortsların bir araya getirilmesinden oluşan içeriklerdir. Bu içeriklerde temalar insana dokunan, yaşamın içindeki mizahi ya da insanı unsurlara dayanmaktadır. İçeriklerin bu anlamda öğretici ve de duygulandırıcı olduğu söylenebilir. Videolarda reklam unsuru belirgindir ancak senaryo içinde ürün yerleştirme biçiminde yer almaktadır. Videolarda reklam içeriği ya da işbirliği olduğu herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

3.3.2 Oyuncak Oynuyorum Kanalı

Oyuncak Oynuyorum kanalı 13 Mart 2016 tarihinde Youtube'a katılmış olup, 5 Aralık 2023 tarihi itibarıyla 11,5 Milyon aboneye sahiptir. Kanalda toplam 11.125.083.357 görüntüleme oranına sahip 948 video yer almaktadır. Leyla Günay tarafından kızları Masal ve Öykü ile geçirdikleri eğlenceli zamanları paylaşmak üzere kurulan kanalda, Masal ve Öykü kardeşlerin anne ve babaları ile yaptıkları çeşitli öğrenme ve eğlenme aktiviteleri yer almaktadır.

Video 1: Öykü ile Kırtasiye Alışverişi / Sharpie, Rotring, Elmers

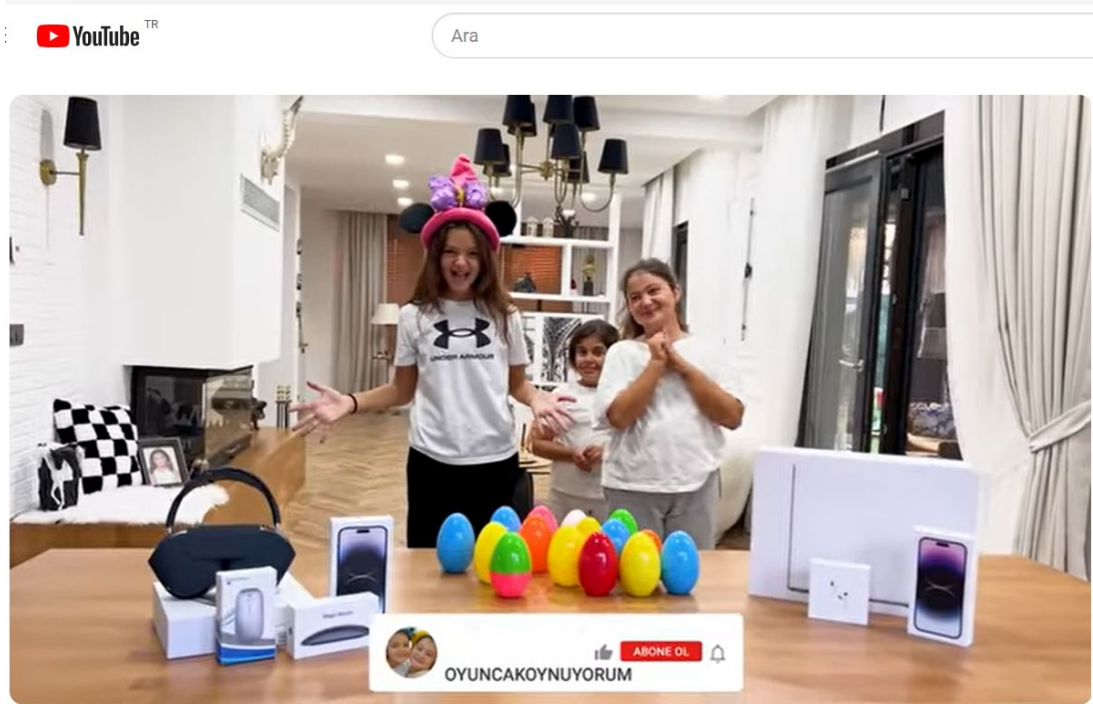

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=Bz9oezVNn6U>

Tema	Alışveriş
Video Süresi	5.04 dakika
Video Dili	Türkçe
Videoda Yer Alan Karakterler	Öykü ve annesi Leyla hanım
Video Mekan	İç mekan – AVM ve ev içi
Video Zaman	Gündüz
Kurgu	İki ayrı plan çekimi ve kurgusu
Ses	Konuşma sesleri
Tekrarlanan İfade	Slime (2), kalem (2), Elmers (1), Sharpie (1)
Görüntülenme Sayısı	33.191
Reklam İçeriği	D&R, Rotring, Sharpie, Elmers, Adidas

Video 9 Eylül 2023 tarihinde yayınlanmıştır. Videonun yayınlanmış olduğu tarih 2023 yılı eğitim-öğretim döneminin başlangıcı olan tarihten hemen öncedir ve okula başlayacak olan öğrencilerin kırtasiye alışverişlerinde firma ve mekân tercihi bakımından yönlendirici olmak üzere hazırlanmıştır. Videoda Öykü ve annesi Leyla Hanım bir alışveriş merkezinde yer alan D&R mağazasından okul için kırtasiye alışverişlerini mutlulukla yaparlar. Eve geldiklerinde satın alınan ürünleri masa üzerine koyarak, izleyicilere sergilerler ve ürün incelemesi yaparlar. Öykü ve leyla hanım ilk olarak Sharpie markasının otuzlu keçeli kalem setini açarlar, sonra Elmers markasının slime seti ve stick mor renkli yapıştırıcı tanıtılır, nasıl kullanıldığı ve diğer marka yapıştırıcılardan ayıran özelliği anlatılır. Son olarak Rotring markasının silgi hediye olan kalem setleri ve özellikle de Öykü'nün ablası Masal'ın sınav senesi olduğu için satın alınan sınav kalem seti tanıtılır. Videonun sonunda Öykü slime ile oynadıktan sonra annesine şöyle der: "Anneciğim bugün çok güzel bir gün oldu. Tüm istediklerimi aldım. Çok teşekkür ederim." Sözlerinin sonunda çocuğu mutlu olduğu için mutlu olan annesini yanağından öper. Böylelikle bir çocuğun mutlu olmasının istediği şeylerin satın alınmasından geçtiği mesajı da verilmiş olmaktadır. Videonun bilgi kısmında iş birliği olduğu belirtilmiştir.

Video 2: Flip Bottle Surprise Egg Apple Mac AirPods Iphone Dolars

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=zLvPLjdA7xE>

Tema	Eğlence
Video Süresi	12.07 dakika
Video Dili	Türkçe-Başlangıçta İngilizce dış ses (kız çocuk)
Videoda Yer Alan Karakterler	Öykü, ablası Masal, arkadaşları İlayda ve babaları
Video Mekan	İç mekan – ev içi
Video Zaman	Gündüz
Kurgu	Ev içi salon ve mutfakta çekim
Ses	Çocukların diyalogları ve dış ses (erkek anlatıcı)
Tekrarlanan İfade	Öykü (16), Iphone (10), Masal (9), Mouse (7), bilgisayar (3), oyunun kralı (3), macbook (3), dolar (5)
Görüntülenme Sayısı	27.083
Reklam İçeriği	Apple Macbook Air, Apple AirPods Max, Apple AirPods, Iphone 14 telefon, Apple Magic Mouse, Under Armour

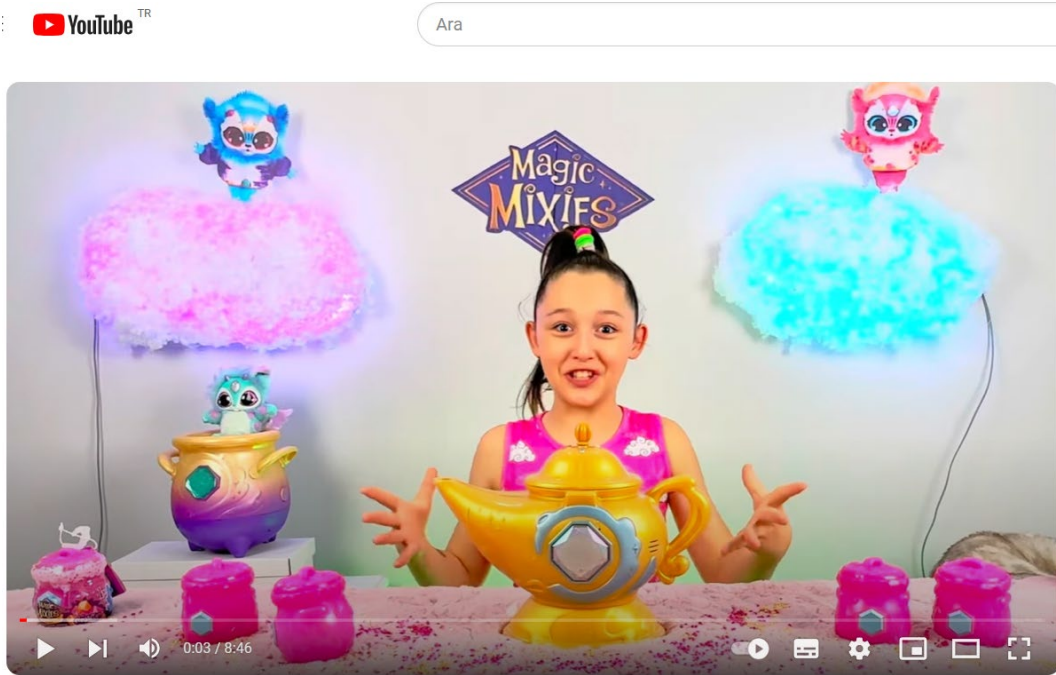
Video 6 Ekim 2023 tarihinde yayınlanmıştır. Videoda Öykü, ablası Masal ve arkadaşları İlayda şişe çevirmece oynamaktadır. Oyun masasının üzerinde Apple markasına ait çeşitli ürünler ve ürünlerin isimlerinin yer aldığı renkli plastik yumurta kutuları yer almaktadır. Oyunun amacı sırayla su şişesini havaya atarak masa üzerinde dik tutabilmektir. Şişeyi dik tutabilmeyi başaran kişi yumurta kutularından birini seçer ve içinden çıkanı kazanır. Yumurta kaplarının içi boş ya da soğan/acı biber gibi sebzelerle de dolu olabilir. Bu videonun sonunda kazanan Öyküdür, videoda Öykünün bu oyunun sürekli kazananı olduğu tekrarlı biçimde söylenir. Videoda kullanılan ürünlerin işbirliği olarak mı yer aldığı videodan ve video bilgisinden anlaşılmamaktadır.

3.3.3 Oyuncak Avı Kanalı

Oyuncak Avı kanalı 29 Aralık 2014 tarihinde Youtube katılmış olup, 5 Aralık 2023 itibariyle kanalın Kanalın 15 Milyon 200 Bin abonesi bulunmaktadır. Kanalda toplam 8.433.785.896 görüntülenmeye sahip 669 video bulunmaktadır. Kanalda Öykü Sevindik isimli kız çocuğu, kendi başına ya da ailesiyle birlikte oynadığı oyunları ve yaptığı aktiviteleri paylaşmaktadır. Youtubers.me'ye göre Oyuncak Avı kanalının aylık geliri avro bazında 30.200'dür.

Video 1: Öykü İle Gerçek Bir Sihir Yapmaya Hazır mısınız! Magic Mixies Sihirli Lamba | Magic Lamp

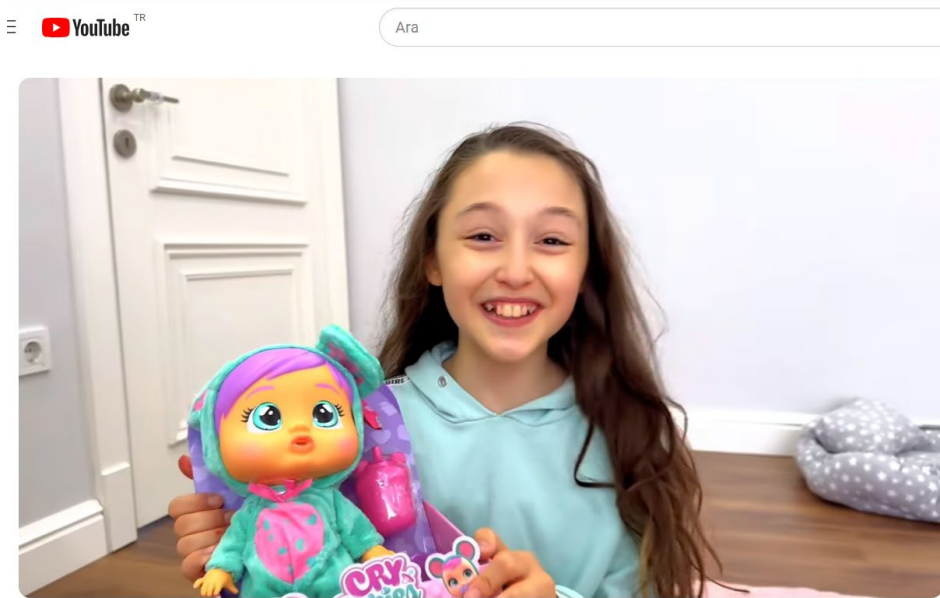

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=67FRBpqyOW8>

Tema	Eğlence
Video Süresi	8.46 dakika
Video Dili	Türkçe
Videoda Yer Alan Karakterler	Öykü
Video Mekan	İç mekan
Video Zaman	Anlaşılmıyor
Kurgu	Tek plan çekim
Ses	Öykü'nün anlatım sesleri ve efektler
Tekrarlanan İfade	Magic Mixies (2), sihirli (2), mixie (9), magic (2)
Görüntülenme Sayısı	15.555
Reklam İçeriği	Magic Mixies

28 Kasım 2023 tarihinde yayınlanan bu videoda Öykü Magic Mixies markalı oyuncanın tanıtımını yapmaktadır. Videoda tanıtılan oyuncak Magic Mixies'in yeni ürünü olan sihirli lamba modelidir. Öykü videoda sihirli Mixie'yi dışarıya nasıl çıkardığını ve gizli yüzüğü nasıl bulduğunu anlatmaktadır. Videoda kullanılan ürünlerin işbirliği olarak mı yer aldığı videodan ve video bilgisinden anlaşılmamaktadır.

Video 2: Öykü Takes Care Of New Her Babies Videos For Children

öykü takes care of new her babies videos for children

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=ITHOUqVm34E>

Tema	Eğlence
Video Süresi	6.12 dakika
Video Dili	Türkçe
Videoda Yer Alan Karakterler	Öykü
Video Mekan	İç mekan – Öykü'nin odası ve evin banyosu
Video Zaman	Bilinmiyor
Kurgu	Oda ve banyoda çekim
Ses	Öykü'nün anlatım sesleri ve efektler
Tekrarlanan İfade	Oyuncak (3), ağlama (2)
Görüntülenme Sayısı	114.403
Reklam İçeriği	Cry Babies, Scruff A Luvs

30 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan bu videoda Öykü bahçede scooter kullanırken beklediği kargosu gelir. Kutunun içinden Öykü'nün beklediği oyuncaklar gelir ve Öykü oyuncakların kutu açılımını yaparak oyuncakların özelliklerini izleyenlere gösterir. Videoda kullanılan ürünlerin iş birliği olarak mı yer aldığı videodan ve video bilgisinden anlaşılmamaktadır.

SONUÇ

Sosyal medyada içerik üretimi arttıkça, tüketicilerin talepleri ortaya çıkmış ve içerik üreticileri bu taleplere uygun içerikler üretmeye başlamıştır. Farklı yaş gruplarına hitap eden içerik üreticileri, özellikle sosyal medyada çocuk tüketicileri üzerine odaklanarak çocuklara yönelik içerikler üretmeye yönelmiştir. Bu yönelim henüz küçük yaşta "YouTuber"lık kavramını meslek olarak benimsemeye eğilim gösteren çocukların ortaya çıkmasına sebep olmuş ve çocuklar sosyal medyada maruz kaldıkları içerikler doğrultusunda kendi içeriklerini üretme isteği oluşmuştur. Ebeveynler de çocukların bu taleplerini değerlendirmek, kimi durumda çocukları

kendileri yönlendirmek ve aileye katkı anlamında çalışan gücü olarak değerlendirme eğiliminde olmuşlardır. Sosyal medyada yayınlanan içeriklerin reklam olarak kullanımının artmasıyla birlikte, youtuberların hazırladıkları videolar markaların dikkat odağı haline gelmiştir. Bu durum, ürün tanıtımlarının video içeriklerinin içine doğrudan veya dolaylı olarak yerleştirmelerine olanak tanımaktadır. Özellikle çocuk hedef kitleye sahip ürün ve markalar açısından oyun oynama formatı içerisinde marka adının ve ürün özelliklerinin kolaylıkla yerleştirilmesi ve tüketici satın alma arzularının körüklenmesi açısından benzersiz fırsatlar sunmaktadır. Sosyal medya içerikleri ile mevcut ve potansiyel çocuk müşterilere etkili bir şekilde ulaşılması ve ürün tanıtımı yapılması etkili bir yöntemdir. Çocuk hedef kitlenin oyun içerisinde marka mesajı ile karşılaşması, markaların pazarlama hedeflerine daha kolaylıkla ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Marka mesajlarının reklam biçiminde yapılandırılmadan, hatta reklam olduğuna dair herhangi bir ibare koymadan iletilmesi de videolarda yer alan markaların içerik üreticisinin “kendi tercihi” olduğuna dair algıyı kuvvetlendirmektedir.

KAYNAKÇA

1. Balcı, A. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma; Yöntem, Teknik ve İlkeler, Pagem Yayınevi, Ankara.
2. Bektaş Durmuş, S. (2019), “Sosyal Medya Pazarlamasında İfluencer’ların Rolü”, XI. International Congress On Social Sciences, China To Adriatic,, Kasım 8-10, 2019 Bursa, Türkiye, Konferans Tam Metin Bildiri Kitabı, Institute Of Economic Development and Social Researches Publications, ss. 180-187, ISBN:9786257029186.
3. Beter Böcük – BeterBocuk Kanalı Serveti 2023, Kanal Geçmişi, (2023). <https://xn--sperstarbiyodlb.com/beter-bocuk/> (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).
4. Berelson, B. (1952). Content Analysis in Communication Research, Free Press, Glencoe.
5. Brown, D., Hayes, N. (2008). Influencer Marketing: Who Really Influences Your Customers?, Elsevier/Butterworth-Heinemann.
6. Büyüköztürk, G., Çakmak, E., Akgün, Ö.E, Karadeniz, ğ., Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (13. Baskı), Ankara: Pagem Akademi.
7. GMI Blogger (2023), Youtube Users Statistics 2023, <https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics/#infographics>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).
8. Kaya, D. (2019). Nano, Mikro, Makro ve Mega İfluencer Nedir? <https://www.dijithink.com/nano-mikro-makro-ve-mega-influencer-nedir/>, (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2023).
9. Koçak, A. ve Arun, Ö. (2007). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu, Selçuk İletişim Dergisi, 4(3), ss. 21-28.
10. Krippendorff K (1980). Content Analysis: An Introduction to is Methodology, Sage, Beverly Hills.
11. Meral, P.S. (2020). Dijital Markalama, Dora Yayınevi.
12. Olgun, C.K. (2008). Nitel Araştırmalarda İçerik Analizi Tekniği, Sosyoloji Notları Dergisi, Sayı: 4-5, ss. 66-70.
13. Stefanski, R. (2023). Why Every Brand Should Have a YouTube Channel? <https://www.business.com/articles/every-brand-should-have-a-youtube-channel/>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).
14. Weber, R. P. (1989). Basic Content Analysis, Sage, London.

**SOKAK ÇOCUKLARI VE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ
STREET CHILDREN AND CHILD LABOR****Ebru AYDEMİR KARADAĞ****ORCID: 0000-0002-2779-8724****Filiz ADANA****ORCID: 0000-0002-7677-0170****Nükhet BALLIEL****ORCID: 0000-0001-8223-2996****Duygu YEŞILFIDAN****ORCID: 0000-0002-0290-1553****ÖZET**

Çocuklar yaşadığı çevreden edindiği alışkanlıklar ve kazandığı davranışlarla şekillenirler. Sokağa yönelen çocuklar sokakta çalışan çocuklar ve sokakta yaşayan olarak iki gruba ayrılmaktadır. Sokakta çalışan çocuklar ve çalışan çocuklar aynı kavram gibi görünse de birbirinden ayrılmaktadırlar. Sokakta çalışan çocuklar, sokaklarda çalışsalar da gece olunca ailelerinin yanına dönen çocuklardır. Sokaktaki çocuklar ise aile bağları zayıf fakat tamamen kopmamıştır. Sokakta çalışan çocukların büyük çoğunluğu göç yapan ailelerin çocukları olduğu ve ailenin ekonomik durumunun yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Sokakta çalışan çocukların sabit bir mekana bağlı olmadan süreklilik gösteren bir işleri yoktur. Çalışan çocuklar ise sanayi ve hizmet sektörünü de kapsayan işlerde çalışmaktadırlar. 15 yaşın altında aile gelirin katkıda bulunan veya kendi geçimini sağlamak amacıyla çalışan çocukların çocuk işçi olarak tanımlanmaktadır. Çocuk işçiliğinin en belirgin sebebi de yoksulluktur. Fiziksel, bilişsel, ruhsal gelişimini tam olarak tamamlayamamış olan bu çocukların erken yaşta iş hayatına atılmaları birçok riskle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu risklerin dereceleri çalıştıkları işe ve süresine bağlı olarak değişim gösterir. Çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda erken yaşta psikososyal strese kaynaklı çocuklarda astım ve obezite görüldüğü, adolesan dönemde ise sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, tehlikeli davranışlar, otoimmün bozukluklar ve kardiyovasküler hastalıklar için zemin hazırladığı sonucuna varılmıştır. Çocukların erken yaşta işe başlamaları beden ve ruhen verdiği zararın yanında da ailelerinden uzaklaştırır, toplumsal zarar, ahlaki açıdan olumsuz etkiler, ciddi tehlike ve hastalıklara da maruz bırakır. Dünyada toplam 160 milyon çocuk çocuk işçi olarak çalıştığı belirtilmiştir. Türkiye’de ise 5-17 yaş grubundaki çocukların sayısı 720 bin kişi olduğu belirtilmiştir. Çalışan çocukların %79,7’sini 15-17 yaş aralığında olduğu, %16’sının 12-14 yaş aralığında, %4’ünün ise 5-11 yaş aralığındaki çocuklardan oluştuğu ifade edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda herkesin kafasında beliren en net ifade toplumumuzun geleceği olan çocuklarımızın olması gerektiği yerler fabrika, tarla, sanayi, pazarlar gibi çalışma alanlarının değil oyun parkları ve okul olması gerektiğidir.

Anahtar Kelimeler: Sokak çocukları, Çocuk İşçiliği, Düşük gelir düzey

ABSTRACT

Children are shaped by the habits and behaviors they acquire from the environment they live in. Children who turn to the streets are divided into two groups: children working on the streets and those living on the streets. Although children working on the streets and working children seem to be the same concept, they are different from each other. Children working on the streets are children who return to their families at night, even though they work on the streets. Children on the streets, on the other hand, have weak family ties, but they are not completely broken. It has been determined that the majority of children working on the streets are children of immigrant families and that the economic status of the family is not sufficient. Children working on the streets do not have a permanent job without being tied to a fixed place. Working children, on the other hand, work in jobs including industry and service sectors. Children under the age of 15 who contribute to family income or work to earn their own living are defined as child workers. The most obvious reason for child labor is poverty. These children, who have not fully completed their physical, cognitive and spiritual development, enter business life at an early age and face many risks. The degrees of these risks vary depending on the job and duration of work. As a result of research conducted on children, it has been concluded that asthma and obesity are seen in children due to psychosocial stress at an early age, and that it lays the groundwork for smoking, alcohol and drug use, dangerous behaviors, autoimmune disorders and cardiovascular diseases in adolescence. In addition to the physical and mental harm that children start working at an early age, it also alienates them

from their families, exposes them to social harm, negative moral effects, and serious dangers and diseases. It has been stated that a total of 160 million children work as child laborers in the world. It is stated that the number of children in the 5-17 age group in Turkey is 720 thousand people. 79.7% of the working children are in the 15-17 age group, 16% are in the 12-14 age group, and 4% are in the 5-11 age group. It has been stated that it consists of children between ages. As a result of the research, the clearest statement that comes to everyone's mind is that the places where our children, who are the future of our society, should be, should be playgrounds and schools, not working areas such as factories, fields, industries and markets.

Keywords: Street children, Child Labor, Lowincomelevel

GİRİŞ

Çocuğun evrensel olarak net bir tanımı bulunmamakta, birçok farklı ülkenin gelişmişlik düzeyleri, sosyokültürel yapılarına bağlı olarak farklı tanımlar oluşmuştur. Çocukluk dönemini yaş faktörü kullanarak gençlik döneminden ayrılmaktadır fakat kabul edilen yaş sınırı cinsiyete, kent ayrımına ve ülkelere göre değişim göstermektedir (Ay,2020). Bebeklikten çıkış, ergenliğe atılan adım olarak kabul edilen çocuk kavramı her bireyin geçirdiği bir evre olarak kabul edilir. Çocuklar ne doğduğu an iyi olduğu söylenebilir, ne de doğuştan kötü olduğu söylenebilir. Yaşadığı çevreden edindiği alışkanlıklar, kazandığı davranışlarla şekillenirler (Çelik, 2019). Ülkemizin de onay verdiği Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre 18 yaşından küçük olan herkese “çocuk” denmektedir (Ay,2020).

Sokağa yönelen çocukları iki grupta kategorileştirmektedir. Birincisi “sokakta çalışan çocuklar, diğeri ise “sokakta yaşayan” ya da “sokak çocukları” olarak tanımlanan çocuklardır. Sokakta çalışan çocuk; ekonomik sıkıntılar nedeniyle ailenin ev ekonomisine yardımcı olmak veya kendi ihtiyaçlarını gidermek, para kazanmak için zamanlarının ve hayatlarının büyük çoğunluğunu sokaklarda geçiren iş bittikten sonra genelde eve dönen çocuklar olarak nitelendirilmektedir. Bu çocukları diğer sokakta yaşayan ya da sokak çocuklarından ayıran bir özellikte aileleriyle bağlarının devam etmesidir. “Sokakta yaşayan çocuklar” ya da sokak çocukları; aile desteğinden tamamen yoksun olanlar veya kısmen aile desteği olasılığı olan ev ve ailesi olmayan yaşam alanı sokaklar olan kimsesiz çocuklar olarak nitelendirilmektedir. Genelde ailelerinin kim olduğu bilinmeyen ya da ailesi olduğu halde ailesiyle görüşmeyen, sokağa atılmış veya aileleri tarafından evden gönderilmiş, aile içinde gördüğü şiddetten ve herhangi bir sebepten evden kaçmış kimsesi olmayan çocuklardır (Kızmaz ve Bilgin,2010& Hatloy ve ark., 2005).

Sokakta çalışan çocuklar zamanla sokak çocuğu olma riskinin olduğu düşünülmektedir. Buldukları mevcut durumun dışına çıkabilme, daha iyi imkanlara kavuşma ve yeni bir iş bulma umuduyla yapılan eylemler çoğu zaman hayal kırıklığına dönüşüp istenilen şekilde sonuçlanmayabilir. Çocukların sokakta çalışmasının artması Sanayi Devrimi'nden sonra artış göstermiştir fakat artan göç ve kentleşme ile birlikte daha da yoğunluk kazanmıştır. Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuk, sokakta yaşayan ve sokak çocuğu terimleri çoğu zaman birbiriyle iç içe geçmiş şekilde kullanılmaktadır. Bu kavramların tanımlarının yapılmasında bir takım zorluklar yaşanmaktadır(Kucur,2016).

UNICEF sokak çocukları ile sokakta çalışan çocuklar kavramları arasında 1980'li yılların sonuna doğru ayırım yapmaya başlamıştır. Sokakta çalışan çocuklar, aile bağlarının giderek kopmakta olduğu, ailesinden daha az destek gören veya ailesinin geçimine ortak olmaya çalışan çocuklardır(Er, 2012).

UNICEF bu konuyu detaylandırmış ve açıklamıştır:

Sokakta çalışan çocuklar: Aile ilişkilerinin devam ettiği, sokaklarda çalışsalar da gece olunca ailelerinin yanına döndükleri ve ailelerinin koruması ve denetiminin sürdüğü çocuklardır (Kucur,2016&Güngör,2009).

Sokaktaki çocuklar: Aile bağları zayıf fakat tamamen kopmamıştır. Gündüzleri sokakta çalışırlar veya vakit geçirirler akşam olunca nadiren de olsa evlerine dönen çocuklardır (Kucur,2016&Güngör,2009).

Sokak çocukları: Aile bağları tamamen kopmuştur. Aile ilişkileri parçalanmış ve toplumun en fakir kesiminden gelen çocuklardır. Ailesi ve evi olmayan bu çocuklar zamanlarının tamamını sokaklarda geçirmektedirler (Kucur,2016&Güngör,2009).

SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

Göç sorunu ve kentin yoksullaşması ile birlikte sokakta çalışan çocuk kavramı birbiriyle ilişkilidir. Sokakta çalışan çocukların büyük çoğunluğu göç yapan ailelerin çocukları olduğu ve ailenin ekonomik durumunun yeterli olmadığı yapılan araştırmalarla ileri sürülmüştür. Sokakta çalışan çocukların ortak özelliği olarak ailelerinin ekonomik durumlarının yeterli olmaması göze çarpmaktadır. Çocukların erken yaşta sokaklarda çalışması; ailelerinin gelir düzeylerinin düşük olması, ebeveynin iş bulmada sorun yaşaması, evin reisinin hasta ya da yaşlı olması, aile ilişkileri düzensiz-sorunlu olması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Kentleşme, adaletsiz bölüşüm, eğitim imkanlarının eksikliği, yoksulluk, bölgesel eşitsizlikler, sağlıksız yerleşme ve ailenin istismarı gibi nedenlerde çocukları sokakta çalışmaya mecbur bırakmaktadır (Kızmaz ve Bilgin,2010).

Çocukların sokakta olma nedenlerine baktığımızda Dünya Sağlık Örgütüne göre; barınacak yer bulma, çocuk kurumlarından kurtulma, kendi kişisel ihtiyaçlarını gidermek için para kazanma, aileyle ilgili problemlerden ve evdeki işlerden kurtulmak olarak sıralanmaktadır. Bütün bu nedenlerden yola çıkılarak tek bir sorun ve en büyük sorun olarak görülen temel neden yoksulluk etkeni olduğu görülmektedir (WHO, 2003).

Türkiye’de yapılmış çalışmalara göre sokakta yaşayan çocukların sayıyı yaklaşık 42.000 olduğu ifade edilmiştir. Resmi olmayan verilerle birlikte bu sayı 80.000 olduğu ileri sürülmüştür ve bu çocukların çoğunluğu göç ile gelmiş ailelerin çocukları olduğu belirtilmiştir (Kucur,2016).

Güneş ve Kalaycı (2004)’nın yaptıkları çalışmada çocuğu sokağa zorlayan nedenler ve çocukları sokakta bekleyen tehlikeler şöyle belirtmişlerdir:

1.Çocuğu sokağa zorlayan nedenler:

Göç ve göçe bağlı uyum problemleri,

Ekonomik sıkıntılar, işsizlik,

Düzensiz kentleşme

Aile gelirine katkıda bulunma ve para kazanma çabası,

Arkadaş gruplarından etkilenmesi,

Aile üyeleriyle düzensiz- sorunlu ilişki,

Aile tarafından ihmal, istismar edilmesi ve aile içi şiddet,

Aile bireylerinin ayrılması veya ailenin parçalanması

Eğitim imkanlarına ulaşmadaki zorluk,

Sokakta kendini özgür hissetme ve davranabilme faktörü,

Sosyal medyanın etkileri.

2.Sokakta yaşayan çocukları bekleyen tehlikeler:

Alkol, sigara ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya başlamak,

Tecavüz ve cinsel tacize uğramak,

Psikolojik sorunlar,

Fiziksel kazalara uğramak,

Suç işlemeye yönelik (hırsızlık,gasp, insan yaralama gibi) alışkanlıklar kazanmak,

Sağlık ve eğitim ile ilgili alanlarda sıkıntılarla karşılaşmak,

Fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmak,

Fiziksel ve mental gelişimde gerileme yaşamak.

Sokakta yaşayan veya sokakta çalışan çocukların suç işlemeye meyilli olduğu öngörülmüştür. Ailelerinde ciddi sorun yaşayanlar, çevresindeki olumsuz davranışlardan, arkadaş ortamlarından etkilenen çocuklar suç açısından ciddi risk altındadırlar. Ailede gereken ilgi ve sevgi görmeyen çocuklar ilgiyi sokakta arayarak sokaklar çekici duruma gelmektedir ve suçlu akranlar ile takılmaya başlayarak onlar gibi davranışlar kazanmaları kaçınılmaz görülmektedir (Kızmaz ve Bilgin,2010).

Çocuğun suça yönelmesinin nedenleri:

-Büyüdüğü aile yapısı,tipi ve sosyokültürel çevresi,

-Çocuğun gelişimini etkileyen çevresel faktörler ve çevresinde oluşturulan denetim mekanizmaları,

-Ailenin ve çocuğun maddi durumu ve yaşam koşulları,

-Ailenin çocuğa karşı davranışları ve tutumu,

-Çocuğun yapısal özellikleri olarak söylenebilir (Güngör,2008).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yayınladıkları raporda; 2017-2020 yılı arasında sokakta çalışan çocuk sayısı 20 bin 176 olduğu ifade edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 raporuna göre; sokakta çalışan ve yaşayan 815 çocuğun güvenlik birimine geldiği yada getirildiği rapor edilmiştir (Özçevik ve Ocakçı,2021; TÜİK,2018). TÜİK 2022 raporunda, **Türkiye nüfusunun %26,5'ini çocuklar oluşturmaktadır.** TÜİK 2022 raporuna göre güvenlik birimlerine getirilen çocukların yaşadıkları olay sayısı, 2021 yılına göre %20,5 oranında artmış ve sayı 601 bin 754 olmuştur. Bu olayların neler olduğuna ve çocukların oranlarına baktığımızda 259 bin 106'sının mağdur olduğu, 206 bin 853'ünün suça sürüklenme, 16 bin 499'u kayıp (önce kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan), 6 bin 122'si ise diğer nedenlerden,12 bin 684'ü kabahat işlediğinden dolayı güvenlik birimlerine geldiği/getirildiği ifade edilmiştir.Bu çocukların %4,5'ine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %25,2'sine hırsızlık, %37,8'ine

yaralama, %4,1'ine ise tehdit suçları, %4,2'sine pasaport kanununa muhalefetsuçu olduğu ifade edilmiştir. Suç mağduru olan çocukların sayısı 232 bin 739 çocuğun %58,5'i yaralama, %8,7'si aile düzenine karşı suçlar, %13,7'si cinsel suçlar, %14,3'ü diğer nedenlerden dolayı, %4,8'i tehdit olduğu ifade edilmiştir (TÜİK 2022). Bulgurcuoğlu ve Duyan (2019)'nın tutuklanmış 124 erkek çocuk ile yürütülen çalışmanın sonucuna göre; çocukların %37,1'i dört-beş kardeş, %31,5'i altı ve üstü kardeş, %28,2'si iki- üç kardeş ve %3,2'sinin ise tek çocuk olduğunu ifade etmişlerdir. %39,5'inin evine giren aylık kazancı 1000 ile 500 TL arasında değiştiği, çocukların %73,4'ünün annesinin herhangi bir işte çalışmadığı saptanmıştır. Çocukların %82,3'ü tutuklanmadan önce bir işi olduğu ve çocukların işe başladıkları yaşın 5-6 yaşlara düştüğü, yaşın ortalamasına göre 10,6 yaşta çalışma hayatına atıldıkları belirtilmiştir. Çocukların %42,7'sinin ailesinde daha önceden suç öyküsü varlığı ve bu ailelerde suça karışan bireylerinde %47,2'sini genelde kardeşlerden oluştuğu, %66,2'sinin akran çevresinde suç öyküsünün var olduğu belirtmişlerdir. Bu çocukların sosyal deneyimleri araştırıldığında; %79'unda sigara kullanımı, %48,4'ünde sokakta yaşama deneyimi, %39,5'inin ailesinde göç deneyimi bulunduğu, %7,3'unun ise ailesinden şiddet gördüğü tespit edilmiştir.

Sokakta çalışan çocuklar ve çalışan çocuklar aynı kavram gibi görünse de birbirinden ayrılmaktadırlar. Sokakta çalışan çocukların sabit bir mekâna bağlı olmadan süreklilik gösteren bir işleri yoktur. Çalışan çocuklar ise sanayi ve hizmet sektörünü de kapsayan işlerde çalışmaktadırlar. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çocuk işçiliği için sokakta çalışan çocukların en kötü versiyonu olarak tanımlamıştır. Çocuk işçiliğinin en kötü çalışma koşulu olarak; çocuk ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı, kölelik, çocuk ticareti ve pornografik olarak kullanılması gibi yasadışı işler olduğu ifade edilmiştir (ILO, 2018).

1999 yılından oluşturulan 182 sayılı Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi'nin 3. Maddesinde yer alan kötü şartlardaki çocuk işçiliği dört kategoriye ayrılmıştır. Türkiye'deki kötü şartlarda çalışma alanlarına baktığımızda çöp toplayıcılığı, seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı gibi alanlar olduğu belirtilmiştir (Gün, 2010).

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

ILO'ya göre 15 yaşın altında aile gelirine katkıda bulunan veya kendi geçimini sağlamak amacıyla çalışan çocukların "çalışan çocuk" veya "çocuk işçi" olarak tanımlanmaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu gereği 15 yaşın altındakiler çocuk işçi olarak görülmektedir (Tor, 2010 ve Gümrükçüoğlu, 2013). Günümüzde giderek artan ekonomik sıkıntılar ve çarpık kentleşme gibi sorunlar çocuk işçi sayılarının artışında paralellik göstermektedir. Çoğu dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de önem arz eden konulardan birisidir. Çocukların okulda olmaları gereken yaşta iş hayatında olmaları eğitimlerinden uzak kalarak geleceklerini etkilemektedirler. Bu durum hem bireysel hem de toplumsal olarak büyük sorunlara neden olmaktadır (Örnek ve ark,2020). Çocuk işçiliği; çocuğun eğitimini, sağlığını, fiziksel, mental ve duygusal gelişimini engelleyen, çocuğun hayatından çalan her türlü yoksunluğa maruz bırakan çalışma olarak tanımlanmakta ve bütün dünyanın önüne geçemediği büyük bir sorun olarak yer almaktadır (ILO,2015).

Toplumumuzun geleceği olan çocukların eğitimi ve kendilerini geliştirmeleri toplumun gelişip ilerlemesi için çok önemlidir. Çocukların eğitimlerinin aksamasıyla toplumdaki bozulmalar da ani bir şekilde ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Eğitim sürecinin zorunlu olan kısmının tamamlanmaması sonucunda; toplumun değerleri ve yapısı bozulacak, kültürel değerler olumsuz olarak etkilenecek, toplumun gelişmesi ve sosyoekonomik durum da olumsuz değişimler görülecektir. İnsanlık tarihinden beri her dönemde karşımıza çıkan çocuk işçiliği kavramı çoğunlukla sanayileşme dönemiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Artan iş gücü, ekonomik sıkıntılar çocukların çalışma hayatına girmesine sebep olmuştur. Artan iş gücünün makineler aracılığıyla çocuklar tarafından yapılmasına "çocuk işgücü" olarak adlandırılmıştır (Örnek ve ark,2020).

Çocukların çok küçük yaşlarda çalışmaları kendi tercihlerinden çok mecbur kaldıkları bir durumdur. Bunun en belirgin sebebi de ailelerinin ekonomik durumu, eğitimsizliği ve yaşama koşulları olarak gösterilmektedir ve çocukların erken yaşlarda çalışma hayatına atılmalarına yol açmaktadır. Çocukların çalışma hayatına atılmaları için yalnızca bu sebepler değil birçok sebep söylenebilir.

Çocukların çalışma hayatına girmelerinin sebeplerine baktığımızda (Tor,2010):

Ailelerin yoksulluk düzeyi ve az gelişmiş ülke:Ailenin yeterli ve düzenli bir gelirinin olmaması, eğitim düzeylerinin düşük olması, aile bireylerinin geçimlerini sürdürememeleri sonucunda çocuklar çalıştırılmaya mecbur kalmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde tarım ve küçük çaplı işletmelerin büyük oranda olması işverenleri ucuz emeğe yönelmektedir bu da çocuk iş gücünü arttıran bir neden olarak görülmektedir (Tor,2010).

Göç: Buldukları bölgeye ayak uydurabilmek ve geçimlerini sağlayabilmek adına çocukları iş hayatına yönlendirmektedir (Tor,2010).

Eğitimle ilgili nedenler:Çocuğun eğitime ulaşmada zorlukların olması, ailenin eğitime ayıracak maddi

imkanının olmaması, zorunlu eğitim süresinin artması, ailenin eğitim seviyesinin düşük olması ve okuyor olmanın bir getirisi olmayacağına inanmak, okul hayatındaki başarısızlıklar ve okulla ilgili yetersizlikler sonucunda çocuklar okul hayatından uzaklaşabilmektedirler. Bu sebeple iş hayatına geçiş yapmaktadırlar (Tor,2010).

Ucuz olması nedeniyle işverenlerin çocuk işgücünü tercih etmeleri: Çocuk iş gücünün ucuz ve sorun çıkartmayan olarak görülmesi işverenler tarafından tercih edilme isteğini arttırmaktadır. Çocukların çalışma hayatında yer alması, işverenlerin çok para ödememesinden kaynaklı talep

Geleneksel bakış açısı: Ailenin ve toplumun bakış açısı çocukların çalışmalarında etkili olmaktadır. Bazı toplumlarda çocuklar çok küçük yaşta aileye yardım etmekte ve bu da normal olarak karşılanmaktadır. Geçimini tarımla sağlayan aileler çocuklarına da iş bölümü vermekte ve yetişkin sorumluluğu yüklemektedirler (Tor,2010).

Çocuk işçiliği yasa ve mevzuatının eksiklikleri: Çocuk işçiliğine dair uluslararası düzenlemeler ve yasalar mevcut olsa da eksiklikler ve yetersizlikleri nedeniyle tam olarak uygulanamamasından kaynaklı çocuk işçiliğinin önüne geçilememiştir. Çocukların erken yaşta işe başlamalarında birçok sebep bulunabilir. Asıl önemli olan fiziksel, bilişsel, ruhsal gelişimini tam olarak tamamlayamamış olan bu çocukların erken yaşta iş hayatına atılmaları birçok riskle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu risklerin dereceleri çalıştıkları işe ve süresine bağlı olarak değişim gösterir. Ağır işlerde çalışan çocuklar tam büyüme çağındayken ciddi hasarlar verebilir. Olumsuz çalışma koşullarında çalışan çocuklar psikolojik olarak da etkilenmektedirler. Çocukların erken yaşta işe başlamaları bedenen ve ruhen verdiği zararın yanında da ailelerinden uzaklaştırır, toplumsal zarar, ahlaki açıdan olumsuz etkiler, ciddi tehlike ve hastalıklara da maruz bırakır (ILO,2015; Tor,2010).

Çocuklar işte çalışırken ailelerinden ayrı kalması sebebiyle çocuklar denetlenemez ve güvenlikleri tehlikeye girmektedir. Dışarıda güvenliği sağlanmayan çocuklar her türlü istismara açıktırlar. Çocuk ailenin koruması altında değilken sokaklardaki olumsuz şartlardan etkilenerek uyarıcı madde ve uyuşturucu kullanma suçuna yönelme gibi tehlikelerle karşılaşabilir. Aynı zamanda çalışma koşullarındaki olumsuz koşullarda karşılaşılan riskler ise; kimyasal, biyolojik, psikolojik, çalışma ortamındaki tehlikeler ve ergonomik olduğu söylenebilir (Çocuk İşçiliği ile Mücadele, 2004).

Çocuklarda görülen başka önemli sağlık sorunlarından biri de toksik çevreye maruz kalmasından kaynaklı pediatri toksikolojidir ve çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar sonrasında elde edilen verilere göre erken yaşta psikososyal stresten kaynaklı çocuklarda astım ve obezite görüldüğü, adölesan dönemde ise sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, tehlikeli davranışlar, otoimmün bozukluklar ve kardiyovasküler hastalıklar için zemin hazırladığı sonucuna varılmıştır. Toksik-stresli bir ortamda büyüyen çocuklarda yetişkin zamanlarında fiziksel ve ruhsal hastalıklarla karşılaşma riskinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Kara,2017).

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Çalışan Çocuklar Projesi Raporu'na göre riskleri değerlendirdiklerinde yetişkinlerin %15'i, çocukların ise %24,9'u bu risklerin karşısında savunmasızdır. Yine aynı raporda çocukların %86,2'sinin haftalık çalışma süreleri yaklaşık 45 saati aştığı, %85,6'sı günde 7 saatten çok çalıştığı belirtilmiştir. Çocukların gelecekte iş beklentilerine bakıldığında %52 si aynı işi devam etmek istediklerine, %30'u kendine iş yeri açmak istediği, %10'u iş değiştirmek istediği ve %3'ü eğitim hayatına devam etmek istediği belirtilmiştir. Çocuk işçiliğinin çocuklar üzerindeki etkisi son derece zararlı ve göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir yere sahiptir (ÇŞGB,2005).

Küçük ve Kahraman'ın (2020) Şanlıurfa'da sokakta çalışan ve çalışmayan çocukların sağlık davranışlarına baktıkları çalışmada 102 lise öğrencisinin 50'si çalışmayan, 52'si ise bir işte çalışmaktadır. Sonucunda çalışan çocukların sağlık durumu, sokakta çalışmayan çocuklara göre daha olumsuz bulmuşlardır. Cinsiyet, yaş gibi sağlık durumunu etkileyen faktörler okulu sevme durumunu etkilediğini sonucuna ulaşılmıştır.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

Günümüzde dünyanın her yerinde milyonlarca çocuğun çalıştıkları görülmektedir. Dünyada toplam 160 milyon çocuk (63 milyonu kız, 97 milyonu erkek çocuk) çocuk işçi olarak çalıştığı belirtilmiştir. Bu çocukların 79 milyonu sağlıklarını ve gelişimlerini olumsuz etkileyen tehlikeli işlerde çalışmaktadır. ILO ve UNICEF'in 10 Haziran 2021 tarihinde yayınladıkları verilere göre, son dört yılda çalışan çocuk sayısı 8 milyon artarak tüm dünyada yaklaşık 160 milyona yükseldiği; COVID-19 pandemisinin etkisiyle de 8.5milyon çocuğunda risk altına girdiğini belirtmişlerdir. Yayımlanan raporda 5-11 yaş çocuk işçilerin sayısında dünyadaki çocuk işçi sayısının yarısından fazlasını oluşturduğu ve her geçen gün sayılarında artış olduğunu dikkat çekmişlerdir. Çocukların sağlığına, gelişimine ve ahlakına zarar veren işlerde çalışan 5-17 yaş arasındaki çocukların sayısı 2016 yılından bu zamana kadar 7 milyon artarak yaklaşık 79 milyona yükseldiğini belirtmişlerdir. Çocuk

işçilerin yaş dağılımlarına baktığımızda %25'i 15-17 yaş, %48'i 5-11 yaş ve %28'i de 12-14 yaşında olduğu belirtilmiştir (ILO,2021).

ILO'nun 2013 Küresel Raporuna bakıldığında, 2012 yılında dünyada 168 milyon çalışan çocuk olduğunu, 5-17 yaş arası çocukların %17'si istihdam edildiği ve %5'i tehlikeli işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Cinsiyetlerine bakıldığında ise dünyadaki erkek çocukların yaklaşık %12'si, kız çocuklarında ise bu oran %8,9 olduğunu ifade etmişlerdir (Dursun ve Aksakal,2018). ILO'nun yayımladığı raporlara göre, dünyada 2000 yılından bu zamana kadar çalışan çocuk sayısında azalma olduğunu belirtmiştir. 2000 yılında 246 milyon çalışan çocuk varken, 2004 yılında bu sayı 222 milyona, 2008 yılında 215 milyona, 2012 yılında 168 milyon, 2016 yılında 152 milyon ve 2021 yılında 160 milyona düşmüştür.(ILO, 2013; ILO,2021). Sayılarla da görüldüğü üzere yıllar geçtikçe çocuk işçi sayısında azalmalar meydana gelmiştir fakat hala daha önem teşkil eden durumdadır.2000 yılından 2012 yılına kadar net bir düşüş görülmüştür bununla sebebi 2008-2009 küresel ekonomik kriz olduğu düşünülmektedir. 2012-2016 yılları arasında düşüşün daha yavaş olduğu gözlemlenmiştir (ILO,2017).2016-2021 yılları arasında tekrar artışın olması da COVID-19'un etkileri olarak düşünülmektedir. Tehlikeli işlerde çalışan çocukların sayısı da benzer şekilde görülmüştür (ILO,2021).

Dünyada çocuk işçiliğinin ülkelere göre dağılımına bakıldığında en çok Afrika'da yer almaktadır. 92 milyon çocuk işçisi olmasıyla dünyada ilk sırada yer almaktadır. Afrika'daki çocukların ve %10,4'ünün tehlikeli işlerde çalıştığı, %30,3'ünün istihdam edildiği ifade edilmiştir. İkinci sırada 49 milyon çocuk ve tüm çocukların %5.6'sı ile Asya-Pasifik'te yer almaktadır. Üçüncü sırada 8.3 milyon ile Amerika Kıtaları, Avrupa ve Orta Asya yer alırken son olarak 2.4 milyon ile Arap Ülkeleri bulunmaktadır (Dursun ve Aksakal,2018; ILO,2021).Bu ülkelerde çocuk işçi sayısının fazla olması nedenleri arasında ekonomik olarak büyümenin gerçekleşmemesi olduğu düşünülmektedir.(Örnek ve ark.,2020).

Dünyadaki çocuk işçilerin %70'i ve sayı olarak 112 milyon olarak en fazla tarım alanında çocuk çalıştırılmaktadır. Daha sonra 31.4 milyon ile hizmet sektörü ve 16.5 milyon çocuğun da sanayi sektöründe çalıştığı belirtilmiştir (ILO,2021). ILO 'nun 2013 raporuna göre ise; 2012 yılında %58,6'sı ile tarım sektörü en fazla istihdam edilen sektördür. Yine arkasından 54 milyon çalışan çocukla hizmet sektörü gelirken 12 milyon çocuk işçi ile sanayi sektörü takip etmiştir. Hizmet sektöründeki çocuk işçiler; restoranlarda, taşıma sektöründe, otellerde, ev işlerinde, sokakta satış yapanlar ve araba tamir atölyelerindeki iş alanlarında çalışmaktadırlar (ILO, 2013). Raporda belirtilen çocuk işçiliğinin yalnızca bu alanlarda değil inşaat ve imalat sektöründe de çalışmaktadırlar (Efe ve Uluoğlu,2014). Hizmet sektörünün içinde yer alan ev işlerinde çalışan çocukların sayılarını tam olarak tespit etmek zordur. Böylelikle çocuk işçilerin sayıları doğru sayılarla yansıtılmamaktadır. Ev işlerinde kız çocukların sayısı erkek çocuklardan daha fazla olduğu tek iş koludur. Bu sebeple çocuklar çok fazla tacize ve istismara maruz kalmaktadırlar (Aydoğdu, 2013).

TÜİK tarafından 2019 yılında 4. çeyreğinde (Ekim-Kasım-Aralık) Hanehalkının İşgücü Araştırması Anketi sonuçlarına baktığımızda; ekonomik faaliyette çalışan 5-17 yaş grubundaki çocukların sayısı 720 bin kişi olduğu ve yaşlılarının arasındaki istihdamı %4,4 olduğu belirtilmiştir. Çalışan çocukların %79,7'sini 15-17 yaş aralığında olduğu, %16'sının 12-14 yaş aralığında, %4'ünün ise 5-11 yaş aralığındaki çocuklardan oluştuğu ifade edilmiş olup bu çocukların %30'u kız çocuklarından, %71'ni erkek çocuklardan oluşmaktadır.Çocukların okula gidip gitmedikleri sorulduğunda %66'sı eğitime devam ettiklerini(erkeklerde %65,6, kızlarda %66,1) belirtmişlerdir.Çocukların neden çalıştıkları sorulduğunda ilk sırayı %36 ile " hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak", cevabı yer almış ve devamında, %34 ile " meslek sahibi olmak" %23 ile " hane halkının gelirine katkıda bulunmak" , %6'sı ise "kendi ihtiyaçlarını karşılamak" için çalıştıklarını söylemişlerdir.Çocukların %31'i tarım, %24'ü sanayi ve %46'sı ise hizmet sektöründe çalıştıkları tespit edilmiştir. Sektörlere göre yaş gruplarına bakıldığında; 5-14 yaş grubunda çalışan çocukların %64'ü tarım sektöründe, 15-17 yaş grubundaki çocukların %51'i hizmet sektöründe çalıştıkları belirtilmiştir.Çocukların %66'ı düzenli işyerine gittikleri, %30'u tarla-bahçede çalıştığı, %3'ü seyyar olarak ve %0,5'i ise evde çalıştıkları belirtilmiştir(TÜİK Haber Bülteni, 2020).

Son 12 yıl içerisinde yasadışı çalıştırılan erkek çocukları sayısı %25, kız çocukları sayısında ise %40 azalma olduğu belirtilmiştir. 2000-2012 yılları arasında tehlikeli işlerde çalışan erkek çocukların oranı % 12'den % 6,7'ye, kız çocuklarda ise %10'dan %4'e düşmüştür. 2012 yılında yasadışı çalışıp verilere yansımaya işlere baktığımızda; kölelik, insan gibi davranılmama, uyuşturucu satıcılığı, fuhuş gibi işlerde çalışan/çalıştırılan çocuk sayısının 6 milyon olduğu ve ciddi anlamda önlem alınması gereken durum olduğu tespit edilmiştir (Efe ve Uluoğlu,2015).

Yıllar içerisinde çalışan çocuk sayısında azalmalar sağlansa da yinede istenen düzeyde değildir ve ciddi anlamda önem arz etmektedir. Bu sebeple çocuk işçiliğinin önünü kesmeli,bu konuyla ilgili bazı önlemler

almalı, bu mücadeleyi sürdürmek için bazı yasal düzenlemeler ve mevzuat içerikleri oluşturulmalı vetoplumsal olarak duyarlı olunmalıdır(TÜİK, 2019).

Yapılan araştırmalar sonucunda herkesin kafasında beliren en net ifade toplumumuzun geleceği olan çocuklarımızın olması gerektiği yerler fabrika, tarla, sokaklar, sanayi, pazarlar gibi çalışma alanlarının değil oyun parkları ve okul olması gerektiğidir. Çocuklarımızın eğitimine ne kadar önem verirsek toplumumuza da aynı düzeyde katkı sağlamış olacağız. Sağlıklı bireyler yetiştirecek ne istediğini bilen, kendi isteğiyle şekillenmiş iyi yerlere gelmiş bir toplum kurmuş olacağız.

KAYNAKLAR

1. Ay B.Z. (2020). Yaşanan Sağlık Krizi ve Türkiye’de Çocuk İşçiliği. Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul
2. Aydoğdu B. (2013). ILO Çocuk İşçiliği 2000-2012 Umut Veren İlerleme, Kırklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (KESAM), Kasım 2013, s. 5.
3. Bulgurcuoğlu, S. E., Çamur, D. G. (2019). Hükümlü çocuklar: Ankara ve İstanbul çocuk eğitimevi örneği. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 30:167-190.
4. Çelik H. (2019). Çocuk İşçiliği (Sivas Örneği). 6-7. Sivas: Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
5. Çocuk İşçiliği ile Mücadele: İş Müfettişleri için El kitabı, Çeviren: Metin Çulhaoğlu, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2004.
6. ÇŞGB, (2005’a). “Türkiye’de Çocuk İşçiliği Bilgilendirme Materyali”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışan Çocuklar Bölümü, Ankara.
7. Dursun A.,Aksakal E.(2018). Çalışan Çocukların Sorunları Üzerine Bir Araştırma.Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 8(15):42-56.
8. Efe H., Uluoğlu A.S. (2014). Dünyada Çocuk İşçiliğiyle Mücadelede Geline Nokta ve Geleceğe Dair Bazı Öngörüler. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 5;13(51): 46-72
9. Er R.K. (2012). Çalışan Çocuklar”. Aile Refahı ve Koruma içinde. Ed. S.S. Yıldırım-Doğru. Ankara: Eğiten Kitap,121-163.
10. Gün, S. (2010). Yoksulluk Döngüsü Bağlamında Sokakta Çalışan Çocuklar. Yoksulluk Döngüsü Bağlamında Sokakta Çalışan Çocuklar. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
11. Güneş S.,Kalaycı R.A. (2004). Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Tespitler ve Çözüm Önerileri”, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, <http://www.aile.gov.tr/> (Erişim Tarihi:12.11.2023).
12. Güngör, M. (2009). Mersin’de Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar/Sorunlar – Çözümler. Mersin: Mersin Valiliği Yayınları.
13. Hatloy, Anne, Anne Huser (2005), Identification of Street Children: Characteristics of Street in Bamako and Accra. Fatoreport 474, Norway: Alkopi a (<http://.fatono/pub/rapp/474/474.pfd>).
14. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-%C3%87ocuk-2022-49674&dil=1>. Erişim Tarihi: 30.10.2023.
15. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birime-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2022-49662>. Erişim Tarihi:30.10.2023.
16. ILO (2013). GovernanceandTripartismDepartment, MarkingProgressAgainst Child Labour Global EstimatesandTrends 2000-2012. Erişim Tarihi:20.11.2023.
17. ILO (2017). Global Estimates of Child Labour: ResultsandTrends 2012-2016, Geneva. Erişim Tarihi:20.11.2023.
18. ILO (2021). Global Estimates 2020, Trendsandthe Road Forward, International LabourOrganizationand United Nations Children’sFund. Erişim Tarihi:20.11.2023.
19. ILO, 2015, IPEC, <http://www.ilo.org/ipec/programme/lang--en/index.htm>. Erişim Tarihi:20.11.2023.
20. ILO-IPEC Küresel tahminler ve eğilimler 2000-2012 (2018). Çocuk İşçiliği (ILO Ankara)-InternationalLabourOrganization. www.ilo.org/ankara/areas-of-work/childlabour/langtr/index.htm. ErişimTarihi:20.11.2023.
21. Kara, B. (2017). ÇocukİşçilerinNörolojik Sorunlar. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (Msg),16:(62-63).
22. Kızmaz Z,Bilgin R.(2010).Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar Ve Suç: Diyarbakır Örneği.Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(32):269-311
23. Kucur F. (2016). Sosyo-Ekonomik Bir Sorun Olarak Sokakta Çalışan Çocuklar. Uluslararası Ekonomik

Araştırmalar Dergisi,2(1):57-66

24. Küçük, A., Kahraman, S. (2020). Şanlıurfa'da Sokakta  alıŐan ve çalışmayan  ocukların Sağlık Davranışlarının Belirlenmesi. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,17(3):383-388.
25.  rnek A, Ő., Őarmans A., Azazı H. (2020).  alıŐan  ocuklar Gerçeği: Hatay İli  rneği.Management AndPoliticalSciencesReview, 2(2), 182-220
26. Özçevik, D., & Ocakçı, A. F. (2021). Çocukları Sokağa iten faktörler, karşılaştıkları sorunlar ve hemşirenin rolü. Sağlık Hizmetleri ve Eğitimi Dergisi, 5(1), 26-32.
27. Tor, H. (2010). Türkiye'de  ocuk İŞçiliğinin Boyutları. Zeitschriftf rdieWelt der T rken, Journal of World of Turks, 2(2): 25-42.
28. T İK (2018). İstatistiklerle  ocuk. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do>. Erişim tarihi: 20.11.2023.
29. T İK (2020).  ocuk İŐg c  Anketi Sonuçları 2019. No:33807 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>, ( evrimi i) Erişim tarihi: 21.11.2023.
30. World Health Organization, (2003), Working With Street Children Module 1: A Profile of Street Children:Mental Health Determinantsand Populations Department of Mental Health and Substance Dependence Geneva, Switzerland

POLİTİK / APOLİTİK ÇOCUK EDEBİYATI TARTIŞMALARININ İDEOLOJİ VE HEGEMONİK SÖYLEM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF POLITICAL / APOLITICAL CHILDREN'S LITERATURE DISCUSSIONS IN TERMS OF IDEOLOGY AND HEGEMONIC DISCOURSE

Selim SOMUNCU

ORCID: 0000-0001-9014-0944

Feyza Nur EMİROĞLU

ORCID: 0000-0002-7935-7832

ÖZET

İyi bir çocuk edebiyatı eserin nasıl olması gerektiği çocuk edebiyatı ürünlerinin verilmeye başlandığı erken dönemlerden bu yana hep sorulan sorulardan biri olagelmıştır. Bu konuda pek çok görüş ortaya atılmıştır. Kimileri bu soruna içerik açısından yaklaşırken kimileri de “biçim” açısından yaklaşmıştır. Çocuk Edebiyatının toplumun gerçeklerini yansıtmayı ve çocukları yetişkinliğe hazırlaması, yer yer ideolojik ve politik öğeleri barındırması, çocuğun iyi insan / iyi yurttaş olarak yetişmesine rehberlik etmesi gerektiğini savunanların yanı sıra, eserlerin ideolojik niteliğe bürünmesi hâlinde araçsallaşacağını ve türün böyle bir yükü kaldırmayacağını düşünenlerin sayısı da az değildir. Birinci görüşe sahip olanlar çocuğu geleceğin yetişkini olarak görmüş ve onun toplumsal gerçeklikten soyutlanamayacağını düşünmüşlerdir. Bu görüşe itiraz edenler ise ideolojik ve politik öğeler barındıran eserlerle çocuğun politik nesne hâline getirildiğini, edebiyatın ‘nesil yaratma’ politikası için bir araç olamayacağını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra işaret parmağı havada öğretmen tutumuyla ve kaçınılmaz olarak hegemonik söylemle oluşturulan eserleri nitelik açısından eleştirmiş ve bu tür eserlerin estetik haz / güzellik ihtiyacını karşılayamayacağı yönünde görüşler öne sürmüşlerdir. Bu çalışmada, her iki bakış açısının gerekçeleri etraflıca incelendikten sonra politik olsun ya da olmasın, çocuk edebiyatı ürünlerindeki ideolojik söylemin nasıl kurulduğu ya da kurulması gerektiği üzerine odaklanılmaktadır. Bu bağlamda ideoloji ve ideolojinin hâkim kıldığı hegemonik söylem kavramı çerçevesinde eleştirel bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Nihayetinde hegemonik söylemle oluşturulmuş çocuk edebiyatı ürünlerinin eserin niteliğini hangi düzeyde etkileyebileceğine açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, söylem, hegemonya, ideoloji

ABSTRACT

The question of what makes a good children's literature work has been a frequently asked question since the early days when children's literature products were first introduced. Many opinions have been put forward on this issue. While some approach this question in terms of “content”, others have approached it in terms of “form”. There are those who argue that Children's Literature should reflect the realities of society and prepare children for adulthood, contain ideological and political elements from time to time, and guide the child to grow up as a good person / good citizen. On the other hand, there are also many who think that the genre will not be able to bear such a burden when the works take on an ideological nature. Those who hold the first view have seen the child as the adult of the future and thought that he/she cannot be abstracted from social reality. Those who object to this view have stated that with works containing ideological and political elements, the child is turned into a political object, and literature cannot be a tool for the policy of ‘creating a generation’. In addition, they criticized the works created with the teacher attitude with the index finger in the air and inevitably with the hegemonic discourse in terms of quality and put forward opinions that such works cannot meet the need for aesthetic pleasure / beauty. In this study, after the reasons of both perspectives are examined in detail, it focuses on how the ideological discourse in children's literature products is or should be established, whether it is political or not. In this context, it is aimed to make a critical evaluation within the framework of the concept of ideology and the hegemonic discourse dominated by ideology. Finally, it will be tried to clarify to what extent the children's literature products created with the hegemonic discourse can affect the quality of the work.

Keywords: Children's Literature, discourse, hegemony, ideology

GİRİŞ

Sanatın işlevinin, özünün ve niteliğinin ne olduğu ya da olması gerektiği, sanat üzerine yapılan tartışmaların

doğduğu günden beri varolagelen temel meselelerden biri olmuştur. Ayna metaforu üzerinden sanatı topluma tutulan bir ayna olarak değerlendiren Yansıtmacı kuramcılarının yanı sıra “sanat sanat içindir” anlayışıyla eserlere değer biçenler de olagelmıştır. Marksizmin kurucusu Karl Marx’ın edebiyata yaklaşımı toplumcu gerçekçi bir anlayışla içeriğin önemini vurgulayıp estetik değerleri göz ardı etmesi ile kendini göstermektedir. Marksist kuramcılara göre “Toplumsal yapıyı yansıtmayan edebiyat ya sahte ya da önemsiz” (Somuncu, 2015: 76) kabul edilmektedir. Az gelişmiş veya ideolojik bir değişim dönüşüm sürecinde olan toplumlarda edebi türlerin salt bilgi veren birer eğitim öğretim vasıtası hâline getirilerek ‘rehber metin’ işlevi görmesi hatta propaganda metnine dönüşmesi kaçınılmaz olmuştur. Edebi eserin bir eğitim öğretim vasıtası kabul edilmesi, Amerikalı yazar ve edebiyat eleştirmeni Edgar Allan Poe tarafından “didaktiklik ihaneti” olarak nitelendirilmiştir. Yapı-sökücüler, Rus Biçimcileri, Yeni Eleştiri gibi kuramcılar, aralarında bazı farklılıklar bulunsa da temelde edebiyatı edebiyat olarak ele almak gerektiğini vurgulamışlardır. Tüm bu tartışmaların etkilendiği türlerden biri de çocuk edebiyatıdır. Çünkü bir tür olarak çocuk edebiyatı, genel edebiyattan ve sanattan ayrı düşünülemez. Çocuk edebiyatının tarihi incelendiğinde çocuklar için yazılan metinlerde de ideolojik ve didaktik söylemlere rastlanmaktadır. “Çocuk edebiyatı üzerinden ideolojik bilgilendirme süreçlerinin işletilmesine çok sıklıkla rastlanılır. Nitekim bu sebepten ötürü bütün ideolojik varyasyonların çocuk edebiyatı üzerinden kendilerine bir istikbal aradıklarını, aramaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Milli kimlik inşasından, toplumsalçı devrimci bir bilince ya da dini inançların yaygınlaştırılmasına kadar birçok alanda çocuk edebiyatının kullanıldığına dair yığınla örnek vardır.” (Çağan, 2005: 334)

Çocuklar için kitap yazılmaya başlandığı ilk dönemlerde çocukluk bilincinin henüz oluşamaması nedeniyle yazılan kitapların biçiminden çok içeriğinin ön planda tutulduğunu belirten Şirin, bu ilk dönem çocuk kitaplarının öncelikli amacının bilgi aktarmaya ve fayda sağlamaya yönelik olduğunu altını çizmiştir. (Şirin, er. tar. Eylül 2023: 25) Çocuk edebiyatının okur kitlesinin çocuklar olduğunu düşünen aydın yazarlar ve siyasal iktidarlar, geleceğin yetişkinleri olarak gördükleri çocuğu iyi insan / iyi yurttaş olarak yetiştirmeyi amaçlamış ve bu amacı gerçekleştirmek için edebiyatı araç olarak kullanmışlardır. Batıda ideal çocuk figürünü gerçekleştirmek amacıyla edebiyatın araçsallaştırılması burjuva dönemine dayanmaktadır. Günyüz (2010), Batı’daki bu eğilimin Türk Çocuk Edebiyatı’nda hâlâ devam ettiğini belirtmiştir. Türkiye’de de çocuk edebiyatının ilk yazılı ürünlerinin verilmeye başlandığı Tanzimat Dönemi’nden beri belli ideolojiler çerçevesinde yazarlara ve edebi eserlere birtakım misyonlar yüklenmiştir. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemleri’nde de ‘aydın’ yazarlara yüklenen bu misyon devam etmiş hatta II. Meşrutiyetin ilanından hemen sonra eğitimde müfredat değişikliğine gidilerek Malumat-ı Medeniye dersi milli eğitim programında yerini almıştır. “Parçalanan bir İmparatorluğu Osmanlılık üst kimliği temelinde bütünleştirmenin yanısıra, Meşrutiyet rejiminin istikrarını sağlayacak ‘yurtsever yurttaş’ın inşası yolunda alınan bir dizi önlem arasında öğretim programlarında yapılan değişiklikler kuşkusuz önemli bir yer tutmuştur.” (Üstel, 2008: 23-24) “Cumhuriyet Dönemi’nde çocuk edebiyatına yönelik, yeni değerleri çocuklara kavratma ideali ve onları bu değerler doğrultusunda erdemli insanlar olarak yetiştirme” (Şimşek, 2005: 215) amacıyla şekillenmiştir. “Cumhuriyetin ilânını takiben yeni rejimin giriştiği modernleşme ve kalkınma hamlesi içerisinde özellikle ‘cumhuriyetçi-vatansever çocuk’ imgesinin yeri ve önemi büyüktür.” (Öztan, 2009: 5-6) Yayıncılık sektörünün gelişmesiyle beraber Türkiye’de “1940’lı yıllardan itibaren çocuk kitaplarının sayısında artış gözlenirse de 1970’li yıllara kadar eğitime yardımcı didaktik kitaplar dışında çok az sayıda yerli çocuk edebiyatı örneği yazılabılmıştır.” (Şirin, 2021: 38)

Bu çalışmada belli dönemlerdeki ideolojik yönelimlerden ziyade, bu yönelimlerin çocuklar için yazılmış eserlerin söylemini ve dolayısıyla niteliğini ne yönde etkilediği temel alınmıştır. Çünkü Somuncu (2015)’nin da belirttiği gibi ideoloji, hegemonik söylemi hâkim kılmış “iktidar ve ideolojinin eseri olan metin kuru ve didaktik bir niteliğe bürünmüştür.” (Somuncu, 2015: 12) Bu çerçevede öncelikle ‘ideoloji’ ile ‘söylem’ ve Çocuk Edebiyatının işlevi ile niteliği sorunsalı yan yana okunmaya çalışılacaktır.

İDEOLOJİ, EDEBİYAT VE SÖYLEM

İdeoloji kavramı pek çok disiplinin inceleme alanına girmiş, zamanla kuramlaşmış, anlamı genişlemiş, toplumsal analizleri yaparken bir çözümleme nesnesi hâline dönüşmüştür. Kavramı ilk kullanan Tracy olmuşsa da Napolyon Bonaparte, Faucault, Marx, Lenin, Mannheim, Althusser, Gazali, Hall, Eagleton gibi isimler ideoloji kavramı üzerinde kafa yoran filozof ve kuramcılardan bazılarıdır. Mannheim, ideolojiyi ütopyadan ayırmanın mümkün olmadığını belirterek bu iki kavramı beraberce ele alır. Ona göre bir düşünce gerçekleştirilebiliyorsa ideolojik, gerçekleştirilemiyorsa ütöpiktir. (Okuyuz, 2002: 21) Somuncu’ya göre ideoloji tek başına bir olgu değildir. “Her ideolojinin bireyin iç dünyayla ve dış dünyayla ilişkilerini düzenleyen bir amentüsü, kendine özgü bir estetik ve ahlâk anlayışı vardır ve o ideolojinin mensuplarına bu

estetik ve ahlâk anlayışı mutlaka siner. Bu anlayışla bilgi türetilir, politika şekillenir, poetika belirlenir.” (Somuncu, 2015: 50) Althusser’e göre “insan doğası gereği ideolojik bir hayvandır” ve her insan birer özne olarak “kendiliğinden” ve “doğal olarak” ideoloji içinde yaşamaktadır. (Althusser, 2010: 100) Devleti hükümetten bambaşka bir şey olarak tanımlayan Althusser, hükümeti devletin siyasal ideolojik aygıtlarından biri olarak değerlendirmiştir. Bunun dışında devletin kilise, ordu, okul, kültür, aile gibi pek çok ideolojik aygıtı vardır (Althusser, 2010: 17). Bahsi geçen bu aygıtlar içerisindeki kültür kavramı edebiyatı da kapsamaktadır. O hâlde edebiyat da devletin ideolojik aygıtlarından biridir denebilir. İktidara bağlı birimlerden biri olarak “Edebiyat bir toplumun bireylerinin diğerleriyle ortak değerler etrafında birleştirilerek, aynı tarihî ve hamâsî duygular etrafında hayalî bir topluluğun oluşmasını sağlar.” (Ahi, 2020: 6) Edebiyatın ana malzemesi de dil olduğuna göre, eserlerdeki söylem bu ideoloji veya ütopya etrafında biçimlenebilir ve eseri salt bilgi veren bir ‘rehber metne’, politik bir propaganda aracına dönüştürebilir. Bu düşünceden yola çıkarak belirlediğimiz bazı başlıklar etrafında konuyu yeniden çocuk edebiyatına ve söylemin çocuk edebiyatı üzerindeki etkisine bağlamak istiyoruz.

ÇOCUK EDEBİYATININ İŞLEVİ

Çocuk edebiyatı var mıdır, yok mudur sorusu hem dünyada hem Türkiye’de uzun süre tartışılan konulardan biri olmuştur. Günümüzde genel geçer görüş çocuk edebiyatının varlığını kabul etse de onu yetişkin edebiyatından ayıran bazı temel farklar vardır. “Çocuk edebiyatı, dil ve kişilik gelişimi, bilişsel ve sosyal gelişim gibi eğitici yönü yanında, duygu, düşünce, hayal ve sanat-estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını zenginleştiren ve yetişkin edebiyatından yalnızca derece farkı olan bir edebiyat-sanat alanıdır.” (Şirin, 2021: 55) Çocuk edebiyatını yalnızca eğitici yönüyle kabul etmek, estetik yönünü geri planda tutmak sanat yapıtlarını araçsallaştırmanın yanında niteliğini de düşürmektedir.

“Çocuk edebiyatının Batı’da da bizde de ortaya çıkışının en önemli nedenlerinden biri ulus devletin gereksindiği insan tipini yaratmaktır.” (Neydim, t.y.: 105) Her devirde çocuk edebiyatına farklı işlevler yüklenmiştir. “Batıda 19. Yüzyılda, çocuk edebiyatını gelecek nesillerin eğitimi için en iyi araç olarak gören sosyalistler politik içerikli edebiyat yapma gerekliliği konusunda farklı görüşler taşıyorlardı.” (İlkan, Akyüz, 2007: 166) Modernleşme sonrası birtakım ideolojilerin halka benimsetilmesi yalnızca yetişkin bireyleri değil çocukları da hedeflemiştir. Çocuk, yoğurulması, biçim verilmesi gereken bir nesne olarak kabul edilmiş, bu durum hem eğitim politikalarının düzenlenmesinde hem de çocuk yazınının şekillenmesinde belirleyici bir etken olmuştur. “Her hükümet, ilk iş olarak, Milli Eğitime ve dolayısıyla çocuk ve gençlik kitaplarına, kendi politikasını egemen kılma yönüne gitmiştir.” (Dayıoğlu, 2007: 17) Bu demek oluyor ki edebiyatın ve edebiyatçının politikayla, ideolojilerle ve iktidarla ilişkisi vardır. Bu da çocuk kitabı yazarlarının yazınsal metinlerde yer yer politik, ideolojik söylemle eser vermelerine neden olmuştur. Böyle bir söylemle oluşturulan sanat eserleri, toplumsal meselelerle sınırlandırılıp doğrudan bilgi aktaran birer propaganda aracına dönüşebilmektedir. Bu tür kaygılarla oluşturulan edebi eserlerde estetik unsurlardan ziyade çocuğu, dolayısıyla toplumu eğitime işlevi ön plana çıkmıştır. “İdeolojik perspektifin hâkimiyeti durumunda edebiyat asli amacından farklı amaçlar edinir.” (Çağan, 2005: 332) Oysa edebiyatın birden çok işlevi olduğu gibi çocuk edebiyatının da birden çok işlevi vardır. Wellek ve Warren, Horatius’un ‘dulce’ ve ‘utile’ kavramlarını, yani sanatın zevkli ve yararlı olmasını diyalektik olarak ele almışlardır. Edebiyata bütünlükçü yaklaşan bu kuramcılar “Sanatın işlevini, ‘dulce’ ve ‘utile’nin beraberce hakkını verecek bir şekilde tanımlamamız” (Wellek, Warren, 2021: 37) gerektiğini vurgulamışlardır. Fakat onlara göre sanatın yararlı olmasından kasıt onun bir ‘rehber metne’ dönüşerek ahlak dersi vermesi değildir. Sanatın yararlı olmasından kastedilenin “zamanı boşa harcamamak”, “zaman öldürme şekli olmamak”, “ciddi bir dikkati hak etmek” şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Aynı şekilde sanatın zevkli olmasından kastedilen ise “sıkıcı olmama”, “görev olmama”, “ödülü kendisi olma” anlamında yorumlanmıştır. Böylece sanatın işlevi nedir sorusuna “belki de her sanat, o sanattan uygun şekilde yararlananlar için ‘güzel’ ve ‘yararlı’dır; sanatın dile getirdiği hayal veya düşünceler, o sanatı kullananların kendi hayal ve düşüncelerinden daha üstündür; sanat onlara kendi hayal veya düşüncelerine benzer şeyleri, hoşlanacakları bir şekilde anlatma ustalığı ve bu şekilde anlatmanın yaşattığı rahatlık dolayısıyla zevk verir.” (Wellek, Warren, 2021: 37) şeklinde cevap vermişlerdir.

O hâlde çocuk edebiyatını da temel malzemesi dil olan bir sanat yapıtı olarak değerlendirdiğimizde çocuk kitaplarının ‘iyi insan’ yetiştiren birer ahlak öğretisi olması, yazarın eserde kendi hayat görüşünü dayattığı bir propaganda aracına dönüşmesi eserin niteliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Burada esas mesele yazarın eseri nasıl bir söylemle kurduğu olmalıdır. Bu noktada hegemonya ve ideolojik söylem kavramlarına değinmekte fayda görüyoruz.

İDEOLOJİK SÖYLEMİN ÇOCUKLAR İÇİN YAZILAN ESERLERİN NİTELİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ

Toplumun ideolojik değişim dönüşüm geçirdiği hemen her dönemde yazarlar yetişkin ve çocuk okuru pedagojik ve ideolojik olarak dönüştürme misyonu yüklenmiş, bunu yaparken de eserlerinde muktedir bir söylem kurmuşlardır. Bu yazarlar okura rehberlik etme görevini üstlenirken yer yer edebiyatçı kimliklerini bir kenara bırakmışlardır. Hegemonik söylemin, “siyasal yapısını yeniden şekillendiren toplumlarda sosyal düzenin iyileşmesini hızlandırmak amacıyla başvurulan bir söylem biçimi” olduğunu belirten Somuncu (2015), ideolojinin metinlerde yer alma şekliyle ilişkili olarak iki temel kavram üzerinde durmuştur. Bunları; ‘biçimsel ideolojik söylem’ ve ‘nihai ideolojik söylem’ olarak adlandırmıştır. Biçimsel ideolojik söylemde ideoloji vardır fakat kurgunun içine örtük olarak yerleştirilmiştir. Bu tür eserlerde eserin biçimsel niteliği tamamlanmış kabul edilmekte hatta eserdeki ideoloji kurguya katkı sağlamaktadır. Nihai ideolojik söylem ise ideolojik metinlerde belirgin olarak ortaya çıkmakta ve okur üzerinde tahakküm kurmaya çalışmaktadır. Bu tür eserlerde çokbilmiş yazar tutumu göze çarpmakta; yazar, oluşturduğu ideal karakterler, ideal kız ve erkek çocuklar üzerinden kuşkusuz bir dille ideolojiyi okura dayatmaktadır. Geleneksel çocukluk anlayışıyla eser veren bu tür çocuk kitabı yazarlarını “aktarmacı, belletici ve öğreticiliğe dayalı gerçekçi-otoriter ve biçimsel-kalıplıyıcı” ifadeleriyle tanımlayan Şirin, “otoriter ve biçimsel gerçekçi yazarların oluşturduğu bu geleneği, işaret parmağı havada öğretmen anlayışının temsilcileri” (Şirin, 2021: 99) olarak değerlendirmektedir. Somuncu’ya göre bu tutum nihai ideolojik söylemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır ve bu söylemle kurulan eserler estetik açıdan kusurlu eserlerdir.

İdeolojisiz bir edebiyattan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü “yazar da bir vatandaş, sosyal ve siyasi önemi bulunan meseleler üzerinde görüşlerini ifade etmiş, zamanının meselelerinde bir rol oynamıştır.” (Wellek, Warren, 2021: 122) Bu durum Çocuk Edebiyatı yazarları için de geçerlidir. Şirin, günlük yaşamın gerçekliğinin çocuk kitaplarında yer alabileceğine değinirken bunun çocuksu duyarlılıkla yapılması gerektiğini belirtmiş fakat “çağın tanıklık etmek isteyen yazarın düşüncesi, edebiyatın önüne geçiyorsa, bunun ‘politik çocuk kitabı’ olacağını” ama “önemli olanın edebiyat eserinin dünya görüşünün şematik - güdümlü- yansımasına dönüşmemesi olduğunu” vurgulamıştır (Şakar, 2005: 432). Her milletin kendi hedefleri doğrultusunda insanlarını yetiştirmek isteyeceğini ve çocuk edebiyatının bu tip insanı yetiştirmenin ilk basamağı olduğunu belirten Şirin (2000), her konunun çocuk edebiyatı içinde yer alabileceğini fakat nelerin yazıldığından ziyade nasıl yazılırsa ‘çocuğa göre’ olacağını dikkate alınması gerektiğinin önemine değinmiştir (2000: 189). Şirin (2022: 49)’e göre Çocuk Edebiyatı “çocuğa çocuğu ‘çocukça’ anlatan bir edebiyat değildir; eserin iç ve dış yapısı ‘çocuğa göre’ ve ‘çocuk gerçekliği’ne uygun bir biçimle/üslupla var olabilir. O hâlde politik/apolitik çocuk edebiyatı tartışmalarından ziyade asıl önemli olan çocuk edebiyatında söylemin nasıl kurulduğu ya da kurulması gerektiğidir. Çocuk edebiyatının kendine ait bir tabiatı vardır ve aslolan kendi tabiatına sadık kalması, ideolojik unsurların örtük bir biçimde eserin içinde kristalleşmesidir. İdeolojiyi örtük bir biçimde sunmayan, nihai ideolojik söylemle yazılan, estetik unsurlara gözünü kapayan her eser söylemi bayağılaştırmaktadır ve yazınsal nitelikleri bakımından zayıf, didaktik bir metin olmaktan öteye gidememektedir. Sosyal hakikat tek başına bir sanat değeri taşıyorsa da “karmaşıklık ve tutarlılık gibi sanat değerini kuvvetlendireceği ileri sürülebilir. Fakat illâ böyle olması gerekmez. Toplumla ilgisi olmayan veya çok az ilgisi olan büyük bir edebiyat vardır. Toplumcu edebiyat, edebiyatın sadece bir çeşididir ve edebiyat her şeyden önce olabildiği kadar hayatın ve özellikle de toplum hayatının ‘taklid’idir şeklinde bir görüşü benimsemedikçe de edebiyat teorisinde aslî bir yer tutmaz. Onun kendine özgü bir varoluş sebebi ve amacı vardır.” (Wellek, Warren, 2021: 139)

Sanat eserleri hayatın basit birer kopyası olmamakla birlikte hayattan tamamen soyutlanmış değildir. Bu nedenle sanat eserlerini değerlendirirken ne yalnızca biçim üzerinden bir yargıya varılabilir ne de salt içeriğe bakılabilir. İkisi arasında sıkı sıkıya bir bağ vardır. Bir sanat eseri değerlendirilirken bu sıkı bağ akıldan çıkarılmamalıdır. “Hayatla sarmaş dolaş edebiyat eserlerinin sadece yapısını dikkate almak ve hayat değerlerine gözümüzü kapamak kısır bir yöntemle yetinmek olur. Ne ki yan etkilere önem verenler eserin yapısı üzerinde biçimciler kadar titizlikle durmadıkça onların da ölçütleri bir sanat eserinin hakkını vermeye yetersiz kalacaktır.” (Moran, 2003: 333)

SONUÇ

Genel edebiyatın değerlendirilmesi ile ilgili tartışmalarda olduğu gibi çocuk edebiyatının değerlendirilmesinde de estetik ve muhteva sorunu öne çıkmıştır. Eserleri değerlendirirken öncelikli kriter ne olmalıdır? Bir çocuk edebiyatı eserinde bütünüyle estetik ölçütler mi temel alınmalıdır yoksa eserin çocuğa

ne kadar fayda sağladığı ne öğrettiği mi önceliklidir? Çocuk edebiyatı topluma faydalı iyi yurttaşın yetişmesinde ve devletin nesil yaratma politikasında bir araç olarak kullanılabilir mi? Çocuk edebiyatının kendine has tabiatı var mıdır, varsa nelerdir? İdeolojilerin çocuk edebiyatında yeri olmalı mıdır ya da ideoloji çocuk edebiyatında nasıl ele alınmalıdır? Çocuk edebiyatı araştırmacıları tüm bu sorulara pek çok farklı yanıt vermişlerdir.

Her insanın olduğu gibi her yazarın da politik olsun ya da olmasın belli bir dünya görüşü vardır. Bu nedenle sanatçı yapıtını belli fikirlerden, ideolojilerden soyutlayamaz ve soyutlamasına da gerek yoktur. Çünkü “edebî eserlerin tamamlayıcı bir parçası –malzemesi- olarak kullanılan fikirlerin var olması edebiyatı edebiyat olmaktan çıkarmaz.” (Wellek, Warren, 2021: 315) Asıl mesele, edebiyat incelemesi yapılırken eserleri basit formüllere indirgemek ve incelenen eseri ana fikrine göre iyi ya da kötü olarak değerlendirmektedir. Edebi eserleri değerlendirirken kapsamlı bir ölçüt kullanmak, estetik değerlerle diğer değerleri beraberce ele almak ve objektif olmak gerekmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde ise estetik değerlerin yanı sıra eserde işlenen konunun çocuğa göreliği, yazarın çocuk duyarlılığına sahip olması, çocuğun eserde nesne konumunda değil özne konumunda olması gibi ölçütler beraberce değerlendirilmelidir.

Biz araştırmamızın merkezine çocuk edebiyatını oturtmakla birlikte onu genel edebiyattan ayrı tutmayarak çocuk edebiyatının işlevini ve eserlerin niteliğini ideolojik söylem bağlamında inceleme yolun gittik. Araştırmamız sonucunda çocuk edebiyatının pek çok işlevinin olduğunu, sosyal hakikatin ve ideolojinin ise bu işlevlerden yalnızca biri olduğunu tespit ettik. İdeolojisiz bir sanat eserinin mümkün olamayacağı fakat sosyal hakikatin de tek başına bir sanat değeri taşımayacağı sonucuna ulaştık. Çünkü ideoloji sanat eserinin içinde eritilip kristalleşmediği takdirde sanata engel olan bir unsur hâline gelebilmektedir. Sanat eseri özü itibarıyla hem yararlı hem de zevklidir. Eserin yararlı olması onun ahlak dersi veren bir rehber metne dönüşmesi anlamına gelmemektedir. İdeolojilerin eserin içinde kristalleşmesi, söylemin biçimsel ideolojik söylem seviyesine getirilmesi, çocuk edebiyatı ürünlerinin estetik ve pedagojik kabul ölçütlerine uygun, çocuk duyarlılığıyla ve çocuğa göre yazılması hâlinde o eser nitelikli bir eser olarak kabul edilebilir.

Bu çalışmanın geliştirilmeye açık tarafları olduğu hiç şüphesiz açık ve nettir. Özellikle örnek çocuk edebiyatı metinleri üzerinden incelemelerin yapıldığı bir ideolojik söylem çözümlemesi, çalışmayı daha sıhhatli bir düzleme taşıyacaktır. Nitekim çalışmalarımız da bu doğrultuda devam edecektir.

KAYNAKÇA

1. Ahi, S. S. (2020). *Ulusal Kimliğin İnşası Sürecinde Çocuk Edebiyatı Faaliyetleri (1923-1940)*, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
2. Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (çev.: A. Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.
3. Çağan, K. (2005), “Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji, *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Sayı 104-105, Ankara: Hece Yayınları.
4. Dayıoğlu, G. (2007), “İçime Sindiremediklerim”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (4-6 Ekim 2006), (yay. haz.: S. Sever), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
5. Günyüz, M. (2010). “Çocuk Kitaplarında Öğreticilik ve Çocuk Ruhunu”, *Çocuk Edebiyatı Paneli Çocuğu Anlayan Edebiyat*, (7 Nisan 2007), (haz.: N. Demirci), İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı Sanat Araştırmaları Merkezi.
6. İlkhan, İ., Akyüz, B. (2007). “Batı ve Türk Edebiyat Üçgeninde Çocuk Edebiyatının Karşılaştırmalı Konumlandırılması ve Türkiye’deki Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (4-6 Ekim 2006), (yay. haz.: S. Sever), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
7. Moran, B. (2003). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
8. Neydim, N. (t.y.). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul Üniversitesi AUZEF.
9. Okyayuz, M. (2002). “Sunuş: Karl Mannheim’da Bilgi Sosyolojisi ve İdeoloji Teorisi”, *İdeoloji ve Ütopya*, (çev.: M. Okyayuz), Ankara: Epos Yayınları.
10. Öztan, G. G. (2009). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
11. Somuncu, S. (2015). *Romanda Bilgi İktidar İdeoloji*, Ankara: Hece Yayınları.
12. Şakar, C. (2005). “Bir Ülkü Olarak Çocuk Edebiyatı: Mustafa Ruhi Şirin”, *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Sayı 104-105, Ankara: Hece Yayınları.

13. Şimşek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı*, Konya: Suna Yayınları.
14. Şirin, M. R. (2021). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış: Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* İstanbul: Uçan At Yayınları.
15. Şirin, M. R. (2022). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Uçan At Yayınları.
16. Şirin, M. R. (er. tar.: Eylül 2023). "Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi", *Türk Dili Dergisi*.
https://tdk.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/11/3_Mustafa%20Ruhi%20%C5%9E%C4%B0R%C4%B0N%20_%20Edebiyat%20ve%20%C3%87ocuk%20Edebiyat%C4%B1%20Edebiyat%C4%B1n%20Amac%C4%B1%20ve%20%C4%B0%C5%9Flevi.pdf
17. Şirin, M. R. (haz.) (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
18. Üstel, F. (2008). *Makbul Vatandaşın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
19. Wellek, R., Warren, A. (2021). *Edebiyat Teorisi*, (çev.: Ö. F. Huyugüzel), İstanbul: Dergâh Yayınları.

ENGELLİ ÇOCUK AİLELERİNİN COVID-19 AŞISINA YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ
EXAMINING THE ATTITUDES OF FAMILIES OF DISABLED CHILDREN TOWARDS COVID-
19 VACCINE

Nurten ARSLAN

ORCID: 0000-0003-1980-5661

Meltem KÜRTÜNCÜ

ORCID: 0000-0003-3061-5236

ÖZET

Giriş: Salgınla mücadelede toplumsal katılımın önemli rol oynadığı alanlardan biri aşı tedavisidir. Pandemi bireylerde COVID-19 virüsüne karşı geliştirilen aşıya yönelik olumsuz tutumların olduğu bilinmektedir.

Amaç: Bu çalışma engelli çocuk ailelerinin COVID-19 aşısına yönelik tutumları ve engelli çocukların aşılama durumuna etkisini incelemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Çalışma tanımlayıcı ve analitik tiptedir. Zonguldak il merkezinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine kayıtlı 340 engelli çocuğun ailesi evreni oluşturdu. Bu evrenden gönüllülük esasına göre araştırmaya katılmayı kabul eden 296 engelli çocuğun ailesi ile 02 Ocak-31 Mayıs 2023 tarihleri arasında yüz yüze görüşme yöntemiyle araştırmacılar tarafından geliştirilmiş "Kişisel Bilgi Formu" ve "COVID-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği" ile veriler toplandı.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 39.26 ± 9.69 , %82,3'ü anne, %72,0'ı ev hanımı/işsiz ve %30,4'ü lise mezunudur. Çocukların yaş ortalaması 8.76 ± 4.10 , %37,8'i 6-10 yaş arasında ve %58,1'i erkektir. Katılımcıların %42,2'sinin %55,4'unun ailesinden en az birinin ve engelli çocukların %27,0'ının COVID-19 hastalığı geçirdiği görüldü. Pandemi yaşanan sorunlar incelendiğinde; %32,8'inde eğitim, %22,6'sında sağlık ve %30,4'ünde rehabilitasyona gitme konusunda sorun yaşandığı görüldü. Katılımcıların COVID-19 aşısına yönelik tutumları puan ortalaması 2.99 ± 0.71 ; olumlu tutum 2.93 ± 1.13 ve olumsuz tutum 3.19 ± 0.87 'dir. Ailenin ve engelli çocukların COVID-19 geçirme durumları ile ölçek ve alt boyutlar arasındaki ilişki anlamlı değildir ($p > 0.05$). Çalışan ebeveynlerin toplam ölçek ($p=0.007$) ve olumsuz tutum alt boyut puanları ($p = 0.003$) çalışmayanlara göre yüksektir. Pandemiye sağlık sorunu yaşayanların olumsuz aşı tutumu alt boyut puanı ($p = 0.02$) sorun yaşamayanlara göre; ailede başka engelli birey olmayanların toplam ölçek ($p = 0.001$) ve olumlu tutum alt boyut puanları ($p = 0.001$) başka engelli birey olanlara göre daha yüksektir.

Sonuç: Pandemiye engelli çocukların sağlık, eğitim ve rehabilitasyon hizmeti alma konularında sorun yaşadıkları ve sağlık sorunu yaşama durumunun aşı tutumlarına etki ettiği görüldü. Ebeveynlerin, engelli çocuğun ve ailede herhangi birinin COVID-19 geçirme durumunun aşı tutumlarına etki etmediği ancak evde başka bir engelli birey varlığının aşı tutumlarına etki ettiği görüldü.

Anahtar Kelimeler: COVID-19; Pandemi, Aşı Tutumu, Engelli Çocuk

ABSTRACT

Introduction: One of the areas where social participation plays an important role in the fight against the epidemic is vaccine treatment. It is known that pandemic individuals have negative attitudes towards the vaccine developed against the COVID-19 virus.

Purpose: This study was conducted to examine the attitudes of families of disabled children towards the COVID-19 vaccine and its effect on the vaccination status of disabled children.

Method: The study is descriptive and analytical type. The families of 340 disabled children registered to special education and rehabilitation centers affiliated with the Ministry of National Education in the city center of Zonguldak constituted the universe. Data were collected from this universe with the "Personal Information Form" and "Attitudes Towards COVID-19 Vaccine Scale" developed by the researchers through face-to-face interviews between January 02 and May 31, 2023, with the families of 296 disabled children who agreed to participate in the research on a voluntary basis.

Results: The average age of the participants is 39.26 ± 9.69 , 82.3% are mothers, 72.0% are housewives/unemployed and 30.4% are high school graduates. The average age of the children is 8.76 ± 4.10 , 37.8% are between the ages of 6-10 and 58.1% are boys. It was observed that 42.2% of the participants, 55.4% had at least one family member and 27.0% of disabled children had COVID-19 disease. When the problems experienced during the pandemic are examined; It was observed that 32.8% had problems with education,

22.6% with health and 30.4% with going to rehabilitation. The average score of the participants' attitudes towards the COVID-19 vaccine was 2.99 ± 0.71 ; positive attitude is 2.93 ± 1.13 and negative attitude is 3.19 ± 0.87 . The relationship between the COVID-19 status of the family and disabled children and the scale and sub-dimensions is not significant ($p > 0.05$). Total scale ($p = 0.007$) and negative attitude subscale scores ($p = 0.003$) of working parents are higher than those of non-working parents. The negative vaccine attitude subdimension score ($p = 0.02$) of those who had health problems during the pandemic was higher than that of those who did not have any problems; The total scale ($p = 0.001$) and positive attitude subscale scores ($p = 0.001$) of those who do not have another disabled person in the family are higher than those who have another disabled person.

Conclusion: It was observed that disabled children had problems in receiving health, education and rehabilitation services during the pandemic, and having health problems affected their attitudes towards vaccination. It was observed that the COVID-19 status of the parents, the disabled child, or anyone in the family did not affect vaccine attitudes, but the presence of another disabled person at home affected vaccine attitudes.

Keywords: COVID-19; Pandemic, Vaccination Attitudes, Disabled Child

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca pekçok salgın hastalık meydana gelmiştir. Tarihten bu yana salgın hastalıklar ile mücadelede en etkili ve düşük maliyetli yöntemlerden biri aşılama (Soysal ve ark., 2021; Tahir et al., 2021; Wang ve ark., 2020). 2019 yılının sonlarında ortaya çıkan ve Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilen koronavirüs salgını aşılamanın önemine rağmen aşı tutumlarını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Öte yandan pandemi, tüm dünyadaki sağlık sistemleri üzerinde büyük bir yük oluşturarak sağlık hizmetlerinde önemli sorunlara yol açmaktadır (Ali et al., 2022; Akgül & Ergün, 2023; Soysal ve ark., 2021; Wang ve ark., 2020). Salgınla mücadelede önemli bir yere sahip olan aşılama hizmetlerinin son yıllarda ortaya çıkan aşı reddi, aşı tereddütü ve aşılama karşı olumsuz tutum nedeniyle olumsuz etkilendiği görülmektedir (Ali et al., 2022; Bagateli et al., 2021; Cag et al., 2022).

Aşılar karşı olumsuz tutumların giderek artması ve aşı tereddütünün tüm dünya genelinde yaygınlaşması sonucunda aşı tereddütü büyük bir halk sağlığı sorunu haline gelmektedir (Çıklar & Güner, 2020; Cag et al., 2022; Soysal ve ark., 2021; Kürtüncü, Kurt & Arslan, 2022). Özellikle olumsuz aşı tutumları ebeveynleri etkileyerek kişinin hem kendisi hem de çocuklarının aşılmasını engellemektedir. Bu durum çocukluk çağı bulaşıcı hastalıklarının tekrar ortaya çıkmasına yol açarak toplumsal bir risk meydana getirmektedir (Çıklar & Güner, 2020; Kürtüncü, Kurt & Arslan, 2022; Soysal ve ark., 2021).

Özellikle engelli bireylere sahip ebeveynlerde aşı tereddütünün daha fazla olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Ali et al., 2022; Bagateli et al., 2021; Cag et al., 2022; Chan et al., 2022; Romani et al., 2023). Engelli bireye sahip ailelerin, aşı karşıtı olmalarına neden olan temel nedenlerin çevresel ve sağlık sistemi ile ilgili faktörler olduğu görülmektedir. COVID-19 pandemi sürecinde yaşanan durum ise; aşı karşıtı söylemlerin ve COVID-19 aşısına yönelik güvensizliğin ortaya çıkmasıdır. Bunun yanı sıra aşı içeriğinin zararlı olduğu ve ticari amaçla geliştirildiği, bir araştırma nedeniyle virüsün üretildiği ve aşının da bu amaçla geliştirildiği ile ilgili söylemler aşı tereddütünü giderek arttırmaktadır (Ali et al., 2022; Rozbroj et al., 2020; Kürtüncü, Kurt & Arslan, 2022; Soysal ve ark., 2021).

Ayrıca aşı karşıtlığının oluşmasında güvensizlik, sosyal medya ve infodemik bilgilerin yanı sıra kişilerin aşı ile ilgili deneyimleri ve kişisel duygu ve düşünceleri de etkili olmaktadır (Soysal ve ark., 2021). Günümüzde aşıların hızlı geliştirilmesi ve COVID-19 aşısının daha önce uygulanmamış olması nedeniyle COVID-19 gibi yeni geliştirilmiş aşılar kolay kabullenilmemektedir (Abuhammad et al., 2023; Argüt ve ark., 2016; Fadl et al., 2023; Sosyal ve ark., 2021). Tüm olumsuz düşünceler ve aşı tereddütüne neden olan faktörlerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılması salgınla mücadelede önemli rol oynamaktadır (Soysal ve ark., 2021; Wang ve ark., 2020). Özellikle engelli çocuk ailelerinin COVID-19 aşısına yönelik tutumlarının ve etkileyen etmenlerin belirlenmesi aşılama programlarını planlamada önemlidir.

Amaç

Bu çalışma engelli çocuk ailelerinin COVID-19 aşısına yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Araştırmanın sorusu

Bu araştırmanın soruları;

Engelli çocuk ailelerinin COVID-19 aşısına yönelik tutumları nelerdir?

Engelli çocuk ailelerinin COVID-19 aşısına yönelik tutumlarını etkileyen faktörler nelerdir? Şeklinde

belirlendi.

YÖNTEM

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Bu araştırma, Zonguldak il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine kayıtlı engelli çocukların aileleri ile 02 Ocak 2023- 31 Mayıs 2023 tarihleri arasında yüz yüze görüşme yöntemiyle yürütüldü.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın yürütüldüğü rehabilitasyon merkezlerinde özel eğitim ve rehabilitasyon için gelen 826 engelli çocuk vardır. Araştırmanın evrenini 826 engelli çocuk ve ebeveyni oluşturdu. Bu evrenden; 0.05 hata payı, etki büyüklüğü 20 ve güç oranı %80 olarak kabul edildiğinde yapılan örneklem hesabında dahil edilecek katılımcı sayısı 340 olarak belirlendi. Örneklem seçiminde gönüllülük esasına göre bireyler çalışmaya dahil edildiğinde örneklemin %87'sine (n=296) ulaşıldı. Böylece araştırmanın örneklemini 296 birey oluşturdu.

Araştırmaya Dahil Edilme ve Dışlama Kriterleri

Ebeveynlerin araştırmaya dahil edilebilme kriterleri; ebeveynlerin 18 yaşından büyük olması, herhangi bir ruhsal ya da mental bir hastalığı olmaması, Türkçe okuryazar olması ve araştırmaya katılmayı kabul etmesi olarak belirlendi. Ayrıca bireylerin araştırmaya dahil edilmesinde gönüllülük esası dikkate alındı. Araştırmanın dışlama kriterlerini ise; ebeveynlerin 18 yaşından küçük olması, herhangi bir ruhsal ya da mental bir hastalığı olması, Türkçe okuryazar olmaması ve araştırmaya katılmayı kabul etmemesi olarak belirlendi.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Ayrıca il merkezinde yer alan dört merkezden sadece iki merkezin araştırmanın yapılmasına izin vermesi de araştırmanın sınırlılıklarındandır.

Araştırmanın Tipi

Çalışma tanımlayıcı ve analitik tipte bir çalışmadır.

Veri Toplama Araçları

Veriler Kişisel Bilgi Formu ve COVID-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği ile yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı.

Kişisel Bilgi Formu

Bu form literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlandı (Akgül & Ergün, 2023; Geniş ve ark., 2020; Karabela et al., 2021; Kilic et al., 2021; Khodoruth et al., 2023). Formda engelli bireye sahip ebeveynlerin yaş, cinsiyet, meslek gibi demografik bilgileri yanı sıra COVID-19 geçirme, pandemide karşılaştığı sorunlar ve çocukların engellilik türü ile ilgili bilgileri içeren 32 sorudan oluşmaktadır.

COVID-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği

Ölçek Geniş ve arkadaşları tarafından (2020) geliştirilmiş dokuz maddeli, olumlu ve olumsuz tutum olarak adlandırılan iki alt boyuttan oluşan beşli likert tipte bir ölçektir. Ölçekte bulunan ifadeler 1 ile 5 arasında olup kesinlikle katılmıyorum likertinden kesinlikle katılıyorum likertine şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin olumsuz tutum alt boyutunda yer alan maddeler tersten puanlanan maddelerdir. Ölçeğin değerlendirilmesinde, olumlu tutum alt boyutundan alınan yüksek puan aşya yönelik tutumun olumlu olduğunu ve olumsuz tutum alt boyutundan alınan puanlarındaki yükseklik, aşya karşı olumsuz tutumun daha az olduğunu göstermektedir (Geniş ve ark., 2020).

Verilerin Toplaması

Veriler araştırmacı tarafından ebeveynlerin eğitim için gittiği rehabilitasyon merkezlerinde çocukların eğitim gördüğü sırada ebeveynler ile yüz yüze görüşme yöntemiyle toplandı. Veriler toplanmadan önce araştırma ve araştırmacılar hakkında bilgi verildi. Görüşmeler rehabilitasyon merkezinde ebeveynler için ayrılmış bekleme salonunda yaklaşık 15-20 dakikada toplandı.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülmesi için ilgili üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 30.12.2023/451 sayılı onamı ile araştırmanın yürütülebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 97636971-605-266716 sayılı kurum izni alındı. Örneklemde yer alan bireylere araştırma hakkında bilgi verilerek yazılı ve sözlü onam alındı.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken istatistiksel analizler için SPSS 23.0 (Statistical Package for Social Sciences) istatistik paket programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistiksel metotlar için frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılırken normal dağılımın incelenmesi için Kolmogorov- Smirnov dağılım

testi kullanıldı. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup durumunda, gruplar arası karşılaştırmalarında bağımsız örneklem t-testi ile ikiden fazla gruplarda gruplar arası karşılaştırmalarında tek yönlü Anova testi yapıldı. Tek yönlü Anova testinde farklılığa neden olan grubun belirlenmesinde Tukey testi kullanıldı. Normal dağılım göstermeyen verilerin değerlendirilmesinde ise nonparametrik testler kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ seviyesinde değerlendirildi.

BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalaması 39.26 ± 9.69 , %82,3'ü anne, %72,0'ı ev hanımı/işsiz ve %30,4'ü lise mezunudur. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin %89,9'unda akraba evliliği bulunmamaktadır. Engelli çocukların yaş ortalaması 8.76 ± 4.10 , %37,8'i 6-10 yaş arasında ve %58.1'i erkektir. Çocukların %33,8'i otistik engelli, %54.4'ü hafif engel derecesine sahip, tanı konulma süresi %44.3'ünün tanı konulma süresi 1-5 yıl arasında değişmekte ve %68.9'u MEB'e bağlı okula gitmektedir (Tablo 1).

Katılımcıların eşlerinin yaş ortalaması 42.07 ± 9.22 , %28,0 lise mezunu olup %24.3'ü özel sektörde çalışmaktadır. Katılımcıların %25,7'si kronik hastalığa sahip iken %42.2'sinin COVID-19 hastalığı geçirdiği ve %55.4'unun ise ailesinden en az birinin COVID-19 hastalığı geçirdiği görüldü. Engelli çocuğun %27,0'mın COVID-19 hastalığı geçirdiği görüldü. Pandemi süresince engelli çocukların yaşadığı sorunlar incelendiğinde; %32,8'inin eğitim sorunu, %22,6'sının sağlık sorunu ve %30.4'ünün ise rehabilitasyona gitme konusunda sorun yaşadığı görüldü (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı

Değişken		n	%	Değişken		n	%	
Yakınlık derecesi	Annesi	247	82.3	Meslek	Ev hanımı/İşsiz	216	72.0	
	Babası	28	9.3		Serbest çalışan	8	2.7	
	Kardeş	14	4.7		İşçi	7	2.3	
	Yakın akraba	11	3.7		Memur	30	10.0	
Cinsiyet	Kadın	262	88.5		Özel sektör	18	6.0	
	Erkek	34	11.5		Emekli	17	5.7	
Çocuk sayısı	Yok	14	4.7		Eş meslek	Ev hanımı/İşsiz	30	10.1
	1	79	26.7			Serbest çalışan	30	10.1
	2	140	47.3			İşçi	71	24.0
	3	55	18.6			Memur	31	10.5
	4 ve üstü	8	2.7	Özel sektör		72	24.3	
Medeni durum	Evli	254	85.8	Emekli		20	6.8	
	Bekar	33	11.1	Aylık Gelir	Gelir giderden az	93	31.4	
	Tek eşli	9	3.0		Gelir gidere eşit	163	55.1	
Akraba Evliliği	Evet	30	10.1		Gelir giderden fazla	40	13.5	
	Hayır	266	89.9	Eşin Öğrenim durumu	Okuryazar	14	4.7	
Öğrenim Durumu	Okuryazar	14	4.7		Okuryazar değil	1	0.3	
	Okuryazar değil	3	1.0		İlkokul mezunu	49	16.6	
	İlkokul mezunu	62	20.9		Ortaokul mezunu	59	19.9	
	Ortaokul mezunu	60	20.3		Lise mezunu	83	28.0	
	Lise mezunu	90	30.4		Üniversite	49	16.6	
	Üniversite	67	22.6	Engelli Çocuğun COVID-19 geçirme durumu	Evet	80	27.0	
Çalışma durumu	Çalışıyor	60	20.3		Hayır	216	73.0	
	Çalışmıyor	235	79.4	Ailede	Evet	164	55.4	
Eşin çalışma	Çalışıyor	206	69.6					

durumu	Çalışmıyor	46	15.5	COVID-19 geçirme	Hayır	632	44.6
COVID-19 geçirme	Evet	125	42.2	Kronik rahatsızlık	Evet	76	25.7
	Hayır	171	57.8		Hayır	220	74.3
Ailede başka engelli birey varlığı	Evet	24	8.1	Pandemide sağlıkla ilgili sorun yaşama	Evet	67	22.6
	Hayır	272	91.9		Hayır	229	77.4
Pandemide eğitimle ilgili sorun yaşama	Evet	97	32.8	Engelli çocuğun cinsiyeti	Kız	124	41.9
	Hayır	199	67.2		Erkek	172	58.1
Pandemide rehabilitasyona gitme durumu	Evet	90	30.4	MEB'e bağlı okula gitme durumu	Evet	204	68.9
	Hayır	206	69.6		Hayır	92	31.0
Engelli çocuğun yaşı	5 yaş altı	88	29.7	Engel Derecesi	Hafif	161	54.4
	6-10 yaş	112	37.8		Orta	79	26.7
	11-15 yaş	62	20.9		Ağır	56	18.9
	16-20 yaş	22	7.4	Engel tanısı konulma süresi	Bir yıldan az	82	27.7
	21 yaş ve üstü	12	4.1		1-5 yıl	131	44.3
Engel Türü	Zihinsel	82	27.7	Bakım ücreti alma	6-10 yıl	41	13.9
	Otizm	100	33.8		11 yıl ve üzeri	42	14.2
	Ortopedik ve zihinsel	30	10.1		Evet	142	48.0
	Görme	9	3.0	Hayır	153	51.7	
	İşitme ve konuşma	44	14.9	Çocuğun bakımında destek olan kişi	Var	115	60.5
	Çoklu engel	12	4.1		Yok	179	38.9
	Diğer	19	6.4				
	Değişken	Ort. ± ss	Min-max		Değişken	Ort. ± ss	Min-max
Engelli çocuğun yakınının yaşı	39.26± 9.69	16-75		Eşinin yaşı	42.07± 9.22	23-73	

Araştırmada katılımcıların COVID-19 aşısına yönelik tutumları toplam puan ortalaması 26.99 ± 6.40 ; COVID-19 aşısına yönelik olumlu tutumları toplam puan ortalaması 14.37 ± 4.70 ; COVID-19 aşısına yönelik olumsuz tutumları toplam puan ortalaması 12.61 ± 3.75 'tir. Ölçeğin toplam ortalaması 2.99 ± 0.71 olup alt boyutlar ilişkin ortalama puanlar; olumlu tutum için 2.93 ± 1.13 ve olumsuz tutum için $3.19 \pm 0,87$ olarak bulundu (Tablo 2).

Tablo 2. COVID-19 Aşı Tutumları Ölçeği ölçek ve alt boyut puan ortalamaları

Ölçek	Alt boyutlar	Toplam puan ortalama ve standart sapma	Ortalama ve standart sapma
CAT	Olumlu tutum	14.37 ± 4.70	2.93 ± 1.13
	Olumsuz tutum	12.61 ± 3.75	3.19 ± 0.87
	Ölçek toplam	26.99 ± 6.40	2.99 ± 0.71

CAT: COVID-19 Aşı Tutumları

Araştırmada tanımlayıcı değişkenlerin ölçek ve alt boyut puanları ile yapılan ikili karşılaştırmalarında; araştırmaya katılan erkek katılımcıların olumlu tutum alt boyut puanı kadın katılımcıların puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($p = 0.03$). Cinsiyet bakımından olumsuz tutum alt boyutu ve ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > 0.05$).

Katılımcıların pandemide sağlık sorunu yaşama değişkeni ile ölçek ve alt boyut puanları karşılaştırıldığında;

pandemi döneminde sağlık sorunu yaşayanların olumsuz tutum alt boyutu puanları pandemide sağlık sorunu yaşamayanlara göre anlamlı bir şekilde yüksektir ($p = 0.02$). Pandemiye sağlık sorunu yaşama değişkeninin olumlu tutum alt boyutu ile ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > 0.05$).

Ailede başka bir engelli bireyin varlığı değişkeni ile ölçek ve alt boyut puanları karşılaştırıldığında; ailede başka bir engelli birey olmayanların olumlu tutum alt boyut puanları ve ölçek puanlarının ailede başka bir engelli birey olanlara göre anlamlı bir şekilde yüksektir ($p = 0.001$). Ailede başka bir engelli bireyin varlığı değişkeninin olumsuz tutum alt boyutu ile ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > 0.05$) (Tablo 3).

Engelli çocukların kronik hastalığa sahip olma durumu, COVID-19 hastalığı geçirme durumu, aile bireylerinin COVID-19 hastalığı geçirme durumu, pandemi sürecinde eğitim ve rehabilitasyon merkezine gitme durumu değişkenlerinin ölçek alt boyut puanları ve ölçek toplam puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > 0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Tanımlayıcı değişkenlerin ölçek alt boyutları ile ikili karşılaştırması

Değişken	Gruplar	Ölçek toplam	Olumlu tutum	Olumsuz tutum
Cinsiyet	Kadın	2.97 ± 0.692	2.90 ± 1.132	3.16 ± 0.864
	Erkek	3.15 ± 0.843	3.10 ± 1.153	3.41 ± 0.917
	Test; p	1.292; 0.12	0.914; 0.03	1.544; 0.13
Kronik hastalık varlığı	Evet	2.92 ± 0.821	2.92 ± 1.166	3.06 ± 0.824
	Hayır	3.02 ± 0.669	2.93 ± 1.126	3.23 ± 0.886
	Test; p	1.127; 0.26	0.920; 0.09	1.479; 0.14
Engelli çocuğun COVID-19 geçirme	Evet	3.02 ± 0.776	3.00 ± 1.093	3.24 ± 0.823
	Hayır	2.99 ± 0.688	2.90 ± 1.150	3.17 ± 0.890
	Test; p	0.313; 0.74	0.691; 0.49	0.653; 0.56
Ailede COVID-19 geçirme	Evet	2.95 ± 0.723	2.87 ± 1.109	3.16 ± 0.800
	Hayır	3.06 ± 0.687	3.00 ± 1.164	3.21 ± 0.570
	Test; p	1.328; 0.18	0.977; 0.33	1.301; 0.19
Pandemide rehabilitasyon merkezine gitme	Evet	3.10 ± 0.733	3.05 ± 1.178	3.22 ± 0.736
	Hayır	2.95 ± 0.699	2.87 ± 1.113	3.13 ± 0.922
	Test; p	1.692; 0.10	1.278; 0.20	1.878; 0.08
Pandemide eğitimle ilgili sorun yaşama	Evet	2.88 ± 0.712	2.86 ± 1.068	3.04 ± 0.652
	Hayır	3.05 ± 0.707	2.95 ± 1.166	3.26 ± 0.952
	Test; p	1.620; 0.11	1.278; 0.12	1.721; 0.08
Pandemide sağlık sorunu yaşama	Evet	3.05 ± 0.59	2.98 ± 1.005	3.24 ± 0.671
	Hayır	2.98 ± 0.74	2.91 ± 1.171	3.17 ± 0.924
	Test; p	1.864; 0.06	0.631; 0.52	2.344; 0.02
Ailede başka engelli birey varlığı	Evet	2.98 ± 0.71	2.91 ± 1.050	3.18 ± 0.881
	Hayır	3.14 ± 0.62	3.04 ± 0.946	3.28 ± 0.775
	Test; p	3.364; 0.001	3.393; 0.001	1.163; 0.27

Araştırmada tanımlayıcı değişkenlerin ölçek ve alt boyut puanları ile yapılan çoklu karşılaştırmalarında; araştırmaya katılan annelerin meslek değişkeninin olumsuz tutum alt boyut puanında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yapılan Tukey analizine göre; memur olan annelerin olumsuz tutum alt boyut puanları ev hanımı olan annelerin puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($p = 0.02$).

Anne mesleği değişkeninin olumlu tutum alt boyut puanı ve ölçek puanında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > 0.05$). Anne eğitim seviyesi değişkeninin olumsuz tutum alt boyut puanı ($p = 0.03$) ve ölçek puanında ($p = 0.01$) anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yapılan post hoc analizine göre; eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan annelerin hem olumsuz tutum puanı ($p = 0.02$) hem de ölçek toplam puanı ($p = 0.01$) eğitim seviyesi lise olan annelerden daha yüksektir.

Tablo 3. Tanımlayıcı değişkenlerin ölçek alt boyutları ile çoklu karşılaştırması

Değişken	Gruplar	Ölçek toplam	Olumlu tutum	Olumsuz tutum
Anne meslek	Evhanımı	2.94 ± 0.68	2.85 ± 1.12	3.12 ± 0.85
	İşçi	3.11 ± 0.76	3.20 ± 1.30	3.37 ± 1.17
	Özel sektör	3.03 ± 0.65	3.08 ± 0.96	2.96 ± 0.59
	Memur	3.31 ± 0.81	3.21 ± 1.19	3.63 ± 0.81
	Emekli	2.98 ± 0.84	2.89 ± 1.20	3.36 ± 0.98
	Test; p	F = 1.928; p = 0.11	F = 0.989; p = 0.41	F = 2.977; p = 0.02
	Post hoc/p			Memur > ev hanımı p = 0.02
Baba meslek	İşsiz	3.09 ± 0.79	3.04 ± 1.23	3.29 ± 0.95
	İşçi	3.01 ± 0.65	2.95 ± 1.02	3.20 ± 0.79
	Özel sektör	2.95 ± 0.61	2.82 ± 1.05	3.19 ± 0.82
	Memur	2.77 ± 0.87	2.58 ± 1.30	2.92 ± 1.01
	Emekli	3.08 ± 0.70	3.23 ± 1.22	3.19 ± 0.87
	Test; p	F = 1.241; p = 0.29	F = 1.460; p = 0.21	F = 0.997; p = 0.409
	Post hoc/p			
Anne eğitim	İlkokul	2.91 ± 0.68	2.85 ± 1.15	3.12 ± 1.01
	Ortaokul	3.14 ± 0.65	3.10 ± 1.12	3.23 ± 0.68
	Lise	2.85 ± 0.69	2.77 ± 1.14	3.04 ± 0.84
	Üniversite ve üstü	3.16 ± 0.76	3.10 ± 1.09	3.43 ± 0.85
	Test; p	F = 3.763; p = 0.01	F = 1.780; p = 0.15	F = 2.905; p = 0.03
	Post hoc/p	Üniversite ve üstü > Lise p = 0.03		Üniversite ve üstü > Lise p = 0.02
Ebeveyn medeni durum	Evli	2.91 ± 0.68	2.90 ± 1.11	3.17 ± 0.84
	Bekar	3.14 ± 0.65	3.40 ± 1.12	3.25 ± 1.05
	Tek ebeveyn	2.85 ± 0.69	1.91 ± 1.11	3.42 ± 1.00
	Test; p	F = 3.952; p = 0.02	F = 6.873; p = 0.001	F = 0.450; p = 0.63
	Post hoc/p	Bekar > ayrı p = 0.03		Bekar > ayrı Evli > ayrı p = 0.02
Çocuk sayısı	Yok	3.28 ± 0.50	3.66 ± 0.84	2.95 ± 1.16
	1	3.03 ± 1.27	3.03 ± 1.12	3.22 ± 0.84
	2	2.96 ± 0.69	2.83 ± 1.15	3.17 ± 0.85
	3 ve üstü	2.96 ± 0.72	2.82 ± 1.11	3.22 ± 0.89
	Test; p	F = 0.952; p = 0.40	F = 2.668; p = 0.04	F = 0.970; p = 0.40
	Post hoc/p		Yok > 2 p = 0.04	
Gelir durumu	Gelir giderden az	2.84 ± 0.63	2.65 ± 1.01	3.11 ± 0.79
	Gelir gidere eşit	3.07 ± 0.77	3.01 ± 1.20	3.28 ± 0.93
	Gelir giderden	3.05 ± 0.56	3.19 ± 0.97	2.98 ± 0.72

	fazla			
	Test; p	F = 3.193; p = 0.04	F = 4.387; p = 0.01	F = 2.429; p = 0.09
	Post hoc/p	Geliri fazla ve eşit> az p = 0.03	Geliri fazla ve eşit> az p = 0.03	

TARTIŞMA

COVID-19'a karşı aşılama COVID-19 salgınının yükünü azaltmak için en etkili müdahale olarak görülmektedir. Araştırmaya dahil olan katılımcıların büyük çoğunluğu anne (%82,3) olup yaş ortalaması 39.26 ± 9.69 'dur. Katılımcıların COVID-19 Aşısına Yönelik Tutum Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması 2.99 ± 0.71 ; olumlu tutum alt boyutundan 2.93 ± 1.13 ve olumsuz tutum alt boyutundan aldıkları puan $3.19 \pm 0,87$ olarak bulundu. Bu durum yapılan araştırmanın örnekleminde her ne kadar olumsuz tutum alt boyutunda olumsuz tutumu olduğunu bildiren ebeveynler olsa da araştırmaya katılanların çoğunda olumsuz tutum alt boyutundan aldıkları puan dikkate alındığında olumsuz tutumun çok olmadığı görülmektedir.

Akgül & Ergün (2023) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin COVID-19 aşısına yönelik tutumlarının ölçek toplam puanı 3.20 ± 0.92 , olumlu alt boyutu puanı 3.77 ± 1.01 ve olumsuz alt boyutu puanı 3.38 ± 0.52 olduğu belirtilmiştir. Rozbroj et al. (2020), Zhang et al. (2020) ve Bagateli et al. (2021) tarafından yapılan çalışmalarda da COVID-19 aşısına yönelik aşı tutumlarında olumlu tutumun daha fazla olduğu ancak ebeveynlerin olumsuz tutuma da sahip oldukları görülmektedir.

Aşılarla karşı olumsuz tutumların giderek artması ve aşı tereddütünün tüm dünya genelinde yaygınlaşması sonucunda aşı tereddütü büyük bir halk sağlığı sorunu haline gelmektedir (Çıklar & Güner, 2020; Cag et al., 2022; Soysal ve ark., 2021; Kürtüncü, Kurt & Arslan, 2022). Özellikle olumsuz aşı tutumları ebeveynleri etkileyerek kişinin hem kendisi hem de çocuklarının aşılmasını engellemektedir.

Araştırmamızda erkek ebeveynlerin olumlu tutum puanları kadın katılımcılardan anlamlı bir şekilde yüksek bulundu. Yılmaz et al. (2023) tarafından yapılan çalışmada annelerin olumlu aşı puanlarının babaların puanından yüksek olduğu, Ghazy et al. (2023) tarafından yapılan farklı bir çalışmada ise annelerin çocukların sağlık sorunu yaşamalarından korktukları için olumsuz aşı tutumuna sahip olduğu ve Korkut ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan çalışmada ise ebeveynlerin cinsiyeti bakımından aşuya karşı olumlu tutum puanında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırmamızdan elde edilen bulgular ve literatürde yer alan çalışmaların sonuçları incelendiğinde aşı tutumlarında cinsiyet bakımından net bir farklılık olmadığı ve daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Araştırmamızda pandemi döneminde sağlık sorunu yaşayan engelli çocuk ebeveynlerinin olumsuz tutum alt boyutundan aldıkları puan pandemi sürecinde sağlık sorunu yaşamayan engelli çocuk ebeveynlerinin puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Ölçeğin puan değerlendirilmesine bakıldığında ölçeğin olumsuz tutum alt boyutundan alınan yüksek puanın aşuya karşı olumsuz tutumun daha az olduğunu göstermektedir. Yılmaz et al. (2023) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile Akgül & Ergün (2023) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları da çalışmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Öte yandan çalışmamızda ailede başka bir engelli birey varlığının COVID-19 aşısına yönelik tutumlara etki ettiğini ve bu durumun olumlu aşı tutumlarına negatif yönde etkilediği görülmektedir. Aitken et al. (2023) tarafından yapılan bir çalışmada engelli bireye sahip ailelerde sağlık sorunu yaşama, aşı hakkında fazla bilgiye erişememe ve engellilik ile ilgili sorun yaşanabileceği düşüncesi ile engelli bireye sahip ailelerde COVID-19 aşısına yönelik olumsuz tutum geliştirdikleri görülmüştür. Bu araştırmanın sonucu çalışmamız ile paralellik göstermektedir.

Engelli çocuk annelerinin mesleği ile ölçek ve alt boyutları karşılaştırmalarına baktığımızda memur olan annelerin COVID-19 aşısına yönelik olumsuz tutumları ev hanımı olan annelerden daha az ve üniversite mezunu annelerin COVID-19 aşısına yönelik olumsuz tutumları lise mezunu olan annelerden daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca gelir seviyesi yüksek olan ailelerin ölçek toplam puanı ve olumlu tutum puanı gelir seviyesi düşük olan ailelerden daha yüksektir.

Yılmaz et al. (2023) tarafından yapılan çalışmada eğitim seviyesi ilköğretim mezunu olan annelerin olumsuz aşı tutumlarının daha fazla olduğunu, Korkut ve arkadaşlarının (2022) yaptığı çalışmada olumlu aşı tutumlarının eğitim seviyesi, meslek ve gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde yükseldiğini ve Ghazy et al. (2023) tarafından yapılan çalışmada ise gelir durumu yüksek olan ailelerin aşı tutumlarının daha olumlu olduğu

görülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar çalışma bulgularımız ile benzerlik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak engelli çocuk ebeveynlerinin COVID-19 aşısına yönelik tutumları ortalamanın biraz üzerinde bulunmuş olup olumsuz tutum puanlarında da artış vardır. Araştırmaya katılan engelli çocuk babalarının annelerden daha fazla olumlu tutuma sahip olduğu; öte yandan COVID-19 aşısına yönelik tutumun annelerin mesleği, eğitim durumu ve gelir seviyesi ile ilişkili olarak arttığı sonucuna ulaşıldı.

Bu sonuçlar doğrultusunda; daha büyük örneklem grubu ile aşılara karşı tereddüt ve aşı karşıtlığının nedenlerini belirlemeye yönelik ileri araştırmaların yapılması önerilebilir. Yapılan çalışmalar ile aşı tutumlarını etkileyen etmenler belirlenerek toplum temelli eğitim programları geliştirilerek aşılama yönelik olumsuz tutumların azaltılması için önleyici çalışmalar yapılabilir. Özellikle çocukluk çağı ve COVID-19 aşılı ile ilgili doğru bilgileri içeren eğitim programları planlanılarak toplum temelli çalışmaların yapılması önerilir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Teşekkür

Bu çalışmanın yapılması için gerekli izinleri veren kurumların yöneticilerine ve çalışmaya katılmayı kabul eden engelli çocukların ailelerine teşekkür ederiz.

Mali Destek

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yazar katkı beyanı

Yazarların Katkı beyanı; Fikir: MK, NA; Tasarım: MK, NA; Denetleme: MK; Veri Toplama ve İşleme: NA; Veri Analizi ve Yorumlama: NA; Literatür tarama: NA; Makale yazma: MK, NA; Eleştirel inceleme: MK şeklindedir. Bu çalışma için etik kurul onayı (No: 30.11.2022/243274) ve kurum izni (No: E-46148110-100-283032) alınmıştır. Araştırmaya herhangi bir fon desteği alınmamış olup, çalışma özgün araştırma türündedir. Çalışmada araştırmacılar arasında çalışmaya bağlı herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Abuhammad, S., Khader, Y., & Hamaideh, S. (2022). Attitude of parents toward vaccination against COVID-19 for own children in Jordan: a cross-sectional study. *Informatics in Medicine Unlocked*, 31, 101000.
2. Aitken, Z., Emerson, E., & Kavanagh, A. M. (2023). COVID-19 vaccination coverage and vaccine hesitancy among Australians with disability and long-term health conditions. *Health Promotion Journal of Australia*, 34(4), 895-902.
3. Akgül, E., & Ergün, A. (2023). Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Aşılı ile COVID-19 Aşısına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(1), 64-75.
4. Ali, M., Ahmed, S., Bonna, A. S., Sarkar, A. S., Islam, M. A., Urmi, T. A., & Proma, T. S. (2022). Parental coronavirus disease vaccine hesitancy for children in Bangladesh: a cross-sectional study. *F1000Research*, 11.
5. Argüt, N., Yetim, A., & Gökçay, G. (2016). Aşı kabulünü etkileyen faktörler. *Çocuk Dergisi*, 16(1), 16-24.
6. Bagateli, L. E., Saeki, E. Y., Fadda, M., Agostoni, C., Marchisio, P., & Milani, G. P. (2021). COVID-19 vaccine hesitancy among parents of children and adolescents living in Brazil. *Vaccines*, 9(10), 1115.
7. Cag, Y., Al Madadha, M. E., Ankarali, H., Cag, Y., Onder, K. D., Seremet-Keskin, A., ... & Erdem, H. (2022). Vaccine hesitancy and refusal among parents: An international ID-IRI survey. *The Journal of Infection in Developing Countries*, 16(06), 1081-1088.
8. Chan, N. N., Ong, K. W., Siau, C. S., Lee, K. W., Peh, S. C., Yacob, S., ... & Ooi, P. B. (2022). The lived experiences of a COVID-19 immunization programme: vaccine hesitancy and vaccine refusal. *BMC Public Health*, 22(1), 296.
9. Çıklar, S., & Güner, P. (2020). Annelerin çocukluk çağı aşılı hakkında bilgi, davranış ve tutumları ve aşı reddi nedenleri: Nitel ve nicel bir araştırma. *Ankara Medical Journal*, 20(1): 180-195.
10. Fadl, N., Al Awaidy, S. T., Elshabrawy, A., Makhoulf, M. S. A. H., Ibrahim, S. A., Abdel-Rahman, S., ... & Ghazy, R. M. (2023). Determinants of parental seasonal influenza vaccine hesitancy in the Eastern Mediterranean region: A cross-sectional study. *Frontiers in Public Health*, 11, 1132798.

11. Geniş, B., Gürhan, N., Koç, M., Geniş, Ç., Şirin, B., Çırakoğlu, O. C., & Coşar, B. (2020). Development of perception and attitude scales related with COVID-19 pandemia. *Pearson journal of social sciences-humanities*, 5(7), 306-328.
12. Geniş, B., Gürhan, N., Koç, M., Geniş, Ç., Şirin, B., Çırakoğlu, O. C., & Coşar, B. (2020). Development of perception and attitude scales related with COVID-19 pandemia. *Pearson journal of social sciences-humanities*, 5(7), 306-328.
13. Karabela, Ş. N., Coşkun, F., & Hoşgör, H. (2021). Investigation of the relationships between perceived causes of COVID-19, attitudes towards vaccine and level of trust in information sources from the perspective of Infodemic: the case of Turkey. *BMC public health*, 21(1), 1195.
14. Kilic, M., Ustundag Ocal, N., & Uslukilic, G. (2021). The relationship of Covid-19 vaccine attitude with life satisfaction, religious attitude and Covid-19 avoidance in Turkey. *Human vaccines & immunotherapeutics*, 17(10), 3384-3393.
15. Khodoruth, M. A. S., Khodoruth, W. N. C. K., Ramadan, A. A. M., Johnson, B., Gulistan, S., Deluvio, R. B. C., ... & Khan, Y. S. (2023). Evaluating COVID-19 vaccination intentions and vaccine hesitancy among parents of children with autism spectrum disorder. *Scientific Reports*, 13(1), 7353.
16. Korkut, S., Ülker, T., & Çidem, A. (2022). COVID-19 aşısı okuryazarlığı ve COVID-19 aşısına yönelik tutumları etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1041-1050.
17. Kürtüncü, M., Kurt, A., & Arslan, N. (2022). Hemşire perspektifinden çocukluk çağı aşılarının reddi: Niteliksel bir araştırma. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 38(2), 11-18.
18. Romani, P. W., Hammad, I., & Luehring, M. C. (2023). COVID-19 Vaccine Hesitancy Among Caregivers of Developmentally Disabled Youth. *Clinical Pediatrics*, 00099228231201717.
19. Rozbroj, T., Lyons, A., & Lucke, J. (2020). Vaccine-hesitant and vaccine-refusing parents' reflections on the way parenthood changed their attitudes to vaccination. *Journal of community health*, 45, 63-72.
20. Soysal, G., Durukan, E., & Akdur, R. (2021). The evaluation of vaccine hesitancy and refusal for childhood vaccines and the COVID-19 vaccine in individuals aged between 18 and 25 years. *Turkish Journal of Immunology*, 9(3), 120-127.
21. Tahir, M. J., Saqlain, M., Tariq, W., Waheed, S., Tan, S. H., Nasir, S. I., ... & Ahmed, A. (2021). Population preferences and attitudes towards COVID-19 vaccination: a cross-sectional study from Pakistan. *BMC public health*, 21(1), 1-12.
22. Wang, J., Jing, R., Lai, X., Zhang, H., Lyu, Y., Knoll, M. D., & Fang, H. (2020). Acceptance of COVID-19 vaccination during the COVID-19 pandemic in China. *Vaccines*, 8(3), 482.
23. Yılmaz, M., Gökpınar, E. E., & Bozkurt, A. (2023). Attitudes of the Parents of Children and Adolescents Aged 0-18 with Intellectual Disability to Vaccine. *Journal of Pediatric Infection/Cocuk Enfeksiyon Dergisi*, 17(1).
24. Zhang, K. C., Fang, Y., Cao, H., Chen, H., Hu, T., Chen, Y. Q., ... & Wang, Z. (2020). Parental acceptability of COVID-19 vaccination for children under the age of 18 years: cross-sectional online survey. *JMIR pediatrics and parenting*, 3(2), e24827.

**SAVAŞTA ÇOCUK OLMAZ: HAMAS – İSRAİL SAVAŞINDAKİ ÇOCUK TEMSİLİNİN ETİK
AÇIDAN İNCELENMESİ**
**THERE ARE NO CHILDREN IN WAR: AN ETHICAL REVIEW OF CHILD REPRESENTATION
IN THE HAMAS-ISRAEL WAR**

Sinem ONAR

ORCID: 0000-0002-4343-287X

Şeref Can ŞİMŞİR

ORCID: 0009-0003-8293-4594

ÖZET

İnsanlık tarihine bakıldığında savaşların çok fazla yer kapladığı görülmektedir. Günümüzde bazen ekonomik bazen siyasal ya da kültürel nedenlerle savaşlar çıkmaya devam etmektedir. Savaşlar, yetişkin bireyler tarafından başlatılmakta olup çocuklar üzerinde psikolojik ve manevi hasarlara yol açmakta ve de çocuk hakları ihlali kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu çerçevede Hamas ve İsrail arasında gerçekleşen savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini gerek sosyal medyadan gerekse haber sitelerinden takip edebilmek mümkündür. Bu çalışmada; farklı ideolojik bakış açılarına sahip Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin çevrimiçi versiyonlarında yer alan haberler, içerik analizi yöntemiyle incelenecek olup haberler yalnızca vitrin sayfalarıyla sınırlandırılacaktır. Savaş 7 Ekim'de başlamış olmasına rağmen, İsrail'in Gazze'de hastane bombaladığı 18 Ekim tarihi ve sonrasındaki 1 haftalık süreçte yer alan haberler incelemeye tabi tutulacaktır. Bu tarih aralığının seçilme sebebi, savaşın çocuklar üzerindeki yıkıcı etkilerinin en çok bu dönemde gözler önüne serilmesidir. Medyanın çocuk haklarıyla ilgili haberlerde bireyleri ve olayları nasıl temsil ettiği ya da nasıl temsil etmesi gerektiği tartışılan konular arasındadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte gündelik hayatın içinde yer edinmiş olan yeni medyayla beraber etik ihlaller her geçen gün artmaktadır. Reyting ya da tıklanma kaygısıyla hazırlanan haber metinlerinin çocukların görüntülerini, kimliklerini çeşitli yollarla belli olacak şekilde vermesi görüntüsü paylaşılan çocuğun hem hakları açısından etik sorun teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler:Savaş ve Çocuk, Çocuk ve Etik, Savaşta Medyada Çocuk Temsili

ABSTRACT

When we look at human history, we see that wars take up a lot of space. Today, wars continue to break out, sometimes for economic, sometimes political or cultural reasons. Wars are started by adults and cause psychological and moral damage to children and can be considered as a violation of children's rights. In this context, it is possible to follow the effects of the war between Hamas and Israel on children both on social media and news sites. In this study; The news in the online versions of Sözcü and Yeni Akit newspapers, which have different ideological perspectives, will be examined by content analysis method, and the news will be limited to showcase pages only. Although the war started on October 7, the news on October 18, when Israel bombed a hospital in Gaza, and in the 1-week period afterwards will be examined. The reason for choosing this date range is that the devastating effects of the war on children are most evident during this period. How the media represents or should represent individuals and events in news about children's rights is among the topics discussed. With the development of technology and new media that have taken part in daily life, ethical violations are increasing day by day. The image of news texts prepared with the concern of ratings or clicks showing children's images in a way that reveals their identities in various ways poses an ethical problem in terms of both the rights of the shared child.

Keywords: War and Children, Children and Ethics, Media Representation of Children in War

GİRİŞ

Yaşam hakkı en temel hak olup diğer hak ve özgürlüklerin de temelini oluşturmaktadır. Tüm çocuklar gelişme dönemlerinde olduklarından bakıma ve korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Özellikle savaş gibi çeşitli nedenlerle risk altında olan çocukların korunma ihtiyacı, uluslararası belgelerle teminat altına alınmıştır. Bu belgelerden biri olan Birleşmiş Milletlerin (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin 6.maddesi uyarınca taraf devletlerin her çocuğun yaşama hakkına sahip olduğunu kabul etmesiyle birlikte, çocukların hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı göstereceği vurgulanmıştır. Bu haklar, çocukların sahip olduğu; ırk, renk, cinsiyet, din, dil, ırk, siyasal ya da başka düşünceler gibi nedenlerden dolayı hiçbir ayırım gözetmeksizin tanınmakta ve taahhüt edilmektedir(www.unicef.org).

Çocuk içerikli haberlerde çocukların görüntülerini açıkça vererek ve yeni medya platformları üzerinden paylaşımına açarak onları nesneleştirmek, en önemli etik ihlallerden birisi olarak göze çarpmaktadır (Onar ve Dirik, 2022: 100). Kendilerine medyada çok fazla yer bulamayan çocuklar, daha çok olumsuz olayların görüntüleri dramatikleştirilerek kamuoyuna servis edilmektedir. Çocukların fotoğraflarının açıkça basılması suç olmasına rağmen haberlerde çocukların açık adresleri verilmekte ve kimliği teşhir edilmektedir (Üstündağ ve Özmen, 2007: 228). Sorumlu gazetecilik anlayışı ve etik çerçeveler gereğince 18 yaşının altındaki çocukların isim ve görüntülerinin verilmemesi gerekmektedir, söz konusu durum travmaların yeniden canlandırılması ihtimalini doğuracağı için çocuğa fiziksel ve duygusal zarar verebilmektedir.

Hamas ve İsrail arasında yaşanan savaş sırasında çocuk fotoğrafları, farklı haber platformları tarafından servis edilmektedir. Voloşinov'un nerede bir gösterge varsa orada ideoloji vardır sözünden hareketle iki farklı ideolojiyi benimsemiş olan Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin, Gazze'deki El Ahli hastanesinin bombalanmasının ardından 1 haftalık süreç içerisinde kamuoyuna servis ettikleri çocuklarla alakalı haber ve görseller, içerik analizi yöntemiyle incelenecektir.

SAVAŞ VE ÇOCUK

İnsanlık tarihine bakıldığında savaşların çok fazla yer kapladığı görülmektedir. İçinde bulunduğumuz 21.yüzyıl incelendiğindeson yıllardasavaşların sayısı gözle görülür şekilde artmaktadır. Savaşların çeşitli nedenleri olsa daDünya Sağlık Örgütü belgelerinde bu artışın sebebi küreselleşmeye bağlanmaktadır (www.ttb.org). Bu bağlamda küreselleşmenin getirdiği rekabet piyasası ortamı; bireyler, kurumlar ve en önemlisi ülkeler arasında gerginliğe neden olmaktadır. Siyasal, ekonomik ve toplumsal sonuçları olan savaşlar, yaşamsal faaliyetler açısından yıkıcı etki göstermektedir. Ölüm, sakatlık ve hastalık gibi trajik nedenlere sebep olan savaşlar aynı zamanda aileleri, kültürleri ve toplumları yok eden bir durum oluşturmaktadır (Bilgin, 2014:135). Her ne kadar Birleşmiş Milletler'in çocuk haklarına dair sözleşmesinde çocukların hayatta kalması için taraf devletlerin azami çabayı göstereceği vurgulanmış olsa da savaşlardan en çok etkilenen grup çocuklar olmaktadır. Gerek vücutlarına aldıkları hasarlar gerekse yakınlarının kayıplarına şahit bırakılan çocuklar, hem fiziksel hem de psikolojik travmaya uğramaktadır.Çatışmalar sırasında, çocuk ölümlerinin % 5'i direkt travma nedeni ile % 95'i açlık ve hastalık nedeniyle gerçekleşmektedir(Southall D, 1998:1549).

Hamas ve İsrail arasında başlayan savaşın şiddeti her geçen gün artmaktadır. Savaşın başladığı 7 Ekim tarihinden bu yana Gazze'de 800 bin çocuk yerinden edilmiş ve öldürülen çocukların sayısı 4 bin 600'ü geçmiştir (www.unicef.org).Anadolu Ajansının yaptığı açıklama, Unicef'in verilerini doğrular nitelikte olup 3 haftada öldürülen çocuk sayısının, tüm dünyadaki son 4 yılda çatışma esnasında öldürülen çocuk sayısını aştığını göstermektedir (www.aa.com.tr).

Sağlık hizmetlerinin bozulması başta çocuklar olmak üzere bir toplum sağlığı sorunudur. Bu çerçeveden bakıldığında savaş sırasında ya da sonrasında kaynaklanan alım gücündeki şiddetli düşüş, gıda ve sağlık yetersizliği gibi nedenlerle insanlar göç etmek zorunda kalmaktadır.Göç sırasında yaşanan olumsuz etmenler ya da aile ve kültürlerinden uzaklaştırılıp mülteci kamplarına yerleştirilen çocuklarda şiddetli travmalar görülmekte olup geleceklerini etkilemektedir. Savaş ortamından uzaklaştırılıp mülteci kamplarına yerleştirilen çocuklar, “şanslı” ibaresi kullanılarak ifade edilmektedir. Söz konusu ibarenin kullanılmasının nedeni, savaş ortamından kaçamayan ya da göç edemeyen çocukların meraklı, itaatkâr ve kimi zaman cesaretli yapısını kullanarak çocukları savaşın öznesi durumuna getirip ön saflarda yer almalarına ve ‘çocuk asker’ kavramının oluşmasına zemin hazırlamak olduğu vurgulanmaktadır (Gözübüyük ve ark, 2015: 324).

MEDYADA ÇOCUK TEMSİLİ VE ETİK

Teknolojinin hızla gelişmesi, kitle iletişim araçlarının hızla yol katetmesini sağlamakla birlikte haberin daha hızlı tüketilen bir kavram olmasına neden olmaktadır. Haber üretim maliyetlerini azaltan dijital süreçler; anlık haber akışını sağlamak ve teyit edilmemiş, etik açıdan incelenmemiş ya da eleştirel bakış açısıyla yazılmamış haberleri okuyucu/izleyici kitlesine empoze etmektedir. Bu şekilde süregelen haberin doğasına aykırı, gazetecilik ilke ve kurallarına uygun olmayan haberler etik problemleri de beraberinde getirmektedir. Dünya nüfusunun önemli bir kısmına sahip olan çocukların, medyada kendilerine sıklıkla yer verilmediği görülmektedir. Medyanın ticari kaygılarından dolayı tıklanma ya da izlenme gibi faktörler devreye girerek çocuklar neredeyse yalnızca suçlu ya da mağdur rolleriyle kamuoyuna yansıtılmaktadır. Gazetecilik meslek etiği açısından incelendiğinde 18 yaş altındaki çocukların açık isimlerinin ve görüntülerinin verilmemesi gerekmektedir. Söz konusu durum, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Davranış Kuralları başlığı altında ele alınmaktadır. Harold Lasswell'in Hipodermik İğne ya da Sihirli Mermi olarak bilinen medya kuramı, kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisinin fazlasıyla yüksek olduğunu belirtmektedir (Wartella & Reeves, 2003). Bu bağlamda çocuğun özne olarak yer aldığı haberlerde gazetecilik etik kurallar ve normlarına

uyulmaması, habere konu olan çocuğun/çocukların maddi ya da manevi zararlar almasına neden olabilmektedir. Yaşanan olumsuz olaylar çocuklar üzerinden dramatikleştirilmektedir.

Çocuklar reklam endüstrisinin hem önemli unsurlarından biri hem de hedefi olmaktadır. Çocuklar medya metinlerinde egemen ideolojinin onlara biçtiği role bürünmekte, çoğunlukla bir tüketim nesnesi olarak görülmektedir. Medya kuruluşlarının gözünde çocuk, bir birey olmaktan öte, nesne olarak konumlandırılmaktadır (Pembecioğlu, 2006: 131). Medyada daha çok olumsuz haberlerle karşımıza çıkan çocukların başarı hikayelerine çok az yer verilmekte ve bir hikâyenin başarılı sayılabilmesi için sıra dışı ya da farklı olması gerekmektedir. Bu açıdan çocuklar genellikle reklam dilinin ve ironinin parçası haline getirilmektedir (Salman, 2019: 20). Özellikle yeni medyanın gündelik hayatın içinde kendine yer bulmasıyla her geçen gün çocuklara ilişkin haberlerin sunumunda etik sorunların arttığı gözlemlenmektedir.

Türkiye ile beraber 191 ülkenin imzaladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesinin yanı sıra çocuk haklarının korunması için uluslararası birçok anlaşma ve yasal düzenleme bulunmaktadır. Devletlerin çocuklara karşı görevlerinin açıkça belirtildiği bu yasal düzenlemeler ve anlaşmalar kimi zaman ihlal edilmektedir. Bu noktada medyanın asli görevi kamuoyunu bilgilendirmektir ancak geleneksel ve yeni medya baz alındığında çocuk kavramına gereken ilginin verilmediği görülmektedir. Etik ilkeler ihlal edilerek kullanılan haber dili ve fotoğraflar gazetecilik etiği açısından sorunlu bir alan yaratmaktadır. Çocuğa yönelik haberlerin dramatize edilerek verilmesi, çocuğa yönelik şiddetin öyküleştirilmesi ya da çocuğa ilişkin görüntülerin sansürlü paylaşılması ilerleyen dönemlerde travmalara neden olabilmektedir. Söz konusu durum göz önünde bulundurulduğunda haber profesyonellerinin çocuk içerikli haber üretimi noktasında meslek etiğine daha fazla dikkat etmesi kadar hedef kitle için yeni medya okur yazarlığının geliştirilmesi de önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bilginin zaman ve mekân kavramı olmaksızın eşzamanlı bir biçimde paylaşıldığı ortamlar olarak dijital gazeteler, savaş gibi oldukça yıkıcı ve ağır etkileri bulunan bir olgu söz konusu olduğunda kamuoyu oluşturmak gibi oldukça önemli bir işleve sahip bulunmaktadır. Dijital gazetelerin kamuoyu oluşturma ve farkındalık yaratma etkisi toplumun en dezavantajlı gruplarından birisi olarak çocuklar söz konusu olduğunda daha da önemli hale gelmekte ve çocuklara yönelik yapılan haberlerin etik açıdan titizlikle değerlendirilmesi gerekmektedir. Dijital gazetelerde savaş ortamlarındaki çocuklara yönelik ortaya konulan temsil büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacını dijital gazetelerde Hamas İsrail savaşında çocukların nasıl temsil edildiğini belirlemek ve bu doğrultuda toplumsal algının nasıl oluştuğunu ortaya koymak oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın amacı; Hamas İsrail savaşı örneğinde çocukların savaşa yönelik nasıl temsil edildiklerini çocuk odaklı habercilik ve etik bağlamında incelemektir. Çalışmada bu amaçtan hareketle “Hamas İsrail Savaşına ilişkin haberlerde ve kullanılan fotoğraflarda çocuklar nasıl temsil edilmektedir?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Ayrıca çalışmada; farklı ideolojik bakış açılarına sahip Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin çevrimiçi versiyonlarında yer alan haberler, içerik analizi yöntemiyle incelenmiş olup haberler yalnızca vitrin sayfalarıyla sınırlandırılmıştır. Savaş 7 Ekim’de başlamış olmasına rağmen, İsrail’in Gazze’de hastane bombaladığı 18 Ekim tarihi ve sonrasındaki 1 haftalık süreçte yer alan haberler incelemeye tabi tutulmuştur. Bu tarih aralığının seçilme sebebi, savaşın çocuklar üzerindeki yıkıcı etkilerinin en çok bu dönemde gözler önüne serilmesidir. Söz konusu tarih aralığında ulaşılan haberler 5 temel kategori kapsamında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çocukların savaşta temsiline yönelik veriler, medyanın konuyu işleyiş biçimi ve çocuk hakları bağlamında etik açıdan değerlendirmiştir.

Türkiye’de dijital olarak yayımlanan tüm çevrimiçi gazetelerin haberlerine ulaşmanın mümkün olmaması çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Ayrıca incelenen dijital gazetelerin 18 Ekim 2023 ve sonraki bir haftalık süreçle ve vitrin sayfası ile sınırlandırılması diğer bir sınırlılıktır.

Çalışmada dijital gazetelerde Hamas İsrail savaşında çocukların nasıl temsil edildiğini belirlemek ve bu doğrultuda toplumsal algının nasıl oluştuğunu ortaya koymak amacıyla 18 Ekim 2023 ve 25 Ekim 2023 tarihleri arasında Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinin çevirim içi vitrin sayfalarında çıkan haberler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Haberler çocukların temsiline yönelik etik açıdan sıkıntı yaratan 5 kategori altında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Söz konusu kategoriler savaşta çocuklara yönelik etik olmayan bakış açısının biçimlerini kategorize etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada söz konusu kategorilerin altında yer alan haberler içerik analizi yönteminin açıklayıcı ve betimleyici analiz tekniği kullanılarak yorumlanmıştır.

Söz konusu kategoriler; Nefret Söylemi İçeren Haberler, Çocuk Haklarını İhlal Eden Haberler, Yanıltıcı Haberler, Şiddeti ve Savaşı Kışkırtıcı Haberler, İnsanlarda Travma Yaratacak Kan ve Şiddet İçeren Haberler şeklinde belirlenmiştir.

BULGULAR

Bu çalışma kapsamında Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin 18 Ekim 2023 ile 25 Ekim 2023 tarihleri arasında yayımlanan çevrimiçivitrin sayfaları ele alınmaktadır. Söz konusu tarih aralığında Hamas savaşı ve çocuk konulu haberler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Belirlenen 8 günlük zaman aralığında araştırmaya dahil olan Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin toplam 16 gazete sayısı araştırmaya tabi tutulmaktadır. 16 gazete sayısının vitrin sayfaları incelendiğinde 10 sayıda çocuk konulu herhangi bir haber bulunmamaktadır. Geriye kalan 6 gazete sayısının 2'si Sözcü ve 4'ü Yeni Akit gazetesi olmak üzere çocuk konulu haberler ile birlikte çocuk fotoğrafları tespit edilmiştir.

Tespit edilen haberler araştırma kapsamında belirlenen kategoriler olan Nefret Söylemi İçeren Haberler, Çocuk Haklarını İhlal Eden Haberler, Yanıltıcı Haberler, Şiddeti ve Savaşı Kışkırtıcı Haberler, İnsanlarda Travma Yaratacak Kan Ve Şiddet İçeren Haberler başlıkları altında incelemeye tabi tutulmuştur.

-NEFRET SÖYLEMİ İÇEREN HABERLER

Görsel 1. Yeni Akit Gazetesi 19.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası

İnsanlar yerleşik hayata geçtiği günden bu yana biz ve diğerleri kavramlarını kullanarak hareket etmektedir. Bu algı toplum dışında kalanlara yönelik nefretin yükselmesine neden olabilmektedir. Nefret söyleminin uluslararası düzeyde kabul görmüş tek tanımı, 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin nefret söylemiyle ilgili aldığı Tavsiye Kararı'nda yer almaktadır. Bu kararda nefret söylemi şu şekilde tanımlanmaktadır: "İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi" (Vardal, 2015: 135).

Yeni Akit gazetesinin 19.10.2023 tarihinde yayınlanmış olan sayısı incelendiğinde, çocuk fotoğraflarının yer aldığı görülmektedir. Vitrin sayfasına ayrıntılı olarak bakıldığında gazeteciliğin temel unsurlarından olan objektiflik olgusunu ve gazetecilik meslek etiği normlarını yansıtmayan manşetle beraber destekleyici bir sürmanşetler almaktadır. Haber dilinde nefret söyleminin yanı sıra çocuk fotoğraflarının sansürlenmeden verilmesi, yaşanan olayın kamuoyuna duyurulmasının istenmesiyle birlikte kamuoyunun harekete geçirilmesia maçlanmaktadır. Mağdur çocuk fotoğraflarıyla nefret söyleminin alt metni doldurulmaktadır. Medya ile birleştiğinde geniş kitlelere ulaşmayı başaran nefret söylemi, gazetecilik meslek ilkeleri için etik bir problem olmaktadır. Özellikle dijitalleşmenin gündelik hayata getirdiği hız ile haberin saniyeler içinde topluma yayılması, içinde bulundurduğu nefret söylemi ve ifade özgürlüğü kavramı arasındaki farkın neredeyse yok olmasına neden olmaktadır.

- ÇOCUK HAKLARINI İHLAL EDEN HABERLER

Görsel 2. Yeni Akit Gazetesi 20.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası

Çocuğun medyada temsili süregelen tartışmalar arasında devam etmektedir. Söz konusu durum, çocuğun fotoğraflarının izinsiz yayınlanması ya da 18 yaşından küçük çocukların kişisel bilgileri ve sansürlü fotoğraflarının paylaşılması gibi sorunlara dayanmaktadır. Çocuklar genellikle haber dilinde bir ideolojinin kurbanı olarak kamuoyuna yansıtılmaktadır ya da haberin ana öznesi olarak değil, kamuoyuna dayatılmak istenen ideolojinin nesnesi olarak gösterilmektedir. Gazetecilik meslek etiği normlarına bakıldığında 18 yaşının altında olan çocukların açık isimlerinin ve görüntülerinin verilmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda çocuğun kimliğinin ya da görüntüsünün açıkça verilmesi gelecekteki yaşantısını etkileyebilmekte ve psikolojik problemlerle karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir. Ayrıca çocuğun deşifre edilmesine de neden olmaktadır.

Yeni Akit gazetesinin 20.10.2023 tarihinde yayınlanmış olan sayısı incelendiğinde, yüzü açık ve sansürlenmemiş çocuk fotoğrafı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda yaşanan olumsuz olayı, Yeni Akit gazetesi haber dilini güçlendirmek için fotoğrafı dramatikleştirilerek yayınlamaktadır. Mağdur ya da sanık çocuklarının kimliklerini açıklayacak şekilde yayın yapılması, çocuk hakları ihlallerindedir (Onar ve Dirik,

2022: 100). Çocuk haklarını korumak bağlamında devletler tarafından birçok sözleşme ve anlaşma imzalanmakta ve devletlerin çocuklara karşı olan görevleri açıkça belirtilmektedir ancak ticari kaygılarla hazırlanan medya metinleri, etik ihlallere yol açmaktadır.

-ŞİDDETİ VE SAVAŞI KIŞKIRTICI HABERLER

ELLERİNİZE BEBEK KANI BULAŞMASIN

Terör devleti İsrail Gazze'ye ölüm yağdırırken, vicdanlı Müslümanların Coca Cola, McDonald's, Nestle, Carrefour ve Danone gibi yaygın şirketlerin ürünlerini boykot etmesi isteniyor.

● Müslümanların kan kusturması terör devleti İsrail ve Hamas ABD'nin çıkarımlarını engelleyecek adımları almalarıyla mümkün. ● İsrail'in hak de bahsin sonunda durma noktasına bir karar vermesi gerekiyor. ● Gazze'de 150 bin kişi ölmüş durumda. ● Gazze'de 150 bin kişi ölmüş durumda. ● Gazze'de 150 bin kişi ölmüş durumda.

BAŞKAN ERDOĞAN ENVER İBRAHİM'İ KABUL ETTİ

● Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Maldivya Başbakanı Enver Ibrahim'i kabul etti. Görüşmede iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve bölgesel işbirliği konularında görüşmeler yapıldı. Erdoğan başkanı kadar 23 ilde de görüşür. -www.7.sarayda-

CHP'li Taşdelen'in imtiyazlı 'Kuzu'su'

● Nenei seslendirme şirketi "Buhari'nin almadığı kuzu" imtiyazını "Kuzu" adıyla kullanıyor. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın imtiyazlı "Kuzu" adıyla seslendirildiği kuzu, 1000 TL'ye satılıyor. -www.7.sarayda-

Türkiye'den Gazze seferberliği

● İsrail saldırılarında Gazze'de yaralanan ve ölenlerin ailelerine yardım için Türkiye'den seferberlik kararı alındı. Gazze'de elektrik kesintisi, ilaç, sığınak ve yiyecekler konusunda Türkiye'den destek istendi. -www.7.sarayda-

İşgalci İsrail, 31 camiyi yok etti

● Terör devleti İsrail, Filistin'deki Gazze'de 31 camiyi yok etti. İsrail ordusu, Gazze'de 31 camiyi yok etti. -www.7.sarayda-

BBP Destici ile 'Yola devam' dedi

● Ankara Spor Salonu'nda düzenlenen BBP 22. Olağan Büyük Kurultayı'nda Mustafa Destici, 2024 için "Yola devam" mesajı verdi. -www.7.sarayda-

Görsel 3. Yeni Akit Gazetesi 23.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası

Yeni Akit gazetesinin 23.10.2023 tarihinde yayınlanmış olan sayısında kullanılmış olan manşet, gazetecilik meslek etiği normlarını ihlal etmektedir. Kullanılan manşet gazetecinin en temel vasfı olan ve gazetecilik meslek ilkelerinde yer alan kamuoyunu doğru şekilde bilgilendirme görevinin dışında çıkmaktadır. Yaşanan olayı kamuoyuna duyurmanın dışında bir çağrı niteliği taşıyan manşet ve haber dili, sürmanşette yer alan fotoğraf ve başlıkla desteklenmektedir. Manşet ve sürmanşet incelendiğinde kamuoyuna bir ideoloji dayatması yapıldığı ve gazetecilik ilkesi olan tarafsızlık ilkesinin ihlal edildiği görülmektedir. Bu sayıda Yeni Akit gazetesinin şiddeti ve savaşı kışkırtıcı şekilde manşet ve sürmanşet kullandığı söylenebilir.

Şiddetin farklı biçimleri medya açısından bir haber değeri taşımaktadır. Bu nedenle, milliyetçilik, ırkçılık, etnik köken ve din farklılıklarından dolayı yaşanan savaşı ve çatışmalarla ilgili haberler medyada geniş bir biçimde yer almaktadır (Şen, 2013: 4). Daha önceki kategorilerde de belirlendiği üzere medyanın ticari kaygısı, muhabir ve editörleri gazetecilik etik normlarının dışına çıkmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda savaşı ve çatışma temelli haberlerin barış odaklı yazılması, savaşı ana nedenleri ve unsurları, tarafların hepsine söz hakkı verilmesi ya da şiddeti sonlandırmak için atılması gereken adımların nasıl atılacağı konuları yerine daha çok okuyucu/izleyici kitlesine nasıl ulaşılabilir sorusuna odaklanılmaktadır. Şiddeti ve savaşı kışkırtıcı haberlerde gazeteciliğin meslek ilkelerinden olan mesafelilik ilkesinin ihlal edildiği görülmektedir.

-İNSANLARDA TRAVMA YARATAÇAK KAN VE ŞİDDET İÇEREN HABERLER

Görsel 4. Sözcü Gazetesi 19.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası Görsel 5. Sözcü Gazetesi

Sözcü gazetesinin 19.10.2023 ve 18.10.2023 tarihinde yayınlanmış olan sayılarında kullanılmış olan manşet, haber dili ve fotoğraflarında yaşanan olumsuz olay çocuklar üzerinden dramatize edilerek kamuoyuna sunulmaktadır. 19.10.2023 tarihinde yayınlanan sayıda gerçek olmayan bir görsel tasarlanarak kamuoyunun dikkatini çekmek amaçlanmaktadır ve İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu hedef gösterilmektedir. Gazetecilik meslek etiği açısından incelendiğinde mağdur ya da suçlu herhangi bir kişinin hedef gösterilmesi etik bir ihlaldir. Yine aynı tarihli yayında gazetenin vitrin sayfasının tasarımcı tarafından kan ile doldurulduğu görülmektedir. Söz konusu tasarım, kan içerdiğinden etik değildir. Haber dilinde çok sert bir söylem kullanılması tarafsızlık ve mesafelilik ilkelerinin ihlal edildiğini göstermektedir.

18.10.2023 tarihinde yayınlanan sayıda ise daha çok çocuk fotoğrafı kullanılmaktadır. İsrail'in Gazze'de hastane bombaladığı tarihte yayınlanan sayıda okuyucuya durumun vehameti gösterilmek istenirken etik ihlal yapmaktan kaçınılmamıştır. Sansür kullanılmadan kamuoyuna servis edilen çocuk fotoğraflarının şu anda tüm dünyada ilerleyen yıllarda da bu çocuklarda travmalara neden olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda ticari kaygılarla daha çok okuyucuya ulaşmak istenirken çocuk, haberin öznesi değil gazetenin ideoloji nesnesi konumunda olmaktadır.

-YANILTICI HABERLER

BAKAN HAKAN FIDAN KAHİRE'DE
BU ACILARIN SÜRMESİNE İZİN VERMEYECĞİZ

20'İTİR GAZZE'YE GİRİŞ YAPTI

SIYONİST/HAÇLI İTTİFAKINA KARŞI BUGÜN İSLAM ALEMİNİN BİRLİK OLMA VAKTİ... ÜMMET SELAHİDDİN EYYUBİ'SİNİ ARIYOR

Retinar FAR-AD farkı

Mavi Marmara bir milat

Tek hedefimiz var: GÜÇLÜ EKONOMİ

20'İTİR GAZZE'YE GİRİŞ YAPTI

Retinar FAR-AD farkı

Mavi Marmara bir milat

Tek hedefimiz var: GÜÇLÜ EKONOMİ

Görsel 6. Yeni Akit Gazetesi 22.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası

Yeni Akit gazetesinin 22.10.2023 tarihli sayısında yayınlanmış olan vitrin sayfasında yer alan manşet, belli bir topluluk adına atılmıştır ancak haberin içeriğine bakıldığında yalnızca bir kişiye söz hakkı verildiği görülmektedir. Söz verilen kişinin istek ya da söylemleri bir topluluğu yansıtmayacağı gibi kullanılan manşet gazetecilik meslek etik normlarını ihlal etmektedir. Manşet sürmanşetle desteklenmekte ve sürmanşet, şiddet ve savaşı kışkırtıcı haberler kategorisinde ele alınan vitrin sayfasına benzer şekilde bir çağrı içermektedir. Söz konusu durum, gazetenin okuyucuları yönlendirme çabası içermektedir.

Bir çocuğun yüzünün açıkça gösterilmesi ya da kimliğinin açıkça verilmesi etik ihlal sayılırken 22.10.2023 tarihli yayınlanan sayının vitrin sayfasında manşet altı kullanılan fotoğraf incelendiğinde ise birden fazla 18 yaş altı çocuğun görüntüsünün açıkça ve sansür kullanılmadan kamuoyuyla paylaşıldığı görülmektedir. Belli bir topluluğa çağrı niteliğindeki manşet, çocukların fotoğrafları kullanılarak ve dramatize edilerek güçlendirilmek istenmektedir. Fotoğrafta yer alan çocukların gelecekte travmalarının yenilenmesi, fiziki ya da zihinsel zorluklarla karşılaşabilecek olmaları göz ardı edilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dijitalleşmeyle birlikte gündelik hayatın içine giren yeni medya, bazı etik problemleri de beraberinde getirmektedir. Medyanın ticari kaygısı muhabire ya da editöre ulaşan enformasyonun teyit edilmeden haber yapılması ve kamuoyuyla paylaşılması dolayısıyla da hız sorununu ortaya çıkarmaktadır. Teknolojinin her geçen gün kendini geliştirdiği ve yeni medyayla daha da uyumlu olduğu görülmektedir bu bağlamda da bireylerin gün içinde yaşanan olayları öğrenmek için televizyondaki ana haber bültenlerini beklemesi gerekmemekte söz konusu durum yeni medyanın anımsızlık özelliği ile giderilebilmektedir. Yeni medyanın gelişmesiyle birlikte yurttaş gazetecilikle aynı oranda etik problemlerinde arttığı söylenebilir. Gazetecinin asli görevi olayı kamuoyuna meslek ilkeleri çerçevesinde duyurmaktır. Özellikle sosyal medya gibi milyarlarca kullanıcısı olan platformlarda etik problemlerle her geçen gün karşılaşmakta ve gazetecilik ilkeleri hiçe sayılmaktadır. Bu noktada muhabir ve editör gibi haber profesyonellerinin haberi oluşturma aşamasında meslek ilkelerine bağlı kalmaları büyük önem arz etmektedir.

Her gün milyarlarca veri girişinin olduğu ve içeriklerin paylaşıldığı yeni medya ortamlarında dezenformasyonun önünü kesmek neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Bu çalışmada İsrail'in Gazze'de hastane bombaladığı tarih itibariyle 1 haftalık süreç, farklı ideolojik görüşlere sahip Sözcü ve Yeni Akit gazeteleri üzerinden incelenmiştir. Çocuk içerikli haberler ve fotoğrafların yer aldığı vitrin sayfaları etik açıdan ele alınmıştır. İncelenen süreçte 6 dijital gazete vitrin sayfası, 5 farklı kategori temelinde ele alınmıştır. İncelenen çalışmada çocuklar söylenmek ve yansıtılmak istenen ideolojinin nesnesi konumunda yer almaktadır. Ticari kaygılar nedeniyle medya sektörünün çocukları neredeyse yalnızca mağdur ya da suçlu konumunda ele aldığı görülmektedir. Daha çok olumsuz haberlerle karşımıza çıkan çocukların sıradan haberlerle yer almaması, medyanın tıklanma/izlenme gibi sorunlarını göz önüne sermektedir.

Gazetecilik meslek etik kurallarını ihlal eden haberler hız temelli üretilmekte ve çocukların medya metinleri içerisinde ne kadar yer aldığı önemsenmemektedir. Devletler tarafından çocuk haklarının korunması amacıyla birçok anlaşma ve sözleşme imzalanmış ve devletlerin çocuklara karşı görevleri açıkça beyan edilmiş olmasına karşın özellikle medya sektöründe çocuk hakları açık şekilde ihlal edilmektedir. İncelenen Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin vitrin sayfalarında 18 yaş altındaki çocukların görüntüleri ve kimlikleri açık şekilde kamuoyuna servis edilmekte, çocuğa karşı şiddet dramatikleştirilerek ya da öyküleştirilerek verilmektedir. Gazetelerin gerçekte ilgisi olmayan görseller tasarlayarak okuyucu kitlesine empoze etmeye çalıştığı görülmektedir. Kullanılan görüntü ya da manşetlerin, her karşılaşıldığında çocuğun travmasını yeniden canlandırarak ve duygusal ya da fiziksel olarak incitebileceği düşünülmemektedir. Bu bağlamda Türkiye dahil 191 ülke tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi temel alınmalı ve çocuklara karşı yapılan etik ihlaller bildirgenin kuralları temelinde incelenmelidir.

Kitlelere çok hızlı bir şekilde ulaşabilme yetisine sahip geleneksel ve yeni medya araçları, çocuk içerikli haberler söz konusunda daha duyarlı ve etik çerçeveler dahilinde kamuoyuna bilgi paylaşımı yapmalıdır. Bu bağlamda Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin kabul ettiği 'çocuk' başlığı altında yazılan etik ilkeler dikkate alınmalı ve habere konu olan çocuğun ya da ailesinin maddi ya da manevi bir zararla karşılaşmaması için azami önem gösterilmelidir. Çocuğa karşı tutumda medya ne kadar sorumluluk sahibiyse toplumda sorumluluk alma noktasında adım atmalıdır. Söz konusu durum medya okur yazarlığının önemini gün geçtikçe göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Bilgin, R. (2014). Çatışma ve şiddet ortamında büyüyen çocuklar sorunu, Fırat Üniversitesi Sosyal
2. Bilimler Dergisi, s.135-151
3. Gözübüyük, A., & Duras, E., & Dağ, H., & Arıca, V. (2015). Olağan Üstü Durumlarda Çocuk Sağlığı, Journal of Clinical and Experimental Investigations, s.324-330
4. Onar Sinem, Dirik Çiğdem, (2022) Yeni Medya ve Etik, Detay Yayıncılık
5. Pembecioğlu Nilüfer, (2006), İletişim ve Çocuk:İletişim Ortamlarında Çocuk Reklam ve Etkileşimi, Ebabel Yayınları
6. Salman, U. (2019). Haberde Çocuk: Çocuk Odaklı Habercilik El Kitabı, IPS İletişim Vakfı Yayınları, s.21
7. Southall, D. (1995). Protecting children from armed conflict, BMJ Research Forum, s.1549-1550
8. Şen, F. (2013). Medyanın Savaş Söylemleri: Barış Gazeteciliği Perspektifinden Anaakım ve Alternatif Haber Medyasında Suriye Sorunu, Selçuk İletişim Dergisi, s.4
9. Üstündağ Erhan, Kemal Özmen, (2007) Çocuk Odaklı Habercilik, İletişim Vakfı Yayınları
10. Vardal, Z. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, s.135
11. Wartella, E., & Reeves, B. (2003). Historical Trends in Research on Children and the Media, Oxford Academic, s.118-133

İnternet Kaynakları

1. www.unicef.org
2. <https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>(Erişim Tarihi: 17.10.2023)
3. www.ttb.org
4. https://www.ttb.org.tr/eweb/yeni_yayin/savas_cocuklar/3.htm(Erişim Tarihi: 05.11.2023)
5. www.aa.com.tr
6. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gazdede-3-haftada-oldurulen-cocuk-sayisi-dunyada-son-4-yildaki->

- catismalarda-oldurulenleri-asti/3058333(Erişim Tarihi: 24.11.2023)
7. Çocukların Medyada Temsili, <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/cocuklarimizin-medyadaki-temsilini-konusmamiz-gerekliyor-6359433> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)
 8. Görsel 1 Yeni Akit Gazetesi 19.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası, <https://www.gazeteoku.com/gazeteler/2023-10-19/yeni-akit-gazetesi-manseti> (Erişim Tarihi:01.11.2023)
 9. Görsel 2 Yeni Akit Gazetesi 20.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası, <https://www.gazeteoku.com/gazeteler/2023-10-20/yeni-akit-gazetesi-manseti> (Erişim Tarihi: 04.11.2023)
 10. Görsel 3 Yeni Akit Gazetesi 23.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası, <https://www.gazeteoku.com/gazeteler/2023-10-23/yeni-akit-gazetesi-manseti> (Erişim Tarihi: 05.11.2023)
 11. Görsel 4 Sözcü Gazetesi 19.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası, <https://www.gazeteoku.com/gazeteler/2023-10-19/sozcu-gazetesi-manseti> (Erişim Tarihi: 05.11.2023)
 12. Görsel 5 Sözcü Gazetesi 18.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası, <https://www.gazeteoku.com/gazeteler/2023-10-18/sozcu-gazetesi-manseti> (Erişim Tarihi: 12.11.2023)
 13. Görsel 6 Yeni Akit Gazetesi 22.10.2023 Dijital Gazete Vitrin Sayfası, <https://www.gazeteoku.com/gazeteler/2023-10-22/yeni-akit-gazetesi-manseti> (Erişim Tarihi: 15.11.2023)

UBAK
ULUSLARARASI BİLİMLER AKADEMİSİ DERNEĞİ

Konu : Bilimsel Etkinlik Hk.
Sayı : AE-4

15.08.2023

İLGİLİ MAKAMA

10 Ağustos 2023 tarihinde saat 13.30'da "Bilimsel Etkinlik Düzenlenmesi ve Görevlendirmeler" gündemi ile toplanan Yönetim Kurulumuz'un 2023/Z2 sayılı kararı ile 6-7 Aralık 2023 tarihlerinde Ankara'da

"5. ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER ÇOCUK ÇALIŞMALARI KONGRESİ" düzenlenmesine karar verilmiştir

İlgili kararın ifası için görevlendirelen düzenleme kurulu üyeleri unvan ve isimleri aşağıda belirtilmiş olup bilim ve danışma kurulunun düzenleme kurulu tarafından teşekkül ettirilmesi ile kongreye bizzat iştirak edecek düzenleme kurulu üyelerinin yolluk ve gündeliklerinin saymanlığımız tarafından ilgili harcama kaleminden ödenmesi

Arz rica olunur

Sefa Salih BİLDİRİCİ
Başkan Yardımcısı

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Doç. Dr. Celal GÜLŞEN- İstanbul Beykent Üniversitesi

Doç. Dr. Serkan YORGANCILAR- Ankara Büyükşehir Belediyesi

Dr. Terane NAĞIYEVA, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Etkinlik linki: <https://www.izdas.org/child>

2018 yılında kurulan UBAK Uluslararası Bilimler Akademisi Derneği T.C. İçişleri Bakanlığı'nın 02.009.104 tescil numarası ile Tüzel Kişiliğe haiz olup "Bilimsel Alanda" faaliyetlerini sürdürmektedir.